BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIII
F
62
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΥΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΙ.

MAXIMI TYRII

DISSERTATIONES.

Ex Interpretatione

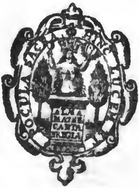
DANIELIS HEINSII.

Recenſuit & Notulis illuſtravit

JOANNES DAVISIUS,

Coll. Regin. *apud* Cantabr. *Socius.*

BIBLIOTECA NAZIONALE

B. R. NEAPOLIS

CANTABRIGIÆ,

Ex Officina *Joann. Hayes*, Celeberrimæ Academiæ Typographi. MDCCIII.

Impenſis *Alex. Boſvile* Bibl. *Londin.* ad inſigne *Horologii* & *Bibliorum* in vico vulgo vocato Fleetſtreet, & *Edm. Jeffery*, Bibl. *Cantabr.*

LECTORI S.

ANtequam, Lector, evolvendis *Maximi Tyrii* diſſertationibus manum admoveas, oculorum tuorum uſuram tantiſper commoda, donec nonnulla præmoneam, quibus auctor ipſe, quatenus licet, innoteſcat, ſimulque conſtet, quid in hâc editione ſit præſtitum.

Maximus Tyrius, Philoſophus erat Platonicus, qui ſub Antonino Pio Romam venit, inſtitutionique poſteà, ut nonnullis videtur, Veriſſimi Cæſaris præfectus eſt. Eandem urbem rursùs adiit, imperante Commodo. [a] *Euſebius*, in Chronico. Ἀῤῥιανὸς Φιλόσοφος Νικομηδεὺς ἐγνωρίζετο, ΜΑΞΙΜΟΣ ΤΥΡΙΟΣ, Ἀπολλώνιος Στωϊκὸς, Χαλκηδόνιος, Βασιλείδης Σκυθοπολίτης. Οὗτοι καὶ διδάσκαλοι Οὐηρισσίμου Καίσαρος γεγόνασιν. Ad quem locum itâ [b] *Joſ. Scaliger. Maximus Tyrius tunc Romam primùm venit & διαλέξεις ſuas compoſuit: bis enim Romæ fuit, & in priori profectione διαλέξεις illas edidit, unde vocat eas* τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ τῆς πρώτης ἐπιδημίας διαλέξεις. De ſecundo ejus adventu hoc modo [c] *Suidas.* Μάξιμος, Τύριος Φιλόσοφος· διέτριψε δὲ ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Κομμόδου.

[a] *Ad Ann. MMCLXII. qui eſt Antonini Pii nonus.* [b] *In Anim. Euſeb.* [c] *Voce* Μάξιμος.

 Faten-

Fatendum tamen eſt, ſi [a] *Hieronymum* ſequamur, *noſtrum* inter præceptores Veriſſimi Cæſaris non eſſe numerandum: prædictum enim *Euſebii* locum ſic vertit. *Arrianus Philoſophus Nicomedienſis agnoſcitur, & MAXIMUS TYRIUS. Apollonius Stoicus, natione Chalcidicus,* (lege cum [b] *Joan. Jonſio* Chalcedonius) *& Baſilides Scythopolitanus, Philoſophi illuſtres habentur, qui Veriſſimi quoque Cæſaris præceptores fuerunt.* Si verba Cæſarienſis Epiſcopi interpretari aggreſſus eſt *Hieronymus*, manifeſtò erravit, uti ſtatim agnoſcent qui Græcè nôrunt: ſin autem mutavit, [c] prout ſolet, quià lapſum putavit *Euſebium*, res in medio eſt relinquenda, quoniam nobis non ſuppetant Veterum monumenta, quibus liquere poſſit, uter veritatem attigerit.

Nullo autem modo par eſt, ut ad eandem ἐποχὴν confugiamus, dum quæritur, an *Maximus noſter* Marci Antonini ſtudiis olim præfuerit; quamvis [d] viri longè doctiſſimi affirmare non dubitârint, eò quod [e] Philoſophus Imperator libro τῶν εἰς ἑαυτὸν primo *Maximum* quendam memorat, cujus monitu benè ſe gerere in rebus plurimis ad vitam pertinentibus didicerat. Sed *Claudium Maximum* intelligit: hic enim reverà [f] Marcum docuit, & Stoicus erat, adeoque diverſus à *Tyrio*, qui totus eſt Platonicus: nam

[a] *In Verſion. Chron. Euſeb.* [b] *De Scriptor. Hiſt. Philoſ. lib. III. c. 9.* [c] *Vid. Præfat. in Chronic.* [d] Joſ. Scaliger *in Anim. Euſeb. ad Anim. MMCLXII. Jac. Cappellus in H. E. Cent. II. aliique.* [e] §. 15. [f] *Vid.* Julii Capitolini *vit. Marci c. 3. &* Gatakerum *in laudatum Anton. locum.*

licèt

licèt inter duas ſectas in quibuſdam conveniat, *Taurus* tamen Philoſophus, *Maximorum* noſtrorum σύγχρονος, dixit, *Stoicam ſectam & ſibi & Platonicis eſſe incongruentem*; quam rem libro edito declaravit, ut teſtatur [a] *A. Gellius.*

At hoc errore multò inſignior eſt alter, in quem incidit vir doctus *Federicus Morellus*. Ille enim in lemmatibus, quæ addidit *Libanii* Orationibus, eundem fecit [b] Maximum Juliani præceptorem ac noſtrum *Tyrium*. Nam prætarquàm quòd immanem ἀναχρονισμὸν hâc in re commiſit, (ab exitu enim Antonini Pii, ſub quo floruit *noſter*, ad principatum Juliani CC. annorum fluxerat ſpatium) Τῷ παραβάτῃ Magiſtro patria non erat *Tyrus*, ſed, ſi [c] *Suidæ* fides, aut Epirus, aut Byzantium: [d] *Socrates* autem tradit eum fuiſſe Epheſium, quem poſteà ὡς μαγγανείας συνειδότα ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ἀναιρεθῆναι ἐκέλευσεν, id eſt, interprete *Hen. Valeſio*, *tanquam artes Magicas exercentem imperator Valentinianus interfici juſſit.*

Cùm nondum inventa eſſet nobiliſſima Artium Mechanicarum Typographia, ob paucitatem exemplarium, plures quidem ſcriptores, quorum frequentia ſunt apud Veteres elogia, prorſus interciderunt: nobis autem adhuc ſuperſunt alii, de quibus æquales aut ſuppares nul-

---

[a] *Noct. Attic. lib. XII. c. 5.* [b] *Vid. Tom. II. Orat. IV. p. 175. & Orat. VII. p. 218.* [c] *In Voce.* [d] *Hiſt. Eccleſ. lib. III. cap. 1.*

lam

Iam poenè mentionem fecêre. Tales ſunt [a] *Phædrus*, *Q. Curtius*, *Athenagoras* & *Marius Mercator*: In hunc etiam cenſum venit noſter, ac proinde mirandum non eſt, ſi tam pauca de ejus vitâ rebuſque geſtis nobis ſint comperta. Hoc Veterum ſilentium animo veluti præſagiens, luculentiſſimum ſui præconium [b] Diſſertationi XXXVII. intexuit. Sed ſi hanc, quæ ipſi minùs decora eſt, perſonam non egiſſet, eum poſteris ſatis ſuperque commendatum redderent accuratiſſimæ diſſertationes, in quibus acutum ingenium, ſumma dicendi facultas, & eruditio haud vulgaris elucent. Herclè ſi

[c] *Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci*,

omnium ſuffragiis *noſter* præſtantiſſimus Scriptor eſt habendus; non enim temerè quemquam reperias, qui vel jucundiora vel utiliora memoriæ tradidit.

Niſi falſum ſit Lemma, quod Diſſertationibus præfigitur, omnes ſunt habitæ, cùm Auctor primò Romam advenit. Mihi quidem cauſæ ſat graves ſubeſſe videntur, cur hâc de re dubitemus; immò, ni me decipit ratio, earum ſaltem una in Græciâ certò fuit habita. Colligi hoc poteſt [d] ex Diſſertatione XXXVII. in quâ ità loquitur noſter. Ἐι γὰρ, ὦ θεοὶ, ἐμοὶ θεατῶν γένοιτό τις ἀγωνιστὴς ἐμοὶ ἐπὶ ταυτοῖ τῆς ἕδρας συγκονιέμενος καὶ συμπονῶν, ἐγὼ τότε διδα-

[a] *Vid.* Joan. Clerici *Art. Crit. P. III. S. II. C. III.* §. 15.
[b] *P.* 386. [c] Horatius *Art. Poet. v.* 343. [d] *P.* 384.

κίμως

νίκμως στεφανοῦμαι, τότε κηρύττομαι ἐν τοῖς ΠΑΝΕΛΛΗΣΙΝ. Metaphora ducta eſt à ludis Græcorum publicis, in quibus, poſtquam ſententiam de victore tulerant judices, is præconum voce renunciabatur, ut populus, è totâ Græciâ collectus, ſciret, cui palma eſſet debita. Manifeſtum igitur eſt, ſi non in Græciâ, ſed Romæ fuerit *noſter*, cùm hæc verba faceret, eum non ἐν τοῖς Πανέλλησι, ſed ἐν τοῖς Ῥωμαίοις fuiſſe prædicandum. Et ſanè, nè quid diſſimulem, Græcia diutiùs quàm Roma *Maximum* videtur cepiſſe; quòd in unaquâque ferè Diſſertatione ſummam rerum Græcarum oſtendat peritiam, cùm res Romanas calluiſſe nullo indicio conſtet: certè, quoad memini, ad eorum hiſtoriam nè ſemel quidem reſpexit. Accedit, quod teſtatur *Dan. Heinſius* ipſis Diſſertationibus in Codice manu exarato hoc lemma præmitti: Μαξίμου Τυρίου Πλατωνικοῦ Φιλοσόφου τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ διαλέξεων τῆς πρώτης ἐπιδημίας, poſt Diſſertationem autem quintam in margine annotatum eſſe, Μαξίμου Τυρίου φιλοσοφούμενα, quæ nota in fine libri iterum occurrit; adeò ut ſi fidem Manuſcripti Regii ſequamur, quinque priores tantum Diſſertationes primo Romam adventu habuit, reliquæ autem nullâ loci notâ ſunt ſignatæ.

Quoniam verò ordo, quem in iſto exemplari obtinent Diſſertationes, alius omninò eſt ab eo, quem præ ſe ferunt editiones, rem non ingratam me facturum exiſtimavi, ſi lemmata eâdem, quâ ibi extant, ſerie hìc adjicerem.

Α. Περὶ ἡδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. ΑΒΓ.

Β. Τί τέλος φιλοσοφίας.

Γ. Ὅτι ἔστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι.

Δ. Πῶς ἄν τις πρὸς φίλον παρασκευάσαιτο.

Ε. Ὅτι πρὸς πᾶσαν ὑπόθεσιν ἁρμόσεται ὁ τοῦ φιλοσόφου λόγος.

ς. Εἰ θεοῖς ἀγάλματα ἱδρυτέον.

Ζ. Εἰ καλῶς ἐποίησε Σωκράτης μὴ ἀπολογησάμενος.

Η. Τίνες ἄμεινον περὶ θεῶν διέλαβον, ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι.

Θ. Εἰ δεῖ εὔχεσθαι.

Ι. Τί ἐπιστήμη.

ΙΑ. Πότερα χαλεπώτερα νοσήματα, τὰ τοῦ σώματος ἢ τὰ τῆς ψυχῆς.

ΙΒ. Τί τὸ δαιμόνιον Σωκράτους. ΑΒ.

ΙΓ. Εἰ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις.

ΙΔ. Τίς ὁ θεὸς κατὰ Πλάτωνα.

ΙΕ. Εἰ τὸν ἀδικήσαντα ἀνταδικητέον.

Ις. Εἰ μαντικῆς οὔσης τι ἐφ' ἡμῖν ἐστι.

ΙΖ. Τίσι χωριστέον τὸν κόλακα τοῦ φίλου.

ΙΗ. Τίς ἀμείνων βίος, πρακτικὸς ἢ θεωρητικός; Ὅτι πρακτικός.

ΙΘ. Ὅτι ὁ θεωρητικὸς βίος ἀμείνων τοῦ πρακτικοῦ.

Κ. Εἰ καλῶς ὁ Πλάτων Ὅμηρον τῆς πολιτείας παρῃτήσατο.

ΚΑ. Τίς ἡ Σωκράτους ἐρωτική. ΑΒΓΔ.

ΚΒ. Ὅτι πάσης τῆς διὰ λόγων εὐφροσύνης ἡ διὰ φιλοσοφικῶν λόγων ἀμείνων.

ΚΓ. Τίνες

KΓ. Τίνες λυσιτελέστεροι πόλει, οἱ προπολεμοῦντες ἢ οἱ γεωργοῦντες; ὅτι οἱ προπολεμοῦντες.

KΔ. Ὅτι γεωργοὶ τῶν προπολεμούντων λυσιτελέστεροι.

KE. Ὅτι οἱ σύμφωνοι τοῖς ἔργοις λόγοι ἄριστοι.

Kϛ. Εἰ ἔστι καθ' Ὅμηρον αἵρεσις.

KZ. Εἰ τέχνη ἡ ἀρετή.

KH. Πῶς ἄν τις ἄλυπος εἴη.

KΘ. Τί τέλος φιλοσοφίας.

Λ. Εἰ προηγούμενος ὁ τοῦ Κυνικοῦ βίος.

ΛΑ. Εἰ συμβάλλεται πρὸς ἀρετὴν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα.

ΛΒ. Εἰ γένοιτό τις θείᾳ μοίρᾳ ἀγαθός.

ΛΓ. Εἰ ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον. Ἐν ᾧ ὅτι οὐκ ἔστιν.

ΛΔ. Εἰ ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον. Ἐν ᾧ ὅτι ἔστιν.

ΛΕ. Τοῦ θεοῦ τὰ ἀγαθὰ ποιοῦντος πόθεν τὰ κακά.

Maximum Tyrium è Græciâ in Italiam primus aſportavit[a] *Janus Laſcaris* & ad Laurentium Medicen dono miſit exemplar illud, è quo noſtrum Latinè edidit *Coſmus Paccius*, Archiepiſcopus Florentinus. Poſthæc Anno M DLVII. ſuâ, hoc eſt, Græcâ veſte indutus prodiit, curâ *Henr. Stephani*,[b] qui præcipuè quidem ſecutus eſt *Arnoldi Arlenii* codicem, interdum tamen in conſilium adhibuit eum, quem cum eo

[a] *Vid.* Pet. Paccii *præf. fratris verſioni præmiſſam &* H. Stephani *Epiſt. Nunc. ad* Arnold. Arlenium. [b] H. St. *ibid.*

commu-

communicavit *Joannes Stracelius*. Poſt magnum illum virum has diſſertationes edendas ſuſcepit[a] *Dan. Heinſius*, inſtructus *Sixti Arcerii* excerptis & Manuſcripto quem è bibliothecâ Regis Galliarum ei miſit *Iſ. Caſaubonus*: cùm autem Coſmi Paccii interpretatio innumeris mendis ſcateret, novam adornavit verſionem, quam aliquoties emendatam hic repræſentavi. In Græco, ut vocant, *textu H. Stephanum* ſecutus eſt; ſed in Adnotationibus memorat Varias Lectiones, quas Codices, quibus uſus eſt, exhibuêrunt. Has in noſtram editionem tranſtulimus, adeò ut, cùm Manuſcriptum Regium aut excerpta Arceriana ſubinde laudemus, fide ſtemus *Dan. Heinſii*: Codicis verò Florentini lectionem è *Paccii* verſione non raró collegimus.

Nemo qui antiquiſſimos & optimæ notæ Manuſcriptos vel obitèr inſpexit, neſcire poteſt eos plurimis corruptelis eſſe vitiatos; ideoque ut legerentur Veteres, ſuppetiæ ex ingenio erant ferendæ: Hinc factum, ut inter alios *noſtrum* in ſcriptis ſuis emendârint Viri eruditi, quorum conjecturas, addito ſemper auctoris nomine, notata imæ paginæ ſubjecta exhibent: quin & non paucas emendationes à nobiſmet ipſis profectas immiſcuimus. Ad reliquas notulas quod attinet, eò præcipuè ſpectant, ut hiſtoriam & dogmata Philoſophica, ad quæ breviùs interdum & obſcuriùs reſpicit Maximus, Lectori ante oculos ponant. In tumultuario hoc opere, ſi

[a] *Vid. ejus præf. ad not.*

quid

quid rectè præſtiti, gaudebo, ſin minùs, animi ſaltem me non pœnitebit. Duos præterea indices adjecimus, quorum primus auctores à *Maximo* laudatos, exhibet: ſed tum *noſter* ſexcentis ad minimum vicibus *Homerum* vocet teſtem, numero territi ea ſolùm loca indicavimus, ubi citationes à vulgatis iſtius Poetæ exemplaribus aliquantulùm abeant. Alter res, quæ in Diſſertationibus occurrunt, memorabiliores continet. In animo erat aliquando, his tertium addidiſſe, quo notarentur voces Græcæ, quæ rariores ſunt. Poſteà verò conſilium à nobis mutatum eſt, non ſanè quòd magni laboris res eſſet, ſed quoniam te, Lector, his in rebus tuo quàm noſtro judicio uti maluimus.

Vale.

Cantabr. IV. *Idus Maias*
M DCCIII.

ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ
ΛΟΓΩΝ.

Λόγ☉. Α'. ΤΙ'Σ ὁ Θεὸς κατὰ Πλάτωνα. Pag. 2

Β'. Εἰ τὸν ἀδικήσαντα ἀνταδικητέον. 18

Γ'. Εἰ, μαντικῆς ἔσης, ἔςι τι ἐφ' ἡμῖν. 28

Δ'. Τισὶ χωριςέον τὸν κόλακα τῦ φίλυ. 38

Ε'. Ὅτι ὁ πρακτικὸς βί☉ ἀμείνων τῦ θεωρητικῦ. 48

ς'. Ὅτι ὁ θεωρητικὸς βί☉ ἀμείνων τῦ πρακτικῦ. 60

Ζ'. Εἰ καλῶς ὁ Πλάτων Ὅμηρον τῆς πολιτείας παρῃτήσατο. 72

Η'. Τίς ἡ Σωκράτυς ἐρωτική. 80

Θ'. Ἔτι περὶ ἔρωτ☉. 96

Ι'. Ἔτι περὶ τῆς Σωκράτυς ἐρωτικῆς. 106

ΙΑ'. Ἔτι περὶ ἔρωτ☉. 116

ΙΒ'. Ὅτι πάσης τῆς διὰ λόγων εὐφροσύνης, ἡ διὰ φιλοσόφων λόγων ἀμείνων. 124

ΙΓ'. Τινὲς λυσιτελέστεροι πόλει, οἱ προπολεμῦντες, ἢ οἱ γεωργῦντες· ὅτι οἱ προπολεμῦντες. 136

ΙΔ'. Ὅτι γεωργοὶ τῶν προπολεμύντων λυσιτελέστεροι. 144

ΙΕ'. Ὅτι οἱ σύμφωνοι τοῖς ἔργοις λόγοι, ἄριστοι. 154

Ις'. Εἰ ἔςι καθ' Ὅμηρον αἵρεσις. 164

ΙΖ'. Εἰ τέχνη ἡ ἀρετή. 176

ΙΗ'. Πῶς ἄν τις ἄλυπ☉ εἴη. 186

ΙΘ'. Τί τέλ☉ φιλοσοφίας. 196

Κ'. Εἰ προηγύμεν☉ ὁ τῦ Κυνικῦ βί☉. 202

ΚΑ'. Εἰ συμβάλλεται πρὸς ἀρετὴν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. 212

ΚΒ'. Εἰ γένοιτό τις θεία μοίρα ἀγαθός. 222

ΚΓ'. Ὅτι ὐκ ἔςιν ἀγαθὸν ἀγαθῦ μεῖζον. 232

ΚΔ'. Ὅτι ἔςιν ἀγαθὸν ἀγαθῦ μεῖζον. 242

ΚΕ'. Τὰ Θεῦ τὰ ἀγαθὰ ποιῦντ☉, πόθεν τὰ κακά. 250

Κς'. Τί τὸ δαιμόνιον Σωκράτυς. 264

ΚΖ'. Ἔτι

INDEX
DISSERTATIONUM.

Differt. I. Quid ſit Deus ſecundum Platonem. p. 3
II. Utrùm referenda ſit injuria. 19
III. Utrùm manente divinatione, aliquid ſit in noſtrâ poteſtate.
IV. Quomodo ab adulatore amicus debeat diſtingui. 29
V. Vitam activam contemplativæ præferendam eſſe. 39
VI. Vitam contemplativam activæ præferendam eſſe. 49
VII. Utrum rectè Homerum è Republicâ ſuâ dimiſerit Plato. 61
VIII. De amatoriâ Socratis. 73
IX. De eodem amore. 81
X. De eâdem Socratis amatoriâ. 97
XI. De eodem amore. 105
XII. Omni ſermonum voluptate majorem eſſe eam quæ ex Philoſophiâ percipitur. 117
XIII. Utri in Rep. utiliores ſint, milites an agricolæ: & primò pro militibus. 125
XIV. Agricolas utiliores eſſe militibus in Rep. 137
XV. Sermones, qui operibus reſpondent, eſſe optimos. 145
XVI. An ſit ſecundùm Homerum deſinita in Philoſophiâ opinio. 155
XVII. An virtus ſit ars. 165
XVIII. Quomodo quis ſine dolore eſſe poſſit. 177
XIX. Quis Philoſophiæ ſit finis. 187
XX. An præferenda ſit Cynici vita. 191
XXI. An quicquam ad virtutem artes liberales conferant. 203
XXII. An aliquis divinitùs bonus ſiat. 213
XXIII. Bonum bono majus non eſſe. 223
XXIV. Bonum bono majus eſſe. 233
XXV. Cùm Deus Bona faciat, unde ſint mala. 243
XXVI. Quid ſit Socratis Deus. 253
265

XXVII. Ite-

ΚΖ'. Ἔτι περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου. 276
ΚΗ'. Εἰ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις. 286
ΚΘ'. Τίνες ἄμεινον περὶ θεῶν διέλαβον, ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι. 300
Λ'. Περὶ τοῦ εἰ δεῖ εὔχεσθαι τῷ θεῷ. 312
ΛΑ'. Περὶ ἡδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. 324
ΛΒ'. Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡδονὴ, εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. 332
ΛΓ'. Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡδονὴ, εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. 338
ΛΔ'. Τί τέλος φιλοσοφίας. 348
ΛΕ'. Ὅτι ἔστι καὶ ἐκ τῶν περιεστώτων ὠφελεῖσθαι. 356
Λϛ'. Πῶς ἄν τις πρὸς φίλον διασκευάσαιτο. 366
ΛΖ'. Ὅτι πρὸς πᾶσαν ὑπόθεσιν ἁρμόσεται ὁ τοῦ φιλοσόφου λόγος. 376
ΛΗ'. Εἰ θεοῖς ἀγάλματα ἱδρυτέον. 392
ΛΘ. Εἰ καλῶς ἐποίησε Σωκράτης μὴ ἀπολογησάμενος. 404
Μ'. Τί ἐστιν ἐπιστήμη. 414
ΜΑ'. Πότερα χαλεπώτερα νοσήματα, τὰ τοῦ σώματος, ἢ τὰ τῆς ψυχῆς. 424

XXVII. *Iterum quis ſit Deus Socratis.* 277
XXVIII. *Utrùm diſciplinæ ſint reminiſcentiæ.* 287
XXIX. *Utri melius de Diis ſenſerint, Poetæ an Philoſophi.* 301
XXX. *An orandus ſit Deus.* 313
XXXI. *Voluptatem, etſi bonum, non tamen eſſe ſtabile.* 325
XXXII. *Iterum, voluptatem, etſi bonum, non tamen eſſe ſtabile.* 333
XXXIII. *Iterum, voluptatem, etſi bonum, non tamen eſſe ſtabile.* 339
XXXIV. *Quis ſit Philoſophiæ finis.* 349
XXXV. *Ex adverſâ fortunâ utilitatem percipi.* 357
XXXVI. *Quomodo quis ad amicum ſe preparare debeat.* 367
XXXVII. *Omni ſubjecto Philoſophiam convenire.* 377
XXXVIII. *Utrùm Diis ſint dicandæ ſtatuæ.* 393
XXXIX. *An rectè fecerit Socrates, quod accuſatus non reſponderit.* 405
XL. *Quid ſit ſcientia.* 415
XLI. *Corporiſne an animi graviores ſint morbi.* 425

Errata ſic emendentur.

PAG. 8. lin. 34. συστείλαντος. p. 9. l. 35. *Odorari*. p. 10. l. 12. μεταβολῆς. p. 20. l. 26. μελετήσαντα. p. 50. l. 34. εἰσδέξεται. p. 58. l. 21. ὅτι. p. 61. l. 3. *ut*. p. 84. l. 30. Μαντινικήν. p. 121. l. 38 *vitibus*. p. 122. l. 2. διαπλάττουσι. p. 123. l. 33. *ducit*. p. 124. l. 24. κάλλους. p. 126. l. 12. ᾖδον. p. 128. l. 6. μᾶλλον. Ib. l. 16. ὑπακούσαντες. p. 134. l. 9. περὶ τειχῶν. p. 158. l. 11. ἐξήτασε. p. 180. l. 26. τόν. p. 188. l. 7. ἀπό. p. 194. l. 8. Ὄλυνθον. p. 198. l. 31. σπονδάς. p. 210. l. 35. λαίτας. p. 212. l. 16. Ἀποκρί-ναιτ. p. 226. l. 26. ἀλλ' ἐπειδάν. p. 236. l. 26. ὑπέβαλε. p. 246. l. 18. ἐπι. p. 258. l. 18. θερμὸν ἐκεῖ. p. 264. l. 18. χρυσομάνδρων. p. 271. l. 31. *Opinionem*. p. 304. l. 23. ἀπορρίψαντες. p. 366. l. 14. *Contuliſſet*. p. 414. l. 19. ἰσομοιρεῖ.

In Notis.

PAG. 18. l. 1. *extulerit*. p. 76. l. 11. *in Orat*. p. 81. l. 5. *in Siciliam*. p. 157. l. 4. κατεῖχον. p. 306. l. 8. ἀνδ. p. 319. l. 10. Κῦρος. p. 378. l. 3. *deſcendere*. In iis etiam accentus, vitio Typorum tantùm non detritorum, ſæpè vix apparent.

Del. p. 16. l. 1. Leg. ἄρχει *modo Imper*. Add. p. 418. l. 4. Στρατόπεδον ἐπὶ κέρως βαδίζειν] Leg. ἐπὶ κέρως. *Thucyd*. lib. II. p. 78. Ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως παραπλέοντας. Ubi Scholiaſt. Ὥσπερεὶ ἔλεγε, μίαν κατακολουθοῦσαν τῇ ἑτέρᾳ. Τοῦτο γὰρ τὸ ἐπὶ κέρως δηλοῖ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΥΡΙΟΥ
ΛΟΓΟΙ.

MAXIMI TYRII
DISSERTATIONES.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΥΡΙΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ διαλέξεων τῆς πρώτης ἐπιδημίας λόγοι μα'.

Περὶ τοῦ, τί ὁ θεὸς, κατὰ Πλάτωνα.

ΛΟΓΟΣ Α'.

ΠΕΡΙ μὲν [1] δαιμόνων ἀμφισβητῶν, λόγον λόγῳ φέρω, καὶ ἀνέχομαι τὴν στάσιν, καὶ οὐδὲν δεινὸν, οὐδὲ πλημμελὲς, οὐδὲ ἔξω τρόπου ἡγοῦμαι δρᾷν τὸν ἀμφισβητοῦντα πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἄλλον, εἰ ἔστι τὸ δαιμόνιον, καὶ τί, καὶ ὁπόσον. καὶ γὰρ ἦν ἐνταῦθα τὸ μὲν ὄνομα, δῆλον, ἡ δὲ οὐσία, ἀφανὴς, ἡ δὲ δύναμις, ἀμφισβητήσιμος. Νῦν δὲ δὴ τίς γένωμαι, περὶ θεοῦ λέγων; ποῖον κάλλος ῥημάτων περιβαλόμενος, ἢ ποῖον φῶς ἐξ ὀνομάτων σαφεστάτων ποιησάμενος, ἢ τίνα ἁρμονίαν ᾠδῆς, [2] ἐκ λόγου ἁρμοσάμενος, δείξαιμι ἂν ἐμαυτῷ καὶ ἄλλῳ τὸ νῦν ζητούμενον; ὁπότε γὰρ οὐδὲ ὁ εὐφωνότατος τῶν ὄντων Πλάτων, εἰ καὶ πρὸς Ὅμηρον παραβάλλειν ἐθέλοις, οὔπω καὶ νῦν ἀξιόχρεως τις δίεισι περὶ θεοῦ λέγων, ἀλλ' ἑτέρωθέν [3] τι [4] πυθέσθαι ποθεῖ τὴν Πλάτωνος δόξαν, σχολῇ γ' ἄν τις ἐπιτολμήσαι τῷ λόγῳ, νοῦν βραχὺν ἔχων· πλὴν εἰ μὴ καὶ ἀνδρὶ διψῶντι ποταμοῦ παρόντος καθαροῦ καὶ πολλοῦ, καὶ ἰδεῖν ἡδίστου, καὶ πιεῖν προσηνεστάτου, καὶ θρέψαι γονιμωτάτου, ἀλλοθέν ποθεν ἐκ πηγῆς ἀσθενοῦς καὶ ἧττον τὰ αὐτὰ ἀγαθῆς ἀρυσάμενοι κομίζοιμεν τῷ διψῶντι ἀναγκαῖον ποτόν· ὁποῖόν φασι τὴν γλαῦκα πάσχειν, πρὸς μὲν τὸν ἥλιον ἀμαυρουμένην, θηρεύουσαν δὲ ἐν νυκτὶ ἔκπυρον φῶς. Εἰ γάρ τις ἐς τὰς Πλάτωνος φωνὰς ἐμπεσὼν, ἑτέρων δεῖται λόγων, καὶ [5] εἴ τῳ ἐκεῖθεν τὸ φῶς ἀμαυρὸν δοκεῖ,

[1] *Dæmones ſunt Genii ſive Angeli. vid. Hier. ad 2. Aur. Carm. De eorum muniis ſecundùm Platonicos adi Alcin. de Doct. Platon. c. 15. & noſtrum Diſſ. 27. Apud Ethnicos vox* Δαίμων *in bonam ferè partem ſumitur niſi addatur* κακὸς *vel ſimile Epitheton. In Chriſtianorum verò libris malum Spiritum perpetuò ſignificat. Quo uſu deceptus Lactantius Inſt. Div. lib. 1. c. 7.*

καὶ

MAXIMI TYRII

Philoſophi Platonici

Diſſertationum Romæ habitarum primo in Urbem adventu XLI.

Quid ſit Deus, ſecundùm Platonem.

Diſſert I.

DE naturâ Dæmonum cùm diſputatur, rationem rationi facilè patior opponi, nec contentionem hanc reprehendo: tantum abeſt ut indignum quid, aut à viri boni ratione alienum abſurdúmve ab eo committi exiſtimem, qui vel ſecum ipſe vel cum aliis de Dæmone, an ſit, quid, & quantus, inquirit. Et tamen in hac quidem quæſtione nomen ipſum de quo agitur manifeſtum eſt: ejus verò de quo quæritur tum abſtruſa eſt eſſentia, tum poteſtas controverſa. Nunc autem cùm de Deo dicere inſtitui, quid agam potiſſimum? quà verborum amœnitate, quâ vocabulorum luce, quà carminis orationiſve harmoniâ, mihi vel aliis id de quo nunc quæritur oſtendam? Si enim Plato, quo homine nihil unquam rerum natura, ne Homero quidem excepto, vidit facundius, ne nunc quidem omnibus, cum de Deo agit, planè ſatisfecit, ſed non nemo reperitur, qui ex alio ſententiam Platonis audire ſe poſtulet, operam ludere videatur, ſi quis ingenii vulgaris homo, diſputationi huic ſe parem judicet. Niſi fortè idem agere velimus, quod ille, qui ſitienti homini cui fluvius adeſt limpidus plenuſque, qui & viſu jucundiſſimus, & guſtu ſit ſuaviſſimus, optiméque nutriat, ex imbelli aliquo fonticulo, quique nulla ex parte cum ſuperiori conferendus ſit, potum neceſſarium adferat. Plane quod de noctua dicitur, quæ cùm interdiu ad ſolem caliget, nocte lumen aliquod ab igne quærit. Si quis enim aliud dicendi genus requirit, cum in Platonica oratione verſatur, aut ſi quis lucem illam obſcuram minúſque illuſtrem arbitratur: idem ille nec ſolem cum oritur, nec

ex eo quod reſponſis quibuſdam Apollo ſe vocaſſet Δαίμονα, *perperam contendit neceſſum eſſe ut ſit malus Genius. vid.* & *l. 2. c. 14.* [2] *Coſimus Paccius legit* ἐκλείγα *unà voce. Heinſius autem* ἢ λόγκ. [3] Τίς *H. St.* [4] Πιςικῶς *Schotius.* [5] Εἴ τῳ τὸ ἐκεῖνον ϕῶς *H. St.*

 lunam

καὶ ἥκιστα μετέχον αὐγῆς σαφοῦς, οὔτε οὐδ' ἂν τὸν Ἥλιον ἴδοι ἀνίσχοντα, οὐδὲ τὴν Σελήνην λαμπρυνομένην, οὐδὲ τὸν Ἕσπερον καταδυόμενον, οὐδὲ τὸν Ἑωσφόρον φθάνοντα. Ἔχ' ἀτρέμας· νῶϊ γάρ τοι ἠρέμα ἐννοῶ, οἷον ἂν εἴη τὸ πάθος τοῦ τοιοῦδε λόγου· αὐτὸ ἐκεῖνο οἷον τὸ τῶν μεταλλέων· οὗτοι γάρ που κόπτοντες τὴν γῆν, ὀρύσσοντες τὸν χρυσὸν, οὐχ ἱκανοὶ διαγινώσκειν τὴν τοῦ χρυσοῦ φύσιν, ἀλλὰ ἔστιν ἔργον βασανιζόντων τὸν χρυσὸν ἐν πυρί. Εἰκάζω δὴ τὴν μὲν προτέραν ὁμιλίαν τῶν Πλάτωνος λόγων, μετάλλῳ τινὶ ἀτεχνῶς χρυσοῦ· τὸ δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἑτέρας δεῖται τέχνης, ἢ τὸ ληφθὲν δοκιμάζουσα, καὶ ἐκκαθαίρουσα λόγῳ, ὡς πυρί, χρῆσθαι ἤδη δύναται ἀκηράτῳ καὶ βεβασανισμένῳ τῷ χρυσῷ. Εἰ τοίνυν δήλη μὲν ἡ μεταλλεία τοῦ ἀληθοῦς καὶ μεγαλόδωρος καὶ ἄφθονος, δεῖ δὲ ἡμῖν τέχνης ἑτέρας πρὸς βάσανον τοῦ ληφθέντος· φέρε, παρακαλῶμεν τὴν τέχνην ταύτην ξυνεπιλαβέσθαι ἡμῖν [6] τοῦ παρόντος λόγου, τί ποτέ ἐστι τὸ θεῖον κατὰ Πλάτωνα, σκοπουμένοις. Εἰ οὖν ἔροιτο ἡμᾶς ἡ τέχνη φωνὴν λαβοῦσα, πότερα τοίνυν οὐχ ἡγούμενοι αὐτοί τι εἶναι θεῖον ἐν τῇ φύσει, οὐδὲ ἔχοντες καθάπαξ ἔννοιαν θεοῦ, ἀμφισβητοῦμεν, ἢ * περὶ Πλάτωνος, ἢ αὐτοί τινας ἔχοντες οἰκείας δόξας, ἕτερ' ἄττα ἡγούμεθα παρὰ ταύτας δοξάζειν ἐκεῖνον; κἆτα ἡμῶν φασκόντων ἔχειν, ἀξιώσειεν ἀποκρίνασθαι ὁποῖόν τινα ἡγούμεθα εἶναι τὸν θεόν· τί τοίνυν ὦ τὰν ἀποκρινοίμεθα ὅ, τι ἐστὶ θεός;

[7] Γυρὸς ἐν ὤμοισιν, μελανόχροος, οὐλοκάρηνος;

καταγέλαστος ἡ ἀπόκρισις, κἂν εἰ μειζόνως χαρακτηρίζοις τὸν Δία, [8] κυανέας μὲν ὀφρύας, χρυσᾶς δὲ χαίτας, ἐλελιζόμενον δὲ ὑπ' αὐτῶν τὸν οὐρανόν· πάντα γάρ που τὰ τοιαῦτα, ἀπορίᾳ ὄψεως, καὶ ἀσθενείᾳ δηλώσεως, καὶ γνώμης ἀμβλύτητι, ἐφ' ὅσον δύνανται ἕκαστοι ἐξαιρόμενοι τῇ φαντασίᾳ πρὸς τὸ κάλλιστον δοκοῦν, [9] καὶ φιλόσοφοι καταμαντεύονται. Εἰ δὲ συναγαγὼν ἐκκλησίαν τῶν τεχνῶν τούτων, κελεύοις ἅπαντας ἀθρόους διὰ ψηφίσματος ἑνὸς ἀποκρίνασθαι περὶ τοῦ Θεοῦ, οἴει ἄλλο μὲν ἂν τὸν γραφέα εἰπεῖν, ἄλλο δὲ καὶ τὸν ἀγαλματοποιόν, καὶ τὸν ποιητὴν ἄλλο, καὶ τὸν φιλόσοφον ἄλλο; ἀλλ' οὐδὲ μὰ Δία τὸν Σκύθην, οὐδὲ τὸν Ἕλληνα, οὐδὲ τὸν Πέρσην, ἢ τὸν Ὑπερβόρειον, ἀλλὰ ἴδοις ἂν ἐν μὲν τοῖς ἄλλα, ἐν δὲ τοῖς ἄλλα, καὶ οὐ ταὐτὰ ψηφιζομένους τοὺς ἀνθρώπους, πάντας δὲ πᾶσι διαφερομένους. Οὐ τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτὸ πᾶσιν, οὐ τὸ κακὸν ὅμοιον, οὐ τὸ αἰσχρόν, οὐ τὸ καλόν· νόμος μὲν γὰρ δὴ καὶ δίκη ἄνω καὶ κάτω φέρεται διασπώμενα καὶ σπαραττόμενα· μὴ γὰρ ὅτι γένος γένει ὁμολογεῖ ἐν τούτοις,

---

6 Ἐπὶ τοῦ παρόντος λόγου Heinſ. *Sed ejus opem non deſiderat* noſter, *nam Diſſ.*26. *habet* συνεπιλαμβάνειν τοῦ βίου. * Παρὰ Πλάτωνος. *Scal.* 7 *Odyſſ. T.*

ἀλλ'

lunam cum fulget, nec Heſperum cum occidit, nec Luciferum cum ſurgit, unquam videbit. Subſiſte paululum: nunc enim propemodum quis ſit diſſertationis hujus uſus & ratio, intelligo. Illud ipſum hic ſit quod in iis qui metalla effodiunt. Qui cum terram ipſi cædant, aurum educant, ejus tamen naturam dignoſcere non poſſunt: ſed aliis hoc relinquunt, qui admoto igne explorent. Ego primam Platonis lectionem metallo ſimilem facio; & quidem auro mero. Quod deinde ſequitur, aliam artem requirit, quæ examinare id quod habet & rationis ſubſidio tanquam igne purgare poſſit: atque ita aurum purum exploratumque ſatis, ad uſum ſuum convertere. Si nobis ergo veritatis ipſius non minus quam auri, vena manifeſta eſt, & quidem copioſa atque opulenta, nec minus tamen alia arte opus eſt, quæ hoc ipſum exploret: age ejus artis in hac quæſtione in qua agitur, quid ſecundum Platonem ſit Deus, ſubſidium imploremus. Fingamus ergo loqui poſſe hanc ipſam artem, atque ex nobis ſcire velle, quo animo ad hanc diſputationem accedamus; an quod divinam omnino in rebus naturam eſſe ipſi non putemus, ac ne prima quidem Dei cognitione inſtructi accedamus; an verò quod vel de Platonis, vel de aliis quas ipſi peculiariter habemus opinionibus, & quas cum illius non convenire arbitramur, diſputemus, atque hoc fateri nos: illam inſtare rurſus, & ſcire è nobis velle, quæ ſint illæ, & qualem eſſe Deum judicemus. Quid reſpondebimus, ô bone, aut quid Deum eſſe dicemus? Anne ſecundum illud,

Incurvis humeris, atrum, criſpoque capillo?

Riſu dignum meritò ejuſmodi reſponſum videbitur, quamvis auguſtiorem etiam formam JOVI tribuas, *nigra ſupercilia, comam auream quâ cœlum moveat.* Hæc enim omnia ob imbecillitatem oculorum, ſermonis penuriam, animi caliginem, ſapientiſſimi conjecère mortalium: dum quam quiſque pulchritudinis concipere ſpeciem poterat maximam, in eam quaſi mentis imaginatione ſublati, poëtæ ſimul & philoſophi, Deo aſſignant. Quod ſi concionem cogas, omnéſque ſimul artes uno decreto convenire jubeas, ac de Deo ex iis quæras; putáſne aliud pictorem, aliud ſtatuarium, aliud poëtam, aliud dicturum eſſe philoſophum? Imo ne Scytha quidem & Græcus, & Perſa, & Hyperboreus. Verùm enimverò in aliis videbis alia, nec unquam eadem ſtatuere homines. Nec enim bonum idem omnibus, nec idem omnibus malum, nec idem turpe aut honeſtum. Ut de legibus & jure taceam, quæ pro cujuſque placito in omnes ita partes diſtrahuntur & vellicantur, ut non modo non gens cum gente, ſed nec

v. 246. ſed pro ἐν ibi legitur ἴδω. [8] *Ita Jovem repræſentat Hom. Il. A. v. 528. & alibi ſæpe. Cæterùm H. Stephano poſt χαίτας videtur deſiderari participium ἔχοντα. At, ſi præpoſitionem κατὰ ſubintelligas, integra erit oratio.* [9] *Supplet ποιῆσαί τι Heinſ.*

ἀλλ' οὐδὲ πόλις πόλει, ἀλλ' οὐδὲ οἶκος οἴκῳ, οὐδὲ ἀνὴρ ἀνδρί, οὐδὲ αὐτὸς αὑτῷ.

[10] Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Ἐν τοσούτῳ δὴ πολέμῳ καὶ στάσει καὶ διαφωνίᾳ, ἕνα ἴδοις ἂν ἐν πάσῃ γῇ ὁμόφωνον νόμον καὶ λόγον, ὅτι θεὸς εἷς πάντων βασιλεὺς καὶ πατήρ, καὶ θεοὶ πολλοί, θεοῦ παῖδες, συνάρχοντες θεῷ. Ταῦτα δὲ ὁ Ἕλλην λέγει, καὶ ὁ βάρβαρος λέγει, καὶ ὁ ἠπειρώτης, καὶ ὁ θαλάττιος, καὶ ὁ σοφός, καὶ ὁ ἄσοφος· κἂν ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ ἔλθῃς τὰς ἠϊόνας, κἀκεῖ [11] θεοί, τοῖς μὲν, ἀνίσχοντες ἄγχου μάλα, τοῖς δὲ, καταδυόμενοι. Οἴει δὴ τούτοις Πλάτωνα ἀντιχειροτονεῖν καὶ ἀντινομοθετεῖν, ἀλλ' οὐχ ὁμόφωνον εἶναι, καὶ ὁμοπαθῆ καλλίστης φωνῆς καὶ ἀληθεστάτου πάθους; τί τοῦτο; Ἥλιος, ὀφθαλμὸς λέγει· τί τοῦτο; βρονταί, ἀκοὴ λέγει· [12] καὶ τὸν τεχνίτην ποθεῖ, καὶ καταμανθάνεται τῆς τέχνης. Εἰ δὲ ἐξεγένοντο ἐν τῷ ξύμπαντι αἰῶνι δύο τινὲς καὶ τρεῖς ἄθεον καὶ ταπεινὸν καὶ ἀναισθὲς γένος, καὶ πεπλανημένον μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐξηπατημένον δὲ ταῖς ἀκοαῖς, ἐκτετμημένον δὲ τὴν ψυχήν, ἄλογον καὶ ἄγονον καὶ ἄκαρπον, ὡς ἄθυμος λέων, ὡς βοῦς ἄκερως, ὡς ὄρνις ἄπτερος, καὶ παρὰ τούτου ὅμως τοῦ γένους πεύσῃ τὸ θεῖον· (ἴσασι γὰρ οὐχ ἑκόντες, καὶ λέγουσιν ἄκοντες) κἂν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὸ ἀγαθόν, ὡς Λεύκιππος· κἂν προσθῇς τὸ ὁμοπαθές, ὡς Δημόκριτος· κἂν ὑπαλλάξῃς τὴν φύσιν, ὡς [13] Στράτων· κἂν δῷς τὴν ἡδονήν, ὡς Ἐπίκουρος. κἂν μὴ εἶναι φῇς, ὡς Διαγόρας· κἂν ἀγνοεῖν τι φῇς, ὡς [14] Πρωταγόρας. Τούτους μὲν οὖν ἐῶμεν χαίρειν, μὴ δυναμένους ἐπαίρεσθαι τοῦ ἀληθοῦς ὅλου καὶ ἀρτίου, ἰόντας δὲ ἐπ' αὐτὸ ἀσαφεῖς ὁδοὺς καὶ πεπλανημένας· [15] αὐτοῖς δὲ δὴ τί δράσωμεν, ἢ εἴπωμεν, ἐκ τοῦ λοξοῦ τὰ ἴχνη αὐτοῦ σκεψάμενοι, οὐδὲ ὅσον εἰδώλοις ἐντυχόντες; ἀλλ' ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς προσχὼν τῇ ξένῃ, εἰς περιωπὴν ἀνελθὼν, ἐσκέπτετο τῶν ἐχόντων τὰ ἴχνη,

[16] Ἤ ῥ' οἵγ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι, οὐδὲ δίκαιοι,
Ἠὲ φιλόξεινοι· καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής·

ἡμεῖς δὲ ἄρα οὐ τολμήσομεν, * ἀναβιβασάμενοι τὸν λογισμὸν εἰς

---

[10] *Odyſſ. P.* v. 135. [11] *Θεοὶ hic ſunt ſol, luna & ſtellæ, quæ ab Ethnicis colebantur, vid. Lactant. Inſt. Div. lib. 2. c. 13. Immò eò uſque proceſſit Clem. Alex. ut disertè affirmàrit* Stromat. lib. 6. *Deum Ethnicis dediſſe* τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην καὶ τὰ Ἄστρα εἰς θρησκείαν. [12] *Adde ex MS. Reg.* Τί ταῦτα; ὡραῖα καὶ καλὰ καὶ περίοδοι καὶ μεταβολαὶ καὶ κράσεις ἀέρων. καὶ ζώων γενέσεις καὶ καρπῶν φύσεις, θεοῦ πάντα ἔργα ἡ ψυχὴ λέγει. [13] Qui nolunt Divinâ Providentiâ factum eſſe mundum aut principiis inter ſe coëuntibus dicunt eſſe concretum (*ut Leucippus, Democritus & Epicurus*) aut repentè natura extitiſſe; Naturam vero ut ait *Straton*, habere in ſe vim gignendi & muniendi ſed eam nec ſenſum habere ullum, nec figuram. *Lact. de Ira Dei, c. 10. Hinc colligere licet cur Straton ab auctore dicatur Dei*

τινα

urbs cum urbe, nec familia cum familia, nec homo cum homine, nec unus aliquis interdum ſecum ipſe conſentiat.

Talis namque animi mens eſt mortalibus ægris,
Qualem quoque die genitor jubet eſſe Deorum.

In hac tanta pugna, contentione, atque opinionum varietate, in eo leges ubique terrarum atque opiniones convenire videbis: Deum eſſe unum, regem omnium & patrem. Huic multos additos eſſe Deos alios, qui ſupremi illius filii ſint, & quaſi in imperio collegæ. In eo Græcus cum Barbaro, mediterraneus cum inſulano, ſapiens conſentit cum ſtulto. Ut ſi uſque ad extrema Oceani littora proceſſeris, hîc quoque Deos inventurus ſis, qui non procul ab aliis oriuntur, ab aliis occidunt. Solum ergo Platonem exiſtimas diverſa ab his decernere, aut contrarias leges ferre? unum hunc à pulcherrima omnium voce abire, aut ad præſentiſſimam naturæ vim obbruteſcere arbitraris? Quære ex oculis tuis quid videant: reſpondebunt eſſe ſolem. Quære ex auribus quid audiant: reſpondebunt eſſe tonitru. Ita & artificem amant, & ipſam confitentur artem. Quod ſi ab omni ævo duo aut tres extiterunt, tam abjecti homines, ut ſine Deo, & ſine ullo ſenſu oberrarent: quorum neque lucem certam oculi, neque certum ſonitum aures admitterent, animo verò ac præſtantiore ſui parte mutili eſſent; irrationale, ſterile atque inutile hominum genus, ut ſi leonem ſine ſtomacho, bovem ſine cornibus, avem ſine alis dicas: ex his nihilominus hominibus aliquid quid de divina natura intelliges. Nam & inviti hoc ſciunt, & inviti dicunt. Manent enim ſemper reliquiæ aliquæ: quamvis cum Leucippo ſentias, & bonum illi demas: quamvis cum Democrito, & affectibus humanis ſubjicias: quamvis naturam ejus mutes cum Stratone: quamvis voluptatem addas cum Epicuro: quamvis eſſe omnino neges cum Diagora: quamvis quid ſit dubitare te dicas cum Protagora. Hos tamen mittamus potius qui totam veritatem aſſequi nunquam potuerunt: quod incerta quadam fallacíque via ad eam tenderent. Nos verò quid agemus aut dicemus, qui & ipſi obliqua tantum veſtigia videmus, ejúſque vix umbram qualis eſt conſpeximus? Ulyſſes cum ignotam terram appuliſſet, ſpeculam aſcendit, ex qua incolarum veſtigia obſervabat:

Agreſtéſne homines teneant, ſine legibus ullis,
Hoſpitiive fidem metuant, ac numina Divûm.

Nos verò an non exemplo illius, in ſublimem aliquam animi

φύσιν μεταλλάξαι. 14 Ὁ δὲ Πρωταγόρας ἐντεῦθεν ἀπηγγείλατο, περὶ θεῶν, οὔτε εἰ εἰσὶν οὔθ' ὁποῖοί τινές εἰσι δύναμαι λέγειν. Sext. Empir. *adv. Mathem. p.* 319. *B. Ed Gen. Ejus tamen ſententiam paulò aliter exponunt* Cicero *de Nat. Deor. lib.* 1. *c.* 22. *& Diog. Laert. lib.* 9. *in vit.* 15 Αὐτοὶ H.St. 16 *Od. Z. v.* 120. * *Siquidem Deus ſecundum Platonem eſt* incorporeus: Sed quæ ſubſtantiam non habent corpoream cogitationibus videntur. *vid. Apul. Phil. Plat. lib.* 1. *p.* 3. *&* 4.

τίνα πειρωτὴν ἄνω τῆς ψυχῆς, περισκέψασθαι τὰ τοῦ θεοῦ ἴχνη, τίνα χώραν ἔχει, τίνα φύσιν; ἀγαπήσομεν δὲ ἀμυδρῶς ἰδόντες; Εἴθε μοι μαντεῖον ἦν ἐκ Διὸς ἢ Ἀπόλλωνος, οὐ λοξὰ χρησμῳδοῦν, οὐδὲ ἀμφίβολα· ἠρόμην ἂν τὸν θεόν, [17] οὐ τὸν Κροίσου λέβητα, τοῦ βασιλέων ἀνοητάτου καὶ μαγείρων δυστυχεστάτου· ἀλλ' οὐδὲ θαλάττης μέτρα, οὐδὲ ἀριθμὸν ψάμμου· ἠμέλησα δ' ἂν καὶ τῶν σεμνῶν τούτων ἐρωτημάτων· [18] ἐπίασι Μῆδοι, πῶς φυλάξομαι; κἂν ὁ θεὸς μὴ συμβουλεύῃ, τὰς τριήρεις ἔχω· ἐπιθυμῶ Σικελίας, πῶς λάβω; κἂν γὰρ ὁ θεὸς μὴ κωλύῃ, ἡ Σικελία πολλή· ἐμοὶ δὲ σαφῶς ὁ Ἀπόλλων ἐκ Δελφῶν περὶ τοῦ Διὸς ἀποκρινάσθω, ἢ ὁ Ζεὺς αὐτὸς ὑπὲρ αὑτοῦ, ἢ [19] τις ἐξ Ἀκαδημίας ὑποφήτης τοῦ θεοῦ, ἀνὴρ Ἀττικός, μαντικός· [20] ἀποκρίνεται δὲ ὧδε. Τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ δύο ὀργάνων ὄντων πρὸς σύνεσιν, τοῦ μέν, ἁπλοῦ, ὃν καλοῦμεν νοῦν, τοῦ δέ, ποικίλου καὶ πολυμεροῦς καὶ πολυτρόπου, ἃς αἰσθήσεις καλοῦμεν, συνῆπται μὲν αὐτῶν ἡ ἐργασία, κεχώρισται δὲ ἡ οὐσία· ὡς δὲ ταῦτα πρὸς ἄλληλα ἔχει, οὕτω κἀκεῖνα ὧν ἐστι ταῦτα ὄργανα· καὶ διαφέρει νοητὸν αἰσθητοῦ, ὅσον νοῦς αἰσθήσεως. Ἔστι δὲ τούτων, κατὰ μὲν τὴν ὁμιλίαν, θάτερον γνωριμώτερον, τὸ αἰσθητόν· τὰ δὲ νοητά, ἄγνωστα μὲν ταῖς ὁμιλίαις, γνωριμώτερα δὲ τῇ φύσει· ζῶα γάρ που, καὶ φυτά, καὶ λίθοι, καὶ φωναί, καὶ θυμοί, καὶ ὁρμαί, καὶ ῥήματα, καὶ χρειαί, ὑπὸ τοῦ ἔθους ξυναγειρόμενα, καὶ τῇ καθ' ἡμέραν διαίτῃ ἀνακιρνάμενα παρεσκεύακε τὴν ψυχήν, καὶ ἀναπέπεικε μηδὲν ἄλλο ἡγεῖσθαι εἶναι ὅ, τι μὴ ταῦτα· τὸ δὲ νοητὸν ἀπηλλαγμένον τῆς τούτων ἐπαφῆς καὶ ἐπερείσεως, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὁρᾶσθαι πέφυκεν ὑπὸ τοῦ νοῦ· ὁ δὲ τῇ πάσῃ ψυχῇ ἐμπεφυρμένος διασπᾶται ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων, καὶ ταράττεται, καὶ ἀσχολίαν ἄγει, ὥστε μὴ διορᾶν τὰ αὑτοῦ θεάματα· ἤδη δὲ καὶ δημαγωγηθεὶς ἀναπείθεται, ὥστε συμφθέγγεσθαι ταῖς τῶν αἰσθήσεων φωναῖς, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι ἄλλο εἶναι παρὰ τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκουστὰ καὶ ὀσφραντὰ καὶ γευστὰ καὶ ἁπτά. Ὥσπερ οὖν ἐν συμποσίῳ μεστῷ κνίσσης πολλῆς, καὶ οἴνου χεομένου [21] καὶ αὐλῶν ἤχου, καὶ συρίγγων, καὶ ψαλμάτων, καὶ θυμιαμάτων, ἀνδρὸς ἂν εἴη καρτεροῦ συναγείραντος καὶ συστείλαντος, [22] καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀποστρέφοντος πρὸς τὸ νηφάλιον καὶ κόσμιον· οὕτως ἀμέλει καὶ ἐν τῇ τῶν αἰσθήσεων πολυφωνίᾳ,

---

[17] *In animo habuit noſter reſponſum quod* Pythia *Cræſi Nunciis dedit. vid.* Herodot. *lib.* 1. *cap.* 47. & 48. [18] *Xerxis* de adventu quum fama in *Græciam* eſſet perlata & maximè *Athenienſes* peti dicerentur----miſerunt *Delphos* conſultum quidnam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus *Pythia* reſpondit ut mœnibus ligneis ſe munirent. Id reſponſum quo valeret quum intelligeret nemo, *Themiſtocles* perſuaſit conſilium eſſe *Apollinis* ut in naves ſe ſuaque conferrent, &c. *Corn. Nepos* vit. *Themiſt.* vid.

ſpeculam rationis noſtræ vim erigere conabimur, unde veſtigia Dei obſervemus, ut ſciamus ubi ſint & qualia: ſed contra ſufficiet, ſi quaſi per umbram ea viderimus? Utinam ad manum oraculum aliquod eſſet mihi, ſive Jovis, ſive Apollinis, quod apertè & manifeſtè, non obliquè reſponderet. Quærerem ex Deo illo, non de Crœſi regis dementiſſimi aut potius infeliciſſimi coci, lebete: non de maris ſpatio, aut arenarum numero. Ne illa quidem, quæ majoris momenti videntur. Medos adventare dicunt, quo pacto evadam? Quid enim Deorum conſilio opus eſt, cùm triremes habeam? Siciliam invadere cogito, quo pacto id ſuccedet? Nam etiamſi Deus non obſtet, magna tamen eſt Sicilia. Mihi verò Delphicus Apollo ſine ullis ambagibus de Jove, aut ipſe de ſe Jupiter reſpondeat: aut ſaltem aliquis ex Academia interpres Deorum, homo Atticus, divinandi non ignarus. Reſpondeat autem hoc modo. Animæ humanæ cùm duo ad percipiendum inſtrumenta conceſſa ſint, quorum alterum eſt ſimplex, quem intellectum; alterum varium, multiplex, mutabile, quos ſenſus vocamus: duo hæc officio inter ſe conjuncta ſunt, eſſentia & natura differunt. Jam ſicut hæc ipſa inter ſe habent, ita & illa quorum ea inſtrumenta ſunt. Quo fit ut & intellectus objecta tantum à ſenſuum objectis differant, quantum hic ab illis. Porrò rurſus quemadmodum objecta ſenſuum in communi vita notiora ſunt, objecta intellectus ignota: ſic objecta intellectus rurſus natura notiora ſunt. Ita ut, animalia, plantæ, lapides, voces, iræ, impetus externi, figuræ, colores, ſimilia ſenſuum objecta, quæ longa conſuetudine colliguntur, & in quotidianam hanc vitam incurrunt, tantum apud animum noſtrum effecerint, ita in partes ſuas eum traxerint, ut nihil aliud præter hæc uſquam extare exiſtimet. Contra intellectus objecta longè à contactu & acceſſione ſenſuum remota, ipſa per ſe ſeorſim intellectui occurrunt. Qui ipſe cum toti animæ infuſus ſit, facile à ſenſibus diſtrahitur, turbatur, impeditur, quo minus ſuis vacare poſſit objectis. Adde quod blanda quadam ac populari vi eò adducitur, ut quæcunque a ſenſibus dictantur, approbet: nec aliquid eſſe arbitretur, quod aut videri, aut audiri, aut adorari, aut guſtari, aut tangi non poſſit. Sicut ergo in convivio nidoris pleniſſimo, & in quo vinum ubique funditur, tibiæ fiſtulæque cum aſſa voce concurrunt, magna odorum vis ſpargitur; viri ſit fortiſſimi, & qui in officio continere poſſit & contrahere animum, ſenſus ad ſobrietatis temperantiæque revocare limitem: ita revera in hac contentione ſenſuum, difficillimum eſt ſobriam invenire men-

Juſtin lib. 2. c. 12. *& noſtrum Diſſert.* 3. *init.* [19] Platonem *intelligit.* [20] *Alii*, ἀποκρίνεσθαι *vel* ἀποκρινεῖσθαι. [21] Πολλῷ *addit* Schottus. [22] *Heinſ. legit* συστειλάμενον αὐτὴν ταῖς αἰσθήσεσιν ἀποστρέφεσθαι, &c.

tem

χαλεπὸν εὑρεῖν νήφοντα νοῦν καὶ δυνάμενον προσβλέπειν τοῖς αὐτοῦ θεάμασι. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ τῶν αἰσθητῶν φύσις πολυειδής τε οὖσα καὶ * ζυμπεφορημένη καὶ ῥέουσα, ἐν μεταβολῇ παντοίᾳ [23] συνδιατίθησιν αὐτῇ τὴν ψυχὴν, ὥστε καὶ μεταβιβάζουσαν αὐτὴν ἐπὶ τὴν τοῦ νοητοῦ φύσιν, στάσιμόν τε οὖσαν καὶ ἑδραίαν, μὴ δύνασθαι διορᾷν ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ τοῦ ταράχου κραδαινομένην· οἷόν τι ξυμβαίνειν φιλεῖ καὶ τοῖς ἐκ νεὼς εἰς ἤπειρον ἀποβᾶσι· μόγις γάρ τι καὶ τούτοις ἵσταται τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ κλύδωνι ἔθους κινούμενόν τε καὶ περιφερόμενον καὶ σειόμενον. Ἐν ποτέρᾳ δὴ τῶν φύσεων τούτων τὸν θεὸν τακτέον; ἆρα οὐκ ἐν τῇ στασιμωτέρᾳ καὶ ἑδραιοτέρᾳ, καὶ ἀπηλλαγμένῃ τοῦ ῥεύματος τούτου καὶ τῆς μεταβολῆς; τί γὰρ ἂν καὶ τῶν ὄντων στάσιμον, ὅτι μὴ τοῦ θεοῦ ἐπαρησαμένου τῆς ἐκείνου φύσεως; εἰ δέ σοι πρὸς τὸ πᾶν ὥσπερ τινὸς χειραγωγίας δεῖ, ἕπου τῷ λόγῳ· ὁ δὲ ἐρήσεται διαιρούμενος τὰς γνωριμωτάτας φύσεις δίχα, καὶ τὴν ἑτέραν τὴν τιμιωτέραν τέμνων ἀεὶ, ἕως ἂν ἐφίκηται τοῦ νῦν ζητουμένου. Τῶν ὄντων τοίνυν τὰ μὲν, ἄψυχα· τὰ δὲ, ἔμψυχα· καὶ τὰ μὲν ἄψυχα, λίθοι, καὶ ξύλα, καὶ ὅσα τοιαῦτα· τὰ δὲ ἔμψυχα, φυτὰ καὶ ζῶα· κρεῖττον δὲ ἔμψυχον ἀψύχου· τοῦ δὲ ἐμψύχου, τὸ μὲν, φυτικὸν, τὸ δὲ, αἰσθητικόν· τὸ [24] αἰσθητικὸν τοῦ φυτικοῦ κρεῖττον· τοῦ δὲ αἰσθητικοῦ, τὸ μὲν λογικὸν, τὸ δὲ ἄλογον· κρεῖττον δὲ τὸ λογικὸν τοῦ ἀλόγου. Ἀλλὰ καὶ ἐν λογικῇ ψυχῇ, ἐπειδήπερ ἐστὶν ἡ πᾶσα ὥσπερ ἀθροίσματι, θρεπτικὸν, αἰσθητικὸν, κινητικὸν, παθητικὸν, νοητικόν· ὃν οὖν ἔχει λόγον τὸ ἔμψυχον πρὸς τὸ ἄψυχον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ἔχει καὶ ἡ ἔννους ψυχὴ πρὸς τὴν ὅλην ψυχήν· καὶ δηλαδὴ ὡς κρεῖττον ἡ ἔννους ψυχὴ τῆς ἐξ ἁπάντων ἠθροισμένης· ποῦ τοίνυν τοῦτον τὸν θεὸν τάττομεν; πότερα ἐν τῷ ἀθροίσματι; ἀλλὰ εὐφημεῖν ἄξιον· λείπεται δὴ ὥσπερ εἰς ἀκρόπολιν ἀναβιβασαμένους [25] τῷ λόγῳ τὸν θεὸν, ἱδρῦσαι κατὰ τὸν νοῦν αὐτὸν ἀρχηγικώτατον· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διφυῆ ὁρῶ· τοῦ γὰρ νοῦ, ὁ μὲν νοεῖν πέφυκεν, καὶ μὴ νοῶν· ὁ δὲ [26] καὶ πέφυκεν· ἀλλὰ καὶ οὗτος οὔπω τέλειος, ἂν μὴ προσθῇς αὐτῷ τὸ καὶ νοεῖν ἀεὶ, καὶ πάντα νοεῖν, καὶ μὴ ἄλλοτε ἄλλα· ὥστε εἴη ἂν

---

* *l.* Ζυμπεφυρμένη. Plato *in Phædon. p.* 379. *C. ed. Lugd.* ξυμπεφυρμένη οὔ ἡμῶν ἡ ψυχὴ *&c.* [23] *Senſus corporeos impedimento eſſe iis, qui veritati indagandæ dant operam, fusè diſputat* Socrat. *in Phædon. p.* 378. *& ſeq. ideoque affirmat* Τὸ μελέτημα τῶν φιλοσόφων ἐστὶ λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος *p.* 379. G. *Hoc ità intellexêrunt nonnulli, ac ſi dixiſſet ille, Philoſophorum eſſe, ſibi manus inferre.* Lact. *Inſt. Div. l.* 3. *c.* 18. Cato, antequam ſe occideret, perlegiſſe Platonis librum dicitur qui eſt ſcriptus de æternitate animarum, *Phædonem ſc.* & ad ſummum nefas Philoſophi auctoritate compulſus eſt -----Quid Ambraciotes ille, (*Cleombrotum dicit*) qui cùm eundem librum perlegiſſet, præcipitem ſe dedit, nullam aliam ob cauſam,

ἐντε-

tem, & quæ, ſuis jugiter intenta ſit objectis. Ut taceam ſenſuum quoque ita comparatam eſſe naturam, ut cùm varia ſit & è diverſis conflata rebus, mutationique perpetuæ obnoxia; ita ſui ſimilem animam noſtram efficiat, ut quoties ad intellectus objecta, eorumque naturam, quæ ſolida eſt & ſtabilis, ſe accingat, toties ab hoc tumultu & his fluctibus ita agitetur, ut intueri ea firmiter non poſſit. Verè quod illis accidit, qui è navi egreſſi primulùm, terram tangunt. Nam & iis corpus à diuturno illo fluctuum motu, vi, atque impulſu, ægrè ad ſe redit & conſiſtit. Jam in utro horum Deum ponemus? Nonne in illo quod ſtabile fixumque manet, quod moveri nunquam aut mutari ſolet? Cum potiſſimum in rerum natura nihil ſit, quod conſiſtere poſſit, niſi ab illo fulciatur. Quod ſi, ut ad ſummum pervenias, manuductione tibi opus eſt, ſequere ea quæ dicentur. Perveniemus enim eo hac ratione, ut ſemper id quod magis notum eſt natura, bifariam dividamus: atque ex his rurſus, id quod præſtantius eſt ſecabimus, donec ad ejus perventum ſit, de quo quæritur, eſſentiam. Alia ergo animata, alia ſine anima ſunt. Sine anima, ut lapides, ligna, & id genus alia. Animata, ut plantæ & animalia. Jam animatum præſtat ei quod ſine anima eſt. In animato, aliud vegetativum, aliud ſenſitivum eſt. Rurſus ſenſitivum vegetativo eſt præſtantius. In ſenſitivo aliud rationale, aliud rationis expers eſt. Rurſus rationale id quod rationis expers eſt antecedit. Sed & in anima rationali, quoniam tota quaſi quædam eſt congeries (nam & nutritivum in ea, & ſenſitivum, & motivum, & paſſivum) illud excellit quod intellectivum dicitur. Sicut ergo animatum ad illud, quod animæ expers eſt ſe habet, ita intellectiva anima ad totam. Unde ſequitur intellectivam præſtantiorem eſſe ea, quæ ex omnibus conflata eſt. In utro ergo Deum, de quo agimus, ponemus? An in multiplici illa congerie? Ne Deus ipſe ſiverit. Reliquum eſt ergo ut tanquam in arce aliqua ſublimi, in principe intellectu, Deum ſtatuamus. Sed & intellectum duplicem video. Alter enim intelligere poteſt, quamvis non intelligat: alter etiam intelligit. Qui tamen nondum eſt perfectus, niſi & ſemper intelligat, & omnia, neque alias alia. Ut

---

niſi quod Platoni credidit. *Vid. & Cicer. Quæſt. Tuſc. lib.* 1. *c.* 34. *Sed eos male locum cepiſſe manifeſtum eſt; quippe* Socrates *in eodem Dial. p.* 377. *C. probat, à ſtatione non eſſe recedendum priuſquam Deus vocet. Intelligit ergò Philoſophicam tantùm avulſionem, quæ animum in ſeipſum revocat & ad νοητὰ, ubi ſenſibus nihil eſt opus, convertit, prout rectè accepit* Macrob. *Comm. in* Somn. Scip. *lib.* 1. *c.* 13. [24] Τὸ ἢ αἰσθητικόν. Schottus. [25] Τῷ λόγῳ *Heinſ.* Arcem *verò* rationis *dicit propterea quòd λόγος ſumma ſit animæ facultas, caputque ſecundum Platonem obtineat. Apul. de Phil. Plat. l.* 1 *p.* 9. Rationabilitatem, id eſt mentis optimam portionem, ait capitis arcem tenere. [26] *Supplet Heinſ.* καὶ ποῖ.

illi

ἐντελέστατος, ὁ νοῶν ἀεὶ καὶ πάντα καὶ ἅμα. Εἰ δὲ βούλει, εἴκαζέ μοι τὸ λεγόμενον· τὸν μὲν θεῖον νοῦν, τῷ ὁρᾶν· τὸν δὲ ἀνθρώπινον, τῷ λέγειν· ὀφθαλμοῦ μὲν γὰρ βολῇ, ὀξύτατον, ἀθρόως ἀπᾶσα τὴν αἴσθησιν τῶν ὁρωμένων· λόγου δὲ ἐνέργεια ἔοικε χωλαίῳ βαδίσματι. Μᾶλλον δὲ ταύτῃ εἰκαζέσθω· ὁ μὲν θεῖος νοῦς, κατὰ τὴν περιβολὴν τοῦ ἡλίου πάντα ἐφορᾷ τὸν ἐν τῇ γῇ τόπον ἀθρόως· ὁ δὲ ἀνθρώπινος κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ ἄλλοτε ἄλλα τὰ μέρη τοῦ ὅλου ἐπιπορευομένου. Τοῦτον μὲν δὴ ὁ ἐξ Ἀκαδημίας ἡμῖν ἄγγελος δίδωσι πατέρα καὶ γεννητὴν τοῦ ξύμπαντος· * τούτου ὄνομα μὲν οὐ λέγει· οὐ γὰρ οἶδεν· οὐδὲ χρόαν λέξει· οὐ γὰρ οἶδεν, οὐδὲ μέγεθος λέγει· οὐ γὰρ ἥψατο. [27] Φύσεις αὗται σαρκῶν, καὶ ὀφθαλμῶν συνέσεις. Τὸ δὲ θεῖον αὐτὸ, ἀόρατον ὀφθαλμοῖς, ἄρρητον φωνῇ, ἀναφὲς σαρκὶ, [28] ἀπαθὲς ἀκοῇ, μόνῳ δὲ τῷ τῆς ψυχῆς καλλίστῳ, καὶ καθαρωτάτῳ, καὶ νοερωτάτῳ, καὶ κουφοτάτῳ, καὶ πρεσβυτάτῳ, ὁρατὸν δι᾽ ὁμοιότητα, καὶ ἀκουστὸν διὰ συγγένειαν, ὅλον ἀθρόον ἀθρόᾳ συνέσει συγγινόμενον. Ὥσπερ οὖν εἴ τις ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν τὸν ἥλιον, οὐχὶ ταῖς ἀκοαῖς θηρᾶται αὐτοῦ τὴν σύνεσιν· οὐδ᾽ εἴ τις τῆς ἐν φωναῖς ἁρμονίας ἐρᾷ, τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὴν μεταδιώκει· ἀλλ᾽ ὄψις μὲν ἐρᾷ χρωμάτων, ἀκοὴ δὲ ἀκουστῶν· οὕτω καὶ νοῦς νοητὰ ὁρᾷ, καὶ νοητῶν ἀκούει. Τοῦτ᾽ ἔστιν ἀμέλει τὸ [29] τοῦ Συρακουσίου αἴνιγμα, νοῦς ὁρῇ, καὶ νοῦς ἀκούει· πῶς οὖν ὁρᾷ νοῦς, καὶ πῶς ἀκούει; ὀρθῇ τῇ ψυχῇ καὶ ἐρρωμένῃ πρὸς τὸ ἀκήρατον ἐκεῖνο φῶς ἀντιβλέπων, καὶ μὴ σκοτοδινιῶν, μηδὲ εἰς γῆν καταφερόμενος· ἀλλὰ ἀποφράττων μὲν καὶ τὰ ὦτα, ἀποστρέφων δὲ τὰς ὄψεις καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις ἔμπαλιν πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἐκλαθόμενος μὲν τῶν κάτω οἰμωγῶν καὶ στόνων, καὶ ἡδονῶν καὶ δοξῶν, καὶ τιμῆς καὶ ἀτιμίας, ἐπιτρέψας δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὑτοῦ, λόγῳ ἀληθεῖ καὶ ἔρωτι ἐρρωμένῳ· τῷ μὲν λόγῳ, φράζοντι ᾗ χρὴ ἰέναι· τῷ δὲ ἔρωτι, [30] ἐπισπωμένῳ, καὶ τοὺς πόνους τῆς πορείας πειθοῖ καὶ χάρισιν ἐπελαφρύνοντι· * ἰόντι δὲ ἐκεῖσε καὶ ἀφισταμένῳ τῶν κάτω, ἀεὶ τὰ πρόσθεν σαφῆ καὶ εὐλαμπέστατα, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν προοιμιαζόμενα· καὶ πορευόμενος μὲν, ἀκούει τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ· ἀνελθὼν δὲ ὁρᾷ·

* *Hinc* noſter *Diſſ. XXXVIII. Deum vocavit* ἀνώνυμον νομοθέτην. *Platonicis videlicèt æquè ac Veteribus Chriſtianis viſum eſt, Deum ob unitatem nominis proprietate non indigere: & prætereà majeſtatem ejus eſſe tantam, ut nec mente comprehendi nec linguâ exprimi poſſit. Vid.* Lactantium *Div. Inſt. lib. I. c. 6. & de Ira Dei c. 11.* [27] Heinſius *hunc locum ſic interpungit:* Φύσεις αὗται, σαρκῶν καὶ ὀφθαλμῶν συνέσεις. *Num rectè, videant alii.* [28] *Leg.* ἀπαθὲς, *ut optimè* Heinſ. *De re ipsâ. vid.* Apuleium.

ille demum abſolutiſſimus futurus ſit, qui & ſemper, & omnia, & ſimul intelligit. Si placet, ſimilitudine id quod dicimus illuſtremus. Divinum intellectum cum viſu confer, humanum cum ſermone: nihil enim emiſſione oculi velocius eſt, quæ ſtatim eodemque momento objectum ſuum ſenſu ſuo ad ſe attrahit: at ſermonis operatio lento ſimilis eſt gradui. Vel, ut alia utamur comparatione, divinum intellectum cum obtutu Solis conferamus, qui ſimul totum terræ ſpatium perluſtrat, humanum cum motu ejus, quo alium aut alium viciſſim locum totius occupat. Talem Academicus ille Vates patrem & autorem univerſi nobis dat. Illius tamen nomen non edit; non enim novit: nec colorem prodit; non enim vidit: neque magnitudinem deſcribit; non enim attigit. Hæ enim ſimileſque quibus hæc conveniunt naturæ, corpore ſentiuntur, oculis luſtrantur. At divina nec videri oculis, nec efferri voce, nec tangi corpore, nec auditu poteſt percipi: quippe quæ ſola illa parte animi, quæ pulcherrima, quæ puriſſima, quæ perſpicaciſſima atque præſtantiſſima eſt, pro ea quæ inter utrumque ſimilitudine intercedit & cognatione, cùm audiri poſſit ac videri, tota atque in ſeipſam contracta, tota perſpicitur. Nam ut ille qui videre cupit ſolem, auribus non utitur, ut hoc poſſit, & qui harmoniam vocis audire cupit, oculis non utitur, ut eam audiat, ſed colores viſu, auditu quæ audiri poſſunt, perſequitur: ita intellectus quæ intelligi debent, videt, quæ intelligi debent, audit. Hoc eſt quod Syracuſius poëta occulte innuebat, cùm diceret: *Mens videt, mens audit.* Quomodo mens videt, quomodo mens audit? Si firmo erectoque animo intemeratam illam lucem intueatur, neque hallucinetur unquam, aut in terram ſuam defluat. Hoc fiet, ſi aures claudat, oculos reliquoſque ſenſus in ſe convertat: ſi queſtus omnes terrenos & gemitus, ſi voluptatem & gloriam, ſi decus & infamiam, ex animo deleat: atque his relictis duces itineris, rationem veram, amoremque ſolidum aſſumat, atque iis ſe committat. Quorum altera, ratio nimirum, viam oſtendet: alter, jam cognitam, ſuada ſua, & venuſtate leviorem reddet, omneſque itineris moleſtias ſolabitur. Itaque illuc accedendo propius, quo à terra recedemus longius, ſemper quod ſequitur magis magiſque manifeſtè & perſpicuè ſe nobis offeret, ac divinæ quaſi naturæ præludet. De qua inter aſcendendum audiet, poſtquam aſcenderit, videbit. Porro meta ipſa itineris

---

de Deo Socr p. 43. [29] *Epicharmi.* Ἐπίχαρμος εἶπεν· Νῦς ὁρῇ, νῦς ἀκύει· τἆλλα κωφὰ καὶ τυφλά. Clem. Alex. *Stromat. lib.* 2. *p.* 270. *ed. Lugd.* [30] Φοιτωμένῳ *Schottus.* * Animæ (*verba ſunt Macrob. Comm. in ſomn. Scip. c.* 13.) quæ ſe in hâc vitâ à vinculis corporeis Philoſophiæ morte diſſolvunt, adhuc extante corpore & ſideribus inſeruntur. *Vid. ſup. not. p.* 10. *Hanc mortem philoſophicam irridet* Lucianus *in Icaromenippo Tom.* 2. *p.* 193.

non

τέλος δὲ τῆς ὁδοῦ, οὐχ ὁ οὐρανὸς, οὐδὲ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ σώματα, (καλὰ μὲν γὰρ ταῦτα καὶ θεσπέσια, ἅτε ἐκείνου ἔγγονα ἀκριβῆ καὶ γνήσια, καὶ πρὸς τὸ κάλλιστον ἡρμοσμένα) ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπέκεινα ἐλθεῖν δεῖ, καὶ ὑπερκύψαι τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὸν [31] ἀληθῆ τόπον καὶ τὴν ἐκεῖ γαλήνην,

> [32] Ἔνθ᾽ οὐκ ἔστ᾽ οὔτ᾽ ἂρ χειμὼν πολὺς, οὐδέ ποτ᾽ ὄμβρῳ
> Δεύεται, ---------- ----------ἀλλὰ μάλ᾽ αἴθρη
> Πέπταται ἀννέφελος, λευκὴ δ᾽ ἐπιδέδρομεν αἴγλη

μηδενὸς ἐνοχλοῦντος τὴν θέαν πάθους σαρκίνου, οἷα δεῦρο ἐνοχλεῖ τὴν δειλαίαν ψυχὴν, ὅσον αὐτῇ τοῦ φρονεῖν ἔνεστιν ὑπὸ τοῦ μυκηθμοῦ καὶ τοῦ θορύβου καταβάλλοντα. Πῶς γὰρ ἄν τις συνίῃ θεὸν ὑπὸ πλήθους ἐπιθυμιῶν καὶ λογισμῶν ἀλλοκότων ταραττομένων; [33] οὐ μᾶλλον ἐν δημοκρατίᾳ πολυφώνῳ καὶ συντεταραγμένῃ, συνίῃ ἄντις νόμου καὶ ἄρχοντος.

> [34] Ἀνδρῶν δ᾽ ἐν πολλῷ ὁμάδῳ πῶς κἄν τις ἀκούσῃ;

καταπεσοῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ εἰς τουτονὶ τὸν θόρυβον, καὶ δοῦσα ἑαυτὴν ἐπ᾽ ἀμηχάνου φορεῖσθαι κύματος, νήχεται δυσεκνευστον πέλαγος· ἕως ἂν αὐτὴν φιλοσοφία ὑποδέξηται ὑποβαλοῦσα τοὺς ἑαυτῆς λογισμοὺς, ὥσπερ [35] τὸ κρήδεμνον τῷ Ὀδυσσεῖ ἡ Λευκοθέα. Πῶς οὖν ἄν τις ἐκνήξαιτ᾽ ἂν καὶ ἴδοι τὸν θεόν; τὸ μὲν ὅλον ὄψει τότε ἐπειδὰν πρὸς αὐτὸν καλῇ· καλέσει δὲ οὐκ εἰς μακρὰν, ἀνάμενον τὴν κλῆσιν· ἥξει σοι γῆρας, ὁδηγοῦν ἐκεῖ· καὶ θάνατος, ὃν ὁ μὲν δειλὸς ὀδύρεται καὶ προσιόντα δέδιεν, ὁ δὲ ἐραστὴς τοῦ θεοῦ, ἐκδέχεται ἄσμενος, καὶ προσιόντος θαρσεῖ. Εἰ δὲ καὶ νῦν ἤδη μαθεῖν ἐρᾷς τὴν ἐκείνου φύσιν, πῶς τίς αὐτὴν διηγήσηται; καλὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸν θεὸν, καὶ τῶν καλῶν τὸ φανώτατον, ἀλλ᾽ * οὐ σῶμα καλὸν, ἀλλ᾽ ὅθεν καὶ τῷ σώματι ἐπιρρεῖ τὸ κάλλος· οὐδὲ λειμὼν καλὸς, ἀλλ᾽ ὅθεν καὶ ὁ λειμὼν καλός· καὶ ποταμοῦ κάλλος, καὶ θαλάττης, καὶ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν, πᾶν τὸ κάλλος τοῦτο ἐκεῖθεν ῥεῖ, ὂν ἐκ πηγῆς ἀεννάου καὶ ἀκηράτου. καθόσον αὐτοῦ μετέχει ἕκαστα, καλὰ καὶ ἑδραῖα καὶ σωζόμενα· καὶ καθόσον αὐτοῦ ἀπολείπεται, αἰσχρὰ καὶ διαλυόμενα καὶ φθειρόμενα. Εἰ μὲν ταῦτα ἱκανὰ, ἑώρακας τὸν θεόν· εἰ δὲ μὴ, πῶς τίς αὐτὸν αἰνίξηται; ἐννόει

---

[31] Ἀπαθῆ Heinſ. [32] Hi verſus nullibi ſimul extant. At ex Odyſſ. Δ. v. 566. & Z. v. 43. ſunt deſumti, pauculis mutatis. [33] Οὐ μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρ. Heinſ. [34] Iliad. T. v. 81. ſed ibi pro κἄν legitur particula expletiva κεν. [35] Vid. Odyſſ. E. v. 346, & 373. * Ex Platonicorum

γάρ

non cœlum erit, nec quæ in eo ſunt corpora (quamvis hæc quoque amœna ſint, & divinitatis plena, utpote vera ejus legitimaque progenies, & quam poteſt fieri pulcherrima, compoſita & ordinata) ſed & hæc ſunt tranſcendenda, ipſumque ſupra cœlum caput proferendum, donec ad illum quem quærimus locum, in quem nulla cadit mutatio, ejuſque ſerenitatem veniamus,

Quam non fuſcat hyems, nec multo ſemper ab imbre
Tingitur,----------ſed candidus aër,
Diſpellit nebulas, & lux puriſſima cingit.

Ubi nullus corporis hujus affectus, qui miſerrimam hanc dum in his verſatur animam exercet, & hoc omne quod in ea vacare contemplationi poteſt, fremitu ſuo tumultuque in præceps agit, contemplationi noſtræ interveniet. Quem enim quæſo tot cupiditates, tot curarum monſtra, Deum ejuſque naturam intelligere patiantur, ac non continuo tumultu ſuo interturbent? Non magis quam in ſtatu populari, cùm diverſa plebs fremit & fluctuat, legis vocem intelligere poteſt aliquis aut principis.

Namque virûm magno in fremitu quis verba loquentis
Audiat?

Idcirco animus, cùm in hunc tumultum incidit, ſemelque immenſis hiſce fluctuum vorticibus ſe dedit, mare hoc intranabile navigat: donec philoſophia ſubveniat, quæ navigantem excipit, rationemque illi ſuam, ſicuti vittam Ulyſſi Leucothoe, ſubſternit. Ex hoc ergo mari quomodo emerges ac videre Deum poteris? Plenè quidem & perfectè, cùm ab eo vocaberis: quod paulo poſt futurum eſt. Tu modo mane, & expecta, dum vocet. Jam ſenectus aderit, quæ eo te deducet: jam mors aderit, quam imbelles deplorant, cujus adventum tremunt: quiſquis contrà Deo jungi amat, cum gaudio expectat, forti animo excipit. Quod ſi etiam dum hîc es naturam ejus vis diſcere, quis id præſtabit ſatis? Scimus quidem pulchrum eſſe Deum & pulchrorum omnium pulcherrimum: non tamen corpus puchrum, ſed id unde corpori ſua pulchritudo venit. Nec pratum pulchrum, ſed id unde & prato ſua pulchritudo eſt. Denique quicquid in fluvio, aut in mari quicquid in cœlo cœleſtibuſque Diis pulchrum vocamus; id omne pulchrum tanquam ex perpetuo limpidiſſimoque fonte inde dimanat. Tantumque ſingula, aut pulchritudinis, aut ſtabilitatis, aut diuturnitatis inter ſe habent, quantum ex eo fonte trahunt, tantumque à pulchritudine recedunt, & ad interitum ſuum tendunt, quantum ab eo abeunt. Si hæc ſufficiunt, Deum vidiſti. Si nondum, qua tandem imagine commode exprimi poterit?

---

nempè ſententiâ omnia ſunt pulcra τῷ ὁπωςοῦν μετέχειν ἐκείνου τοῦ πρώτου καὶ τιμιωτάτου *quod eſt Deus. Vid.* Alcin. *c.* 27.

Cave

γάρ μοι μήτε μέγεθος, μήτε χρῶμα, μήτε σχῆμα, μήτε ἄλλο τι ὕλης πάθος, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ καὶ σῶμα καλὸν ἀπεκρύπτετο πρὸς τὴν θέαν ὑπὸ ἐσθήτων πολλῶν καὶ ποικίλων, ἀπέδυσεν [36] αὐτὸ ἐραστὴς, ἵνα εἰδῇ σαφῶς· οὕτω καὶ νῦν ἀπόδυσον καὶ ἄφελε τῷ λόγῳ τὴν περιβολὴν ταύτην καὶ τὴν ἀχλὺν τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ καταλειπόμενον ὄψει αὐτὸ ἐκεῖνο οἷον ποθεῖς. Εἰ δὲ ἐξασθενεῖς πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς καὶ δημιουργοῦ θέαν, [37] ἀρκεῖ σοι τὰ ἔργα ἐν τῷ παρόντι ὁρᾶν, καὶ προσκυνεῖν τὰ ἔγγονα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ὄντα, οὐχ ὅσα [38] Βοιώτιος ποιητὴς λέγει· οὐ γὰρ τρισμύριοι μόνον θεοὶ θεοῦ παῖδες καὶ φίλοι, ἀλλ' ἄληπτοι ἀριθμῷ· τοῦτο μὲν κατ' οὐρανὸν αἱ ἀστέρων φύσεις· τοῦτο δ' αὖ κατ' αἰθέρα, αἱ δαιμόνων οὐσίαι. Βούλομαι δέ σοι δεῖξαι τὸ λεγόμενον σαφεστέρᾳ εἰκόνι. Ἐννόει μεγάλην ἀρχὴν καὶ βασιλείαν ἐῤῥωμένην, πρὸς μίαν ψυχὴν βασιλέως τοῦ ἀρίστου καὶ πρεσβυτάτου συμπάντων νενευκότων ἑκόντων· ὅρον δὲ τῆς ἀρχῆς, οὐχ Ἅλυν ποταμὸν, οὐδὲ Ἑλλήσποντον, οὐδὲ τὴν Μαιῶτιν, οὐδὲ τὰς ἐπὶ τῷ ὠκεανῷ ἠϊόνας, ἀλλὰ οὐρανὸν καὶ γῆν· τὸν μὲν ὕψου, τὴν δ' ἔνερθεν. Οὐρανὸν μὲν, οἷον τεῖχός τι ἐληλαμένον ἐν κύκλῳ, ἄῤῥηκτον, πάντα χρήματα ἐν ἑαυτῷ στέγον· [39] τὴν δὲ, οἷον φρουρὰν καὶ δεσμοὺς ἀλιτρῶν σωμάτων· βασιλέα δὲ αὐτὸν δὴ τὸν μέγαν ἀτρεμοῦντα, ὥσπερ νόμον παρέχοντα τοῖς πειθομένοις, σωτηρίαν * ὑπάρχουσαν αὐτῶν, καὶ κοινωνοὺς τῆς ἀρχῆς, [40] πολλοὺς μὲν ὁρατοὺς θεοὺς, πολλοὺς δὲ ἀφανεῖς· τοὺς μὲν περὶ τὰ πρόθυρα αὐτὰ εἰλουμένους, οἷον εἰσαγγελέας τινὰς καὶ * βασιλεῖ συγγενεστάτους, ὁμοτραπέζους αὐτοῦ καὶ συνεστίους· τοὺς δὲ, τούτων ὑπηρέτας· τοὺς δὲ ἔτι τούτων καταδεεστέρους. [41] Διαδοχὴν ὁρᾷς καὶ τάξιν ἀρχῆς καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ θεοῦ μέχρι γῆς.

---

[36] *Leg.* αὐτός. [37] *Leg.* ἄρκει *modo Imper.* [38] Heſiodum *dicit qui Op. & Dier. v.* 252. *ità loquitur,*

Τρὶς γὰρ μύριοι εἰσὶν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
Ἀθάνατοι Ζηνὸς, &c.

[39] Γῆν δὲ *legit* Canterus. * *l.* ὑπάρχοντα. [40] Ὁρατοὶ θεοὶ *ſunt* ἀστέρων φύσεις. Deos cælites, *inquit Apul. de Deo Socr. p.* 41. partim viſu uſurpamus, alios intellectu veſtigamus. Ac viſu quidem cernimus

Vos ô clariſſima mundi
Lumina, &c. (*Georg. lib.* 1. *v.* 5.)

In eodem viſibilium Deorum numero, cætera quoque ſidera qui cum

Περὶ

Cave enim vel magnitudinem, vel colorem, vel figuram, aut ſimile quid quod in materiam cadat, cogites. Verum id quod amator faceret, qui ſi pulchrum aliquod corpus eſſet, cujus aſpectum multæ variæque veſtes eriperent, primum eas detraheret, ut plenè intueri poſſit; Idem tu nunc fac. Quippe ſi amictum hunc & quicquid oculos moratur, cogitatione detrahas, in eo quod reſtabit, id ipſum jam videbis quod quæris. Si verò imbecillior es quàm ut rerum omnium parentem artificemque luſtrare poſſis, ſufficiat in præſenti, quod opera ejus videas, quod filios ejus venereris. Sunt autem hi plurimi, & omnis ferè generis, non tantum quot Bœotius poëta eſſe voluit. Nec enim triginta tantum Deorum millia, ſupremi illius filii & amici ſunt, ſed innumeri: partim in cœlo ſtellarum corpora, partim in æthere dæmonum eſſentiæ. Sed jam id quod volo illuſtriore imagine proponam tibi. Finge animo magnum aliquod regnum, aut potentem principatum, in quo reliqui, omnes actiones ſuas ad unius regis nutum, qui dignitate & majeſtate antecedit cæteris, ſponte dirigunt. Limes hujus imperii ſit non Halys fluvius, aut Helleſpontus, non Mæotis aut Oceani litttora, ſed cœlum ſupra, terra infra. Et cœlum quidem validis compagibus muri ad inſtar circum circa ſuſpenſum maneat, ut omnia amplexu ſuo continere poſſit. Terra quaſi cuſtodia & carcer noxiorum corporum ponatur. In alto, magnus rex ille immotus ſedeat, populiſque ſuis volentibus leges, quibus ſarti tecti maneant, præſcribat. Regni autem conſortes ſint Dii multi, quorum alii videntur, alii oculis conſpici non poſſunt. Horum nonnulli tanquam ſtatores quidam, regique genere proximi, circa veſtibula oberrent, menſæ ejuſdem familiæque conſortes. Alii rurſus, qui his ſubſerviant, & rurſus alii qui infra hos ſint. Vides catenam perpetuam regnique ſeriem, quæ à Deo ad terram uſque deſcendat.

Platone ſentis locato. *Stellæ etiam* Alcin. c. 14. *ſunt* νοερὰ ζῶα καὶ θεοί. Philoni *Judæo de opif. mund.* p. 4. θεοὶ αἰσθητοί. *Eas nempe cenſebant animâ & quidem excellentiſſimâ eſſe præditas unde* Plato *in Epinom. ait*, θεῖον γένος ἄστρων, σώματος μὲν τυχὸν καλλίστου, ψυχῆς δ᾽ εὐδαιμονεστάτης. *In hâc ſententiâ fuit* Origenes. *Vid.* P. D. Huetii *Origen. lib.* 2. *qu.* 8. *In* ἐν·τῶν *verò* θεῶν *numero erant* illi duodecim ſitu nominum in duos verſus ab Ennio coartati,

Juno, Veſta, Minerva, Ceres, &c. *aliique.* Apul. *de Deo Socr.* p. 42.
* *Βασιλεῖ Heinſ.* [40] *Vid.* Alcin *capp.* 14, 15, & 16.

Περὶ τοῦ, εἰ τὸν ἀδικήσαντα ἀνταδικητέον.

ΛΟΓΟΣ Β'

* Πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβαίνειν ἐπιχθόνιον γένος ἀνθρώπων· δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν. Σὺ μὲν, ὦ Πίνδαρε, ἀμφισβητεῖς πρὸς ἑαυτὸν περὶ ἀπάτης καὶ δίκης, παραβάλλων χρυσῷ χαλκόν· ποιητὴς γὰρ ἦσθα, καὶ δεινὸς ᾠδὴν συντιθέναι χορῷ, καὶ τυράννοις ποιεῖν ἐπινίκια ᾄσματα· καί σοι ἐμέλησεν ὀνομάτων μέτρου, καὶ ἁρμονίας μελῶν, καὶ ῥυθμοῦ σχημάτων. Ἀνδρὶ δὲ ὅτῳ χορὸς μὲν καὶ ᾠδὴ καὶ ἡ ἐκ μελῶν ἡδονὴ χώραν ἔχει ὅσηνπερ καὶ τοῖς παισὶ τὰ ἀθύρματα, μέλει δὲ αὐτῷ μέτρου ψυχῆς καὶ ῥυθμοῦ καὶ μέλους καὶ σχήματος τοῦ περὶ τὰς πράξεις καὶ τὸν ἄλλον βίον, οὐδ᾽ ἂν τὴν ἀρχὴν ἐς νοῦν ἔλθοι [1] τουτὶ τὸ ἀπόρημα, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ μή· ἀλλ᾽ οὑτωσὶ φαίη ἄν, μεταβαλὼν τὸ ᾆσμα τὸ σόν· ὅτι καὶ δίκας τεῖχος ὕψιον, καὶ μὴ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβαίνειν [2] ἐπιχθόνιον γένος ἀνθρώπων· ἀλλ᾽ ἀπρόσβατόν τι χρῆμα τῇ ἀπάτῃ ἡ δίκη, ὥσπερ τοῖς [3] Ἀλωάδαις ὁ οὐρανός· καὶ ὤνησεν αὐτοὺς οὐδὲν ἡ Ὄσσα ἐπιτεθεῖσα τῷ Ὀλύμπῳ, καὶ ὁ Ὄλυμπος τῷ Πηλίῳ, ἀλλὰ ἀπεῖχον τοῦ οὐρανοῦ ὅσον ἀπέχει ἀπάτη δίκης. Οὐκοῦν τῶν μὲν ἀγαθῶν ἡ δίκη, τῶν δὲ μοχθηρῶν ἡ ἀπάτη· καὶ δόκιμον μὲν ἡ δίκη, κίβδηλον δέ τι ἡ ἀπάτη· καὶ ἰσχυρὸν μὲν ἡ δίκη, ἀσθενὲς δὲ ἡ ἀπάτη· καὶ τὸ μὲν, ὠφέλιμον, τὸ δὲ οὔ. Ὅτῳ δὴ μέλει δίκης, καὶ παραβέβληται τουτὶ τὸ Πινδάρου τειχίον· οὗτος ἕλοιτο ἄν ποτε ἀδικηθεὶς, ἀμύνασθαι ἐκ τῆς ἴσης; φέρ᾽ ἴδω τί καὶ λέγω; μὴ γὰρ οὐ καὶ ἀδικεῖσθαι αὐτῷ θέμις ᾖ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀδικεῖν καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι τοιοῦτόν ἐστιν ὁποῖον τὸ τύπτειν καὶ τὸ τύπτεσθαι, καὶ τέμνειν καὶ τέμνεσθαι, οὐδὲν δεινὸν, τὸν αὐτὸν καὶ δραστικὸν ὁμοῦ εἶναι ἀδικίας καὶ παθητικόν. Εἰ δὲ ἐνταῦθα ὁ αὐτὸς μὲν τῇ κοινότητι τῆς φύσεως ἐνέργειαν καὶ πάθος, ἑκάτερον αὐτῶν, καταδέχεται, ἔοικε δὲ τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι, πολὺ μᾶλλον τῷ ὁρᾷν καὶ ὁρᾶσθαι· τὸ μὲν γὰρ, τὸ μετέχον [4] ὄψεως· τὸ δὲ ὁρώμενον οὐ πάντως καὶ ὁρᾷ. Μᾶλλον οὑτωσὶ λέγωμεν, ὅτι ἔοικε τὸ ἀδικεῖν καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι, τῷ

---

* *Stylus Dithyrambicus effecit, ut rem facilem* Pindarus *haud clarè extulerit. Dubitat tantùm, utra ſit tutior fraus an verò juſtitia.* [1] *At quid tum fiet* Heſiodo *qui diſertis verbis dixit,*

Νῦν δὲ ἐγὼ μήτ᾽ αὐτὸς ἐν ἀνθρώποισι δίκαιος
Εἴην μήτ᾽ ἐμὸς υἱός, ἐπεὶ κακὸν ἄνδρα δίκαιον
Ἔμμεναι, *&c. Op. & Dier. v.* 270.

ἐλέγ-

Utrum Referenda ſit injuria.

DISSERT. II.

UTrum juſtitiæ murus ſublimior ſit, an verò fraudis obliquæ, ut mortale aſcendat genus, in dubio, ut verum fatear, mens mihi fluctuat. Tu quidem, Pindare, tecum de juſtitia & fraude dubitas, nec metuis cum auro æs conponere. Nec mirum, poeta enim eras, cujus in eo laus omnis poſita fuit & induſtria, ut odam aliquam choro componeres regumque victorias lyra tua celebrares. Itaque de vocabulorum menſura, deque concinnata verſuum harmonia, & numeroſa orationis forma ſolicitus eras. Homini verò qui chorum odaſque, totamque eam quæ è carmine petitur voluptatem, eo loco habet quo crepundia ſua pueri; potiuſque de animi ſui menſura numeriſque cogitat, nec aliud curat, quam ut concinnè & decorè actiones ſuas totamque vitam inſtituat, ne in mentem quidem unquam veniet hæc quæſtio: *utrum juſtitiæ murus ſublimior, necne.* Sed contra carmen mutabit tuum, dicetque: *Eſt profectò juſtitiæ murus ſublimior, quam obliquæ fraudis, ut eo mortale aſcendat genus.* Planè enim inacceſſa fraudi juſtitia eſt, non ſecus quam Aloïdis cœlum, quos nihil juvit Oſſa Olympo impoſita, aut Pelio Olympus, quo minus à cœlo tantum abeſſent, quantum à juſtitia fraus abeſt. Ergo probi juſtitiam ſibi vendicant, improbi fraudem; ſicut proba & germana res eſt, juſtitia; adulterina fraus; illa valida, hæc debilis; illa utilis, hæc contra. Quicunque ergo juſtitiam colet, & illo Pindari muro munitus ſtabit, num optabit injuria affectus par pari referre? Quid autem dico? cum fortaſſe ne injuria quidem affici poſſit. Si enim afficere injuria & affici, ut ferire & feriri, ſcindere & ſcindi, dicitur, nihil obſtat quo minus idem & faciat injuriam & patiatur. Sin contra in illis naturæ quadam communione, idem actionem ſimul paſſionemque recipit, contra injuria afficere & affici dicitur, ut videre & videri; (quicquid enim videt, ſimul etiam videtur, non contra quicquid videtur, etiam videt) videamus nè tale ſit inferre injuriam & pati, ut arguere & argui. Arguit enim qui veritatem novit, arguitur

---

[2] Ἐπιχθονίων *hic & ſupra maluit* H. St. [3] *Hi ſunt, ut* Homeri *verbis ex Il. E. v.* 385. *utar,*

Ὦτον κρατερόν τ' Ἐφιάλτην
Παῖδας Ἀλωῆος ——

—— *Qui manibus magnum reſcindere cœlum*
Aggreſſi, ſuperiſque Jovem detrudere regnis. Virg. *Æn. 6. v.* 582, *ubi vid.* Servium. [4] *Poſt vocem* ἔψαυε *rectè,* καὶ ὁρᾶται, *ſupplevit* Heinſ.

ἐλέγχειν καὶ ἐλέγχεσθαι· ἐλέγχει μὲν γὰρ ὁ τὸ ἀληθὲς εἰδὼς, ἐλέγχεται δὲ ὁ ἀγνοῶν· καὶ ὡς οὐκ ἂν εἴη οὔτε τοῦ τἀληθὲς εἰδότος, τὸ ἐλέγχεσθαι, οὔτε τοῦ ἀγνοοῦντος, τὸ ἐλέγχειν· οὕτως οὐδὲ τὸ ἀδικεῖν εἴη ἂν καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι τοῦ αὐτοῦ. Ἐπεὶ τοίνυν οὐ τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἑτέρου, ὁ δὲ χρηστὸς τοῦ πονηροῦ οὐχ ὁ αὐτός· ποτέρῳ πότερον προσθήσομεν; ἆρα τὸ μὲν ἀδικεῖν τοῦ πονηροῦ, τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι τοῦ χρηστοῦ; ἢ τὸ μὲν ἀδικεῖν, τοῦ μοχθηροῦ, τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι, οὔπω δῆλον ὁποτέρου αὐτοῖν; οὑτωσὶ δὲ θεασώμεθα· [5] ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ· τὸ δὲ ἀγαθὸν, τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. Οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων· ἢ οὐκ ἔστιν ἀδικία, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ· οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρετὸν, οὐδὲ ἀπόβλητον, οὐδὲ ἑλετὸν, οὐδὲ ληϊστόν. Εἶεν· οὐκ ἀδικεῖται ὁ χρηστὸς οὔτε ὑπὸ τοῦ μοχθηροῦ· ἀναφαίρετος [6] γάρ. Λείπεται τοίνυν ἢ μηδένα ἀδικεῖσθαι καθάπαξ, ἢ τὸν μοχθηρὸν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. Ἀλλὰ τοῦ μοχθηροῦ οὐδενὸς μέτεστιν ἀγαθοῦ· ἡ δὲ ἀδικία ἦν ἀγαθοῦ ἀφαίρεσις· ὁ δὲ μὴ ἔχων ὅ, τι [7] μὴ ἀφαιρεθῇ, οὐδὲ εἰς ὅ, τι ἀδικηθῇ ἔχει. Μήποτε οὖν οὐ κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ πάσχοντος ἡ ἀδικία τέτακται, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δράσαντος; καὶ ὁ μοχθηρὸς ὑπὸ τοῦ μοχθηροῦ ἀδικεῖται· κἂν μὴ ἔχῃ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ χρηστὸς ὑπὸ τοῦ μοχθηροῦ, κἂν μὴ ἀφαιρετὸν τὸ ἀγαθόν. Ἀποδέχομαι τοῦ λόγου, τῆς γνώμης τοῦ ἡμαρτημένου προστιθέντος τὴν ἀδικίαν μᾶλλον ἢ τοῦ ἐπιτυχεῖ τοῦ ἔργου. Καὶ γὰρ μοιχὸν κολάζει ὁ νόμος, οὐ τὸν δράσαντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν βουληθέντα· καὶ τοιχωρύχον τὸν ἐπιχειρήσαντα, κἂν μὴ λάθῃ δράσας· καὶ προδότην τὸν μελετήσαντα, κἂν μὴ πράξῃ. Ἥξει τοίνυν ὁ σύμπας λόγος εἰς τὸ δέον. Ὁ μὲν γὰρ ἀγαθὸς, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε ἀδικεῖται. Οὐκ ἀδικεῖ μὲν, διὰ τὴν βούλησιν, οὐκ ἀδικεῖται δὲ, διὰ τὴν ἀρετήν. Ὁ δὲ μοχθηρὸς, ἀδικεῖ μὲν, οὐκ ἀδικεῖται δέ· ἀδικεῖ μὲν διὰ μοχθηρίαν· οὐκ ἀδικεῖται δὲ, διὰ τὴν ἀπορίαν ἀγαθοῦ. Ἔτι τοίνυν, εἰ μὲν ἀγαθὸν ἡ ἀρετὴ μόνον καὶ οὐκ ἄλλο τι, ὁ μοχθηρὸς ἢ τὴν ἀρετὴν οὐκ ἔχων, οὐδ᾽ εἰς ὅ, τι ἀδικηθῇ ἔχει· [8] εἰ δὲ πρὸς τῇ ἀρετῇ, καὶ ταυτὶ ἀγαθὰ τὰ περὶ σῶμα, καὶ τὴν ἐκτὸς τύχην καὶ περιβολήν· ἀρετῆς μὴ παρούσης, [9] βέλτιον ἀπεῖναι ταῦτα ἢ μή· ὥστε οὐδ᾽ ὡς ἀδικηθείη ἂν ὁ μοχθηρὸς, ἀφαιρούμενός τι τούτων οἷς χρῆται κακῶς. Οὐκοῦν ἀδικεῖ μὲν, οὐκ ἀδικεῖται δὲ,

---

[5] Injuria propoſitum hoc habet aliquem malo afficere: Malo autem ſapientia non relinquit locum: Unum enim malum illi eſt turpitudo, quæ introire eò ubi jam virtus honeſtumque eſt non poteſt. Senec. *de conſtant. c. 4. Hanc verò opinionem, ut & plures alias, Platonicis debent Stoici: quod conſtare poteſt luſtranti quæ Alcinous de doct. Plat. c. 27. è Platone collegit.* [6] *Ἡ ἀρετὴ ἀεὶ deeſt ut vidit* Heinſ. [7] H. St. *de-*

προστι-

qui ignorat. Jam ſicut neque ejus eſt argui, qui veritatem novit, neque arguere ejus qui ignorat: ita neque injuria afficere & affici ejuſdem eſt. Si ergo non ejuſdem eſt, ſed alterius, probus autem alter eſt ab improbo, utrum utri tribuemus? Anne improbo ut injuria afficiat, probo ut afficiatur? An verò alterum quidem dabimus, improbi nimirum eſſe injuriam inferre, de altero adhuc dubitabimus, utrius ſit pati? Quod ita videamus. Injuria eſt boni ereptio. Bonum autem quid ſit aliud quàm virtus? Atqui virtus eripi non poteſt. Sequitur ergo, aut illum qui virtutem habet, affici injuria non poſſe, aut injuriam qui facit, non eripere bonum: quia nullum bonum eripi, amitti, tolli, aut ſpoliari poteſt. Ponamus ergo hoc. Ne ab improbo quidem affici injuria poteſt probus, quia nihil habet quo privari poſſit. Reſtat ergo, aut neminem injuria affici, aut improbum ab improbo tantum. Atqui nullius boni particeps eſt improbus: diximus autem boni ereptionem eſſe injuriam. Qui verò non habet quo privari poſſit, nè habet quidem quo injuriam patiatur. Niſi fortè non ex privatione ejus qui afficitur, ſed ex animo illius qui intulit injuriam, ipſa metienda ſit injuria. Atque ita improbus injuria afficitur ab improbo, quamvis bonum non habeat: & probus ab improbo, quamvis bonum eripi non poſſit. Accipio equidem ſolutionem hanc, quæ improbo inſtituto injuriam aſcribit potius quam actionis ſucceſſui. Sicut mœchum lex punit, non qui mœchatus eſt tantum, ſed & qui voluit: & furem qui tentavit furtum, licet deprehenſus fuerit: & proditorem qui animum habuit, ſine eventu. Efficietur rurſus id omne quod volumus: ut nec afficiat nec afficiatur injuria vir bonus. Non afficit quia ne vult quidem: non afficitur, quia virtute eſt præditus. Improbus contra afficit injuria, non afficitur. Afficit, quia improbus eſt, non afficitur, quia bono caret. Etiam hoc accedit: quod ſi virtus ſolummodo bonum eſt, nec præter virtutem aliud, improbus, quia virtute caret, non habet quo injuriam patiatur: ſin præter hanc etiam alia quæ corporis bona dicuntur, & externa quæ fortuna ſuppeditat, bona ſunt, tamen ſi virtus abſit, etiam hæc abeſſe præſtabit, itaque nè ſic quidem injuria afficietur improbus, ſi iis priventur, quibus non recte utitur. Ergo afficiet injuria, non affi-

let μὴ & in ejus locum reponit conjunctionem καὶ, quæ ſæpè παρέλκει, ut notum eſt. Sed hæc emendatio neceſſariò non eſt recipienda: Conſtat enim Græcos non raro particulas negativas orationi πλεοναστικῶς inculcare. Exempla ſuppeditabit doctiſſ. Kuhnius *not. in Ælian. V. H. III.* 43. [8] *Plato virtutibus* Divinorum bonorum *nomen indidit: Pulchritudinem verò, divitias, &c.* humana *vocavit* bona. *Apuleius Phil. Platon. lib.* 2 *p.* 13. Divina eſſe bona atque ſimplicia virtutes animi; humana autem bona—quæ cum corporis commodis congruunt & illa quæ nominamus externa. [9] *Bona humana ſtolidis & eorum uſum ignorantibus oportet eſſe mala. Apul. ib.*

cietur,

προστιθέντων ἡμῶν τῇ βουλήσει τὸ ἄδικον. Οὕτως ἐρῶ [10] πονηρῶν. Βούλεται μὲν ὁ μοχθηρὸς ἀδικεῖν, οὐ μὴν δυνατός· βουλόμενος δέ, ἢ πρὸς τὸν ὅμοιον ἀποτείνεται, ἢ πρὸς τὸν κρείττονα. [11] * * * τί δὲ τῷ κρείττονι δραστέον, ἢ ἀνταδικητέον τὸν μοχθηρόν; καὶ μὴν [12] εἰς ὅ, τι ἀδικῇ οὐκ ἀδικεῖ, ὅτι οὐκ ἔχει· ἀπουσία γὰρ ἀγαθοῦ μοχθηρός ἐστιν. Οὔτ' ἐν κατὰ τὸ ἔργον ἀνταδικήσει ὁ νοῦν ἔχων τὸν μοχθηρόν· οὐ γὰρ ἔχει εἰς ὅ, τι ἀδικηθήσεται· οὔτε κατὰ τὴν βούλησιν· οὐ γὰρ ἐθέλει ἀδικεῖν, χρηστὸς ὤν· οὐ μᾶλλον ἢ αὐλητικὸς παρὰ μέλος αὐλεῖν. Καθόλου δέ, εἰ τὸ ἀδικεῖν πονηρόν, καὶ τὸ ἀνταδικεῖν, ὅμοιον. [13] Εἰ γὰρ τῷ ὑπάρξαι πλεονεκτεῖ κατὰ πονηρίαν ὁ ἀδικῶν, ἀλλὰ τῷ ἀμύνασθαι ἐξισοῦται κατὰ μοχθηρίαν ὁ ἀνταδικῶν· καὶ μὴν εἰ ὁ ἀδικῶν κακῶς ποιεῖ, ὁ ἀντιποιῶν κακῶς, οὐδὲν ἧττον ποιεῖ κακῶς, κἂν ἀμύνηται· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀποδιδοὺς χάριν τῷ προϋπάρξαντι, οὐδὲν ἧττον εὖ ποιεῖ, κἂν προπεπονθὼς ᾖ· οὕτως ὁ μετατιθεὶς τὴν ἀμοιβὴν εἰς κάκωσιν, οὐδὲν ἧττον κακῶς δρᾷ, κἂν προπεπονθὼς ᾖ. Τί δὲ τοίνυν ἔσται καὶ πέρας τοῦ κακοῦ; εἰ γὰρ ὁ ἀδικηθεὶς ἀμύνεται, ἀεὶ μεταβαίνει τὸ κακὸν ἀπ' ἄλλου πρὸς ἄλλον, καὶ μεταπηδᾷ, καὶ διαδέξεται ἀδικία ἀδικίαν. [14] Εἰ γὰρ τῷ αὐτῷ τούτῳ δικαίῳ τῷ παθόντι συγχωρεῖς ἐπεξιέναι εἰς τὸν ἀδικήσαντα, ἐπαναχωρεῖ αὖθις ἀπ' ἐκείνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἡ τιμωρία· τὸ γὰρ δίκαιον ἐπ' ἀμφοῖν ἴσον. Ὦ Ζεῦ καὶ οἷον πεποίηκας, δικαιοσύνην ἐξ ἀδικημάτων; καὶ ποῖ βαδιεῖται τὸ κακόν, καὶ ποῦ στήσεται; οὐκ οἶσθα ὅτι πηγὴν ταύτην ἀέναον κινεῖς πονηρίας; καὶ γράφεις νόμον ἀρχέκακον τῇ πάσῃ γῇ; τοῦτο γὰρ ἀμέλει ἐστὶ τὸ τῶν πάλαι κακῶν τοῖς ἀνθρώποις ἡγησάμενον, στόλων Βαρβαρικῶν καὶ Ἑλληνικῶν ἐπ' ἀλλήλους περαιουμένων, ἁρπαζόντων καὶ πολεμούντων καὶ ληϊζομένων, προκάλυμμα ποιουμένων τῆς παρούσης ἀδικίας, τὴν φθάσασαν. [15] Φοίνικες ἐξ Ἄργους βασιλικὴν κόρην ἄγουσιν, Ἕλληνες ἐκ Κόλχων βαρβαρικὴν παρθένον ἄγουσι, καὶ αὖθις Φρύγες ἐκ Πελοποννήσου Λακωνικὴν γυναῖκα. Ὁρᾷς τὴν διαδοχὴν τῶν κακῶν, καὶ τὰς προφάσεις τῶν πολέμων, καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀδικημάτων. Τοῦτο καὶ τὴν Ἑλλάδα συνέτριψεν αὐτήν, ἡ περὶ ἑαυτὴν δόξα ἀδικίας διαβαίνουσα ἐπὶ τοὺς πλησίον, καὶ ἄπαυστοι θυμοί, καὶ ὀργαὶ ἀθάνατοι, καὶ τιμωρίας ἔρως, καὶ ἀμαθία δίκης. Ἀλλ' εἴπερ οἱ ἀδικοῦ-

---

[10] Περὶ πονηρῶν *Heinſ.* [11] *Aſteriſci ſunt delendi, locus enim, ut mihi quidem videtur, non eſt mutilus. Nam ſuprà ſtatuerat* Noſter *improbos* ἀδικεῖν μὲν, οὐκ ἀδικεῖσθαι δέ, *ideoque non opus erat, ut hanc partem ulterius tractaret; Quamobrem rectà proceſſit ad id, quod hâc diſſert. præcipuè voluit, demonſtrandum.* [12] *Liquet ſanè hunc locum eſſe corruptum ſed quomodo ſit reſtituendus, non ità manifeſtum eſt. Forte leg.* εἰς ὅ, τι ἀδικηθῇ, οὐκ ἔχει. *Certè hoc modo ſuprà locutus eſt* Noſter *& ſenſus congruit. Voces itaque* ἀδικεῖ ὅτι *ex repetitione præcedentium ſunt natæ.* [13] MS. οὐ.

μὲν οἱ

cietur, ſiquidem ex animo metienda eſt injuria. Ut jam de improbo concludamus. Inferre vult injuriam improbus, nec poteſt tamen. Porro cùm velit, neceſſe eſt, aut ſimilem ſui petat, aut ſe meliorem. * * * Quid verò aget melior? An injuria certabit cum improbo? Atqui illud in quo locum habet injuria, non habet: quatenus enim bonum non habet, malus eſt. Ergo, nec reipſa vir prudens injuriam referet improbo, quia quod injuriam patiatur, non habet: neque voluntate, quia non magis improbe agere vult cum ſit probus, quam imperite inflare tibiam tibicen peritus. Præterea ſi ſimpliciter injuriam inferre improbum eſt, etiam referre injuriam, huic ſimile eſt. Etenim ſi improbior eſt, qui infert injuriam, quod incipit: improbitate ei certè æquatur, qui hoc ipſum reddit. Et ſi is qui injuriam facit, male facit: qui malum malo compenſat, non minus malè facit: quamvis malum ulciſcitur. Nam ut qui beneficium reddit ei à quo accepit prius, nihilominus bene facit, quamvis acceperit prius: ita qui remuneratur malum, non minus malè facit, quamvis prius malè acceptus ſit. Et quis erit obſecro finis mali? Si enim perpetuo qui injuria affectus eſt, malum malo compenſat, neceſſe eſt ab uno ad alium tranſire, & quaſi tranſilire malum: atque ita injuriam excipiet injuria. Quoniam quo jure permittis ei qui injuria affectus eſt, ut injuriam injuriæ autori reddat, eodem jure redit iterum ad eundem vindicta. Eadem enim juris in utroque ratio eſt. Vide præterea, per Jovem quid facias, qui jus conſtituis ex injuriis. Quouſque quæſo ſe diffundet hoc malum? ubi definet? Non vides quid facias? perennis improbitatis fontem excitas: legemque fers, quam primam malorum cauſam totum univerſum agnoſcat. Nec eſt aliud profectò quod mala omnia hominibus invexit. Hinc Græcæ primum Barbaræque claſſes mare tranſmiſerunt. Hinc impetum aliæ in alterius terram facere, atque omnia vaſtare cœperunt: dum ſemper præſenti injuriæ priorem obtendunt. Phœnices Argivis regiam puellam ereptum eunt: Græci Colchis Barbaram. Phryges è Peloponneſo Laconicam mulierem rapiunt. Vides ſeriem malorum, vides belli cauſas, & per ordinem ſcelerum cumulatum ſcelus. Non alia ſunt quæ perdidêre Græciam, quàm injuriæ propriæ æſtimatio, quæ in finitimos quoque erupit, quam furor implacabilis, ira immortalis, vindictæ cupido, juris ignorantia. Etenim ſi omnes, quos prius

[14] MS. *Reg. ità hunc locum exhibet, ſi* Heinſio *ſit fides.* Ὧ γὰρ δικαίῳ συγχωρεῖς τῷ παθόντι ἐπεξιέναι, τῷ αὐτῷ τούτῳ δικαίῳ ἐπαναχωρεῖ αὖθις ἀπ' ἐκείνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἡ τιμωρία. *Sed ſi pro voce* αὐτὸν, *ſubſtituas* ἄλλον, *rectè ſe habebit* textus, *nec Manuſcripti auxilio indigebit.* [15] *Phœnices Io Inachi filiam rapiebant, Jaſon Medeam, Paris Helenam. Vid.* Herodot. *lib.* 1. *capp.* 1, 2 & 3.

μόνοι ἠπίσταντο, [16] ὅτι τοῖς ἀδικοῦσι μέγιστον κακὸν ἡ ἀδικία αὐτή, καὶ τοῦτ' εἶναι πολέμου μεῖζον καὶ τειχῶν ἀφαιρέσεως, καὶ γῆς δῃώσεως καὶ τυραννίδος καταστάσεως, οὐκ ἂν ἐμπέπληστο ἡ Ἑλλὰς τοσούτων κακῶν. [17] Ποτίδαιαν Ἀθηναῖοι πολιορκοῦσιν. Ἔασον ὦ Λακεδαιμόνιε, μεταγνώσονταί ποτε· μὴ μιμήσῃ τὸ κακόν, μὴ μεταλάβῃς τοῦ ψόγου· ἐὰν δὲ ἀγαπᾷς μὲν τὴν πρόφασιν, καὶ ἐπὶ Πλαταιὰς ἔλθῃς, ἀπόλωλέ σοι Μῆλος νῆσος γείτων, ἀπόλωλεν Αἴγινα νῆσος φίλη, ἀπόλωλε Σικυώνη πόλις σύμμαχος, Μίαν πόλιν λαβών, πολλὰς πορθήσεις· ὥσπερ γὰρ τῶν ἐπὶ χρηματισμῷ παραβαλλομένων ἐν θαλάττῃ, οἱ τόκοι μεγάλοι τῶν δανεισμάτων, οὕτω καὶ τῶν ἐπεξιόντων τοῖς θυμοῖς, οἱ τόκοι μεγάλοι τῶν συμφορῶν. [18] Καὶ πρὸς τὸν Ἀθηναῖον λέγω, Σφακτηρίαν ἔχεις, ἀπόδος τῇ Σπάρτῃ τοὺς ἄνδρας· ἕως εὐτυχεῖς, σωφρόνησον. Εἰ δὲ μή, τοὺς μὲν ἄνδρας ἕξεις, τὰς δὲ τριήρεις οὐχ ἕξεις. [19] Λύσανδρος περὶ Ἑλλήσποντον εὐτυχεῖ, καὶ ἡ Σπάρτη μεγάλη· ἀλλὰ ἀπέχου Θηβῶν. Εἰ δὲ μή, [20] δακρύσεις τὴν ἐν Λεύκτροις τύχην, καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ συμφοράν. Ὦ [21] δίκης ἀφανοῦς καὶ πλανωμένης. Διὰ τοῦτο ὁ Σωκράτης οὐκ [22] Ἀριστοφάνει ὠργίζετο, οὐ Μελίτῳ ἐχαλέπαινεν, οὐκ Ἄνυτον ἐπιμαρεῖτο· ἀλλὰ ἐβόα μέγα, [23] ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὐ δύνανται· οὐ γὰρ θέμις ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαβῆναι. Αὕτη φωνὴ δίκης, ἣν εἴπερ ἅπαντες ταύτην ἐφθέγγοντο, οὐκ ἂν ἦσαν αἱ τραγῳδίαι, οὐδὲ τὰ ἐπὶ τῇ σκηνῇ δράματα, οὐδὲ πολλαὶ καὶ παντοδαπαὶ συμφοραί. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος νοσημάτων, χαλεπὰ τὰ ἑρπυστικά, καὶ δεῖ τούτοις ἐπικουρίας στασίμου, ἵνα τὸ περιλειφθὲν σωθῇ· οὕτως ἐπειδὰν ἐμπέσῃ οἴκῳ ἢ πόλει ἀδικίας ἀρχή, στῆναι δεῖ τὸ κακόν, εἰ μέλλει τὸ περιλειφθὲν σωθήσεσθαι. Τοῦτο Πελοπίδας ἐξέτριψε, τοῦτο Ἡρακλείδας ἠφάνισε, τοῦτο τὴν Κάδμου οἰκίαν, τοῦτο Πέρσας ἀπώλεσε, τοῦτο Μακεδόνας, τοῦτο Ἕλληνας. Ὦ νόσημα διηνεκοῦς, καὶ ἐπὶ πολλὰς περιόδους χρόνων καταλαβόντος τὴν γῆν. Ἐπιτολμήσαιμι δ' ἂν ἔγωγε εἰπεῖν, ὅτι εἴπερ ἐστὶν ἀδικίας πρὸς ἀδικίαν ὑπερβολή,

---

[16] Socrates *apud Platonem in Gorgiâ p.* 290. A. Μέγιστον τῶν κακῶν τυγχάνει ὂν τὸ ἀδικεῖν. [17] *Hæc bello* Peloponneſiaco *reverà accidêrunt; Eo tamen, quo geſta ſunt, ordine non refert* Noſter. *Vid.* Thucyd. *lib.* 2, 3 & 5. [18] *Hiſtoria extat apud* Thucyd. *lib.* 4. *Huic adjungatur* Plutarch. *in Nicia p.* 527. *licèt de Spartanorum in Inſulâ Sphacteriâ relictorum numero paululùm abeat à Scriptore jam laudato.* Plato *in Menexemo p.* 406. C. *hanc inſulam vocat* Σφαγίαν, *quo nomine ab aliis etiam inſignitur, ut notat* Caſaub. *ad Theophr. Charact.* περὶ ἀλαζονείας *p.* 343. *Quo non intellecto, Ficinus vocem iſtam ſecurè prætermiſit.* [19] *Apud Ægos flumen Athenienſes pugnâ navali vicit. Vid.* Corn. Nep. *in Lyſand. & Conon.* [20] *Leuctris & Mantineæ, Duce Epaminondâ Thebano, debellati*

injuria invaſit, hoc perſuadere ſibi potuiſſent, injuriam ipſam iis qui inferunt malum eſſe maximum, eamque vel bello, vel direptione murorum, vel populationibus terrarum atque incendiis, vel cujuſlibet tyrannidis everſione, pœnam graviorem eſſe, nunquam tot tantiſque calamitatibus redundâſſet Græcia. Potidæam Athenienſes obſident: permitte hoc illis Spartane; brevi poſt eos cœpti pœnitebit. Noli malum hoc imitari, noli eandem incurrere infamiam. Quia ſi prætextum hunc amplecteris, & Platæas petis, periit tibi Melus vicina inſula, periit amœniſſima inſularum Ægina, periit Sicyone urbs ſocia. Pro una quam cepiſti urbe, multas evertes. Nam ut illi qui lucri cauſa maris periculo ſe committunt, magno fœnore ſe obſtringunt: ita qui in vindicando iræ indulgent, maximo ſe calamitatum fœnore involvunt. Rurſus tibi, Athenienſis, dico: Sphacteriam expugnaſti, captivos Spartanis redde: dum ſors favet, modeſtiam in conſilium adhibe: ſin minus, homines ſervabis, triremes amittes. Lyſander ad Helleſpontum feliciter rem gerit, nec Sparta ſe capit. Vide ne Thebas tangas, ſin minus, adverſam circa Leuctra fortunam lacrymabis, apud Mantineam calamitatem plorabis. O occultam inſtabilemque fortunæ potentiam! Hanc ob cauſam Ariſtophani non ſuccenſebat Socrates, nec indignabatur Melito, nec Anytum vindicabat, ſed alta voce exclamabat, Vitam eripere fortaſſe Anytus & Melitus mihi poſſunt, lædere non poſſunt. Non enim ab improbo detrimentum poteſt accipere vir bonus. Hæc ipſa juſtitiæ vox eſt: quæ ſi ab omnibus eodem modo uſurparetur, nulla tragœdia extaret, nullam ſcenæ calamitatem oſtenderent, vaſta illa ac multiplex malorum ſeges, ab humanis exularet rebus. Nam ut in corporum morbis ii maximè nocere conſtantemque medici opem requirere ſolent, qui ulteriùs ſerpunt; ut quod adhuc eſt immune, ſervetur: Ita cum in familiam aut Remp. vel leviſſima injuſtitiæ ſcintilla incidit; cohiberi continuo debet, ut id quod ſupereſt, vindicetur. Hoc eſt quod Pelopidas evertit, quod Heraclidas ſuſtulit, quod totam Cadmi familiam, quod Perſas, quod Macedonas, quod Græcos delevit. O morbum continuum, & qui tot jam ſæcula, terrarum orbem fatigat! Non dubitabo equidem dicere, ſiquidem altera alterâ major ſit injuria, magis im-

---

ſunt Lacedæmonii. Præter Scriptores qui Hiſtoriam illorum temporum poſteris tradidêre Vid. Ælian. VII. 14. *&* Ciceron. *de fin. bon. &* *malor.* II. 30. [21] *Heinſ. legit* Τύχης. *Verùm, ut opinor, recepta lectio ſana eſt: Ultio enim in cauſa eſt cur, ſecundùm* Maximum Nuſtrum, *δ' αν ἐπ' ἄλλοις πρὸς ἄλλον μεθαπηδᾷ, adeoque ἐναλλὰξ fiat & πλανωμένη.* [22] *Qui enim* Nubibus *Comœdiâ deridendum propinavit:* Socrates *verò* Comœdiarum publicatos in ſe & ſpectatos ſales in bonam partem accepit, riſitque, *&c. Senec. de Conſt,* c. 18. *Adi & Ælian.* V. H. *lib.* 5. *c.* 8. [23] *Memoriæ etiam prodidit hoc Socratis dictum Arrian. Epict. lib* 2. *c.* 2.

probum

ὁ τιμωρῶν τοῦ προϋπάρξαντος ἀδικώτερος· ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ ἀμαθίας ἐπὶ τὸ ἀδικεῖν ἐλθὼν, ἔχει τὴν δίκην ἐκ τοῦ ψόγου· ὁ δὲ ἐπεξιὼν, προσλαβὼν ἐκ τοῦ ὁμοίου τὸ ἄδικον, ἀφῄρηκεν ἐκείνου τὸ ἐπίψογον. Ὥσπερ γὰρ τῷ μαστίλης ἐμπεπλησμένῳ τὸν συμπλακέντα ἀνάγκη καὶ αὐτὸν συναισχῦναι τὸ σῶμα· οὕτω καὶ ὅς τις ἀδίκῳ ἀνδρὶ [24] συμπλέκεσθαι καὶ συγκυλινδεῖσθαι ἀξιοῖ, ἀνάγκη τοῦτον συναπολαύειν καὶ τοῦ κακοῦ καὶ συναναπίμπλασθαι τῆς μαστίλης. Ἀθλητῇ μὲν οὖν ἀνδρὸς προσφερομένου ἀθλητοῦ ἐκ τῆς ἴσης ἀγωνίας καὶ φιλοτιμίας, ἀποδέχομαι. Ὁρῶ γὰρ αὐτοῖς ὁμοίαν μὲν τὴν φύσιν, παραπλησίαν δὲ τὴν μελέτην, ἰσότιμον δὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νικᾶν· ὅταν δὲ ἀγαθὸς ἀνὴρ πονηρῷ συμπέσῃ, οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς παλαίστρας προσεληλυθὼς ἑκάτερος, οὐδὲ ὑπὸ τῷ αὐτῷ παιδοτρίβῃ ἀσκηθεὶς, οὐδὲ τὴν αὐτὴν τέχνην ἐκμαθὼν, οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς παλαίσμασιν ἐντεθραμμένος, οὐδὲ τοῦ αὐτοῦ στεφάνου ἐρῶν, οὐδὲ τοῦ αὐτοῦ κηρύγματος, οἰκτείρω τὴν μάχην, ἄνισος ἡ ἀγωνία. Ἀνάγκη τὸν πονηρὸν κρατεῖν ἀγωνιζόμενον ἐν τοιούτῳ σταδίῳ, οὗ πονηροὶ μὲν θεαταὶ, ἄδικοι δὲ οἱ ἀθλοθέται. Ὁ δὲ ἀγαθὸς ἐν τούτοις ἄτεχνος καὶ ἀμαθὴς, καὶ ἄπορος ἀπιστίας καὶ πανουργίας καὶ ἀπάτης, καὶ τῶν ἄλλων παλαισμάτων, ὑφ' ὧν μοχθηρία κρατύνεται καὶ ἰσχυρίζεται· ὥστε καὶ καταγέλαστος ἂν γένοιτο ἀντεπιχειρῶν ἀδικεῖν ὁ μὴ πεφυκὼς [25] τὸ ἄδικον καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ τέχνῃ καὶ τῷ ἔθει. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο, φαίη ἄν τις, ὁ δίκαιος ἀνὴρ προπηλακίζεται καὶ συκοφαντεῖται καὶ διώκεται, καὶ χρήματα ἀφαιρεῖται, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλεται, καὶ φεύγει καὶ ἀτιμοῦται καὶ ἀποθνήσκει. Τί οὖν; εἰ παῖδες νόμους πρὸς ἀλλήλους θέμενοι, καθίσαντες δικαστήριον ἑαυτῶν, ὑπάγοιεν ἄνδρα κατὰ τοὺς αὐτῶν νόμους, κᾆτα, εἰ δόξαι ἀδικεῖν, ψηφίζοιντο αὐτὸν ἄτιμον εἶναι ἐν τῷ τῶν παίδων δήμῳ, δημεύοιεν δὲ αὐτοῦ τὰ παιδικὰ χρήματα, τοὺς ἀστραγάλους, καὶ τὰ παίγνια· τί εἰκὸς πρᾶξαι τὸν ἄνδρα; ἢ οὐ καταγελάσεσθαι [26] ἐν τοιούτοις δικασταῖς αὐταῖς ψήφοις καὶ καταδίκαις αὐταῖς; οὕτω καὶ ὁ Σωκράτης [27] Ἀθηναίων κατεγέλα, ὡς παιδαρίων ψηφιζομένων, καὶ κελευόντων ἀποθνήσκειν ἄνδρα θνητόν. Καὶ ἄλλος ὅστις ἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ δίκαιος, καταγελάσεται γέλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τοὺς ἀδίκους ἐπ' αὐτὸν ὡρμημένους σπουδῇ, [28] οἰομένους τι δρᾷν, δρῶντας δὲ οὐδέν. Ἀλλὰ καὶ ἀτιμαζόντων ἐκείνων, βοήσεται τὸ τοῦ Ἀχιλλέως,

[29] ----φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς αἴσῃ;

---

[24] *Metaphora ducta eſt ab Athletis*; Οἱ μὲν αὐτῶν ΠΕΡΙΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ ἀλλήλους ὑποσκελίζουσιν· Οἱ δὲ ἄγχουσι καὶ ἐν τῷ πηλῷ συναναφύρονται ΚΑΛΙΝΔΟΥΜΕΝΟΙ, ὥσπερ σύες. *Verba ſunt* Luciani *è lib. de Gymnaſ. Tom.2. p.* 269. [25] H. St. *legit* τῶν ἀδίκων; *ſed ſine causâ idoneâ.*

καὶ

probum eſſe eum, qui illatam ulciſcitur, quam qui infert. Qui enim ex ignorantia juris injurius eſt, delicti ſui præmium in infamia habet: at qui injuriam reddit, cum non minus injurius ſit, infamiam illam in ſe derivat. Nam ut qui fuligine imbutum tractat, aut cum eo luctatur, neceſſe eſt corpus inficiat: ita qui cum improbo congreditur, & quaſi volutatur, neceſſario mali ſit particeps, eadem imbuitur fuligine. Ego athletam qui cum athleta ex æquo concurrit, ferre poſſum, neque ſtudium utriuſque reprehendo. Video enim parem indolem, parem curam, parem in utroque victoriæ ardorem. At verò quoties cum improbo probus concurrit, non ex eadem palæſtra, neque ſub eodem ad luctam edoctus, nec eadem arte inſtructus, nec iiſdem luctationibus innutritus, nec ejuſdem coronæ competitor aut præconii, infelix hæc meo judicio pugna eſt, & congreſſus impar. Quid enim obſtet, quo minus ſuperior in hoc ſtadio evadat improbus, ubi & ſcelesti ſpectatores, & iniqui ſunt judices? Hic enim vir bonus & ab arte deſtituitur, & à ſcientia: neque diffidentia aut ſutelis aut dolis aliiſque inſtructus accedit artibus, quibus confirmatur ac robur aſſumit improbitas. Ut nihil aliud quam riſum excitaturus ſit, qui cum improbo manum conferat, nec ingenio, nec arte, nec exercitatione par. Sed hac ipſa de cauſa ſupplantatur vir bonus, dicet aliquis, calumniis ſycophantiiſque differtur, facultatibus exuitur, in vincula conjicitur, relegatur, infamia notatur, morti addicitur. Quid tum poſtea? Quid ſi pueri alibi pro tribunali ſederent, ac leges ferrent: atque ex earum legum præſcripto hominem aliquem in judicium vocarent, quem peccaſſe dicerent: & mox inter pueros ſuos infamem eſſe juberent, ejuſque crepundia aliquot, ut putatalos, & ſi quæ ejuſmodi eſſent, haſtæ ſubjicerent, quid facturum hunc hominem putas? Anne aliud quam ut ſuaviter rideat, ipſoſque judices cum calculis ſuis & ſuffragiis cachinno explodat? Ita Athenienſes ridebat Socrates, non aliter quam pueros, qui ſuffragio ſuo hominem mori juberent, quem natura jam antè juſſerat mori. Neque aliud facturus eſt quilibet bonus probuſque vir, quam ut riſum rideat ſuaviſſimum, quoties improbos ſerio ad ſe ire videbit, quaſi rem geſturos maximam, cum tamen nihil poſſint. Sed & in media eorum contumelia illud Achillis exclamabit:

---haud regi ſuperûm contemptus abibo.

---

[26] *Delenda eſt hæc præpoſitio, ut vidit* Heinſ. [27] Πρὸς τὸν εἰπόντα, Θάνατόν σοι κατέγνωσαν Ἀθηναῖοι· Κἀκείνων, φησὶν, ἡ φύσις. *Diog. Laert. lib. 2. vit. Socr. De eo etiam non abſimile narrat Xenophon Apol. Socrat. p.* 706. C. *Alii tamen hoc dictum Anaxagoræ tribuunt, ut loc. cit. & Anaxag. vit. notat Laert.* [28] Βέλτιον μὲν ὁ μοχθηρὸς ἀδικεῖν, ὁ μὴν σπουδαῖος· *Quia bonus vir* οὐκ ἀδικεῖται διὰ τὴν ἀρετὴν, *ut ſuprà diſputavit* Noſter. [29] *Iliad.* I. v. 604.

Quod

καὶ ἀφαιρουμένων τὰ χρήματα, περιόψεται ὡς παίγνια καὶ ἀστραγάλους ἀφαιρουμένους, καὶ ἀποθανεῖται ὡς ὑπὸ πυρετοῦ καὶ λίθου· οὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς ἀποκτιννῦντας.

Περὶ τοῦ, εἰ μαντικῆς οὔσης ἔστι τι ἐφ' ἡμῖν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

ΟΤΕ οἱ Μῆδοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστρατεύοντο, ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι τῷ θεῷ τί χρὴ δρᾶν, ἐπιόντος αὐτοῖς βαρβαρικοῦ στόλου, ἵππου Μηδικῆς, ἁρμάτων Περσικῶν, ἀσπίδων Αἰγυπτίων· εἵποντο δὲ καὶ σφενδονῆται Κᾶρες, καὶ ἀκοντισταὶ Παφλαγόνες, καὶ πελτασταὶ Θρᾷκες, καὶ ὁπλῖται Μακεδόνες, καὶ Θετταλικὸν ἱππικόν· ἐχρῶντο οὖν τῷ θεῷ οἱ Ἀθηναῖοι, τί χρὴ δρᾶν ἐπιόντος ταῖς Ἀθήναις τοσούτου κακοῦ. Ὁ δὲ αὐτοῖς χρᾷ, φράττεσθαι τὸ ἄστυ ξυλίνῳ τείχει. Θεμιστοκλῆς λέγει ὅτι οἱ δοκεῖ τὸ ξύλινον τεῖχος αἱ τριήρεις εἶναι. Συνεδόκει ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ ἀναστάντες ἐκ τοῦ ἄστεος, ἐς τὸ τεῖχος τοῦ θεοῦ μετῳκίσθησαν. Εἰ οὖν οἱ Ἀθηναῖοι τότε τῷ μὲν θεῷ συμβουλεύεσθαι περὶ τούτων οὐκ ἤθελον, νῦν δὲ ἔχοντι ἀνδρεῖ καὶ δυναμένῳ ἐκλογίζεσθαι καὶ τὴν παροῦσαν δύναμιν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν παρασκευήν, καὶ τὸν μέλλοντα κίνδυνον, καὶ τὴν ὑποφαινομένην ἀσφάλειαν· τί εἰκὸς συμβουλεῦσαι ἂν τὸν ἄνδρα τοῦτον, καταδεέστερον τῆς χρησμῳδίας τοῦ θεοῦ; ἐγὼ μὲν οἶμαι [1] οὐδὲ αἰνίγματος ἂν ἐδεήθη πρὸς αὐτούς, οὐδὲ τείχους ἀμφισβητησίμου· ἀλλ' εἶπεν ἂν ὧδέ πως· ὦ Ἀθηναῖοι, τῶν μὲν λίθων καὶ τῶν οἰκοδομημάτων ἐξίστασθε τῷ Βαρβάρῳ, αὐτοὶ δὲ πανοικησίᾳ, αὐτοῖς παισίν, ἐλευθερίᾳ, καὶ νόμοις, ἴτε ἐπὶ τὴν θάλατταν. Ὑποδέξονται δὲ ὑμᾶς τριήρεις, ἱκαναὶ καὶ σώζειν φέρουσαι, καὶ νικᾶν μαχόμεναι. Τί δή ποτ' οὖν οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τὰ μαντεῖα παραγίγνονται, ἀμελήσαντες τῆς παρὰ τοῦ ὁμοίου συμβουλῆς; ἢ διότι γνώμη μὲν ἀνθρώπου ἐπισφαλὲς καὶ ἄπιστον καὶ ἐπίφθονον, καὶ κίβδηλον, καὶ οὐκ ἀεὶ ὅμοιον, καὶ οὐκ ἐν παντὶ εὔστοχον· τὸ δὲ θεῖον, κατὰ μὲν τὴν ὑπεροχὴν πιστόν, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν δόκιμον, κατὰ δὲ τὴν πεῖραν εὔστοχον, κατὰ δὲ τὴν τιμὴν ἀν-

---

[1] *Ænigmaticam hanc oraculorum reddendorum methodum riſu excipit* Lucian. *in Jove Tragœdo Tom.* 2. *p.* 143. *ubi Momus ità loquitur.* Τοῦτο μὲν ὀρθῶς ἔλεξας, ὦ Ἄπολλον, ἐπαγγείλας τοὺς σαφῶς λέγοντας, εἰ καὶ μὴ πάνυ ποιεῖς σὺ τοῦτο ἐν τοῖς χρησμοῖς, λοξὸς ὢν καὶ γριφώδης καὶ εἰς τὸ μετ-

ϛπ-

Quod ſi facultates quoque ejus auferre parent: eas ille non ſecus quam ſi crepundia eripiant aut talos, dimiſſurus eſt. Nec aliter morietur, quàm ſi morbo aliquo, febri putà aut calculo, moriendum eſſet; neque mortis auctoribus ſuccenſebit.

Utrum Manente divinatione aliquid ſit in noſtra poteſtate.

DISSERT. III.

CUM Medorum exercitus Græciam invaderet, ad oraculum Athenienſes confugerunt, ut ex Deo intelligerent, quid adverſus tantam claſſis Barbaricæ vim faciendum ſibi eſſet. Videbant equitatum Medorum, currus Perſarum, clypeos Ægyptiorum; ſequebantur & funditores è Caria, & ſagittarii è Paphlagonia, & velites è Thracia, & cataphracti e Macedonia, & equites rurſus è Theſſalia: Quæſiverunt ergo ex oraculo illi, quidnam potiſſimum tanto in malo ſibi faciendum eſſet. Deus oraculum dat illis, urbem ut ligneo muro cingerent. Videri ſibi Themiſtocles ait ligneo muro triremes deſignari. Res Athenienſibus placuit, relictaque urbe ſua muros, quos oraculum juſſerat, conſcenderunt. Si ergo, hoc in diſcrimine, nihil oraculi voce ſibi opus eſſe, Athenienſes putaſſent, ſed prudentis potius viri, qui è re nata, tum proprias vires, tum hoſties recte perpendere, nec minus de periculo, quam de fiducia, ſi quam in virtute ſua repoſitam habebant, recte judicare potuiſſet: minuſne ſapienter eum hominem reſponſurum fuiſſe putamus quam oraculum? Meo judicio nec obſcure loqui opus fuiſſet, nec de ambiguo muro egiſſet: ſed hoc potius modo ſententiam ſuam propoſuiſſet: Me auctore, hos lapides, Athenienſes, quos videtis & hos muros, Barbaro relinquetis: ipſi verò cum tota familia veſtra, veſtriſque liberis, libertate item ac legibus, ad mare ibitis. Hic vos triremes excipient, quæ & capere vos, & ſervare, & pugnare pro vobis, & victoriam vobis parere poterunt. Cur ergo ad oracula confugiunt homines, nec potius ab hominibus conſilium petunt? An quia conſilium humanum, ut tutum minus minuſque certum, ita invidiæ obnoxium eſt: nec probum uſquequaque, aut ſui ſimile eſſe, & ad finem ſuum pervenire ſolet? Divinum contra, & præſtantia ſua fidem ſibi, & veritate auctoritatem conciliat: nec unquam à ſcopo ſuo aberrat qui eo utitur, &

αἰχμιον ἀσφαλῶς ἀποβρίπτων τὰ πολλά, εἰς τὰς ἀκύρους ἄλλως δεῖξιν Πυθίας προς τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. Ob inſignem in reſponſis ambiguitatem Λοξίας nomen adeptus eſt Apollo. Vid. Suidam.

invidiam

ἐπίφθονον. Θεοῦ δὲ μαντεία, καὶ ἀνθρώπων νοῦς (τολμηρὸν μὲν εἰπεῖν, φράσω δὲ ὅμως) χρῆμα συγγενὲς, καὶ εἴπερ τι ἄλλο ἄλλῳ ὅμοιον, οὐδὲν ἂν εἴη ἐμφερέστερον ἀρετῆς ἀνθρωπίνης γνώμῃ θεοῦ. Μὴ τοίνυν ἀπόρει μήθ᾽ ὅντινα τρόπον τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης χρῆται μαντικῇ, μήθ᾽ ὅπως ἀληθευούσης τῆς μαντικῆς, δύναταί τι καὶ ἀνθρώπου γνώμη· περὶ γὰρ ὁμοίου πράγματος σκοπεῖς· τὸ γὰρ αὐτὸ ἐρωτᾷς καὶ ἀπορεῖς καὶ ἀναστρέφεις, ἐξὸν τὸ πᾶν διελέσθαι ὡς δεῖ. Οὔτε [2] τὸ θεῖον πάντων εὔστοχον, οὔτε τὸ ἀνθρώπινον πάντων ἄστοχον· καὶ περὶ μὲν τοῦ ἀνθρωπίνου [3] νόμου, καὶ αὖθις ῥητέον· τὸ δὲ θεῖον δοκεῖ σοι γινώσκειν πάντα ἑξῆς, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ, καὶ τὰ τίμια καὶ τὰ ἄτιμα; φείδομαι τῶν ῥημάτων, καὶ αἰδώς με τοῦ θεοῦ ἔχει. Σεμνὸν γάρ τι τὸ πάντα εἰδέναι, καὶ [4] ἀριθμὸν ψάμμων καὶ θαλάττης μέτρα, καὶ ξυνιέναι, ἅπερ λέβητος ἑψομένου ἐν Λυδοῖς· καὶ δηλαδὴ πᾶσι τοῖς δεομένοις θεσπίζει ὁ θεὸς τὸ ἀληθὲς μαθεῖν· καὶ συμφέρει, κἂν μέλλῃ ὁ μαθὼν, ἄδικος ὢν, πλεονεκτήσειν. Δεινῶς τινα πολυπράγμονα ἡγῇ τὸν θεὸν καὶ περίεργον καὶ εὐήθη, καὶ μηδὲν τῶν ἐν τοῖς κύκλοις ἀγειρόντων διαφέροντα, οἳ δυοῖν ὀβολοῖν τῷ προστυχόντι ἀποθεσπίζουσιν. Ἐγὼ δὲ μὴ ὅτι θεὸν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἄνδρα ἀγαθὸν ἀξιῶ ἐπιπηδᾶν τῷ ἀληθεῖ· οὐδὲν γὰρ σεμνὸν τὸ τἀληθῆ λέγειν, εἰ μὴ γίγνοιτο ἐπ᾽ ἀγαθῷ τοῦ μαθόντος. Οὕτω καὶ ἰατρὸς νοσοῦντα ἐξαπατᾷ, καὶ στρατηγὸς στρατόπεδον, καὶ κυβερνήτης ναύτας· καὶ δεινὸν οὐδέν· ἀλλὰ ἤδη καὶ ψεῦδος ὤνησεν ἀνθρώπους, καὶ τἀληθὲς ἔβλαψεν· εἰ μὲν οὖν ἄλλο τι ἡγῇ εἶναι τὴν μαντικὴν, ἢ νοῦν θεῖον, διαφέροντα [5] νοῦ ἀνθρώπου ἀκριβείᾳ καὶ βεβαιότητι, νόμιζε πολεμεῖν λόγῳ λόγον· εἰ δὲ ἐστιν οὐδὲν ἀλλοιότερον, ἢ ὅσον τὸ ἐξ ἡλίου φῶς τοῦ ἐκ πυρὸς, φῶς δὲ ἑκάτερον, ἀγάπα μὲν τὸ λαμπρότερον, [6] μὴ ἀτίμαζε δὲ τῇ διαιρέσει τὸ ἀμαυρότερον, ἀλλ᾽ ἡγοῦ τὸ πᾶν τοῦτο, ἁρμονίαν τινὰ εἶναι ὀργάνου μουσικοῦ, καὶ τεχνίτην μὲν τὸν θεὸν, τὴν δὲ ἁρμονίαν αὐτὴν ἀρξαμένην παρ᾽ αὐτοῦ, δι᾽ ἀέρος ἰοῦσαν καὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ ζώων καὶ φυτῶν, ἐμπεσοῦσαν μετ᾽

---

[2] *Toto cælo erraret, cui videretur* noſter, *hoc de Deo ſummo affirmaſſe; nulli enim de eo reverentiùs ſunt locuti quàm* οἱ περὶ Πλάτωνα. *Secundùm hos Dæmonum erat oracula reddere, aliaque hujuſmodi munia præſtare, Vid.* Platon. *in Sympoſ.* p.327. G. *&* Alcinoum *de doctr. Plat.* c. 16. *Et ſanè aſſerit Porphyrius,* δαίμονας, *qui ſacrificiis & libaminibus gaudent,* οἰκεῖον εἶναι ψεῦδος. Περὶ ἀποχ. ἐμψ. *lib. II.* §. 42. *Tales autem erant, qui oraculis præfuère.* [3] *Leg.* νοῦ, *ut rectè* Heinſ. [4] *Apollo Cræſo nunciis hæc de ſe jactavit, ut videre eſt apud* Herodotum *lib. I.*

τοῦτο

invidiam humanam majeſtate ſua excedit. Imo præſcientia divina, & mens humana, (quamvis enim audacia ſit in verbo, dicetur tamen) res cognatæ ſunt. Ut ſi quid aliud uſquam, nihil ſit ſimilius quam virtus hominis, & conſilium Dei. Noli ergo dubitare poſthac, aut quomodo homo cum liberi arbitrii ſit, divinatione utatur, aut quomodo ſalva divinationis veritate, aliquid humana ſervet prudentia, quod in poteſtate ſua ſit poſitum. Simillima enim ſunt de quibus agis. Idem eſt quod quæris, quod in dubium vocas, quod volvis & revolvis toties: cum ſine ulla moleſtia totum, ut oportet, poſſis diſtinguere. Nec enim omnia ad finem ſuum divina dirigit potentia, nec ubique à fine ſuo aberrat homo. Et de humana quidem mente aliàs. Nunc illud audire ex te velim, utrumne ſcire omnia divinam mentem exiſtimes: turpia & honeſta, digna atque indigna. Equidem pudet me referre ſingula, ne minus dignè de Deo loqui videar. Res enim videlicet præclara eſt, ſcire omnia, arenarum numerum, maris ſpatium, tum ſi qui fortè abſurdus in Lydia lebes coquitur. Nihil enim, ut illi volunt, quærere aliquis poſſit, de quo non verum ipſum reſpondere poſſit Deus: ſive id è re futurum ſit ejus quis quærit, ceu contrà. Nec refert an injuſtus aliquis oraculum accedat ut præter fas aliena invadat. Equidem ardelionem potius mihi narras quam Deum, mireque curioſum ac vanum: ſimilem mendicis illis, qui in triviis ſtipem colligunt, & duobus obolis obvio cuique ventura prædicunt. Ego verò non Deo tantum, ſed & viro bono indignum eſſe puto, ut occaſione qualibet verum dicere occupet. Nec enim res per ſe præclara eſt verum dicere, niſi id cum utilitate fiat ejus, qui audit. Ita ſæpè medicus ægros, dux exercitum, gubernator fallit nautas: nec hoc in iis reprehenditnr. Quid quod mendacia ſæpè proſunt hominibus, nocet contra veritas? Quare ſi aliud divinationem eſſe exiſtimas, quam mentem divinam, quæ accurata ſtabilique ſcientia differt ab humana, eadem opera exiſtimare potes rationem cum ratione pugnare. Sin contra fateris, non aliter differre hæc duo quam ſolis lumen à lumine ignis noſtri, cum utrumque ſit lumen: per me licet ut id quod magis lucet, præferas, dummodo ne id quod minus lucet, in diviſione tua excludas. Quin potius ſic ſtatue: univerſum hoc, harmoniam eſſe quandam inſtrumenti muſici, cujus artifex ſit Deus. Eam autem harmoniam incipere à Deo, à Deo per aërem, per terram, per mare, per animalia omnia tranſire & plantas. Quia autem ſimul ac digreſſa eſt à Deo, diverſas diſſi-

capp. 47 & 48. [5] H. St. *ἀντὶ Νῦ ἀνθρώπε legit ἀνθρωπίνε. Temerè omninò,*
[6] *Erant autem inter Ethnicos qui præceptum hoc contemnebant μαντευόμενοι ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ Θεοὶ μαθοῦσι διακρίνειν, ut loquitur Xen. Memor. Socr. p.* 709, *ideoque eos δαιμονᾶν dixit* Socrates.

τοῦτο εἰς πολλὰς καὶ ἀνομοίους φύσεις, συντάττειν τὸν ἐν αὐταῖς πόλεμον· ὡς κορυφαία ἁρμονία, ἐμπεσοῦσα εἰς πολυφωνίαν χοροῦ, συντάττει τὸν ἐν αὐτῇ θόρυβον. Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς θείας τέχνης, ὀνόματι μὲν εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἴσῃ δὲ αὐτῆς τὴν δύναμιν ἐξ εἰκόνος, [7] οἷα δήποτε. Ἐθεάσω νεῶν ἐρύσεις ἐκ θαλάττης ἄνω, καὶ λίθων ἀγωγὰς ὑπερφυῶν κατὰ μέγεθος, παντοδαποῖς ἑλιγμοῖς καὶ ἀναστροφαῖς ὀργάνων, ὧν ἕκαστον πρὸς τὸ πλησίον τὴν ῥώμην νειμάμενον, ἕτερον ἐξ ἑτέρου διαδεχόμενον τὴν ἀγωγὴν, κινεῖ τὸ πᾶν· καὶ τὸ μὲν ὅλον ἔχει τὴν αἰτίαν τοῦ ἔργου, συνεπιλαμβάνει δέ τι αὐτῷ καὶ τὰ μερικά. Κάλει τοίνυν τεχνίτην μὲν τὸν θεὸν, ὄργανα δὲ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἀνθρωπίνους, τέχνην δὲ τὴν ἀνθρωπίνην [8] ἄγουσαν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀγωγὴν τῆς εἱμαρμένης. Εἰ δέ σοι καὶ σαφεστέρας εἰκόνος δεῖ, νόει μοι στρατηγὸν μὲν τὸν θεὸν, στρατείαν δὲ τὴν ζωὴν, ὁπλίτην δὲ τὸν ἄνθρωπον, σύνθημα δὲ τὴν εἱμαρμένην, ὅπλα δὲ τὰς εὐπορείας, πολεμίους δὲ τὰς συμφορὰς, σύμμαχον δὲ τὸν λογισμὸν, [9] ἀριστείαν δὲ τὴν ἀρετὴν, ἧτταν δὲ μοχθηρίαν, μαντικὴν δὲ τὴν τέχνην αὐτὴν τὴν ἐκ τῆς παρασκευῆς ἐπισταμένην τὸ μέλλον. Καὶ γὰρ κυβερνήτης ναῦν ἔχων, καὶ εἰδὼς τὰ ὄργανα καὶ τὴν θάλατταν ὁρῶν καὶ αἰσθανόμενος τῶν πνευμάτων, οἶδε τὸ ἀποβησόμενον· καὶ στρατηγὸς στρατόπεδον ἔχων, καὶ τὰ ὅπλα εἰδὼς, καὶ τῆς παρασκευῆς μεμνημένος, καὶ τῶν πολεμίων αἰσθανόμενος, οἶδε τὸ ἀποβησόμενον, καὶ ἰατρὸς τὸν κάμνοντα ἰδὼν καὶ τῆς νόσου ξυνεὶς καὶ τῆς τέχνης αἰσθανόμενος, οἶδε τὸ ἀποβησόμενον. Ὁρᾷς τὸ πλῆθος τῶν μάντεων ὡς σαφὲς, ὡς τεχνικὸν, ὡς εὔστοχον. Εἰ μὲν οὖν τὸ ἐφ' ἡμῖν αὐτὸ ἦν καθ' αὑτὸ, ἀπήλλακτο δὲ εἱμαρμένης, οὐδὲν ἔδει μαντικῆς. Εἰ δὲ ἀνακέκραται τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῖς ὅλοις, μέρος ὂν καὶ τοῦτο τῆς εἱμαρμένης, κατὰ μὲν τὸ ἀναγκαῖον ἡ μαντικὴ στήσεται, κατὰ δὲ τὸ δῆλον ἢ μὴ, βουλὴ ἔσται. Ἤδη δὲ καὶ τοῦ ἀναγκαίου γνώμη καὶ ἡ μαντικὴ δηλωτική. Πῶς καὶ τίνα τρόπον ἑκατέρα; αὐχμοὺς μὲν καὶ ἀνομβρίας, καὶ σεισμοὺς γῆς, καὶ πυρὸς ἐκβολὰς, καὶ πνευμάτων ἐμβολὰς, καὶ ἀέρων μεταβολὰς οὐ θεὸς οἶδε μόνος, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ὅσοι δαιμόνιοι. Οὕτω καὶ [10] Φερεκύδης σεισμὸν Σαμίοις προεμήνυσε, καὶ [11] Ἱπποκράτης Θετταλοῖς προσιόντα λιμὸν, καὶ [12] Τιμάσιος Κλαζομενίοις ἐκλείποντα ἥλιον, καὶ [13] ἄλλος ἄλλο τι. Πῶς δὲ δὴ καὶ θεὸς τὰ ὅσα ἐφ' ἡμῖν καταμαντεύεται;

---

[7] Οἵας *Heinſ.* [8] *Poſt* ἀνθρωπίνην *aliquid deeſſe videtur* H. St. [9] *Codex C. Paccii habuit* ἀριστεῖον. [10] Pherecydes quidem ille Pythagoræ Magiſter---cùm vidiſſet hauſtam aquam de jugi puteo terræ motus dixit inſtare. *Cic. de Div.* I. 50. §. 112. *Alii tamen divi-*

[14] Μὴ

diſſimileſque naturas invenit, iis ſe miſcet, diverſitatemque quæ in illis eſt conciliat ac componit. Non aliter quam ſuprema harmonia diverſitatem quæ in toto choro eſt moderatur ac temperat. Et modum quidem quo divina hæc ars procedit, verbis exprimere non poſſum, delineare tamen qualicunque ſimilitudine poſſum. Vidiſtíne unquam naves in terram ſubduci, aut ingentes ſaxorum moles impelli? quod variis inſtrumentorum motibus converſionibuſque fieri ſolet, quorum ſingula ſingulis vim addunt aliquam, atque invicem ita moventur, ut univerſum pondus promoveant. Hìc enim cùm tota inſtrumentorum compago id facere dicatur, aliquid tamen partes conferunt. Ita ſtatuatur ipſum artificem eſſe Deum, machinas rationes humanas, humanam rurſus artem quæ nos ad fatale decretum trahit. Quod ſi magis etiam perſpicuam ſimitudinem requiris, finge Deum eſſe ducem, militiam vitam noſtram, militem hominem, teſſeram, fatum, arma, facultates homini conceſſas, inimicos, calamitates, ſocios belli, rationem, victoriam, virtutem, cladem, improbitatem, divinationem verò eſſe eam artem, quæ ex apparatu præſenti futura conjiciat. Gubernator enim ſi navem habeat, & inſtrumenta norit quæ requiruntur, ſi mare inſpiciat, ventos obſervet, quid futurum ſit novit. Dux ſi exercitum habeat, & arma ſua ſciverit, & de neceſſario apparatu cogitaverit, & hoſtium adventum præviderit, exitum novit. Et medicus ſi ægrum videat, & morbum intelligat, & artis ſuæ ſibi ſit conſcius, quid futurum ſit, non neſcit. Vides quanta ſit hariolorum copia, quam certa, quam artificioſa, quam prudens. Si igitur quod in poteſtate noſtra eſt, ex ſeipſo tantùm penderet, non opus eſſet divinatione. Cùm verò id ipſum cum toto cohæreat, tanquam pars quædam & ipſa fati; id quod neceſſitati ſubjicitur, divinationem ſtatuat, quod vel certitudinem vel incertitudinem rei futuræ reſpicit, conſultationi ſubjiciatur. Quid quod de neceſſariis quoque, & humana mens, & divina judicat ſcientia? Quomodo, dices, utraque? Sane ſiccitates, pluviarum penuria, & terræ motus, & eruptiones ignium, & ventorum impetus, & mutationes aëris, non Deus prævidet tantum, ſed & divini ingenii viri. Ita terræ motum Pherecydes Samiis, & imminentem peſtem Theſſalis Hippocrates, & defectum ſolis Clazomeniis Timeſias, aliuſque aliud prædixit. Quomodo contra quæ in poteſtate noſtra ſunt prædicit Deus?

nationem hanc Pythagoræ adſcribunt. Vid. Euſeb. Pr. Ev. l. 10. *& Diog. Laert. vit. Pherec.* [11] *Leg.* λοιμὸν *ex ſententià* Heinſ. *Celeberrimus enim ille Medicus* peſtilentiam *prædixit ut tradidit* Plin. H. N. *l.* 7. *c.* 37. [12] *Scribendum* Τιμησίας *ut rectè judicavit* Heinſ. *hujus meminere* Plutarch. Πολ. Παραγ. *p.* 812. *A. & Æl.V. H. XII.* 9. [13] *Cicero rectè contendit hujuſmodi viros Phyſicos potius habendos quàm divinos lib.*1. *de Div. in* § 49 *&* 50.

[14] Μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα, δαιμόνων ἄτερ,
ὁ θεὸς λέγει·
Εἰ γὰρ φυτεύσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς·

ταῦτα λέγει μὲν, ἀλλὰ οἶδεν ἀνδρὶ συμβουλεύων ἀκολάστῳ καὶ ἀκρατεῖ μέθης, καὶ διὰ τοῦτο προλέγει τὴν συμφοράν· ἧς παρέχει μὲν τὴν ἀρχὴν ὁ Λάϊος, ἐγνώρισε δὲ τὴν αἰτίαν ὁ θεός.

[15] Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Ὅτι μὲν διαβήσεται οὐ λέγει, τί δὲ πείσεται διαβὰς λέγει. Εἰ δὲ ἀπαλλάξεις τῆς συμπλοκῆς, καὶ διαιρήσεις [16] μαντικὴν θεοῦ, καὶ ἀνθρώπου νοῦν διέλυσας, ἁρμονιῶν τὴν μουσικωτάτην. Οἶκος οὗτος εἷς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, οὐρανὸς καὶ γῆ· δυοῖν ἑστίαι καὶ [17] ὀχήματα τὰ ἀθάνατα· ὧν τὸ μὲν, νέμονται θεοὶ, καὶ θεῶν παῖδες· τὴν δὲ ὑποφῆται θεῶν ἄνθρωποι, [18] οὐ χαμαιεῦναι καθ' Ὅμηρον, οὐδὲ ἀνιπτόποδες, ἀλλὰ ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν ὁρῶντες, ὀρθοὶ τῇ ψυχῇ, καὶ ἀνηρτημένοι τῇ γνώμῃ πρὸς τὸν Δία. Διέλαχον δὲ αὐτῶν τοὺς βίους ἐπιστάται [19] θεοί. Γῆν τε γὰρ θεοὶ ἐπιβόσκονται, σώζοντες τὰ τῆς γῆς ἔγγονα, οὐχ ὁρώμενοι, οὐδὲ [20] τοξεύοντες, ἢ πτερωσκόμενοι·

[21] Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον.

Ἄνθρωποι δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορῶντες, ἢ θέμις ὁρᾶν τὸν τοῦ Διὸς περιλαμπῆ οἶκον, [22] οὐ χρυσοῖς καθ' Ὅμηρον κόσμοις καὶ κόραις δᾷδας μετὰ χεῖρας φερούσαις λαμπόμενον, ἀλλὰ Ἡλίῳ καὶ Σελήνῃ καὶ τῶν τούτοις συντεταγμένων ἀκμαίῳ πυρὶ καταφεγγόμενον. Στρατὸν ὁρᾷς ἡγεμόνων ἀγαθῶν, καὶ θεραπόντων ἀναγκαίων· τοῦτό μοι φύλαττε τὸ σύνθημα, καὶ ὄψει μὲν τὴν μαντικὴν, συνήσεις δὲ τὴν ἀρετὴν, γνωριεῖς δὲ τὴν ἑκατέρου ἐπιμέλειαν καὶ κοινωνίαν. Πολιτείαν ὁρᾷς τὸν ἀνθρώπινον βίον, οὐχ ἑδραῖον, οὐδὲ ἠπειρωτικὸν, ἀλλὰ διὰ νεὼς ὁλκάδος ἐν πελάγει πλατεῖ περαιούμενον· σώζει δὲ αὐτὴν οὐ μόνον κυβερνήτου τέχνη, ἀλλὰ καὶ πνευμάτων καιροὶ, καὶ ὑπηρεσία [23] αὐτῶν, καὶ εὐκολία ὀργάνων, καὶ θαλάττης φύσις. Τάττε δέ μοι κατὰ μὲν τὰ ὄργανα καὶ τὰς ὑπηρεσίας, τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς· κατὰ δὲ θάλατταν καὶ τὰ πνεύματα, τὸ ἄδηλον τῶν ἀνθρωπίνων· κα-

---

[14] *Hos verſus non profudit* Deus, *ſed* Euripides *cujus in Phœniſſis extant. vid. v.* 18. *Eſt tamen aliqua lectionis varietas. Oraculum Laio redditum exhibent Arg. Phœniſſ. Eurip. & Oedip. Tyran. Sophoclis.* [15] *Herod. lib.* 1. *c.* 53. *hoc reſponſum ob* ἀμφιβολίαν *exagitat Lucian. in Jove Trag. p.* 139. [16] *Recte hoc modo diſtinxit Heinſ.* Μαντικὴν θεοῦ καὶ ἀνθρώπου νοῦν, διέλυσας ἁρμονιῶν &c. [17] Οἰκήματα *Heinſ. ſed lectio Manuſcriptorum, ni fallor, poteſt ſtare.* [18] *Reſpicit ad Iliad* Π. *v.* 234. *ubi de Jovis Dodonæi ſacerdotibus ita loquitur.*

Ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ
Σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται, ἀνιπτόποδες, χαμαιεῦναι.

τὰ

Ne liberis incumbito invito Deo,
ait Deus,
Natus parentem namque mactabit ſuum.

Hæc dicit quidem, non ignorat tamen intemperanti & vinoſo homini conſilium ſe dare, ideoque futuram calamitatem prædicit. Cujus cauſam Laïus præbuit, Deus prædixit.

Crœſus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Tranſiturum eum eſſe non dicit, ſed quid poſt tranſitum eventurum ei ſit, dicit. Quod ſi oraculum divinum mentemque humanam diſtrahas & diſtinguas, harmoniam conjunctiſſimam diſſolvis. Non aliam domum habent præter hanc quam vides Dii hominesque; cælum dico & terram. Duo illa genera duos hos lares, duo hæc ædificia incolunt: alterum Dii Deorumque liberi, alterum Deorum incolunt interpretes. Non illi quidem Humicubæ, ut ab Homero vocantur, aut Illotipodes, ſed qui oculos ſimul mentemque in cœlum erigant, & à Deo toto animo dependeant. Horum vitæ Dii præſident: qui ipſi quoque terram pererrant, ejuſque progeniem conſervant. Cæterum nec videntur, nec in bello, ut Homerus vult, jaculantur, aut vulnerantur,

Nec Cererem tractant, nec rubri munera Bacchi.

Homines verò ſublatis in cœlum oculis, qua licet, ſplendidam Jovis domum intuentur: quæ non ut illa Poëtæ auro adornata eſt, *nec pueris qui ardentes manu tædas ferunt*, ſed ſole lunaque reliquorumque qui hos comitantur, illuſtri fulgentem igne. Exercitum ex optimis ducibus neceſſariiſque militibus vides. Hæc inter ſe conjuncta maneant, videbis quid ſit divinatio, videbis virtutem utriuſque, utriuſque officium, & quid commune habeant. Vides humanam vitam eſſe quaſi rempub. quandam, eſt autem inſtabilis, nec in continenti conſtituta, ſed quæ parva navicula immenſum mare trajicit. Hanc non gubernatoris tantum ars conſervat, ſed & ventorum commoditas, & miniſterium ſingulorum, & inſtrumentorum agilitas, & natura maris. Cum inſtrumentis ergo & miniſterio confer rationem animi: cum mari & ventis rerum humanarum incertitudinem,

[19] *Dæmones ſeu Genii, qui, Heſiodo teſtè Op. & dier. v. 253.*

Φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων
Οἵ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
Ἠέρα ἑσσάμενοι πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἶαν. *Vid & Apul. de Deo Socr. p. 50.* [20] *Homerum perſtringit & alios Poetas qui numina ſua introduxêre tùm τοξεύοντα tùm πλεονεκτοῦντα. Quod etiam queritur Momus apud Lucian. Jov. Trag. p. 139.* [21] *Il. E. v. 341.* [22] *Locus, quem reſpicit, extat Od. H. v. 100. Pro* Κῆρας *verò* φέρουσαις *Heinſ. legit* Κῆρες φέρουσι, *quia Homerus ait*

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι ———
——— δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες.

MS. item, eodem auctore, φέρουσι *exhibet. Sed lectio, quam editiones habent, videtur retinenda: Quæque Homerum inter & noſtrum eſt diverſitas, non librariis at memoriæ vitio tribuenda.* [23] Ναυτικῷ H. St.

τὰ δὲ τὸ στοχαστικὸν τῆς κυβερνητικῆς τέχνης, τὸ εὔστοχον τῆς μαντικῆς. Εἰ δέ σου ἀντιπίπτει τῷ λογισμῷ τῆς πολιτείας κρᾶσις, ἀκούσῃ [24] Πλάτωνός που λέγοντος· ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεὸν, τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα κυβερνῶσι τὰ ξύμπαντα· ἡμερώτερόν γε μὴν τρίτον ἐπὶ τούτοις προσθεῖναι δεῖν ἕπεσθαι τὴν τέχνην· καιρῷ γὰρ χειμῶνος συλλαβέσθαι κυβερνητικὴν ἢ μὴ, μέγα πλεονέκτημα ἔγωγ' ἂν θείην. Ταῦτά μετὰ μαντεύματα τὴν ψυχὴν παρέπει, καὶ οὔτε καθαρῶς εἰς ὑπεροψίαν ἄγει τῆς μαντικῆς, οὔτε καθαρῶς τοῖς λογισμοῖς διαπιστεύει· ἀλλ' ὥσπερ τῶν ἀμφιβίων ζώων οἱ ὄρνιθες κοινωνοῦσι τοῦ ἐν ἀέρι δρόμου τοῖς μεταρσίοις, τοιαύτην ὁρῶ καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὴν διαγωγὴν τοῦ βίου, ἀμφίβιον, καὶ [25] κεκραμένην ὁμοῦ ἐξουσίᾳ καὶ ἀνάγκῃ· οἷα γένοιτ' ἂν καὶ δεσμώτῃ ἀνδρὶ ἐξουσία ἑπομένῳ αὐθαιρέτως τοῖς ἄγουσιν· ὥστε ἐγὼ ὑποπτεύω μὲν ἀνάγκην, ὀνομάσαι δὲ αὐτὴν εὐπόρως οὐκ ἔχω. Κἂν γὰρ πεπρωμένην φῶ, ὄνομα λέγω πλανωμένον ἀνθρώπων δόξαις. Τί γὰρ ἡ πεπρωμένη; ποίας φύσεως; τίνος οὐσίας;

[26] Εἰ μέν τις θεὸς ἐστὶ τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν·

οὐδὲν τῶν δεινῶν σὸν ἔργον· οὐδὲ καθ' εἱμαρμένην ἀνθρώπιναι Συμφοραὶ, οὐ γὰρ θέμις ἀνάπτειν θεῷ αἰτίαν κακοῦ·

[27] Εἰ δέ τις ἐστὶ βροτῶν, τοὶ ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσι·

ψεύδεται μὲν ὁ Ἐλπήνωρ, λέγων,

[28] Ἀσέ με δαίμονος αἶσα κακή.

ψεύδεται δὲ ὁ Ἀγαμέμνων, λέγων,

[29] ———Ἐγὼ δ' οὐκ αἴτιός εἰμι,
Ἀλλὰ Ζεὺς καὶ Μοῖρα, καὶ ἠεροφοῖτις Ἐριννύς.

Ἔοικε δὲ καὶ ταυτὶ τὰ ὀνόματα εἶναι [30] μοχθηρίας ἀνθρωπίνης εὔφημοι ἀποστροφαὶ ἀναθέντων αὐτῆς τὴν αἰτίαν τῷ δαιμονίῳ καὶ ταῖς μοίραις καὶ ταῖς ἐριννύσιν· οἱ δὲ ἐν μὲν τραγῳδίαις ἐχέτωσαν χώραν (οὐ νεμεσῶ τοῖς ποιηταῖς τῶν ὀνομάτων) ἐν δὲ τῷ βίου [31] δόγματι μήποτε ταῦτα κενά. Ἡ δὲ Ἐριννὺς καὶ ἡ Αἶσα καὶ οἱ Δαίμονες καὶ ὅσα ἄλλα διανοίας [32] εἱμαρμένης ὀνόματα, ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ καθειργμένα· [33] καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα ἐνοχλεῖ,

[34] ——ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισε·

---

[24] *In lib. 4. de Legib. p.* 598 A. *ità loquitur Hoſpes Athen.* Ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. Ἡμερώτερον μὴν τρίτον ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν, &c. *Quæ lectio non paulò eſt melior.* [25] *Elegantèr Platonis mentem exprimit* Noſter. *Apul. Phil. Plat. lib.* 1. *p.* 8. Nec ſanè omnia referenda eſſe ad vim fati putat, ſed eſſe aliquid in nobis & in fortunâ eſſe nonnihil. *Quæ autem fato decreta, quæ in nobis ſita eſſe Plato arbitratur, clarè docet* Alcinoüs. Εἱμαρμένη—λέγει—ὅτι εἴπερ ἂν ἕληται ψυχὴ τοιοῦτον βίον καὶ τάδε τινὰ πράξει, τάδε τινὰ αὐτῇ ἕψεται. Ἀδέσποτον οὖν ἡ ψυχὴ καὶ ἐπ' αὐτῇ μὲν τὸ πρᾶξαι ἢ μὴ

ταῦτα

cum prudentia gubernatoris, divinationis certitudinem. Quod ſi abſurdum Reip. hujus temperamentum animo videatur tuo, Platonem audies qui ita ſcribit: *Deus & cum Deo fortuna opportunitaſque humana gubernant omnia : ut autem mitius agamus, praſtabit tertiam his adjicere artem. Quoties namque tempeſtas oritur, multum intereſſe exiſtimo, ſitne peritus gubernator : necne.* Hæc oracula animum perturbant meum, neque permittunt, ut vel planè divinationem contemnam, aut firmiter illi adhæream. Sed ſicut aves quæ ancipitis naturæ ſunt, cum reliquis hoc commune habent, quod in aëre volent, talem video vitam eſſe noſtram quam ducimus, ancipitem, mixtamque neceſſitate ſimul & libertate. Ea autem libertas talis eſt, qualis in homine vincto, qui ſponte ſequitur lictores. Itaque neceſſitatem illam videre mihi videor, apte tamen exprimere non poſſum. Si enim Parcam dicam, voce utar, in qua hominum opiniones ludunt. Quid enim eſt Parca ? cujus naturæ? quæ ejus eſt eſſentia ?

Si Dea ſis, cœlique habitas ſublimia templa,

minimè reprehendi debet, quod à te ſit, neque Parcæ humanæ miſeriæ cauſa (quia nulli Deo adſcribi illa debet) tribuenda eſt.

Sin hominum quiſquam, tellurique incola noſtræ,

mentitur Elpenor cum dicit,

Læſit me mala ſcæva Dei.---------

Mentitur & Agamemnon cum dicit,

-----------*mei nil criminis hic eſt,*

Sed Jovis & Parcæ, quæque aëra luſtrat Erinnys.

Quæ nomina nihil aliud ſunt, quam humanæ improbitatis ſpecioſus prætextus, quæ culpam ſuam in Deos, in Parcas, in Erinnyas conferre ſolet. Quæ in tragœdiis, ut locum habeant, per me licet (nec enim cum poetis de nominibus contendo) in vitæ autem ſcena vide ne ineptiæ ſint. Nam & Erinnys, & mala ſcæva, & vis Deorum, & ſi quæ alia vocabula quæ fatalem exprimunt potentiam, in animo noſtro circumgeſtamus, ea ſunt quæ Agamemnonem turbant,

Cùm nihili fecit Græcum, qui maximus armis ;

καὶ ἐ κατηναγκασμένον τοῦτο. Τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ πράξει, καθ' εἱμαρμένην συντελεσθήσεται· Οἷον τό, Πάρις ἁρπάσει τὴν Ἑλένην, ἰν' αὐτῷ ὄντι, ἀκολουθήσει τό, πολεμήσουσι Τρώεσσι περὶ τῆς Ἑλένης οἱ Ἕλληνες, &c. *De Doct. Plat. c. 26.* [26] *Od. Z. v. 150.* [27] *Ib. 153.* [28] *Od. Λ. v. 61.* [29] *Iliad. T. v. 87.* [30] Τὸ δὲ ἀδικίας τε καὶ ἀσελγείας ἐκ τῆς εἱμαρμένης δίδοσθαι, ἡμᾶς μὲν ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ Θεοὺς ποιεῖν ἐστὶ κακούς. *Salluſt. Phil. de Diis & mundo c. 9. Solorum nempe bonorum cauſa eſt Deus ſecundùm Platonem, qui è Rep. ſuâ Homerum ejecit quòd dixerit. Il. Ω. v. 527.* Ὡς δοιοὶ πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει, Κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, αὐτὰρ ὁ δειλῶν. &c. *Vid. lib. 2. de Rep. p. 439. E.* [31] Δεῖμα τι MS. [32] Ἠμαρτημένως *rectè conjecit Heinſ.* [33] Ταῦτα *deeſſe videtur Heinſ.* [34] *Il. A. v. 412.*

ταῦτα [35] καὶ τὸν Ἐλπήνορα εἰς μέθην ἄγει, ταῦτα καὶ τὸν Θυέστην ὠθεῖ ἐπὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γάμον, ταῦτα δὲ τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ τὸν τοῦ πατρὸς φόνον, ταῦτα καὶ τὸν συκοφάντην ἐπὶ τὰ δικαστήρια, καὶ τὸν λῃστὴν ἐπὶ τὴν θάλατταν, καὶ τὸν ἀνδροφόνον ἐπὶ τὸ ξίφος, καὶ τὸν ἀκόλαστον ἐφ' ἡδονάς. Αὗται πηγαὶ συμφορῶν ἀνθρωπίνων· ἐντεῦθεν ῥεῖ τὸ τῶν κακῶν πλῆθος, ὡς ἀπὸ τῆς Αἴτνης τὸ πῦρ ῥεῖ, [36] ὥσπερ ἐξ Αἰθιοπίας ὁ λοιμὸς ῥεῖ· καὶ τὸ μὲν πῦρ ἐπὶ γῆν ῥεῖ, καὶ ὁ λοιμὸς μέχρι τῶν Ἀθηνῶν προελθὼν ἔστη· οἱ δὲ ὀχετοὶ τῆς μοχθηρίας, πολλοὶ καὶ ἀέναοι, καὶ δεόμενοι μαντειῶν πολλῶν καὶ χρησμῶν μυρίων. Τίς ἂν οὖν ἀμάρτοι μαντευόμενος τί τέλος μοχθηρίας, τί τέλος ἀπορίας, τί τέλος ἀκολασίας; ταῦτα καὶ Σωκράτης προὔλεγεν, οὐχ ὁ Ἀπόλλων μόνον· διὰ τοῦτο [37] ὁ Ἀπόλλων ἐπῄνει Σωκράτην ὅτι ἦν ὁμότεχνος αὐτῷ.

Τισὶ χωριστέον τὸν κόλακα τοῦ φίλου.

ΛΟΓΟΣ Δʹ.

[1] Πρόδικος μὲν Ἡρακλέα ἄγει ἐν τῷ μύθῳ ἄρτι ἡβάσκοντα καὶ ἀνδρειζόμενον ἐπὶ διπλᾶς ὁδούς, ἀρετὴν καὶ ἡδονὴν ἐπιστήσας ἡγεμόνας ἑκατέρᾳ τῇ ὁδῷ· ἡ μὲν αὐτῶν σοβαρὰ τῶν ἡγεμόνων, ἡ δὲ εὐσχήμων ἰδεῖν, βαδίζουσα ἠρέμα, φθεγγομένη μουσικῶς, βλέμμα πρᾶον, ἀμπεχόνη ἄνετος· ἡ δὲ διατέρα, θρυπτική, ἐπίχειρος, [2] χλανιδίοις ἐξηνθισμένη, βλέμμα ἰταμόν, βάδισμα ἄτακτον, φωνὴ ἄμουσος. Ταῦτα ὁρᾷ καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ἅτε Διὸς παῖς, ἀγαθὸς τὴν φύσιν· καὶ χαίρειν τῇ ἡδονῇ φράσας, ἐπιτρέπει ἑαυτὸν τῇ ἀρετῇ ἄγειν. Φέρε καὶ ἡμεῖς πλάττωμεν μῦθον· διπλᾶς ὁδούς, καὶ ἄνδρα ἀγαθόν· ἡγεμόνας ταῖν ὁδοῖν, ἀντὶ μὲν τῆς ἀρετῆς, τὸν φίλον, ἀντὶ δὲ τῆς ἡδονῆς, τὸν κόλακα· οὐκοῦν καὶ τούτω διαφερέτων σχήματι καὶ βλέμματι καὶ ἀμπεχόνῃ καὶ φωνῇ καὶ βαδίσματι· ὁ μὲν ὡς ἥδιστος ἰδεῖν ἄν· ὁ δέ, ὡς ἀληθέστατος· καὶ ὁ μὲν σοβαρός, ὀρέγων δεξιάν, προσκαλείτω τὸν ἄνδρα ἕπεσθαι αὐτῷ, ἐπαινῶν καὶ κυλινδῶν καὶ ἀντιβολῶν καὶ δεόμενος, καὶ διηγούμενος ἐκλόγους

[35] Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος, *ait Elpenor Ulyſſi ad Inferos deſcendenti factus obvius Od.* Λ. *v.* 61. [36] *Intelligit* λοιμὸν *bello Peloponneſiaco ſævientem,* ὃς---ἐξ Αἰθιοπίας ἀρξάμενος καὶ καταβὰς διὰ τῆς βασιλέως γῆς καὶ τελευτήσας ἐκεῖ (*Athenas vult*) καὶ ἱδρυθεὶς αὐτόθι ἐσθίει τὴν πόλιν. *Verba ſunt* Noſtri *ex Diſſ.* 39. *vid. & Thucyd. lib.* 2. *p.* 63. *Ed. Steph.* [37] Πρὸς τοὺς Πυθίας ἐμαρτυρήθη (Σωκράτης) Χαιρεφῶντι ἀπελθόντι ἐκεῖνο δὴ τὸ πάνυ θρυλούμενον

ea ſunt quæ in ebrietatem Elpenora, in fratris nuptias Thyeſtem, Oreſtem in matris cædem impellunt. Ea ſunt quæ ſycophantam in judicium, piratam in mare, homicidam in ferrum, intemperantem in voluptates trahunt. Hi ſunt calamitatum humanarum fontes, è quibus non aliter quam ex Ætna ignis, ex Æthiopia peſtis, mala illa defluunt. Hoc intereſt tamen, quòd ignis in terram fertur, peſtis cum Athenas uſque pervenit, ſubſtitit: ſcelerum torrentes & innumeri ſunt, & perennes, ideoque plurimis reſponſis, plurimis opus eſt oraculis. Nemo ergo, meo judicio, errabit, qui ex oraculo quærat aliquo, quis improbitatis, quis perfidiæ, quis intemperantiæ finis futurus ſit. De his verò Socrates non minus olim reſpondebat, quam Apollo. Et propterea Socratem, tanquam collegam ſuum laudabat Apollo.

Quomodo ab adulatore amicus debeat diſtingui.

DISSERT. IV.

FAbulam quandam conſcripſit Prodicus, in qua Herculem jam puberem, virileſque gerentem animos, duplici in via ſtatuit: utrique huic viæ Virtutem Voluptatemque tanquam duces præficit. Quarum altera arrogans procaxque: altera formoſo vultu, modeſto inceſſu, venuſta voce, aſpectu manſueto, veſte ſolutiori ab eo inducitur. Altera rurſus laſciva, fucata, veſte florida, vultu impudentiſſimo, incompoſito gradu, voce inconcinna. Hæc animadvertit ipſe etiam Hercules, ut qui & Jovis eſſet filius, & indolis præclaræ. Quare voluptati res ſuas ſibi habere jubet, ducemque ſequitur Virtutem. Hoc exemplo & nos fabulam fingamus, viamque itidem ſtatuamus duplicem, & unà virum bonum. Hujus viæ duces pro virtute amicum, pro voluptate adulatorem ponamus. Sed & hi habitu, vultu, veſte item, voce atque inceſſu differant. Ut alter quam jucundiſſimus appareat, alter nihil præter id quod eſt præ ſe ferat. Alter renidens dextera protenſa, crebris laudibus, blanditiis, precibus, obſecrationibuſque ad ſe invitet hominem, miraſque ad quas ſe duce perventurus ſit voluptates deſcribat.

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος. Diog Laert. vit. Socr. lib. 2. p. 42. Hoc de Socrate Oraculum memorârunt alii quamplurimi, quorum teſtimonia ſuppedit. Menag. in loc.

[1] *Hanc Hiſtoriam ex Xenophont. Mem. Socr. lib. 2. p. 737. D. deſumſit noſter. Ad hoc exemplum ἐνύπνιον ſuum finxit Lucianus.* [2] *Hoc eſt veſte meretricià, nam lege Attica decretum erat meretrices ἄνθινα φορεῖν. Vid. Petit. ad leg. Attic. p. 476.*

τινὰς ἡδονάς, ἢ λαβὼν αὐτὸν ἄγειν εἰς λειμῶνας ἀνθοῦντας, καὶ ποταμοὺς ῥέοντας, καὶ ὄρνιθας ᾄδοντας, καὶ αὔρας προσηνεῖς, καὶ δένδρα ἀμφιλαφῆ, καὶ λείας ὁδούς, καὶ δρόμους εὐπετεῖς, καὶ κήπους εὐθαλεῖς, [3] ὄγχνας ἐπ' ὄγχναις, καὶ μῆλα ἐπὶ μήλοις, καὶ σταφυλὴν σταφυλῇ ἐπιφυομένην. Ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡγεμόνων λέγῃ μὲν ὀλίγα, τὰ δὲ ἀληθῆ αὐτά· ὅτι πολλὴ μὲν τῆς ὁδοῦ ἡ τραχεῖα, ὀλίγη δὲ εὐπετής· καὶ χρὴ τὸν ἀγαθὸν ὁδοιπόρον ἥκειν παρεσκευασμένον, ἵνα δεῖ πόνους, μοχθήσοντα, τὴν δὲ ῥᾳστώνην ἐκ περιουσίας ληψόμενον. Ταῦτά τοι λεγόντων, ποτέρῳ πείσεται, καὶ ποῖαν ἄπεισιν; ἀποκεινόμεθα τῷ ποιητῇ τοῦ μύθου, ὅτι εἰ μὲν [4] Ἀσσύριός τις οὗτος εἴη κακοδαίμων ἀνήρ, ἢ Φοίνιξ [5] Στράτων, ἢ Νικοκλῆς ὁ Κύπριος, ἢ ὁ [6] Συβαρίτης ἐκεῖνος· τὸν μὲν καὶ μισήσει τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἡγήσεταί τινα εἶναι ἄξεινον καὶ ἀειδῆ καὶ ἄμουσον, τὸν δὲ ἕτερον χαρίεντα καὶ προσηνῆ καὶ φιλάνθρωπον δεινῶς. Ἀγέτω δὲ λαβὼν τὸν ἄνδρα τοῦτον ὁ καλὸς ἡγεμών· ἐκεῖ ἄξει τελευτῶν ἢ [7] εἰς πῦρ, ὡς τὸν Ἀσσύριον· ἢ ἐπὶ πενίαν, ὡς τὸν Φοίνικα· ἢ ἐπὶ δεσμά, ὡς τὸν Κύπριον, καὶ ἐπί τι ἄλλο, διὰ ψευδοῦς ἡδονῆς, ἀληθὲς κακόν. Εἰ δὲ εἴη ἀνὴρ κατὰ τὸν Ἡρακλέα, αἱρήσεται τὸν ἀληθῆ τῶν ἡγεμόνων, τὸν φίλον, ὥσπερ ἐκεῖνος τὴν ἀρετήν. Καὶ ὁ μὲν μῦθος ὧδέ τελευτᾷ. Μεταβαλὼν δὲ ὁ λόγος, πρὸς αὐτὸν σκοπείτω πῶς ἄν τις διακρίναι τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Τὸν μὲν γὰρ χρυσὸν βασανίζει λίθος προστριβόμενον αὐτῇ, φιλίας δὲ δὴ καὶ κολακείας τίς ἔσται βάσανος; ἆρα τὸ ἐξ ἑκατέρου τέλος; ἀλλ' εἰ ἀναμενοῦμεν τὸ τέλος, ἄλλη βλάβη φθήσεται τὴν γνῶσιν. Δεῖ δὲ κρῖναι πρὶν ἄρξασθαι χρῆσθαι· ἐὰν δὲ ὑστερῇ τῆς χρήσεως ἡ κρίσις, ὁ χρήσασθαι φθάσας καὶ μεταγνούς, εἰς οὐδὲν δέον τὴν κρίσιν κατατίθεται. Βούλει τοίνυν ἡδονῇ καὶ λύπῃ κρίνωμεν τὸν φίλον καὶ τὸν κόλακα; Καὶ μὴν καὶ ὁ κόλαξ ὑποβολὴν λαβών, ἀνιαρότατον καὶ ἐπαχθέστατον· καὶ ὁ φίλος ἥδιστον, εὐτυχίαν προσλαβών. Μήποτε οὖν βλάβῃ καὶ ὠφελείᾳ τοὺς ἄνδρας κριτέον. Ἀμφισβητήσιμον καὶ τοῦτο λέγεις· ὁ μὲν γὰρ κόλαξ, κἂν βλάψῃ, ἢ εἰς χρήματα ἐζημίωσεν, ἢ εἰς ἡδονὴν ἐξέχεεν· ὧν τὸ μὲν εἰς χρήματα, κουφότατον, τὸ δὲ εἰς ἡδονήν, τερπνότατον· διὰ δὲ φιλίας πολλοὶ ἤδη καὶ φυγῆς ἐκοινώνησαν, καὶ ἀτιμίας συναπ-

---

[3] *Præ oculis habuit noſter Homeri locum, qui de Horto Alcinoi ità loquitur Od. H. v. 120.*

Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ
Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

[4] *Sardanapalus. Ellogium ſepulchro ejus inſcriptum extat apud Athenæum lib. 12. p. 529. F. his verbis.* Ἐγὼ δὲ ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρι ἑώρων τοῦ Ἡλίου φῶς, ἔπιον, ἔφαγον, ἠφροδισίασα, *&c.* [5] *Straton rex fuit Sidoniorum, Nicocles verò Salaminis Cypriorum, qui luxuriâ* ἀντεφιλοτιμεῖτο ἑκάτερος ὑπερ-

λαυσαν

Locum videlicet, ubi prata floribus rideant, labantur fluvii, volucres canant, auræ ſpirent leniter, arbores plurimis amictæ foliis terram veſtiant, planæ ſemitæ, latiſſima ſint curricula. Sed & horti floridiſſimi ubi pyra pyris, mala malis, uvæ ſubnaſcantur uvis. Alter contra dux pauca dicat, ſed vera. Maximam nimirum viæ partem eſſe ſalebroſam, minimam, facilem; neceſſe eſſe itaque, ut vir bonus, qui committere ſe illi poſtulet, ita ſe comparet, ut cum opus ſit, laborem ferre poſſit: ſi quid planum expeditumque occurrat, id in lucro reponat. Hæc uterque ſi dicat: utri credet, utram viam inibit? Reſpondeamus fabulæ autori, ſi quidem homo ille aliquis ex corrupto Aſſyriorum grege futurus eſt, aut Phœnicius Strato, aut Cyprius Nicocles, aut qualis fuit Sybarita ille, alterum è ductoribus peſſime etiam oderit, nec aliud quam agreſtem, auſterum, atque invenuſtum putabit eſſe: alterum contra elegantem, ſuavem, mireque humanum judicabit. Demus ergo à præclaro illo ſi diis placet, ductore deduci hunc hominem; dubium non eſt quin in ignem cum Aſſyrio, aut in paupertatem cum Phœnice, aut in vincula cum Cyprio, eum deducturus ſit: aut in aliud denique verum malum, ad quod falſa perducere voluptas ſolet. Sin aliquis ſimilis Herculi futurus eſt, verum certè ductorem, id eſt amicum, præferet, ſicut Hercules virtutem. Et hic quidem finis ſit fabulæ. Qua ſepoſita ſermo noſter ad ſe redeat, pergatque videre, quomodo ab amico diſcerni adulator poſſit. Et aurum quidem admotum ſibi index lapis diſtinguit: amicitiam verò ab adulatione quid tandem ſeparabit? An finis utriuſque? Atqui ſi finem expectabimus, aliud malum præveniet, priuſquam verum dignoſcamus. Judicare enim oportet, priuſquam utamur: nam ſi judicium præcedat uſus, cum uſum pœnitentia excipit, nihil prodeſt adhibuiſſe judicium. Vis ergo dolore potius ac voluptate eos diſtinguamus? At verò & adulator, ſi modum excedat, moleſtiſſimus eſſe ſolet, & graviſſimus: amicus contra, ſi ſecunda fortuna accedat, jucundiſſimus. Videamus ergo ne utilitate & damno diſtinguendi ſint. Sed & hic ſcrupulus occurrit. Adulator enim aut opes ejus conſumit cui nocet, aut in voluptatem eum præcipitat: quorum alterum leviſſimum, alterum etiam cum voluptate conjunctum eſt. Amicitiæ verò gratia multi ſæpe & in exilio amicos comitati ſunt, & infamiam cum illis ſubierunt, &

βελτίω τὴν ἑτέραν. Uterque morte violentâ periit, ut docet Ælian. *V. H. VII. 2.* [6] *Videtur ad Smindyridem reſpicere, qui luxuriâ erat inſignis: in verum autem malum incidit, cùm ab Agoriſtæ matrimonio, quod ambiverat, fuit rejectus. Vid.* Herodot. *lib. VI. c.* 127. *Eum Mindyridem vocat* Seneca *de Irâ lib. II. c.* 25. [7] *Vulgò quidem jactatum eſt, Sardanapalum ſe in incendium miſiſſe,* Clitarchus *tamen ait eum γήρᾳ τελευτῆσαι μετὰ τὴν ἀπόπτωσιν τῆς Σύρων ἀρχῆς. In lib. IV. de Alexand. apud* Athenæum *lib. XII. p.* 530. *A.*

mortem

λαῦσαι, καὶ θανάτῳ πειᾶπον. Τῷ οὖν διακρινοῦμεν τὸν κόλακα τοῦ φίλου, εἰ μήτε τῷ τέλει, μήτε ἡδονῇ, μήτε βλάβει; φέρε χωρὶς ἑκάτερον θεασώμεθα. Ἆρ᾽ οὖν γε ὁ πρὸς ἡδονὴν ὁμιλῶν, φίλος; καὶ πάνυ εἰκός· καὶ μὴν εἰ ἐχθρὸς, ὁ λύπης παρασκευαστικὸς, φίλος ἂν εἴη ἡδονῆς παρασκευαστικώτατος. Τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· καὶ γὰρ ἰατρῶν ὁ φιλανθρωπότατος, λυπηρότατος, καὶ στρατηγῶν ὁ ἀκριβέστατος, καὶ κυβερνητῶν ὁ ἀσφαλέστατος. Φιλοῦσι δέ που καὶ παῖδας πατέρες, καὶ διδάσκαλοι μαθητάς· καὶ τί ἂν εἴη ἀνιαρότερον ἢ παιδὶ πατὴρ, καὶ μαθητῇ διδάσκαλος; ἐπεὶ καὶ Ὀδυσσεὺς ἐφίλει δήπου τοὺς ἑαυτοῦ ἑταίρους, ὃς πολλὰ καὶ δεινὰ ἀνέτλη,

[8] Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων·

ἀλλ᾽ ἐντυχὼν ἀνδρῶν γένει ἀκολάστῳ καὶ φιληδόνῳ, οἳ δίητον καθάπερ τὰ θρέμματα,

[9] Λωτὸν ἐρεπτόμενοι μελιηδέα

(οὕτω γάρ που τὴν ἡδονὴν ὀνομάζει Ὅμηρος) ἀναμιχθέντας αὐτοῦ τοὺς ἑταίρους τῇ τούτων τρυφῇ καὶ γαστριμαργοῦντας τῆς ἀτοπίας τοῦ λωτοῦ, ἄκοντάς τε καὶ δακρύοντας λαβὼν, ἐπὶ ναῦν ἄγει. Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ Εὐρύμαχος τοῖς μνηστῆρσι τοιοῦτος, ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου γένους τοῦ κολακευτικοῦ, [10] εἶτα σιάλους σῦς ἢ αἶγας ἐντραφεῖς συγκατακόπτειν αὐτοῖς, καὶ τοῦ οἴνου ἄδην συνεκροφεῖν, καὶ συγκυλινδεῖσθαι εἶτα τῆς νυκτὸς θεραπαινιδίοις, καὶ κείρειν οἶκον ἀνδρὸς βασιλέως, καὶ δὴ ἐπιβουλεύειν τῷ γάμῳ. Βούλει δὴ συνελὼν τὸν μὲν κόλακα, κατὰ τὴν μοχθηρίαν τάξαι· τὸν δὲ φίλον, κατὰ τὴν ἀρετὴν, λύπην τε καὶ ἡδονὴν χαίρειν ἐῶν; οὔτε γὰρ τὸ φιλεῖν, ἡδονῆς ἀτυχὲς, οὔτε τὸ κολακεύειν, λύπης ἄμοιρον, ἀλλ᾽ ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ φύρεται, καὶ ἡδονὴ ἐν φιλίᾳ καὶ λύπη ἐν κολακείᾳ· ἐπεὶ καὶ αἱ μητέρες καὶ αἱ τίτθαι φιλοῦσι τὰ βρέφη, καὶ πρὸς ἡδονὴν αὐτὰ θεραπεύουσι· καὶ οὐκ ἀφαιρήσεις αὐτῶν τὸ φιλεῖν διὰ τὴν ἡδονήν. Ὁ Ἀγαμέμνων τῷ Μενελάῳ παραινεῖ

[11] Πάντας κυδαίνειν, μηδὲ μεγαλίζεο θυμῷ.

ἢ οἴει κολακείαν αὐτῷ ὑποτιθέναι; Ὁ Ὀδυσσεὺς, ἐκνηξάμενος τῆς θαλάττης εἰς τὴν Φαιάκων γῆν, γυμνὸς διαναστὰς ἐκ τῆς εὐνῆς, ἐντυχὼν παιζούσαις κόραις, τὴν [12] βασιλίδα γνωρίσας, Ἀρτέμιδι εἰκάζει αὐτὴν, καὶ αὖθις φυτῷ καλῷ· καὶ οὐδεὶς ἂν διὰ ταῦτα κόλακα εἴποι τὸν Ὀδυσσέα· προσθέσει γὰρ καὶ χρείᾳ καὶ διαθέσει ψυχῆς ὁ κόλαξ διακρίνεται τοῦ φίλου·

---

[8] *Od.* A. v. 5. [9] Λωτὸν ἐρεπτόμενοι *Od.* I. v. 97. μελιηδέα v. 94.
[10] MS. *habet*: εἶτα σιάλους σῦς ἢ αἶγας ἐντραφεῖς συγκατακόπτειν αὐτοῖς καὶ τοῦ οἴνου ἄδην συνεκροφεῖν καὶ συγκυλινδεῖσθαι ἐᾶν. *Quæ quidem lectio mihi arridet præ eâ quam exhibent editiones. Tales loquendi formulæ apud* Theophraſtum *paſsim ſunt obviæ.* [11] *Il.* K. v. 69.

καὶ

mortem eorum cauſa pertulerunt. Quid igitur reſtat quo ab amico adulatorem ſeparabimus, ſi nec finis ſufficit, nec voluptas, nec damnum? Age, ſeorſim utrumque inſpiciamus. Nonne is qui ſuaviſſimè nobiſcum agit, & leniſſimè, amicus eſt? Omnino ſic videtur eſſe: ſi enim inimicus is eſt, qui doloris nobis cauſa eſt, is qui præcipuè nobis voluptatis cauſa eſt, amicus erit. Et tamen aliter ſe res habet. Medicus quippe qui conſultum maximè vult homini, maximi ſubinde doloris illi cauſa eſt: eodem modo & imperator prudentiſſimus, & gubernator peritiſſimus. Amant & liberos patres, & diſcipulos præceptores. Quid tamen moleſtius ſæpè eſt, quam filio pater, & diſcipulo præceptor? Quis dubitat quin & Ulyſſes ſocios amaret ſuos, qui tam multa dictu aſpera, perpeſſu gravia pertulit,

Dum ſibi dum ſociis reditum pariterque ſalutem
Apparat.

Ubi tamen cum populo libidini voluptatique dedito, qui pecudum inſtar,

Lotum guſtarent mellitam

(ita namque voluptatem Homerus alicubi vocat) rem ſibi eſſe videt, non dubitat ſocios ſuos quos jam illorum luxuries afflaverat, quos jam loti illius portentoſa ceperat ſuavitas, invitos flenteſque ad navem trahere. Talis non eſt inter procos Eurymachus, ſed alterius illius generis, quos adulatores dicimus, qui comitibus ſuis permittere non dubitat ut pinguiſſimas ſues capraſque mactent, vinum aſſidue exhauriant, noctu cum ancillis volutentur, regis tanti domum evacuent, ejus denique connubio inſidias ſtruant. Vis ergo ut paucis rem abſolvamus, dolore & voluptate relicta, cum improbitate adulatorem, cum virtute amicum jungamus? Quia nec voluptate amicitia caret, nec dolore adulatio, ſed utrumque utrique, & amicitiæ voluptas, & adulationi dolor eſt admixtus. Nam & matres & nutriculæ liberos ſuos diligunt, & in eorum educatione voluptatem adhibent, nec propterea eos amare negabis. Suadet Menelao Agamemnon,

Ut facta poſito, cuivis perſolvat honòrem.

Cenſen' hoc velle eum, ut aduletur? Ulyſſes poſtquam è mari in Phæacum terram emerſiſſet, nuduſque è ſtrato ſuo, ubi delituerat, conſurgeret, inter reliquas ibi ludentes invenit puellas, reginam agnoſcit, quam nunc cum Diana, nunc cum pulchra planta confert: nec quiſquam tamen propterea adulari dicet Ulyſſem. Ex propoſito enim, uſuque & inſtituto animi, ab amico adulator diſtinguitur. Sicut uterque & qui virtutis

---

Κυδαίνων verò, quod eſt apud Homerum, noſter in κυδαίνειν mutavit ut ſuæ orationis ἀκολουθίαν ſervaret, ſed eodem opere μεγαλίζεσθαι locum τῶ μεγαλίζειν debuit obtinere. [12] *Nauſicaam Alcinoi filiam. Vid. Odyſſ. Z. v.* 151, 157, & 167.

ſtudio,

καὶ γὰρ ὁ ἀριστεὺς ὅπλοις χρῆται, καὶ ὁ μισθοφόρος· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν εἰκάζει τὰ ἔργα κατὰ τὴν χειρουργίαν, ἀλλὰ χωρίζει τὴν ἑκατέρου χρείαν κατὰ τὴν πρόθεσιν· ὁ μὲν γὰρ, διασωστικὸς διὰ τὴν φιλίαν, ὁ δὲ, μισθαρνικὸς τῶν βουλομένων· καὶ ὁ μὲν, αὐθαίρετος, ὁ δὲ, ὤνιος· καὶ ὁ μὲν τοῖς ἐνσπόνδοις πιστὸς, ὁ δὲ καὶ τοῖς φίλοις ἄπιστος. Ταύτῃ νόμιζε καὶ τὸν κόλακα διαφέρειν τοῦ φίλου, καὶ [13] συμπίπτειν μὲν ἑκάτερον ἑκατέρῳ πολλάκις εἰς τὰς αὐτὰς πράξεις καὶ τὰς ὁμιλίας, διαφέρειν δὲ ἑκάτερον ἑκατέρου, τῇ χρείᾳ καὶ τῷ τέλει καὶ τῇ διαθέσει τῆς ψυχῆς· ὁ μὲν γὰρ φίλος τὸ φαινόμενον αὐτῷ ἀγαθὸν εἰς κοινὸν καταθέμενος τῷ φίλῳ, ἐάν τε λυπηρὸν τοῦτο ᾖ, ἐάν τε ἡδὺ, συναπολαύει αὐτῷ ἐκ τῆς ἴσης· ὁ δὲ κόλαξ, ἐπακολουθῶν τῇ αὐτοῦ ὀρέξει, οἰκονομεῖ τὴν ὁμιλίαν πρὸς τὸ ἴδιον πλεονέκτημα· καὶ ὁ μὲν φίλος ὀρέγεται τοῦ ἴσου, ὁ δὲ κόλαξ τοῦ ἰδίου· καὶ ὁ μὲν, ἰσοτιμίας κατὰ τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ, πλεονεξίας, κατὰ τὴν ἡδονήν· καὶ ὁ μὲν, ἰσηγορίας κατὰ τὴν ὁμιλίαν, ὁ δὲ, ταπεινότητος κατὰ τὴν θεραπείαν· ὁ μὲν, ἀληθείας ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὁ δὲ ἀπάτης· καὶ ὁ μὲν, ὠφελείας τῆς εἰς τὸ μέλλον, ὁ δὲ, χάριτος τῆς ἐν τῷ παρόντι· ὁ μὲν δεῖται μνήμης ὧν ἔπραξεν· ὁ δὲ λήθης ὧν ἐπανούργησεν· ὁ μὲν ὡς κοινῶν κήδεται, ὁ δὲ ὡς ἀλλότρια λυμαίνεται· ὁ μὲν φίλος, καὶ εὐτυχίας κοινωνὸς κουφότατος, καὶ συμφορῶν κοινωνὸς ἰσότατος· ὁ δὲ κόλαξ, εὐτυχίας μὲν κοινωνὸς ἀπληστότατος, ἐν δὲ ταῖς συμφοραῖς ἀμικτότατος. Φιλία μὲν, ἐπαινετὸν, κολακεία δὲ, ἐπονείδιστον· φιλία γὰρ ἑκατέρου πρὸς ἑκάτερον ἴσην ἔχει τὴν ἀντίδοσιν· ἡ δὲ κολακεία χωλεύει· ὁ γὰρ τοῦ ἐνδεὴς, θεραπεύων τὸν ἔχοντα κατὰ τὴν χρείαν, καθόσον οὐκ ἀντιθεραπεύεται, ἐλέγχει τὸ ἄνισον. Ὁ φίλος, λανθάνων δυστυχεῖ, ὁ κόλαξ, μὴ λανθάνων. Φιλία βασανιζομένη κρατύνεται, κολακεία ἐλεγχομένη θραύεται· φιλία χρόνῳ αὔξεται, κολακεία χρόνῳ ἐλέγχεται. Φιλία χρείας ἀνενδεὴς, κολακεία χρείας ἐνδεής. Εἰ δὲ ἔστι καὶ ἀνθρώποις πρὸς θεοὺς ἐπιμιξία, ὁ μὲν εὐσεβὴς, φίλος θεῷ, ὁ δὲ δεισιδαίμων, κόλαξ θεοῦ· καὶ μακάριος εὐσεβὴς, ὁ φίλος θεοῦ, [14] δυστυχὴς δὲ ὁ δεισιδαίμων. Ὃν περ οὖν τρόπον ὁ μὲν θαρσῶν τῇ ἀρετῇ, πρόσεισι τοῖς θεοῖς ἄνευ δέους, ὁ δὲ ταπεινὸς διὰ μοχθηρίαν, μετὰ [15] πολλοῦ δέους, δύσελπις καὶ δεδιὼς τοὺς θεοὺς ὥσπερ τοὺς τυράννους· τοῦτον οἶμαι τὸν τρόπον καὶ

[13] Adulatio, *inquit Seneca Epiſt.* 45. quàm ſimilis eſt amicitiæ? Non imitatur tantùm illam, ſed vincit & præterit: Apertis & propitiis auribus recipitur, & in præcordia ima deſcendit, eo ipſo gratioſa, quo lædit. *Sic Socrat. apud* Stob. *Serm.* 14. p. 149. Οἱ μὲν λύκοι, *inquit*, τοῖς κυσὶν οἱ δὲ κόλακες τοῖς φίλοις ὄντες ὅμοιοι ἀνομοίων ἐπιθυμοῦσιν. [14] *Ob animum continuis timoribus agitatum.* Οἱ δοῦλοι τῶν δεσποτῶν ὑπο-

πρὸς

ſtudio, & qui mercedis cauſa militat, armis utitur: nec tamen de operibus eorum ab externa quiſquam actione judicat, cum pro inſtituti ratione uſum utriuſque potius diſtinguat. Alter enim ſervare amicum ſolet, quia eſt amicus, alter ſe mercede cuilibet addicit. Alter in eo quod agit, ſuæ ſpontis eſt, alter venalis. Alter iis fidem ſervat, cum quibus fœdus contraxit, alter ne iis quidem cum quibus amicitiam. Eodem adulatorem ab amico differre puta. Ambobus enim ſæpius accidit, ut eodem modo agant, eodem modo cum amicis vivant, cum tamen alter ab altero vel ex uſu, vel ex fine, vel ex animi propoſito ſit diſcernendus. Amicus enim id quod bonum putat, ſive id dolorem poſtea ſive voluptatem adferat, cum amico communicat, & ex æquo fruitur: adulator ex præſcripto libidinis ſuæ, quicquid cum amico agit, ad lucrum ſuum dirigit. Amicus æqualitatem, proprium bonum ſpectat adulator. Alter æqualitatem in virtute, alter lucrum in voluptate. Alter paritatem in congreſſu, alter humilitatem in cultu. Alter veritatem in familiaritate, alter fraudem. Alter emolumentum in poſterum, alter in præſens delectationem. Alterius beneficia memorari gaudent, alterius fraus ſepeliri poſtulat. Alter quæ amici ſunt, ut communia curat, alter ut aliena conſumit. Amici & in ſecundis rebus familiaritas gratiſſima eſt, & in adverſis fortem ex æquo fert: adulator neque ſecundis rebus expleri poteſt, neque in adverſis uſquam apparet. Amicitia laude, vituperio digna eſt adulatio. Amicitia par pari rependit utrinque, adulatio claudicat. Qui enim egeſtate adductus, ut id conſequatur quod deeſſe ſibi videt, alterum colit, inæqualem ſe fateatur neceſſe eſt, quatenus non viciſſim ab illo colitur. Amicus ſi ignoretur, adulator niſi ignoretur, miſer eſt. Amicitia ſi exploretur confirmatur, adulatio ſi exploretur perit. Amicitia tempore creſcit, adulationem tempus convincit. Amicitia nullius unquam eget, alicujus ſemper adulatio. Quod ſi aliquid hominibus cum Deo commune eſt, homo pius, amicus Dei eſt, ſuperſtitioſus adulator Dei. Et beatus quidem vir pius, qui amicus Dei eſt, miſer, ſuperſtitioſus. Quemadmadum autem alter virtute ſua fretus ſine metu accedit ad Deos, alter improbitatis ſuæ conſcientia dejectus multo cum timore ſine ulla fiducia venit, nec aliter Deos quàm tyrannos timet: eodem, ut arbitror, modo

λανθάνοι) καθεύδοντες· Τοῖς πλέουσιν ἐπιλαφρύνει τὸν δεσμὸν ὁ ὕπνος— — Μόνη (δεισιδαιμονία) οὐ σπένδεται πρὸς τὸν ὕπνον. *Pluribus hoc ipſum elegantiſſime perſequitur* Plutarch *cujus hæc ſunt verba è lib. de ſuperſt. p. 165. D, E.* [15] *Varro dixit* Deum à religioſo vereri, à ſuperſtitioſo timeri. *Sed ſecundùm* Lactantium *eo ſolo à ſe invicem differunt, quòd religioſus verum Deum, ſuperſtitioſus autem falſum, colat. Vid. Inſt. Div. lib. IV. c. 28.*

coram

πρὸς ἀνθρώπους εὔελπι μὲν καὶ θαρσαλέον, φιλία, δύσελπι δὲ καὶ ἐπιληχὸς, ἡ κολακεία. Τυράννῳ οὐδεὶς φίλος, βασιλεῖ δὲ οὐδεὶς κόλαξ· βασιλεία δὲ τυραννίδος θειότερον. Εἰ δέ ἐστιν ἡ φιλία ἰσότης τρόπου, τὸ δὲ μοχθηρὸν, οὔτε αὐτὸ αὑτῷ. οὔτε χρηστῷ ἴσον· ὁ μὲν ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ φίλος· ἴσος γάρ· ὁ δὲ κόλαξ τοῦ μὲν ἀγαθοῦ πῶς ἂν εἴη κόλαξ; οὐ γὰρ ἂν λάθοι· τοῦ δὲ μοχθηροῦ κόλαξ ὤν, εἰ μὲν εἴη ἴσος ἐκείνῳ, οὐκ ἂν εἴη κόλαξ, οὐδὲ ἀνέχεται κολακεία ἰσηγορίας· εἰ δὲ οὐκ εἴη ἴσος, οὐκ ἂν εἴη φίλος. Ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτειῶν, ἡ μὲν Ἀριστοκρατία, φιλίας μεστή· Δημοκρατία δὲ, κολακείας ἀνάπλεως. Κρείττων δὲ Ἀριστοκρατία Δημοκρατίας. [16] Οὐδεὶς ἐν Λακεδαίμονι Κλέων ἦν, οὐδὲ Ὑπέρβολος, κόλακες πονηροὶ τρυφῶντος δήμου. Ἀλλὰ [17] Καλλίαν μὲν ἐν Διονυσίοις ἐκωμῴδει Εὔπολις, ἰδιώτην ἄνδρα ἐν Συμποσίοις κολακευόμενον, ὅπου τῆς κολακείας τὸ ἆθλον ἦν κύλικες καὶ ἑταῖραι, καὶ ἄλλαι ταπειναὶ καὶ ἀνδραποδώδεις ἡδοναί. Τὸν δὲ δῆμον αὐτὸν τὸν τῆς Εὐπόλιδος στωμυλίας θεατὴν ποῦ τις ἐλθὼν κωμῳδήσει; ἐν ποίῳ θεάτρῳ; ποίοις Διονυσίοις; καὶ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κόλακας, οἷς τὰ ἆθλα ἦν οὐ ταπεινὰ, οὐδὲ μέχρι γαστρὸς καὶ Ἀφροδισίων ἥκοντα, ἀλλὰ αἱ τῆς Ἑλλάδος Συμφοραί; Εἰ δὲ ἤθελον Ἀθηναῖοι, παρωσάμενοι τοὺς κόλακας, πείθεσθαι Περικλεῖ καὶ Νικίᾳ, εἶχον ἂν δημαγωγοὺς ἀντὶ κολάκων φίλους. Ἂν καὶ ἐπὶ τὰς μοναρχίας ἔλθῃς, [18] κολακεύει καὶ Ξέρξην Μαρδόνιος, βάρβαρος βάρβαρον, ἀνόητος ἀνόητον, δειλὸς οἰκέτης δεσπότην τρυφῶντα. Τὰ δὲ τῆς κολακείας τέλη, ἀνίσταται ἡ Ἀσία, μαστιγοῦται ἡ θάλαττα, Ἑλλήσποντος ζεύγνυται, Ἄθως ὀρύττεται· τέλος δὲ τῆς σπουδῆς, ἧττα καὶ φυγὴ, καὶ θάνατος αὐτοῦ κόλακος. Κολακεύουσι καὶ Ἀλέξανδρον Μακεδόνες· [19] τῆς δὲ κολακείας τὰ ἔργα, ἀναξυρίδες Περσικαὶ, καὶ λήθη τοῦ Ἡρακλέους καὶ Φιλίππου καὶ τῆς Ἀργεάδων ἑστίας. Τὰς δὲ τυραννίδας τί χρὴ λέγειν; ὅπου γὰρ δέος καὶ ἐξουσία δεσποτικὴ τὸ ἀρχόμενον ἄγχει, ἀνάγκη δεῦρο κολακείαν μὲν ἀνθεῖν, φιλίαν δὲ κατορωρύχθαι. Ἔστι καὶ ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ τέχναις κόλακας ἰδεῖν, ὁμοίους μὲν ταῖς τέχναις κατὰ τὸ σχῆμα· ἀνομοίους δὲ, κατὰ τὰ ἔργα. Ἐκολάκευσεν ἀνθρώπους καὶ Μουσικὴ νόθος, ὅτε Δωριεῖς τὴν πάτριον ἐκείνην καὶ ὄρειον Μουσικὴν καταλιπόντες, [20] ἦσαν ἐπ' αὐλαῖς καὶ ποι-

[16] *Cleon* & *Hyperbolus nequiſſimi erant Athenienſium Demagogi, qui ſe è publico ditârant, eamque ob cauſam paſsim à Comicis ſale erant defricti. Vid.* Ælian. *V. H. II.* 13. & Plutarch. *vit. Alcib. Tom. I. p.* 195. *F.*
[17] *Callias Athenienſis vir erat ſcelere & opibus inſignis. Adi* Suidam *voce* Λακκόπλουτος, & Plut. *vit. Ariſt. Tom. I. p.* 321, & 334. *Ceterùm cum ip-*

μναις

coram hominibus ſpei plena, plena fiduciæ eſt amicitia, ſine ſpe & fiducia eſt adulatio. Amicum nullum tyrannus, adulatorem nullum rex habet: regnum autem propius ad Deum, quam tyrannis accedit. Quod ſi amicitia morum eſt æqualitas, improbus vero nec ſibi nec ipſi bono æqualis eſt, vir bonus viro bono amicus eſt, quia eſt æqualis: adulator contra viri boni quomodo adulator eſſe poſſit, cum latere virum bonum non poſſit adulator? improbi verò ut ſit adulator, ſi æqualis illi fuerit, non amplius adulator erit, nec enim pares admittit adulatio, quod ſi æqualis non erit, ne amicus quidem erit. Sic & inter Reip. formas, ea quæ optimatum dicitur, plena eſt amicitiæ, popularis contra ſtatus plenus adulationis eſt. Melior autem optimatum quam popularis ſtatus eſt. Nullus apud Lacedæmonios Cleon erat, aut Hyperbolus, luxurioſi populi adulatores improbi. Dionyſiis quidem Eupolis perſtringebat Calliam, privatum hominem, qui in conviviis adulatores habebat, ubi adulationis præmia erant calices, & ſcorta cæteræque ſordidæ ac ſerviles voluptates: ipſum populum qui dicacitatis Eupolidis ſpectator erat, in qua comœdia, in quo theatro, quibus Dionyſiis perſtringemus? Ubi adulatores illos plurimos, quibus non vulgaria præmia, & quæ ventris Venerisque voluptates non excederent propoſita fuerunt: verum ipſa Græciæ calamitas? Quos ſi rejicere, Niciæque ac Pericli morem gerere Athenienſium voluiſſet populus, non adulatores, ſed amicos habuiſſet magiſtratus ſuos. Jam ad monarchias ſi eas, Xerxen Mardonius, barbarus barbarum, demens dementem, luxurioſum dominum adulatur ſervus imbellis. Cujus adulationis vide quis ſit finis. Evertitur Aſia, mare flagellatur, Helleſpontus jungitur, Athos perfoditur. Et poſtremo, ne quid deſit, omnes hos labores conſequitur, adulatoris ipſius debellatio, fuga, & mors. Adulantur & Alexandrum Macedones, cujus adulationis effectus ſunt, braccæ Perſicæ, adoratio Barbarica, Herculis ac Philippi, totiuſque Argeadarum familiæ oblivio. Nam tyrannides quid recenſere opus eſt? ubi enim timor atque herilis potentia ſubditos premit, neceſſe eſt adulationem florere, amicitiam ſepultam eſſe. Atqui non ibi tantum, ſed in ſtudiis artibuſque adulatores ſunt, qui in ſpeciem eodem modo artes tractant, re ipſa tamen longe abſunt. Ita muſica ſpuria adulatione ſua homines infecit, cum Dores relicta patria illa ſua muſa agreſti, quam inter greges ſuos pecudeſque canebant, novas voces, ti-

ſo ſimul adulatores ejus inſectabatur Eupolis. Id. Tom. 2. p. 778. D.
[18] *Si quemquam notiſſima hæc fugit Hiſtoria, petat ex* Juſtin. *lib.* 2. & Corn. Nepot. *vit. Themiſt.* [19] *Vid.* Q. Curtium *lib.* 6. *capp.* 6. & 11. Plut. *de diſcr. adul. & amic. p.* 65. *D. Idem tamen. Orat.* 1. *de fortit. Alex. p.* 329. *F. pro more Rhetorum huic facto fictos obducit colores.* [20] *H. St. videtur verbo ἦσαν præfigendus eſſe articulus ἦν. Ego verò lubentèr ἦσαν legerem.*

bias,

μναις, ἤχων αὐλημάτων καὶ ὀρχημάτων ἐρασταὶ γενόμενοι, [21] συνέθλασαν ὁμοῦ τῇ μουσικῇ καὶ τὴν ἀρετήν. [22] Ἐκολάκευσεν ἀνθρώπους καὶ ἰατρικὴ νόθος, ὅτε τὴν Ἀσκληπιοῦ καὶ τὴν Ἀσκληπιαδῶν ἴασιν καταλιπόντες, οὐδὲν διαφέρουσαν ἀπέφηναν τὴν τέχνην ὀψοποιϊκῆς, πονηρὸν κόλακα πονηρῶν σωμάτων. Κολακεύει καὶ Συκοφάντης Ῥήτορα, λόγον λόγῳ ἐπανιστὰς, καὶ ἐπιτειχίζων τὸ ἄδικον τῷ δικαίῳ, καὶ τὸ αἰσχρὸν τῷ καλῷ. Κολακεύει καὶ Σοφιστὴς φιλόσοφον· οὗτος μὲν κολάκων ἀκριβέστατος.

---

[1] Ὅτι ὁ πρακτικὸς βίος ἀμείνων τοῦ θεωρητικοῦ.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

ΧΑλεπὸν εὑρεῖν ἀκριβῆ βίον, ὥσπερ καὶ ἄνδρα· ἀλλὰ παντὶ ἀνακέκραται ἔνδειά τις πρὸς τὸ ἄκρως καλὸν, καὶ πλεονεκτεῖ ἕτερος ἑτέρου, ὅτῳ ἂν ἐλάττω τὰ ἐνδέοντα ᾖ. Καὶ ἴδοις ἂν τὸν μὲν γεωργικὸν, μακαρίζοντα τοὺς ἀστικοὺς, ὡς συνόντας βίῳ χαρίεντι καὶ ἀνθηρῷ· τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν δικαστηρίων καὶ τοὺς πάνυ ἐν αὐτοῖς εὐδοκίμους, ὀδυρομένους τὰ αὑτῶν, καὶ εὐχομένους ἐπὶ σκαπάνῃ βιῶναι καὶ γηδίῳ σμικρῷ. Ἀκούσῃ δὲ τοῦ μὲν στρατιωτικοῦ τὸν εἰρηνικὸν εὐδαιμονίζοντος, τοῦ δὲ ἐν εἰρήνῃ, τὸν στρατιωτικὸν τεθηπότος. Καὶ εἴ τις θεῶν, ὥσπερ ἐν δράματι ὑποκριτὰς, ἀποδύσας ἕκαστον τοῦ παρόντος βίου καὶ σχήματος, μεταμφιέσει τὰ τοῦ πλησίον, αὖθις αὖ οἱ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ποθήσουσι μὲν τὰ πρότερα, [2] ὀδυροῦνται δὲ τὰ παρόντα. Οὕτω δυσάρεστόν τι ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος κομιδῇ καὶ φιλαίτιον καὶ δεινῶς δύσκολον, καὶ οὐδὲν τῶν αὑτοῦ ἀσπάζεται. Καὶ τὰς μὲν τῶν πολλῶν ὀρέξεις τε καὶ δυσαρεστήσεις τί χρὴ σκοπεῖν; (οὐ μᾶλλον ἢ τὰς τῶν θρεμμάτων) τοὺς δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ πάνυ ἂν τις ἢ μέμψαιτο ἢ οἰκτείραι, οἱ κομῶντες ἐπὶ

---

[21] *Miram ſanè vim Muſicæ tribuêrunt Veteres.* Plato (*verba ſunt* Ciceron. *de leg. l.* 3. *c.* 14.) Muſicorum cantibus ait mutatis, mutari civitatum ſtatus. *&* *lib.* 2. *de leg. c.* 15. Civitatum, *inquit*, multarum in Græciâ interfuit, antiquum vocum ſervare modum: Quarum mores lapſi ad molliciem, paritèr ſunt immutati cum cantibus, aut hâc dulcedine corruptelâque depravati, ut quidam putant. ——Sapientiſſimus Græciæ vir— negat, mutari poſſe Muſicas leges ſine mutatione legum publicarum. *Ideoque Lacedæmonii, ut obſervat* Plutarchus, εἴ τις παραβαίνοι τι τῆς Μουσικῆς ἀρχαίας, οὐκ ἐπέτρεπον. *Exempla, quibus res probatur, adducit de* Lacon. *Inſt. Tom.* 2. *p.* 238. *C. Sententiam porrò Magiſtri ſui ſequitur* Maximus, *ut ex hoc loco apparet.* [22] *Habet, quæ ſequuntur, ex* Platonis *Gorgiâ p.* 288. *C. vid. &* Apul. *de Phil. Plat. lib.* 2. *p.* 16.

φρονή-

bias, & tripudia amare cœperunt, atque ita una cum muſica etiam adulterarunt virtutem. Quin eodem quoque modo medicina ſpuria adulatione ſua infecit mortales, cum relicta Aſclepii Aſclepiadarumque medendi diſciplina homines, novam ex ea artem effecerunt, quæ culinariæ ſimilior eſt, corporum peſſimorum adulatricem peſſimam. Etiam ſycophanta adulatione ſua oratorem inficit, cum rationem rationi opponit juſtoque injuſtum & honeſto id quod turpe eſt ſuperſtruit. Inficit & philoſophum adulatione ſua ſophiſta. Et hic quidem adulatores antecedit reliquos.

Vitam activam contemplativæ præferendam eſſe.

Diſſert. V.

Difficile eſt invenire vitam undequaque perfectam, ſicut & hominem. Nullam enim facile dixeris cui non deſit aliquid ad perfectionem ſummam. Semperque ea potior dicenda eſt reliquis, cui quam minimum deeſt. Sic urbanorum felicitatem prædicat agricola, quòd jucundam hilaremque vitam agant. Contra qui in concionibus & judiciis verſantur, magnaque in iis autoritate pollent, ſortem deplorant ſuam, neque aliud quam cum raſtris, parvoque rem habere ruſculo optant. Militem audies vitam pacificam laudibus in cœlum efferre: eum contra qui non eſt expertus bellum, militarem admirari. Quod ſi Deus aliquis ſingulis vitam quam agunt, præſentiſque conditionis habitum, (ut in ſcena fieri ſolet) exuat, quæque nunc aliorum ſunt, pro iis inducat, nihilominus ipſi illi priora optabunt iterum, præſentia contra deplorabunt. Ita nihil eſt quod facile probent homines, quin contra queruli ſemper & moroſi vitam tranſigunt, nec quæ propria illis ſors eſſe voluit amplectuntur. Et vulgi quidem vota ac faſtidia nihil neceſſe eſt referre (non magis quam pecudum aut brutorum mehercule) ipſos verò philoſophos merito accuſes ac infelices judices, qui cum nihil aliud jactent, quam prudentiam, rectè vi-

---

[1] *Lemma hoc modo concipit* MS. Τίς ἀμείνων βίος; ὁ πρακτικὸς ἢ ὁ θεωρητικός· ὅτι ὁ πρακτικός. [2] *Non poſſum non ſuſpicari* Noſtrum, *cùm hujuſce diſſert. initium ſcriberet, præ oculis habuiſſe* Horatii *Satir.* 1. *lib.* 1. *Nam eandem rem uterque agit, eadem utrobique occurrunt exempla, interque eaſdem perſonas inſtituitur comparatio, quæ omnia caſu obtigiſſe mihi non ſit credibile; præſertìm cùm Romæ bis fuerit* noſter, *ut ex* Euſebio *&* Suidâ *colligit* Scaliger *in* Euſeb. *Chron. ad ann. MMCLXII, adeoque linguæ Latinæ ignarus vix poſſit cenſeri.*

φρονήσει καὶ τέχνῃ βίῳ, καὶ ἐπιστήμῃ λόγου, οὔπω γε νῦν παύονται στασιάζοντες πρὸς αὑτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀμφισβητοῦντες ποίῳ σχήματι βίου φέροντες αὑτοὺς ἐγχειρίσουσιν. Ἀλλὰ ἀτεχνῶς ἐοίκασι κυβερνήταις παρεσκευασμένοις μὲν πρὸς πλοῦν καλῶς μεγέθει ὁλκάδος, καὶ κατασκευῇ νεὼς, καὶ πλήθει ὀργάνων, καὶ ὑπηρετῶν ἀκριβείᾳ, καὶ τέχνης ἀσφαλείᾳ, καὶ ἕρματος συμμετρίᾳ, ἐν δὲ τῇ τοῦ πλοῦ χρείᾳ πλανωμένοις καὶ ἀποροῦσι τῶν τρόπων, πολλῶν μὲν ὑποφαινομένων λιμένων, πάντων δὲ ἀπιστουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ἐῶμεν χαίρειν αὐτοῖς βίοις, τὸν μὲν ἐν ἡδονῇ τηκόμενον, τὸν δὲ ἐν γῇ πονούμενον, τὸν δὲ ἐν θαλάττῃ πλανώμενον, τὸν δὲ ἐν ὅπλοις μισθοφοροῦντα· τὸν δὲ ἐν ἐκκλησίαις βοῶντα, τὸν δὲ ἐν δικαστηρίοις φυρόμενον. Ὥσπερ δὲ ἐν ἀγῶνι σωμάτων, οἱ μὲν ἀσθενεῖς καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐπιτολμήσαντες τῇ τοῦ νικᾶν ἐλπίδι, ταχὺ ἀπεῖπον, οἱ δὲ ἐφάμιλλοι ἀρετῇ, μένουσι καὶ καρτεροῦσι, καὶ διαγωνίζονται περὶ τῆς νίκης· οὕτω κἂν τῇ τῶν βίων ἀγωνίᾳ, οἱ μὲν ἄλλοι ἡμῖν ἐκκηρυχθέντες τε καὶ ἀπαγορεύσαντες οἰχέσθωσαν· ὁ δὲ θεωρητικὸς καὶ ὁ πρακτικὸς ἐφαμίλλω ὄντε καὶ ἀμφισβητησίμω, δεῦρο ἰόντων ἀγωνισόμενοι ταυτὶ τῷ λόγῳ. Πότερος πάνυ πρότερος ἡμῖν τοῖς δικασταῖς τὰ αὑτοῦ δίεισιν; ἐγὼ μὲν οἶμαι ὅτι ὁ πρακτικός· θαρσαλέος γὰρ καὶ ἐντευκτικώτερος, καὶ ἐθὰς ὁμιλεῖν τοῖς πολλοῖς. Λέγοι δ' ἂν ὧδε, ΕΙ ΤΙΣ ἡμᾶς περιιόντας εἰς τὸν βίον, ὥσπερ ἄρχων πόλεως ἢ οἰκιστής, οὐκ ἐᾷ βαδίζειν εἴσω πυλῶν, πρὶν πυθέσθαι τὸ ἑκάστου ἔργον, καὶ τίνα ἕκαστος ἥκει χρείαν εἰς κοινὸν φέρων τῇ πόλει, οἶμαι ἂν εἰπεῖν τὸν μὲν οἰκοδόμον, ὅτι λίθους ἐν τάξει διὰ τέχνης ἁρμόσας, πρός τε χειμῶνα καὶ θάλπος ἀποχρῶντα μεμηχάνηται τοῖς οἰκοῦσιν ἐρύματα· τὸν δὲ ὑφάντην, ὅτι μίτοις καὶ στημονίοις συνυφήνας ἐσθήματα ἐργασάμενος, σκέπην ὁμοῦ παρέχει καὶ εὐσχημοσύνην τοῖς σώμασι· τέκτονα δὲ, ἄροτρον φύσει ἢ σκίμποδα, ἢ τι ἄλλο τῶν ὅσα ἡ τέχνη παρέχει, ξυνεισφέρειν· καὶ ὁ χαλκεὺς, ὅσα χαλκοῦ ἢ σιδήρου δεῖται πολεμιστήριά τε [3] καὶ εἰρηναῖα τῆς τέχνης ἔργα, καὶ ὅσα πρὸς ἡδονὴν δημιουργεῖται. Καὶ ταῦτα ὡς τὸ εἰκὸς εἰσδέξεται· γραφέας μὲν καὶ δημιουργοὺς ἀγαλμάτων, ἐπ' εὐφροσύνῃ ὀφθαλμῶν· μυροπώλας δὲ καὶ ὀψοποιοὺς, χυμῶν καὶ ὀδμῶν δημιουργοὺς γυναῖκας, καὶ ὅσοι δι' αὐλημάτων ἢ δι' ᾠδῆς ἢ ψαλμάτων ἢ χορῶν τὸ τερπνὸν μηχανῶνται τῇ ἀκοῇ. Ἤδη δέ τις καὶ ἐπὶ γελοίου χρείᾳ [4] παρακαλέσεται, καὶ ἄλλος ἐπὶ θαυμάτων, καὶ ἄλλος λόγων. Ὁμήρῳ δὲ καὶ τοῦ [5] Νηρέως κάλλος [6] ἀρκεῖν ἔχει, καὶ ταῦτα, ἐν στρατοπέδῳ.

[3] Heinſ. *recte hunc locum ſic diſtinxit:* καὶ εἰρηναῖα τῆς τέχνης ἔργα. Καὶ ταῦτα ὅσα πρὸς ἡδονὴν δημιουργεῖται, καὶ ὡς τὸ εἰκὸς, εἰσδέξεται. [4] Παρακληθήσεται *H. St.* [5] *Leg.* Νιρέως. Homer. *in Catal. Il. B. v.* 180.

Ἀσύμ-

vendi modum, uſumque rationis, nondum tamen ſibi temperare poſſunt, quin ſecum, partim cum aliis rixentur, ac de vitæ genere quam ingreſſuri ſint, contendant. Qui idem mihi agere videntur quod gubernatores ſolent, qui cum omnia quæ ad navigationem pertinent, diligenter præparaverint, navem maximam, apparatum firmiſſimum, inſtrumentorum copiam, nautarum obſequium, accuratam artis peritiam, aptumque ſaburræ onus, in ipſa tamen navigatione errant, nec ſatis quo eundum ſit inveniunt? cum multos quidem portus videant, nullum tamen certum. Reliquos igitur cum ſua vivendi ratione prætermittamus: quales ſunt qui in mediis voluptatibus liqueſcunt, qui terram colunt, qui in mari errant, qui ſtipendia merentur, qui in concionibus clamant, qui in judiciis volutantur. Quemadmodum in corporum certaminibus homines infirmi, & qui ſola victoriæ ſpe plus audent, quam oportet, cito deficiunt; at qui virtute freti in certamen deſcendunt, conſtanter perdurant, ac de victoria contendunt: ita in hoc vitæ certamine reliquos omnes ejectos eſſe à nobis, & ſuccubuiſſe putemus. Solaque interea Contemplativa inter ſe vita & Activa, tanquam æmuli duo, & qui de victoria contendere debeant, rationis armis in præſentia concurrant. Utra ergo prior in hoc judicio noſtro cauſam ſuam aget? Certe Activa, me judice: vel quod præſentis animi ſit, & confidentior, vel quod verſari cum populo, meliuſque vivere conſuerit. Quam ita cauſam ſuam agere fingamus. SI QUIS ubi primum vitam hanc ingredimur ſinguli mortalium, quaſi imperator urbis aut conditor, naſcentes exciperet, qui pedem inferre portis non permitteret, priuſquam quod vel opus vel quam in commune Reip. bonum utilitatem conferre poſſint ſinguli, audiſſet è nobis; eos qui domos ædificant, reſponſuros arbitror, ſuum eſſe, lapides componere, atque ex iis munimenta, quibus ab injuria æſtus frigoriſque tuti eſſe poſſint homines, exſtruere. Textores, licio & ſubtemine veſtes contexere, quæ ſimul tegant & exornent corpora. Faber lignarius aratrum ſe afferre dicet, aut grabatum, & ſi quid præterea ab arte illius expectatur. Ferrarius, quæcunque ex ære aut ferro tam belli quam pacis tempore ſolent fieri. Etiam illa quæ voluptatis tantum cauſa fiunt, ut veriſimile eſt, admittentur. Quo in genere piſtores ſtatuarioſque pono, quorum ars oculos oblectat. Quibus unguentarios adde coquoſque, qui odores venditant ac ſuccos, tum quotquot vel tibiis vel cantu vel tripudiis aurium ſtudent voluptati. Sed & aliquis ut morionem, aliquis ut mirionem agat advocabitur, alius ut verbis delectet & ſermonibus. Sicut Homerus in mediis quoque caſtris Nerei formæ locum dedit. Adeo ut

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.
Miror ſanè hoc ab H. Stephano aut D. Heinſio non fuiſſe animadverſum.
† *Χάρων H. St.*

Ἀσύμβολος δέ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, παρέρχεται οὐδεὶς εἰς τὸν βίον· ἀλλ᾽ ὁ μέν, χρείαν τινὰ παρεχόμενος, ὁ δὲ τέχνην, ὁ δὲ ἡδονήν. Εἶεν. Τί τούτων τὸ τοῦ φιλοσόφου ἔργον καταστησόμεθα; ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀχρεῖος ἡμῖν οὐδὲ κηφὴν [7] παρέρχεται, ἄνθρωπος δὲ ὢν ξύννομος καὶ ξυνεργάτης κοινοῦ νόμου, παντὶ δῆλον. Τί δέ ἐστι ποτ᾽ αὐτὸ τὸ τῆς κοινωνίας Συμβόλαιον; καὶ ποῦ τάττωμεν τὸν ἄνδρα; εἰς τοὺς δημιουργούς, ὡς τὸν [8] Τύχειον; εἰς τοὺς ὀψοποιούς, ὡς [9] Μίθαικον; εἰς τοὺς εὐφραίνοντας, ὡς [10] Φρυνίωνα; εἰς τοὺς γελωτοποιούς, ὡς [11] Φίλιππον; εἰς τοὺς δημαγωγούς, ὡς Κλέωνα; ἢ ἄφυλος καὶ ἀνέστιος ἡμῖν ἀνὴρ πλανήσεται; ἀλλ᾽ ἔστι μέν τι αὐτοῦ ἔργον· ὅ, τι δέ ἐστι τοῦτο, οὐκ ἴσμεν. Ἡσυχίαν ἄγω, φησί, καὶ ἀνασκοπῶ πρὸς ἐμαυτὸν τὰ ὄντα, καὶ ἀληθείας ἐμπίπλαμαι. [12] Μακάριος τῆς πολλῆς σχολῆς σύ μοι δοκεῖς· καὶ νεὼς ἐπιβάς, μὴ ὅτι κυβερνήτης γενέσθαι, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐρέτης, οὐδέ [13] τι τῶν διαθεόντων καὶ ξυνεπιλαμβανόντων τῇ σωτηρίᾳ τῆς νεώς, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐπιβάτης εὐκίνητος, οἷος ἢ κάλω δεῖν ἐπιλαβέσθαι, ἢ προσάψασθαι κώπης ἐν γαλήνῃ· ἀλλά τις τῶν εἰκῇ κειμένων καὶ φερομένων, αὐτὸ τοῦτο, ἄχθος νεώς. Ἦ οἴει ἧττόν τι δεῖσθαι πόλιν τῶν ξυλληψομένων αὐτῇ [14] πρὸς τὴν σωτηρίαν, ἢ ναῦν ἐν θαλάττῃ; καὶ πολύγε οἶμαι μᾶλλον ἐν γῇ· εἰ μὲν ὀλίγον τὸ ἐνεργόν, ὁ δὲ φόρτος, πολύς. Πόλις δέ ἐστι πρᾶγμα ἀνακεκραμένον ἐκ πάντων συνεργούντων, καθάπερ καὶ ἡ τοῦ σώματος χρεία, πολυμερής τε οὖσα καὶ πολυδεής, σώζεται τῇ συντελείᾳ τῶν μερῶν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὅλου. Φέρουσι πόδες, ἐργάζονται χεῖρες, ὁρῶσιν ὀφθαλμοί, ἀκούουσιν ἀκοαί, καὶ τἄλλα, ἵνα μὴ διατρίβω λέγων. Εἰ δὲ θελήσαι [15] λογοποιὸς Φρὺξ μῦθον πλάττειν, ὅτι ἄρα δυσχεράνας ὁ ποὺς τῷ ἄλλῳ σώματι, καὶ ἀπαγορεύσας πρὸς τὸν κάματον, φέρων καὶ αἰωρῶν μετέωρον τοσοῦτον ἄχθος, σχολὴν ἄγειν καὶ ἡσυχίαν ἐπανείλετο· ἢ αὖ τὼ γομφίω ὡς ἀλγοῦντε καὶ ἐργαζομένω τροφὴν τοσούτῳ [15] ὄχλῳ ἀρκοῦσαν· κᾆτα ἕλοιντο ἀπειπαμένω τὸ ἔργον τὸ αὐτῶν σκοπεῖν· εἰ ταῦτα ἅμα γίγνοιτο, τί ἄλλο ἢ φθαρήσεται ὁ

---

[7] Παρεισέρχεται. *Scal.* [8] Τυχίον *rectè ſcribit* P. Leopardus *Emendat. lib.* 17. *c.* 2. *Ejus meminit* Homer. *Il.* H. *v.* 220,

—— — φέρων σάκος ἠΰτε πύργον,
Χάλκεον ἑπταβόειον ὅ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων, &c.

[9] *De Mithæco vid.* Noſtrum *Diſſ.* 7. Plato *etiam in Gorgiâ p.* 310. E. & Suidas *Mithæci cujuſdam, qui περὶ ὀψοποιϊκῆς ſcripſit, mentionem injecerunt.* [10] *De Phrynione, quatenus equidem ſcio, tacent veteres; Phrynidem verò Citharædum commemorat* Suidas *ex* Ariſtoph. *Schol. Videat itaque Lector num legendum ſit* Φρύνιδα. [11] *Vid.* Xenoph. Sympoſ. *p.* 874. *A.* [12] *Heinſ. hoc modo diſtinguit.* Μακάριος τῆς πολλῆς σχολῆς. Σύ μοι δοκεῖς καὶ, &c. *Quâ quidem interpunctione concinnior fit ſenten-*

ἀνθρω-

nemo ſine ulla, quod dici ſolet, ſymbola in vitam hanc veniat: quin aut uſum aliquem, aut artem præbeat, aut voluptatem. Eſto. In quo horum opus philoſophi ponemus? Neque enim ſolum hunc ſine utilitate ulla tanquam fucum intraſſe, ſed ut ſociale animal, & qui ad communem vitam aliquid conferre poſſit, non minus quam reliqui omnibus notum eſt. Quam ergo dicemus in hac ſocietate adferri à philoſopho ſymbolam, aut quo in ordine hunc virum ponemus? An inter operarios cum Tychio, aut coquos cum Mithæco, aut miriones cum Phrynione, aut ridiculos cum Philippo, aut populi principes cum Cleone? An verò ſolus hic ſine tribu lareque, quod dici ſolet, vagabitur? Habet certè & ille opus ſuum, quanquam quodnam id ſit ignoramus. Si ex ipſo quæras: otium dicet ago, ſolusque mecum rerum naturam contemplor, multaque veritate me paſco. Næ tu beatus es cum hoc otio tuo ô noſter, ſiquidem ſi navem conſcendiſſes, quantum intelligo, non tantum non gubernatoris, ſed ne remigis quidem fungi velles munere: imò nec juvare eos qui diſcurrunt, & aliquid ad ſalutem navis conferunt, nec ſaltem agiles vectores imitari, qui quamvis nautæ non ſint, interdum tamen aut rudentem tangunt, aut ſi magna ſit tranquillitas remum in manus ſumunt. Verum ex eorum numero, qui ſine ullo uſu jacent & vehuntur, nihil aliud quàm pondus, quod dici ſolet, navis. Niſi fortè exiſtimes, minus auxilio egere urbem in terra, ut tueri ſe poſſit, quàm navem in mari. Multò magis illa in terra, ut arbitror, in qua pauci ſunt qui aliquid agunt, cum ſarcina ſit maxima. Adde, quod urbs quiddam è diverſorum ſubſidiis compoſitum eſt & conflatum: ſicut corporis ratio diverſas habet partes, neque paucis eget, quæ dum ſingulæ aliquid ad obſequium totius conferunt, totum ſervatur. Suſtinent pedes, operantur manus, vident oculi, audiunt aures, atque ita deinceps, ne ſim prolixior. Jam ponamus à Phrygio illo fabulatore fingi fabulam, in qua pes introducatur, qui reliquis corporis partibus ſuccenſeat, negetque ſe labori amplius ſuppeditare poſſe, tantoque oneri ferendo eſſe diutius, ideoque otiari in poſterum velle. Dentes viciſſim molares cibum, qui tantæ ſufficiat turbæ, molere ſe & præparare poſſe. Atque ita ſingulæ incipiunt neglecto opere ſuo, contemplationi vacare. Quem alium fabulæ finem expectas, quam ut homo

---

tia. [13] *L. Tit.* [14] *Heinſ. Supplet.* ἐν γῇ. [15] *Æſopus. Apologo hujus ſimili Plebem Rom. à Menenio Agrippâ reductam fuiſſe, cum ob impotentiam fæneratorum in Sacrum montem ſeceſſiſſet, autor eſt* Livius *lib.* 2. *c.* 32. *ubi extat Oratio, quam habuit* Menenius. [16] Ὄγκῳ H. St. *Sed nihil obſtat, quò minùs vulgatam lectionem retineamus, nam omnibus membris, quæ rectè dici poſſunt* ὄχλος, τροφὴν ἐργάζεσθαι τῷ γομφίῳ.

ἄνθρωπος ἐν τῷ μύθῳ. Τοῦτο ἀμέλει δεῖ τὸ περὶ τὴν κοινωνίαν τὴν πολιτικὴν γιγνόμενον· εἰ γὰρ ἐθελήσαι ἕκαστος ὄκνῳ τοῦ [16] πονεῖν ἀφέμενος τοῦ παράγειν, ἐπαναχωρεῖν ἐκ τῆς κοινωνίας πρὸς τὴν αὑτοῦ σχολήν, τί κωλύοι διαλυθῆναι τὸ πᾶν καὶ διαφθαρῆναι; Ἡ τὰ μὲν ἰσχυρὰ τῶν οἰκοδομημάτων τῇ πρὸς [17] ἄλληλα ξυννεύσει τῶν ἐν αὐτοῖς λίθων ξυνδέδεται καὶ ἕστηκε καὶ μένει, εἰ δὲ ἐξέλοις ὁτιοῦν τῆς ἁρμονίας, διαλύσεις τὸ πᾶν· τὸν δὲ ξύμπαντα βίον οὐχ ἡγῇ τὴν σωτηρίαν ἔχειν ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα [18] ξυννεύσεως τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν; καὶ τῶν μὲν ἄλλων τοῦ πράττειν ἐξισταμένων οὐδεὶς λόγος· οὐδὲ γὰρ ὁ Θερσίτης λειποτακτῶν ἐλύπησεν ἂν τὸ Ἑλληνικόν· ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ὁ μηνίσας, καὶ ἐπὶ σκηνῆς ἀναπαυόμενος, καὶ δοὺς αὑτὸν σχολῇ καὶ κιθάρᾳ καὶ ᾠδῇ, ἀνέπλησε τὸ στρατόπεδον πολλῶν κακῶν. Οὗ γὰρ παρόντος ὠφέλειαν ὑπάρχει, ἀπόντος τούτου βλάπτεσθαι ἀνάγκη. Καὶ τὰ νῦν ὁ θεωρίαν καὶ ἀλήθειαν καὶ σχολὴν ἀσπαζόμενος, τίς ἂν εἴη ἄλλος ἢ ὁ φρόνιμος καὶ νοῦν ἔχων; ἀλλὰ τί οὖν; μὴ ὁ κυβερνητικώτατος ἐξίσταται τῆς αὑτοῦ ἕδρας τοῖς ἀτεχνοτάτοις, καὶ ὁ στρατηγὸς ἐξίσταται τῆς ἀρχῆς τοῖς ἀναρχοτάτοις; τί δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν σεμνὸν τὸ τἀληθῆ εἰδέναι, καὶ ταμιεύεσθαι ἐν τῇ ψυχῇ θησαυρὸν ἄγονον καὶ ἀργὸν καὶ ἄκαρπον, μηδὲν αὐτοῦ ὀνήσοντα μέλλοντα, μηδὲ ὠφελήσειν ἑτέρους· πλὴν εἰ μὴ καὶ ἀκοὴ καλόν, ἵνα ἔχωμεν, οὐχ ἵνα ἁρμονίας καὶ φωνῆς ξυνιῶμεν· καὶ ὄψις καλόν, ἵνα ἔχωμεν, οὐχ ἵνα ἴδωμεν τὸ τοῦ ἡλίου φῶς· καὶ ὁ πλοῦτος καλόν, κἂν ἔχῃ τις αὐτὸν κατορύξας ἐν γῇ, θησαυρὸν ἀργόν. Συνελόντι δ᾽ εἰπεῖν, τίς ὄνησις τοῦ εἰδέναι [19] εἰς ἅπερ συντελεῖ τὸ εἰδέναι; τίς χρεία ἰατρῷ τῆς τέχνης, μὴ ὑγιάζοντι κατὰ τὴν τέχνην; τίς χρεία Φειδίᾳ τῆς τέχνης, μὴ προσταχθέντι αὐτὴν τῷ ἐλέφαντι καὶ τῷ χρυσῷ; σοφὸς ἦν δήπου καὶ ὁ Νέστωρ, ἀλλὰ ὁρῶ τὰ τῆς σοφίας ἔργα, σωτηρίαν στρατοπέδου, εἰρήνην πόλεως, παίδων πειθώ, δήμου ἀρετήν. Σοφὸς ἦν ὁ Ὀδυσσεύς, ἀλλ᾽ ὁρῶ τὰ ἔργα, τοῦτο μὲν ἐν γῇ, τοῦτο δὲ ἐν θαλάττῃ,

[20] Πολλῶν δ᾽ ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,
Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων.

Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι ἦν σοφὸς [21] ὁ Ἡρακλῆς, ἀλλὰ οὐχ αὑτῷ σοφός, ἀλλὰ ἐπὶ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν τὴν σοφίαν ἔτεινεν. Οὗτος ὁ θηρίων καθαρτής, οὗτος ὁ τυράννων σωφρονιστής, ὁ δουλείας ἐλευθερωτής, ὁ ἐλευθερίας νομοθέτης, ὁ δικαιοσύνης βεβαι-

---

[16] MS. *habuit* πολεῖν, *quod in* πονεῖν *rectè mutavit* H. St. [17] *l.* [illegible] [18] *Heinſ. vult* ξυνώσεως, *ſed quâ de causâ vocem* ξυννεύσεως *repudiet, non intelligo.* [19] *Mutilus eſt hic locus, ut vidit* Heinſ. *qui* μὴ ποιοῦντα *ſupplet. certè quiddam ſimile deeſt.* [20] *Odyſſ. A. v.* 3, 5. [21] *Danda eſt venia Ethnicis, ſi de Hercule, quem ob virtutem in cœlo col-*

ωτὴς

moriatur? Eodem modo in communi hoc Reip. corpore agitur. In quo ſi ſinguli, tædio laboris, nihil reliquis ſuppeditent, ſed abrupta ſocietate quiſque otiari incipiat, quid obſtabit, quominus totum pereat ac diſſolvatur corpus? An arbitraris firma ædificia, quamdiu inter ſe cohærent lapides, vincta manere & conſiſtere, ſin minimum è tota compage tollas, tota diſſolvi: univerſæ verò vitæ ſalutem non ex apta inter ſe partium commiſſione pendere? Præterea ſi alii ceſſare incipiant, nemo adhuc ſentit: ſicut Therſites diſceſſu ſuo è caſtris Græcos non turbaſſet: Achilles contra dum iraſcitur, dum in tentorio ſuo quieſcit, dum otio, dum cithara & cantu animum oblectat ſuum, plurimis exercitum implevit malis. Cujus enim juvare poteſt præſentia, illius nocere neceſſariò debet abſentia. Quis autem ille eſt, quem contemplari, quem veritati operam dare, quem otiari debere dicis, niſi vir prudens & ſapiens. Quid ergo? Num in navi qui optime gubernat, locum ſuum aliis cedit qui minimè poſſunt? aut imperator exercitus, imperium ſuum tradit iis qui imperare neſciunt? Præterea, non poſſum videre, quid omnino minus cum gloria ac dignitate ſit conjunctum, quam ut veritatem aliquis cognoſcat, ſterilemque in animo ſuo theſaurum, inertem, atque infœcundum colligat, qui neque ipſi, neque alii cuiquam prodeſſe poſſit. Niſi fortè auditus pulcher videtur tibi, ut audias tantum, non ut concentum aliquem percipias aut vocem: aut viſus, ut videas tantum, non ut ſolis lumen aſpicias: aut divitiæ, licèt apud aliquem ſine ullo uſu in terra jaceant defoſſæ. Eodem modo ſcientiæ, ne ſingula commemorem, quis uſus eſſe poteſt, niſi ea agamus, in quibus prodeſt ſcientia? Quid enim medico cum ſcientia, niſi ex præſcripto ejus rectè valeat? Quid Phidiæ cum arte ſua, niſi ebori eam admoveat & auro? Sapiens introducitur ab Homero Neſtor: video tamen effectum illius ſapientiæ. Conſervationem, dico, exercitus, pacem Reipub. liberorum obſequium, populi virtutem. Sapiens Ulyſſes: ſed opera ejus video terra marique geſta.

Multorum mores populorum vidit & urbes,
Ipſe ſuam ſervans animam, reditumque ſuorum.

Sapiens & Hercules erat; non ſibi tamen: ſed ut per terras omnes, omnia & maria ſapientiam diffunderet ſuam. Hic enim ille eſt, qui tot feras ſuſtulit, tyrannos in officio continuit, ſervientibus libertatem peperit, liberis leges tulit, juſtitiam confirmavit, ſtatuta ſanciit: qui denique veritatem in

locârant, ità ſenſerint. Lactant. *autem Inſt. Div. I. 9.* Hercules, *inquit* --- nonne orbem terræ, quem peragrâſſe ac purgâſſe narratur, ſtupris, libidinibus, adulteriis inquinavit *&c.* *His gemina dabit* Clemens Alex. *Protrep. p. 16. A.*

ωλης, εὑρετὴς νόμων, ἀληθευτὴς λόγων, κατορθωτὴς ἔργων· εἰ δὲ ἤθελεν ὁ Ἡρακλῆς ἐπαναχωρήσας καθ᾽ ἡσυχίαν βιοῦν, καὶ σχολὴν ἄγειν, καὶ διώκειν σοφίαν ἀπράγμονα, ἦν ἂν δήπου ἀνθ᾽ Ἡρακλέους, σοφιστής, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐτόλμησεν εἰπεῖν παῖδα Διός· οὐδὲ γὰρ ὁ [22] Ζεὺς σχολὴν ἄγει· ἢ γὰρ ἂν ἐπαύσατο καὶ οὐρανὸς περιφερόμενος, καὶ γῆ τρέφουσα, καὶ ποταμοὶ ῥέοντες, καὶ δεχομένη θάλαττα, καὶ ὧραι ἀμείβουσαι, καὶ μοῖραι διαλαγχάνουσαι, καὶ μοῦσαι ᾄδουσαι· ἐπαύσαντο δ᾽ ἂν καὶ αἱ ἀνθρώπων ἀρεταί, καὶ ζώων σωτηρίαι, καὶ καρπῶν γενέσεις· καὶ τὸ πᾶν τοῦτο αὖθις ἂν περὶ αὑτῷ σφαλλόμενον συνεχύθη καὶ συνεταράχθη· ἀλλ᾽ ἡ Διὸς πραγματεία ἄτρυτος οὖσα καὶ διηνεκὴς καὶ ἀκοίμητος, καὶ μηδέποτε ἀπαγορεύουσα μηδὲ ἐπαναχωροῦσα τοῦ ἑαυτῆς ἔργου, ἀέναον χορηγεῖ τὴν σωτηρίαν τοῖς οὖσιν. Οὕτω που καὶ βασιλέων τοῖς ἀγαθοῖς καὶ Διὶ ὁμοίοις παραινεῖ δι᾽ ὀνειράτων Ζεύς,

[23] Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
Ὧ λαοί τ᾽ ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε.

Πρὸς ταῦτα ἐπιδὼν ὁ φιλόσοφος, μὴ τὸν Δία μιμείσθω, μὴ τὸν Ἡρακλέα, μὴ τοὺς ἀγαθοὺς βασιλέας, μὴ τοὺς ἄρχοντας· ἀλλὰ βιούτω βίον ἀνδρὸς ἐν ἐρημίᾳ γεννηθέντος, μονώτην βίον, οὐκ ἀγελαστικόν, Κυκλώπειον βίον, οὐκ ἀνθρώπινον. Ἀλλὰ καὶ τούτοις ἔφερε μὲν ἡ γῆ πυροὺς καὶ κριθάς,

[24] Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτόν, οὔτ᾽ ἀρόωσιν·

ἀλλὰ θεμιστεύει ἕκαστος ὅμως καὶ παίδων, καὶ γυναικῶν· καὶ οὐ παντάπασιν ἀπράγμων ἦν. Τὸ δὲ ὅλον, ἀπραγμοσύνη τίνος ἂν ἄλλου εἴη πλὴν νεκροῦ; εἰ μὲν οὖν τὸ πράττειν, ἔρημον ἦν ἀρετῆς, καλῶς εἶχε, διώκοντας τὴν ἀρετὴν, ἀπολείπεσθαι αὐτοῦ· εἰ δ᾽ ἔστιν ἀνθρώπου ἀρετή, οὐ λόγος, ἀλλ᾽ ἔργον, καὶ πρᾶξις ἐν κοινωνίᾳ, καὶ χρῆσις βίου πολιτική· διωκτέον ταῦτα μεθ᾽ ὧν ἄν τις καὶ τὴν ἀρετὴν λάβοι·

[25] Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι,

ὁ Βοιώτιος ποιητὴς λέγει·

Τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Καλός γε ὁ ἀγωνιστὴς ἡμῖν ἀνιδρωτὶ στεφανοῦσθαι ἐθέλων. Ἀλλὰ τῷ προστατουμένῳ πραγμάτων, κίνδυνος ἕπεται καὶ ζημία καὶ ἐπιβουλαὶ καὶ φθόνοι καὶ φυγαὶ καὶ θάνατοι καὶ ἀτιμίαι. Φέρε οὖν, εἰ καὶ τῷ κυβερνήτῃ ὁ λογισμὸς οὗτος ἦν, ὅτι τὸ πλεῖν ἐπισφαλές, κινδύνων μεστὸν καὶ πόνων, καὶ πολλοῦ τοῦ ἀδήλου καὶ χειμώνων καὶ πνευμάτων. Φέρε, εἰ καὶ τῷ στρατηγῷ τοιοῦτος

[22] *Epicuro adverſatur, qui dixit*, Deum ideò incorruptum eſſe & beatum, quia ſemper quietus. *At verò, ait* Lactant. *de Irâ Dei c.* 17. Quies aut ſomni res eſt aut mortis.——Requies ſempiterna ſolius mortis eſt. Si autem mors Deum non attingit, Deus igitur nunquam quietus eſt.

λογισμὸς

verbis, in agendo regiam ſecutus eſt viam. Quod ſi procul à ſocietate hominum vitam ducere, ſi otiari, ſi otioſam ſequi maluiſſet Hercules ſapientiam, pro Hercule revera ſophiſta fuiſſet, nec quiſquam eum Jovis filium dicere auſus eſſet. Quia nec ipſe Jupiter otiatur. Nam cum eo & moveri cœlum, & nutrire terra, & fluere fluvii, & aquæ in mare labi, & vices ſuas mutare anni tempeſtates deſinerent ; nec Parcæ denique munus ſortiri ſuum, nec Muſæ canere pergerent. Ceſſaret & virtus hominum, & vita reliquorum animalium, & fructuum fœcunditas. Totum denique univerſum hoc in ſe abire denuo & confundi inciperet. Nunc verò adminiſtratio Jovis, indefeſſa, perpetua, ac vigilantiſſima cum ſit, nec unquam deficiat, aut ab opere ſuo recedat, perpetuæ quoque conſervationis rebus creatis cauſa eſt. Hoc eſt cur bonos reges Jovique quam ſimillimos, moneat in ſomnis Jupiter :

Turpe viro totam prudenti ſtertere noctem,

Cui populi commiſſa ſalus, & munera tanta.

Hæc cùm videat Philoſophus, nec Jovem tamen, nec Herculem, nec reges bonos imitabitur, ſed vitam potius hominis in ſolitudine nati, deſertam, à ſocietate alienam, ducet, vitam Cyclopum non hominum. His tamen ipſis, cum terra, ut poëta ait, triticum ferret hordeumque,

Cùm nemo ſereret; curvoque inſtaret aratro :

Nihilominus ſinguli uxoribus ſuis & liberis leges dictabant, nec nihil erat quod agerent. Nihil enim omnino agere, cui conveniat, niſi mortuo? Quod ſi actio cum virtute conjuncta non eſſet, præſtaret virtutem ſequi ; actionem omittere : at ſi contra virtus non in verbis, ſed in opere atque in actione quæ ſocietatem reſpicit humanam & in civilis uſu vitæ conſiſtit, hæc potiſſimum ſequenda ſunt cum quibus ipſa quoque virtus haberi poſſit.

Nam cuivis homini vitium ſeſe oggeret ultro,

Ut Bœotius poëta ait, At

Virtutem poſuere Dei ſudore parandam.

Niſi quis athletam laudet, qui ante ſudorem coronam poſtulet. Atqui, dices, eum qui in Reip. adminiſtratione verſatur, periculum ſequitur, damna, inſidiæ, invidia, exilium, mors, & infamia. Quid ſi cogitare eodem modo gubernator incipiat, infidam eſſe plenamque periculorum navigationem & laborum : multa eſſe incerta in ea, tempeſtatem undique imminere & ventos. Quid ſi cogitare idem imperator incipiat,

---

Dei verò actio quæ poteſt eſſe, niſi mundi adminiſtratio? &c. *de quâ vid.* Platon. *lib. X. de leg. p.* 671. & Senec. *de Benef. l.* 7. *c.* 31.
[23] *Il. B. v.* 24. [24] *Od. I. v.* 108. Θεμιςεύει δ' ἕκαςος Παίδων ἠδ' ἀλόχων. *v.* 114.
[25] *Heſiodi ſunt verſus. Op. & Dier.* 287, 289.

ambiguos

λογισμὸς ἦν, ὅτι ἄδηλοι μὲν αἱ τοῦ πολέμου τύχαι, τὸ δὲ σφαλερὸν ἐπ' ἀμφοῖν ἴσον, ἐν ποσὶ δὲ ὁ κίνδυνος, καὶ ὁ θάνατος πλησίον, τί τοίνυν ἐκώλυεν, ἐκ τούτων τῶν λογισμῶν, ἄπλουν μὲν εἶναι τὴν θάλατταν, ἐλευθερίας δὲ οὐδὲ ὄναρ μετέχειν τοὺς πολλοὺς ἀπορίᾳ στρατηγῶν; τὸν δὲ ξύμπαντα βίον εἶναι μηδὲν σκωλήκων διαφέροντα, δειλὸν καὶ ἀργὸν καὶ ἐπτηχότα; Σαρδαναπάλου μοι βίον λέγεις, Ἐπικούρου μοι βίον λέγεις. Ἀντιθῶμεν αὐτοῖς, Κῦρον μὲν Σαρδαναπάλῳ, τὸν Πέρσην τῷ Ἀσσυρίῳ, [26] ὃς ἐξὸν αὐτῷ σχολὴν ἄγειν, καὶ καθ' ἡσυχίαν βιοῦν, εἵλετο ἐλευθεροῦν τὸ Περσῶν γένος, πονῶν, καὶ στρατευόμενος, καὶ διψῶν καὶ λιμώττων, καὶ μὴ ἀνεὶς τὸν κάματον μήτε νύκτωρ μήτε μεθ' ἡμέραν. Ἀντίθες καὶ Ἐπικούρῳ πολλοὺς, Ἕλλησιν Ἕλληνας· ἐπὶ μὲν Ἀκαδημίας, Πλάτωνα· ἐκ δὲ τῶν στρατοπέδων, Ξενοφῶντα· ἐκ δὲ τοῦ Πόντου Διογένην. Οὐκοῦν [27] ὁ μὲν ὑπὲρ ἀνδρὸς φίλου φυγάδος καὶ πένητος, μεγάλῃ καὶ ἰσχυρᾷ τυραννίδι ἀντετάξατο, γῆν πολλὴν βαδίζων καὶ πελάγη περαιούμενος, καὶ ἀπεχθανόμενος τῷ τυράννῳ, καὶ ἐκπίπτων καὶ κινδυνεύων, ἵνα μὴ προδῷ τὸ φιλοσοφίας ἦθος. [28] ἐξὸν δήπου αὐτῷ ἐν Ἀκαδημίᾳ θεωρεῖν καὶ ἀληθείας ἐμπίπλασθαι. [29] Ξενοφῶντα δὲ καλεῖ μὲν Πρόξενος, παραπέμπει δὲ Ἀπόλλων, συνεκπέμπει δέ· ὁ Σωκράτης ἐκ τῆς πολλῆς σχολῆς καὶ θεωρίας ἐπὶ στρατείαν καὶ στρατηγίαν, καὶ σωτηρίαν Ἑλλήνων μυριάδων. Τὰ δὲ [30] Διογένους τί χρὴ λέγειν; ὃς ἀφέμενος τῆς αὐτοῦ σχολῆς περιῄει ἐπισκοπῶν τὰ τῶν πλησίον· οὐκ ἀργὸς οὐδὲ ἠμελημένος ἐπιστάτης, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ὀδυσσέα ἐκεῖνον,

[31] Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
Ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι βοόωντά τ' ἐφεύροι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν·

ἀλλ' οὐδὲ αὐτοῦ ἀπείχετο, ἀλλ' ἐκόλαζε καὶ παρεῖχεν αὐτῷ πράγματα,

[32] Αὐτόν μιν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας,
Σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι βαλών·

Ἐῶ λέγειν, ὅτι μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ πράττων, καὶ μὴ ἐπαναχωρῶν μηδὲ ἐξιστάμενος τοῖς μοχθηροῖς, ἑαυτὸν ἂν σώζοι, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὸ βέλτιον τρέποι· ἐπαναχωρῶν δὲ καὶ δεικνὺς τὰ

[26] *Historiam hanc paucis narrat Justin. lib. 1. cap. 5, 6.* [27] *Plato in Siciliam navigavit, ut Dionem tunc exulantem cum Dionyſio in gratiam reduceret: Spe tamen excidit, auctore* Diog. Laert. *lib. 3. p. 75. in vit. Ejus tamen conſilium Dioni poſteà profuiſſe, apparet ex iis quæ habet Ælianus V. H. lib. 3. c. 17.* Πλάτων δὲ ὁ Ἀρίστωνος Δίωνα κατήγαγεν εἰς Σικελίαν, καὶ δι' ὧν αὐτῷ συνεβούλευε καὶ ἐδίδασκε, διὰ τούτων τυραννίδα τὴν Διονυσίου κατέλυσε. [28] Ἐξὸν δέ πως Heinſ. [29] *Vid. Xenoph. lib. 3.*

γῶτα,

ambiguos eſſe belli exitus, periculum æquum utrique, diſcrimina maxima eſſe in proximo, vicinam mortem. Hæc ſi illi cogitent, quicquamne obſtabit, quo minus nemo in mare naviget, libertatem ſuam, ne per ſomnium quidem imperatorum penuria, vulgus tueatur: omnes denique vitam lumbricis ſimilem, timidam inertemque inter metus tranſigant? Sardanapali vitam dicis, Epicuri vitam narras. Opponamus his alios, Sardanapalo quidem Cyrum, Perſam Aſſyrio: qui cum otiosè poſſet tranquilleque vivere, laborare tamen maluit, expeditiones ſuſcipere, ſitire ſæpè, ſæpè eſurire: nec ullis aut noctu aut interdiu abſtinere moleſtiis. Oppone & Epicuro alios multos, Græco Græcos. Ex Academia Platonem, è caſtris Xenophontem, è Ponto Diogenem. Plato unius amici pauperis cauſa, qui in exilium conjectus erat, cum tanta tyranni congreſſus eſt potentia, terram nullam, nullum mare peragrare dubitavit; non iram tyranni, aut exilium, non pericula ulla metuit: ut vel tantillum præter philoſophi officium faceret. Cum tamen in Academia ſua contemplari, & veritatis ſtudio ſeſe explere poſſet. Xenophontem ex longo otio, rerumque contemplatione, ad militiam munuſque imperatorium, & conſervanda tot Græcorum millia, vocat Proxenus, emittit Apollo, & cum Apolline Socrates. Nam de inſtituto Diogenis quid neceſſe eſt dicere, qui relicto otio ſuo vicinas gentes adiit, non ſegnis, mehercules, aut ignavus morum inſpector. Verum qualis Ulyſſes ille:

Qualemcunque virum regum de ſtirpe videret,
Lenibus hunc verbis adſtans retinebat euntem:
Quem verò è populo clamantem, & vana moventem,
Hunc ſceptro percuſſit.

Adeò ut nec ipſe ſibi parceret, verum à ſe ipſe pœnas cum neceſſe eſſet exigeret, multaſque ipſe ſibi exhiberet moleſtias.

Seſe etiam crebro percuſſit verbere multo,
Injecitque humeris pannoſam fortis amictum.

Ut illud prætermittam, poſſe virum bonum, ſi in agendo perſeveret nec retro eat, aut improbis cedat, & ſalutis ſibi auctorem eſſe, & alios quoque in meliorem viam reducere: con-

---

περὶ ἀναζ. Κύρ. *p.* 294. *B.* [30] *Diogenes Sinopenſis patriam reliquit, ut pœnas ob adulteratam pecuniam et infligendas effugeret. Vid. cognominem ejus* Laërt. *lib.* 6. *p.*132. *in vit. Effrænis verborum licentia, quâ cunctos inſectabatur, neminem latet. Sed hoc vitium omnibus Cynicis erat commune; hinc apud* Arrian. *Epict. lib.* 3. *c.* 22. *Cynicus ità loquitur:* Πηρίδιον περιλήψομαι καὶ ξύλον, καὶ περιερχόμενος αἰτεῖν, ἄρξομαι τοῖς ἀπαντῶντας λοιδορεῖν. [31] *Il. B. v.* 188, 198. [32] *Odyſſ. O. v.* 244. *De paupertate verò Diogenis vid. Ælian. V. H. III.* 29. *At egregiam, quâ præditus erat, tolerantiam exhibebunt* Diog. Laert. *in vit. l.* 6. *p.*143. & *Arrian. Epict. lib.* 1. *c.* 24.

tra

νῶτα, θρασύτητος μὲν καὶ ἀπειροκαλίας καὶ τόλμης τὸ μοχθηρὸν πᾶν ἀνέπλησε, τὸ δὲ ἑαυτοῦ περίεται.

33 Ποῖ φεύγεις μετὰ νῶτα βαλὼν κακὸς ὡς ἐν ὁμίλῳ; μένε καὶ ἵστασο, καὶ ἀνέχου τῶν βλημάτων, καὶ μηδὲν ἐκπλαγῇς. Δειλὸν τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, κενὰ τὰ βλήματα, ἐπιόντα σε οὐδεὶς δέξεται, φεύγοντα πάντες βαλοῦσιν, 34 ὡς τὸν Αἴαντα οἱ Τρῶες, ὡς τὸν Σωκράτην οἱ Ἀθηναῖοι ἔβαλον, καὶ οὐκ ἀπέσχοντο αὐτοῦ πρὶν κατέβαλον. Πῶς ἂν οὖν τὶς βιῴη ἀσφαλῶς ἐν μέσοις ὢν τοῖς πολεμίοις; οὐδὲν γὰρ πολεμιώτερον ἀνδρὸς ἀρετῇ μοχθηρίας ἀμφιλαφοῦς. Συνυποστάλεις, φησὶν ὁ Σωκράτης, ὑπὸ τὸ τειχίον, τοὺς ἄλλους ὁρῶ ζάλῃ καὶ ἀμηχανίᾳ κυκωμένους· δεῖξον, ὦ Σώκρατες, ἀσφαλὲς τειχίον, ἔνθα στὰς ὑποστόψομαι τῶν βλημάτων· ἐὰν δέ μοι τοῦτον τειχίον λέγῃς ᾧ καὶ σὺ ὑπεστάλης, ὁρῶ τὰ βλήματα, Ἀνύτους πολλοὺς, Μελίτους πολλούς· ἁλώσιμον τὸ τειχίον.

Ὅτι ὁ Θεωρητικὸς βίος ἀμείνων τοῦ πρακτικοῦ.

ΛΟΓΟΣ ϛ'.

ἈΛΛ' εἰ μὲν δίκην ἐφεύγομεν, ἠχθόμεθα ἂν τῷ δικαστῇ μὴ παρέχοντι ἑκατέρῳ ἐκ τῆς ἴσης τὴν ἀπολογίαν, ἀλλ' ἐοικότι τυράννῳ μᾶλλον ἢ δικαστῇ· ἐπεὶ δὲ [1] ἡμᾶς ἐν δικαστηρίοις, ψῆφος καὶ τύχη ἔξω τῆς κατὰ φιλοσοφίαν ἤθους καὶ τρόπου· κατήγορος δὲ λόγος λόγου, φίλος φίλου, ἐπὶ θήρᾳ τοῦ ἀληθοῦς γίγνεται. Εἰ οὖν καὶ δικαστηρίῳ τινὶ ἔοικεν ἡ τοιαύτη βάσανος, φέρε δῶμεν τήμερον τὴν ἀπολογίαν τῷ ἑτέρῳ τῶν λόγων καὶ τῶν ἀνδρῶν τῷ θεωρητικῷ, ἀτεχνῶς ὥσπερ ἐπὶ δικαστῶν καθισαμένῳ, καὶ ἀποτεινομένῳ πρὸς τὴν γραφήν. Καὶ ἡ μὲν γραφὴ τοιάδε τὶς ἔστω, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω. Ἀδικεῖ Ἀναξαγόρας, γεγονὼς μὲν ἐν τῇ Κλαζομενίων γῇ καὶ πόλει, καὶ μετασχὼν [2] ἱερῶν καὶ ὁσίων καὶ νόμων καὶ τροφῆς καὶ τῶν ἄλλων ὧν καὶ οἱ λοιποὶ Κλαζομένιοι, ἐπαναχωρῶν δὲ [3] ὥσπερ ἐκ

---

33 *Locus eſt* Ἰλιάδ. Θ. *v.* 94. *Sed occurrit aliqua lectionis varietas.*
34 *Reſpicit noſter Il.* Λ. *v.* 543. *& ſeq. ubi Homerus elegantiſſimè narrat Ajacem Telamonium à Trojanis in fugam eſſe verſum.*

[1] MS. *Reg. hanc* ῥῆσιν, *quæ, prout nunc legitur, ſenſu caret, hoc modo ſanandam eſſe docet.* Ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν ἐν δικαστηρίοις ψῆφος καὶ τύχη ἔξω τῆς κατὰ φιλοσοφίαν ἤθους καὶ τρόπου, κατήγορος δὲ ὁ λόγος λόγου, φίλος φίλου ἐπὶ θήρᾳ τοῦ ἀληθοῦς γίνεται γοῦν, καὶ δικαστηρίῳ ἔοικεν ἡ τοιαύτη βάσανος, *&c.*
[2] *Hoc eſt, pleno Civitatis jure fruitur.* Ἱερὰ *enim &* ὅσια *eandem vim*

θηρίων,

tra ſi cedat tergumque oſtendat, temeritatem inſolentiamque, atque audaciam improbis addi, propriam verò ſalutem prodi.

Quò fugis eſt timidus verſo inter prælia tergo?

Mane, conſiſte, perfer ictus, timere cave. Imbellis eſt hoſtium exercitus, ictus irriti. Ultrò ſi hoſtem petas, nemo impetum ſuſtinebit tuum, ſi fugias, omnes unum hoc petent caput. Sicut Ajacem Trojani, ſicut Socratem Athenienſes: qui non prius deſierunt, quam ſolo virum alliſiſſent. Quomodo ergo ſecure aliquis in medio vivet hoſtium? Cum præſertim nihil ſit infeſtius virtuti hominum, quam improbitatis undique circumfuſæ copia? In arcem me recepi, ait Socrates: unde reliquos jactari, & palantes ire video. Oſtende nobis arcem aliquam tutam, ô Socrates, in qua ictus poſſimus adverſariorum contemnere. Nam ſi qualis ea eſt, in quam temet ipſe recepiſti, talem mihi quoque oſtendas, video unde peti poſſim. Video Anytos multos, multos Melitos. Expugnari poteſt hoc munimentum.

Vitam contemplativam activæ præferendam eſſe.

DISSERT. VI.

SI coram judice nos accuſaret aliquis, graviter ferremus, ſi non ex æquo utrique noſtrûm agendi poteſtatem judex faceret: ſed tyrannum imitaretur potius. Cum autem calculi judiciorum & fortunæ, longè à philoſophica ratione abſint; hoc tamen coveniat, quod & hic ratio rationi, amicus amico, veritatis inquirendæ ſtudio, adverſetur: atque illud cum judiciorum ratione hæc inquirendæ veritatis ratio cum commune habeat, concedamus hodie defenſionem parti alteri, alterique homini, quem contemplativa delectat vita, qui non aliter quam ſi coram judice agendum eſſet, magna vi animi accuſationem à ſe demoliatur. Sit autem hæc aut ſimilis accuſatio. Improbiſſimè agit Anaxagoras, qui cum in Clazomeniorum urbe terraque vivat, iiſdem ſacris, ceremoniis, legibus, nutrimento, cæteriſque omnibus quibus Clazomenii, utatur, tamen ab iis

---

In ſcriptoribus Græcis obtinent ac Sacra *&* profana *apud Latinos.* Ἱερὰ λέγεται, *ait* Suidas, πᾶν τὸ ἀνατιθέμενον τοῖς Θεοῖς. *Idem v.* Ὅσιον. Ὑπερίδης ἐν τῷ πρὸς Ἀριστογείτονα φησί. καὶ τὰ χρήματα ταῦτα ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια. Καὶ Ἰσοκράτης. Τοῖς ἱεροῖς καὶ τοῖς ὁσίοις. Τὰ δημόσια ὅσια λέγοντες *&c. Hæc, ut & alia quæ ibidem habet, ab Harpocratione mutua ſumſit iſte compilator.* [3] Ὥσπερεὶ θηρίον Scal. *cujus conjecturam ambabus ulnis amplectitur* Heinſ. *Sed mihi non perſuaſerunt.*

ſicut

θηρίων, καὶ μήτε ταῖς ἐκκλησίαις ἀναμιγνύμενος, μήτε εἰς Διονύσια ἀπαντῶν, μήτε εἰς δικαστήρια, μήτε ἄλλοθι Κλαζομενίοις, ἀλλ' αὐτῷ ἡ μὲν γῆ [4] μηλόβοτος, ἡ δὲ ἑστία ἄοικος, διατελεῖ δὲ καθ' αὑτὸν τὴν θαυμαστὴν σοφίαν ἄνω καὶ κάτω στρέφων καὶ διερευνώμενος. Ἡ μὲν δὴ γραφὴ ταύτῃ ἐχέτω· ἀπολογείσθω δὲ Ἀναξαγόρας ὧδέ πως. Ὅτι μὲν πολλοῦ δέω ἀδικεῖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Κλαζομένιοι, εὖ τοῦτο οἶδα· οὔτε γὰρ εἰς χρημάτων λόγον ἐπλημμελεῖσθέ τι ὑπ' ἐμοῦ, οὔτε τὸ ἐμαυτοῦ μέρος ἀδοξοτέραν ὑμῶν πόλιν ἐν τοῖς Ἕλλησι παρασκευάζω· ἔν τ' αὖ τοῖς πρὸς ἕκαστον ὑμῶν συμβολαίοις ἀλυπότατον ἐμαυτὸν παρέχειν οἶμαι καὶ μέτριον· τῶν τε νόμων τῶν κειμένων, καὶ τῆς πολιτείας ὑφ' ἧς κοσμούμεθα, οὐκ ἔστιν ὅτῳ ἐλάττω ἔχω λόγον· λείπεται δὴ, εἰ μηδὲν ἀδικῶν ὑμᾶς ἐγὼ ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν ἐμαυτοῦ διαιτήμασι καὶ τῷ τοῦ βίου σχήματι, γνώμῃ ἔτι ἁμαρτάνω, τὸ μὲν ἔχειν αἰτίαν, ὡς ἀδικῶν δημοσίᾳ τὴν πόλιν, ἀφεῖσθαί με, τυχεῖν δὲ εἰς τὰ ἐμαυτοῦ ἴδια, διδασκάλων, ἀλλ' οὐ κατηγόρων. Φράσω δὴ πρὸς ὑμᾶς οἷον τοὐμὸν [5] πρᾶγμά ἐστιν, οὐδὲν ὑποστειλάμενος· εἰ καὶ μέλλει γέλωτα ὀφλισκάνειν τὸ [6] ἐπιθύμημα τοὐμὸν ῥηθέν. Ἐγὼ γὰρ ὅτι μὲν ἐστὶ πολλοῦ ἄξιον δύναμις ἐν πόλει, καὶ κοινωνία βίου, καὶ ἔργων ἐπιφάνεια, καὶ χρῆσις πραγμάτων, σαφῶς οἶδα· ὃ δέ γε μὴν ἐπίσταμαι ταυτὶ τὰ πολλοῦ ἄξια, μετὰ μὲν τρόπου ἀρετῆς καὶ καλοκἀγαθίας, μέγα πάνυ συντελοῦντα τῷ ἔχοντι· εἰ δὲ μὴ, [7] εἰς τοὐναντίον καταμικρύνοντα καὶ καταβάλλοντα, καὶ μηδὲ τὸ λαθεῖν τοῖς ἔχουσι μοχθηροῖς ἔτι παρεχόμενα· ἐκλαμπρύνουσι γὰρ αἱ δυνάμεις τοὺς ἄνδρας· καθ' ὅσον δ' ἄν τις ἁμάρτῃ τοῦ καλοῦ, κατὰ τοσοῦτον αὐτοὺς ἐξήλεγξαν. Εἰ μὲν δή τις γνώμης ἔχοι καλῶς, τὴν ἐπιφάνειαν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κατασκευασάμενος, τῆς δυνάμεως ὤνατο· εἰ δὲ ταύτῃ ἐνδέων, ἐπιθοῖτο οἷς αὕτη χρῆται, ἀνάγκη πολλῇ ἀμαθίᾳ τέχνης καὶ ἀπειρίᾳ ὀργάνων, σφάλλεσθαι τὸν χρώμενον. Ταῦτά τοι ἐννοῶν, ἡγοῦμαι [8] δεῖν φροντιστέον εἶναί μοι [9] μᾶλλον, ἀλλ' οὐ μὴ λαθὼν, προσιὼν παρὰ δύναμιν τοῖς κοινοῖς, πλείω περὶ αὐτὰ καὶ σφαλλόμενος. Οὐδὲ γὰρ εἰ ἐν χορῷ ξυνᾴδειν ὑφ' ὑμῶν ἐταττόμην, ἠδίκουν ἂν, πρὶν ἔχειν φωνῆς ἐμμελῶς, οὐκ ἐθέλων ἐγκατα-

[4] Ἀναξαγόρας τὴν χώραν κατέλιπε μηλόβοτον, *inquit* Plutarch. *Tom.* 2. p. 831. *F. qui in vit.* Periclis *Tom.* 1. *p.* 162. *B. hoc factum* ἐνθουσιασμῷ καὶ μεγαλοφροσύνῃ *attribuit. Apollonius Tyaneus apud Suidam eleganter dicit eum* προβάτοις μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις φιλοσοφῆσαι. [5] Πρᾶγμα *vox eſt forenſis, & cauſam vel litem ſignificat: Quod cùm in animum non revocaret* Ficinus, Τὸ σὸν τί ἐστι πρᾶγμα; *Plat. Apol.* p. 360. *A. abſurdè vertit,* Quidnam tuum eſt opus? [5] Ἐνθύμημα *Scaliger.* Ἐπιτήδευμα H. St. & D. Heinſ. *Verùm omnes conjecturæ ſunt inanes, cùm Manuſcriptorum lectio ferri poſſit, quod hoc in loco accidit, ut cuivis obvium.* [7] *Hoc, quod vult*

μίγνυσθαι

ſicut ferum animal ſe ſubducit: nec in concionibus, neque in feſtis Liberi, neque in judiciis, aut ullo in loco cum civibus conſpicitur. Sed & agros ſuos ovibus depaſcendos domumque deſertam relinquit: ſoluſque ſecum præclaram illam, ſi Diis placet, philoſophiam ſurſum deorſumque ventilat, & ſcrutatur. Atque hæc quidem fit accuſatio: cui hunc in modum Anaxagoras reſpondeat. Equidem nihil minùs objici mihi poſſe, ô Clazomenii, quàm ut ulla in re injuriam vobis faciam, id verò certò ſcio. Nec enim fortunas unquam veſtras præter jus & æquum imminui, tum verò ne obſcurior per me inter Græcos veſtra eſſet Reſp. id verò ſeriò operam dedi. In negotiis porro & ea quæ cum ſingulis intercedit ſocietate, neque moleſtum me vobis exhibui, neque alium quam decet. Adde quod & leges, eamque cujus ex præſcripto vivimus Reip. formam, non eſt qui minùs me contemnat. Supereſt ergo, ſi neque quotidiana hac mea conſuetudine, neque vitæ inſtitutæ ratione vos lædo, & tamen judicio falli videor, ut ab hoc ſaltem crimine, quo publicè in urbem veſtram injurius eſſe dicor, abſolvar: nec accuſatores, ſed præceptores potiùs, qui privatim vitæ meæ conſulant, à vobis impetrem. Quare ſtatui nihil in tota cauſa mea vos celare: quamvis non dubitem vix ſine riſu inſtitutum meum vos audituros eſſe. Ego certè quanta res ſit, præeſſe civitati, cum omnibus verſari, luci hominum actiones ſuas conſecrare, rerum uſum ſubire, probè perſpectum habeo. Sed nec illud ignoro, quod hæc ipſa quæ tam præclara ſunt, ſi virtus accedat, & probitas, ſicut multum ei proſunt qui præditus ſit iis: ita, ſi ſecus, deprimunt contrà & dejiciunt, neque hoc ipſum, ut improbitatem ſuam velare poſſit, permittunt. In aperto namque hominem conſtituit dignitas: quo fit ut quantum à boni viri officio aliquis recepit, in tantum ejus crimina omnium oculis exponat. At ſi quis conſilii dexteritate actionum ſuarum ſplendorem in tutum recepit, huic multùm prodeſt civilis poteſtas, qui verò mentis conſiliique inops, quæ in ea requiruntur aggreditur, eum neceſſe eſt profunda quadam ignorantia, & inſtrumentorum inopia decipi, nec rectè ea poteſtate uti. Hæc cum cogitarem, aliud mihi prius curandum putavi, nè videlicet ſi imparatus ad Rempub. accederem; in adminiſtratione ejus lapſarem ſemper, & impingerem. Neque enim ſi in choro à vobis conſtitutus eſſem, ut cum reliquis canerem, injuriam cui-

---

Noſter, *clariùs extulit* Juvenalis *Satir. VIII.* 140.

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò qui peccat major habetur.

* *Græcæ linguæ ratio non patitur ut vox δεῖν retineatur: Delenda eſt igitur, aut, quod jubet Heinſius, in δὲ mutanda.* † *l.* μᾶλλον ἄλλ., *conjectore Heinſ.*

quam

μίγνυσθαι τῷ χορῷ. Διά τοι ταῦτα τῆς μὲν γῆς, ὅπως μοι ἕξει καλῶς, ὀλίγα ἐφρόντιζον, κατεθέμην δὲ ἐμαυτὸν φέρων εἰς τοῦτον τὸν βίον, ἐξ οὗ τὸ εἰδέναι τῇ ψυχῇ παραγινόμενον, ὥσπερ φῶς ὀφθαλμοῖς, τὴν ἀσφάλειαν τῇ λοιπῇ πορείᾳ παρασκευάσει. Τοῦτό γε μὴν τὸ φῶς κλητόν ἐστιν οὐχ οἷς γε λέγομεν Παναθηναίοις· καὶ αἱ ὁδοὶ αἱ ἐπ' αὐτὴν τετμημέναι, οὐ λῆροι, οὐδὲ φλυαρίαι, οὐδ' ἐπιμέλειαι γεωργικαί, οὐδὲ ἀγοραῖοι σπουδαί, οὐδὲ δημώδεις κοινωνίαι· ἀλλ' ἀληθείας ἔρως, καὶ ἡ τῶν ὄντων θέα, καὶ ἡ περὶ ταῦτα φιλοτιμία. Ταύτῃ νομίσας ἰέναι δεῖν, εἰπόμην τοῖς ἄγουσι λόγοις, καὶ τὰ ἴχνη τῆς ὁδοῦ διεσκόπουν. Καὶ τὰ μὲν ἐμὰ ταύτῃ ἔχει· ὅτι δὲ καὶ περὶ ὑμᾶς τὰ ἄριστα καὶ τὰ δικαιότατα βουλεύομαι ταύτῃ ἰών, νῦν ἐρῶ. Τὰ γὰρ κοινὰ σώζεσθαι φιλεῖ, οὐκ ἐὰν τὰ τείχη ὑμῶν ἄρρηκτα ᾖ, οὐδὲ νεώσοικοι σωζόμενοι, οὐδὲ νῆες αὐταὶ πλέουσαι, οὐδέ γε στοαὶ καὶ ἄλση καὶ γυμνάσια καὶ τεμένη καὶ πομπεῖα (ταῦτα γὰρ δὴ εἰ καὶ μὴ οἱ πολέμιοι, μηδὲ πῦρ, μηδὲ ἄλλη τις συμφορά, ἀλλ' ὅγε χρόνος λαβὼν οἰχήσεται) τὸ δὲ σῶζον τὰς πόλεις, ἡ ἁρμονία καὶ ὁ τῆς πολιτείας κόσμος· φημὶ κἀγώ· ταῦτα δὲ ὑπὸ τῆς εὐνομίας γίγνεται· τὴν δὲ εὐνομίαν ἡ τῶν χρωμένων ἀρετὴ φυλάττει· τὴν δὲ ἀρετὴν διδάσκουσιν οἱ λόγοι· τοὺς δὲ λόγους ἡ ἄσκησις· τὴν δὲ ἄσκησιν ἡ ἀλήθεια· τὴν δὲ ἀλήθειαν ἡ περὶ αὐτὴν σχολή. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἄλλο ὄργανον ᾧ κτητὸν ἀρετή, πλὴν ἀληθὴς λόγος, ὑφ' οὗ παραξύνεται ἡ ψυχὴ καὶ ζωπυρεῖται· καὶ οὐκ εἰδυῖα μέν, μανθάνει· μαθοῦσα δὲ φυλάττει ἃ ἔμαθεν, φυλάττουσα δέ, χρῆται· χρωμένη δέ, οὐ σφάλλεται. Τοῦτο ἡ διατριβή, τοῦτο ἡ σχολή, ἀληθείας μελέτη, καὶ [10] τέχνη λόγου, καὶ ῥώμη βίου, καὶ παρασκευὴ ψυχῆς, καὶ ἄσκησις καλοκἀγαθίας. Εἰ μὲν οὖν ταῦτα ἐστ' οὐδὲν συντελεῖ τῶν καλῶν, ἢ συντελοῦντά γε, οὐ δεδίδακται οὐδὲ ἤσκηται, ἀλλ' εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε παραγιγνόμενα, [11] σκαιὸν τὸ χρῆμα, εἰσαγγελίας ἄξιον φῇς. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐδεὶς φήσει (οὐχ οὕτω μέμηνεν) ἀλήθειάν γε καὶ ὑγιῆ λόγον καὶ ἀρετὴν καὶ γνῶσιν νόμου καὶ δίκης οὐκ ἔστιν ἑτέρως λαβεῖν ἢ περὶ αὐτὰ πραγματευόμενον· οὐ μᾶλλον ἢ τὰ σκυτοτομικά, μὴ περὶ αὐτὰ ἄγοντας σχολήν· ἢ τὰ χαλκευτικά, μὴ πρὸς καὶ βαύνῳ καὶ τῷ πυρὶ διημερεύοντας· ἢ τὰ κυβερνητικά, μὴ θαλαττουργοῦντας καὶ ναυτιλλομένους· πράττοντες μὲν ταῦτα ἀδικοῦμεν οὐδέν· ἀπολειπόμενοι δὲ αὐτῶν, καὶ μηλόβοτον ἐῶντες τὴν ψυχὴν καὶ ἄγονον, εἴημεν ἂν γραφῆς ἄξιοι καὶ εἰσαγγελίας. Ἐγὼ μὲν ἃ νομίζω καὶ δίκαια ἅμα καὶ ἀληθῆ εἶναι, ἀπολογησάμην πρὸς ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Κλαζομένιοι· ἀξιῶ δὲ ὑμᾶς μὴ αὐτόθεν διενέγκαι τὴν ψῆφον, ἀλλ' ἐπισχεῖν τὸ νῦν ἔχον, αὐτόπτας δὲ καὶ θεατὰς γινο-

[10] MS. *inverſo ordine* καὶ τέχνη βίου καὶ ῥώμη λόγου *habet*.

μένους

quam facerem, ſi priuſquam vocem exercuiſſem ſatis, ab eo abſtinerem. Propterea de agris meis, quo pacto eos rectè colerem, non admodum ſollicitus fui, ſed hanc amplexus ſum vitam, ex qua ſcientia animo ſicut lux oculis accederet, & quicquid reliquum eſt itineris, tutum præſtaret. Quæ certè lux non comparatur illis quæ vulgo vocamus Panathenaïcis: neque viæ quæ ad eam ducunt, nugæ ſunt & ineptiæ: qualis agricultura eſt, aut forenſes curæ, aut popularia commercia: ſed veritatis amor, naturæ contemplatio, & ſimilia ſtudia. Cùm hac mihi eundum putarem, ſolam rationem quæ eo duceret, ſecutus ſum, quæque in via adhuc veſtigia priſca reſtabant, diligenter obſervavi. Et hæc quidem quod ad inſtitutum meum. Reſtat ut oſtendam hoc ipſum non modo non nocere, ſed & plurimum prodeſſe. Scitis enim ſalutem in eo Reipub. verti, non ut muri veſtri optimè ac ſcitiſſimè ædificati ſint, nec ut porticus, ut luci, ut gymnaſia, ut ſana, ut vaſa ſacra ſint integra (hæc enim ut ab hoſtibus, ut ab igne, aliâque ſimili calamitate tuta ſint, tamen ætas conſumet) ſed ut ipſa apte temperata, benè ſit conſtituta. Idem ego ſentio. Hoc autem bonæ leges efficiunt: bonas verò leges virtus civium conſervat, virtutem parit eruditio, eruditionem exercitatio, exercitationem veritas, veritatem ſtudium in ejus inveſtigatione collocatum. Nec eenim eſt profectò aliud quo virtus paretur inſtrumentum, quam vera ratio: à qua exacuitur animus & accenditur. Ita quæ ignorat diſcit, quæ didicit conſervat, quæ conſervat ad uſum confert, in uſu non fallitur. Hæc eſt illa meditatio, hoc illud quod accuſatis otium; veritatis ſtudium, ars rationis, vitæ robur, animæ præparatio, probitatis exercitatio. Hæc ſi cuncta nihil ad virtutem honeſtamque conferunt vitam, aut ſi conferunt, non tamen inſtitutione ad ea conſequenda aut exercitatione opus eſt, ſi quidem temere & fortuito nobis contingunt; rem atrocem affers, & quæ merito in judicium vocanda ſit. Quod ſi nemo tam inſanus eſt ut hoc dicat, nemo qui non fateatur, veritatem veramque rationem & virtutem, legum præterea juſtitiæque ſcientiam, non aliter quam multo ſtudio comparari poſſe (ſicut nullus ſutor eſſe poteſt, qui non priùs arti ſuæ vacavit; ferrarius faber qui non diu prius circa caminum & ignem hæſit; gubernator, qui nunquam navigavit, nunquam tractavit mare) nos quoque in neminem iujurii ſumus dum hæc agimus. Contra ſi hæc negligerentur à nobis, noſtrumque animum pro deſerto jacere ac ſterili pateremur, meritò accuſandi, meritò deferendi in jus eſſemus. Et ego quidem quæ vera ſimul & æqua eſſe exiſtimo vobis reſpondi, viri Clazomenii: à vobis autem peto, ne in præſenti quicquam ſtatuatis, ſed tantiſper judicium differatis, dum eadem hæc ſtu-

[11] *Codex Flor. rectè ἀπνὶς exhibet.*

 dia

μένους τῶν αὐτῶν ἐμοί. Εἰ μέν τι χρηστὸν [12] περιγίγνεται, δόξετε διδαχθέντες ἔργῳ, ἀφεῖναι τῆς γραφῆς· εἰ δὲ μή, τότε ὑμεῖς μὲν ψηφιεῖσθε τὰ ὑμῖν δοκοῦντα, ἡμεῖς δὲ καὶ ὣς περὶ αὐτῶν καλῶς βουλευσόμεθα. Ταῦτα λέγοντος καὶ ἀπολογιζομένου τοῦ Ἀναξαγόρου, γελάσονται, ὡς τὸ εἰκός, οἱ Κλαζομένιοι· οὐ γὰρ δὴ πιθανώτερός γε δόξει εἶναι τῆς γραφῆς· ἀληθῆ δὲ οὐδὲν ἧττον αὐτῷ λελέξεται, κἂν ἐκεῖνοι καταψηφίσωνται. Εἰ δέ που τις οἷος δικαστοῦ χώραν ἔχειν μὴ [13] κυάμῳ λαχόντος, ἀλλ' (ἥπερ δὴ χειροτονία δικαστοῦ μόνη) αὐτῷ τῷ εἰδέναι· πρὸς τοῦτον οὐχ ὡς ἀδικῶν, οὐδ' ὡς φεύγων γραφήν, ἀπολογιεῖται, εἴτε Ἀναξαγόρας ἐν Κλαζομεναῖς, εἴτε ἐν Ἐφέσῳ Ἡράκλειτος, εἴτε ἐν Σάμῳ Πυθαγόρας, εἴτε ἐν Ἀβδήροις Δημόκριτος, εἴτε ἐν [14] Ἐλαίᾳ Παρμενίδης, εἴτε ἐν [15] Ἀπολλωνίᾳ Διογένης, εἴτε τις ἄλλος τῶν δαιμονίων ἐκείνων ἀνδρῶν· ἀλλ' ἐξ ἰσοτιμίας οὑτωσὶ πείθων καὶ διαλεγόμενος, συνετὰ συνετοῖς λέγων, καὶ πιστὰ πιστοῖς, καὶ ἔνθεα ἐνθέοις· ὅτι [16] τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἔνειμε θεὸς δυνάμεις τρεῖς καὶ χώρας καὶ φύσεις, ὥσπερ τινὰ ἀθροίζων ξυνοίκησιν πόλεως· ἧς τὸ μὲν ἄρχον καὶ προβουλευόμενον εἰς ἀκρόπολιν ἀναγαγών, ἱδρύσας αὐτοῦ, πλέον οὐδὲν αὐτῷ προσέταξε λογισμοῦ· τὸ δ' ἀκμάζον, καὶ πράττειν δεινόν, καὶ τελεσιουργεῖν ἱκανὸν τὰ βουλευθέντα, συνῆψέ τε καὶ συνεκέρασε δι' ὑπηρεσίας προσταγμάτων τοῦ βουλευτικοῦ. Τρίτον δ' αὖ τὸ ἀργὸν τοῦτο πλῆθος καὶ ἀκόλαστον καὶ βάναυσον, καὶ μεστὸν μὲν ἐπιθυμιῶν, μεστὸν δὲ ἐρώτων, μεστὸν δὲ ὕβρεως, μεστὸν δὲ ἡδονῶν παντοδαπῶν, τρίτην ἔχειν μοῖραν· οἷον δῆμόν τινα ἀργὸν καὶ πολύφωνον καὶ πολυπαθῆ καὶ ἔμπληκτον. Ταύτῃ δὲ νενεμημένης τῆς ψυχῆς τὴν οἰκονομίαν τῆς τοῦ ἀνθρώπου συντάξεως, στάσις ἐγγίγνεσθαι φιλεῖ, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐν πόλει πάθος· ὧν ἡ μὲν εὐδαίμων πόλις [17] βασιλεύεται, τῶν ἄλλων μερῶν εἰκόντων κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον, τῷ δυναμένῳ καὶ πεφυκότι ἐξηγεῖσθαι. Ἡ δὲ ταύτης ἐλλιπεστέρα κατ' εὐδαιμονίαν πόλις, ἀριστοκρατίαν ὀνομάζουσα τὴν τῶν ἐν δυνάμει ξυνεληλυθότων ἀρχήν, ἐλάττων μὲν βασιλευομένης, κρείττων δὲ δημοκρατουμένης, ἰσχυρὰ μέν τις καὶ πρακτική, κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἢ Κρητικὴν ἢ Μαντινικὴν ἢ Πελληνικὴν ἢ Θετταλικὴν πολιτείαν ἱσταμένη, φιλότιμος δὲ ἄγαν

[12] Περιγίγνεσθαι δόξετε, *Heinſ.* [13] *Magiſtratus olim per ſuffragia fabis lata creabantur: hinc* Socr. *apud* Xenophont. *Memor. l.* 1. *p.* 712. *D.* Μωρὸν εἴη, *inquit,* τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθίστασθαι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα θέλειν χρῆσθαι κυαμευτῷ. *Ex hâc conſuetudine Pythagoricum ænigma explicant nonnulli.* Plutarch. *de liber. educ. Tom.* 2. *p.* 12. Κυάμων ἀπέχεσθαι.] ὅτι οὐ δεῖ πολιτεύεσθαι· κυαμευταὶ γὰρ ἦσαν ἔμπροσθεν αἱ ψηφοφορίαι, δι' ὧν πέρας ἐπετίθεσαν ταῖς ἀρχαῖς. [14] *Leg.* Ἐλέᾳ. *Heinſ.* [15] Phyſicum *intellige non* Cynicum *qui patriâ fuit Sinopenſis.* Stephanus

καὶ

dia mecum inſpexiſtis: è quibus ſi quam ad vos utilitatem redundare ipſa re experiemini, me ut abſolvatis: ſin minùs, vos quidem quod videbitur judicabitis, ego verò ne ſic quidem bono conſilio eâ in re deſtituar. Orationem hanc defenſionemque Anaxagoræ, ut veriſimile eſt, ridebunt Clazomenii: nec enim magis credendus eſſe videbitur quàm accuſatores. Si quis verò judex ſit, quem non faba creavit, ſed ſcientia, quæ ſola eſt legitima judicis creatio; apud hunc vel idem ille Anaxagoras Clazomenis, vel Epheſi Heraclitus, vel in Samo Pythagoras, vel Abderis Democritus, vel Colophone Xenophanes, vel Eleæ Parmenides, vel Apolloniæ Diogenes, aliuſve aliquis ex divinis illis viris, non ſicut noxii ſolent aut rei, cauſam ſuam aget: ſed ex æquo ſapientibus rationibus apud ſapientem, veris apud verum, divinis apud divinum judicem utetur. His nimirum triplicem animæ humanæ facultatem Deus immortalis tribuit, triplicemque ſedem & naturam: non aliter quàm ſi unâ in urbe diverſos congregaſſet homines. Quarum primam, cui imperium, cui prudentiam tribuit, in ipſa arce locavit ac conſtituit, neque illi aliud præter munus aſſignavit rationis. Alteram, cui vigorem quendam externum conceſſit & efficaciam, quæ in actione eorum quæ jam deliberata ſunt verſatur, ut promptius priori illi quæ deliberat, morem gereret, cum ea conjunxit & quaſi connexuit. Tertiam verò, quæ nihil aliud eſt, quàm iners quædam, intemperans, illiberalis multitudo, quæ cupiditatibus, amoribus, petulantia, voluptate non unâ diffluit, tertio loco conſtituit: quam verè poſſis ſegnem, multivocam, mutabilem, inſanamque plebeculam dicere. Tot modis in conſtitutione humanâ cùm ſeſe habeat anima; non aliter quàm in urbe, oriri ſolet ſeditio. Jam urbs quæ beatiſſima eſt, regio paret imperio, reliquaque pars hominum ex præſcripto divino ei cedit, qui & imperare poteſt, & in hoc natus eſt. Si quæ verò minus beata eſt, ea imperium ſummorum aliquot penès quos præcipuè eſt poteſtas, Ariſtocratiam vocat: quæ ut regno cedit, ita populari ſtatu meliùs eſt conſtituta; potens rebuſque gerendis idonea: qualis aut Laconicæ, aut Creticæ, aut Mantinicæ, aut Pellenicæ, aut Theſſalicæ eſt conſtiſtitutio Reipub. Cæterum ambitioſa nimis, turbida, ſedi-

de Urb. Ἐκ ποσὶ τρεῖς (Ἀπολλωνία) Κρήτης, ἡ πάλαι Ἐλεύθερα, Ἄλλη πατρίς· ἐν Ἰωνίας ὁ Φυσικὸς Διογένης. [16] *Hanc de tribus animæ partibus doctrinam optimè narrat* Apul. *Phil. Plat. l.* 1. *p.* 9. Cùm tres partes animæ dicat eſſe, (*Plato*) Rationabilitatem ---ait capitis arcem tenere: Iraſcentiam verò procul à ratione ad domicilium cordis deductam eſſe, obſequique eam & in loco reſpondere ſapientiæ: Cupidinem atque appetitus, poſtremam mentis portionem, infernas abdominis ſedes tenere, *&c. Vid. etiam* Alcin. *de doct. Plat. c.* 23. [17] *Multa huc pertinentia congeſſit* Stobæus *Serm.* 45. *p.* 322. *& ſeq. quæ vid. Recte verò* Plutarchus *Tom.* 2. *p.* 827. *B.* Εἰ δ' αἵρεσις αὐτῷ δοθείη---τῶν πολιτειῶν, οὐκ ἂν ἄλλην ἑλέσθαι πλὴν τὴν Μοναρχίαν, Πλάτωνι πειθόμενος· *&c.*

καὶ φιλόνικος καὶ δύσερις καὶ πολυπράγμων καὶ ἱππικὴ καὶ θαρσαλέα. Τρίτον δ' αὖ πολιτείας γένος, [18] ᾗ ὄνομα μὲν εὔφημον δημοκρατία, τὸ δὲ ἀληθὲς ὀχλοκρατία, κατὰ τὴν Ἀττικὴν ἢ Συρακουσίαν ἢ Μιλησίαν ἤ τινος ἄλλου πλήθους ἰσχὺν, πολύφωνόν τε καὶ ἀκόλαστον καὶ παντοδαπόν. Τριῶν δὴ πολιτειῶν τρία αὖ μιμήματα βίων ἴδοις ἂν ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ· [19] κατὰ μὲν τὸ βουλευτικὸν καὶ ἀρχικὸν καὶ ἐμποδὼν τῇ πράξει τε καὶ χειρουργίᾳ, τὸ θεωρητικὸν ψυχῆς γένος. Τὸ δὲ πρακτικὸν, δεύτερον, δευτέρως τιμώμενόν τε καὶ δοκιμαζόμενον· τήν τε ἐν ἀνδρὶ δημοκρατίαν οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν, πολὺ γὰρ τὸ τῆς πολιτείας τούτου γένος ἐπινέμεται πᾶσαν ψυχήν. Καὶ τοῦτο μὲν ἐατέον, καὶ ἀποχειροτονητέον γε τοῦ ἀρίστου. Θεωρίαν δὲ πρὸς πρᾶξιν [20] παραβαλλομένην, ἑκατέραν τυγχάνουσαν τοῦ καλοῦ, τὴν μὲν θεωρίαν κατὰ τὴν γνῶσιν, τὴν δὲ πρᾶξιν κατὰ τὴν ἀρετήν· ποτέραν προτιμητέον; ἀποκρίνεται ὁ λόγος, ὅτι εἰ μὲν κατὰ τὴν χρείαν αὐτὴν ἱστάμεθα, τιμητέον τὴν πρᾶξιν· εἰ δὲ κατὰ τὴν αἰτίαν τοῦ γινομένου καλῶς, προτιμητέον δὲ θεωρίαν. Ὥστε καὶ σπονδὰς ἑκατέρῳ σπεισάμενοι, νείμωμεν τὰς δυνάμεις καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βίου τοῖς ἀνδράσιν, ἢ κατὰ φύσιν, ἢ καθ' ἡλικίαν, ἢ κατὰ τύχην. Καὶ γὰρ φύσει διαφέρει ἕτερος ἑτέρου, ὁ μὲν, ἐν πράξει ἐξασθενῶν, εὐχερὴς δέ τις ὢν κατὰ τὴν ψυχὴν, πρὸς θεωρίαν· ὁ δὲ ἐν μὲν θεωρίᾳ καματηρὸς ὢν, πράττειν δὲ ἐῤῥωμένος. Διΐστησι δὲ καὶ ἡλικία τοὺς ἄνδρας· νεότητος μὲν γὰρ ἡ πρᾶξις. Ὅμηρος λέγει, κἀγὼ πείθομαι,

[21] ---νέῳ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν.

Νέος μὲν γὰρ ὢν ὁ φιλόσοφος πραττέτω, λεγέτω, πολιτευέσθω, στρατευέσθω, ἀρχέτω. Καὶ γὰρ οἱ Πλάτωνος ἐπὶ Σικελίαν δρόμοι καὶ πόνοι καὶ περὶ Δίωνα σπουδὴ, κατὰ τὴν ἀκμὴν ἐγίγνοντο τῆς ἡλικίας· γηράσαντα δ' αὐτὸν ὑπεδέξατο Ἀκαδημία, καὶ βαθεῖα σχολὴ, καὶ λόγοι καλοὶ, καὶ θεωρία ἄπταιστος, ἐν πολλῇ καὶ ἀμφιλαφεῖ ἀληθείᾳ κατατιθέμενον τὸ τοῦ βίου τέλος. Καὶ Ξενοφῶντα νεανιευόμενον μὲν ἐν τοῖς ἔργοις φιλῶ, γηράσκοντα δὲ ἐν τοῖς λόγοις ἐπαινῶ. Διΐστησι δὲ ἤδη καὶ τύχη. Τὸν μὲν γὰρ, δυνάμει καὶ [22] πράξει περιέλαβε· τὸν δὲ σχολῇ καὶ ἡσυχίᾳ προσήλωσε· ὧν τὸν μὲν ἐπαινῶ, ἐν τῷ ἀναγκαίῳ ἀνδριζόμενον, τὸν δὲ καὶ μακαρίζω καὶ ἐπαινῶ· μακαρίζω μὲν τῆς σχολῆς, ἐπαινῶ δὲ τῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ τὸν μὲν

---

[18] *Rationi magis conſentanea eſt eorum ſententia qui arbitrantur Ochlocratiam* ἐκ τῆς Δημοκρατίας παρατροπῶν *oriri. Vid. Plutarch. Tom. 2. p. 826. F.* [19] *Hæc comparatio Platonicis non eſt infrequens, licèt ſub aliis nominibus quandoque veniat. Conſulantur Apul. de Phil. Plat. l. 2. p. 20. & Alcin. c.33. Unde conſtabit Monarchiam cum ratione componi, Ariſtocratiam verò & Democratiam eandem in Rep. perſonam agere*

ἐν

tioſa: ſed & multorum ſatagit, & temerarie multa agit & audacter. Tertia forma eſt, cui ſpecioſum fecere nomen Democratiam, cum revera nihil ſit quàm ſumma plebis infimæ poteſtas, qualis vel Attica, vel Syracuſia, vel Mileſia, aut ſi quod aliud diviſum, intemperans, inconſtanſque eſt populi imperium. Tribus his Reipub. formis, tria in animo noſtro reſpondent vivendi genera. Parti primæ illi unde conſilia proficiſci diximus, & quà imperamus, quæ ab actione externa ac operatione eſt remota, contemplativum. Secundum genus tam hic quam ibi, cui ſecundus honos tribuitur, activum eſt. At verò Democratiam invenire in homine nullo negotio poſſumus. Plurima enim hujus Reipub. formæ veſtigia per totam animam diffuſa ſunt. Quod lubenter in præſentia prætermittemus, quandoquidem de primo loco in certamen venire nequit. Satis eſt ſi activam cum contemplativa conferamus, cum utraque bonum conſequatur; altera, ſcientiam; altera virtutem. Utram ergo præferemus? Reſpondet ipſa ratio, ſi uſum ſpectemus, actionem præferendam eſſe: ſi cauſam rei bene gerendæ, contemplativam. Quare melius alteram alteri conciliabimus, & tam ipſius animæ potentias, quàm vivendi genera hominibus, vel pro naturâ ſingulorum, vel pro ætate, vel pro fortunâ diſtinguemus. Primò enim non una aut eadem omnium hominum natura eſt. Alius enim infirmus, actionique impar, ad contemplandum promptam expeditamque habet animam. Alius contemplando citò defatigatur: actioni contrà ſufficit. Secundo, ætas quoque non una eademque, homines diſtinguit. Juventuti enim convenit actio, quod Homerus voluit, cui aſſentior, cum dixit:

---------- *-decet quodcumque juventam.*

Philoſophus ergo dum juventus patitur, agat, dicat, Remp. adminiſtret, militet, imperet. Nam & crebri illi Platonis in Siciliam diſcurſus, crebrique labores, & quicquid Dionis cauſà egit, in ipſo ætatis flore acciderunt. Senectutem contra Academia, profundum otium, pulcherrimæ diſciplinæ, atque inoffenſa excepit contemplatio: in multo denique atque ingenti veritatis ſtudio, extremum vitæ finem poſuit. Ita Xenophontem laudo, qui in actione juventutem, in ſapientiæ contemplatione ſenectutem egit. Poſtremo nec fortuna una eademque. Alii enim potentiam, magnamque actionum præbuit materiem, alii quietem otiumque lene indulſit. Quorum alterum laudo: quod ubi neceſſe eſt virum ſe probet: alterum & laudo & beatum judico. Beatum otii cauſa judico, laudo ſcientiæ.

---

ac iram & appetitus in animâ ſecundùm Platonicos. Horum animæ μορίων quæ ſint munia docebit Heraclides *Ponticus Alleg. Homer.* p. 431. *qui contendit Platonem ex Homero hæc traduxiſſe.* [20] Π[illegible]μορφ *Heinſ.* [21] *Iliad.* X. *v.* 71. [22] Πράξει ἀναγκαίᾳ περίβαλε. MS

ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν πλέοντα, ἵνα ἴδῃ τὴν Αἰγυπτίων γῆν, καὶ τὰς Νείλου τὰς ἐκβολάς, ἢ πυραμίδας ὑψηλάς, ἢ ὄρνεις ξένους, ἢ βοῦν, ἢ τράγον, [23] μακαρίζομεν τῆς θέας· κἂν ἐπὶ τὸ Ἱερὸν τις ἔλθῃ, κἂν τὸν Γάγγην ἴδῃ, κἂν τις αὐτόπτης γένηται Βαβυλῶνος κειμένης, ἢ τῶν ἐν Σάρδεσι ποταμῶν, ἢ τῶν ἐν Ἰλίῳ τάφων, ἢ τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ τόπων. Καὶ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα περαιοῦνται στόλοι, ἢ ἐπὶ τὰς Ἀθήνησι [24] τέχνας, ἢ ἐπὶ τοὺς Θήβησι [25] θυμούς, ἢ ἐπὶ τοὺς ἐν Ἄργει τόπους. Ὁμήρῳ δὲ καὶ Ὀδυσσεὺς σοφὸς διὰ πολλὴν πλάνην·

[26] Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.

Τὰ δὲ Ὀδυσσέως θεάματα, ἢ Θρᾷκες ἦσαν, ἢ Κίκονες οἱ ἄγριοι, ἢ Κιμμέριοι οἱ ἀνήλιοι, ἢ Κύκλωπες οἱ ξενοκτόνοι, ἢ γυνὴ φαρμακίς, ἢ τὰ ἐν ᾅδου θεάματα, ἢ Σκύλλα, ἢ Χάρυβδις, ἢ Ἀλκινόου κῆπος, ἢ ἡ Εὐμαίου αὐλή. Πάντα θνητά, πάντα ἐφήμερα, πάντα ἄπιστα. Τὰ δὲ τοῦ φιλοσόφου ἀνδρὸς θεάματα τῷ εἰκάσω; ὀνείρῳ νὴ Δία ἐναργεῖ, καὶ πανταχοῦ περιφερομένῳ· οὗ τὸ μὲν σῶμα οὐδαμοῦ στέλλεται, ἡ δὲ ψυχὴ περίεισι πᾶσαν γῆν, ἐκ γῆς ἐπ' οὐρανόν, πᾶσαν μὲν περαιουμένη θάλατταν, πᾶσαν δὲ διερχομένη γῆν, πάντα δὲ ἀέρα ἀνιπταμένη, συνθέουσα Ἡλίῳ, συμπεριφερομένη Σελήνῃ, συνδεδεμένη τῷ τῶν ἄλλων ἄστρων χορῷ, καὶ μονονουχὶ τῷ Διὶ συνοικονομοῦσα τὰ ὄντα καὶ συντάττουσα. Ὦ στόλου μακαρίου, καὶ θεαμάτων καλῶν, καὶ ὀνείρων ἀληθινῶν.

---

[23] H. St. *legit* μακαρίζω μὲν, *rectè verò ſe habet oratio, quamvis nihil mutetur.* [24] *Omnium enim artium ſtudioſi erant Athenienſes, &* Primi quidem lanificii & olei & vini uſum docuêre. Arare quoque & ſerere frumenta, glandem veſcentibus monſtrârunt. *Præcipuè verò, ut*

Etenim ſi quis modo ex Europæ in Aſiam trajicit, ut Ægypti ſitum, aut Nili oſtia, aut altiſſimam Pyramidum molem, aut aves peregrinas, aut bovem videat aut hircum, beatum propterea eum judicamus. Ut omittam quam multi Iſtrum aut Gangem ſpectatum abeant, quam multi Babylonis rudera, Sardianos amnes, ſepulchra Trojana, aut oram Helleſponti propriis uſurpare oculis geſtiant. Quam multæ ex Aſia claſſes in Græciam, vel ad artes Atticas, vel ad fabulas Thebanas, vel ad Argivorum regionem perluſtrandam quotidie veniant. Ut Homerum prætercam, qui longi erroris cauſa Ulyſſem ſapientem vocat, quòd

Multorumque hominum mores luſtrarat & urbes.

Et tamen quid Ulyſſes, præter Thracas, Barbaroſque Ciconas, aut obſcuros Cimmerios, aut maſtatorem hominum Cyclopa, aut veneficam, infernaſque imagines, aut Scyllam Charybdimque, aut hortos Alcinoi, aut Eumæi ſtabulum luſtrarat; quæ momentanea, caduca, fabuloſa ſunt omnia? Hominis verò Philoſophi ſpectacula cui comparabo? Somnio, mehercules, evidentiſſimo, in quo ubique circumferri nobis videmur. In quo quidem corpus eundem ſervat locum, animus totam circuit terram, è terra in cœlum fertur, mare univerſum circuit, univerſam humum pervagatur, univerſum aërem pervolitat: ubi cum ſole & luna circumfertur, cum cætero aſtrorum populo conſiſtit, & propemodum cum Jove univerſa regit & ordinat. O peregrinationem beatam! ô ſpectacula pulchra! ô ſomnia veriſſima!

---

equidem arbitror, *Spectat* Maximus *quod ſequitur apud* Juſtin. *lib.2. c.6.* Literæ certè ac facundia--- veluti templum Athenas habent. *Hinc* noſter *Diſſ. VII.* Ἔστι ἡ περὶ τὰς λόγους σπουδὴ, τέχνη Ἀττική. [25] Μῦθος Scal. *Reſpicit* Noſter *ad decantatiſſimus de Oedipo, Eteocle & Polynice fabulas.* *Vid.* Sophoc. *Oedip. Tyran.* & Euripid. *Phœniſſ.* [25] *Odyſſ.* Α. *v.* 3.

[1] Εἰ καλῶς ὁ Πλάτων Ὅμηρον τῆς πολιτείας παρῃτήσατο.

ΛΟΓΟΣ Ζ'.

Ἦλθεν εἰς Σπάρτην Συρακούσιος σοφιστὴς οὐ κατὰ τὴν τοῦ [2] Προδίκου καλλιλογίαν, οὐδὲ κατὰ τὴν Ἱππίου κενεολογίαν, οὐδὲ κατὰ τὴν Γοργίου ῥητορείαν, οὐδὲ κατὰ τὴν Θρασυμάχου ἀδικίαν, οὐδὲ κατ' ἄλλην πραγματείαν λόγου παρεσκευασμένος, ἀλλ' ἦν τοῦ Συρακουσίου σοφιστοῦ ἡ τέχνη, αὐτὸ ἔργον κεκραμένον ὁμοῦ χρείᾳ καὶ ἡδονῇ· τὰ γὰρ ὄψα καὶ τὰ σιτία ἡδυσμάτων συμμετρίαις καὶ κράσεσι καὶ ποικιλίαις, καὶ τῇ διὰ πυρὸς ὁμιλίᾳ, αὐτὰ ἑαυτῶν [3] προσφορώτατα εἶναι παρεσκεύαζε, καὶ ἦν πολὺ τὸ Μιθαίκου [4] καὶ ὅσον τοῖς Ἕλλησι κατὰ ὀψοποιΐαν, ὥσπερ τὸ Φειδίου κατὰ ἀγαλματουργίαν. [5] Ἧκε δὴ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην οὗτος ὁ ἀνήρ, δυναστευούσης τότε ἐν ἀρχέσῃ τῇ πόλει καὶ δύναμιν γενναίαν περιβεβλημένῃ, εὔελπις ὢν εὐδόκιμον αὐτῷ φανεῖσθαι τὴν τέχνην. Τὸ δὲ ἦν ἄρα οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ τῶν Λακεδαιμονίων τὰ τέλη ἀνακαλεσάμενοι τὸν ἄνδρα, ἐκέλευον αὐτὸν ἐξιέναι τῆς Σπάρτης αὐτίκα μάλ' εἰς ἄλλην γῆν καὶ ἀνθρώπους ἄλλους, (ἐφίεμεν γὰρ ὑπὸ τοῦ πονεῖν δεῖσθαι τροφῆς ἀναγκαίας μᾶλλον ἢ τεχνικῆς, καὶ τὰ σώματα ἔχειν [6] ἀκολάκευτα καὶ ἁπλᾶ, καὶ μηδὲν ὀψοποιοῦ δεόμενα, οὐ μᾶλλον ἢ τὰ τῶν λεόντων) ἀπεῖναι δὲ ἐκεῖσε ἔνθα καὶ εἰκὸς τιμηθήσεσθαι αὐτῷ τὴν τέχνην, δι' ἡδονῆς καὶ χρείας τοὺς δημιουργοὺς αὐτοῦ ἀσπαζομένων. Οὕτω Μίθαικος ἐξῆλθε Σπάρτης αὐτῇ τέχνῃ· παρεδέξαντο δὲ αὐτὸν οὐχ ἧττον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἡδονὴν ἀσπαζόμενοι, οὐ κατὰ τὴν παρὰ Λακεδαιμονίοις ἀτιμίαν ὑπεριδόντες. Εἰ δὲ δεῖ καὶ ἄλλας παρακαλέσαι εἰκόνας τῷ παρόντι λόγῳ σεμνοτέρας τῆς

[1] *Homerum tàm impenſe mirati ſunt Veteres, ut ægrè admodùm tulerint, ſi quis ei culpæ nonnihil affricare conaretur; Hinc tot in Zoilum convitia, quæ ſanè vix eſſe poſſent graviora, licèt non minùs pravè de Diis ſenſerat, quàm nonnullis videbatur* Poëta. *Hanc etiam ob cauſam non prorſus impunè abiit* Plato: Heraclides *enim Ponticus Alleg. Hom. p.* 411. *illum* Ὁμήρου συκοφάντην *appellat. Eidem pag. ſeq.* ἀχαρίστως ὅσων ἀπέλαυσε, *utpote qui, ſuorum placitorum fontem cùm habeat Homerum, ei detrahit, quam dicam* Philoſopho *rurſus impingit p.* 431. *Platonicorum ergò intererat, ab hoc crimine Magiſtrum liberare, quod aggreſſus eſt, præter Noſtrum,* Proclus *Comm. in Remp. p.* 392. *& ſeq. ed. Baſ. Græc.* [2] *Prodicus, Hippias, Gorgias, & Thraſymachus* Socratis *tempore floruêrunt. Eorum frequens mentio apud Platonem. Præ ſe ferebant docere,* quemadmodum cauſa inferior dicendo fieri ſuperior poſſet. Cicer. *in Bruto c.* 8.

Μιθαίκου

Utrum rectè Homerum è Repub. ſua dimiſerit Plato.

DISSERT. VII.

SPartam olim veniebat Syracuſanus quidam ſophiſta, qui neque elegantiam dicendi cum Prodico, neque inanem garrulitatem cum Hippia, neque artificium orationis cum Gorgia, neque injuſtitiæ patrocinium profitebatur cum Thraſymacho, nec in ulla denique liberalium diſciplinarum parte verſabatur. Contra verò tota Syracuſii hujus ſophiſtæ ars in ipſa actione, & quidem tali, quæ cum uſu pariter quotidiano ac voluptate eſſet conjuncta, ponebatur. Obſonia quippe ciboſque eleganter præparabat, variiſque condimentis aptè concinneque compoſitis igni admotos, gratiores, quam per ſe erant, efficiebat. Ut propemodum non minus jam eſſet apud Græcos celebre in hac arte Mithæci nomen, quam in ſtatuaria Phidiæ. Spartam ergo ſe contulit bonus ille vir, quo tempore reliquis adhuc imperabat urbibus, nobilemque illam ſuam integram ſervabat potentiam ; idque artis ſuæ fiducia, quam gratiſſimam illis futuram judicabat. Quæ ſpes eum vehementer fruſtrata eſt. Magiſtratus namque Lacedæmonius ſtatim ad ſe vocavit hominem, juſſitque finibus ſuis excederet, aliamque in terram, populumque eum, cui & voluptatem artis ſuæ & uſum commendare poſſet, ſe conferret. Se enim ſtatuiſſe, ſi quo condimento cives egerent, non aliunde id quam à labore mutuari : ideoque neceſſario tantum cibo, non artificioſo ſibi opus eſſe, quippe cum in nutriendis corporibus nullis illecebris, ſed potius ſimplicitate quadam victus uterentur, quæ non magis quam leonum corpora, egere condimentis exiſtimabant. Ita Mirhæcus cum arte ſua Sparta exceſſit. Nec tamen minus propterea reliquis acceptus fuit Græcis, quorum pro voluptatis ſuæ ſtudio ſinguli amplexi ſunt eum, non pro contemptu Lacedæmoniorum rejecerunt. Quod ſi & ab aliis videtur artibus, non paulò quam hæc Mithæci fuit, honeſtioribus, exempla eſſe de-

---

[3] *In Scriptoribus Atticis* gradus ſuperlativus, *ut loquuntur Grammatici,* pro comparativo *ſæpè uſurpatur. In re clarâ exemplum duntaxat unum afferam ex Xenoph. Mem. lib.* I. *p.* 718. Εἴθε σοι---τότε συνεγενόμην, ὅτε ΔΕΙΝΟΤΑΤΟΣ σαυτοῦ ταῦτα ἦσθα. [4] Κλέος ἐν *Scal. Heinſ. autem* καὶ ὄνομα ἐν. *ſed mihi quidem arridet Scaligeri conjectura.* [5] *Hic locus vitioſâ interpunctione laborat, quæ hoc modo tollenda eſt.* Ἦν δὲ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ἥκων ὁ ἀνὴρ δυναστεύων τότε, ἐν ἀρχούσῃ τῇ πόλει, &c. [6] *Inter artes adulatorias* ὀψοποιϊκὴν *numerabat Plato. Vid.* noſtrum *diſſ. IV. De parco autem & ſimplici Lacedæmoniorum victu multa Veterum teſtimonia congeſſit Joan. Meurſius Miſcell. Lacon. lib. I. c.* 8.

ſumenda :

Μηθαίης τέχνης· Θηβαῖοι αὐλητικὴν ἐπιτηδεύουσι, καὶ ἔστιν ἡ δι' αὐλῶν μοῦσα ἐπιχώριος τοῖς Βοιωτοῖς. Ἀθηναῖοι λέγειν, καὶ ἔστιν ἡ περὶ τοὺς λόγους σπουδὴ, τέχνη Ἀττική· [7] παιδεύματα Κρητικὰ, θῆραι, ὀρειβασίαι, τοξεῖαι, δρόμοι· τὰ Θετταλὰ, ἱππική. Τὰ Κυρηναϊκὰ, διφρεῖαι· τὰ Αἰτωλικὰ, λῃστεία, ἀκοντίζουσιν Ἀκαρνᾶνες, πελτάζουσι Θρᾷκες, νησιῶται πλέουσι. Ἐὰν δὲ μεταθῇς τὰ ἐπιτηδεύματα [8] ἄλλων πρὸς ἄλλους, νοθεύσεις τὰς τέχνας. Τί γὰρ δεῖ ἠπειρώταις νεῶν, ἢ ἀμούσοις αὐλῶν, ἢ ὀρείοις ἵππων, ἢ πεδιάδα οἰκοῦσι δρόμων, ἢ ὁπλίταις τόξων, ἢ τοξόταις ἀσπίδων; ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα διεκληρώσαντο τὰς τέχνας οἱ τόποι, ἢ αἱ φύσεις τῶν χρωμένων, ἢ αἱ φιλίαι τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἐπιτηδευθέντων· καὶ οὔτ' αὐτῶν ἕκαστον, οὔτε πᾶσι τίμιον, διότι ἐνίοις, οὔτε ἄτιμον πᾶσιν, ὅτι τισίν· ἀλλὰ εὐδοκιμεῖ ἕκαστον κατὰ τὴν χρείαν τῶν λαβόντων· τί κωλύει περὶ τῆς καλῆς ταύτης πολιτείας, [9] οὓς Πλάτων θρεψάμενος τῷ λόγῳ, ὑπὸ νόμοις ξένοις καὶ οὐ καθωμιλημένοις τῷ τῶν πολλῶν ἔθει καθῴκισεν, αὖθις σὺν λόγῳ ἔχειν καὶ τούτους ἐπιχώρια ἄττα αὐτῶν νόμιμά τε καὶ ἐπιτηδεύματα, συμπεφυκότα τῇ ἐκ παίδων τροφῇ, τιμώμενα μὲν αὐτοῖς, κατὰ τὴν χρείαν αὐτῶν ἐκείνων, ἀτιμαζόμενα δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἐπεὶ μὴ κἀκείνοις ἥρμοσεν; εἰ μὲν γὰρ πόλιν πόλει παραβαλλοίμεθα, καὶ πολιτείαν πολιτείᾳ, καὶ νόμους νόμοις, καὶ νομοθέτην νομοθέτῃ, καὶ τροφὴν τροφῇ, ἔχοι ἄν τινα ἡμῖν λόγον ἡ ἐξέτασις τοιάδε, διερευνωμένοις τὸ παρ' ἑκάστοις ἐνδέον· εἰ δέ τις μέρος τοῦ ὅλου ἀποτεμόμενος καθ' αὑτὸ, σκοπεῖ διὰ μαρτύρων τῶν χρωμένων τούτῳ ἢ μὴ, οὕτω γ' ἂν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσοις ἄνθρωποι χρῶνται κατ' ἴσον ἂν τύχοι τιμῆς καὶ ἀτιμίας, καὶ διατελοῖ ἐν ἀμφισβητησίμῳ κρίσει πλανώμενα. Καὶ γὰρ αἱ τροφαὶ καὶ τὰ φάρμακα καὶ τὰ διαιτήματα, καὶ τἆλλα ὅσα τῇ τῶν ἀνθρώπων χρείᾳ ἀνακέκραται, οὐ πᾶσιν ἑξῆς ὅμοια πάντα, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἤδη, τὸν μὲν ἔβλαψε, τὸν δὲ ὤνησε, καὶ τὸν μὲν εὔφρανε, τὸν δὲ ἠνίασεν· ἕκαστον γὰρ τούτων ἡ χρεία καὶ ὁ καιρὸς καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ βίου ἕτερα ἑτέρῳ φαίνεσθαι ποιεῖ. Οὕτω τοίνυν ἐχόντων τούτων, μεταβάντες αὖ, περὶ Ὁμήρου σκοπῶμεν ἀδεκάστως μάλα [10] οὔθ' ὅστις Πλάτωνι χαίρει, ἀτιμάζων Ὅμηρον· οὔθ' ὅστις Ὅμηρον θαυμάζει, μεμφόμενος Πλάτωνι. Οὐ γὰρ διακεκλήρωται οὐδὲ ἀπέχεσθαι ἑκάτερον θατέρου,

[7] Ἵππων δὲ ἡμῖν, ait Hoſpes Athenienſis, χρεία μὲν οὔτε τις πολλῶν, οὔτε πολλή, κατά γε δὴ Κρήτην. Plato *de leg. l. VIII. p.* 644. *H. Montana nempè & inæqualis erat Creta, ut docet* Clinias *apud eundem lib. I. de leg. p.* 565. *C.* Τὴν γὰρ τῆς χώρας πάσης Κρήτης φύσιν ὁρᾶτε, ὡς οὐκ ἔστι, καθάπερ ἡ τῶν Θετταλῶν πεδιάς. Διὸ δὴ καὶ τοῖς μὲν ἵπποις ἐκεῖνοι χρῶνται μᾶλλον, δρόμοισι δὲ ἡμεῖς. *Quem locum, cùm hæc ſcriberet, in animo ha-*

ἀλλ'

ſumenda; ſcimus Thebanos tibiarum cantu delectari, & hanc muſam quaſi vernaculam eſſe Bœotis. Athenienſes eloquentiæ operam dant, ut verè oratorium ſtudium dici poſſit ars Attica. Diſciplina Cretenſium eſt, venari, montes ſuperare, ſagittare, currere. Theſſalorum equitare, Cyrenenſium aurigari, Ætolorum prædari. Jaculo Acarnanes, pelta valent Thraces, inſulani navigant. Quod ſi aliorum ſtudia ad alios transferas, perit natura atque uſus ſingulorum. Quid enim navibus mediterraneo opus eſt, aut tibiis qui inflare eas neſcit, aut equo qui in montibus, aut curriculis qui in campeſtri terra habitat, aut arcu, cataphracto, aut ſagittario, clypeo? Sicut igitur in illis diverſas artes diverſa loci populique ingenia, aut diverſa conſuetudo amorque conſuetudinis diſtinguit, neque ſingulæ illarum aut omnibus gratæ, quia quibuſdam ſunt, aut inviſæ omnibus, quia nonnullis ſunt; ſed pro uſu hominum laudatur unaquæque: quid vetat eos qui tam præclaræ Reip. cives futuri ſunt, quos ex rationis præſcripto Plato, ſub novis legibus & quæ nihil cum vulgaribus commune habent, eduxit, rurſus ex ejuſdem rationis præſcripto conſuetudines quaſdam & inſtituta ſervare, quibus à teneris innutriti ſunt ipſi? Fieri enim poteſt ut hæc illi amplectantur, quia ex uſu ſuo eſſe ſciunt: alii verò non item, quibus non conveniunt. Si enim urbem unam cum altera, aut cum Rep. Remp. aut leges cum legibus, aut cum legiſlatore legiſlatorem, aut cum educatione educationem conferre nobis eſſet propoſitum, non ſine ratione inſtitui poſſet hæc comparatio: cum ſcire vellemus quid deeſſet ſingulis. At verò ſi quis partem totius ſegregatam ſumat, eamque ſeorſim intueatur, deque ea ex hominibus qui vel uſi ea vel non uſi ſunt inquirat, ita fortaſſe fieri poſſet, ut omnia quibus utuntur homines, æquè ab honore & infamia diſtarent, nec facile judicari poſſet, utrum alteri præferendum eſſet. Quippe & educationes, & remedia, & vivendi rationes, aliaque quæ in quotidiano hominum verſantur uſu, non omnibus eadem ſunt prorſus, ſed unum ſæpè idemque huic conducit, illi nocet: huic jucundum, illi moleſtum eſt. Facile enim aut uſus, aut occaſio, aut vitæ inſtitutum efficit, ut unumquodque horum aliud alii eſſe videatur. Quæ cum ita ſint, ad Homerum tranſeamus, ac de eo judicemus quam æquiſſimè. Ut nec eorum teſtimonio utamur, qui Platonem amant, rejiciunt Homerum, aut qui Homerum mirantur, Platonem non ferunt. Non enim alterum ab altero diviſum eſt

buit Noſter. [8] Πολλῶν .MS. *in cujus locum ex* H. Stephani *conjecturâ* ἄλλων *ſuppoſuit D.Heinſ.* [9] *Hoc apertè confitetur* Plato. Τί οὖν; οὐκ ἡμεῖς ... παράδειγμα ἐποιοῦμεν λόγῳ ἀγαθῆς πόλεως. *lib.* 5. *de Rep. p.* 465. G. [10] Χρώμενοι μάρτυσι *deeſt. Heinſ.*

&

ἀλλ' ἔξεστι καὶ τὰ τοῦ Πλάτωνος τιμᾶν, καὶ θαυμάζειν Ὅμηρον. Ἔξεστι δὲ ὧδε· Πόλιν οἰκίζει Πλάτων τῷ λόγῳ, οὐ Κρητικὴν, οὐδὲ Δωρικὴν, οὐδὲ Πελοποννησίαν, οὐδὲ Σικελικὴν, οὐδὲ μὰ Δί' Ἀττικήν· (Ἢ γὰρ ἂν τοιαύτην οἰκίζων πόλιν, μὴ ὅτι Ὁμήρου ἂν ἐδεήθη μόνου, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ὁμήρῳ Ἡσιόδου καὶ Ὀρφέως, καὶ εἴ τις ἄλλη παλαιὰ μοῦσα ποιητικὴ κατεπᾴδειν ἱκανὴ τὰς τῶν νέων ψυχὰς καὶ δημαγωγεῖν, καὶ ἡδονῇ συνήθει ἀνακιρνᾶναι τροφὰς ἀληθεῖς λόγους) ἀλλ' ἔστιν αὐτῷ ξυνοίκησις καὶ ἡ πολιτεία [11] γιγνομένη λόγῳ, κατὰ τὸ ἀκριβέστατον μᾶλλον ἢ χρειωδέστατον· ὅνπερ τρόπον καὶ τοῖς τὰ ἀγάλματα τούτοις διαπλάττουσιν, [12] οἳ πᾶν τὸ παρ' ἑκάστοις καλὸν συναγαγόντες, κατὰ τὴν τέχνην ἐκ διαφόρων σωμάτων ἀθροίσαντες εἰς μίμησιν μίαν, κάλλος ἓν ὑγιὲς καὶ ἄρτιον καὶ ἡρμοσμένον αὐτὸ αὑτῷ ἐξειργάσαντο. Καὶ οὐκ ἂν εὕροις σῶμα ἀκριβὲς κατὰ ἀλήθειαν ἀγάλματι ὅμοιον· ὀρέγονται μὲν γὰρ αἱ τέχναι τοῦ καλλίστου, αἱ δὲ ἐν ποσὶν ὁμιλίαι καὶ χρεῖαι ἀπολείπονται τῶν τεχνῶν. Οἶμαι δὲ εἰ καί τις ἦν ἐν ἀνθρώποις δύναμις πλαστικὴ σωμάτων σαρκίνων, [13] ξυμφορήσαντες ἂν οἱ δημιουργοὶ τὰς δυνάμεις ξυμμέτρως γῆς καὶ πυρὸς, καὶ τῶν ὅσα τούτοις ἁρμοσθέντα τε καὶ ὁμολογήσαντα, συνίστησι τὴν σωμάτων φύσιν, ἀπέφηναν ἂν, ὡς εἰκὸς, σῶμα ἀνενδεὲς φαρμάκων καὶ μαγγανευμάτων καὶ διαιτημάτων ἰατρικῶν. Εἰ οὖν τις ἐκείνων τινὸς τῶν δημιουργικῶν ἀκούσας νομοθετοῦντος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πλασθεῖσι τῷ λόγῳ, ὅτι ἄρα δεήσονται οὐδὲ Ἱπποκράτους ἰωμένου σφᾶς, ἀλλὰ χρὴ [14] στέψαντας ἐρίῳ τὸν ἄνδρα καὶ χρίσαντας μύρῳ ἀποπέμπειν παρ' ἄλλους, εὐδοκιμήσοντα ἐκεῖ ὅπου τὴν τέχνην παρακαλεῖ ἡ νόσος· κᾆτα ἀγανακτοίη πρὸς αὐτὸν ὡς ἀτιμάζοντα τὴν Ἀσκληπιοῦ καὶ τὴν Ἀσκληπιαδῶν τέχνην ἆρα οὐ καταγέλαστος ἂν γίγνοιτο αἰτίαν προσφέρων τῷ μὴ κατὰ ἀτιμίαν παραιτουμένῳ ἰατρικὴν, ἀλλὰ μήτε κατὰ χρείαν δεομένῳ αὐτῆς, μήτε καθ' ἡδονὴν ἀσπαζομένῳ; δύο γὰρ ὄντων τούτων ὑφ' ὧν Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος,

---

[11] *Per* πολιτείαν λόγῳ γινομένην *intelligit adeò perfectam ut in terris quidem locum non habeat, in cœlo tamen extet illius exemplar quod ratione poteſt concipi.* Γῆς γε, *inquit Plato de Rep. lib.* 9. *p.* 510. *F.* οὐδαμοῦ οἶμαι αὐτὴν εἶναι. Ἀλλ' (ἦν δ' ἐγὼ) ἐν οὐρανῷ ἴσως παράδειγμα ἀνάκειται, τῷ βουλομένῳ ὁρᾶν. &c. *Hinc* Diog. Laërt. *in ſuo de Platon. Epigr. lib.* 3. *p.* 88. Πλάτων, *inquit,*

——Πόλιν ἤλυθεν, ἥν ποτε αὐτὸς
Ἔκτισε καὶ δαπέδῳ Ζηνὸς ἐνιδρύσατο.

Reſpicit autem ad IDEAS divino intellectui obverſantes quæ ſunt ut ait Plutarc. *in Quæſt. Plat. p.* 1001. παραδείγματα---τὰ νοητὰ τῶν αἰσθητῶν. *Vid. &* Procl. *Comm. in Polit. p.* 394. [12] *Optimè hanc in rem* Cicero *de Orat. c.* 2. Phidias cùm faceret Jovis formam, aut Minervæ, non contemplabatur aliquem e quo ſimilitudinem duceret; ſed ipſius in mente inſidebat ſpecies

καὶ

& quaſi ſeparatum, cum ſimul & Platonis ſcripta colere & mirari Homerum liceat. Id autem fiet hoc modo. Civitatem ſola contemplatione inſtituit Plato; non Creticam hercules; neque quam aut Dores, aut Peloponneſii, ant Siculi, aut Athenienſes incolerent. Id quippe ſi ſpectaſſet, non Homero tantum, ſed cum hoc & Heſiodo & Orpheo, & ſi quæ præterea antiqua Muſa eſt, quæ juventutis animos ſuaviter mulcere ac delinire, & cum voluptate molliter miſcere veritatem poſſet, opus eſſet. Sed, ut dixi, exemplum tantum civitatis, exemplum tantum Reip. oſtendit; magis accuratum quam uſui accommodatum. Idem quod ſtatuarii noſtri faciunt, qui cum è ſingulis corporibus, quæ in iis pulchra ſunt, mira arte colligant, & ex tam diverſis unam imaginem efficiant; hæc ipſa tam aptè inter ſe confundunt & miſcent, ut unam quoque eamque concinnam & veram exprimant pulchritudinem: cum qua tamen nulla naturalis pulchritudo corporis tam eſt accurata ut venire in certamen poſſit. Artes quippe abſolutè pulchrum aliquid deſiderant, cum quotidianus uſus longè minus accuratus ſit. Quod ſi quis hoc concederet hominibus, ut humanum corpus fabricare poſſent, dubium non eſt, ut ego arbitror, quin terræ igniſque qualitates, cum aliis quæ apte conjunctæ inter ſe & temperatæ humanum corpus conſtituunt, ita abſolutè miſcerent novi illi artifices, ut nec remediis ullis, nec lenociniis, nec præſcriptionibus medicis in victu illis opus eſſet. Jam ſi aliquis ex his artificibus unum audiret qui leges præſcriberet homini, quem feciſſe eum fingimus, & inter cætera hoc quoque: Nihil illi medicina Hippocratis opus fore quare hominem lana coronatum, quod de Homero Plato dicit, unguentoque delibutum, ad alios mitteret: ibi enim locum habituram illius artem, ubi locum habet morbus. Si hæc, dico, audiret aliquis, nec æquo ferret animo, quod Aſclepii, quod Aſclepiadarum artem contemneret, nonne oppido ridicule eum accuſare videretur, qui artem rejiceret, non quam contemneret: ſed quam neque uſui ſibi nec voluptati eſſe poſſe ſciret? Cum enim ſint duo à quibus Homerus Heſioduſ-

---

pulcritudinis eximia quædam quam intuens in eaque defixus, ad illius ſimilitudinem artem & manum dirigebat. [13] *Exiſtimabant Philoſophi corpora tùm animata tum inanimata ex Empedocleis conſtare Elementis. vid.* Apul *Phil. Plat. l. 1. p. 5. Cùm verò hæc corporis* στοιχεῖα *debitâ adſint copiâ aptèque inter ſe commixta, præſtò eſt ſanitas.* [14] *Homerum bis, ut vult Maximus, honoribus mactatum è Rep. ſuâ dimiſit* Plato. *vid. l. 3. de Rep. Non deſunt tamen, qui contumeliæ cauſa unguentis delibutum lanaque coronatum arbitrantur. Eum nempè molliculum judicabat & ſeverioris diſciplinæ hoſtem. Nam Corona lanea apud Cretenſes* κατηγορεῖ ὅτι ἀνδρόγυνός ἐστιν *ut ait Ælian. V. H. XII.* 12. *ubi vid.* Kühn. *Unguentum etiam, effeminati erat nota.* Seneca *de Benef. l. 7. c.* 25. Ariſtippus aliquando delectatus unguentis, malè, inquit, iſtis effeminatis eveniat qui rem tam bellam infamavêrunt.

que,

καὶ ὅσις ἄλλος, ἐν ἁρμονίᾳ ποιητικῇ εὐδόκιμοι ἦσαν, χρείας καὶ ἡδονῆς, κατ' ἑκάτερον αὐτοῖν ἐπιτήδεια τὰ ἔπη τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ, οὔτε κατὰ τὴν χρείαν, οὔτε κατὰ τὴν ἡδονήν. Ἥ τε γὰρ χρεία συνελήλαται αὐτῇ εἰς τροφὴν ἀκριβῆ καὶ ἀκέσματα ἀναγκαῖα, οὐδὲν αὐθαίρετον, οὐδὲ αὐτεξούσιον, οὐδὲ οἷον ἂν δέξαιντο παρὰ μητέρων παῖδες ὑπὸ φήμης ἀλόγου πλασθέντα μῦθον· οὐδὲν γὰρ εἰκῇ οὐδὲ ἐκ τοῦ προστυχόντος οὔτε ἄκουσμα οὔτε παίδευμα οὔτε ἄθυρμα παρέλθοι ἂν εἰς τοιαύτην πόλιν, ὥστε καὶ δεηθῆναι Ὁμήρου, τὰς οὔσας περὶ θεῶν δόξας ἐμμελῶς μεγαλύνοντος, καὶ τρέποντος τὰς τῶν πολλῶν ψυχὰς ἐκ ταπεινῆς φαντασίας εἰς ἔκπληξιν. Τοῦτο γάρ τοι δύναται ποιητοῦ λόγος ἐμπεσὼν ἀκοαῖς τεθραμμέναις καλῶς, προσβιβάζειν αὐτὰς, καὶ μὴ παρέχειν σχολὴν διαπιστεύειν τοῖς εἰκῇ θρυλλουμένοις λόγοις· ἀλλ' εἰδέναι μὲν ὅτι ποιητικὴ πᾶσα αἰνίττεται, καταμαντεύεσθαι δὲ τῶν αἰνιγμάτων μεγαλοπρεπῶς, κατὰ τὴν θεῶν δίκην. Ὁπόθεν δὲ ἐξελήλαται τὸ ταπεινὸν πᾶν καὶ τὸ ἠμελημένον, τί δεῖ ἐνταῦθα τοιούτου φαρμάκου; [15] Τὸν Ἀνάχαρσιν ἐκεῖνον ἤρετο Ἕλλην ἀνὴρ, εἰ ἔστιν αὐλητικὴ ἐν Σκύθαις· ὁ δὲ, οὐδὲ ἄμπελοι, ἔφη. Ἄλλη γὰρ ἄλλην προκαλεῖ ἡδονὴν, καὶ ἔστι ξυμφυὲς τὸ χρῆμα, καὶ ἄπαυστον καὶ ἀέναον, ἐπειδὰν ἄρξηται ῥεῖν· καὶ μία μηχανὴ πρὸς σωτηρίαν, στῆσαι τὰς πηγὰς, καὶ ἀποφράξαι τὴν ἡδονῶν γένεσιν. Ἡ δὲ τοιαύτη πόλις ἣν συνεστήσατο ὁ Πλάτων, ἄβατος ἡδονῇ καὶ θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων. Ὥστε οὔτε εἰ ποιητικὴ προσκαλεστικὸν ἡδονῆς, εἰσεδέξατο ἂν αὐτὴν, καὶ πολὺ μᾶλλον κατὰ τὴν χρείαν. Ἐῶ λέγειν ὅτι καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις γενῶν οὐ λόγῳ μόνον πλαττόμεναι πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ γινόμεναι πολλαὶ καὶ πολιτευθεῖσαι ὑγιῶς, καὶ ξυνοικισθεῖσαι νομίμως, ἀγνοοῦσι τὸν Ὅμηρον· ὀψὲ μὲν γὰρ ἡ Σπάρτη ῥαψῳδεῖ, ὀψὲ δὲ καὶ ἡ Κρήτη, ὀψὲ δὲ καὶ τὸ Δωρικὸν ἐν Λιβύῃ γένος. Ἐπῃνοῦντο δὲ οὐκ ὀψὲ, ἀλλ' ἐκ παλαιοῦ ἀρετῆς. Τὰ δὲ τῶν [16] βαρβάρων τί χρὴ λέγειν; σχολῇ γὰρ ἂν ἐκεῖνοι τὰ Ὁμήρου μάθοιεν· ἀλλ' εὕροις ἂν ὅμως καὶ ἐν βαρβάροις ἀρετὴν ἀπεσχοινισμένην τῶν Ὁμήρου ἐπῶν· ἢ γὰρ ἂν καὶ τὸ τῶν ῥαψῳδῶν γένος τὸ ἀνοητότατον, εὐδαιμόνει κατὰ τὴν συνουσίαν τῆς τέχνης· τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. Καλὰ μὲν γὰρ τὰ Ὁμήρου ἔπη, , καὶ ἐπῶν τὰ κάλλιστα καὶ φανότατα, καὶ ᾄδεσθαι Μούσαις πρέποντα· ἀλλ' οὐ πᾶσι καλὰ, οὐδὲ ἀεὶ καλά· οὐδὲ

---

[15] *Hoc ejus reſponſum memorat* Diog. Laërt. *in vit. p.* 27. *ut & alii quorum verba ſuppeditabunt* Il. Caſaubonus & Æg. Menagius *in loc.* [16] *Frontibus adverſis inter ſe pugnant Ælianus & Noſter. Ille enim V. H. XII.* 48. *alt*, Ὅτι Ἰνδοὶ τῇ παρὰ σφίσιν ἐπιχωρίῳ φωνῇ τὰ Ὁμήρου μεταγράψαντες

que, & ſi qui alii à poëtica celebrari ſolent harmonia, utilitas nimirum & voluptas; neutro horum ad Rempub. Platonis, conferre eorum quicquam poſſunt carmina: nec utilitate, dico, nec voluptate. Nam utilitatem ſi ſpectes, tota ea in educatione accurata & ſalubribus ibi monitis conſiſtit; quare neque ullam dicendi audiendique quæ velis libertatem aut licentiam admittit: nec ullam ibi fabulam ex matribus ſuis pueri hauriunt, quam ipſæ prius à rumore vano hauſerunt. Nullum enim dictum, nulla diſciplina, nulla delectatio, temere & ſine certa ratione eam intrat Remp. ne ibi neceſſario Homerum requiri putes, qui conceptas de Diis opiniones cum quadam numerorum elegantia in majus tollit: humileſque & demiſſas vulgi cogitationes admirari & ſtupere cogit. Hæc enim propria poëtici ſermonis vis eſt, ut malè inſtitutorum hominum aures ita ſuo ſtrepitu detineat, occupetque, ne temere ineptis cum vulgo opinionibus accedant: ſed ante omnia, id quod res eſt cogitent, poëtam omnem obſcurè ſcribere, atque ea ipſa, ſicut in rebus divinis, aliter intelligenda eſſe. At verò in ea urbe in qua nihil plebeium, nulli negligentiæ locus eſt, quid hoc remedio eſt opus? Græcus quidam ex Anacharſide illo celeberrimo, quæſiſſe dicitur, eſſentne tibiæ in Scythia; ille, nec vites, inquiebat. Voluptas enim alia aliam trahit, alia cum alia cohæret: quæ cum ſemel fluere cœpit, nunquam deſinit, nunquam inhiberi poteſt. Nec aliud ad ſalutem reſtat remedium, quam fontem ipſum ſiſtere, ortum voluptatis impedire. Qualis cum ſit Platonis Reſp. nullam oculorum auriumve delectationem admittit. Ex quo ſequitur, nec poëticen, ſi voluptatem parit, in hanc Rempublicam admiſſam iri: cum ob utilitatem potius admitti poterat. Ut omittam multas extitiſſe inter homines non imaginarias, ſed veras Reſp. quæ & optimè eſſent conſtitutæ, optimiſque uterentur legibus, quæ tamen Homerum ignorarent. Nuper enim Sparta recitare verſus ejus cœpit, nuper Cretes, nuper qui in Libya ſunt Dores, qui tamen omnes non nuper, ſed antiquitus à virtute commendati fuerunt. Nec enim de Barbaris neceſſe eſt dicere: quos non vereor ne verſus Homeri didiciſſe putes. Et tamen virtutem apud Barbaros invenies, quam Homericæ poëſi non debent. Quod niſi ita ſe haberet, beatiſſimi rhapſodi eſſent: quos omnium hominum conſtat eſſe dementiſſimos. Atqui longe aliter ſe res habet. Pulchra ſunt fateor Homeri poëmata, longeque omnium pulcherrima, maximeque illuſtria, & revera digna quæ à Muſis canantur. Non tamen omnibus pulchra, nec pulchra ſemper. Nec

ἄδουσιν οὐ μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Περσῶν βασιλεῖς. Ad Indos quod attinet, idem refert Dion *Chryſoſtomus Orat.* 53. *p.* 555.

enim

γὰρ τῶν ἐν μουσικῇ μελῶν εἷς νόμος, οὐδὲ εἷς χρόνος. Καλὸν μὲν ἐν πολέμῳ [17] τὸ Ὄρθιον, καλὸν δὲ ἐν Συμποσίῳ τὸ [18] Παροίνιον· καὶ καλὸν μὲν Λακεδαιμονίοις τὸ [19] Ἐμβατήριον, καλὸν δὲ Ἀθηναίοις τὸ [20] Κύκλιον· καὶ καλὸν μὲν ἐν διώξει τὸ Ἐγκελευστικὸν, καλὸν δὲ ἐν φυγῇ τὸ Ἀνακλητικόν. Ἡδεῖα μὲν πᾶσα μοῦσα, ἀλλὰ τὸ τῆς χρείας οὐχ ὅμοιον πᾶσιν. Ἂν τοίνυν καθ' ἡδονὴν κρίνῃς Ὅμηρον ᾄδειν ἄνδρας, εἰσκυκλεῖς ποιητῶν χορὸν ἀκόλαστον καὶ βακχεύοντα, κρατοῦντα ἡδονῇ τῆς Ὁμήρου ᾠδῆς, ἀποχειροτονεῖς τῆς ἡδονῆς τὸν ἄνδρα. Ἡδὺς μὲν γὰρ, ἡδὺς, ἀλλὰ τὸ κάλλος ἀκμαιότερον τῆς ἡδονῆς, καὶ μὴ παρέχον σχολὴν εὐφραίνεσθαι, ἀλλ' ἐπαινεῖν. Ἀλλ' ἔπαινος, σὺν ἡδονῇ μὲν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ ἡδονή. Εἰ δὲ καθ' ἡδονὴν τὰ Ὁμήρου ἀσπαζόμεθα, ὡς αὐλήματα, ὡς κιθαρίσματα, ἐξελαύνεις Ὅμηρον οὐκ ἐκ τῶν Πλάτωνος τροφίμων μόνον, ἀλλὰ καὶ [21] ἐκ τῶν Λυκούργου· καὶ ἐκ τῶν Κρητικῶν, καὶ παντὸς χωρίου, καὶ πάσης πόλεως ὅπου μετ' ἀρετῆς εὐδοκιμοῦσιν οἱ πόνοι.

Τίς ἡ Σωκράτους ἐρωτική.

ΛΟΓΟΣ Η'.

[1] ΚΡιτοβούλῳ ἀνδρὶ ὄνομα Αἰσχύλῳ, παῖς ἦν Ἀκταίων, μειράκιον Δωρικὸν, ὥρᾳ διαφέρον. Ἐρᾷ Ἀκταίωνος νεανίας Κορίνθιος, γένους τῶν Βακχιαδῶν· [2] Βακχιάδαι δὲ Κορίν-

---

[17] *Genus musices quo nullum post Harmoniam natam ad acuendos Militum animos aptius exciterit; nomen* ἀπὸ τοῦ ῥυθμοῦ *accepisse inquiunt* Hesych. *in V. Pollux IV. 9. Schol. vero Aristoph. Achar. I. 1.* διὰ τὸ εἶναι εὔτονον καὶ ἀνάτασιν ἔχειν. *Horum utrique gemina habet Phot. in Lex.* MS. Ὄρθιον νόμον καὶ τροχαῖον, δύο νόμους ἀπὸ τῶν ῥυθμῶν ὠνόμασε Τέρπανδρος, ἀνατεταμένοι δ' ἦσαν. *Constabat autem nomus iste ex tetrasemi elatione & octasemi positione. Auctor ejus Terp. qui &* Δαίολον νήτην *&* τόνον *etiam* μιξολύδιον *primus in hanc disciplinam invexit, notante* Plutarch. *de Muſ. De Orthii viribus mira narrant* Herod. Cli. Cap. 24. *& ex eo Agell. XVI. 19. necnon Camertis Episcopus.* Τρόπος ἐκεῖνος ᾠδῆς εἰς πόλεμον ἐρεθιστικός. Τιμόθεος ἐν ὄρθιον ᾆσας τοσοῦτον Ἀλέξανδρον Ἄρεος ἔπλησεν ὡς εἰς τὰ ὅπλα εὐθὺς ἀναπηδῆσαι *quæ rectius apud Eustath. in Il. λ. p. 758. quem transcripsit, hodie leguntur. Pro* ἐρεθισμὸς ἐρεθιστικὸς *nimirum & post* εὐθὺς *additur* ἐκεῖνον. *Historia extat apud* Plutarch. *loco laudato, Hermog. & aliis. Cæterum Orthii meminit* Julian. *in Epist. ad Iamb.* Schol. *Pindari 169. 94. 161. Sch. in Anthol. p. 21.* Wassius. [18] *Quod hoc genere delectabantur Athenienses, testatur* Athen. 4. 27. *Auctor ejus Lasus Hermionensis* Schol. *ad Arist. Aves 421. 16. qualia autem fuerint hæc* Κύκλια *& quomodo musicen corruperint narrat* Schol. *supra laudat. p. 404 & 585. Nub. 79. 9. qui* Κυκλίων Χορῶν ἀσματοκάμπτας *deridendos propinat. vid. e-*

θα

enim in muſicis modulationibus unus tonus eſt, nec unum tempus idoneum omnibus. Pulchrum in bello, id quod Orthion vocant: pulchrum in convivio, quod Parœnion dicitur. Pulchrum apud Lacedæmonios, quod Embaterion: pulchrum apud Athenienſes quod Cyclion appellant. Pulchrum ei qui hoſtem inſequitur, quod Enceleuſticon, pulchrum illi qui fugit quod Anacleticon vocant. Jucunda eſt omnis ars muſica, ſed non idem omnium uſus. Quod ſi in commemoranda heroum virtute, nil præter voluptatem ſpectaſſe Homerum exiſtimas, vide ne examen ingens laſcivorum nobis furioſorumque admittas poëtarum, qui in hac quidem parte Homero ſunt præferendi, atque ita ſuffragio tuo ne jucunditatis quidem ei palmam relinquas. Jucundus, fateor, jucundus eſt, ſed longè major ejus pulchritudo: quæ lectori non permittit ut delectetur, ſed ut laudet tantum. Laus autem ut cum voluptate conjuncta eſt, ita non eſt ipſa voluptas. Nam ſi non aliud in Homeri ſcriptis quam voluptatemamamus, ut in tibiæ alicujus aut citharæ cantibus, jam non ex Platonis tantum alumnis, ſed & ex Lycurgi & Cretenſium, omnique regione & civitate Homerum exigis, ubi cum virtute labos laudatur.

De amatoria Socratis.

DISSERT. VIII.

Homini cuidam Corinthio, nomine Æſchylo, filius erat, Doricus adoleſcens, admodum formoſus. Hunc Actæonem (nam id adoleſcenti erat nomen) deperire fortè juvenis Corinthius cœpit, è Bacchiadarum genere, qui tum temporis Co-

tiam Theon. in Aratum p. 659. *Enarrat.* Sophocl. 45. *Caſaub ad Athen. III.* 7. Waſſius. [19] *Embaterion erat modus quo pugnaturi utebantur Lacedæmonii, ut animos ad virtutem excitarent; quod multis probat doctiſſ. Meurſius Miſcell. Lacon. l.* 2. *c. XI.* [20] *Intellige veterum Scolia Convivalia v.g. Pindari, &c. Sive ſententiam aliquam maxime ſeveram & ſeriam ad præſentem temulentiam accommodatam* παρὰ πὸτον ... *Sic apud* Petron. *cum Convivæ invitaſſent ſeſe pluſculum inquit aliquis*-----Quam totus homuncio nil eſt, diutius vivit vinum quàm homuncio, ergo-----Vivamus dum licet eſſe bene. *v.* Lucian. *de Saltat. Hæc dicuntur* παρόινια ἄσματα *Pollux VI.* 19. *fuere* παροίνιοι αὐλοὶ *Idem Cap.* 10. *Lib.* 4. *nam ad tibiam canere ſolebant Miniſtri.* Waſſius. [21] *De Lacedæmoniis & Cretenſibus hoc ipſum teſtatur* Plat. *de leg. lib.* 1. *pag.* 568. *F.* & 569. *C.*

[1] *Hanc Hiſtoriam prolixè narrat* Plutarch. Ἐρωτ. διηγ. *p.* 772. *E. Actæoni Meliſſum dat patrem qui noſtro eſt Æſchylus. Amatori nomen erat Archias, qui, ut ex eodem diſcimus, ob hoc facinus Corintho Siciliam profugit.* [2] *A Bacchide Prumnidis filio, ex poſteris Aletæ Heraclidis, ortum ducebant, Corinthique imperium tenuère. Vid.* Pauſan. *in Corinth. p.* 92.

 rinthi

θεν ἐδυνάστευον· ὡς δὲ ἐσωφρόνει τὸ μειράκιον καὶ ὑπερεφρόνει ὕβρεως τοῦ ἐραστοῦ, [3] ἐκώμασεν εἰς Ἀκταίωνος ὁ ἐραστὴς, ὁμοῦ τοῖς Βακχιάδαις νεανίσκοις· οἱ θαρσοῦντες μέθῃ καὶ τυραννίδι καὶ ἔρωτι, εἰσπεσόντες εἰς τὸ δωμάτιον, οἱ μὲν ἐπειρῶντο ἀπάγειν, οἱ δὲ οἰκεῖοι, κατέχειν. Σπωμένου τὸ μειράκιον ὑπ' ἀμφοῖν, βίᾳ διαφθείρεται ἐν χερσὶν αὐτῶν. Καὶ [4] εἰκάσθη τὸ ἐν Κορίνθῳ τοῦτο πάθος τῷ Βοιωτίῳ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν τῶν μειρακίων· ἀπολομένου ἑκατέρου, τοῦ μὲν, ὑπὸ κυνῶν ἐν θήρᾳ, τοῦ δὲ ὑπὸ ἐραστῶν ἐν μέθῃ. [5] Περιάνδρῳ τῷ Ἀμβρακιώτῃ τυράννῳ παιδικὰ ἦν μειράκιον πολιτικὸν, ἅτε δὲ οὐ σὺν δίκῃ τὴν ὁμιλίαν συστησαμένῳ, ὕβρις ἦν τὸ χρῆμα, οὐκ ἔρως· θαρσῶν δὲ ὁ Περίανδρος τῇ ἐξουσίᾳ, παροινεῖ εἰς τὸ μειράκιον. Ἡ δὲ παροινία αὕτη Περίανδρον μὲν ἔπαυσεν ὑβρίζοντα, τὸ δὲ μειράκιον ἐποίησεν ἐξ ἐρωμένου τυραννοκτόνον. Αὕτη δίκη ἀδίκων ἐρώτων. Βούλει σοι λέγω καὶ τοῦ ἑτέρου τρόπου τῶν ἐρώτων τοῦ δικαίου μίαν γέ τινα ἢ δευτέραν εἰκόνα; Μειρακίῳ [6] Ἀττικῷ δύο ἤστην ἐραστὰ, ἰδιώτης καὶ τύραννος· ὁ μὲν, δίκαιος ἦν, διὰ ἰσοτιμίαν· ὁ δὲ ἄδικος, δι' ἐξουσίαν. Ἀλλά τό γε μειράκιον ὄντως ἦν καλὸν καὶ ἐρᾶσθαι ἄξιον, ὥστε ὑπεριδὸν τοῦ τυράννου, τὸν ἰδιώτην ἠσπάζετο· ὁ δὲ, ὑπ' ὀργῆς, [7] τἆλλά τε ἀμφοτέρους προὐπηλάκισε, καὶ [8] ἀδελφὴν Ἁρμοδίου Παναθηναίοις ἥκουσαν ἐπὶ τὴν πομπὴν κανηφορήσουσαν ἐξήλασεν ἐπ' ἀτιμίᾳ. Διδόασι δίκην ἐκ τούτου Πεισιστρατίδαι, καὶ ἦρξεν ἐλευθερίας Ἀθηναίοις ὕβρις τυράννου, καὶ μειρακίου θάρσος, καὶ ἔρως δίκαιος, καὶ ἐραστοῦ ἀρετή. Ἐλευθεροῖ τὰς Θήβας [9] Ἐπαμινώνδας ὑπὸ Λακεδαιμονίων, στρατηγήματι ἐρωτικῷ. Μειρακίων πολλῶν καλῶν ἐρασταὶ ἦσαν Θήβησι πολλοὶ νεανίαι· ὅπλα δοὺς Ἐπαμινώνδας τοῖς ἐρασταῖς καὶ τοῖς ἐρωμένοις, ξυνέταξε λόχον ἱερὸν τοῦ ἔρωτος, δεινὸν καὶ ἄμαχον, καὶ συνασπίζοντα ἀκριβῶς, καὶ ἄρρηκτον· [10] οἷον οὔτε ὁ Νέστωρ περὶ τὸ

[3] *Qui hunc amatorum morem ignorat, adeat* Plutarch. Ἐρωτ. *p.* 762. *C. Cum commeſſantibus erant Tibicinæ; hinc Agathonis convivæ apud* Platon. *in Sympos p.* 331. G Κωμαστῶν καὶ αὐλητρίδος φωνὴν *audiunt: Huc etiam reſpexit* Lucian *in vit. Auct.* T. 1. *p.* 377. *de molli Philoſopho loquens:* Κωμάσαι, *inquit,* μετ' αὐλητρίδος ἐπιτήδειος, ἐρῶντι καὶ ἀσώτῳ διαιτᾶν. [4] *Hæc fabula ex* Ovid. *Metam. III. v.* 131. *& ſeq. fit notiſſima. Nugivenduli* Ἀλληγορισταὶ *hoc commentum ità explicant ac ſi, quoniam canes* inanitèr paſcendo omnem penè ſubſtantiam perdidit, à canibus ſuis devoratus eſſe dicatur, *ut ait* Fulgentius *Mythol. lib.* 3. *c.* 3. *vid. &* Palæphatum περὶ ἀπίστων *c.* 3. [5] *Periandri caſum paucis exhibet* Plutarch. Ἐρωτ. *p.* 768. *F.* Περίανδρος, *inquit,* ὁ Ἀμβρακιωτῶν τύραννος ἠρώτα τὸν ἐρώμενον, εἰ μήπω κύει, κἀκεῖνος παροξυνθεὶς ἀπέκτεινεν αὐτόν. *Eadem habet* Ariſtot. *de Rep. V.* 10. [6] *Hipparchus & Ariſtogiton Harmodium amabant;* Ἐραστῶν *verò poſterior unà cum Amaſio Tyrannum interfecit, ut multis refert* Thucyd. *lib.* 6. *p.* 215, 216. *ed. Steph.* [7] Ἅμα τι. Canter. [8] *A tempore* Erichthonii, *cùm* Panathenæa *agerentur, primariæ Virgines ferebant caniſtra, in quibus repoſita erant ea, quæ ſacris faciendis neceſſaria. Vid.* Meurſii *Panath. c.* 23. [9] *Pugnâ Leuctricâ.* Ἱερῷ λόχῳ, *qui ex Amaſiis*

Ἴλιον

rinthi imperabant. Cum autem caſtus adoleſcens eſſet, amantemque libidinoſum negligeret, nocte quadam, cum aliquot ejuſdem familiæ juvenibus, in domum Actæonis procatum venit: ubi vel ebrietatis ſuæ vel regiæ poteſtatis vel amoris fiducia, abducere adoleſcentem conatur, propinquis eum retinentibus; donec utrinque in diverſa diſtractus, miſer adoleſcentulus in manibus eorum expiraret. Quod Corinthiorum facinus cum altero illo cœpit conferri, quod in Bœotia accidit: non alia credo de cauſa, quam quod idem utrique adoleſcenti nomen eſſet, cùm alter in venatione à canibus, alter in vino diſcerptus eſſet ab amantibus. Periander Ambraciotarum tyrannus, civis cujuſdam filium in deliciis habebat, quo cum præter jus faſque abuteretur, fœda potius libido, quam amor dici debebat. Ergo Periander tempore quodam fretus poteſtate ſua, contumelioſè admodum adoleſcentem tractat: quæ res libidini ejus finem attulit, ſimulque adoleſcentem ex catamito tyrannicidam fecit. Talis plerunque pœna improbum amorem excipit. Viſne viciſſim alterius amoris, qui legitimus eſt, unum & alterum tibi adferam exemplum? Adoleſcens quidam Atticus, amatores habebat duos, privatum hominem, & tyrannum: quorum alter vir probus erat, conditionis ſuæ memor: alter improbus, potentiæ fiducia. Sed & adoleſcens verè pulcher erat, & amore non indignus: quo facilius tyrannum contempſit, privatum hominem amplexus eſt. Quare ſuccenſus ille, præter alias injurias, queis utrunque affecit, ſororem Harmodii, quæ Panathenæorum feſto ad gerendum caniſtrum veniebat, cum ignominia ejecit. Hujus facinoris pœnam ſtatim Piſiſtratidæ dedêre, cauſaque Athenienſibus libertatis fuit, contumelioſa tyranni libido, adoleſcentis audacia, probuſque amor, & amatoris virtus. Epaminondas amatorio ſtratagemate Thebas in libertatem à Lacedæmoniis vindicavit. Erant Thebis multi pulchri adoleſcentuli qui amabantur, multi pulchri juvenes qui amabant. Utriſque arma in manum Epaminondas dat, ex utriſque cohortem inſtruit amatoriam, quæ miræ virtutis planeque inexpugnabilis cum eſſet, conferto ſimul agmine facile hoſtium impetum ſuſtinuit. Qualem neque imperatorum

---

9 *Amatoribus conſtitit, auctor fuit Gorgidas.* Plutarch. *in Pelop. p.* 287. *B.* Τὸν δ' ἱερὸν λόχον, ὥς φασιν, συνετάξατο Γοργίδας πρῶτος, ἐξ ἀνδρῶν ἐπιλέκτων τριακοσίων —— Ἔνιοι δέ φασιν ἐξ ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων γενέσθαι τὸ σύστημα τοῦτο. Athenæus *l.* 13. *p.* 561. *F.* Ὁ δὲ παρὰ Θηβαίοις ἱερὸς λόχος καλούμενος συνέστηκεν ἐξ ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων. 10 *Hinc Pammenes Homerum incuſavit* ὡς ἀνέραστον, ὅτι κατὰ φῦλα καὶ φρήτρας συνελόχιζε τοὺς Ἀχαιοὺς, οὐκ ἐρώμενον ἔταττε παρ' ἐραστὴν —— καὶ γὰρ φυλέτας καὶ οἰκείους καὶ θεοὺς γονεῖς καὶ παῖδας ἐγκαταλείπουσιν, ἐραστοῦ δὲ καὶ ἐρωμένου μέσος οὐδεὶς πώποτε διεξῆλθε πολέμιος, οὐδὲ διεξήλασεν. *Verba ſunt* Plut. *ex Amat. p.* 761. *B. Vid. & vit.* Pelop. *ab eodem ſcript. p.* 287. *Porrò locus, quem reſpexit Pammenes, extat Il. B. v.* 362. *ubi Neſtor Agamemnonem hoc modo alloquitur,*

Κρῖν' ἄνδρας κατὰ φῦλα, κατὰ φρήτρας, Ἀγάμεμνον,
Ὡς φρήτρη φρήτρηφιν ἀρήγῃ, φῦλα δὲ φύλοις.

Ἴλιον συνεξήσατο, ὁ δεινότατος τῶν στρατηγῶν· οὔτε [11] Ἡρακλεῖδαι περὶ Πελοπόννησον, οὔτε [12] Πελοποννήσιοι περὶ τὴν Ἀττικήν· ἔδει γὰρ ἕκαστον τῶν ἐραστῶν [13] ἀριστεύειν καὶ διὰ φιλοτιμίαν ἐν ὄψει τῶν παιδικῶν μαχόμενον, καὶ δι' ἀνάγκην ὑπερμαχοῦντα τῶν φιλτάτων. Ἦν δὲ καὶ τὰ μειράκια ἐφάμιλλα τοῖς ἐρασταῖς, ὥσπερ ἐν θήρᾳ σκύλακες συμπαραθέοντες τοῖς πρεσβυτέροις τῶν κυνῶν. Τί δή μοι βούλεται ὁ Ἐπαμινώνδας καὶ ὁ Ἁρμόδιος, καὶ οἱ περὶ τοῦ ἀδίκου ἔρωτος λόγοι; ὅτι πρᾶγμα διττὸν, τὸ μὲν ἀρετῆς ἐπήβολον, τὸ δὲ μοχθηρίᾳ συμπεφυκὸς, [14] φωνῇ μιᾷ οἱ ἄνθρωποι ἐπονομάζοντες ἔρωτα, οὑτωσὶ καλοῦντες καὶ τὸν θεὸν καὶ τὴν νόσον. Καλλωπίζονται μὲν οἱ μοχθηροὶ ἐρασταὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμωνυμίαν, ἀπιστοῦνται δὲ οἱ χρηστοὶ διὰ τὸ ἀμφίβολον τοῦ πάθους· ἀλλ' ὥσπερ εἰ τοὺς ἀργυρογνώμονας ἐξετάζειν ἔδει, ὁπότερος αὐτῶν γνωριστικὸς τοῦ δοκίμου καὶ μή, τὸν μὲν πρὸ τοῦ δοκίμου τὸ φαινόμενον ἀσπαζόμενον πόρρω πάνυ ἐτιθέμεθα τῆς τέχνης, τὸν δὲ τἀληθῆ αὐτὰ γνωρίζοντα, τοῦτον καὶ συνιέναι αὐτῆς· ταύτῃ καὶ τὴν ἐρωτικὴν προσιῶμεν φέροντες, ὥσπερ [15] τινι νομίσματι, τῇ τοῦ καλοῦ φύσει. Ἐὰν γὰρ τούτου τὸ μὲν ᾖ φαινόμενον καλὸν, οὐχ οὕτως ἔχον, τὸ δὲ, καλὸν καὶ ὂν καὶ φαινόμενον, ἀνάγκη τοὺς μὲν τοῦ φαινομένου κάλλους καὶ μὴ ὄντος γλιχομένους, νόθους τινὰς εἶναι καὶ κιβδήλους ἐραστάς· τοὺς δὲ τοῦ καὶ ὄντος καὶ φαινομένου, γνησίους ἐραστὰς κάλλους ἀληθινοῦ. Εἶεν. Ἐπεὶ ταύτῃ βασανιστέον τε καὶ [16] ἀρθρητέον τὸν ἐρωτικὸν καὶ λόγον καὶ ἄνδρα, ἐπιτολμητέον τι καὶ Σωκράτους ἐκλογίσασθαι, τί ἦν αὐτῷ ταυτὶ τὰ θρυλλούμενα ἐν τοῖς λόγοις, ὁποῖα ἄττα φησὶ περὶ αὐτοῦ ἐκεῖνος· ὅτι εἴη θεράπων τοῦ ἔρωτος, καὶ [17] λευκὴ στάθμη πρὸς τοὺς καλοὺς, καὶ τὴν τέχνην δεινός. Ἀλλὰ καὶ [18] διδασκάλους ἐπιγέγραπται τῆς τέχνης, Ἀσπασίαν τὴν Μιλησίαν, καὶ Διοτίμαν τὴν Μαντικῆν, καὶ μαθητὰς λαμβάνει τῆς τέχνης, [19] Ἀλκιβιάδην τὸν γαυρότατον, καὶ Φαῖδρον τὴν θείαν κεφαλὴν, καὶ

---

[11] *Poſt annos à Trojana clade octaginta, pro calculo* D. Petavii, *Heraclidæ Peloponneſum occupàrunt. Rem totam breviter narrat Apollod. Biblioth.* II. 8. [12] *Decantatiſſimum intelligit bellum, quod Athenienſes inter & Peloponneſios erupit, cujus Hiſtoriam ſcripſit* Thucydides. [13] *Gemina germana occurrunt apud* Platon. *in Sympoſ. p.* 317. G. *Socrates apud* Xenoph. *in Conviv. p.* 898. *C. Pauſaniam eadem ſentientem reprehendit,* θαυμαστὰ λέγων, εἴγε οἱ ψόγου τε ἀφροντιστεῖν καὶ ἀναισχυντεῖν πρὸς ἀλλήλους ἐθιζόμενοι, οὗτοι μάλιστα αἰσχύνονται αἰσχρόν τι ποιεῖν. [14] *Hoc eſt quod queritur Protogenes apud* Plut. *Amat. p.* 750. *B.* Ἐγὼ δέ σοι δοκῶ, *inquit,* ἐρῶντι νῦν πολεμεῖν, ὡς ὑπὲρ ἔρωτος διαμάχεσθαι πρὸς ἀκολασίαν καὶ ὕβριν αἰσχίστοις πράγμασι καὶ πάθεσιν εἰς τὰ κάλλιστα καὶ σεμνότατα τῶν ὀνομάτων εἰσβιαζομένην. *Unde geminus Amor apud* Plat. *Conviv. p.* 318. *D.* [15] Τίνα νομίσματα H. St. [16] Ἀθρητέον Heinſ. [17] *Ità Socrates apud Plat. in Charmid. p.* 235. *F. Significat ſe omnes pulcros nullo habito delectu amare.* A. Gellius *Præf. Noct. Attic.* Albâ, ut dicitur, lineâ, ſine

20 Λύσιν

ſolertiſſimus Neſtor, in Trojano agro, neque in Peloponneſiaco Heraclidæ, neque in Attico inſtruxêre Peloponneſii. Neceſſe enim fuit amatores ſingulos, vel exiſtimationis ſuæ cauſa, quod in oculis adoleſcentulorum pugnarent, vel neceſſitatis, quod ſinguli amiciſſimum defenderent, ſtrenue rem gerere. Vehemens rurſus æmulatio adoleſcentulos pungebat, ut cum amatoribus ſibi ſuis paria facerent: ſicut in venatione catuli, qui majores canes ſequuntur. Quæ ergo cauſa eſt, cur Epaminondam adducam & Harmodium? cur de contrario amore agam? Ut intelligas rem duplicem, quarum altera cum virtute, altera cum improbitate conjuncta eſt, uno nomine amorem ab hominibus dici: eadem enim voce & Deum mortales ſignificant, & morbum. Quo fit ut improbi amatores ſe efferant, quaſi aliquid cum Deo commune habeant, nomen videlicet: non credantur contra boni, quia ambiguitas imponit. Quare quod faceremus, ſi duo nobis explorandi eſſent argentarii; alterum namque qui probo nummo præferret eum qui videretur tantum, procul à ſcientia abeſſe diceremus: alterum contra, qui veritatem intelligeret, peritum eſſe concederemus. Eodem modo ſcientiam amandi in ipſius pulchri natura, tanquam in nummo quodam explorando, verſari dicamus. Si enim pulchrum duplex eſt: quorum alterum videtur eſſe, nec eſt, alterum videtur & eſt, neceſſe eſt eos qui pulchrum illud ambiunt, quod videtur, nec eſt; ſpurios & adulterinos amatores eſſe: contra, qui illud quod videtur & eſt, veros amatores & eſſe, & verum pulchrum amare. Eſto. Cum ergo una hæc ſit explorandi ratio, qua & de homine & ſermone amatorio ſit judicandum: audeamus & in quædam Socratis verba inquirere, ut ſciamus quid illa ſibi velint, quæ toties in diſputationibus ipſius occurrunt, cum de amore loquitur. Ut cum dicis gratia, *amoris famulum ſe vocat*, cum *albam formoſi corporis amuſſim*, cum artis hujus ſibi vindicat ſcientiam. Etiam cum magiſtras hujus diſciplinæ agnoſcit, Aſpaſiam Mileſiam, & Diotimam Mantinicen: cum diſcipulos ejuſdem aſſumit, generoſiſſimum Alcibiadem, & divinum illud, ut vocat, caput, Phœdrum, & adoleſcentulum Lyſin, & formoſum illum

curâ diſcriminis, ſolam copiam ſectati converrebant. [18] *Aſpaſia quidem in Rhetoricis fuit Socratis Magiſtra. Vid.* Platon. *Menexem. p.* 403. *E. De eâ multa habet* Suidas, *quæ ex* Ariſtoph. *Schol. in Acharnenſ. p.* 396. *pro more ſuo tranſtulit. Sed quod Socratem docuerit* τȣ̀ς περὶ Ἔρωτος λόγȣς *nondum comperi. De Diotimâ verò res eſt clara è Sympos. pagg.* 327. *C. &* 329. *F.* [19] *Alcibiadis ſuperbiam ſatis apertam fecit Socrat. in Alcib. I. p.* 25. Πολλῶν γὰρ, *inquit,* γενομένων καὶ μεγαλοφρόνων, ἐδεὶς ὃς ἐχ ὑπερβληθεὶς τῷ φρονήματι ὑπὸ σοῦ πέφευγε. *Porrò Phædrum vocat* θείαν κεφαλὴν *in cognom. Dial. p.* 339. *G. Hic autem locus in* MS. *Reg. cum additamentis quibuſdam extat, hoc modo:* Ἀλκιβιάδην τὸν γενναιότατον, καὶ Κριτόβȣλον τὸν ὡραιότατον, καὶ Ἀγάθωνα τὸν ἁβρότατον καὶ Φαῖδρον *&c. Quæ etiam in ſuo Codice invenit Paccius, ut ex ejus verſione apparet.*

 Charmi-

[20] Λύσιν τὸ μειράκιον, καὶ Χαρμίδην τὸν καλόν. Ἀποκρύπτεται δὲ οὐδὲν τῶν τοῦ ἔρωτος, οὔτε ἔργον, οὔτε πάθος, ἀλλὰ ἔοικε πάντα ἐξῆς παῤῥησιαζομένῳ. Πηδᾷ μὲν αὐτῷ ἡ καρδία ἐπὶ Χαρμίδῃ καὶ ἰδόντι τὸ σῶμα, ἐπτόηται δὲ καὶ ἐνθουσιᾷ, καθάπερ αἱ Βάκχαι, ἐπὶ Ἀλκιβιάδῃ, [21] ἐπιστρέφεται δὲ ἐπ᾽ Αὐτόλυκον τὰ ὄμματα, ὥσπερ ἐν νυκτὶ ἐπὶ φέγγος. Πόλιν δὲ οἰκίζων ἀγαθῶν ἀνδρῶν, τιθεὶς νόμους τοῖς ἀριστεύουσιν, οὐ στέφανον, οὐδὲ εἰκόνας, τὰς Ἑλληνικὰς φλυαρίας, δωρεῖται, [22] ἀλλ᾽ ἐξεῖναι φιλεῖν τῷ ἀρίστῳ ὅν δὴ τινα ἂν θέλῃ τῶν καλῶν. Ὢ τοῦ θαυμαστοῦ γέρως. Αὐτὸς δὲ δὴ τὸν ἔρωτα, ἀναπλάττων ἐπ᾽ αὐτῷ μῦθον, οἷον καὶ εἶναι λέγει; [23] αἰσχρὸν ἰδεῖν, καὶ πένητα, ἐγγυτάτω τῆς ἑαυτοῦ τύχης, ἀνυπόδητον, χαμαιεύνην, ἐπίβουλον, θηρατικόν, φαρμακέα, σοφιστήν, γόητα ἀτεχνῶς· οἷα εἰς αὐτὸν Σωκράτην ἔσκωπτον ἐν Διονυσίοις οἱ κωμῳδοί. Ἔλεγε δὲ ταῦτα [24] μόνον οὐκ ἐν μέσοις τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ οἴκοι καὶ δημοσίᾳ, ἐν συμποσίοις, ἐν Ἀκαδημίᾳ, ἐν Πειραιεῖ, ἐν ὁδῷ, [25] ὑπὸ πλατάνῳ, ἐν Λυκείῳ· καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα ἀποποιεῖται εἰδέναι, καὶ τοὺς περὶ ἀρετῆς λόγους, καὶ τὰς περὶ θεῶν δόξας, καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἐφ᾽ οἷς οἱ σοφισταὶ ἐκόμων· [26] τὴν δὲ ἐρωτικὴν τέχνην ὑποδύς, ταύτης καὶ ἐπιστήμων εἶναι, καὶ πραγματεύεσθαι περὶ αὐτὴν ἔλεγε. Τί βούλεται τῷ Σωκράτει ταυτὶ τὰ κομψά, εἴτε αἰνίγματα, εἴτε εἰρωνεύματα, ἀποκρινάσθω ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ Σωκράτους Πλάτων, ἢ Ξενοφῶν, ἢ Αἰσχίνης, ἢ τις ἄλλος τῶν ὁμοφώνων αὐτῷ· ἐγὼ γὰρ θαυμάζω καὶ ἐκπλήττομαι ὅπως τὰ μὲν Ὁμήρου ἔπη τῆς θαυμαστῆς πολιτείας καὶ τροφῆς τῶν νέων ἀπεπέμψατο αὐτῷ Ὁμήρῳ, στεφανώσας τὸν ποιητὴν καὶ χρίσας μύρῳ, αἰτιασάμενος τὴν παῤῥησίαν τῶν ἐπῶν, [27] ὅτι ὁ Ζεὺς πεποίηται αὐτῷ τῇ Ἥρᾳ μισγόμενος ἐν τῇ Ἴδῃ, νεφέλης αὐτοὺς καλυπτούσης ἀθανάτου, καὶ Ἄρεως καὶ Ἀφροδίτης συνουσία, καὶ Ἡφαίστου δεσμά, καὶ θεοὶ πίνοντες, καὶ γελῶντες θεοὶ ἄσβεστον γέλωτα, καὶ Ἀπόλλων φεύγων, καὶ Ἀχιλλεὺς διώκων,

[28] Αὐτὸς θνητὸς ἐών, θεὸν ἄμβροτον·
καὶ ὀδυρόμενοι θεοί·
[29] Ὤμοι ἐγών, ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν,
ὁ Ζεὺς λέγει· καὶ αὖθις αὖ,
[30] Ὤμοι ἐγὼ δειλή, ὤμοι δυσαριστοτόκεια,

---

[20] Ἔστι δὲ ὁ Λύσις, *inquit* Socrat. *in Lyſide p.* 106. *D.* υἱός τις. *Charmidem appellat* καλὸν *in Theag.* p. 11. [21] *Reſpicit locum qui in* Xenophont. *Sympoſ. p.* 873. *C. invenitur. Porrò malè* Heinſ. *memoriæ lapſum* noſtro *impingit, quamvis enim hoc de omnibus convivis dicitur, iis tamen interfuit Socrates*; Et quod de omnibus verum eſt, de ſingulis nequit eſſe falſum. [22] *Vid. lib.* 5. *de Rep. p.* 464. *A. Hinc Lucian.* Βίων πρᾶσις p. 380. Ἀγορ. Τί δὲ περὶ τῶν ἐν ὥρᾳ παίδων σοι (Σώκρατες) δοκεῖ; Σωκρ. καὶ οὗτοι ἔσονται τοῖς ἀρίστοις ἆθλον φιλῆσαι λαμπρόν τι καὶ νεα-

ἢ Θέ-

Charmidem. Nullam enim amatoriam aut actionem aut affectum diſſimulat, ſed liberè omnia ordine effundit. Quid quod amore Charmidis *palpitare ſibi cor dicit, percelli & furere non ſecus quam Bacchæ ſolent, amore Alcibiadis: ad Autolycum non aliter quam noctu ad lumen aliquod ſe convertere oculos?* Rurſus in ſua quam ex optimis civibus conſtituit Rep. cum de præmiis virtutis ſancit leges, non coronas aut ſtatuas, reliquaſque Græcorum nænias dat illis: ſed ut præſtantiſſimo liceat pulchrum amare adoleſcentulum, quem ipſe voluerit. O præmium admirabile! Jam in fabula quam de Amore finxit ipſe, quomodo deſcripſit eum? Turpem videlicet aſpectu, pauperem, ejuſdem ferè fortunæ cujus ipſe eſſet, diſcalceatum, humicubum, inſidiatorem, qui ſemper venaretur aliquid, veneficum, ſophiſtam, præſtigiatorem denique, & quicquid ipſi Socrati Dionyſiis objicere ſolebant comici. Et hæc quidem propemodum in medio Græcorum omnium, ſed & privatim, & publicè; in conviviis, in Academia, in Piræeo, in via, ſub platano dicebat ſua, & in Lyceo. Adde quod reliquarum rerum negat ſe ſcire quicquam, nec quæ de virtute, nec quæ de Diis traduntur, neque quicquam denique eorum quæ cum faſtu profitebantur ſophiſtæ. Solum tamen amatoriæ ſcientiæ nomen artemque ſibi vindicat: in ea quotidie occupari ſe fatetur. Quid ſibi volunt iſti tam verniles, ſive luſus, ſive ænigmata, ô noſter Socrates? Reſpondeat nobis pro Socrate, vel Plato, vel Xenophon, vel Æſchines, ejuſve familiarium alius quivis. Ego certè miror & obſtupeſco, cum cogito, Socratem ex admirabili illa ſua Rep. procul ab educatione juvenum cum corona & unguento, ut ipſe loquitur, ablegaſſe Homerum: non aliam ob cauſam, quam licentiam illam qua in poëſi ſua uſus eſt. Ut cum Jovem inducit, qui ſub immortali nebula Junonem ſuam amplectitur in Ida monte. Ut cum Martis Venerisque congreſſum & Vulcani deſcribit vincula. Cum Deorum compotationes, & effuſos riſus, quod Apollo fugiat, Achilles ſequatur,

Mortali de ſtirpe, Deum------

quod Dii lamententur:

Hei mihi Sarpedon animi lux unica noſtri
Occidit,

ait Jupiter. Et rurſus,

Hei mihi cui natus pariter præſtanſque miſerque
Contigit!

νικὸν ἐργασαμένοις. [23] *In Convivio p.* 328. *B. Quæ eadem illi objecit* Ariſtoph. *in* Nubibus. [24] Μονῳδία. *Heinſ.* [25] *ſub quâ diſſimulationem cum Phædro habuit. vid. Platon. Phædr. p.* 338. *A.* [26] Οὐδ᾽ ἐν φημι ἄλλο ἐπίστασθαι, *ait Socrates in Platon.* Sympoſ. *p.* 317. C. ἢ τὰ ἐρωτικά. [27] *Hæc & quæ ſequuntur reprehendit* Socrates *lib.* 2. *de Repub. juxtà fin. & lib.* 3. *init. p.* 430, 433, 434. [28] *Il.* X. *v.* 9. [29] *Il.* Π. *v.* 433. [30] *Iliad.* Σ. *v.* 54.

ἡ Θέτις λέγει· καὶ ὅσα ἄλλα ἐπὶ τούτοις Ὅμηρος μὲν ἠνίξατο, Σωκράτης δὲ ἐμέμψατο. Αὐτὸς δὲ δὴ Σωκράτης ὁ ἐραστὴς μὲν τῆς σοφίας, πενίας δὲ κρείττων, ἡδονῆς δὲ ἐχθρὸς, ἀληθείας δὲ φίλος, οὕτω σφαλεροὺς καὶ κινδυνώδεις λόγους ταῖς αὑτοῦ ὁμιλίαις ἀνεκέρασεν, ὥστε τὰ Ὁμήρου αἰνίγματα πόῤῥω πάνυ εἶναι τῆς αἰτίας, τοῖς ἐκείνου παραβαλλόμενα. Αὐτίκα καὶ ὁ μὲν περὶ τοῦ Διὸς τοιαῦτα ἀκούσας καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Ἡφαίστου, καταμανθάνεται τοῦ λόγου, ὡς φησὶ μὲν ταῦτα [31] ἕτερα δὲ αἰνίττεται, καὶ παρεὶς τῇ ἀκοῇ τὸ τερπνὸν, συναγωνίζεται τῷ ποιητῇ, καὶ συνεξαίρεται τῇ φαντασίᾳ καὶ συναναπλάττει τὸν λόγον, ἀπιστῶν ὁμοῦ καὶ χαίρων τῇ τῆς μυθολογίας ἐξουσίᾳ· ὁ δὲ Σωκράτης ἡμῖν ἐπ' ἀληθείᾳ διατεθρυλλημένος, ἐπισφαλέστερος ἐν οἷς αἰνίττεται, καὶ διὰ τὸ ἀξιόπιστον μὲν ἐν τοῖς λόγοις, δυνατὸν δὲ τῇ μιμήσει, ἀνόμοιον δ' ἐν τοῖς ἔργοις. Οὐδὲν γὰρ αὐτὸς αὑτῷ ὅμοιος ὁ Σωκράτης, ἐρῶν τῷ σωφρονοῦντι, καὶ ὁ ἐκπληττόμενος τοὺς καλοὺς, τῷ ἐλέγχοντι τοὺς ἄφρονας· [32] ὁ Λυσίου τῶν ἐρωτικῶν ἀντίτεχνος, ὁ Κριτοβούλου ἀττόμενος, [33] ὁ ὑπὸ κυνηγεσίου τῆς Ἀλκιβιάδου ὥρας περιαγόμενος, ὁ Χαρμίδην τεθηπώς. Πῶς γὰρ ὅμοια ταῦτα φιλοσόφου βίῳ; οὐ τῇ πρὸς τὸν δῆμον παῤῥησίᾳ, οὐδὲ τῇ πρὸς τοὺς [34] τυράννους ἐλευθερίᾳ, οὐδὲ τῇ ἐπὶ [35] Δηλίῳ ἀριστείᾳ, οὐδὲ τῇ [36] πρὸς τοὺς δικαστὰς ὑπεροψίᾳ, οὐδὲ τῇ ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον ὁδῷ, οὐδὲ τῇ πρὸς τὸν θάνατον παρασκευῇ· πολλοῦγε καὶ δεῖ. Εἰ μὲν γὰρ ἀληθῆ ταῦτα, εὐφημεῖν ἄξιον· εἰ δὲ αἰνίττεται δι' αἰσχρῶν ῥημάτων πράξεις καλὰς, δεινὸν καὶ σφαλερὸν τὸ χρῆμα· τὸ γὰρ ὑποβαλεῖν αἰσχρῷ καλὸν, καὶ τὰ ὠφελοῦντα διὰ τῶν βλαπτόντων ἐπιδείκνυσθαι, οὐκ ὠφελεῖν βουλομένου ἔργον (τὸ γὰρ ὠφελοῦν ἀφανὲς) ἀλλὰ βλάπτειν· πρόχειρον γὰρ τοῦτο. Ταῦτα οἶμαι Θρασύμαχον εἰπεῖν ἢ Καλλίαν ἢ Πῶλον, ἢ ὅστις ἄλλος τῇ Σωκράτους φιλοσοφίᾳ ἐπολέμει. Φέρ' ἐπαμυνώμεθα τῷ λόγῳ, μὴ ἱκανὰ φλυαροῦμεν. Καὶ δή μοι δοκῶ βούλεσθαι μὲν ταῦτα, δύνασθαι δὲ ἧττον· χρὴ δὲ ὁμοῦ τὸ βούλεσθαι, καὶ δύνασθαι. Ὧδε τοίνυν δράσωμεν [37] περὶ ῥᾳστώνην τοιαύτην τῷ λόγῳ, οἵαν καὶ εἰς τὰ δικαστήρια εἰσαγγελλόμενοι, ἢ κινδυνεύοντες, οὐ περὶ τοῦ πράγματος

---

[31] *Hujuſmodi fabulas non recipiendas cenſet Plato, ſive per allegoriam dictæ ſint, ſive ſine allegoriâ.* Ὁ γὰρ νέος, *ut rectè ſubjicit,* οὐχ οἷός τε κρίνειν, ὅ, τι τε ὑπόνοια καὶ ὃ μή. Ἀλλ' ἃ ἂν τηλικοῦτος ὢν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις, δυσέκνιπτά τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίγνεσθαι. *Lib. 2. de Rep. p. 430. B.* [32] *Amatoriam Lyſiæ orationem Socr. apud Plat. in Phædro refellit.* [33] *Reſpicit Protagoræ init. p. 193. A. Charmidis verò formam magnoperè laudat in Charm. p. 276. A.* [34] *Critiam & Chariclem intelligit qui fuêre ex XXX. Tyrannis. Hiſtoriam vid. apud Xenoph. Memor. l. 1. p. 716 & ſeq.* [35] *Meminit Plato in Sym-*

ἀπολο-

Thetis dicit. Et cætera quæ ab Homero alia mente dicuntur, reprehenduntur à Socrate. Ipſe tamen Socrates, ille philoſophiæ amator, paupertatis contemptor, hoſtis voluptatis, amicus veritatis, lubricos adeo periculoſoſque diſputationibus ſuis miſcuit ſermones, ut merito excuſari fabulæ Homericæ poſſint ſi cum illis conferantur. Statim enim quicumque ejuſmodi, vel de Jove, vel de Apolline, vel de Thetide, vel Vulcano audit, non aliter quam in oraculo, aliud verba dicere, aliud ſignificare intelligit. Itaque auribus voluptatem indulget, animo verò cum poëta certat, & imaginationem ſuam altius attollit, & ipſe quoque quaſi adjuvat figmentum: commoditatem denique fabulæ ac jucunditatem amplectitur, nec licentiam admittit tamen animo ac credit. At vero Socrates qui ubique à veritatis commendatur ſtudio, magis periculoſas fingit fabulas, vel propter ſummam autoritatem viri, vel vim imitationis ſingularem, vel quod re ipſa abhorrere ab amore videatur. Quid enim diſſimilius Socrate, cum de amore & de temperantia loquitur? cum ad pulchrorum aſpectum, quaſi percuſſus deficit, libidinoſos reprehendit? Cum amatoriam Lyſiæ orationem refutat, cum Critobulum reprehendit: cum ab Alcibiadis venatione redit, cum Charmidem obſtupeſcit? Quid enim hæc ad ſapientis vitam, ad præſentiam animi, qua populum, libertatem, qua reges tangit, virtutem, qua ad Delium hoſtes, magnitudinem animi, qua in judicio adverſarios contemnit: quid ad ſupremum illud iter cum carcerem intrat, aut denique illa quibus ſe ad mortem parat? Nihil hercules. Nam ſi hæc ſimpliciter dicit, ut cogitat, taceo, ne quid gravius dicam: ſin oratione turpi honeſta deſignat; nec laudari poteſt hoc, nec periculo caret. Neque enim honeſtum turpi velare, & ea quæ proſunt ſub iis quæ nocere poſſunt abſcondere, videtur ejus eſſe, qui prodeſſe vult (quippe quod prodeſſe poteſt, non apparet) ſed qui nocere mavult: quod factu eſt facillimum. Hæc, niſi fallor, Callias diceret, aut Polus, aut ſi quis præterea Socraticæ philoſophiæ fuit adverſarius. Age ergo illis, ne ulterius nugemur, ſic reſpondeamus: quamvis longe ſupra vires noſtras ſit voluntas: cum voluntas parum poſſit niſi facultas adſit. Et tamen ita conabimur, ut quo ſecurius noſtra procedat defenſio, id quod rei ſolent, faciamus, imminente periculo: nec enim ad crimen tantum quod obji-

poſ. p. 335. *D. Eum verò mendacii arguit* Herodicus Cratettius *apud Athen. l.* 5. *p.* 215. *F.* [36] *Hanc ejus ergà judices* ὑπεροψίαν *indicat* Tullius *l.* 1. *de Orat. c.* 54. Ita in judicio pro ſe dixit, ut non ſupplex aut reus, ſed magiſter aut dominus videretur eſſe judicum, *&c.* [37] *Hunc locum eſſe corruptum nemo non videt.* H. Stephanus *hoc modo emendat*; Περιποιοῦντες ῥᾳστώνην τοιαύτην τοῦ λόγου, ὅταν καὶ οἱ εἰς τὰ δικαστήρια εἰσαγγελλόμενοι, οἱ κινδυνεύοντες *&c.*

citur

ἀπολογοῦνται μόνον ὑπὲρ ὅτου ἡ εἰσαγγελία ἐγένετο, ἀλλ' ἠρέμα εἰς ἄλλους ἀξιοχρεωτέρους τρέπουσι τὴν αἰτίαν, τῇ πρὸς ἐκείνους κοινωνίᾳ κατασμικρύνοντες τὰ αὑτῶν. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς περὶ Σωκράτους, εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ἔδρα, ἢ μή, σκοπεῖν ἀναθησόμεθα σμικρόν, ὅσον τὸ νῦν ἔχον· λέγωμεν δὲ ὧδε πρὸς τουτουσὶ τοὺς δεινοὺς κατηγόρους. [38] Ἡμῖν δοκεῖτε, ὦ ἄνδρες, ἀτοπώτεροι εἶναι συκοφάνται Ἀνύτου καὶ Μελίτου· ἐκεῖνοι μὲν γε ἀδικεῖν γραψάμενοι Σωκράτην, καὶ τοὺς νέους διαφθείρειν, καὶ [39] ὅτι μὲν Κριτίας ἐτυράννευσε τοῦτο ἀδικεῖν ἔλεγον τὸν Σωκράτην, καὶ ὅτι Ἀλκιβιάδης ἐξύβριζε, καὶ ὅτι τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖ, καὶ [40] ὀμνύει τὴν πλάτανον καὶ τὸν κύνα· τῶν δὲ ἐρωτικῶν τῶν Σωκράτους ἀπέσχοντο καὶ οἱ δεινοὶ οὗτοι συκοφάνται. Ἀλλ' οὐδὲ Ἀριστοφάνης τὰ Σωκράτους ἐν Διονυσίοις κωμῳδῶν, ὁ δεινότατος τῶν κατηγόρων, ἐλοιδορήσατο τῷ ἔρωτι τοῦ Σωκράτους· καίτοι πένητα εἰπών, καὶ ἀδολέσχην, καὶ σοφιστήν, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ καλῶς ἐρῶντα· οὐ γὰρ ἦν, ὡς ἔοικε, τὸ πρᾶγμα οὔτε τοῖς συκοφάνταις, οὔτε τοῖς κωμῳδοῖς ἐπιλήψιμον· διὸ δὴ τὸ μὲν Ἀθηναίων θέατρον καὶ τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο διαπέφευγε. Πρὸς τουτουσὶ δὲ τοὺς νυνὶ κατηγόρους (οὐ γάρ εἰσιν ἐκείνων ἀμαχώτεροι) διαγωνισώμεθα τὸ πρῶτον τῇδε· ὡς οὐκ ἴδιον Σωκράτους τὸ ἐρωτικὸν ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ μακρῷ πρεσβύτερον. Μάρτυρα δὲ αὐτὸν Σωκράτην παραστησώμεθα, ἐπαινοῦντα μὲν τὸ ἔργον καὶ θαυμάζοντα, αὐξανόμενον δὲ αὐτοῦ τὴν εὕρεσιν. Ἐπιδειξαμένου γὰρ αὐτῷ τοῦ Μυῤῥινουσίου Φαίδρου λόγον ὑπὸ Λυσίου τοῦ Κεφάλου συγγεγραμμένον ἐρωτικόν, οὐκ ἔφη θαυμάζειν, [41] πλήρες τὸ στῆθος ἔχων, ὥσπερ ἀγγεῖον, ἀλλοτρίων ναμάτων, ἤτοι [42] Σαπφοῦς τῆς καλῆς (οὕτω γὰρ αὐτὴν ὀνομάζων χαίρει διὰ τὴν ὥραν τῶν μελῶν, καίτοι μικρὰν οὖσαν καὶ μέλαιναν) ἢ Ἀνακρέοντος, φησί, [43] τοῦ σοφοῦ. Τὸν δὲ ἐν τῷ συμποσίῳ λόγον τὸν εἰς ἔρωτα ἔπαινον [44] Μαντινικῇ γυναικὶ ἀνατίθησιν. Ἀλλὰ εἴτε Μαντινική, εἴτε καὶ Λεσβία τις ἦν ἡ τοῦ λόγου μήτηρ, πάντως γε οὐκ ἴδιοι τοῦ Σω-

[38] MS. ὅτι ἡμῖν δοκεῖτε. [39] *Hinc* Lactan. *Inſt. Divin. l.* 3. *c.* 18. Alcibiades & Critias——Socratis aſſidui auditores fuerunt, quorum alter hoſtis Patriæ acerrimus fuit, alter crudeliſſimus omnium Tyrannorum. *Apologiam adverſus hanc calumniam* Xenoph. *Mem. l.* 1. *p.* 715. & *ſeq. concinnavit.* [40] *Juramenta hæc* Socratica, *meritò irridet* Lucian. *Vit. Auct.* Tom. I. *p.* 380. Σωκρ. καὶ μὴν ὀμνύω γέ σοι τὸν Κύνα καὶ τὴν πλάτανον οὕτω ταῦτ' ἔχειν. Ἀγορ. Ἡράκλεις τῆς ἀτοπίας τῶν θεῶν. Σωκρ. Τί σὺ λέγεις; Οὐ δοκεῖ σοι ὁ Κύων εἶναι θεός. Similitèr Zeno Epicureus *apud* Lactant. *III.* 19. O hominem ſcurram——ineptum, perditum, deſperatum, ſi cavillari voluit religionem! Dementem, ſi hoc ſeriò fecit, ut animal turpiſſimum pro Deo haberet! Quis jam ſuperſtitiones Ægyptiorum audeat reprehendere, quas Socrates Athenis auctoritate confirmavit ſuâ. Sed *æquior eſt* Tertullianus *qui Apolog. c.* 14. *ità loquitur.* Socrates in

κράτους

citur reſpondent, ſed occulte in alios, quorum major eſt autoritas, culpam derivant; ut facinus à ſe commiſſum ita eleveut, ſi tales in ſocietatem ejus venire oſtendant. Sic nos, rectene an contra hæc fecerit Socrates, inquirere aliquantum in præſenti differamus: quin hoc potius modo violentis illis accuſatoribus reſpondeamus. Videmini mihi, viri optimi, ineptius calumniari Socratem, quam aut Anytus aut Melitus. Quippe crimina nonnulla cum Socrati objicerent, & quod juventutem corrumperet, & quod Critias tyrannum ageret, Alcibiades contumelioſe ageret: quod ex inferiore ratione ſuperiorem faceret: quod poſtremo per Canem juraret, & Platanum, amatoriam Socratis licèt tam graves fuerint calumniatores accuſare non ſunt auſi. Sed nec aſperrimus accuſatorum ejus Ariſtophanes, cum Dionyſiis omnia Socratis traduceret, in amorem tamen ejus ullum vibravit dicterium. Cùm tamen pauperem eum vocaret, & inepte garrulum, & ſophiſten: quidvis denique potius quam ut male amare eum diceret. Videtur enim hoc ſupra calumniatorum omnium & comicorum fuiſſe reprehenſionem. Quare cum & theatrum Athenienſium & judicium illius temporis hæc accuſatio effugere potuerit; in præſentia nobis cum ævi hujus calumniatoribus, qui nihil cedunt prioribus, ita agendum erit, ut primo oſtendamus iis, non fuiſſe hoc inventum Socratis, ſed longe antiquius. Hujus rei teſtem ipſum laudare poſſumus Socratem, qui cum admiretur artem & commendet, tamen ab aliis inventam à ſe propagari tantum dicit. Cum enim Phædrus ille Myrrinuſius amatoriam Lyſiæ Cephali filii orationem legiſſet; negat ſe mirari talia, cum ipſe, non ſecus quam dolium aliquod, aliorum liquoribus plenum habeat pectus. Ut puta pulchræ illius Sapphus (quam à carminum pulchritudine ita vocat, cum exigua eſſet alias & fuſca) aut ſapientiſſimi, inquit, Anacreontis. Rurſus encomium amoris, quod in Sympoſio recitat, Mantinicæ cuidam fœminæ acceptum fert. Verum ſive Mantinica ea fuerit, ſive Lesbia, certum eſt non primò de amore diſputaſſe Socratem. Quod ut

---

contumeliam Deorum, quercum & hircum & canem dejerabat. Sed propterea damnatus eſt Socrates, quià Deos deſtruebat. Plane olim, ut eſt ſemper, veritas odio eſt. [41] *In Phædro p. 340. B.* [42] *Hoc confitentem Sapphonem induxit Ovid in Epiſt. ad Phaon. v. 33.*

Sum BREVIS: at nomen, quod terras impleat omnes
  Eſt mihi; menſuram nominis ipſa fero.
CANDIDA ſi non ſum; placuit Cepheia Perſeo
  Andromede, patriæ fuſca colore ſuæ.
At me cum legeres, etiam FORMOSA videbar, &c.

[43] Σοφὸν Plato *vocat Anacreontem, non propter auguſtam illam ſapientiam, ob quam hoc nomen meruit* Socrates. *Sed tantùm quòd eximius fuerit Poeta; græcè enim dicitur* σοφὸς, *quicunque in arte aliquâ, licèt ſit* βάναυσος, *excellit. Exemplorum plùs ſatis dabit* Plato *in Apol. pro* Socr. *& in Theage pagg.* 8, *&* 9. [44] *Diotimæ. vid.* Platon. *Conv. p.* 327. *C.*

appa-

κράτους οἱ ἐρωτικοὶ λόγοι οὐδὲ πρώτου. Θεασώμεθα γὰρ οὕτως ἀπὸ Ὁμήρου ἀρξάμενοι. Οὗτος γάρ μοι δοκεῖ, πολυφωνότατος ὢν καὶ δεινὸς ὁμοῦ τοῖς καλοῖς τὰ αἰσχρὰ ἱστορεῖν, τὰ μὲν ὅπως [45] ἔχωμεν, τὰ δὲ ὅπως φθέγγωμεν, τὰ μὲν ἄλλα εὐήθως πάνυ καὶ ἀρχαίως ἐκδιδάσκειν, [46] ἱζεῦξ καὶ ἡνιοχεῖν καὶ τάττειν στράτευμα· [47] ἐν νύσσῃ μὲν παραινῶν ἐγχριμφθῆναι τὸν ἐπὶ λαιᾷ ἵππον· [48] κυκεῶ δὲ Πραμνίου διδοὺς τοῖς κάμνουσι· [49] τοὺς δὲ κακοὺς ἐν μέσῳ τάττων τῶν ἀγαθῶν καὶ τοὺς ἱππεῖς διακρίνων τῶν πεζῶν· (ἦ γὰρ ἂν γέλωτα ὄφλοι τὰ σοφὰ ταῦτα τοῖς νῦν τακτικοῖς καὶ ἰατροῖς καὶ ἡνιόχοις) τὰ δὲ τοῦ ἔρωτος πάντα ἑξῆς δίεισι, καὶ ἔργα, καὶ ἡλικίας, καὶ εἴδη, καὶ πάθη, τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά· τὸν σώφρονα ἔρωτα, τὸν ἀκόλαστον· τὸν δίκαιον, τὸν ὑβριστήν· τὸν ἐπιμανῆ, τὸν πρᾶον· καὶ ἔστιν τοῖς τοιούτοις οὐκέτι ἀρχαῖος, ἀλλὰ τεχνίτης δεινός.

[50] Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν·

Αὐτίκα ἐν πρώτῳ λόγῳ ἐπὶ αἰχμαλώτῳ ἐρασταὶ δύο, ὁ μὲν, θρασὺς καὶ ἐπιμανὴς, ὁ δὲ, ἥμερος καὶ ἐμπαθής· ὁ μὲν ἀποφλογοῦται τὰ ὄμματα, καὶ λοιδορεῖται πᾶσι καὶ ἀπειλεῖ· ὁ δὲ ἀναχωρεῖ ἐφ᾽ ἡσυχίας, καὶ δακρύει κείμενος, καὶ ἀλύει καὶ ἀπελάσεσθαι φησὶ, καὶ οὐκ ἄπεισιν. Ἄλλη εἰκὼν ἀκολάστου ἔρωτος· [51] τοιοῦτος αὐτῷ Ἀλέξανδρος, οἷος ἐκ μάχης ἐπανιέναι εἰς τὸν θάλαμον, καὶ ἀεὶ μοιχῷ ἐοικέναι. Ἔστιν αὐτῷ καὶ δίκαιος ἔρως παρ᾽ ἀμφοῖν ἴσος, οἷον τῆς Ἀνδρομάχης καὶ τοῦ Ἕκτορος· [52] ἡ μὲν πατέρα καὶ ἀδελφὸν καλεῖ τὸν ἄνδρα καὶ ἐραστὴν, καὶ πάντα δὴ τὰ φίλτατα ὀνόματα· [53] ὁ δὲ οὔτε μητρὸς τοσοῦτον αὐτῷ μέλειν, ὅσον ἐκείνης, λέγει. [54] Ἔδειξε καὶ τὸν χαμαιεύνην ἔρωτα ἐπὶ τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Διός· καὶ τὸν ὑβριστὴν, ἐπὶ τῶν μνηστήρων· καὶ τὸν γόητα, ἐπὶ τῆς Καλυψοῦς· καὶ τὸν φαρμακέα ἐπὶ τῆς Κίρκης· καὶ τὸν ἀνδρεῖον, [55] ἐπὶ τοῦ Πατρόκλου, τὸν πόνῳ κτητὸν, καὶ χρόνῳ μέχρι θανάτου προερχόμενον, νέων καὶ καλῶν ἀμφοτέρων, καὶ σωφρόνων· τοῦ μὲν παιδεύοντος, τοῦ δὲ παιδευομένου· ὁ μὲν ἄχθεται, ὁ δὲ παραμυθεῖ· ὁ μὲν ᾄδει, ὁ δὲ ἀκροᾶται. Ἐρωτικὸν δὲ καὶ

[45] Canterus *legit* ἔλθωμεν, *ſed recepta lectio poteſt ſtare.* [46] *Leg.* ἱζεῦξαι *nam* ἱστοβεῖσθαι, *quod conjecit* H. Stephanus, *à codicum lectione longiùs abit, quàm par eſt.* [47] *Iliad.* Ψ. *v.* 338. [48] *Il.* Λ. *v.* 637. *Porrò vinum Pramnium à Pramnâ Icariæ monte nomen duxit.* Πράμνιον, *inquit* Schol. *in locum,* ὄρος ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ [illegible]. *Idem docet* Semus *apud* Athen. *Deipnoſ. l.* 1. *p.* 30. C. *Aliæ quidem nominis rationes afferuntur, ſed quas nemo niſi ineptus veriſimiles dixerit. Hoc vinum fuiſſe* παχὺ καὶ πολύτροφον, οὐ διαφύσεως ὄντος, ἀλλ᾽ [illegible] ἕνεκα *tradit* Athenæus *lib.* 1. *p.* 10. Eparchides *tamen apud eundem p.* 30. *alia prorſus de ejus indole narrat.* [49] *Il.* Δ. *v.* 297. *& ſeqq.* [50] *Hemiſtichium eſt Homeri, quod extat Il.* E. *v.* 304. [51] *Il.* Γ. *v.* 441. [52] *Il.* Z. *v.* 429. [53] *Ibid. v.* 450. [54] *Il.* Ξ. *v.* 346. [55] *Quæ de mutuo Patrocli & Achillis amore dixit, ſparſim extant apud Homerum; ſed piget*

τὸ

appareat, ab Homero initium faciamus. Quo cum nemo majore copia & arte, honeſta quæ ſequenda; turpia quæ vitanda ſunt, propoſuiſſe videatur: invenies tamen admodum ſimpliciter & antiqua ruditate in diſciplinis verſari reliquis. Sicut cum de medicina, de aurigandi arte, de inſtruenda acie agit. Sic equum ſiniſtrum vetat metæ impingere: ſic potiunculam è vino Pramnio ægris propinat: ſic imbelles in medio aliorum locat, equiteſque à peditibus diſtinguit. Hæc tam præclara, ſi Diis placet, noſtri temporis imperatores, medici, aurigæ, riſu exciperent. At cum de amore agit, nihil eſt quod non ordine deſcribat: effectus, ætatem idoneam, ſpecies, affectiones, tum honeſtas tum turpes. Amorem caſtum, amorem impudicum, amorem probum, amorem libidinoſum, amorem furioſum, amorem ſedatum. Ut in ejuſmodi non amplius antiquitatem redoleat, ſed artifex ſit ſingularis,

Quales nunc homines——

Et ecce ſtatim in principio operis amatores introducit duos, qui de captiva una inter ſe certant, quorum alter audax eſt & furioſus: alter lenior quidem, hujus tamen perturbationis haud immunis. Alter ex oculis flammam jacit, omnibuſque maledicit & minatur ordine: alter tacitè recedit, humi lacrymans procumbit & anxius oberrat: diſceſſurum denique ſe ait, cum maneat. Alia eſt impudici amoris imago, quam in Paride habes, qui prælio ſe ſubducit, thalamum intrat, & ubique mœcho eſt ſimilis. Invenies & caſtum amorem, qui utrinque mutuo reſpondet, quem in Hectore habes & Andromache: quæ viro ſuo & amatori Hectori, patris fratriſque, & ſi quæ præterea amiciſſima ſunt tribuit nomina. Hic viciſſim, ne de matre quidem ſua ſe tam ſollicitum eſſe ait, quam de illa. Habes & Venereum in concubitu Junonis & Jovis: & libidinoſum in procis: illecebroſum in Calypſone, veneficum in Circe, virilem in Patroclo: qui labore mutuo accenditur,& ad mortem uſque conſtans manet. Quorum uterque juvenis,uterque pulcher,uterque caſtus eſt. Alter inſtruit,alter inſtruitur,alter dolet,ſolatur alter, alter canit, auſcultat alter. Affectum amatorium & hoc exprimit, quod cum pugnæ pote-

---

colligere. Obſervabo potiùs capillos fuiſſe tonſos in honorem mortuorum. Scholiaſtes *in Il. Ψ. v.* 135. Τοῦτο (θριξὶ νεκρῶν καταπαλύπτειν) πρὸς τιμὴν ἐγίγνετο τοῦ θνήσκοντι· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησι ——— Τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων Κείρασθαί τε κόμην βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν *Mærorem nimirum indicabat.* Ariſtot. *Rhet. l.* 2. *c.* 10. *ex* Lyſiæ *orat. funeb.* Ἄξιον ἦν τότε ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων, κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, &c. Cicero *Tuſc. Quæſt. III.* 26. Hic ille Agamemno Homericus & idem Accianus,

Scindens dolore identidem intonſam comam.

In quo facetum illud Bionis; Perinde ſtultiſſimum Regem in luctu capillum ſibi evellere, quaſi calvitio mæror levaretur.

ſtatem

τὸ τυχεῖν ἐθέλοντα ἐξουσίας πρὸς μάχην, δακρῦσαι ὡς ἐκ ἀνεξομένου τοῦ ἐραστοῦ· ὁ δὲ ἐφίησι καὶ τοῖς αὑτοῦ ὅπλοις κοσμεῖ, καὶ βραδύνοντος, δειλῶς ἔχει, καὶ ἀποθανόντος ἀποθανεῖν ἐρᾷ, καὶ τὴν ὀργὴν καταπίθεται. Ἐρωτικὰ δὲ καὶ τὰ ἐνύπνια, καὶ τὰ ὀνείρατα, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ τελευταῖον δῶρον ἤδη καταθαπτομένῳ ἡ κόμη. Ταῦτα μὲν τὰ Ὁμήρου ἐρωτικά. Ἡσιόδῳ δὲ ἀείδουσιν αἱ μοῦσαι, τί ἄλλο ἢ γυναικῶν ἔρωτας καὶ ἀνδρῶν, καὶ ποταμῶν ἔρωτας καὶ βασιλέων καὶ φυτῶν; [56] τὸν δὲ Ἀρχιλόχου ἔρωτα (ὑβριστὴς γὰρ) χαίρειν ἐῶ. Ὁ δὲ [57] τῆς Λεσβίας (εἴ τοι χρὴ πρεσβύτερα τοῖς νέοις εἰκάσαι) τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἡ Σωκράτους τέχνη ἐρωτική; δοκοῦσι γάρ μοι τὴν κατὰ ταὐτὸ ἑκάτερος φιλίαν, ἡ μὲν, γυναικῶν, ὁ δὲ ἀρρένων, ἐπιτηδεῦσαι· καὶ γὰρ πολλῶν ἐρᾶν ἔλεγον, καὶ ὑπὸ πάντων ἁλίσκεσθαι τῶν καλῶν· ὅ, τι γὰρ ἐκείνῳ Ἀλκιβιάδης καὶ Χαρμίδης καὶ Φαῖδρος, τοῦτο τῇ Λεσβίᾳ Γύριννα καὶ Ἀτθὶς καὶ Ἀνακτορία· καὶ ὅ, τι περ Σωκράτει οἱ ἀντίτεχνοι, Πρόδικος καὶ Γοργίας καὶ Θρασύμαχος καὶ Πρωταγόρας, τοῦτο τῇ Σαπφοῖ Γοργὼ καὶ Ἀνδρομέδα. Νῦν μὲν ἐπιτιμᾷ ταύταις, νῦν δὲ ἐλέγχει, καὶ εἰρωνεύεται αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ Σωκράτους. [58] Τὸν Ἴωνα χαίρειν φησὶν ὁ Σωκράτης· πολλά μοι [59] τὸν Πολυάνακτος παῖδα χαίρειν, Σαπφὼ λέγει. Οὐ προσιέναι φησὶν ὁ Σωκράτης Ἀλκιβιάδῃ ἐκ πολλοῦ ἐρῶν, πρὶν ἡγήσατο ἱκανὸν εἶναι πρὸς λόγους. [60] Σμικρά μοι παῖς ἔτι φαίνεο καὶ χαρίεσσα, Σαπφὼ λέγει. Κωμῳδεῖ σχῆμά που καὶ κατάκλισιν σοφιστοῦ· καὶ αὐτή, Τίς δὲ ἀγροιῶτιν [61] ἐπειμμένα στολήν. Τὸν ἔρωτα φησὶν ἡ Διοτίμα τῷ Σωκράτει, [62] οὐ παῖδα ἀλλὰ ἀκόλουθον τῆς Ἀφροδίτης καὶ θεράποντα εἶναι. Λέγει που καὶ Σαπφοῖ ἡ Ἀφροδίτη ἐν ᾄσματι, Σύ τε καλὸς θεράπων Ἔρως. Καὶ Διοτίμα λέγει, [63] ὅτι θάλλει μὲν ἔρως εὐπορῶν, ἀποθνήσκει δὲ ἀπορῶν. Τοῦτο ἐκείνη ξυλλαβοῦσα εἶπε [64] γλυκύπικρον καὶ ἀλγεσίδωρον.

---

[56] Ὑβριστὴς *amor eſt nefandus iſte affectus quo pueris* προσπνήσασθαι *exoptabat* Archilochus. *Erga hanc* ἀῤῥενολογίαν *quàm benè fuerit animatus, ex carminibus erat manifeſtum: Idcircò* Lacedæmonii libros ejus è civitate ſuâ exportari juſsêrunt, quòd eorum parùm verecundam ac pudicam lectionem arbitrabantur. Valer. Max. *VI.* 3. [57] Sapphûs. *Verùm omnes ſe tam benignos huic non præbent; ſunt enim qui eam* Τριβάδα *fuiſſe arbitrantur. Et apud* Ovidium *quidem habemus confitentem ream in Epiſt. ad* Phaon. *v.* 17.

Vilis Anactorie, vilis mihi candida Cydno,
Non oculis grata eſt Atthis, ut antè, meis;
Atque aliæ centum, quas NON SINE CRIMINE amavi.

Hinc Suidas. Περὶ δὲ (γυναῖκας) διαβολὴν ἔσχεν αἰσχρᾶς φιλίας. *Ex nefariâ hâc ejus libidine explicandus eſt* Horatius *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 19.

Temperat Archilochi Muſam pede *maſcula* Sappho,

Τριβάδες *enim dictæ ſunt, quæ cum mulieribus, perinde ac viri, rem habent.* [58] *Apud* Platon. *in Ione p.* 143. *C.* [59] MS. Τὰν *rectè habet. Nam Sap-*

Τὸν

ſtatem ſibi optet Patroclus, lacrymetur tanquam non impetraturus hoc ab amante. Qui tamen & veniam illi concedit, & arma ſua. Sed & cunctante eo metuit, & jam mortuo mori quoque optat, iramque ſuam deponit. Amatoriæ ſunt & nocturnæ viſiones, & ſomnia, & lacrymæ illæ: donum poſtremo ultimum quod ſepulcro impendit, capillus. Hæc ſunt amatoria Homeri. Jam apud Heſiodum quid aliud Muſæ canunt, quam virorum mulierumque amores, amores fluviorum, plantarum, ac regum? Nam Archilochi amorem, quod ſit impudicus, facile prætereo. Sapphus verò (ſi quidem antiquiora cum recentioribus conferre fas eſt) quid eſt aliud quam amatoria ars Socratis? Videntur enim mihi idem ſpectare uterque; hic cum virorum, illa cum mulierum celebrat amorem. Uterque plurimos ſe amare fatetur, & ab omnibus formoſis facillimè capi. Quod enim Alcibiades illi & Charmides, & Phædrus, hoc Sapphoni Lesbiæ Gyrinna, Atthis, & anactoria: & quod Socrati æmuli illi Prodicus, Gorgias, Thraſymachus, & Protagoras, hoc Sapphoni Gorgo & Andromeda. Interdum namque increpat illas, interdum arguit, tum ubique urbana illa Socratis elucet diſſimulatio. *Ionem ſalvere jubeo*, ait Socrates. *Plurimum ſalvere Polyanactis filium jubeo*, ait Sappho. Negat ſe Alcibiadem quem diu ante amarat, priuſquam è colloquiis ſuis fructum haurire poſſet, accedere voluiſſe Socrates. *Parva mihi puella videre, nec adhuc matura*, ait Sappho. Ille habitum alibi & diſcubitum ſophiſtæ perſtringit: illa alibi canit, *Quædam ruſtica tunica induta*. Amorem ait Diotima apud Socratem, non filium, ſed pediſſequum eſſe Veneris & famulum. Venus alibi apud Sapphonem in oda quadam ait, *Et tu pulcherrime famule amor*. Rurſus Diotima ait, florere amorem cum abundat, mori cum eget. Illa utrumque conjungit: cum *Amorem dulceamarum* vocat, & *dona ait dare, ſed moleſta*. Socrates

---

pho γυναικῶν φιλίαν ἐπιτηδεύουσαν, *ut ſuprà locutus eſt* Noſter. [60] *Mirum eſt quàm variè hic Sapphonis verſus à Vett. laudatur.* Plutarch *in* Ἐρωτ. *p.* 751. *ità habet*; Σμικρά μοι πάϊς ἔμμεναι φαίνεαι κἄχαρις. Schol. Pindari *ad Pyth. Od.* 2. Μικρὰ μοι παῖς ἔμμεναι λιπόχαρις. *Ità enim legendum, non* λιθόχαρις, *ut vidit* Iſ. Caſaub. *not. in* Diog. Laert. *Crates. Ab his noſtri lectio, ſi ſana eſt, tam ſenſu quàm verbis multùm abit: Laudati enim auctores hunc locum citant, ut* χάριν *probent eſſe* ἀπείξιν γυναικὸς τῷ ἄῤῥενι *quià* ἄχαρις *vel* λιπόχαρις *ſignificat* τὴν μήπω δυναμένην διὰ τὴν ἡλικίαν χαρίζεσθαι, *vel, ut verbis Ovidianis utar, cui non ſunt* apti luſibus anni. *Lege itaque cum* Heinſio, καὶ μήπω χαρίεσσα, *vel, quod malim,* καὶ ἄχαρις, *ſic enim ad* Plutarchi *lectionem proximè accedet* Noſter. [61] Ἐπεμμβῶα *vel* ἐπαμμβῶα *Doricè pro* ἐπημμβῶν *legit* Iſ. Caſaub. *in* Athen. *l.* 1. *c.* 18. *p.* 54. [62] *In* Platonis *Sympoſ. p.* 328. A. [63] *Verba Diotimæ p.* 328. B. *ità ſe habent.* Τοτὲ μὲν θάλλει τε καὶ ζῇ ὅταν εὐπορήσῃ, ποτὲ δὲ ἀποθνήσκει. [64] *Verſus ad quos reſpexit* Noſter *ex* Hephæſtione *citat* H. St. *in fragm. Lyric. p.* 66.

Ἔρος δ' αὖτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ
Γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρπετον, *&c.*

Amo-

Τὸν ἔρωτα Σωκράτης [65] σοφιστὴν λέγει, Σαπφὼ, μυθοπλόκον. Ἐκβακχεύεται ἐπὶ Φαίδρῳ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος· τῇ δὲ ὁ ἔρως ἐτίναξε τὰς φρένας, ὡς ἄνεμος κατ' ὄρος δρυσὶν ἐμπεσών. Ἀνθάπτεται τῇ Ξανθίππῃ ὀδυρομένῃ ὅτι ἀπέθνησκεν· ἡ δὲ τῇ θυγατρί· Οὐ γὰρ θέμις ἐν μουσοπόλων οἰκίᾳ θρῆνον εἶναι, οὐκ ἄμμι πρέποι τάδε. Ἡ δὲ τοῦ [66] Τηΐου σοφιστοῦ τέχνη, τοῦ αὐτοῦ ἤθους καὶ τρόπου· καὶ γὰρ πάντων ἐρᾷ τῶν καλῶν, καὶ ἐπαινεῖ πάντας· μεστὰ δὲ αὐτοῦ τὰ ᾄσματα τῆς Σμέρδιος κόμης, καὶ τῶν Κλεοβούλου ὀφθαλμῶν, καὶ τῆς Βαθύλλου ὥρας· ἀλλὰ κᾀν τούτοις τὴν σωφροσύνην ὅρα. Ἔραμαί τοι συνηβᾷν, φησί· χαρίεν γὰρ ἔχεις ἦθος· Καὶ αὖθις, καλὸν εἶναι τῷ ἔρωτι τὰ δίκαια, φησί. Ἤδη δέ που καὶ τὴν τέχνην ἀπεκαλύψατο· Ἐμὲ γὰρ λόγων εἵνεκα παῖδες ἂν φιλοῖεν· χαρίεντα μὲν γὰρ ᾄδω, χαρίεντα δ' οἶδα λέξαι. Τοῦτο γὰρ περὶ Σωκράτους Ἀλκιβιάδης ἔλεγεν, εἰκάζων αὐτοῦ τὴν χάριν τοῖς [67] Ὀλύμπου καὶ Μαρσύου αὐλήμασι. Τίς ἂν ὦ θεοὶ μέμψαιτο ἐραστὴν τοιοῦτον πλὴν [68] Τιμάρχου.

Ἔτι περὶ Ἔρωτος.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

ἈΝαλαβόντες αὖθις αὐτοὺς τοὺς περὶ ἔρωτος λόγους, ὥσπερ ἀρχὴν μακρᾶς ὁδοῦ, μετ' ἀνάπαυλαν, βαδίζωμεν ἐπὶ τέλος, ἡγεμόνας παρακαλέσαντες τῆς ὁδοῦ [1] Ἑρμῆν τὸν λόγιον καὶ Πειθὼ καὶ Χάριτας καὶ τὸν ἔρωτα αὐτόν. Οὐ γάρ τοι σμικρὸν οὐδ' ὑπὸ τῶν τυχόντων τὸ κινδύνευμα· παραθεῖ μὲν γὰρ τῇ λεωφόρῳ τοῦ περὶ ἔρωτος λόγου κρημνὸς βαθύς· καὶ χρὴ δυοῖν θάτερον, ἢ καλῶς ἐρῶντας ἰέναι ἀσφαλῶς, ἢ ἐκτραπομένους τῆς ὁδοῦ, κακῶς ἐρᾶν καὶ ἐνεχθῆναι κατὰ τοῦ κρημνοῦ. Τοῦτό τοι δείσας καὶ Σωκράτης ἐκεῖνος, εὑρὼν τὸ πάθος ἐνακμάζον τῇ τε ἄλλῃ Ἑλλάδι καὶ πολὺ μάλιστα ταῖς Ἀθήναις, καὶ μεστὰ πάντα ἀδίκων ἐραστῶν καὶ μειρακίων ἐξηπατημένων, οἰκτείρας τοῦ πάθους ἑκατέρων τὴν ἀγέλην, καὶ μήτε παῦσαι

[65] *In Platonis Sympoſ. p. 328. B. Porrò hunc locum ſuprà adduxit noſter p. 86.* [66] *Anacreontis. Hinc Ælian. V. H. IX. 4.* Τὸν Ἀνακρέοντα ἠσπάζετο (Σμερδίης) σεμνῶς, οὐ μάλα ἐρῶντα τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὐ τοῦ σώματος; μὴ γάρ τις ἡμῖν διαβαλλέτω πρὸς θεῶν τὸν ποιητὴν τὸν Τήϊον, μηδ' ἀκόλαστον εἶναι λεγέτω. [67] *Apud Platon. in Sympoſ. p. 333. A.* [68] *Is eſt cujus flagitia memoriæ tradidit Æſchynes. Hujus oratione adeò fuit ſtimulatus, ut; ſi nonnullis credimus, laqueo ſibi mortem conſciverit. Vid. Argum. Orat. in Timarch. p. 259. ed. Francof.*

Amorem *ſophiſtam* vocat, Sappho *verborum architectum.* Phædri amore *tanquam Bacchico furore concitari* ſe ait Socrates. Illa verò *Amor mihi mentem,* inquit, *impulit, venti inſtar qui montanis incidit arboribus.* Socrates Xanthippen perſtringit, cum mortem ejus dolet: illa filiæ ſuæ ſcribit, *Nefas in poetica domo luctum eſſe: neque id nobis ſit dignum.* Sed & Teii ſophiſtæ ars ejuſdem indolis ejuſdemque modi eſt. Nam & formoſos omnes amat, & laudat omnes. Nihil enim ferè odæ illius canunt, quam Smerdiæ capillum, & Cleobuli oculos, & florem Bathylli. Sed & in illis caſtitatem vide. *Lubet deliciari tecum,* inquit, *mirè enim venuſtulus es.* Et rurſus, *Pulchrum in amore eſt, quod juſtum eſt.* Sed & alibi artem ſuam detexit, *Me,* inquit, *pueri verborum meorum cauſa diligant, venuſta enim iis tribuo, venuſta poſſum dicere.* Idem de Socrate Alcibiades dicebat, cum venuſtatem ejus cum Olympi Marſyæque tibiis & cantu confert. Quis, ô Dii, amorem talem reprehendere poſſit, præter Timarchum?

De eodem Amore.

DISSERT. IX.

RESumamus iterum eandem de amore diſputationem, tanquam magni itineris principium, interpoſita quiete, donec ad finem perveniamus. Quod ut fieri poſſit, duces viæ nobis aſſumamus, facundiæ præſidem Mercurium, Suadam, Gratias, ipſumque Amorem. Nec enim parvum eſt certamen, aut de re levi inſtitutum: quandoquidem uſitatam orationis viam, quæ de amore agere ſolet, præcipitium comitatur profundiſſimum. Ut alterum neceſſe ſit, vel ut rectè ames, tutòque viam hanc abſolvas, aut ut de via deflectens, ſecus ames, & in præceps feraris. Quod cum timeret noſter Socrates, videretque morbum hunc cum in aliis Græciæ partibus, tum præcipuè Athenis dominari, plenáque eſſe omnia amatoribus qui deciperent, adoleſcentibus qui deciperentur, miſeratus eſt in utriſque miſerum hunc affectum: cumque rem tam impudicam lege vindi-

[1] *Mercurius erat eloquentiæ præſes, quam ob cauſam ei linguæ ſunt ſacratæ.* Athenæus *lib. 1. p. 16.* Προσνέμονται δ' αὐτῷ (Ἑρμῇ) αἱ γλῶσσαι διὰ τὴν ἑρμηνείαν. *Idem narrat* Phurnutus *de nat. Deor. c. 16.* *Ab hoc ejus munere nomen ſuum ſortitus eſt, ut videtur* Voſſio, *qui lib. 2. de Idol. c. 32.* Ἑρμῇ *Etymologiam* ἀπὸ τοῦ ἐρεῖν *arceſſit. Fortè melius à voce Hebraicâ* אמר *poterit derivari.*

δυνάμενος τὴν ὕβριν νόμῳ (οὐ γὰρ ἦν Λυκοῦργος, οὐδὲ Σόλων, οὐδὲ [2] Κλεισθένης, οὐδέ τις ἄλλος τῶν δύναμιν ἀρχικὴν πεποιημένων ἐν τοῖς Ἕλλησι) μήτε δι' ἐξουσίας βιάσασθαι πρὸς τὰ κρείττω ([3] Ἡρακλέους γὰρ αὐτοῖς πρὸς τοῦτο ἔδει ἢ Θησέως, ἢ τινος ἄλλου σωφρονιστοῦ ἰσχυροῦ) μήτε πεῖσαι λόγῳ (ἀπειθὲς γὰρ χρῆμα ἐπιθυμία περισταλεῖσα οἴστρῳ, καὶ περιστελοῦσα ἐγγύτατα μανίᾳ) οὕτω δὴ ὁ Σωκράτης τὸ μὲν ὑπεριδεῖν παντάπασι τῶν νεανίσκων καὶ τῶν μειρακίων οὐκ ἠνείχετο, οὐδὲ πρὸς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐξέκαμνεν. ἐξεῦρε δὲ μηχανὴν ἑκουσίου ἀγωγῆς τοιάνδε τινα. Φράσω δὲ αὐτὴν, κατὰ τοὺς τοῦ Φρυγὸς λόγους μῦθον πλάττων. Ποιμὴν ἀνὴρ καὶ * μάγειρος ἐβάδιζον ἄμφω κοινὴν ὁδόν· ἰδόντες δὲ ἐκ ποίμνης ἄρνα ὑστεραῖον πλανώμενον, ἀπολειφθέντα τῶν συννόμων, ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν ἄμφω· ἦν ἄρα τότε ὁμόφωνα καὶ τὰ θηρία τοῖς ἀνθρώποις· ἐρωτᾷ ὁ ἀμνὸς, τίς ὢν ἑκάτερος ἐθέλει αὐτὸν μεταχειρίσασθαι καὶ ἄγειν· ὡς δὲ ἐπύθετο τἀληθῆ αὐτὰ καὶ ἀμφοῖν τὴν τέχνην, φέρων ἑαυτὸν ἐπιτρέπει τῷ ποιμένι, λέγων πρὸς τὸν μάγειρον, σὺ μὲν γὰρ δήμιός τις εἶ καὶ μιαιφόνος τῆς ἀρνῶν ποίμνης· [4] τούτῳ δὲ ἐξαρκέσειεν καλῶς τὰ ἡμέτερα ἔθη. Εἴκαζε, εἰ βούλει, κατὰ τὸν μῦθον, τοὺς μὲν ἐραστὰς ἐκείνους μαγείροις πολλοῖς, τὸν δὲ Σωκράτην ποιμένι ἑνὶ, τὰ δὲ μειράκια τὰ Ἀττικὰ θρέμμασι πλανωμένοις, ὁμοφώνοις ἀληθῶς, οὐ κατὰ τὴν ἐν τοῖς μύθοις ἐξουσίαν· τί ἂν οὖν δράσαι ὁ ποιμὴν οὗτος ὁρῶν τοὺς δημίους τῆς τῶν μειρακίων ὥρας ἐφιεμένους καὶ δρόμῳ ἐπ' αὐτὴν ὠθουμένους; ἆρα ἀνέξεται, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἄγων σιωπήσεται; οὕτω μὲν εἴη ἂν μιαιφονώτερος αὐτῶν τῶν δημίων. Οὐκοῦν θεύσεται, καὶ κοινωνήσει τοῦ δρόμου, καὶ διώξεται σὺν αὐτοῖς οὐκ ἐπὶ τῇ ἴσῃ· καί τις ἰδὼν τῶν ἀπείρων τῆς τέχνης καὶ τῆς αἰτίας τοῦ δρόμου, αὐτὸ ἐκεῖνο οἰήσεται, ἐπ' ὀλέθρῳ καὶ τοῦτον θεῖν· ἐὰν δὲ ἀναμείνῃ τὸ τέλος, ἐπαινέσεται τὸν δρόμον, καὶ μιμήσεται τὴν σπουδὴν, καὶ θαυμάσει τὸν θηρευτὴν, καὶ μακαρίσει τὴν ἄγραν. Διὸ τοῦτο καὶ ὁ Σωκράτης ἐρᾷν ἔλεγε καὶ πάντων ἐρᾷν, καὶ ἐκοινώνει τοῦ δρόμου, καὶ ἐδίωκε τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς συνεραστὰς ἔφθανε, καὶ τοὺς δημίους ὑπετέμνετο. Καὶ γὰρ ἦν αὐτῶν καὶ πονεῖν ἱκανώτερος, καὶ ἐρᾷν δεινότερος, καὶ λαμβάνειν εὐστοχώτερος. Καὶ πάνυ εἰκότως· [5] τοῖς μὲν γὰρ

[2] Κλεισθένης MS. *Flor. ut ex verſione C. Paccii manifeſtum eſt. Recte.* Κλεισθένης, *inquit* Plutarch. *vit.* Periclis *p.* 153. *D.* ἐξήλασε Πεισιστρατίδας, καὶ κατέλυσε τὴν τυραννίδα γενναίως, καὶ νόμους ἔθετο, καὶ πολιτείαν ἄριστα κεκραμένην πρὸς ὁμόνοιαν καὶ σωτηρίαν κατέστησεν. *Hiſtoriam vid. apud* Herodot. *lib. V. c. 66. & ſeqq.* [3] *Hoc encomio Herculem Diſſ. V. p. 54. cohoneſtavit* Noſter. *Theſea vero laudavit* Valerius Maximus *V. 3. ubi poſt multa alia, hæc habet. Theſeus* opem liberis Herculis tulit, & quicquid ubique monſtri aut ſceleris fuit, virtute animi & robore dextræ comminuit. * Μάγειρος *hic ſumi videtur pro* lanio: *Quæ quidem ſignifi-*

ἄλλοις

care non poſſet (neque enim Lycurgus erat, aut Solon, aut Cleoſthenes, aut alius aliquis eorum è numero, qui apud Græcos imperarunt) neque vi eos ad officium cogere poſſet (hoc enim vel Herculis fuiſſet vel Theſei, aut ſi quis alius robuſtus fuit morum caſtigator) neque rationibus perſuadere, quia nihil eſt quod difficilius perſuaderi poteſt quam libido, præſertim ſi furiis quibuſdam agitata, quam proxime ad furorem accedat: negligendos ſibi neque hos neque illos putavit, aut de ſalute eorum deſperandum eſſe. Excogitavit ergo artem ejuſmodi, qua eorum animos duceret: quam ut commode oſtendere poſſim, Æſopico more fabellam proponam. Paſtor quidam & lanio ſimul incedebanr. Inter eundum evenit ut agnum pinguiſſimum ſeorſim à grege ſuo viderent aberrare. Accurrit uterque. Agnus ergo ut ſciret cui ſe committeret (nam tum temporis humano more bruta loquebantur) quis uterque eorum eſſet, exquirit. Ubi quod res erat cognovit, artemque utriuſque ſatis percepit, paſtori ſe tradit, lanioni contra, tu, inquit, carnifex es gregiſque noſtri crudelis mactator, huic vero gens non inviſa ſumus. Confer ſi placet, ex præſcripto hujus fabulæ, amatores illos cum multis lanionibus, Socratem cum paſtore uno: adoleſcentulos Atticos cum pecoribus, quæ à grege ſuo aberrant: nam & hi eodem more inter ſe loquuntur; revera tamen neque pro fabularum licentia. Quid ergo facturus eſt, cum carnifices hos formæ inſidiari adoleſcentulorum videbit hic paſtor, magnoque impetu accurrere? Permittet hoc tacituſque adſtabit? Ita ipſis crudelior tortoribus eſſet. Imo curret ut illi, inſequetur eodem modo, ſed alio fine. Et tamen imperitus aliquis, qui artem, quam uterque profitetur, ignorat, aut qui cauſam currendi neſcit, currere utrumque in perniciem putabit agni; donec finem videbit: tum enim curſum laudabit, imitari conabitur diligentiam, mirabitur hunc venatorem, beatam judicabit ipſam prædam. Quare amare ſe profitebatur Socrates, & amare quidem omnes; currebat etiam cum aliis, ſequebatur formoſos, rivales ſuos prævertebat, omneſque carnificum præcidebat conatus. Nam & laboris erat patientior, & amoris peritior, & ad capiendum dexterior. Nec ſine cauſa.[5] Aliis enim amor libidinis nomen

---

catio admodum eſt rara; apud Gloſſographos tamen aliqua ejus occurrunt veſtigia: Nam Pollux, *quod notavit Heinſius,* τοὺς μαγείρους *facit* κρεοπώλας. *in Gloſſario autem Latino-Græco* Lanius *redditur* κρεοπώλης. [4] Τά τε ἐξαρίσεως καλῶς τὰ ἡμέτερα ἴδω. Heinſ. [5] *Plato tres amoris ſpecies numerat; Honeſtam, quæ ſolum animum reſpicit; Turpem quæ corporis voluptate abripitur; Mediam, quæ tum corporis, tum animi pulchritudinem appetit.* Vid. Alcinoum *de doct. Plat. c.* 52. *Turpis autem ille amor* degeneris animi & corruptiſſimæ eſt voluptatis; ---Animas fuſciores impellit cupidine corporum, eaſdemq; illis proponit, ut eorum uſura potiantur, atque ejuſmodi voluptate & delectatione ardorem ſuum mulceant. *ut loquitur* Apul. *l.* 2. *Phil. Plat p.* 19 *&* 20. *Hunc ut & medium, è Rep. ſuâ abire jubet* Plato *lib.* 8. *de legg. p.* 645. *D.*

ἄλλοις ὁ ἔρως ἦν ὄνομα ἐπιθυμίας ἐν ἡδοναῖς πλανωμένης, ἀρχὴ δὲ αὐτοῦ, ἄνθος σώματος ἐρχόμενον εἰς ὀφθαλμοὺς, καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ῥέον, ὁδοὶ γὰρ κάλλους οἱ ὀφθαλμοί· τῷ δὲ Σωκράτει ὁ ἔρως ἦν κατὰ μὲν τὴν σπουδὴν τοῖς ἄλλοις ὅμοιος, κατὰ δὲ τὴν ἐπιθυμίαν διαφέρων, κατὰ δὲ τὴν ἡδονὴν σωφρονέστερος· κατὰ δὲ τὴν ἀρετὴν εὐστοχώτερος· ἀρχὴ δὲ αὐτοῦ, [6] ψυχῆς ἄνθος ἐν σώματι διαφαινόμενον, οἷον εἰ ξυνείης ποταμοῦ κάλλος λειμῶνι ἐπιῤῥέον· καλὰ μὲν τὰ ὑπ' αὐτῷ ἄνθη, λαμπρυνόμενα δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν ὄψιν· τοῦτο δύναται καὶ ψυχῆς ἄνθος ἐμπεφυτευμένον σώματι καλῷ· ἐκλαμπρύνεται ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐκλάμπει, καὶ διαφαίνεται· καὶ ἔστι σωμάτων ὥρα οὐδὲν ἄλλο, ἢ μελλούσης ἀρετῆς ἄνθος, καὶ οἱονεὶ προοίμιον κάλλους ὡραιοτέρου. Ὥσπερ γὰρ τοῦ Ἡλίου προφαίνει τις αὐγὴ ὑπὲρ ἄκρων ὀρῶν, ἀγαπητὸν ὀφθαλμοῖς θέαμα διὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος· οὕτω καὶ τῆς λαμπρᾶς ψυχῆς προφαίνει τις ὥρα ὑπὲρ ἄκρων τῶν σωμάτων, ἀγαπητὸν φιλοσόφοις θέαμα, διὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος. [7] Ἀλλὰ Θετταλὸς μὲν ἀγαπήσει πῶλον, καὶ Αἰγύπτιος πόρτιν, καὶ Σπαρτιάτης σκύλακα· φιλάνθρωπος δ' ἀνὴρ καὶ φιλοθρέμμων τοῦ ζώου τούτου, οὐ κατὰ γεωργὸν Αἰγύπτιον, οὐδὲ κατὰ ἱππικὸν Θετταλὸν, οὐδὲ κατὰ κυνηγέτην Λακωνικόν. Τούτοις μὲν γὰρ [8] ἡ θεραπεία, προοίμιά γε τοῖς ζώοις πονοῦσα· ὁ δὲ ἐραστὴς ὁ φιλάνθρωπος θεραπεύει τὰ παιδικὰ ἐπὶ κοινωνίᾳ τῆς ἀρετῆς· θεραπεύει δὲ ἐκλεξάμενος τὰ ἐπιτηδειότατα· ἐπιτήδεια δὲ εἰς προσδοκίαν ἀρετῆς τὰ κάλλιστα. Τὸ δὲ κάλλος τὸ αὐτὸ ὂν, ἀλλοιότερον μὲν φαίνεται μοχθηροῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλοιότερον δὲ ἐρασταῖς νομίμοις· καὶ γὰρ τὸ ξίφος τὸ αὐτὸ ὂν, ἀλλοιότερον μὲν φαίνεται τῷ ἀριστεῖ, ἀλλοιότερον δὲ τῷ δημίῳ· καὶ τὴν Πηνελόπην ἄλλως Ὀδυσσεὺς ὁρᾷ, ἄλλως ὁ Εὐρύμαχος· καὶ [9] τὸν ἥλιον ἄλλως μὲν ὁρᾷ Πυθαγόρας, ἄλλως δὲ Ἀναξαγόρας·

---

[6] Οὐ τῶν σωμάτων ἐραστὴς εἰμὶ, τὴν ψυχὴν δὲ ἡγοῦμαι καλὴν, *ait* Socrates *apud* Lucian. *Vit. Auct. Tom.* 1. *p.* 379. *Hunc amorem Cæleſtis Veneris, priorem autem illum Vulgaris famulum cenſebant.* Himerius *Sophiſta apud* Photium *Bibl. p.* 2032. Πάνδημος δ' Ἀφροδίτη πρὸς τὴν Οὐρανίαν οὐδὲν κοινόν· ἡ μὲν γὰρ βεβήλους καὶ οὐ καθαροὺς τὴν φύσιν ἐργάζεται τοὺς ἔρωτας· τῇ δὲ χρυσοῖ μὲν οἱ παῖδες, χρυσᾶ δὲ τὰ τούτων καὶ βέλη· σκοποὶ δὲ αὐτοῖς ψυχαὶ νεοτελεῖς καὶ ἀκήρατοι. *Quæ ex* Platonis *Symp. p.* 318. *D. & ſeqq. ſunt adumbrata. Hic amor ad juvenes ſolos ferebatur, ut eos redderet meliores. Protogenes apud* Plutarch. Ἐρωτ. *p.* 751. *A.* Ἔρως ὁ γνήσιος, ὁ παιδικός ἐστιν —— ἰδεῖν ὄψει —— περὶ θύρας νέων ὀξὺ μάλα καὶ γλαφυρὸν ἐγκελευόμενον πρὸς ἀρετὴν τοῖς ἀξίοις ἐπιμελείας· *Hi autem erant pulcri,* ἐπιτήδεια *enim* εἰς προσδοκίαν ἀρετῆς τὰ κάλλιστα, *ut paullò poſt loquitur* Noſter. [7] Παιδεύματα --- Θετταλὰ, *ait* Noſter *Diſſ.* 7. *p.* 74. ἱππικά. *Qui & Diſſ. XIII. teſtatur* γεωργεῖν τοὺς Αἰγυπτίους. *Quàm facile verò iis proveniant fruges docebant* Herodot. *lib.* 2. *c.* 14. *&* Plutarch. *Sympoſ. l.* 4. *p.* 670. *A. Porrò catulos à Lacedæmoniis amatos eſſe dicit,*

Πυθα-

erat, quod in mediis ſine certa ſede errat voluptatibus: cujus fons & origo eſt flos corporis, qui oculos intrat, ex oculis in animum dilabitur. Prima enim via, qua pulchritudo ſeſe inſinuat, ſunt oculi. At verò amor Socratis, diligentia ſtudioque conſequendi ſimilis erat reliquis, libidine differebat. Si voluptatem ſpectes, temperantior, ſi virtutem, ſolertior, cujus fons & origo erat pulchritudo animi, quæ è corpore elucebat. Ut ſi pulchrum cogites fluvium, qui pratulum irrigat: flores enim quamvis pulchri ſint, qui ſub aqua ſunt, pulchriores tamen aquæ causâ videntur. Idem poteſt flos animæ, pulchro innatus corpori: illuſtratur ab eo, elucet, ſplendorem ſuum transfundit. Ut nihil aliud ſit pulchritudo corporis, quam futuræ flos virtutis, & majoris quaſi pulchritudinis præludium. Sicut enim ſolis exortum fulgor quidam in ſummitate montium præcedit, quo vehementer delectantur oculi, quia aliud exſpectant: ita animæ ſplendorem ſplendor aliquis in extremis corporis partibus præcedit, quo plurimum delectantur Philoſophi, quia aliud mox venturum vident. Nam ſi Theſſalus equi pullum, Ægyptius vitulum, Spartiata catulum amat; cur qui hominem amat, qui hoc animal deperit, ab Ægyptio agricola, aut equite Theſſalo, aut venatore Laconico ſuperabitur? Longè enim alia illorum cultura eſt, quæ ad laborem tantum animalia illa præparat, quibus poſtea utatur: cum amator hominis, qui adoleſcentem colit, nihil aliud quam communionem virtutis habeat propoſitam. Quod ut fieri poſſit, eligit ex omnibus maximè idoneos. Idonei maximè ad virtutem conſequendam ſunt, qui maximè ſunt pulchri. Jam pulchritudo cum ſit eadem, alia tamen videtur oculis improbis, alia legitimis amatoribus: ſicut enſis cum idem ſit, alius tamen videtur viro forti, alius carnifici. Sicut Penelopen aliter Ulyſſes videt, aliter Eurymachus: ſicut ſolem aliter videt Pythagoras, aliter Anaxagoras. Pythagoras ut Deum,

---

proptereà quòd, ex inſtituto legiſlatoris, venationi operam darent. Vid. Xenoph. *de Laced. Rep p.* 680. *B.* [8] Heinſ. *hunc locum ſic emendat:* Ἵππεις μὲν γὰρ ἄλλην θεραπείαν, προοίμια τοῖς ζῴοις πόνου ἔχει. *Sed infeliciter; Legendum enim,* ποιοῦσι αὐτὰ τοῦ πόνου· *Integra verò periodus ſic vertenda.* Theſſalus quidem amabit equi pullum, Ægyptius vitulum, Lacedæmonius catulum; vir autem qui hominem amat & hoc animal ardet, aliter ſe gerit quàm Ægyptius agricola, aut eques Theſſalus, aut Venator Laconicus: Apud hos enim opera, quam præſtant animalia, facit ut admittantur, amator verò hominis, amaſium colit ob ſolam virtutis communionem, &c. Προοίμιον *nempè hic laxiore ſignificatione ſumitur pro eo* quod ante ingreſſum rei ponitur, *ut loquitur* Quintilian. *Inſt. Orat lib.* 4. *c.* 1. [9] *Pythagoræ viſum eſſe,* Ἥλιον εἶναι θεὸν, *teſtatur* Diog. Laert. *lib.* 8. *p.* 220. *C. in vit. Anaxagoræ verò ſententiam dicet* Joſephus *contrà Apion. lib.* 2. *p.* 1079. *F.* Ἀναξαγόρας Κλαζομένιος ἦν· ἀλλ' ὅτι νομιζόντων Ἀθηναίων τὸν Ἥλιον εἶναι θεὸν, ὁ δ' αὐτὸν ἔφη μύδρον εἶναι διάπυρον, θάνατον αὐτοῦ παρ' ὀλίγας ψήφους κατέγνωσαν. *Plurimi tamen à* Joſepho *&* Noſtro *abeunt diverſi; referunt enim eum putaſſe,* Ἥλιον μύδρον εἶναι διάπυρον.

Πυθαγόρας μὲν, ὡς θεὸν· Ἀναξαγόρας δὲ, ὡς λίθον· [10] καὶ τὴν ἀρετὴν ἄλλως μὲν διώκει Σωκράτης, ἄλλως δὲ Ἐπίκουρος· Σωκράτης μὲν, ὡς εὐδαιμονίας ἐραστής· Ἐπίκουρος δὲ, ἡδονῆς· οὕτω καὶ καλὸν σῶμα ἄλλως μὲν διώκει Σωκράτης, ἄλλως δὲ [11] Κλεισθένης· Σωκράτης μὲν, ὡς ἀρετῆς ἐραστής· Κλεισθένης δὲ ὡς ἡδονῆς. Ὁπόταν τοίνυν ἀκούσῃς ἐρῶντα μὲν τὸν φιλόσοφον, ἐρῶντα δὲ καὶ τὸν μοχθηρὸν ἄνδρα, μὴ προσείπῃς τὸ γιγνόμενον ὀνόματι ἑνί. Ὁ μὲν ἐφ' ἡδονὴν οἰστρεῖ, ὁ δὲ κάλλους ἐρᾷ· ὁ μὲν ἄκων νοσεῖ, ὁ δὲ ἑκὼν ἐρᾷ· ὁ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐρᾷ τοῦ ἐρωμένου, ὁ δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ ἀμφοῖν· ἐκείνου τοῦ ἔρωτος ἀρετὴ ἔργον, τοῦδε τοῦ ἔρωτος ἔργον ὕβρις· ἐκείνου τοῦ ἔρωτος φιλία τέλος, τούτου τοῦ ἔρωτος ἔχθρα τέλος· ἄμισθος ὁ ἔρως ἐκεῖνος, μισθοφόρος ὁ ἔρως οὗτος· ἐκεῖνος ὁ ἔρως ἐπαινετὸς, ἐπονείδιστος οὗτος· ἐκεῖνος [12] Ἑλληνικὸς, βαρβαρικὸς οὗτος· ἐκεῖνος ἄῤῥην, ἁπαλὸς οὗτος· ἐκεῖνος ἑστὼς, πλανητὸς οὗτος, ἀβέβαιος· ἐκεῖνον τὸν ἔρωτα ἐρῶν ἀνὴρ, φίλος θεῷ, φίλος νόμῳ, μεστὸς αἰδοῦς, μεστὸς παῤῥησίας· ἐκεῖνος καὶ μεθ' ἡμέραν τὸν ἐρώμενον περιέπει καὶ ἀγάλλεται τῷ ἔρωτι, καὶ ἐν γυμνασίῳ συμπλέκεται, καὶ ἐν δρόμῳ συνθεῖ, καὶ ἐν θήρᾳ συγκυνηγετεῖ, καὶ ἐν πολέμῳ συναριστεύει, καὶ ἐν δυστυχίαις συνδυστυχεῖ, καὶ ἀποθανόντι συναποθνήσκει, καὶ οὐδὲν αὐτῷ δεῖ πρὸς τὴν συνουσίαν, οὐ νυκτὸς, οὐκ ἐρημίας· ὁ δὲ ἕτερος ἐραστὴς, θεοῖς μὲν ἐχθρὸς (πλημμελὴς γὰρ) ἐχθρὸς δὲ καὶ νόμῳ, (παράνομος γὰρ) ἄθαρσὴς, δύσελπις, αἰδοῦς ἄπορος, ἐρημίᾳ φίλος καὶ νυκτὶ καὶ φωλεοῖς, μηδαμοῦ ἂν ἐθέλων ὀφθῆναι συνδιημερεύων τοῖς παιδικοῖς, φεύγων ἥλιον, διώκων νύκτα καὶ ὁμίχλην,

[13] Ποιμένσιν οὔτι φίλην,

κλέπτῃ δὲ ἀμείνω· ὁ μὲν ποιμένι ἔοικεν, ὁ δὲ κλέπτῃ ἔοικεν, καὶ λανθάνειν εὔχεται· οἶδε γὰρ τὸ κακὸν ὃ δρᾷ· ἀλλὰ εἰδὼς, ὑφ' ἡδονῆς ἕλκεται. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς εὐκάρποις φυτοῖς, ὁ μὲν γεωργὸς τημελῶς προσφέρεται, ὁ δὲ κλέπτης ἐμπεσὼν δρέπει καὶ λυμαίνεται καὶ διαφθείρει. Καλὸν σῶμα ὁρᾷς ἀνθοῦν καὶ ἔγκαρπον, μὴ χράνῃς, μὴ μιάνῃς, μὴ προσάψῃ τοῦ ἄνθους· ἐπαίνεσον ὡς ὁδοιπόρος φυτόν ποτε,

----[14] Τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ

Φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα.

Φεῖσαι τοῦ φυτοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Διὸς, ἀνάμεινον τοὺς καρποὺς, καὶ ἐρασθήσῃ δικαιότερον. Οὐ χαλεπὸν τὸ ἔργον· οὐ γὰρ

---

[10] *Licèt Epicurus voluptatem, ſummum bonum ſtatuerit, arbitratus eſt tamen neminem poſſe jucundè vivere, niſi qui honeſtè: hinc* Cicero *de fin. l.* 2. *c.* 22. At negat Epicurus------quemquam, qui honeſtè non vivat, jucundè poſſe vivere. *Verùm, ut rectè non multò poſteà ſubjicit vir ſummus,* non poteſtis voluptate omnia dirigentes aut tueri aut retinere virtutem. *Ce-*

Σωκρά-

Anaxagoras ut lapidem. Sicut virtutem aliter ſequitur Socrates, aliter Epicurus. Socrates enim beatitudinem amat, voluptatem Epicurus. Eodem modo pulchrum corpus aliter ſequitur Socrates, aliter Cliſthenes. Socrates enim ut virtutis, ut voluptatis amator Cliſthenes. Cum ergo audies amare Philoſophum, audies amare hominem improbum, cave utrumque eodem dicas nomine. Quia alter in libidinem fertur, alter pulchritudinem amat. Alter invitus æger eſt, alter amat libenter. Alter bona illius ſpectat, quem amat: alter cum pernicie amat utriuſque. Illius amoris virtus, hujus opus eſt voluptas. Illius amoris finis eſt amicitia, hujus ſimultas. Ille amor gratuitus, hic mercenarius eſt. Ille encomio, hic vituperio dignus eſt. Ille Græcus, hic Barbarus eſt. Ille virilis, hic effœminatus eſt. Ille ſtat, hic volat, nec unquam diuturnus eſt. Qui illo amore captus eſt, Deo carus, carus legi, plenus pudoris, plenus libertatis eſt. Ille etiam interdiu amaſium complectitur, & ſe oblectat: cum eo in gymnaſio luctatur, in ſtadio currit, in venatione laboris comitem, in bello virtutis ſocium ſe præbet: ſi felix ſit, felicitatis conſors eſt, ſi moriendum eſt, unà moritur. Denique ad congreſſum nec nocte opus habet nec ſolitudine. Alter contra, Diis inimicus: libenter enim peccat. Inimicus legis; legem enim tranſgreditur: diffidens, expes, impudens. Solitudinem, noctem, loca tenebroſa captat: nunquam luce palam cum amaſio verſari audet. Solem fugit, noctem ſequitur & caliginem,

Quam non paſtor amat,-----

Sed fur diligit. Alter enim paſtori, alter furi ſimilis eſt: amat enim latebras. Malum namque quod agit non neſcit, & cum non neſciat, tamen à voluptate trahitur. Sic ad fructiferas arbores caute accedit agricola, fur violenter carpit, læditque plantas, ac frangit. Si pulchri corporis florem fructumque videas, cave polluas, cave temeres, cave florem tangas. Lauda potius, ut viator plantam ſolet,

--------ſic propter Apollinis aram,
Germen adhuc teneræ conſpexi ſurgere palmæ.

Parce Apollinis Joviſque plantæ, exſpecta fructus, rectius amabis. Non admodum moleſtum hoc eſt. Nec enim Socrates

---

terum Socrates putabat ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν, *quam poſuit* ἐν τῇ πρὸς θεὸν ὁμοιώσει. *Vid.* Alcin. *c.* 27. [11] *Cliſthenes, quem hoc in loco memorat* Noſter, *alius fuit ab eo qui inter legiſlatores numeratur, & ut tempore, ità virtute inferior. Illum ſale defricat* Ariſtophanes *in Nub. p.* 147. *Ran. p.* 232. *Acharn. p.* 376. [12] *Hoc eſt, qui verum Græcum decet; nam fœda iſta παιδεραστία erat, ut ait noſter hujuſce Diſſ. init.* πάντων ἐθαύμαζον τοῦτο ἄλλῃ Ἑλλάδι, καὶ πολὺ μάλιστα τοῖς Ἀθήναις. [13] *Reſpicit verſus qui extant Il.* Γ. *v.* 10.

——— Κατέχευεν ὀμίχλην
Ποιμέσιν οὔτι φίλην, κλέπτῃ δέ τε νυκτὸς ἀμείνω.

[14] *Odyſſ.* Z. *v.* 162.

Σωκράτους μόνον, οὐδὲ φιλοσόφου μόνον· ἤδη καὶ [15] Σπαρτιάτης ἀνὴρ οὐκ ἐν Λυκείῳ τραφείς, οὐδὲ ἐν Ἀκαδημίᾳ γυμνασάμενος, οὐδὲ ἐν φιλοσοφίᾳ πεπαιδευμένος, ἐντυχὼν μειρακίῳ βαρβαρικῷ μέν, ἀλλ' ἄκρως καλῷ καὶ ἀνθοῦντι ἄρτι, ἠράσθη μὲν αὐτοῦ (πῶς δ' οὐκ ἔμελλεν) ἀλλ' οὐ περαιτέρω τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐπαινῶ τῆς ἀριστείας τὸν Ἀγησίλαον μᾶλλον, ἢ [16] τὸν Λεωνίδην, μαχόμενον· ἀμαχώτερος γὰρ ὁ ἔρως ἦν τοῦ βαρβάρου, καὶ τὰ τοῦ ἔρωτος βλήματα τιτρώσκει μᾶλλον, ἢ τὰ Καδούσια ἢ τὰ Μηδικά. Τοιγαροῦν ὁ Ξέρξης μὲν ἐπέβη Λεωνίδου κειμένου, καὶ παρῆλθεν ἔσω Πυλῶν· Ἀγησιλάῳ δὲ μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν προσελθὼν ὁ ἔρως, ἐνταῦθα ἔστη ἐπὶ θύραις τῆς ψυχῆς. Μεῖζον τὸ ἔργον. Δίδωμι τὰ ἀριστεῖα. Ταῦτα δρῶντα ἐπαινῶ τὸν Ἀγησίλαον μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην διώκοντα, ἢ Θηβαίων κρατοῦντα, ἢ τὰς μάστιγας καρτεροῦντα· [17] ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἦν τῆς τῶν σωμάτων τροφῆς καὶ παιδαγωγίας· ταῦτα δέ, ἔργα ψυχῆς τῷ ὄντι ἠσκημένης καὶ μεμαστιγωμένης.

Ἔτι περὶ τῆς Σωκράτους ἐρωτικῆς.

ΛΟΓΟΣ Ι'.

[1] ΣΜερδίης Θρᾷξ [2] ὑπὸ Ἑλλήνων, κάλλους μειράκιον βασιλικοῦ, ὀφθῆναι γαῦρον, ἐκομίσθη δῶρον τυράννῳ Ἴωνι Πολυκράτει τῷ Σαμίῳ. Ὁ δὲ ἥσθη τῷ δώρῳ, καὶ ἐρᾷ Πολυκράτης Σμερδίου, καὶ αὐτῷ συνερᾷ ὁ Τήϊος ποιητὴς Ἀνακρέων. Καὶ Σμερδίης παρὰ μὲν Πολυκράτους ἔλαβε χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν μειράκιον καλὸν παρὰ τυράννου ἐρῶντος· παρὰ δὲ Ἀνακρέοντος ᾠδὰς καὶ ἐπαίνους, καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν παρὰ ποιητοῦ ἐραστοῦ. Εἰ δή τις παραβάλλοι ἔρωτα ἔρωτι, τυραννικὸν ποιητικῷ, πότερος ἂν αὐτοῖν φανείη ἐνθεώτερος καὶ οὐράνιος, καὶ ἄξιος Ἀφροδίτης ἐπονομάζεσθαι καὶ ἔργον εἶναι ὅσιον; ἐγὼ μὲν οἶμαι κρατεῖν ἂν τὸν Μούσαις καὶ Χάρισιν ἀνακεκραμένον μᾶλλον, ἢ τὸν ἀνάγκῃ καὶ δέει. Ὁ μὲν

[15] Ageſilaum *intelligit, qui, quùm Megabaten Spithridatæ filium deperiret, eumque adoleſcens oſculari aggrederetur, totis viribus repugnavit. Hiſtoriam habent* Xenoph. *lib. de Ages. p. 656. B. &* Plutarch. *de aud. Poet. p. 31. C.* [16] *Qui cum paucis Spartanis Thermopylas contra Xerxis exercitum defendendas ſuſceperat. vid.* Juſtin. *l. 2. c. 12. Hinc* Himerius *Sophiſta apud* Photium *p.* 2004. Λόχος εἷς πρὸς ὅλην τὴν Ἀσίαν παραταξάμενος, καὶ τριακόσιοι Σπαρτιᾶται κλείοντες πρότερον μὲν τοῖς ὅπλοις, ὕστερον δὲ τῷ θανάτῳ τὰς Πύλας, στενότερον ἤγειραν τεθνεῶσι τὸ πολυάνδριον. [17] *Lacedæmoniorum hâc in re tolerantiam memoriæ tradidit Ci-*

γὰρ

tantum hoc potuit, nec ſolius eſt philoſophi. Scimus Spartiatam quendam, qui nec in Lyceo enutritus, nec in Academia inſtitutus, nec in Philoſophia eruditus eſſet, occurriſſe adoleſcentulo, quamvis Barbaro, tamen formoſo admodum, & qui in ipſo ætatis flore eſſet: quem amavit quidem (quidni enim amaret?) nunquam tamen ultra oculos & aſpectum quicquam ejus delibavit. Ego pluris hanc Ageſilai fortitudinem facio, quam quæ in bello præclare geſſit Leonides. Magis namque inexpugnabilis amor erat Barbari illius: tum Amoris tela magis penetrant, quam Caduſia aut Medica. Quare Xerxes mortuum calcavit Leonidem, Pylaſque ingreſſus eſt. At Ageſilao cum ad oculos tantum uſque proceſſiſſet amor, in ipſis animi foribus hæſit ac remanſit: quod majoris virtutis eſt. Ego certe illi præmium trado. Ego hoc in rebus Ageſilai magis laudo, quam cum Tiſſaphernem inſequitur, Thebanos ſuperat, flagra perfert. Illa namque ad corporis educationem inſtitutionemque pertinebant: hæc contra, vere exercitati animi multiſque flagris ſubacti ſigna fuerunt.

De eadem Socratis amatoria.

DISSERT. X.

SMerdies natione Thrax, formæ elegantiſſimæ planeque regiæ puer, dono à Græcis quibuſdam, regi Ionico, Polycrati nimirum Samio, donatus eſt. Quo munere in tantum rex delectatus eſt, ut puerum vehementer amaret: in quo rivalem habuit poëtam Teium, Anacreontem. Et à Polycrate quidem aurum argentumque dono accepit Smerdies, aliaque ejuſmodi quæ puerum formoſum à rege amatore accipere æquum eſt. Ab Anacreonte contra carmina ac laudes, & quæcumque ab amatore poëta æquum eſt. Si quis jam utrumque amorem, regium dico poëticumque, inter ſe componere velit, utrum eorum divinum magis cœleſtemque, utrum magis Venere dignum, magiſque ſanctum viſum iri exiſtimas? Ego illum magis arbitror, quem Muſæ Gratiæque temperant, quam quem neceſſitas & me-

cero de fin. V. 27. Pueri Spartiatæ non ingemiſcunt verberum dolore laniati. *Hinc* Tertullianus *Apologet. c.* 50. Laconum flagella, ſub oculis etiam hortantium propinquorum acerbata, tantum honorem tolerantiæ domui conferunt, quantùm ſanguinis fuderint.

[1] *Eadem habent* Ælian. *V. H. XI.* 14. *&* Athenæus *Deipnoſ. lib.* 12. *p.* 540. *E.* [2] *Obſervavit* P. Leopardus *Emend. lib.* 17. *c.* 2. *in nonnullis Codicibus ſcriptum eſſe*, ἀλλὰς, μειράκιον βασιλικόν. *Quâ quidem lectione vitatur Hyperbaton, quod duram facit orationem.*

tus.

γὰρ αἰχμαλώτῳ ἔοικεν ἢ μισθοφόρῳ οὐ πάνυ τι ἐντυχεῖ· [3] ὁ δὲ ἐλευθέρῳ καὶ Ἕλληνι. Διόπερ μοι δοκεῖ οὐδὲ ἐν τοῖς βαρβάροις πάνυ τι ἐπιχωριάσαι τὰ τοῦ ἔρωτος· ὅπου γὰρ τὸ μὲν πλῆθος δουλεύει, τὸ δὲ ἄρχον δεσπόζει, [4] τὸ δὲ διὰ μέσου ἐνθένδε ἐξήρτηται, τὸ ἰσήγορόν τε καὶ ἰσότιμον καὶ ξυνόνομον. Ὁ δὲ ἔρως οὐδενὶ οὕτως πολεμεῖ ὡς ἀνάγκῃ, καὶ ἔστι χρῆμα γαῦρον, καὶ δεινῶς ἐλεύθερον, καὶ [5] τῆς Σπάρτης αὐτῆς ἐλευθερώτερον· μόνον γάρ τοι τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔρως, ἐπειδὰν τῷ καθαρῶς ξυγγένηται, οὐ πλοῦτον τέθηπεν, οὐ τύραννον δέδιεν, οὐ βασίλεια ἐκπλήττεται, οὐ δικαστήριον φυλάττεται, οὐ φεύγει θάνατον· οὐ θηρίον αὐτῷ δεινόν, οὐ πῦρ, οὐ κρημνός, οὐ θάλαττα, οὐ ξίφος, οὐ βρόχος· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄπορα αὐτῷ εὐπορώτατα, καὶ τὰ δεινὰ εὐμαχώτατα, καὶ τὰ φοβερὰ εὐπετέστατα, καὶ τὰ χαλεπὰ εὐκολώτατα. Ποταμοὶ πάντες περάσιμοι, χειμῶνες πλοϊμώτατοι, ὄρη εὐδρομώτατα· πανταχοῦ θαρσεῖ, πάντων ὑπερορᾷ, πάντων κρατεῖ. Πολλοῦ γε ἄξιον τὸ ἐρᾶν, τοιοῦτον ὄν. Ἐγὼ μὲν οἶμαι καὶ δέξασθαί τινα νοῦν ἔχοντα μηδαμοῦ ἀπαλλαγῆναι αὐτοῦ, εἰ μέλλει ὁμοῦ ἐρῶν ἐλεύθερός τε εἶναι καὶ ἀδεὴς καὶ ἄπταιστος. Δέδια δὲ μὴ οὐ τοιοῦτον ᾖ πᾶσιν ἑξῆς, ἀλλά τις ὁμοιότης ἐπιτηδεύματος αἰσχροῦ ὑποδῦσα ἔργον καλόν, τῇ πρὸς αὐτὸ εἰκασίᾳ καλλωπιζομένη, τυγχάνῃ μὲν τῆς φαντασίας ὁμοίας, τοῦ δὲ τέλους ἀστοχῇ· μιμεῖται πῃ καὶ [6] φαρμακοπώλης ἰατρόν, καὶ συκοφάντης ῥήτορα, καὶ [7] σοφιστὴς φιλόσοφον. Καὶ πανταχοῦ εὕροις ἂν ξυμφυὲς ἀγαθῷ κακόν, πολλῷ τῷ ὁμοίῳ ἀνακεκραμένον· ἢ προαιρέσει χωριζόμενον, ὡς ὁ ῥήτωρ τοῦ συκοφάντου· ἢ τέλει, ὡς ἰατρὸς τοῦ φαρμακέως· ἢ ἀρετῇ, ὡς φιλόσοφος τοῦ σοφιστοῦ· προαίρεσις δὲ καὶ ἀρετὴ καὶ τέλος, ὀλίγοις γνώριμα. Ὅταν οὖν ἐν ἐπιτηδεύμασι διπλοῖς καὶ ἀμφιβόλοις τὰ μὲν ὅμοια οὐκ ἀπῇ, τὰ δ' ἀνόμοια προσῇ, ἀνάγκη κατὰ τὸ ἀγνοούμενον οὐ δυναμένους χωρίζειν τὰς τέχνας, κατὰ τὸ εἰκαζόμενον αὐτὰς συνάπτειν. Μή ποτ' οὖν καὶ περὶ ἔρωτος ταύτῃ κριτέον καὶ ἡγητέον αὐτὸν εἶναι ὄνομα κοινὸν ἐν μεταιχμίῳ ἀρετῆς καὶ κακίας τεταγμένον, ὑπ' ἀμφοῖν μὲν δημαγωγούμενον, σχηματιζόμενον δὲ πρὸς ἑκατέραν, ὁποτέρᾳ ξυγγένοιτο, τῷ τῆς ἐπαγομένης πάθει προσονομάζε-

---

[3] *Hic amor eſt famulus Veneris cæleſtis, quam Plato dicit*, prædita cùm ſit optimati amore, ſolis hominibus & eorum paucis curare, nullis ad turpitudinem ſtimulis vel illecebris ſectatores ſuos percellentem. Apul. *Apol. p.* 281. [4] *Lege*, Τὸ δὲ διὰ μέσου ἐνθένδε ἐξήρτηται. [5] *Hæc locutio præ ſe fert ſpeciem proverbii, cujus rationem exhibet* Thucydides *lib.* 1. *p.* 7. Λακεδαιμόνιοι------ἐπὶ πλεῖστον ὧν ἴσμεν χρόνον στασιάσαντα, ὅμως ἐκ παλαιτάτου καὶ ηὐνομήθη καὶ αἰεὶ ἀτυράννευτος ἦν. *Nec ſibi tantùm cavere Lacedæmonii*

θαι.

tus. Alter enim homini captivo aut infelici ſimilis eſt mercenario, alter libero & Græco. Quam eſſe cauſam arbitror, cur vix apud Barbaros amor inveniri ſoleat. Ubi enim populus ſervit, rex imperat; ibi totum illud medium, quod auctoritate, quod dignitate, ac ſocietatis lege inter ſe par eſt, penitus ſublatum eſt. Nihil autem amori magis inimicum eſt, quam metus & neceſſitas. Eſt enim generoſum quid amor ac ingenuum, ipſaque Sparta magis liberum. Solus enim omnium quæ hominibus adeſſe ſolent, cui purè ac ſine labe ulla hæſerit, nec opes admiratur, nec reges metuit, nec regiam ſtupet, nec judicium horret, aut mortem vitat. Non bellua ulla, non ignis, non præceps locus, non mare, non enſis, non laqueus, illi metum incutit. Sed & invia penetrat, & periculoſa ſuperat, & quæ alii metuunt, facile contemnit, & quæ aliis difficilia videntur, facile efficit. Fluvios facile tranat, tempeſtate facile navigat, in montibus facile currit. Ubique præſenti eſt animo, omnia deſpicit, omnia in poteſtate habet. Res minimè contemnenda eſt amor, quoties talis eſt. Ut arbitror, optaturum eſſe ſapientem virum, ne unquam ab eo amor recedat, ſi quidem una cum illo libertatem, ſecuritatem, animique firmitatem conſecuturus ſit. Vereor tamen ne in omnibus talis ſit, ſed potius res fœda, quæ pulcherrimæ habitum ſibi vendicet, ſolaque ſimilitudine ſe efferat: ut ipſam quidem conſequatur imaginem, multum tamen abſit à fine. Sicut agyrta imitatur medicum, ſycophanta oratorem, ſophiſta philoſophum. Ita ubique invenies malum bono adhærere, & ob ſimilitudinem quam habet, cum eo coaleſcere. Cum tamen vel propoſito diſtinctum ſit, ut orator à ſycophanta, vel fine, ut medicus ab agyrta, vel virtute, ut philoſophus à ſophiſta. Pauci enim vel propoſitum, vel finem, vel virtutem intelligunt. Cum ergo duæ artes ambiguæ concurrunt, in quibus & ſimilitudo quædam & diſſimilitudo concurrit, neceſſe eſt eos, qui ſecundum diſſimilitudinem ſeparare artes non poſſunt, ex eo quod ſimile eſt, conjungant. Videamus ergo an eodem modo de amore ſit judicandum, nomen nimirum eſſe medium, quod virtutem inter improbitatemque conſiſtit, ut tam ab hac quam ab illa ſuaviter alliciatur: utriuſque formam, utriuſque nomen, prout alteri earum adhæ-

verùm etiam vindices ſe libertatis Græciæ profeſſi ſunt. Juſtin. *lib.* 5. *c.*2. [6] *Φαρμακοπώλης hic veneficum ſignificat, cùm uſitatiùs pro medicamentorum confectore ponatur: Sic* Φάρμακον *interdum in malam partem ſumitur.* Thucyd. *lib.* 2. Ὡς οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐμβεβλήκοιεν εἰς τὰ φρέατα. *Anacharſis etiam apud* Diog. Laërt. *lib.* 1. *in vit. vocat* ἔλαιον μανίας φάρμακον, *non quod inſaniam curet, ſed ad eam adigat.* [7] *Quibus rebus à Philoſopho differat* Sophiſta, *docet* Alcin. *de doct.* Platon *c.* 34.

ret,

σθαι. Καὶ μὴν [8] τῆς ψυχῆς δίχα νενεμημένης, ὡς Πλάτωνός φησι λόγος· ἧς τῷ μὲν τῶν μερῶν ὄνομα λόγος, τῷ δὲ πάθος· ἀνάγκη τὸν ἔρωτα, εἰ μὲν κακία εἴη, [9] πάθος τι εἶναι ἔρημον λόγου· εἰ δέ τι τῶν καλῶν, δυοῖν θάτερον, ἢ κατὰ τὸν λόγον τετάχθαι, πάθους ἀπηλλαγμένον, ἢ κατὰ τὸ πάθος, λόγῳ συμπεπλεγμένον. Καὶ εἰ μὲν ὁ ἔρως φιλίας ἐστὶν ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ ὅμοιον ἅπτοντος φύσει, καὶ ἀνακερασθῆναι αὐτῷ ὀρεγομένου, πάθος ἂν εἴη τοῦτο, οὐ λόγος· καὶ δεῖ προστεθῆναι τῷ πάθει τούτῳ ἐπιστάτην λόγον, ἵνα ἀρετὴ γένηται καὶ μὴ νόσος· καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν σωμάτων κράσεως, καὶ ἡ ὑγεία πάθος τι ἐστὶν ὑγρῶν καὶ ξηρῶν καὶ ψυχρῶν καὶ θερμῶν δυνάμεων, ἢ ὑπὸ τέχνης συγκραθεισῶν καλῶς, ἢ ὑπὸ φύσεως ἁρμοσθεισῶν τεχνικῶς· ἂν δὲ ἀφέλῃς τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης, τὸ μὲν πάθος συνετάραξας, τὴν δὲ ὑγείαν ἐξήλασας· οὕτως ἀμέλει καὶ ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, [10] τὸ πάθος μὲν ὁμοίως ἐστὶν, κἂν ἐνῇ λόγον· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὸν λόγον, ἐτάραξας αὐτοῦ τὴν συμμετρίαν, καὶ νόσον ἐποίησας τὸ πᾶν. Ἔστω δὴ ὁ ἔρως, ὄρεξίς τις ψυχῆς, ἀλλὰ τῇ ὀρέξει ταύτῃ χαλινοῦ δεῖ, καθάπερ ἵππου θυμῷ· ἐὰν δὲ ἐπιτρέψῃς τῇ ψυχῇ φέρεσθαι, αὐτὸ ἐκεῖνο, κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν εἰκόνα, [11] ἵππον ἀνῆκας ἀδηφάγον διὰ πεδίου κεραίνειν καὶ ὑβρίζειν, οὐκ ἐπὶ λουτρὰ νόμιμα, οὐδὲ ἐπὶ δρόμους τεχνικοὺς θέοντα, ἀχάλινον, ἀδέσποτον. Ἀλλὰ αἰσχρὸν μὲν θέαμα, ἵππος ἄφετος, αἰσχρὸν δὲ ἄκουσμα, ὑβριστὴς ἔρως. Οὗτός ἐστιν ὁ ἔρως ὁ τοὺς κρημνοὺς πηδῶν· οὗτος ὁ ποταμοὺς περῶν, ὁ ξίφος λαμβάνων, ὁ ἀνάπτων βρόχον, ὁ μητρυιᾷ ἐπιτιθέμενος, ὁ προγόνοις ἐπιβουλεύων, ὁ παράνομος, ὁ ἔμπληκτος, [12] ὁ ἄδωρος. Οὗτος ὁ ἐν σκηναῖς τραγῳδούμενος, ὁ ἐν μύθοις μισούμενος, μεστὸς Ἐριννύων, μεστὸς δακρύων, οἴμοι βοῶν καὶ στένων, ὀλίγα μὲν εὐτυχῶν, ἐπαιρόμενος δὲ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, καὶ τρεπόμενος παντοδαπὰς τροπὰς, καὶ αἰφνιδίως ἐπὶ σαρκῶν ἡδονὰς συντεταγμένος, καὶ φλεγμαίνων σῶμα σώματι ἀναμιγνύειν, καὶ προσφυόμενος οὔτε τινὰ εὐσχήμονα, οὔτε νόμιμον, οὔτε ἐρωτικὴν τῷ ὄντι ξυνουσίαν· ἐπισπᾶται δὲ αὐτὸν κάλλους φήμη οἰστρούμενον, ὑπὸ δὲ τῆς ἀγνοίας πλανώμενον. Ὁ δὲ τούτῳ ἐναντίος, μόνῳ τῷ τίκτοντι εἰς γένεσιν τοῦ ὁμοίου ἀπὸ ὀρέξεως ἐμφύτου μετὰ δικαιοσύνης ξυνὼν, καὶ διορίζων τὸ θῆλυ· οὗτος [13] θεῶν Γαμηλίων τε καὶ Ὁμογνίων καὶ

---

[8] Πλάτων τὴν ὅλην ψυχὴν διήρηκεν εἰς γένη δύο, τό τε λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον. Τοῦ τε ἀλόγου μέρους ἰδιωτικωτέραν ὑφίσταται διαίρεσιν, εἰς δύο μερίζων, καὶ τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν ὀνομάζει, τὸ δ' ἕτερον θυμοειδές. Ταῦτα ὥσπερ ἐκ πηγῆς τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν εἰς τοὺς ἰδίους διαλόγους ὁ Πλάτων μετήρδευσεν. Heracl. Pont. *Alleg. Homer. p. 431. & ſeqq.* [9] *Cenſebat Plato honeſtum amorem ab affectibus vitioſis remotum eſſe, & in rationali animæ parte col-*

Γενεθλίων

ret, ſibi adſumat. Cum autem duæ ſint, ut Plato docet, partes animæ; quarum altera ratio, altera affectus dicitur: neceſſe eſt amorem, ſi quidem ſit vitium, affectum eſſe ſine ratione; ſin virtus, è duobus alterum: ut vel ad rationem referatur, & ab affectu planè ſeparetur, aut ad effectum referatur, qui rationi ſit conjunctus. Quòd ſi amor nihil eſt aliud quam amicitiæ quidam impetus atque appetitus, quo ſimile natura ſua ad ſimile pertrahitur, ut cum ſimili miſceatur ſimile, affectus erit non ratio. Quare neceſſe erit, ut huic affectui præficiatur ratio, ut virtus fiat non morbus. Sicut in corporum noſtrorum temperamentis fieri videmus, ubi ſanitas nihil eſt, quàm diſpoſitio quædam, quæ ex humido & ſicco, frigido & calido, vel naturæ vel artis beneficio apte compoſito conſtat: quod ſi vel tantillum naturæ demas vel artis, diſpoſitionem illam turbas, ipſam ſanitatem evertis. Eodem modo, amor quamvis accedat ratio, affectus eſſe non deſinit: ſin rationem tollas, temperamentum illud aptum confundis, nihilque aliud quam morbum efficis. Sit igitur appetitus quidam animæ, ipſe amor, qui fræno indiget, non minus quam equus generoſus. Nam ſi quocumque volet, animum abire permittes, non aliud agis, ut Homerica imagine utar, quam ſi equum adultum in campo exultare ac ferocire ſinas: ut nec lavacra petat quæ debet, non curſus à domitore præſcriptos exerceat: ſed ſine habenis; ſine ullo paſſim feratur inſpectore. Atqui ut ingratum eſt videre equum ſolutum, ita fœdum audire libidinoſum amorem. Hic ille amor eſt, qui rupes tranſilit, fluvios tranat, gladios arripit, laqueos nectit, novercam invadit, inſidiatur privigno; exlex, furioſus, intempeſtivus. Hic eſt, quem tragœdiæ in ſcenis depingunt, qui in fabulis accuſatur, furiarum pleniſſimus, pleniſſimus lacrymarum. Hic eſt qui lamentatur, qui gemit; qui raro felix eſt, qui præter æquum bonúmque effertur, mutationi cuilibet eſt obnoxius: qui ſubito impetu in voluptates corporis rapitur, qui corpus corpori miſcere ardet, qui neque honeſtum, neque legitimum, neque amatorium vere petit complexum. Quia enim nomen audit pulchritudinis, impellitur: quia veram ignorat pulchritudinem, decipitur. Huic alter qui contrarius eſt, ſola ſpe fœtus, juſtè ac legitime, naturalique inflammatus cupidine, cum ſolo fœcundo ſexu coit, ut ſimile producat: gentemque muliebrem à noſtro ſeparat. Hæc eſt lex,

---

locatum. Hinc Socrates ſuum amorem non ſimpliciter ἐρωτα, *ſed* τέχνην ἐρωτικὴν *vocabat, putavit nempè artis nonnihil ei ineſſe. Vid.* Alcinoum *c.* 32. [10] *MS. Flor. hunc locum ſic legit, ut Paccii verſio oſtendit.* Τὸ παῖδος μὴ ὅμοιος ἔσῃ, κἂν ἔχῃ λόγον *&c.* [11] *Iliad.* O. *v.* 263. [12] *Heinſ. legit* ἵππος. [13] *Deos quinque nuptiis præfecêrunt Veteres. Erant autem Jupiter adultus, Juno adulta, Venus, Suadela & Lucina. Vid.* Plut. *Quæſt. Rom.* p. 264. B. *Porrò* Dii Γενέθλιοι *ſunt Genii,* Ὁμόγνιοι *verò Penates.*

quam

Γενεθλίων θεσμὸς, ἐπὶ πάσῃ ζώων φύσει τεταγμένος, τῶν μὲν αὐτομάτων εἰς τὴν κοινωνίαν, ὑπὸ οἰκείου ἔρωτος ἐν ὥρᾳ τοῦ γεννᾷν ἰόντων, τῶν δὲ καὶ διὰ τέχνης ἐπιστάτου ποιμενικῆς τε καὶ αἰπολικῆς καὶ βουφορβοῦ, καὶ ἱπποκόμου, ζευγνυόντων ἑκάστων κατὰ φύσιν τὰ αὐτῶν θρέμματα καὶ διακρινόντων. [14] Αὖθις δὲ ὕβρεως,

[15] ----Χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μέτασσαι,
Χωρὶς δ' αὖθ' ἕρσαι.

Ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀγελαιοτέρου ἐπιστάτις, βασιλικὴ καὶ ποιμενικὴ τέχνη, οὐδεμίαν ἐξεύροι ἂν ἄλλην ὕβρεως ἀρωγὸν μηχανὴν, πρὶν ἄν τις [16] ἑκὼν τῷ λόγῳ, καὶ τὴν ψυχὴν παραδοὺς ποιμαίνειν αἰδοῖ καὶ σωφροσύνῃ. Ὥσπερ γὰρ ἄλλο ἄλλῳ ζώῳ ἀλέξημα ἥκει παρὰ τῆς φύσεως εἰς τὸν αὐτοῦ βίον, ὑφ' οὗ σώζεται, [17] λέουσιν ἀλκὴ, ἐλάφοις δρόμοι, θῆραι κυσίν· καὶ τῷ μὲν διερῷ γένει αἱ νήξεις· τῷ δὲ μεταρσίῳ αἱ πτήσεις· τῷ δὲ ἰλυσπωμένῳ οἱ φωλεοί· ὡς δὲ καὶ τοῖς ἀνθρώποις, τὰ ἄλλα ἐλαττουμένοις τῶν ἁπάντων· καὶ γὰρ ἀλκὴν ἀσθενέστατοι, καὶ θεῖν βράδιστοι, καὶ ἀνίπτασθαι ἀδύνατοι, καὶ νήχειν ἀσθενεῖς, καὶ φωλεύειν ἀμήχανοι· λόγον δὲ αὐτοῖς Θεὸς ἔδωκε πρὸς τὰς ἁπάντων εὐπορείας ἀντίρροπον, ὑποβάλλων αὐτῷ τὴν ἐρωτικὴν ὄρεξιν, ὡς χαλινῷ ἵππον, ὡς τοξότῃ τόξον, ὡς οἴακι ναῦν, καὶ τεχνίτῃ ὄργανον. Ὅ, τε οὖν λόγος αὐτοῖς αὐτοῦ ἀμβλύτατος, ἀνέραστος ὤν· ὅ, τε ἔρως αὐτὸς αὐτοῦ ἐμπληκτότατος, ἀπειθέστατος ὢν τῷ λόγῳ. Ἔστι δὲ ἡ πειθὼ συζυγία ἔρωτος καὶ λόγου πρὸς τὸ καλὸν ὁρμωμένων, καὶ λαμπρυνομένων ἐπ' αὐτὸ πολλῷ δρόμῳ· [18] ὁ δὲ οἰόμενος ἐν τῇ σαρκῶν φύσει κατορωρύχθαι τὸ καλὸν, ἡδονὴν κάλλους ἀλλάττεται, καὶ ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτῆς· πιθανὸν γὰρ κακὸν ἡδονὴ, καὶ κολακείας ἀνάπλεων. Τοῦτο καὶ [19] *μειράκιον* Τρωϊκὸν βουκολοῦν τέως καὶ περὶ τὴν Ἴδην πλανώμενον, οὐκ ἀναχόμενον τὰς οἴκοι ἡδονὰς, ἐπὶ θάλατταν ἐκ τῶν ὀρῶν καταβιβασάμενον, εἰς ναῦν ἐνθέμενον, ἐπὶ Πελοποννήσου ἐπεραίωσε, λῃστὴν ἐραστήν. Οὐ γὰρ ἦν περὶ τὴν Ἀσίαν σῶμα ἄλλο καλὸν, οὐ Τρωϊκὸν, οὐ Δαρδανικὸν, οὐχ Ἑλλησπόντιον, οὐ Λύδιον, ὁμόφωνον τῷ ἐραστῇ, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσί τε καὶ νομίμοις τεθραμμένον· ἀλλ' ἐπὶ τὴν Σπάρτην καὶ τὸν Εὐρώταν ἔρχεται κωμαστὴς διαπόντιος, ἐξ ὀνείρων ἐραστής· καὶ ἀδικεῖ τὸν ὑποδεξάμενον καὶ ἀνίστησι, καὶ διαλύει γάμον Ἑλληνικόν. Ὦ λίχνου ἔρωτος, καὶ ἀδίκων ἐνυπνίων, καὶ ὀφθαλμῶν πονηρῶν, καὶ ἡδονῆς ἡγεμόνος πολλῶν κακῶν. [20] Οὕτω καὶ Ξέρξην τὸν μέγαν ἐκεῖνον τὸν ἐν Σαλαμῖνι καὶ Πλα-

[14] MS. *Reg. habet* διακρινόντων αὖθις δίχα ὕβρεως. *Rectè.* [15] *Odyſſ.* I. *v.* 221. [16] Εἴκων. *Heinſ.* [17] *Imitatur* Maximus *Odam ſecundam* Anacreontis. [18] *Vulgarem iſtum amorem carpit, qui eſt* appetitus ardens, cujus inſtinctu per libidinem capti amatores corporum, in eo quod viderint totum hominem putant, *ut ait* Apul. *Phil. Plat. lib.* 2. *p.* 19. [19] *Paridem dicit. Vid. Epiſt. Oenon. Paridi.* [20] No-

Ταιαῖς

quam Nuptiales, quam Gentilicii, quam Natalicii conſtituere divi: toti animalium naturæ communis. Quorum alia ſponte ſua, cum ad juſtam pervenere ætatem, proprii amoris ſtimulo, congrediuntur: alii arte junguntur, quod à paſtoribus, caprariis, bubulcis, equiſonibus fieri videmus: quorum nemo eſt qui non pro naturæ ratione, pecudes ſuas vel committat, vel rurſus ſegreget: ne in petulantiam res abeat.

——Ibantque ſeorſim
Jam natæ, mediæque, ſuis à matribus, agnæ.

Illa vero quæ humano generi præeſt, regia ac paſtoralis ars, nullum noſtræ proterviæ remedium habet, niſi prius rationi homo cedat, animumque ipſe ſuum verecundiæ temperantiæque, tanquam paſtoribus duobus, tradat paſcendum. Nam ut reliqua animalia aliud vitæ ſuæ à natura præſidium habent, à quo conſervantur; ſicut robur leones, curſum cervi, venandi artem canes; quæ in aquà vivunt, natant, quæ in aëre, volant, quæ repunt, luſtra incolunt: Ita & hominibus qui reliquis omnibus ab aliis vincuntur: (nam & viribus infirmiſſimi, & curſu ſunt tardiſſimi, volare non poſſunt, natare vix queunt, luſtra ſibi non fodiunt) rationem ſolam, quæ pro cæteris omnibus eſt commoditatibus, Deus conceſſit: cui appetitum amoris ſubjecit: ſicut equus frænis, ſagittario arcus, navis gubernaculo, artifici denique inſtrumentum ſubjicitur. Nam & ratio magna ſui parte imbecillior eſt, niſi amor accedat, & amor furioſior, niſi rationi obſequatur. Eſt autem obſequium nihil aliud quam amoris ſimul rationiſque conjugium, quæ una ſimulque ad pulchrum feruntur ingentique curſu contendunt. Jam qui id in corpore ſepultum eſſe putant, voluptatem, in quo falluntur, pro pulchro ſequuntur. Malum enim plenum blanditiarum, ac quod quidvis facile perſuadet, eſt voluptas. Hoc eſt quod Trojanum adoleſcentulum, qui ſemper in Ida oberraverat bubulcus, quia voluptates concoquere domeſticas non poterat, cum monte ſuo mare permutare juſſit, navique impoſitum in Peloponneſum tranſvexit; prædonem verius quam amatorem. Nec enim aliud, ſi Diis placet, pulchrum corpus in tota reperiri Aſia poterat; non Troïcum, non Dardanicum, non Helleſponticum aut Lydium, quod cum lingua amatoris, cum moribus atque educatione conveniret. Spartam ergò Eurotamque petit, tranſmarinus graſſator, & qui ex ſomno amare didicerat. Hic hoſpitem ſuum lædit, hoſpes ut hoſtis agit, Græcum ſolvit connubium. O amorem delicatum, ô ſomnium improbum, ô ſceleſtos oculos, multorumque ſemper malorum voluptatem! Sic etiam magnum illum Xerxem, qui ad Sala-

ſtrum fugit memoria, ut rectè notavit Heinſ. nam Ameſtris ipſius Xerxis uxor fuit. Voluit ergo Maximus Artayntam dicere, quam filio ſuo Dario in matrimonium dedit, cujuſque poſtea ἠράσθη, ut narrat Herodot lib. 9. c. 107 & 108.

minem

ταῖς τοῖς Ἕλλησι παραταξάμενον, τοσούτων σωμάτων θεατὴν καὶ δεσπότην γενόμενον, οὐκ ἐπηγάγετο εἰς ἔρωτα οὐκ Ἰνδικὴ κόρη ὑψηλή, οὐδὲ Μηδικὴ παροφόρος, οὐδὲ Μαρδονικὴ μιτροφόρος, οὐδὲ Καρικὴ ὡπλισμένη, οὐδὲ Λυδία ᾄδουσα, οὐκ Ἰωνική, οὐχ Ἑλλησποντία, ἀλλ' ἐπὶ [21] Ἄμισειν ἦξεν τὴν τοῦ παιδὸς γαμετήν. Ὦ κακίστου ἔρωτος, ὃς παραλιπὼν τὰ ἐδώδιμα, ἐπὶ τὰ πικρὰ ἦλθε καὶ ἄβρωτα, ὑπ' ἀκολάστου ἐξουσίας εἰς τὴν τοῦ φιλεῖν δύναμιν ὑβριζούσης· ὅταν γὰρ ψυχῆς ἀφέλῃς μὲν τὸ εἰδέναι, παράσχῃς δὲ τὸ δύνασθαι, δίδως τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐπιρροὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δρόμον. Ἄφελε Ἀλεξάνδρου μὲν τὴν Πριάμου δύναμιν καὶ τὸ ἐκεῖ θάρσος, καὶ μένει βουκολῶν, καὶ τὴν Ἑλένην οὐκ ὀνειρώττει. Ἄφελε Ξέρξου τὴν ἐξουσίαν, καὶ Ἄμισεις ὡς αἰσχρὰ ἐστι, καὶ ἐν ἰδιώταις. Τυραννὶς ἀκόλαστος, ὅταν ἀπῇ μὲν ὁ λόγος, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ λιχνεύωσιν· ὧν ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ἐξουσίαν, οὔτε [22] Κριτόβουλος Εὐθυδήμῳ προσκνήσασθαι ἐρᾷ, οὔτε Αὐτολύκῳ Καλλίας, οὔτε Ἀγάθωνι Παυσανίας, οὔτε ἄλλος ἄλλῳ. Διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐπαινῶ τὸν Κρητῶν νόμον, καὶ τὸν Ἠλείων μέμφομαι· τὸν μὲν Κρητικὸν ἐπαινῶ τῆς ἀνάγκης, τὸν δὲ Ἠλείων μέμφομαι τῆς ἐξουσίας· [23] Κρητικῷ μειρακίῳ αἰσχρὸν ἐραστὴν εἶναι, Κρητικῷ νεανίσκῳ αἰσχρὸν προσάψασθαι παιδικῶν. Ὦ νόμου κεκραμένου καλῶς σωφροσύνῃ καὶ ἔρωτι. [24] Τὰ δὲ Ἠλείων οὐ λέγω. Τὰ δὲ [25] Λακεδαιμονίων λέγω. Ἐρᾷ Σπαρτιάτης ἀνὴρ μειρακίου Λακωνικοῦ, ἀλλ' ἐρᾷ μόνον ὡς ἀγάλματος καλοῦ· καὶ ἑνὸς πολλοί, καὶ εἷς πολλῶν· ἡ μὲν γὰρ ἐξ ὕβρεως ἡδονή, ἀκοινώνητος πρὸς ἀλλήλους· ὁ δὲ ἐξ ὀφθαλμῶν ἔρως, κοινωνικὸς μόνον, καὶ ἐπὶ πάσας ἐξικνούμενος φύσεις ἐρωτικάς. Τί γὰρ ἂν εἴη ὡραιότερον τοῦ Ἡλίου, καὶ ἐρασταῖς πολλοῖς ἀρκεστερον; ἀλλ' ὅμως ἐρῶσαν Ἡλίου οἱ πάντων ὀφθαλμοί. Ἐν Λοκροῖς τοῖς Ἰταλιώταις ἔφηβος ἦν καλός, καὶ νόμος καλός, καὶ ἐρασταὶ πονηροί· ἐρᾶν μὲν ἠναγκάζοντο ὑπὸ τοῦ κάλλους, εἴργοντο δὲ ὑπὸ τοῦ νόμου κακῶς ἐρᾶν· οἰστρούμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ πάθους πρὸς τὴν ὕβριν, τὸν μὲν ἔφηβον οὐκ ἔπεισαν, (νόμιμος γὰρ ἦν) ἦξαν δὲ οἱ δυστυχεῖς ἐπὶ βρόχον πάντες ἑξῆς· ἄξιοι μὲν θανάτου· τί γὰρ

---

[21] *Scrib.* Ἄμαστριν *vel* Ἄμηστριν, *ut rectè Heinſ. Platoni enim eſt* Ἄμαστρις *in Alcib.* 1. *p.* 33. *Plutarcho autem de ſuper. p.* 171. *D.* Ἀμηστρις. [22] *Iterum memoriâ lapſus eſt noſter, ut monuit* Heinſ. *nam Euthydemum amavit Critias. Hinc Socrates apud* Xenoph. *Mem. p.* 716. *B. dixit* ὅτι ὑϊκὸν δοκέοι πάσχειν ὁ Κριτίας ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκνῆσθαι, ὥσπερ τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. [23] *Manifeſtò leg. eſt,* αἰσχρὸν οὐκ ἐραστὴν εἶναι. *Porrò mores Cretenſium amatorios fuſè explicat* Strabo *Georg. lib.* 10. *p.* 483, 484. *qui nos docet* ἐράσμιον νομίζεσθαι οὐ τὸν κάλλει διαφέροντα, ἀλλὰ τὸν ἀνδρείᾳ καὶ κοσμιότητι· *adeoque non mirum eſt ſi talis amor fuerit* ἀῤῥητουργίας *expers.* [24] *Eleorum lex erat nequiſſima;* Παιδεραστῖς *enim ad amaſios præbuit aditum & nihil impedivit quò minùs execranda inter ſe perage-*

δεῖ

minem Platæaſque cum Græcis congreſſus eſt, qui tot pulchra quotidie ſpectabat & in poteſtate habebat corpora, movere non potuit aut in amorem ſui pertrahere, fœmina ulla Indica, cum proceritate ſua, neque Medica cum tiara, neque Mardonica cum mitra, neque Carica cum armis, neque Lydia cum cantu ſuo; non Ionica denique ulla aut Helleſpontica: ſed Ameſtrin filii ſui conjugem petit. O improbiſſimum amorem, qui neglectis cibis gratiſſimis, amaros adverſoſque guſtui requirit: idque nimiæ licentiæ vitio, quæ amore male uſa eſt. Quoties enim ſcientiam demis, potentiam tribuis animo, ſimul flagitiis acceſſum licentiamque concedis, ac viam quaſi paras. Demas Paridi potentiam Priami, fiduciamque ex eo, boves ſuos paſcet, de Helena ne ſomniabit quidem. Deme Xerxi licentiam, Ameſtris & deformis & plebeiæ inſtar erit fœminæ. Effert ſeſe regia poteſtas, ſi ratio abſit, oculi laſciviant. Quibus licentiam ſi demas, neque Euthydemo affricari Cleobulus, neque Agathoni volet Pauſanias, neque alius alii. Hoc eſt cur legem Cretenſium laudem, Eleorum damnem. Cretenſes neceſſitatis cauſa laudo, Eleorum reprehendo licentiam. Juveni Cretenſi turpe habetur, non amare: juveni Cretenſi turpe habetur amore pueri ſeſe inquinare. O legem caſtitate ſimul & amore pulchrè temperatam! De Eleis nihil dico, de Lacedæmoniis loquor. Amat Spartiata puerum Laconicum, ſed non ſecus quam pulchram imaginem. Amant unum multi, unus multos. Voluptas libidinoſa quippe ſocietatem non admittit: amor qui ex aſpectu venit, vere ſocialis eſt, ſeſeque ad omnia quæ amari poſſunt, extendit. Quid ipſo ſole pulchrius? quid pluribus ſufficit amatoribus? Et tamen ſolem diligunt omnium oculi. Locris, Italiæ urbe, pulcher erat puer, pulchra lex, amatores improbi: quos forma pueri in amorem pertrahebat, inhoneſte contra amare lex vetabat. Cumque impulſu amoris ad explendam ſtimularentur libidinem, nec quod volebant à puero impetrare poſſent, (honeſtus enim erat) ſuſpendio omnes vitam finierunt. Digni hac morte mehercule: cur enim

---

rent. Libanius *Orat.* 19. *Tom.* 2. *p.* 501. Βοιωτοῖς δὲ ποιῶν ἐραστὴς ἔθηκε κάλλιστον νόμον ἢ τὸν κάλλιστον, ἐραστῇ χαρίσασθαι. Τὴν δὲ Ἦλιν τοῖς ἐραστοῖς τούτοις αὐτοῖς χρήσασθαι, καὶ τὴν ἐπὶ τὰς νέων ὥρας ἀνοῖξαι τοῖς περὶ τὰ κάλλη κεκινημένοις. [25] *Idem refert* Ælian. *V. H. III.* 12. Σπαρτιάτης καὶ ἐραστὴς, *inquit*, αἰσχρὸν οὐδέν. Εἴτε γὰρ μειράκιον ἐτόλμησεν ὕβριν ὑπομεῖναι, εἴτε ἐραστὴς ὑβρίσαι, ἀλλ' οὐδετέροις ἐλυσιτέλησεν τῇ Σπάρτῃ καταμεῖναι· ἢ γὰρ τῆς πατρίδος ἀπηλλάγησαν, ἢ καὶ τὸ ἔτι θερμότερον, καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ. *Nimirum hâc in re Lacedæmon Cretenſium leges eſt imitata, ut ſ le.* Ariſtot. *Polit. lib.* 2. *c.* 10. Λέγεται δὲ τὰ πλεῖστα μεμιμῆσθαι τὴν Κρητικὴν πολιτείαν ἡ τῶν Λακώνων. * *Secundum Cretenſium & Lacedæmoniorum morem; Zaleucus enim Locrorum legiſlator ſua inſtituta* ἔκ τε τῶν Κρητικῶν νομίμων, καὶ Λακωνικῶν καὶ ἐκ τῶν Ἀρεοπαγιτικῶν *compegit, ut loquitur* Strabo *lib.* 6. *p.* 260.

δεῖ ζῆν ἄνδρα μηδὲ ὀφθαλμῶν ἀνεχόμενον; ἄγαλμα μέν τις ἰδὼν καὶ ἐπαινέσας τὸ κάλλος, οὐκ ἐδεήθη βρόχου· ἀλλὰ κἂν ἵππον ἴδῃ ἱππικὸς ἀνὴρ καὶ τοῦ κάλλους ἐπαινέσῃ, καὶ κτήσασθαι μὴ δυνηθῇ, οὐ δεῖται βρόχου· ἐξαρκεῖ δὲ καὶ τῷ γεωργῷ κἂν [26] ἐν γειτόνων ἴδῃ φυτὸν καλὸν, ἡ ὄψις αὐτή· ἐξαρκεῖ δὲ καὶ τῷ θηρατῇ, κἂν παρ᾽ ἄλλῳ ἴδῃ σκύλακα [27] ὅρμαιον, ἡ ὄψις αὐτὴ, καὶ οὐδεὶς τούτων θανατᾷ δι᾽ ἀπορίαν. [28] Τῶν κτημάτων ἐρῶσι καὶ οἱ φιλοχρήματοι χρυσοῦ μᾶλλον ἢ οἱ ἐρασταὶ σωμάτων, καὶ συγκατορύττεσθαι ἐθέλουσι τῷ χρυσῷ μᾶλλον, ἢ τοῖς σώμασιν οἱ ἐρασταί· ἀλλ᾽ οὐδεὶς θανατᾷ τούτων, ἐὰν μὴ τύχῃ χρυσοῦ· οὐδὲ γὰρ ὁ Πέρσης βασιλεὺς ἧψε βρόχον, ἀτυχήσας χρυσίου, ὁ πάντων χρηματιστῶν ἀκορεστότατος καὶ ἐπιμανέστατος, ὃς ἄρχων αὐτῆς γῆς, καὶ ἐν τοσαύταις ἡδοναῖς συρόμενος, ὅσαι πληροῦσι βασιλέως ἀκολάστου ὀρέξεις, ἐπεβούλευσε νεκροῦ τάφῳ. [29] φήμη δὲ αὐτὸν ἐπεσπάσατο χρυσοῦ κατορωρυγμένου σὺν τῷ νεκρῷ, καὶ ἐτυμβωρύχει ὁ μέγας βασιλεὺς τὴν πεῖραν ἔχων· καὶ τὸν μὲν χρυσὸν οὐχ εὗρεν, ἐπίγραμμα δὲ ἔνδοθεν ἐπὶ τῷ τάφῳ ὁ νεκρὸς λέγει, ὦ πάντων ἀνθρώπων ἀπληστότατε, ὃς ἔτλης νεκροῦ θίγειν, δι᾽ ἔρωτα χρυσοῦ. Τοῦτο εἴποι ἂν καὶ Ἕλλην λόγος πρὸς Ἕλληνα ἄνδρα ἐπὶ ὕβριν σαρκῶν ὑπ᾽ ἀκορέστου ἐπιθυμίας ὁρμηθέντα, ὅταν αὐτὴν ἐπισπάσηται φήμη κάλλους κατορωρυγμένου ἐν σώματι· ὦ πάντων ἀνθρώπων ἀνοητότατε, νεκρὸν ἀνορύττεις· οὐ γὰρ ἂν ἔτλης θίγειν σαρκὸς ἄρρενος, ἀθίκτου χρήματος σαρκὶ ἄρρενι. Ἄδικος ἡ μίξις, ἄγονος ἡ συνουσία. Ἐπὶ πετρῶν σπείρεις, ψάμμους ἀροῖς· μετένεγκε τὰς εὐφροσύνας ἐπὶ τὴν φύσιν· τρέψον ἐπὶ τὴν γεωργίαν τοὺς ὀφθαλμούς· ἐγκάρποις ἤδη ἡδοναῖς·

[30] Ὥς κε μὴ ἄσπερμος γενεὴ μετόπισθεν ὄληται.

---

[26] *Subaud.* ἀγρῷ *vel* κήπῳ. MS. *habebat* ἐν γειτόνων, *pro quâ voce* H. St. ἐν γείτονος *reponendum putavit.* Dan. *verò* Heinſ. *in textum recepit* ἐν γειτόνων, *quemadmodum etiam jubet* P. Leopardus *Emend. lib.* 18. *c.* 28. [27] *Leg.* ὡραῖον *ex certâ* Leopardi *conjecturâ. Emend. lib.* 18. *c.* 28. [28] *Tranſpoſita eſt vocula, quâ in ſuum locum reſtituta bellè ſe habebit oratio; ſic igitur leg.* Τῶν κτημάτων ἐρῶσι καὶ χρυσοῦ οἱ φι-

Ἐπὶ

vivat homo, cui male cum ſuis ſibi oculis convenit? Qui ſtatuam videt, ejuſque laudat pulchritudinem, non recurrit ad laqueum. Et eques qui equum videt, & à forma laudat, nec tamen conſequi poteſt, non remedium à reſte petit. Sufficit agricolæ, ſi in agro vicini ſui pulchram plantam videat, aſpectus ipſe. Sufficit venatori, ſi apud alium pulchrum catulum videt, hoc ipſum quod videt. Nec quiſquam horum eſt, qui mortem optet, ſi conſequi quod videt non poſſit. Amant vehementiùs aurum avari quam amatores corpora: mallent ſepeliri unà cum auro avari, quam cum corporibus amantes. Nec tamen quiſquam avarus à morte remedium petit, ſi non conconſequatur aurum. Sicut nec ipſe Perſarum rex, quo nullus negotiator unquam magis inexplebilis fuit, aut furioſe avarus, laqueum paravit ſibi. Qui cum tot terris imperaret, tot in voluptatibus, quot explendæ luxurioſiſſimi cujuſque regis cupidini ſufficere debebant, volutaret ſeſe, mortui hominis tumulo inſidiatus eſt. Aurum enim audierat cum mortuo ſepultum eſſe. Atque ita magnus rex, cum tiara ſua ſibi, ſepulchrorum perfoſſor factus eſt. Et aurum quidem non invenit, ſed inſcriptionem ejuſmodi ex perſona mortui: *Malè tibi ſit mortalium avariſſime, qui propter auri amorem mortuum tangere auſus es.* Idem merito dicat Græcus Græco homini, qui pulchritudinis cauſa, quam in corpore ſepultam eſſe putat, ad explendam inſatiabilem animi libidinem fertur: Quid vis tibi, hominum dementiſſime, qui mortuum effodias? Neque enim aliter corpus viri tangere auderes, quod à viro tangi nefas eſt. Sceleſtus eſt iſte coitus, infœcundus complexus. In ſaxis feris, arenam aras. Ad ea quæ natura præſcribit, voluptatem converte tuam: ad veram agriculturam oculos converte. Voluptas te delectet, ſed non ſterilis:

Ne ſtirps intereat poſtbac ſine ſemine nobis.

λοχρήματοι μᾶλλον ἢ &c. [29] Nitocridem *intelligit Babylonis reginam cujus ſepulcrum effodit* Darius. *Hiſtoriam vid. apud* Herodot. *lib.* 1. *c.* 187. *qui tamen* ἐπίγραμμα *affert diverſum ab eo quod habet noſter. De Xerxe, qui Beli Sepulchrum aperuit, ſimile narrat* Ælian. *V. H. XIII.* 3. [30] *Apud* Homerum *Il.* Υ. *v.* 303. *verſus hoc modo legitur*;

Ὄφρα μὴ ἄσπερμος γενεὴ καὶ ἄφαντος ὄληται.

Ἔτι περὶ ἔρωτος.

ΛΟΓΟΣ ΙΑʹ.

[1] ΟΥΚ ἔς' ἔτυμος λόγος, λέγει τις τῶν αὐτοῦ ᾀσμάτων ὁ Ἱμεραῖος ποιητής, ἐξομνύμενος τὴν ἔμπροσθεν ᾠδήν, ἐν ᾗ περὶ τῆς Ἑλένης εἰπεῖν φησιν οὐκ ἀληθεῖς λόγους· ἀναμάχεται οὖν ἐπαίνῳ τὸν ἔμπροσθεν ψόγον· δοκῶ δή μοι, κατὰ τὸν ποιητὴν ἐκεῖνον, δεήσεσθαι καὶ αὐτὸς παλινῳδίας ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἔρωτος λόγοις· θεὸς γὰρ καὶ οὗτος, οὐχ ἧττον ἐπιτιθέναι δίκην τοῖς πλημμελοῦσιν ἐς αὐτὸν ἐρρωμενέστατος. Τί δὲ οὖν ἐστι τὸ πλημμέλημα, ὅπερ καὶ ἀναμαχέσασθαι λίαν φημὶ ἡμᾶς; δεινὸν καὶ μέγα καὶ δεόμενον γενναίου ποιητοῦ καὶ τελεστοῦ, εἰ μέλλοι τις ἱκανῶς ἐξευμενιεῖσθαι ἀδέκαστον Δαίμονα, [2] οὐ τρίποδας ἐπιδοὺς, οὐδὲ χρυσοῦ τάλαντα δέκα, οὐδὲ γυναῖκας Λεσβιάδας, οὐδὲ ἵππους Τρωϊκοὺς, ἀλλὰ λόγον λόγῳ, πονηρὸν χρηστῷ, καὶ ψευδῆ ἀληθεῖ ἐξαλείψας. Τοιαύτην φασὶ καὶ τὸν Ἀνακρέοντα ἐκεῖνον τὸν Τήϊον ποιητὴν δοῦναι δίκην τῷ ἔρωτι. Ἐν τῇ τῶν Ἰώνων ἀγορᾷ ἐν [3] Πανίῳ ἐκόμιζε τίτθη βρέφος· ὁ δὲ Ἀνακρέων βαδίζων, μεθύων, [4] ἄκων ἐστεφανωμένος, σφαλλόμενος, ὠθεῖ τὴν τίτθην σὺν τῷ βρέφει, καί τι καὶ εἰς τὸ παιδίον ἀπέρριψε βλάσφημον ἔπος· ἡ δὲ γυνὴ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐχαλέπηνε τῷ Ἀνακρέοντι, ἐπεύξατο δὲ, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὑβριστὴν ἄνθρωπον, τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείω ἐπαινέσαι ποτὲ τὸ παιδίον ὅσα νῦν ἐπηράσατο. Τελεῖ ταῦτα ὁ θεὸς, τὸ γὰρ παιδίον ἐκεῖνο δὴ αὐξηθὲν γίνεται [5] Κλεόβουλος ὁ ὡραιότατος, καὶ ἀντὶ μικρᾶς ἀρᾶς ἔδωκεν ὁ Ἀνακρέων Κλεοβούλῳ δίκην δι' ἐπαίνων πολλῶν. Τί κωλύει καὶ ἡμᾶς τήμερον, κατὰ τὸν Ἀνακρέοντα ἐκεῖνον, δοῦναι δίκην τῷ ἔρωτι αὐτοὺς ἑκόντας γλώττης ἀδίκου; τὸ γὰρ φάναι ὅτι ὁ ἔρως ἐπὶ μοιχείαν ἀνάπτει, ὥσπερ τὸν Ἀλέξανδρον· ἢ ἐπὶ παρανομίαν, ὡς τὸν Ξέρξην· ἢ ἐπὶ ὕβριν, ὡς Κριτόβουλον· καὶ ἀνατιθέναι θεῷ πρᾶγμα ἄθεον, πῶς οὐ πλημμελές; οὑτωσὶ δὲ αὐτὸ θεασώμεθα· ὁ ἔρως, ἄλλου τινὸς ἔρως ἢ κάλλους ἐστίν; οὐδαμῶς· χωλὴ γὰρ ἂν εἴη ἔρως, εἰ μὴ κάλλους εἴη· ὁπότ' οὖν

---

[1] *Fragmentum extat apud* Platon. *in Phædro p.* 343. *D. & F. Poeta Himeræus eſt Steſichorus, qui ob Helenæ vituperationem oculis eſt privatus, palinodiâ tamen emiſsâ viſum confeſtim recuperavit. Vid.* Iſocrat. *in Helen. Encom. p.* 319. *ed. Baſil. &* Suidam. [2] *Hæc ſunt dona quæ Achilli pollicitus eſt Agamemnon apud* Homer. *Il.* I. *v.* 121. *& ſeqq.* [3] Scaliger *&* Leopardus *Emend. lib.* 18. *c.* 28, *rectè legunt* πανιωνίῳ, *de quo vid.* Herodot. *lib.* 1. *c.* 148. [4] Heinſ. ἐστρατωμένος, ἄκων σφαλλόμενος.

De eodem Amore.

DISSERT. XI.

NON *eſt verus ſermo ille*, alibi in odis ſuis poëta Himeræus ait, ubi priorem, in qua falſa de Helena ſcripſiſſe ſe fatetur, revocat. Quare novo præconio prius illud vituperium evertit. Ego vero exemplo illius poëtæ, in his de amore diſputationibus, retractanda mihi quædam video. Nec enim minus hic Deus nominis ſui contemptum ulciſci poteſt. Quod ergo eſt delictum illud, quod tantopere è nobis retractandum dixi? Grave, mehercule, nec vulgare, & in quo, eximio vel poëta ſit opus, vel ſacerdote, ut integerrimo Deorum ſatisfieri poſſit penitus. Non, ut apud Homerum, tripodibus ſeptem, aut talentis auri decem, aut Lesbicis mulieribus, aut Trojanis equis: ſed probo potius veroque ſermone, quo priorem illum improbum falſumque evertamus. Quales quoque pœnas Teïum Anacreontem dediſſe amori aiunt. Nutrix quædam in Panionio, quod Ionum forum eſt, infantem geſtabat: occurrit illi ebrius cum corona Anacreon, qui, inter vacillandum, una cum infante nutricem inſcius protrudit: & quaſi hoc ſatis non eſſet, in puerum quoque ipſum, convitium aliquod torquet. Nutrix ſine alia offenſionis nota precatur, ut homo tam inſolens, pluribus aliquando verbis puerum laudaret, quam jam vituperaſſet. Votum perfecit Deus. Idem namque puer adoleſcit, fitque pulcherrimus ille Cleobulus, cui Anacreon quam plurimis laudibus pro exiguo convitio dedit pœnas. Quid vetat, & nos hodie Anacreontis illius exemplo non invitos improbiſſimæ linguæ pœnas dare? Probare enim velle Amorem cauſam eſſe adulterii ut in Paride, vel flagitii ut in Xerxe, vel libidinis ut in Critobulo, atque ita quicquid impium eſt Deo illi adſcribere, quis neget ſummæ improbitatis eſſe? Quod ut appareat, hoc modo agamus. Putaſne alterius rei amorem quam pulchritudinis amorem eſſe? Minimè vero: nihil minus enim quam amor eſſet, niſi circa ipſum pulchrum verſaretur. Scire ergo

---

[5] *Extat Ode apud* Dion. *Chryſoſt. Orat.* 2. *de regno*, *p.* 37. *in quâ Anacreon ſe Cleobuli amore captum teſtatur. Ejus particulam hic afferre non pigebit.*

Κλεοβούλῳ δ' ἀγαθὸς γένου
Σύμβουλος· τὸν ἐμὸν δ' ἔρωτ'
Ὦδ' ὁ νοῦ σε δέχεσθαι.

Corruptus eſt verſus ultimus, quem ità reſtituendum docuit Iſ. Caſaubonus *Diatr. c.* 3. Ὅρμων νοῦ ἱ δέχεσθαι.

λεγομένην ἐρᾷν χρημάτων Δαρεῖον, ἢ Ξέρξην τῆς Ἑλλήνων γῆς, ἢ Κλέαρχον πολέμου, ἢ Ἀγησίλαον τιμῆς, ἢ Κριτίαν τυραννίδος, ἢ Ἀλκιβιάδην Σικελίας, καὶ Γύλιππον χρυσίου, ἆρα κάλλος τι ὁρῶντες ἐμφαινόμενον, τὴν πρὸς αὐτὸ ἐπαγωγὴν, ἔρωτα ἐπονομάζοντες, ἕκαστον τούτων ἐρᾷν φαμὲν, τὸν μὲν, τοῦδε, τὸν δὲ, τοῦδε, καὶ ἄλλον ἄλλου; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἦ γὰρ ἂν τὰ αἴσχιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων τῷ μὴ προσήκοντι ὀνόματι ἐπικοσμοῦντες, πλημμελοῖμεν ἂν εἰς τὸ ἀληθὲς αὐτό. Πῶς γὰρ ἢ ἐν χρήμασι κάλλος, τῷ πάντων πραγμάτων κακίστῳ; ἢ ἐν πολέμῳ τῷ πάντων ἀβεβαιοτάτῳ, ἢ ἐν τυραννίδι, τῷ πάντων ἀγριωτάτῳ; ἢ ἐν χρυσῷ, τῷ πάντων γαυροτάτῳ; Σικελίαν δὲ εἴ μοι λέγοις ἢ τὴν Ἑλλήνων γῆν, ἐλπίδας λέγεις ἡδονῶν, κάλλος δὲ οὐδαμοῦ· οὐδέ μοι ἢ τὴν Αἰγυπτίων γῆν λέγοις τὴν τὰς πυραμίδας ἔχουσαν τὰς μεγάλας, καὶ τὸν [6] πολὺν ποταμὸν, οὐδὲ Βαβυλῶνα αὐτὴν τὴν εὐτυχεστάτην, οὐδὲ Μηδίαν τὴν εὐιπποτάτην, οὐδὲ τὴν Φρυγῶν γῆν τὴν εὐβοτωτάτην, οὐδὲ Σάρδεις τὰς εὐχρυσοτάτας· ἕκαστον γὰρ τούτων τοσοῦτον δεῖ εἶναι καλὸν, ὅσον περ καὶ ἡδύ· μᾶλλον μὲν ἡδὺ τῷ δυναμένῳ πορίσασθαι ἐξ αὐτοῦ ἡδονὴν, ἢ καλὸν τῷ μὴ δυναμένῳ ἐξ αὐτοῦ ὄνασθαι· οὐδὲν γὰρ καλὸν ἐπιβλαβὲς, οὐδὲ εἰς σφαλερὸν, οὐδὲ εἰς μοχθηρίαν συντελοῦν, οὐδὲ εἰς δυστυχίαν ἄγον, οὐδὲ εἰς συμφορὰν χειραγωγοῦν, οὐδὲ εἰς μετάγνωσιν τελευτῶν. Εἶεν. Ὁ ἔρως, ἡμῖν κάλλους ἦν ἔρως· ὁ δὲ ἐρῶν ἄλλου του καὶ μὴ κάλλους, ἡδονῆς ἐρᾷ. Ἀφαιρῶμεν δὲ, εἰ βούλει, τοὔνομα, καὶ [7] ἐπιθυμεῖν λέγωμεν τοῦτον, ἀλλ᾽ οὐκ ἐρᾷν, ἵνα μὴ τῇ περὶ τὴν φωνὴν [8] παρανομίᾳ, πρᾶγμα ὑπαλλάξαντες λάθωμεν, ἀλλ᾽ οὐ τοὔνομα μόνον. Ἔστω τοίνυν ἔρως μὲν, κάλλους, ἐπιθυμία δὲ, ἡδονῆς. Ὁ τοίνυν κάλλους ἐρῶν, ἆρα οὐκ ἐπιθυμεῖ αὐτοῦ; καὶ μάλα· σχολῇ γὰρ ἂν εἴη τι ἄλλο ὁ ἔρως εἰ μὴ ὄρεξίς τις. Παραιτοῦμαι δὲ τοὺς σοφοὺς τῆς τῶν ὀνομάτων θήρας, εἰ τὸ αὐτὸ νῦν μὲν ὄρεξιν, νῦν δὲ ἐπιθυμίαν καλῶ· [9] ἐγὼ γάρ τοι τά τε ἄλλα καὶ τῇ τῶν ὀνομάτων ἐλευθερίᾳ, πείθομαι Πλάτωνι. Ἔστω γὰρ, εἰ βούλονται, ὄρεξις καὶ μὴ ἐπιθυμία ὁ ἔρως· διῃρήσθω δὲ τῇδε· ἐὰν μὲν ἐπὶ τὸ καλὸν φαινόμενον ἡ ψυχὴ ἄξῃ, ἔρως καλείσθω τοῦτο, οὐκ ἐπιθυμία· ἐὰν δὲ μὴ, ἐπιθυμία καλείσθω τοῦτο οὐκ ἔρως. Τί οὖν εἰ ἀκόλαστος ὁ σοφιστὴς τοῦ φαινομένου προσθήκῃ χρώμενος πρὸς τὸ ἡδὺ,

---

6 *Nilum.* Πολὺς *eſt largus & copioſus: Illam enim ſignificationem huic voci tribuit* Noſter. *Sic Diſſer. I.* κἂν γὰρ ὁ θεὸς μὴ κωλύῃ, ἡ Σικελία πολλή.
7 Apuleius *in Apol. p.* 281. Eleganter Afranius hoc ſcriptum reliquit.

Amabit ſapiens cupient cæteri.

Plato *tamen in Phædro p.* 341. *A.* ὅτι μὲν, *inquit,* οὖν δὴ ἐπιθυμία τις ὁ ἔρως, ἅπαντι δῆλον. *Quod & paullò poſt confitetur* Noſter. 8 Παρωνυμίᾳ. Heinſ. *At retinenda eſt Codicum lectio.* 9 *Libertatem hanc Pla-*

τοῦτο

velim, cum Darium amare pecunias dicimus, aut Xerxem Græcorum terram, aut Clearchum bellum, aut honorem Ageſilaum, aut Critiam tyrannidem, aut Alcibiadem Siciliam, aut Gylippum aurum, manifeſtamne aliquam pulchritudinem videamus, cujus ſpe atque illecebris, qui amor à nobis dicitur, ſinguli impellantur: ut alium hoc, alium aliud amare dicamus? Abſit vero. Eo enim modo, quæcunque apud homines turpiſſima ſunt, neceſſe eſſet alieno exornare nomine: atque ipſi vim inferre veritati. Quis enim pulchrum aut honeſtum, vel in divitiis, omnium peſſima re, vel in bello omnium incertiſſima, vel in tyrannide, omnium crudeliſſima, vel in auro, omnium ſuperbiſſima, ponet? Quod ſi his Siciliæ amorem addas, aut Græciæ, ſpem quidem voluptatum dicis, nondum tamen ipſum pulchrum inveniſti. Ne ſi ipſam mihi Ægyptum cum ingentibus pyramidibus, magnoque ſuo flumine commemores, aut Babylonem, quæ à rerum omnium abundantia, aut Mediam, quæ ab equis, aut Phrygiam, quæ à paſcuis, aut Sardes, quæ ab auro commendantur. Hæc enim omnia eſſe debent eatenus pulchra, quatenus jucunda: magis jucunda ei qui voluptatem ex illis haurit, quam pulchra illi cui non proſunt. Nihil enim pulchrum dici poteſt, quod cum damno aut periculo conjunctum eſt, quod flagitia patrat, quod in miſeriam, quod in calamitatem hominem deducit, quod in pœnitentia delinit. Eſto. Diximus amorem ipſius pulchri amorem eſſe: ut qui aliud amet quam pulchrum, neceſſario amet voluptatem. Mutemus, ſi placet, verbum unum, eoſque qui voluptatem ſequuntur, non amare, ſed concupiſcere dicamus: ne voce forte ambigua, non verba tantum, ſed rem ipſam mutemus. Amor igitur pulchrum ſpectet, voluptatem ſpectet concupiſcentia. Quid ergo? qui quod pulchrum eſt amat, an non concupiſcit quoque idem? ſiquidem nihil aliud amor eſt, quam rei alicujus appetitus. Veniam ab iis petam, qui verba anxie rimari ſolent: ſi rem eandem nunc appetitum, nunc concupiſcentiam dico. Nam cum in aliis, tum in libertate verborum, aſſentior Platoni. Sit enim, hoc ſi volent, appetitus non concupiſcentia amor. Diſtinguatur interim hoc modo. Quoties ad id, quod bonum videtur, nos impellit animus, amor id dicatur non concupiſcentia: ſin contra, concupiſcentia dicatur, non amor. Quid ergo, ſi intemperans aliquis ſophiſta ſpeciem voluptati addat, ſibique

tonis, & in uſurpandis nominibus ἀδιαφορίαν, multi commendant Veterum, ſed præcipue ipſe. Eſt autem ea duplex: Primò cum eodem nomine pro diverſis rebus utitur, ut cum in Menone τὴν μάθησιν confundit καὶ τὴν ἀνάμνησιν. Hanc intelligit Diog. Laert. *cùm notat,* χρῆται δὲ καὶ ἐπὶ διαφερόντων σημαινομένων τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι. *Secundò cum diverſa nomina pro eâdem re ponit, promiſcue; quod intelligit* Laertius *cùm notat,* πολλοῖς δὲ καὶ διαφέρουσιν ὀνόμασιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. *Sic ideam modò* εἶδος, *modò* γένος, *modò* παράδειγμα *vocat, modò* ἀρχὴν *aut etiam* αἴτιον. Heinſ.

τοῦτο φησὶ* φαντάζεσθαι αὐτῷ καλὸν ἐρᾷν, καὶ τούτῳ συγχωρήσομεν; καὶ πάλιν αὖ εἴ τις ἀποβλέψας εἰς τοὺς τῷ ὄντι ἐραστὰς τοὺς πρὸς τὸ καλὸν ὡρμημένους, καὶ θεασάμενος τὸ ἐν τῇ ὀρέξει τοῦ κάλλους ἡδὺ διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῆς ἡδονῆς, ἐπιθυμεῖν καὶ τούτους φησὶν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐρᾷν; πῇ ἂν ταῦτα ἡμῖν διακριθείη; εἰ γὰρ τά τε ἡδέα φαντάζεται καλὰ, τά τε καλὰ ἀνακέκραται ἡδοναῖς, κίνδυνος οὕτω καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῷ ἔρωτι ἐπιμιχθῆναι. Βούλει τοίνυν, τοῦ μὲν καλοῦ ἀφαιρῶμεν τὸ φαινόμενον, ἵνα μή ποτε λάθη σχηματισαμένη πρὸς αὐτὸ ἡ ἡδονή, τῆς δὲ ἡδονῆς, οὐκ ἔτι; τὸ μὲν γὰρ καλὸν, τίμιον ὂν κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, εἶναι δεῖ καλὸν, ἵνα καὶ ἐράσμιον ᾖ· τῇ δὲ ἡδονῇ, ἀπόχρη φαίνεσθαι, καὶ μὴ οὔσῃ· τῇ γὰρ τοῦ πεπονθότος εὐφροσύνῃ λαμβάνουσα τὴν σύστασιν, οὐ τῇ αὐτῆς φύσει, ἱκανῶς ἕξει ἐὰν τὸ δοκεῖν ὑπάρχῃ αὐτῇ καὶ μὴ οὔσῃ. Οἷον τὸ τοιόνδε λέγω· (αἰσθάνομαι γάρ τοι ἐμαυτοῦ γλίσχρως τὸ πρᾶγμα διελομένου, καὶ δεομένου εἰκόνος·) σῶμά του τραφῆναι ἀδύνατον, εἰ μὴ σιτίων προσφορᾷ, καὶ ἐργασίᾳ ὀδόντων, καὶ σπλάγχνων ὑποδοχῇ, καὶ τῇ ἔνδον οἰκονομίᾳ, προσγινομένης αὐτῷ τῆς [10] ὑποστροφῆς· ἦσαν δέ που κατὰ τὸν [11] Ἐπικούρου, φασὶ, βίον, αἱ τροφαὶ τοῖς ἀνθρώποις φηγοὶ καὶ ὄχναι· καὶ διὰ τοῦτο ἐπεφημίσθη φέρειν ἡ γῆ τοὺς καρποὺς αὐτομάτους, ὅτι αὐτοῖς οὐδὲν ἔδει γεωπονίας, ἐξ αὐτοφυοῦς τροφῆς βιοτεύουσιν. Ἐὰν τοίνυν προσθῇς ὀψοποιὸν καὶ ἡδύσματα, καὶ τροφὴν ποικίλην, ἄλλῳ ἄλλην καρυκείαν, Σικελικὴν καὶ Συβαριτικὴν χλιδὴν, καὶ Περσικὴν τρυφὴν, πάντα ταῦτα ἐρεῖς ἡδονῆς ὄνομα· καὶ κοινὸν μὲν πᾶσι τὴν τροφὴν ἐρεῖς, ἰδίαν δὲ ἑκάστῳ τὴν ἡδονήν· καὶ κατὰ φύσιν μὲν τροφὴν, κατὰ τέχνην δὲ τὴν ἡδονήν· κἂν μεταθῇς τραπέζας, τὴν Σικελικὴν τοῖς Πέρσαις καὶ τὴν Περσικὴν Σικελιώταις, τροφὴ μὲν ὁμοίως ἑκατέροις ἑκατέρα, τὸ δὲ τῆς ἡδονῆς ὑπαλλαχθὲν δι᾽ ἀήθειαν, εἰς λύπην μετέβαλεν. Γίνεται τοίνυν ἡ μὲν τροφὴ, κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦ τρέφειν δυναμένου· ἡ δὲ ἡδονὴ, κατὰ τὸ πάθος τοῦ ἥδεσθαι εἰθισμένου. Τὸ δὲ ἔθος ἄλλο ἄλλῳ· αὐτίκα Ἕλληνες μὲν καὶ Πέρσαι καὶ Λυδοὶ καὶ Φοίνικες, καὶ εἴ τι δὲ ἄλλο γένος, φυτευσάμενοι ἀμπέλους, πονηθέντες περὶ αὐτὰς, ἐξελόμενοι τοὺς βότρυς, εὐτρεπίσαντες τὸν οἶνον, παρεσκευάσαντο ποτὸν, κατὰ μὲν τὴν χρείαν, οὐκ ἀναγκαῖον, κατὰ δὲ τὴν ἡδονὴν, ἀκμαιότατον· [12] Σκυθῶν δὲ οἱ μὲν πολλοὶ γάλακτι βιοτεύουσιν, ὡς οἱ ἄλλοι ἐπὶ οἴ-

* *Locus ſic interpungendus, ut monuit Heinſius.* Φαντάζεσθαι αὐτῷ καλὸν, ἐρᾷν καὶ τούτῳ συγχωρήσομεν. [10] Ὑποτροφῆς. *Heinſ.* [11] *Recte Heinſius* τὸν ἐπὶ Κρόνου· *nam hæc de aureo ævo fabulati ſunt Poetæ, ut notum eſt.* [12] *Nomadas intellige. Nam ii, quibus* nec domus ulla aut tectum aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus & per incultas ſo-

νῳ·

illud aut illud pulchrum videri dicat, an & hunc amare concedemus? Aut contra, ſi quis aliquem ex illis videat, quos verè amare dicimus, qui nihil præter ipſum pulchrum habeat propoſitum, & interim ipſam intueatur voluptatem, quæ in appetitu pulchri conſiſtit, aut hujus voluptatis cauſa, concupiſcere hunc dicet non amare? aut quo tandem modo hæc duo diſtinguemus? Nam ſi & ea quæ jucunda ſunt, pulchra videntur, & quæ pulchra ſunt, cum voluptate cohærent, metuo ne cum amore confundere concupiſcentiam cogamur. Vis igitur ut pulchro demamus ſpeciem, ne ſub habitu ipſius nos decipiat voluptas, voluptati verò ſuam relinquamus? Quod enim pulchrum eſt, cum natura ſua honore dignum ſit, pulchrum eſſe oportet, ut & jucundum ſit. Voluptati ſatis eſt videri, licet non ſit. Illa enim cum in opinione hominis qui ea fruitur non ipſa per ſe ſubſiſtat, ſufficit ſi videatur eſſe, nec ſit tamen. Quod dico tale eſt (ſatis enim jejune hanc mihi rem dividere videor, & exemplo egere.) Corpus noſtrum nutriri non poteſt, niſi admoveatur cibus, cibum conficiunt dentes, confectum recipiunt inteſtina, receptus digeritur, ac per totum corpus diſtribuitur. Jam tempore, ut aiunt, Saturni, homines fagi pyrique alebant. Unde manavit, ut terra fruges ſua ſponte proferre diceretur, quod nihil opus agricultura eſſet, ſed quicquid per ſe produceret, eo vitam ſuam ſuſtinerent homines. Pro his pone coquos, pone condimenta, pone diverſas ciborum delicias, ac ſingulis jus ſuum: & quicquid Siculorum aut Sybaritarum luxuries, quicquid Perſarum excogitavit mollities: hæc omnia uno nomine voluptatem dices. Et cibos quidem omnibus communiter, peculiarem ſingulis voluptatem dabis, & naturæ cibum, artem adſcribes voluptati. Nam ſi apparatum mutaveris, ut Perſis Siculum, Siculis apponas Perſicum, nutrimentum utriſque utrumque relinques, voluptatem vero quia cum eorum id pugnat conſuetudine, in moleſtiam mutabis. Quippe cum reſpectu ſubſtantiæ ejus quod nutrire poteſt ſit nutrimentum: voluptas verò prout afficitur ille, qui hoc aut illo delectari conſuevit. Conſuetudo autem alia eſt alii. Exempli gratia, Græci, Perſæ, Lydi, Phœnices, genteſque ſimiles, vites ſerere eaſque colere, è vitibus uvam carpere, ex uva vinum exprimere didicerunt; potum, ſi uſum reſpicias non neceſſarium, ſi voluptatem, præſtantiſſimum. Scytharum plerique lacte utuntur, ut alii vino: quibuſdam apiculæ quæ è

litudines errare ſolitis, lacte & melle veſcuntur. *Verba ſunt* Juſtini *lib.* 2. *c.* 2. Antiphanes *in Miſoponero apud* Athenæum *lib* 6. *p.* 226. *teſtatur eos infantibus ſtatim natis equorum ac boum lac præbere.*

——————Σκύθαι——
——γενομένοισιν εὐθέως τοῖς παιδίοις
Διαδιδόασιν ἵππων ϗ βοῶν πίνειν γάλα.

ru-

νῷ· τοῖς δὲ αἱ μέλιτται καθηδύνουσι τὸ πόμα, ἐπὶ πετρῶν καὶ δρυῶν διαπλάττουσαι τοὺς σίμβλους· [13] εἰσὶ δὲ οἳ περὶ τῇ τῶν νυμφῶν ὀχλείᾳ καὶ ἐπιῤῥοῇ οὐδὲν λυμαίνονται, ἀλλ' αὐτοφυεῖ προσχέονται ποτῷ ὕδατι· [14] ἓν δέ τι οἶμαι Σκυθῶν γένος πίνουσι μὲν ὕδωρ, ἐπειδὰν δὲ αὐτοῖς δέῃ τῆς κατὰ μέθην ἡδονῆς, νήσαντες πυρὰν, [15] καίοντες εὐώδεις βοτάνας, περικαθίσαντες ἐν κύκλῳ τῇ πυρᾷ, ὥσπερ κρατῆρος, εὐωχοῦνται τῆς ὀδμῆς, καθάπερ οἱ ἄλλοι τοῦ ποτοῦ· καὶ μεθύσκονταί γε ὑπ' αὐτῆς, καὶ ἀναπηδῶσι, καὶ ᾄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται. Τί δή μοι βούλεται ἡ περίοδος τοῦ λόγου; ἐνδείξασθαι ὑμῖν διάκρισιν καλοῦ καὶ ἡδονῆς. Τίθει γάρ μοι κατὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ αὐτοφυὲς τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ, τὸ καλὸν αὐτὸ, ὅπερ εἶναι δεῖ καὶ μὴ δοκεῖν μόνον· κατὰ δὲ τὸ ποικίλον καὶ ἐπίκτητον τῶν ἄλλων ἄλλους ἄλλως εὐφραινόντων, τὴν ἡδονήν· δοκεῖν γὰρ καὶ οὐκ εἶναι δεῖ ταύτην μόνην. Οὕτω δὴ τούτων ἐχόντων, γίνεται ὁ μὲν ἔρως, λόγος καὶ ἀρετὴ καὶ τέχνη· λόγος μὲν κατὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀρετὴ δὲ κατὰ τὴν διάθεσιν, τέχνη δὲ κατὰ τὴν εὐστοχίαν τοῦ καλοῦ· ἐπιθυμίαι δὲ ἡδονῶν, ἄλογοι ἀλόγων. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ καλὸν εἶναι δεῖ καλὸν, ἵν' ἔρωτα ποιῇ, ποῖόν τι εἶναι αὐτὸ φῶμεν, καὶ πῶς ποιοῦν; βούλει σοι λέγω [16] κατὰ τὴν Σωκράτους μαντείαν, ὡς τὸ καλὸν αὐτὸ ἄρρητον ὂν καὶ ὀφθαλμοῖς κρεῖττον ἡ ψυχὴ τεθεαμένη πάλαι, καὶ ὀνειρώττουσα αὐτοῦ τὴν μνήμην, ἐν τῇ δεῦρο συνουσίᾳ οὐ πάντη ἐναργῶς ὁρᾷ, ἅτε ἀπολελειμμένη αὐτοῦ καὶ τῷ χωρίῳ καὶ τῇ τύχῃ, καὶ ἀποξενωμένη ἐκείνων τῶν θεαμάτων, εἰς τὸν ἐν γῇ τόπον, καὶ περιβεβλημένη πολλὴν καὶ παντοδαπὴν [17] ἰλὺν, ὑφ' ἧς παρέπτεται, συνδεδεμένη ἀσαφεῖ βίῳ καὶ συγκεχυμένῳ, καὶ μεστῷ ταράχου καὶ πλημμελείας πολλῆς. Ἡ δέ γε τοῦ καλοῦ φύσις ἀρξαμένη ἐκεῖθεν, κάτεισι δεῦρο πρόσω ἰοῦσα ἠρέμα, καὶ ἀμβλυνομένη μᾶλλον, καὶ ἀπολείπουσα τὴν ἀρχαίαν ἀκμήν· καθάπερ τῶν ποταμῶν οἱ γενναιότατοι, ἐξιόντες ἐπὶ τὴν θάλατταν, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκβολὴν σώζουσι τὸ ῥεῦμα ἀμιγὲς ἄλλῃ φύσει πικροτέρᾳ, καὶ τοῖς ναύταις θαλαττίοις προσπλεύσασιν ἀκραιφνὲς ποτόν· προελθόντες δὲ οἱ ποταμοὶ πόῤῥω, καὶ εἰσπεσόντες εἰς πέλαγος πλατὺ καὶ παραδόντες τὸ ῥεῦμα ἀνέμοις καὶ κύμασι καὶ ζάλῃ καὶ κλύδωνι, ἠφάνισαν δι' ἐπιμιξίαν τὴν ἀρχαίαν φύσιν· οὕτω καὶ τὸ κάλλος τὸ ἄρρητον καὶ ἀθάνατον ἔρχεται μὲν πρῶτον δι' οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων, καὶ εἰσπεσὸν ἐκεῖ, ἀκραιφνὲς μένει καὶ ἀμιγὲς καὶ ὁλόκλη-

---

[13] MS. *Reg.* Τῇ παρὰ τῶν Νυμφῶν ὀχλείᾳ. *Recte.* [14] *Maſſagetæ, quos nonnulli Scythicam eſſe gentem ſunt arbitrati. Vid.* Herod. *lib.* 1. *capp.* 201, 202. [15] Θυμιῶντες MS. *Reg.* [16] *Hoc eſt* κατὰ τὴν Σωκράτους δόξαν, *ut vere notavit Heinſius.* Plato *in Philebo.* Τὸ πίνειν λέγεται, ὦ ἐμὴ μαντεία, νῦν καὶ φέρουσιν τιθεὶς &c. Noller *Diſſ.* 28. Ἀλλ' οὐ

ῥον·

rupibus aut arboribus alveolos ſuos ſuſpendunt, potum condiunt. Sunt qui Nympharum rivos laticéſque aquarum non inficiunt, ſed ut natura ſuppeditavit eas, ita adhibent. Eſt & unum quoddam, niſi fallor, peculiare Scytharum genus, qui aquam quidem bibunt, quotieſcunque tamen voluptatis cauſa inebriari volunt, pyram ſtruunt maximam, in qua herbas urunt odoriferas. Hanc pyram in orbem circumſident, eoque odore non ſecus quam alii vini cyathis aliquot ſe invitant, donec probe ebrii, ſaltare, canere, tripudiare incipiunt. Sed quo tam longa oratio? Ut diſcrimen inter pulchrum oſtendam & jucundum. Refer ergo cibos illos, de quibus diximus, neceſſarios ſponteque natos, ad id quod honeſtum dicimus, quod eſſe debet, non videri tantum; varietatem contra cæterorum, quibus aliter afficiuntur alii, ad voluptatem: quæ ſatis eſt ſi videatur tantum, nec ſit revera. Quæ cum ita ſe habeant, videbis amorem idem eſſe quod eſt ratio, quod virtus, quod ars. Ratio, quod ad veritatem ejus, virtus, quod ad naturam, ars quatenus honeſtum & ſpectat & conſequitur. Cupiditates verò voluptatum, cum ipſæ, tum quæ in iis ſpectantur, procul à ratione abſunt. Cum ergo pulchrum oporteat eſſe pulchrum, ut amorem excitet; quale illud dicemus eſſe, aut quo pacto excitare amorem? Viſne ex oraculis Socraticis tibi reſpondeam? Ipſum pulchrum, quod nec humana voce exprimi, nec oculis conſpici poteſt, vidiſſe olim animam noſtram, atque inde in hac vita, non ſecus quam in ſomnio aliquo, exiguam ejus conſervaſſe memoriam, cum vix quaſi per rimam illud nunc intueatur; vel quod loco, vel quod conditione longè ab eo remota ſit, & à pulcherrimo illo procul diſtracta ſpeculo, depreſſa in terram, variis diverſiſque inquinata ſordibus, à quibus turbatur: vel quod in hac colluvie vitæque confuſione ambigua hæreat, in qua nihil præter tumultus aſſiduos improbitateſque intuetur. At verò ipſius pulchri natura inde principium ducis, inde huc defertur, paulatimque deſcendens, minus ſemper minuſque apparet, veramque illam vim ſuam amittit. Non aliter quam fluvii nobiliſſimi, cùm in mare ſe exonerant, primo guſtum aquæ ſuæ ſine ulla amaritudine retinent, nautiſque venientibus purum præbent potum. Poſtquam verò in profundum aliquod pervenerint mare, aquamque ſuam ventis, fluctibus, marinoque æſtui ferendam dederint, antiquum guſtum ſuum in confuſione ea amittunt. Eodem modo pulchrum illud ineffabile, illud immortale pulchrum, primum per cœlum cœleſtiaque corpora deſcendit, in quibus adhuc integrum manet,

τοιῦτον χῆμα εἶ) τὴν ψυχὴν, μανθάνει ἔτι Πυθαγόρας, ἔτι Πλάτων. [17] Ὕλην MS. Flor. ut ex Paccii verſione poteſt colligi. Sed eodem redit, ſive hoc, ſive illo modo legamus.

purum

ρον· ἐπειδὰν δὲ ὑπερκύψῃ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν δεῦρο τόπον, ἀμβλυώττει καὶ ἀμαυροῦται· καὶ μόλις ἂν αὐτοῦ γνωρίσαι τὴν ἀπόρροιαν ταύτης θαλάττιος ὁρῶν αὐτὴν ἀμυδρὰν ἐν γῇ πλανωμένην καὶ ἀνακεκραμένην ἀλλοτρίᾳ φύσει· ὁ δὲ συνήθης τοῦ ποταμοῦ, διὰ μνήμης ἔχων τὴν ἐκείνου φύσιν, ἐπειδὰν ἐντύχῃ καὶ γνωρίσῃ, καὶ ἴχνος αὐτοῦ φανῇ, ὥσπερ ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποθρῴσκοντα καπνὸν, [18] σκιρτᾷ καὶ φλογοῦται καὶ φαιδρύνεται καὶ ἐρᾷ. [19] Τοῦ δὲ κάλλους τούτου ἔλθοι μὲν ἄν τις μοῖραν καὶ ἐπὶ ποταμὸν εὐροώτατον, καὶ ἐπὶ φυτὸν εὐβλαστότατον, καὶ ἐπὶ ἵππον γενναιότατον· * εἰ δέ τις ὅλην αὐτοῦ ἐπιφοιτῶσαν φύσιν τῇ γῇ, ἴδοις ἂν ταύτην οὐκ ἄλλοθι ἢ ἐν ἀνθρώπῳ τῷ καλλίστῳ, καὶ νοερωτάτῳ γηΐνων σωμάτων, καὶ τῷ ψυχῆς μεμοιραμένῳ συγγενοῦς αὐτοῦ τοῦ καλοῦ· καὶ διὰ τοῦτο νοῦν ἔχων, ἄγαλμα μὲν ἰδὼν, ἐπαινεῖ τὴν τέχνην, ἀλλ' οὐκ ἐρᾷ τοῦ ἀγάλματος· καὶ φυτὸν ἰδὼν, ἐπαινεῖ τοῦ καρποῦ, ἀλλ' οὐκ ἐρᾷ τοῦ φυτοῦ· καὶ ποταμὸν ἐπαινεῖ τῆς πραότητος, ἀλλ' οὐκ ἐρᾷ τοῦ ποταμοῦ· ἐν δὲ ἀνθρώπῳ ἐπειδὰν ἴδῃ κάλλος ἔμπνουν καὶ νοερὸν καὶ ἀρετὴν προοιμιαζόμενον, καὶ [20] τὴν μνήμην ἐγείρει, καὶ ἐρᾷν οὐ φησι μὲν τοῦ ὁρωμένου, τὸ δὲ ἀληθὲς, ἐρᾷ κάλλους ἀληθεστέρου. Διὰ ταῦτα καὶ Σωκράτης ἑώρα τὰ καλὰ τῶν σωμάτων, καὶ ταχέως ἔβλεπεν, * οὐκ ἐλάνθανε δὲ αὐτὸν κάλλος οὐκ ἐν παλαίστραις καταδεδυκὸς, οὐκ ἐν Ἀκαδημίᾳ πλανώμενον, οὐκ ἐν Συμποσίοις ἐγκεχυμένον· ἀλλ' οἷα θηρατὴς δεινὸς, διὰ σωμάτων ἀνθρωπίνων διετέλει μεμνημένος κάλλος ἀληθινοῦ.

Ὅτι πάσης τῆς διὰ λόγων εὐφροσύνης, ἡ διὰ Φιλοσόφων λόγων ἀμείνων.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

ΔΙηγεῖται Ὅμηρος περὶ Ὀδυσσέως, ὅτι χήτει νεὼς, ἐπὶ σχεδίας πλέων, χειμῶνος ἐπιγινομένου, σκεδασθείσης τῆς σχεδίας, νηχόμενος ὑποβαλλούσης αὐτῷ κρήδεμνον τῆς Λευκο-

---

[18] *Supplenda eſt vox* νεύσας, *ut rectè juſſit* Heinſ. *Locus, ad quem reſpicit noſter, extat Od. A. v.* 58.

---Καπνὸν ἀποθρῴσκοντα νοῆσαι.

[19] *Platonicis viſum eſt, omnia eatenùs tantùm eſſe pulcra, quatenus* αὐτῷ τῷ καλῷ *ſeu Deo ſunt ſimilia. Vid.* Alcin. c. 27. *Hinc* Noſter *Diſſ. I. p.* 14. Καὶ ποταμοῦ κάλλος καὶ θαλάττης καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν, πᾶν τὸ κάλλος τοῦτο ἐκεῖθεν (ἐκ θεοῦ) ῥεῖ, ὃν ἐκ πηγῆς ἀενάου καὶ ἀκηράτου. * MS. *Reg. hic addit:* ἀλλ' ὅ, τι περ κάλλους ἀργότατον καὶ ἀμβλύτατον. [20] *Platonici cenſebant nihil aliud* in corporum formâ diligendum, quàm quod

θείας,

purum putumque & nulla ſui parte minus. Cum verò cœlo relicto hæc loca verſus incipit deſcendere, perit paulatim & extinguitur. Itaque ſicut fluvium vix amplius agnoſcit in mari nauta marinus, ita pulchri ipſius influxum vix ullus homo, cum tenuiſſima ejus in terra veſtigia appareant, eaque aliis immiſtà rebus. At verò qui fluvium diu prius cognovit, totamque ejus naturam animo impreſſit, ſimul ac occurrit illi, ſimul ac vel minimum ejus ſignum videt, non aliter quam Ulyſſes,

——de patriis fumum cum conſpicit oris,

exultat, gaudio accenditur, exhilaratur, amatque. Hujus pulchritudinis partem aliquam exiguam fluvius purus, planta florida, equus generoſus, ſibi vindicare poſſunt. Si quæ tamen ejus ad terram uſque perveniant reliquiæ, non facile alibi eas quam in homine, qui forma & ratione inter omnia mortalia excellit corpora, qui anima præditus eſt, quam merito pulchri illius cognatam dixeris, invenias. Propterea qui ſapit, ſtatuam cum videt, laudat in ea artem, non tamen amat ſtatuam. Et plantam qui videt, laudat in ea fructum, non tamen amat plantam. Et in fluvio aquæ tranquillitatem laudat, non tamen amat fluvium. In homine verò cum videt pulchritudinem vivam, mente præditam, virtutis futuræ prænunciam, continuo memoriam ſuſcitat: neque illud quod videt, ſed revera veriorem longe amat pulchritudinem. Hæc cauſa eſt cur tam diligenter inſpiceret pulchra corpora Socrates, tam cito pulchritudinem animadverteret: cur nulla ſive ea in palæſtris verſaretur, ſive in Academia oberraret, ſive in conviviis comeſſaretur pulchritudo eum præteriret. Non ſecus quippe quam venator accuratus, per humana corpora in memoriam veræ illius pulchritudinis redibat.

Omni Sermonum voluptate majorem eſſe eam quæ ex Philoſophia percipitur.

DISSERT. XII.

REfert Homerus Ulyſſem, cum navem non haberet, ratem ſibi extemporaneam, qua navigaret, confeciſſe: quæ cum vi ſubitò exortæ tempeſtatis diſſiparetur, accipiſſe à Leucothoe

---

admoneat divinos animos ejus pulchritudinis, quàm priùs veram & ſinceram inter Deos videre. Apul. *Apol.* p. 281. *Porrò hoc in loco pro* ἰρᾷν ἔ φησι, MS. *Reg. habet* ἰᾷν φησί * MS. *Reg. ſupplet* καὶ πάντα ζῆλινον.

[1] *In libris Odyſſ.* E. Z. H. Θ. *Porrò ἀντὶ τῦ* σχεδιάζοντος *H. St. legit* κεχεδιῶνος *vel* σχεδιῶνος. Schottus *autem* σκεδιασθῆνος.

vittam,

θέας, ἐμπεσὼν εἰς τὴν Φαιάκων γῆν, ἱκετεύσας βασιλικὴν παρθένον, κομισθεὶς ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸ ἄστυ, τυχὼν αἰδοῦς παρ' Ἀλκινόου, κοινωνεῖ τῆς ἑστίας τοῖς Φαιάκων ἀρίστοις, καὶ μετὰ τοῦτο, ἐνάρχεται τῶν πρὸς τὸν Ἀλκίνοον λόγων ὧδέ πως· [2] Ἀλκίνοε βασιλεῦ, καλὸν μὲν ἀκούειν ἀοιδοῦ ἀγαθοῦ, οἷος οὗτος, τὴν τέχνην θεῖος· τί γὰρ εἴη χαριέστερον τέλος δήμου εὐθυμουμένου, καὶ δαιτυμόνων οἴκοι ᾠδῆς ἀκροωμένων, καθημένων ἑξῆς, καὶ τραπέζης ἀφθόνου, καὶ κρατῆρος μεστοῦ; ἐρωτῶ δὴ τὸν Ὀδυσσέα· τί ἥγησαι εἶναι τὴν εὐφροσύνην, ὦ σοφώτατε ἀνδρῶν; τράπεζαν μεστὴν κρεῶν καὶ σίτου, καὶ κρατῆρα πλήρη, καὶ οἶνον διαχεόμενον· καὶ ἐπὶ τούτοις ᾄδοντα ἀοιδὸν οἵας ἐκεῖνος ᾠδὰς ᾖδεν,

[3] Νεῖκος Ὀδυσσῆος καὶ Πηλείδεω Ἀχιλῆος;

ἢ αὖ [4] κοῖλον ἵππον, ἔνθα εἰσδύντες οἱ ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὸ ἄστυ εἰσενεχθέντες, προχυθέντες ἐκ τοῦ ἵππου, μεθύουσιν ἐπιθέμενοι, εἷλον τὸ ἄστυ;

[5] Τοῦτό τί σοι κάλλιστον ἐνὶ φρεσὶν εἴδεται εἶναι;

Δεινός τις εἶ, ὦ σοφώτατε Ὀδυσσεῦ, ἐπαινέτης εὐφροσύνης [6] δημωδεστάτης, οἵαν καὶ βάρβαρος ἀνὴρ ἐπαινέσαι, καὶ ἄρτι ἐκ Βαβυλῶνος ἥκων, συνήθης πολυτελεῖ τραπέζῃ καὶ οἴνῳ χεομένῳ πολλῷ, καὶ ᾠδῇ αὐτοσχεδίῳ· καὶ ταῦτα, ὡς φῄς, ὑπεριδὼν παρ' ἄλλοις τοῦ μελιηδέος λωτοῦ καὶ τῆς Σειρήνων ᾠδῆς. Μήποτε οὖν ἔοικέν τι Ὅμηρος [7] αἰνίττεσθαι ἄλλο κρεῖττον ἢ ὁποῖον τὰ ἔπη λέγει τῷ οὑτωσὶ ἀκούσαντι εὐθύς· τὸ γάρ τοι κειμένων σιτίων ἀμφιλαφῶν, καὶ οἴνου πολλοῦ, ταῦτα μὲν ἐπιθεῖναι ταῖς τραπέζαις, καὶ τὸν οἶνον τῷ κρατῆρι ἐγχέαι, ἐπαινεῖν δὲ τοὺς δαιτυμόνας ἐν τοσαύταις ἡδοναῖς ἀκροωμένους τοῦ ἀοιδοῦ, σχεδὸν εὐδαίμονά τινα ἔοικεν εὐωχίαν διηγεῖσθαι ἡμῖν, οἵαν μιμήσεται ἄν τις νοῦν ἔχων, μεταθεὶς τὰς ἡδονὰς ἀπὸ τῶν αἰσχίστων ἐπὶ τὰ κοσμιώτατα· ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐπὶ τὰς ἀκοάς· ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀπόχρη, εὐωχεῖν τὰς ἀκοὰς εἰκῇ καὶ [8] ἀναίδην

[9] Αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπῇ,

καὶ ἀνθρώπων ὁμάδῳ, ἀλλὰ κἀνταῦθα τέχνης δεῖ κατακοσμούσης τῆς ἀκοῆς εὐωχίαν ἁρμονίᾳ δεξιᾷ. Καὶ πῶς ἂν ἡμῖν ἡ τοιαύτη ἁρμονία γένοιτο; ἀγαπῶ μὲν γὰρ ἔγωγε τὴν τῶν μελῶν ἡδονὴν προσιοῦσαν ταῖς ἀκοαῖς, ἢ δι' αὐλῶν ἐμ-

[2] *Verſus, ad quos reſpicit* Noſter, *extant Od.* I. *v.* 2. *& ſeqq.* [3] *Od.* Θ. *v.* 75. [4] *Od.* Θ. *v.* 514. [5] *Od.* I. *v.* 11. [6] MS. *habet* δημωδέστατος. *Et hanc quidem lectionem vulgatæ præfert* D. Heinſius, *ſed quibus rationibus fuerit motus, non liquet: Ipſe quidem nullas poſſum comminiſci; Immò contrà Græcæ linguæ rationem peccat, qui dicit,* Δεινός τις εἶ ἐπαινέτης εὐφροσύνης δημωδέστατος, *nam hæc non patitur, ut duo* adjectiva *uni* ſubſtantivo *cohæreant, prout hic concurrunt, quemad-*

πτυομέ-

vittam, qua innixus navigare cœpit, donec tandem Phæacum terram appulit: ubi regis filiam invenit, à qua precibus ſuis hoc impetravit, ut ab ea in urbem deduceretur, Alcinoum regem ſibi propitium haberet, contubernio ab eo juxta ac Phæacum primates exciperetur. Tandemque orationem ad regem habet, cujus hoc ferè eſt initium. Equidem res pulcherrima eſt, rex Alcinoe, præſtantem, qualis hic eſt, audire citharœdum. Quid enim ſperari in vita poſſit beatius, quàm ſummam populi hilaritatem, longumque domi ſpectare convivarum ordinem, quos omnes cantus delectat: quam menſam probe inſtructam, plenos vini calices? Mihi ita libeat interrogare Ulyſſem: Equidem ſcire ex te velim, vir ſapientiſſime, quid voluptatem voces? menſamne carnibus ciboque plenam, plenum calicem, magnam vini copiam, & ne quid deſit, citharœdum, qui eodem quo ille modo,

Et Laërtiadæ magni & certamen Achillis,

aut equum concavum canat, quo in urbem deferuntur Græcorum principes, quam vino ſepultam, invadunt?

Hoccine præ cunctis adeo tibi dulce videtur?

Næ tu, ſapientiſſime Laërtiade, laudibus miris voluptatem commendas nobis planè trivialem, qualemque Barbarus aliquis, qui recens Babylone rediret, commendaret, ubi ſumptuoſas epulas, vini copiam, & vulgares ejuſmodi cantiunculas mirari didiciſſet. Tu, inquam, qui aliis in locis, ut narrare ſoles, Loti ſuavitatem, cantum Sirenum potuiſti contemnere. Quare cave ne aliud innuere Homerus velit, quam quod prima fronte indicare ipſi verſus videntur. Et mihi quidem videtur, qui menſas omni ciborum genere refertas, qui calices vini plenos, qui inter has omnes voluptates, convivas etiam inducit, qui ſuaviſſimo cantu delectentur, honeſtiorem aliquam nobis voluptatem proponere voluiſſe: quam imitari debet vir ſapiens, ut voluptates à minus honeſtis partibus ad magis decora transferat: à ventre ad aures videlicet. Niſi fortaſſe ne hoc quidem ſufficere arbitreris, ut temere aliquis & ſine modo,

Et tibiæ atque tubæ cantu,

hominumque ſtrepitu aures detineat, ſed hic ars requiratur aliqua, quæ certa quadam harmoniæ ratione id agat. Verum enimvero cujuſmodi ea futura eſt? Nec enim negare poſſum, quin & ipſe ſumma cum voluptate audiam hæc omnia, ſive tibiam inflet, ſive lyram pulſet aliquis, aut ſi quod

---

modum obſervavit, Euſtathius *in Iliad.* Γ. *p.* 427. [7] Πάντα μεστὰ αἰνιγμάτων παρὰ Ποιητῇ, *inquit noſter Diſſ.* 29. *hoc eſt, allegoriarum, quæ fiunt, cùm aliud verbis loquuntur aliud ſenſu ſignificant.* Heraclides *Ponticus Alleg. Hom. p.* 412. Ὁ γὰρ ἄλλα μὲν ἀγορεύων τρόπος, ἕτερα δὲ ὧν λέγει σημαίνων ἐπωνύμως ἀλληγορία καλεῖται. [8] Ἀείδειν. Heinſ. & Schottus. [9] *Il.* K. *v.* 13.

aliud

πνεομένων, ἢ διὰ λύρας κρουομένης, ἢ δι᾽ ἄλλου τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου δυναμένου χορηγεῖν καὶ ἐπιπέμπειν ἡμῖν προσηνὲς μέλος· δέδια δὲ μὴ ταυτὶ τὰ μέλη ἡδονὴν μέν τινα ἔχῃ κεκερασμένην ὑπὸ τῆς τέχνης καλῶς ἄσημα δὲ ὄντα καὶ ἄλογα καὶ ἄφωνα, μηδὲν μέγα τῇ ψυχῇ εἰς [10] εὐφροσύνην συντελῇ· εἰ γάρ τις ἐθέλοι παραβαλεῖν τὴν ἐκ μελῶν ἡδονὴν τῇ τῶν λόγων, ἐοίκοι ἂν ὁ μὲν λόγος σιτίοις, τὸ δὲ μέλος ὀδμαῖς· ὧν τὰ μὲν, εἰς ὑποτροφὴν προσφορώτατα, ὀδμὴ δὲ, καὶ ἡ ὀδμὴ, κιβδηλότατόν ἐστι χρῆμα, καὶ ἐν τροφῇ ἀσθενέστατον, διωκτέον οὖν τὰς ἀκοὰς τρέφοντας, ὁμοῦ τοὺς μὲν ὀδμὰς ταύτας τὰς ἐκ τῶν μελῶν [11] παραπεμπομένας, τὰ δὲ ἐκ λόγων σιτία προσάγοντας αὐταῖς. Ἐπεὶ τοίνυν λόγῳ καὶ οὐκ ἄλλῳ τῷ χαίρειν εἰκὸς δαιτυμόνας δεξιοὺς, τίνας καὶ λόγους αὐτοῖς παραθήσομεν φέροντες ἄρα; οἱ μὲν, μιμοῦνται τὰς ἐν δικαστηρίοις ἔριδας, καὶ φιλονεικίας ἐπιτεχνήσεις καὶ μάχας, [12] κρατύνοντες μὲν τὰ ἄδικα, ἐπικοσμοῦντες δὲ τὰ αἰσχρὰ, κιβδηλεύοντες δὲ τἀληθῆ· ὑγιὲς δὲ οὐδὲν, οὐδὲ ἄδολον, οὐδὲ ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐπιχωρίῳ μένειν ἐῶντες, ἀλλ᾽ αὐτὸ ἐκεῖνο οἷόν περ οἱ τῶν ἀνδραπόδων κάπηλοι· οἳ σώματα παραλαβόντες ἁπλᾶ ὑφ᾽ ἡλίῳ καθαρῷ καὶ ἀέρι ἐλευθέρῳ τεθραμμένα, σκιατραφοῦντες ταῦτα καὶ λεαίνοντες, λυμαίνονται αὐτῶν τὴν ἀπ᾽ ἀρχῆς δημιουργίαν, ἣν ἡ φύσις αὐτοῖς περιέβαλε κρείττονα τέχνης. Τοιοῦτον γάρ τι ὁμέλει καὶ οἱ περὶ τὰς δίκας εἰλυόμενοι δρῶσιν. Ἀλλὰ τά γε τούτων μιμήματα, περὶ τοῦ κίβδηλα εἶναι καὶ σκυθρωπὰ κομιδῇ, καὶ δυσχυμούσαις ψυχαῖς οὐ πάνυ τι ἀκούειν ἐπιτήδεια· ὡς ἐγὼ οὐδὲ τὰ Αἰνιάνων θεάματα ἐπαινῶ, ὅσα ἐν πότῳ εὐφραίνονται [13] Αἰνιᾶνες, οἱ μὲν, δρῶντες, οἱ δὲ, ὁρῶντες. Ἄνδρες δύο μιμοῦνται μάχην, ὑπαυλοῦντος ἄλλου· ὁ μὲν αὐτοῖν, γεωργός τέ ἐστι καὶ ἀρεῖ· ὁ δὲ λῃστὴς, καὶ ὅπλα ἔχει· κεῖται δὲ καὶ τῷ γεωργῷ τὰ ὅπλα ἀγχοῦ· ἐπειδὰν δὲ ὁ λῃστὴς ἔλθῃ, ἀφέμενος ὁ γεωργὸς τοῦ ζεύγους, δραμὼν ἐπὶ τὰ ὅπλα, ξυμπεσόντες μάχονται, παίοντες τὰς ὄψεις, καὶ μιμέμενοι τὰ τραύματα καὶ πτώματα· θεάματα οὐ ξυμποτικά. Ἐπαινῶ περὶ τούτων τὸν Περσικὸν νόμον τὸν ἀρχαῖον, δι᾽ ὃν [14] Πέρσαι τῆς ἐλευθερίας ἐπελάβοντο. Ἀνέκειντο τοῖς Πέρσαις αἱ βουλαὶ εἰς τὰς εὐωχίας· ὥσπερ τοῖς Ἀθηναίοις εἰς τὰς ἐκ-

[10] *Quamvis* εὐφροσύνη *vel* ἡδονὴ *apud alios ſcriptores paſsim confundantur, Platonici tamen ſignificationem longè diverſam his verbis attribuunt. Hinc* Ammonius *de vocab. ſign.* Εὐφραίνεσθαι, *inquit*, καὶ ἥδεσθαι διαφέρει. Πλάτων ἐν Πρωταγόρᾳ. Εὐφραίνεσθαι μὲν γάρ ἐστι, μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ· Ἥδεσθαι δὲ ἐσθίοντά τι ἢ ἄλλο ἡδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι. [11] Παραπεμπομένας. Scal. [12] Scottus *legit*, καὶ φιλονεικίας καὶ ἐπιτεχνήσεις. *Sed benè ſe habet noſter, nec ejus*

κλησίας

aliud muſicum inſtrumentum ſuavi modulatione homines oblectet. Vereor tamen ne hæc modulatio voluptatem quidem aliquam ab ipſa arte mutuetur: quia tamen ſine ſignificatione ulla, ſine verbis eſt & vocibus, nihil dignum animæ delectatione adferat. Si quis enim eam quæ ex ſola modulatione conſtat voluptatem, cum altera illa quæ ex oratione verbiſque hauritur, velit conferre: hanc cibo, illam odori ſimilem videbit. Quorum illi quidem validiſſimè nutriunt, odor vero & qua odor eſt, res eſt viliſſima, & ad nutriendum nihil confert, aut parum. At vero ita aures noſtræ oblectandæ ſunt, ut ſimul paſcantur: quod fiet ſi una odorem harmoniæ cibumque verborum illis largiamur. Cum ergo nulla re alia quam ſermone præſtantes convivas oblectari poſſe ſit certum, reſtat ut quo ſermonum genere excipiendi ſint, id quoque ſciamus. Sunt enim nonnulli qui judiciorum lites, arteſque fori contentioſas & velitationes imitantur, qui injuſta fulciunt, inhoneſta adornant, vera adulterant: nihil denique ſanum aut ſincerum adferunt, nihil ex naturæ præſcripto loquuntur. Plane ut mancipiorum mangones ſolent, qui ſi genuina corpora, ſub puro ſole liberoque nutrita aëre acceperint, in umbra educant ea & depilant: donec totam illis formam eripiant, quam à natura, quæ omni arte eſt præſtantior, acceperunt. Planè idem agunt forenſes illi rabulæ. Hæc vero & ejuſmodi, præterquam quod inepta ſint admodum & moleſta, indigna ſunt quibus oblectetur animus. Itaque nec Æneanum laudare poſſum ſpectacula, quibus in conviviis, alii agendo, alii ſpectandò, oblectare ſe ſolent. Duo viri, ad tibiæ modos pugnæ ſimulachra cient. Alter eorum agricolam imitatur, & arat: alter prædonem, & armatus eſt. Habet & agricola in promptu arma ſua, qui ſimul ac prædo appropinquare incipit, relicto aratro ſuo arma in manum ſumit, cum prædone concurrit: ibi faciem alterius ferit alter; hic vulnerat, ille vulneratur, hic ſternit, ille cadit. Minimè dignum convivio ſpectaculum. Cui ego longè antiquam Perſarum legem prætulerim, qua libertatem ſuam conſecuti ſunt. Deliberare in conviviis Perſæ, ſi-

medicinam poſtulat. [12] *De oratoribus loquitur, quibus uſu venit malam cauſſam pigmentis oblinere, ut judici fucum faciant. Licèt enim Artis magiſtri contendant, neceſſum eſſe, ut Orator perfectus, ſit etiam vir bonus; Plerique tamen cum* Cornelio Celſo *arbitrantur,* non bonam conſcientiam, ſed victoriam litigantis eſſe præmium. *Nec ſanè hanc fraudem ſummi Oratores refugèrunt. Hinc* Cicero ſe tenebras offudiſſe judicibus in cauſsâ Cluentii gloriatus eſt, *ut refert* Quintil. *Inſt. Orat. lib. II. c. 17. Vid. hâc de re doctiſſimi Viri* Joann. Clerici *Quæſt. Hieronym. VIII. §. 14.* [13] *Æneanes, qui & Ænienſes, erant populus Ætoliæ Vid.* Plinium *H. N. IV. 2. Hanc eorum ſaltationem quæ καρπαία vocabatur, memorat* Xenophon *περὶ* Ἀναβ. Κύρ. *l. VI. p. 371. B.* [14] *Cum ab Aſtyage Medorum rege deficerent.* Noſtro *lucem afferet* Juſtin. *lib. 1. c. 6. Cæterùm inter pocula de rebus maximè ſeriis Perſas conſultare ſolitos, docebunt* Herodot. *I. 133. &* Plutarch. *Sympoſ. lib. VII. q. 9.*

κλησίας [15] Ἀττικῆς· ἐκεῖ μὲν γὰρ νόμος κολάζων [16] τὴν μέθην ἐπήγειρεν αὐτῶν τὰς ἀρετὰς τῇ εὐωχίᾳ, καθάπερ [17] ἔλαιον, πῦρ ἐπιχέων τῇ ψυχῇ συμμέτρως· μὴ τελείως σβεννὺς αὐτῆς τὸ φιλότιμον, μήτε ἐξάπτων τῆς χρείας περαιτέρω· ἐνταῦθα δὲ οἱ νήφοντες οὗτοι δημαγωγοὶ, μηδενὸς αὐτοῖς ἐφεστῶτος νόμου κολάζοντος τὴν ἐξουσίαν τῶν λόγων, ἐξορχοῦνται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, πάσης μέθης ἀκολαστότερον. Τὰ μὲν οὖν τῶν Περσῶν καὶ τὰ Ἀττικὰ ἐάσθω· ἐπανάγωμεν δὲ αὖθις ἐπὶ τὰ ἡμέτερα. Λόγοις τοιγαροῦν εὐωχητέον τὰς ἀγαθὰς ψυχὰς, καὶ οὐ δικανικοῖς λόγοις· [18] Τίσι μὴν ἄρα; οἳ τὰς ψυχὰς ἐπὶ τὸν πρόσθεν χρόνον ἀναβιβασάμενοι, παρέχουσιν αὐταῖς τὴν θέαν τῶν γενομένων πάλαι· προσῳδὲς γὰρ ἡ ἱστορία καὶ τὸ μηδὲν καμόντι πανταχοῦ περιπολεῖν, πάντα μὲν χωρία ἐποπτεύοντα, πᾶσι δὲ πολέμοις ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς παραγινόμενον, μῆκος δὲ ἀμήχανον χρόνου ἐν βραχεῖ ἀναλεγόμενον, πλῆθος δὲ ἄπειρον πραγμάτων ἐν ὀλίγῳ μανθάνοντα, τὰ Ἀσσύρια, τὰ Αἰγύπτια, τὰ Περσικὰ, τὰ Μηδικὰ, τὰ Ἑλληνικά· νῦν μὲν πολεμοῦσιν ἐν γῇ παραγινόμενον, νῦν δὲ ἐν θαλάττῃ ναυμαχοῦσιν, νῦν δὲ ἐν ἐκκλησίαις βουλευομένοις· μετὰ Θεμιστοκλέους ναυμαχοῦντα, μετὰ Λεωνίδου παραταττόμενον, καὶ μετὰ Ἀγησιλάου διαβαίνοντα, καὶ μετὰ Ξενοφῶντος σωζόμενον· ξυνερῶντα Πανθείᾳ, συνθηρῶντα Κύρῳ, συμβασιλεύοντα Κυαξάρῃ. Εἰ δὲ καὶ Ὀδυσσεὺς σοφὸς, ὅτι πολύτροπος ἦν, καὶ

[19] Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,
Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων·

Πολύ τι σοφώτερος ὁ τῶν μὲν κινδύνων ἐξιστάμενος, τῆς δὲ ἱστορίας ἐμπιπλάμενος. Χάρυβδιν ὄψεται, ἀλλ' οὐκ ἐν ναυαγίῳ· Σειρήνων ἀκούσεται, ἀλλ' οὐ δεδεμένος· Κύκλωπι ἐντεύξεται, ἀλλ' εἰρηνικῷ. Εἰ δὲ καὶ [20] Περσεὺς εὐδαίμων, ὅτι πτηνὸς ἦν, καὶ περιεφέρετο ἐν τῷ αἰθέρι πάντα ἐποπτεύων τὰ ἐν γῇ παθήματα καὶ χωρία· πολὺ τῶν Περσέως πτερῶν ἡ ἱστορία κουφότερον καὶ μετεωρότερον, ἣ λαβοῦσα τὴν ψυχὴν περιφέρει πανταχοῦ, οὐκ ἀργῶς οὐδὲ ἠμελημένως δεικνύουσα ἄλλα, καὶ ἄνδρα γενεαλογεῖ, καὶ ποταμόν. [21] Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω, τύραννος δὲ ἐθνέων.

[22] Δάρδανον αὖ πρῶτον τέκετο νεφεληγερέτα Ζεύς.

Γενεαλογεῖ καὶ πόλιν. Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ εἰσ-

---

[15] *Mutilus eſt hic locus; ſed eum ita ſanat MS. Reg.* ἐκκλησίας· καὶ σπουδαστικώτερον ἦν συμπόσιον Περσικὸν ἐκκλησίας Ἀττικῆς.
[16] *Antiquitùs quidem ſeſe pluſculùm non invitabant Perſæ; poſteà verò immane quantum vino indulſerunt.* Xenophon *Hiſt. lib. VIII* p. 240. B. Ἦν αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοΐδας εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια, δη-

πλέονι

cut in concionibus Athenienſes, ſolebant. Cùm enim per legem inebriari nefas eſſet, modicus vini uſus, non aliter quam oleum igni infuſum, animos eorum excitabat, ut nec ardorem eorum penitus reſtingueret, nec ultra tamen, quam neceſſe eſſet, accenderet. Oratores verò noſtri, cum nulla apud nos lex nimiam illam verborum reprimat licentiam, quovis temulento homine liberius in concionibus inſaniunt. Sed Perſas jam Athenienſeſque relinquamus, rurſus ad noſtra redeamus. Sermonibus ergo paſcendi ſunt honeſti animi, non forenſibus tamen. Quibus ergo? Qui ad ſuperiorum cogitationem temporum eos revocent, reſque jam olim geſtas ſpectandas proponant. Nihil eſt jucundius, quam in hiſtoria verſari, quam ſine labore ullo paſſim divagari, omnes ſimul locos intueri: omnibus bellis ſine periculo intereſſe, infinitum temporis ſpatium contrahere, infinitas res geſtas ſimul cognoſcere: quæ ab Aſſyriis, quæ ab Ægyptiis, quæ à Perſis, quæ à Medis, quæ à Græcis facta ſunt: Bello nunc terreſtri, nunc marino, nunc concionis mediæ videri intereſſe conſiliis: Cum Themiſtocle in mari, cum Leonide in terra pugnare, cum Ageſilao trajicere, cum Xenophonte incolumem redire: amare cum Panthea, venari cum Cyro, regnare cum Cyaxari. Quod ſi ſapiens ea de cauſa Ulyſſes dicitur, quod vafer eſſet, Et

Multorum mores hominum luſtraſſet & urbes,
Dum ſibi dum ſociis reditum pariterque ſalutem
Apparat;

Multo ſapientior eſt, qui extra periculum, hiſtoriæ lectione ſeſe explet. Charybdin videbit, ſed ſine naufragio. Sirenas audiet, ſed ſine vinculis. Cum Cyclope aget, ſed miti & pacato. Et ſi eo nomine felix fuiſſe Perſeus judicatur, quod paſſim alarum vagaretur beneficio, totam terræ naturam, omnia intueretur loca, multo & levior certe & ſublimior, his Perſei alis habenda eſt hiſtoria, quæ paſſim animum circumfert noſtrum, nec nudas ei ſimpliceſque res oſtendit; ſed & hominum & fluviorum origines. Quale eſt illud: *Crœſus Lydus erat genere, Alyattis filius, rex vero populorum.* Et,

A Jove nam primum deduxit Dardanus ortum. Et urbis. *Epi-*

λονότι νομίζοντες, τὸ μὴ ὑδροπίνειν ἧττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν. Νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεσθαι ἔτι ἂν διαμένει, τοῦτον δὲ πίνοντες, ὥστε αὐτὸ τὸ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρεσθαι, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι. [17] Καθάπερ ἔλαιον πυρὶ, ἐπιχέων, &c. Heinſ. [18] *In MS. Reg. additur*, φησὶν ὁ λόγος. [19] *Od. A. v.* 3 & 5. [20] *Acriſii nepos ex Danae. Fabulam habes apud* Heſiod *in ſcuto. v.* 216. & Apollod. *Biblioth. II.* 4. *Quòd ſi Allegoriæ ſint cordi, vid.* Heraclitum *de incred. c.* 9. [21] *Verba ſunt* Herodoti *lib.* 1. *c.* 6. [22] *Il. T. v.* 215.

πλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον· [23] προσοικοῦσι δ' αὐτὴν Ταυλάντιοι Βάρβαροι.

[24] Ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἄργεος ἱπποβότοιο.

Γενεαλογεῖ δὲ καὶ ποταμόν. [25] Ὃς ῥέων ἐκ μεσημβρίης πρὸς Βορέην ἄνεμον, εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον καλεόμενον ἐκδιδοῖ.

[26] Ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον.

Τοῦτο τὸ ἄκουσμα, ἐφήμερον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ φθειρόμενον ταχὺ καὶ ἀπολλύμενον καὶ ὑπορρέον, τῇ μνήμῃ σώζει, καὶ τὰς ἀρετὰς φυλάττει, καὶ τὰς πράξεις ταῖς δόξαις ἀθανάτους ποιεῖ· διὰ τοῦτο ὁ Λεωνίδης ᾄδεται οὐχ ὑπὸ Λακεδαιμονίων μόνον τῶν τότε, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπαινεῖται οὐχ ὑπὸ Ἀθηναίων ἐκείνων· μένει δὲ καὶ ἡ Περικλέους στρατηγία καὶ νῦν ἔτι, καὶ ἡ Ἀριστείδου δικαιοσύνη· δίδωσι Κριτίας καὶ νῦν δίκην, φεύγει καὶ νῦν Ἀλκιβιάδης. Συνελόντι δὲ εἰπεῖν, οἱ καθ' ἱστορίαν λόγοι τῷ μὲν ἀνηκόῳ τερπνότατον καθ' ἡδονήν, τῷ δὲ εἰδότι ἐπαγωγότατον κατὰ τὴν ἀνάμνησιν. Τίς ἂν οὖν γένοιτο ψυχαῖς εὐωχία λόγων ταύτης προσηνεστέρα; χαλεπὸν μὲν εἰπεῖν καὶ ἀντιτάξασθαι [27] πολλῷ καὶ γενναίῳ λογοποιῷ, ῥητέον δὲ ὅμως, ὅτι καλὴ μὲν ὑμῖν ἡ ἁρμονία καὶ ᾄδεσθαι προσηνής, ἄλλο δὲ ποθεῖ ἡ ἐπιεικὴς ψυχή, καὶ οὐχ οἷον παρέχεσθε ὑμεῖς. [28] Τί γὰρ σεμνὸν ἡ μνήμη τῶν πάλαι κακῶν, τῷ μήπω μαθόντι ὅπως ταῦτα φυλακτέον; ἢ πλέον Ἀθηναίοις ἐγένετο διὰ τὴν ἱστορίαν τὴν Ἀττικήν; ἢ τί πλέον Ἁλικαρνασεῦσι διὰ τὴν ἱστορίαν τὴν Ἰωνικήν; ἢ τί Χῖοι διὰ ταύτην εὐδαιμονέστεροι; εἰ μὲν ἀποκρίναντες τὰ καλὰ τῶν αἰσχρῶν, [29] τὰ μὲν ἀπέκρυπτον, τὰ δὲ ἱστόρουν, ἦν ἂν τις τῇ ψυχῇ ὄνησις κατὰ μίμησιν τῶν ἱστορημένων, καθάπερ ὀφθαλμοῖς κατὰ μίμησιν γραφῆς· νῦν δὲ ἀναμὶξ εἰσφέρεται πάντα ἐν τοῖς λόγοις, καὶ πλεονάζει τὰ χείρω, καὶ κρατεῖ τὰ αἰσχρά· καὶ τὸ πολὺ τῆς ἱστορίας, πλεονέκται, τύραννοι, καὶ πολέμιοι ἄδικοι, καὶ δυστυχίαι ἄλογοι, καὶ πράξεις πονηραί, καὶ συμφοραὶ ἀγνώμονες, καὶ στάσεις τραγικαί· ὧν σφαλερὰ μὲν ἡ μίμησις, βλαβερὰ δὲ ἡ μνήμη, ἀθάνατος δὲ ἡ δυστυχία. Ἐγὼ δὲ ποθῶ πρὸς τὴν εὐωχίαν, τροφὴν λόγων ὑγιεινῶν, καὶ ἀνέσεως τοιούτου δέομαί τινος, ἀφ' οὗ καὶ Σωκράτης ὑγίαινε, καὶ Πλάτων, καὶ Ξενοφῶν, καὶ Αἰσχίνης.

---

[23] *Ex* Thucyd. *lib.* 1. *p.* 9. *ed.* Steph. *Epidamno posteà Dyrrachii nomen dedêre Romani.* Plinius *N. H. lib. III. c.* 23. Epidamnum colonia propter inauſpicatum nomen à Romanis Dyrrachium appellata. [24] *Il. Z. v.* 152. *Porrò Ephyre eſt Corinthus, ut obſervavit* Servius *in* Virgil. *Georg. lib.* 2. *v.* 364. [25] Herodotus *de Halye fluvio ità loquitur lib.* 1. *c.* 6. Ὃς ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίης —— ἐξίει πρὸς Βορῆν ἄνεμον εἰς τὸν Εὔξεινον καλεόμενον πόντον. *Certo certius eſt, huc noſtrum reſpexiſſe, ſed memoriæ, ut videtur, vitio paucorum verborum ordinem mutavit.* [26] *Il.* Υ. *v* 74. *Benè autem notat* Scholiaſtes, *qui* Didymi *nomen præ ſe fert, Poetam* τῶν δυναμένων τὸ μὲν πρεσβύτερον ὄνομα εἰς θεοὺς ἀναφέρειν, τὸ δὲ μεταγενέστερον εἰς

Ἐπιθυμεῖ

dammus urbs eſt, ad dextram ſita, Ionium ſinum petentibus, cui finitimi ſunt Taulantii, gens Barbara.

Urbs Ephyre poſita eſt Argi anterioribus oris. Sed & fluvii. *Qui à meridianis partibus Septentrionem verſus fluens, in pontum ſe exonerat, quem Euxinum vocant.* Et,

Quem Xanthum Divi dicunt hominesque Scamandrum.

Sola harum rerum narratio eſt, quæ genus mortale, cui nihil æquè caducum eſt, nihil quod pereat, quod deficiat citius, memoriæ beneficio æternitati æquat: quod virtutes ejus conſervat, immortali gloria actiones ejus compenſat. Hoc eſt cur Leonides non à Lacedæmoniis illius ævi tantum celebretur, nec tantum ab Athenienſibus, quos ætas illa tulit, Themiſtocles laudetur. Manet etiam nunc Periclis imperium, manet juſtitia Ariſtidis. Critias adhuc pœnas luit, Alcibiades adhuc in exilium abit. Et ut verbo abſolvam, narratio hiſtorica & eos qui primo legunt, mirifica voluptate oblectat, & eos qui jam legerunt jucundiſſima cogitatione reficit. Quæ igitur è ſermone ullo peti voluptas poſſit, magis grata animo? Certè quamvis difficile ſit multis præclariſque ſe opponere hiſtoricis, dicendum tamen eſt. Equidem licet pulcherrima ſit, & quam maximè ad poëtarum jucunditatem, ô hiſtorici, orationis veſtræ accedat compoſitio, alia eſt tamen quam quæ à vobis peti poſſit, animi honeſti voluptas. Quid enim præteritorum malorum juvat recordatio, niſi prius quo pacto vitanda ea ſint, cognoſces? Aut quid commodi Athenienſes ex Attica, aut ex Ionica Halicarnaſſenſes hauſerunt hiſtoria? Quæ felicitas ex hiſtoria Chiis acceſſit? Si enim honeſta poſſent ab improbis diſtinguere, aut prætermittere hæc, illa deſcribere, non minus fortaſſe rerum geſtarum animum juvaret imitatio, quam oculos juvat imitatio pictoris. Nunc promiſcuè in hiſtoriam infarciuntur omnia, major pars in deterioribus moratur, vincunt turpia. Ubique fere in hiſtoria rapaces, tyrannos, injuſtos hoſtes, temere partas felicitates, facinora ſcelesta, calamitates indignas, tragicos caſus inverſes: quorum imitatio periculoſa, memoria damnoſa, æterna eſt miſeria. Ego ut plenam voluptatem conſequar, ſanis paſci volo ſermonibus, ſanum requiro cibum, quali Socrates, aut Plato, aut Xenophon, aut Æſchines in curanda valetudine ſunt uſi. Libi-

---

ἀνθεοῦντες. [17] Πολιῷ *vel* παλαιῷ Scal. *Sed medicâ manu non indiget lectio vulgata.* [18] *Si Athenienſes vel alii, quos memorat noſter, veterum geſtorum hiſtoriis in rem ſuam non ſunt uſi, hoc iis vitio eſt vertendum. Hiſtoria enim, ſi rectè ſcribatur, quod ſuarum eſt partium, plenè implet. Verè* Livius *Proœm.* Hoc illud eſt, *inquit*, præcipue in cognitione rerum ſalubre & frugiferum, omnis te exempli documenta in illuſtri poſita monumento intueri: Inde tibi tuæque Reip. quod imitêre capias; inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites. *Plura huc pertinentia congeſſit* G. I. Voſſius *Art. Hiſt. c.* 5.

Ἐπιθυμεῖ ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ, καὶ δέδιε, καὶ λυπεῖται, καὶ φθονεῖ, καὶ ἄλλοις συνέχεται παντοδαποῖς καὶ ἀλλοκότοις παθήμασι· στάσιν ὁρᾷς πικρὰν καὶ ἀκήρυκτον· τοιοῦτόν μοι διηγοῦ τὸν πόλεμον, τὸν δὲ Μηδικὸν ἔα· ταύτην μοι διηγοῦ τὴν νόσον, τὸν δὲ λοιμὸν ἔα. Εἰπὲ, τίνι ἐπιτρέψω τὴν στρατηγίαν καὶ τὴν ἴασιν; Ἱπποκράτην δὲ ἔα τοῖς σώμασι, καὶ Θεμιστοκλέα τῇ θαλάττῃ· λέγε τὸν ψυχῆς ἰατρὸν, λέγε τὸν στρατηγόν. Κἂν ἀπορῇς ἀνδρῶν ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἴθι. Ἔρου μὴ περὶ γῆς δῃουμένης, μηδὲ περὶ θαλάττης ληϊζομένης, μηδὲ τειχῶν πολιορκουμένων, μηδὲ περὶ σωμάτων φθειρομένων. Σμικρὰ ταῦτα, ἐφήμερα ταῦτα. Τμηθήσεται λήϊον, κἂν Πελοποννήσιοι ἀπόσχωνται· ληϊσθήσεται θάλαττα, κἂν Ἀθηναῖοι μὴ ναυμαχῶσι· καταβαλεῖ τὰ τείχη, κἂν μὴ Φίλιππος, ἀλλ᾽ ὁ χρόνος· φθαρήσεται τὰ σώματα, κἂν ἀπέλθῃ ὁ λοιμός.

30 Ἀνδρὸς δὲ ἀρετὴ πάλιν ἐλθεῖν, οὔτε λῃϊστή, Οὔθ᾽ ἑλετή.--- Περὶ ταύτης ἔρου δὴ, ὅτε ψυχὴ τέμνεται, ληΐζεται, πολιορκεῖται, νοσεῖ· χρησμοῦ σοι δεῖ, μαντείας σοι δεῖ, εὔξαι τῷ θεῷ, 31 κλῦθι ὦ Ἄπολλον, καὶ Ζεῦ, καὶ εἴ τις ἄλλος θεὸς ἰατικὸς ψυχῆς νοσούσης,

32 -----εἴ ποτέ τοι χαρίεντ᾽ ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,
Ἢ εἰ δή ποτέ τοι κατὰ πίονα μηρί᾽ ἔκηα.

Ἀκούσεται ὁ Ἀπόλλων τοιαῦτα εὐχομένου, θᾶττον ἢ τοῦ Χρύσου, οὐ γὰρ ἐπὶ λοιμὸν παρακαλεῖς τὸν θεὸν, οὐδὲ ἐπὶ τοξείαν ὀϊστῶν θανατηφόρων, οὐδὲ ἐπὶ φθορὰν κυνῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ ὀρνέων· οὐ γὰρ ταῦτα ἔργα μουσικοῦ θεοῦ καὶ σοφοῦ καὶ μαντικοῦ. Ὅμηρος δὲ αὐτῷ προσέθηκε τὴν φήμην, * αἰνιττόμενος τὴν ἡλίου ἀκτῖνα δι᾽ ἀέρος χωροῦσαν ὀϊστοῦ θᾶττον, ἀκρατωτέραν τῆς τῶν σωμάτων συμμετρίας· ἐμοὶ δὲ ᾀδέτω εἴτε καὶ Ὅμηρος, εἴτε Ἡσίοδος, εἴτε τις ἄλλος ποιητὴς δαιμόνιος, θεὸν Παιᾶνα ψυχῆς παθημάτων. Ἄξια ταῦτα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἄξια τοῦ Διός.

---

29 *Pernicioſam Hiſtoriæ ſcribendæ legem tulit noſter, quæque non ſolùm veritatem ac fidem, verùm etiam utilitatem ex rerum præteritarum narratione prorsùs tollit ; ut enim ſana de rebus judicia ferre diſcamus, ſuis quæque coloribus ſunt pingendæ, nec vir improbus, tanquam legum obſervantiſſimus, præteritis malefactis, exhibendus. Rectè igitur monet* Lucian. *in lib de Hiſt. ſcrib.* Μόνῃ, *inquit,* θυτέον τῇ ἀληθείᾳ, τῶν δ᾽ ἄλλων ἀμελητέον. *Quod ita manifeſtum eſt, ut* Cicero *de Orat. lib. II. ità loquatur.* Quis neſcit primam eſſe Hiſtoriæ legem, nè quid falſi dicere audeat, deinde ne quid veri dicere non audeat-- ---Hæc ſcilicèt fundamenta nota ſunt omnibus &c. *Contra diſſimulationem in Hiſt. Eccleſ. egregiè diſputavit* Joan. Clericus *Epiſt. Crit. & Eccleſ. V.* 30 *Verſus apud* Homer. *Il. I. v.* 408. *ſic ſe habet.*

Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστή,
Οὔθ᾽ ἑλετή. ——

Τινὲς

dine, metu, mœrore, invidia, variiſque aliis ac diverſis anima humana torquetur affectibus. Vides contentionem duram, contentionem implacabilem. Tale bellum mihi deſcribe, Medicum verò relinque. Talem mihi morbum narra, peſtem verò prætermitte. Quem hujus belli ducem quæram, quem morbi hujus inveniam medicum? Hippocratem corporibus relinque, marinis præliis Themiſtoclem. Dic aliquem animi medicum; dic aliquem ducem. Si inter homines non invenias, inter Deos quære. Ne tamen vel de agro tuo quod vaſtatus ſit, vel de mari, quod à piratis infeſtetur, aut obſideatur urbs ab hoſtibus, aut plurimi morbo intereant, inſtitue querelam. Puſilla hæc ſunt, caduca hæc ſunt. Vaſtari enim ſeges tua poterit, quamvis Peloponneſii abſtineant: à piratis infeſtabitur mare, quamvis in mari claſſem non habeant Athenienſes, mœnia tua ſi Philippus non evertet certe tempus: interibunt homines, quamvis peſtis remittat:

At virtus hominis nunquam reparabilis ulli eſt.

De hac Deos conſule, quoties invadi, ſpoliari, oppugnari animam videbis, aut à morbo tentari. Hìc oraculo Deorum, hìc reſponſo opus habes: hìc Deum precare. Audias precor Apollo & Jupiter, aut ſi quis præterea Deus es, qui morbos animi curare ſoles;

Si quando haud uno templum tibi munere cinxi,
Pinguiaque in mediis adolevi viſcera flammis.

Citius has preces, quam Chryſæ Apollo audiet. Nec enim petes ut peſtem immittat, ut ſagittas lethales emittat, ut canes, ut aves, ut homines exſtinguat. Quæ minimè illo Deo, quem muſicæ, quem ſapientiæ, quem divinationi præeſſe voluerunt, digna ſunt. Homerus autem qui hoc illi tribuit, nihil aliud in animo habuit, quam ſolares radios, qui quavis ſagitta velocius per aerem feruntur, quavis puriſſima corporis conſtitutione ſimpliciores ſunt. Mihi verò vel Homerus vel Heſiodus, vel ſi quis alius poëta divinus eſt, Deum canat, qui mederi poſſit morbis animi. Hæc Apolline digna ſunt, hæc digna ſunt Jove.

---

[31] *Ante hæc verba in Ms. Reg. legitur verſus qui extat Il. A. v. 37.*
Κλῦθί μευ, ἀργυρότοξ', ὃς Χρύσην ἀμφιβέβηκας.

[32] *Il. A. v. 39.* * *Secundum Allegoriſtas Apollo quidem eſt Sol.* Heraclides *Ponticus Alleg. Homer. p.* 416. Ὅτι μὲν τοίνυν ὁ αὐτὸς Ἀπόλλων ἡλίῳ, ...σαφὲς ἡμῖν ἔκ τε τῶν μυστικῶν λόγων οὓς αἱ ἀπόῤῥητοι τελεταὶ θεολογοῦσι· καὶ τὸ δημῶδες ἄνω καὶ κάτω θρυλλούμενον, ἥλιος Ἀπόλλων, ὁ δέ γε Ἀπόλλων Ἥλιος. Phurnutus *etiam de nat. Deor. c.* 32. *teſtatur Apollini ſagittas attribui propter* τὴν ἄφεσιν τῶν ἀκτίνων, *à quibus exhauriuntur vapores, qui in causâ ſunt, cur fiant peſtes.* Vid. Schol. *in* Homer. *Il. A. v.* 50.

Τινὲς λυσιτελέστεροι πόλει, οἱ προπολεμοῦντες, ἢ οἱ γεωργοῦντες· ὅτι οἱ προπολεμοῦντες.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

"Ἔχεις εἰπεῖν τίνας ὀνομάζει Ὅμηρος ἐν τοῖς ἔπεσι διογενεῖς, καὶ θεοῖς εἰκέλους, καὶ λαῶν ποιμένας, καὶ ἄλλα ὅσα ποιητὴν εἰκὸς ἀποσεμνύνοντα τοῖς ὀνόμασιν ἀρετὴν ἀνδρός; ἆρα τοὺς ἐπὶ σκαπάνῃ καὶ αὔλακι περὶ τῇ γῇ διαπονουμένους, δεινοὺς ἀροῦν, ἀγαθοὺς φυτεύειν, ἐν ἀμήτῳ δεξιούς, ἐν ὀρχάτῳ φιλοπόνους; ἢ τούτων μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἠξίωσεν καταμίξαι τὰ ἔργα τῇ αὐτοῦ ᾠδῇ, ὅτι μὴ νησιώτῃ γέροντι ἀναθεὶς αὐτά, ἐκπεπτωκότι τῆς ἀρχῆς ὑπὸ ὑβριστῶν νέων,

[1] -----Ἐν γουνῷ οἰνοπέδου ἀλωῆς,

ἐπὶ φύλλων χαμαὶ βεβλημένῳ, ὥρᾳ θέρους ἀναπαυομένῳ· οἱ δὲ μακάριοι αὐτῷ ἄνδρες, οὓς ἐκεῖνος ἐπαινῶν χαίρει, ἕτεροί εἰσιν ἐξ ἑτέρων ἐπιτηδευμάτων καὶ ἔργων· ἢ Ἀχιλλεὺς διώκων, ἢ Αἴας μονομαχῶν, ἢ Τεῦκρος τοξεύων, ἢ Διομήδης ἀριστεύων, ἢ τις ἄλλος τῶν δεινῶν τὰ ἀριστευτικά· μεστὰ δὲ αὐτῷ τὰ ἔπη ἀσπίδων μεγάλων, καὶ κορύθων φαεινῶν, καὶ δοράτων μακρῶν, καὶ ἁρμάτων καλῶν καὶ ἵππων θεόντων, καὶ ἀγαθῶν κτεινόντων καὶ δειλῶν κτεινομένων. Τὸν μὲν γὰρ Ἀγαμέμνονα αὐτὸν τὸν τῶν Πανελλήνων βασιλέα οὐκ ἔχει ἑτέρως ἐπαινέσαι, ἢ τὴν αἰχμητὴν προσθεὶς τῷ βασιλεῖ, ὡς μόνον δὴ τοῦτο ἔργον ἀρχικώτατον· καί φησιν ὅτι ἦν Ἀγαμέμνων,

----- [2] ἀμφότερον, βασιλεὺς καὶ αἰχμητὴς ἀγαθός·

Ἐπεὶ καὶ ὁ Μενέλαος, βασιλεὺς μὲν ἦν οὐχ ἧττον ἢ ὁ Ἀγαμέμνων, μαλθακὸς δὲ αἰχμήν, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον αὐτῷ μετέδωκε ποιητικῆς εὐφημίας Ὅμηρος. Ὅ γε μὴν Ἀγαμέμνων οὗτος, τί ἦν ἂν ἐπικλεέστερος τῶν ἄλλων, εἰ κατὰ τὸ Ἄργος μένων, γῆν ἀγαθὴν ἔχων, γεωργῶν τὴν γῆν, ἀπέφηνεν αὐτὴν [3] εὐκαρποτέραν τῆς Αἰγυπτίας; τοῦ μὲν γὰρ Ὀδυσσέως ἀκούεις αὐτοῦ σεμνολογουμένου περὶ τῆς Ἰθάκης·

[4] Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος,

φησίν· οἶδε γάρ που, ἅτε σοφὸς ὤν, ὅσον διαφέρει ὁ τῆς ἀν-

---

[1] *De Laerte Ulyſſis patre loquitur* Homerus *Od.* Α. *v.* 193. & Λ. *v.* 192. *ibique habet*

———— Γουνὸν ἀλωῆς οἰνοπέδοιο.

[2] *Verſus apud* Hom. *Iliad.* Γ. *v.* 179. *ſic ſe habet,*

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

δρείας

Utri in Rep. utiliores ſint, milites, an agricolæ: & primo pro militibus.

DISSERT. XIII.

POſſiſne dicere, qui ſint illi, quos Homerus in poëſi ſua, Jove genitos, Diis ſimiles, paſtoreſque populorum vocat, ut alia omittam nomina, quibus in extollenda alicujus virtute uti ſolent poëtæ? Eoſne qui terram ſtiva & ligone exercent, qui arare, qui plantare, qui meſſem colligere, vitem ordinare eleganter poſſunt? An potius has ſimileſque curas, ne leviter quidem in libris ſuis attingere dignatus eſt, niſi quatenus inſulanum ſenem, qui à contumelioſis aliquot juvenibus regno ſuo ejectus erat, introducit, quem

---------- ---in vitiferæ procul ubere terræ

humi in frondibus decumbere, æſtivoque tempore quieſcere fecit. At vero quos beatos putat, quos commendare ſolet Homerus, alii certè ſunt: alia ſunt eorum opera, alia ſtudia. Qualis Achilles eſt, cum hoſtem inſequitur aut Ajax cum ſingulari certamine congreditur: Teucer cum ſagittis, Diomedes cum animi virtute excellit: aut ſi quis alius, qui ſtrenue rem gerit. Nihil enim in toto ejus opere audis, quam magnos clypeos, ſplendidas galeas, longas haſtas, pulchros currus, equos currentes: &, ut verbo abſolvam, viros fortes qui mactant, timidos qui mactantur. Quid quod ipſum Agamemnonem, communem omnium Græcorum principem, laudare non potuerit aliter, quam ut bellatorem ſimul eum regemque dicat: quaſi hoc maximè dignum ſit imperio: Utrunque enim facit Agamemnonem,

-----------fortem regemque ducemque,

Nam & Menelaus rex non minus erat, quam Agamemnon, verum remiſſior in bello, quæ cauſa eſt cur tam parcus in exornandis poëtarum more ejus laudibus fuerit Homerus. Illum vero de quo loquimur Agamemnonem, putáſne gloria & exiſtimatione nominis reliquis anteſtare potuiſſe, ſi Argis manere, ubi optimam habebat terram, eam colere, & Ægyptiis quam habent fœcunditatis laudem præripere maluiſſet? Audis ipſum Ulyſſem, qui his verbis Ithacen ſuam prædicat,

. Aſpera, ſed nutrix hominum bona:------

Minimè enim fugit eum, utpote ſapientem, longe majores eſſe

---

[3] *Adeò fertilis fuit Ægyptus, ut* publicum orbis horreum *vocaretur. Hinc* Dionyſius *Perieg. v.* 241. *de eâ ſic loquitur.*

Εὔβοτος, ὀλβήμων τε καὶ ἀγλαὰ πάντα φέρουσα.

Vid. Iſ. Voſſium *Var. Obſerv. c.* 10. [4] *Od.* I. *v.* 27.

fortitu-

δρείας καρπὸς οὗτος, πυρῶν καὶ κριθῶν, καὶ εἴ τις ἄλλη ὑποτροφὴ γῆς. Ὅμηρον ἐῶ· τάχα γὰρ καὶ δυσχεράναις ἂν τῷ λόγῳ προσφερομένῳ σοι μάρτυρα φιλοπόλεμον. Βούλει σοι τὰ δεύτερα ἐπ᾽ ἐκείνῳ λέγω τὰ Λακωνικὰ, ἢ τὰ Ἀττικὰ, ἢ τὰ Κρητικὰ, ἢ τὰ Περσικά; τὴν Σπάρτην ἐπαινεῖς ὡς εὐνομωτάτην· ὁ δὲ Λυκοῦργος οὐ σοῦ δήπου ἐπαινέτου δεήσεται· ὁ γὰρ Ἀπόλλων φθάνει λέγων πρὸς αὐτὸν,

[5] Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

Ὁ τοίνυν Λυκοῦργος οὗτος, ὃν ὁ θεὸς εἰκάζει θεῷ, τιθεὶς τῇ Σπάρτῃ νόμους, συμβουλευσάμενος τῷ Ἀπόλλωνι ποῖόν τι πολιτείας ἦθος καταστήσαιτο τοῖς αὐτοῦ θρέμμασιν, ἆρα γεωργικὸν, καὶ ταμιευτικὸν, ταπεινὸν καὶ γλίσχρον, καὶ ἐργαστικὸν, τὰ σμικρὰ ταῦτα· ἢ ταῦτα μὲν [6] οἱ Εἵλωτες αὐτῷ ἔχωσι, καὶ ὁ ἀνδραποδώδης ὅμιλος, καὶ οἱ Περίοικοι Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ καθαρῶς Σπαρτιατικὸν, ἄφετον [7] ἔγγησον καὶ ὄρθιον, καὶ πρὸς ἐλευθερίαν τεθραμμένον, μαστιγούμενον καὶ τυπτόμενον, καὶ ἐν θήραις καὶ ὀρειβασίαις καὶ ἄλλοις παντοδαποῖς πόνοις παιδευόμενον· ἐπειδὰν ἱκανῶς τοῦ καρτερεῖν ἔχῃ, ἐπὶ αἰχμῇ καὶ ἀσπίδι τεταγμένον, ὑπὸ στρατηγῷ τῷ νόμῳ προμαχεῖν τῆς ἐλευθερίας, καὶ τὴν Σπάρτην σώζειν, καὶ τῷ Λυκούργῳ συναγωνίζεσθαι καὶ πείθεσθαι τῷ θεῷ. Εἰ δὲ ἐγεώργουν Λακεδαιμόνιοι, τίς ἂν ὑπὲρ αὐτῶν Λεωνίδας ἐν Θερμοπύλαις παρετάξατο; τίς ἂν Ὀθρυάδας ἐν Θυρέᾳ ἠρίστευσεν; ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ Βρασίδας γεωργὸς ἦν, οὐδ᾽ ὁ Γύλιππος ἐκ ληΐου ὁρμηθεὶς Συρακουσίους ἔσωζεν, οὐδὲ Ἀγησίλαος ἐξ ἀμπέλων ὁρμηθεὶς, Τισσαφέρνους ἐκράτει, καὶ τὴν βασιλέως γῆν ἔτεμνεν, καὶ Ἴωνας καὶ Ἑλλήσποντον ἠλευθέρου· οὐκ ἀπὸ σμινύης ὁ Καλλικρατίδας, οὐκ ἀπὸ σκαπάνης ὁ Λύσανδρος, οὐκ ἀπὸ ἀρότρου ὁ Δερκυλλίδας. Θητικὰ ταῦτα, Εἱλωτικὰ ταῦτα ὑπὸ ἀσπίδων σώζεται, τούτων δόρατα ὑπερμαχεῖ, ταῦτα δουλεύει τοῖς κρατοῦσιν. Αὕτη ἡ ἐν ὅπλοις ἀρετὴ καὶ τὴν Ἀθηναίων γῆν ἔτεμνεν, καὶ τὴν τῶν Ἀργείων ἐδῄου, καὶ Μεσσηνίους ἐλάμβανεν· ἐπεὶ δ᾽ ἐξεχαλάσθη αὕτη τοῖς Σπαρτιάταις, τὰ μὲν ὅπλα ἀπέθεντο, ἐγένοντο δὲ ἐξ ἐλευθέρων γεωργοί. Ἐλεύθεροι Κρῆτες πότε; ὅτε ὅπλα εἶχον, ὅτε ἐτόξευον, ὅτε ἐθήρων· δοῦλοι πότε; ὅτε καὶ γεωρ-

---

[5] *Lycurgo Delphos profecto, ſimulatque in ædem ingreſſus eſt, oraculum reddidit Pythia, quod vid. apud* Herodot. *lib.* 1. *c.* 65. *Noſter enim ejus partem duntaxat protulit.* [6] *Helotæ erant Lacedæmoniorum ſervi, ergà quos inauditâ crudelitate ſe gerebant. Exempla ſuppeditat* Plutarchus *vit.* Lycurg. *Tom.* 1. *p.* 56. *E. Periæci verò propriè erant Cretum; quoniam autem eodem munere apud eos fungebantur, ac Helotæ apud Spartanos,* καθ᾽ ἀνάλογον *dicuntur* Λακεδαιμονίων Περίοικοι. Ariſtot. *de Rep. lib.* 2. *c.* 10. Ἔχει δ᾽ ἀνάλογον ἡ Κρητικὴ τάξις πρὸς τὴν Λακωνικήν. Γεωρ-

fortitudinis fructus, quam aut triticum aut hordeum, aut ſi qui alius terræ cibus eſt. Homerum relinquam: metuo enim ne parum gratum ſit tibi, ſi teſtimonio utar hominis, qui plus quam par eſt fortaſſe bello delectetur. Vis potius poſt Homerum, Laconum, Atticorum, Cretenſium aut Perſarum conſideremus Remp.? Præclaras videlicet Spartæ leges laudas. Atqui ne eget quidem præconio tuo Lycurgus, quem prius his verbis Apollo in colloquio cum eo commendaverat,

Quæro tene Deum compellem, hominemve, Lycurge.

Ille ergo Lycurgus, quem Deo ſimilem Deus ipſe pronunciat, poſtquam leges civibus ſuis tulit, oraculum Apollinis adiit, ut cognoſceret ex eo, quam Reip. potiſſimum formam populo ſuo proponeret. An illam quæ magna ex parte ex agricolis conſtaret, quæ parcam, humilem, reſtrictamque amplectitur vitam, quæ in minutis & abjectis illis actionibus verſatur. An potius hæc & ſimilia Helotis ſervilique hominum turbæ, Lacedæmoniorumque finitimis relinqueret: veros autem legitimoſque Spartæ incolas, liberos ab omni nexu, intrepidam erectique animi gentem, ſolamque ad libertatem natos, flagris verberibuſque exerceret, venationibus, montanis itineribus, aliiſque infinitis laboribus virtuti præpararet; donec ſatis jam tolerantiæ aſſuefacti, cum haſta clypeoque, non alium ducem quam legem ſecuti, pro libertate pugnarent, Lycurgo auxilium ferrent, Deo morem gererent. Quod ſi agricolæ fuiſſent Spartani omnes, quis unquam ad Thermopylas Leonides pro iis in acie ſtetiſſet? quis unquam Othryades ad Thyream virtutis ſuæ ſpecimen dediſſet? Sed nec agricola erat Braſidas, nec qui Syracuſas ſervavit, recens ex arvorum cultu Gylippus veniebat, nec à vitibus ſuis Ageſilaus, ille inquam qui Tiſſaphernem domuit, terramque regiam populatus eſt, qui Ionas ipſumque Helleſpontum vindicavit. Non à bidente Callicratides, non à ligone Lyſander, non ab arato Dercyllides. Servi ſunt, Helotæ ſunt, quos clypei tegunt, pro quibus arma pugnant: qui ſerviunt victoribus. Hæc eſt illa militaris virtus, quæ agrum Atticum toties vaſtavit, Argivorum terram diripuit, Meſſenios ſubegit. Qua virtute ſimul ac deſtitui cœperunt Spartani, armis ſuis depoſitis, ex liberis hominibus agricolæ facti ſunt. Cretenſes quando liberi fuerunt? cum arma gererent, cum ſagittare gauderent, cum venari. Servi quando? cum agricul-

γῆσί τι γδ τοῖς μὲν Εἵλωτες, τοῖς δὲ Κρησὶν οἱ Περίοικοι. 7 *Corrupta eſt hæc vox, in cujus locum* ἰσοχῆς *repoſuit* Scaliger, *cum quo facit* Heinſ. *Verùm hæc conjectura non ſatisfacit. Ex tribus, ut videtur, coaluit vocibus. Lego enim* ἄεργον ἐκ γῆς ὄν, *ut intelligantur Lacedæmonii agris colendis operam omninò non dare, quod de iis notat* Xenophon *in Laced. Rep. p.* 682. *B.*

turæ

γοί. Ἐλεύθεροι Ἀθηναῖοι πότε; [8] ὅτε Καδμείοις ἐπολέμουν, ὅτε καὶ Ἴωνας ἐξέπεμπον, ὅτε καὶ Ἡρακλείδας ὑπεδέχοντο, ὅτε Πελασγοὺς ἐξέβαλλον· δοῦλοι πότε; [9] ὅτε Πεισιστρατίδαι τὸν δῆμον ἐξοπλίσαντες, γεωργεῖν ἠνάγκαζον. Αὖθις δὲ ἐπελθόντος αὐτοῖς στόλου Μηδικοῦ, τῆς μὲν γῆς ἐπελάθοντο, ἐπὶ τὰ ὅπλα ἔδραμον, καὶ μετ' αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν ἀνελάμβανον. [10] Οὐ γεωργῶν Κυναίγειρος τὰς Ἀθήνας ἠλευθέρου, οὐκ ἐν ἀμήτῳ Καλλίμαχος τοὺς Μήδους ἐξέβαλλεν, οὐκ ἐν γεωργοῖς ἐστρατήγει Μιλτιάδης. Ὁπλιτῶν τὰ ἔργα, μαχομένων τὸ κράτος, νικώντων ἡ ἐλευθερία. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς θαλάττης ἔδει, χαίρειν τῇ γῇ φράσαντες, καὶ παραδόντες πυρὶ τὴν ἐκεῖ ἑστίαν, καὶ μόνα [11] ὑπολιπόμενοι τὰ ὅπλα, εἰς τὰς τριήρεις μετῳκίσθησαν. Ἔπλεε πόλις Ἀττική, καὶ ἠπειρώτης δῆμος, καὶ πλέων ὁμοῦ ἐναυμάχει, καὶ ναυμαχῶν ἐκράτει, καὶ κρατῶν εἶχε καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν. Ἐπαινῶ καὶ Περικλέα τῆς στρατηγίας, ὃς ἀμελήσας τῶν γεωργῶν, καὶ ὁρῶν τεμνομένας τὰς Ἀχάρνας, ἐφύλαττε τὰς Ἀθήνας ἐλευθέρας· μενούσης γὰρ τῆς ἐλευθερίας, ἡ γῆ μένει, τὰ φυτὰ μένει, τὰ λήϊα. Ἔα μοι τὰ Ἑλληνικά, ἴθι ἐπὶ τοὺς βαρβάρους. Γεωργοῦσιν Αἰγύπτιοι, πολεμοῦσι Σκύθαι· ἀνδρεῖον τὸ Σκυθικόν, δειλὸν τὸ Αἰγύπτιον, ἐλεύθερον τὸ Σκυθικόν, δοῦλον τὸ Αἰγύπτιον. Γεωργοῦσιν Ἀσσύριοι, πολεμοῦσι Πέρσαι· δουλεύουσιν Ἀσσύριοι, βασιλεύουσι Πέρσαι. Ἐπολέμουν [12] Λυδοὶ πρότερον, ἐγεώργουν αὖθις Λυδοί· ἐλεύθεροι μὲν ὄντες, ἐπολέμουν, δουλεύσαντες δέ, ἐπὶ γεωργίαν ἐτράποντο. Μέτιθι ἐπὶ τὰ ζῶα· καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὄψει ἐλευθερίαν καὶ δουλείαν, καὶ βίον ἐξ ἀρετῆς καὶ [13] ἔργης. Βοῦς ἀροῖ, ἵππος ἀθλεύει· ἐὰν δὲ μεταθῇς τὰ ἔργα, παρανομεῖς περὶ τὴν φύσιν. Τὰ δειλά, ποιηφάγα· τὰ ἰσχυρά, ἀγρευτικά. Ἔλαφος ποιηφαγεῖ, λέων ἀγρεύει· σπερμολογεῖ κολοιός, ἀγρεύουσιν ἀετοί. Δοῦλα μὲν τὰ σπερμολόγα καὶ ποιηφάγα, ἐλεύθερα δὲ καὶ ἀγρευτικά. Εἰ δὲ καὶ τοὺς περὶ θεῶν μύθους παραδεκτέον, οὐ γεωργὸς ὁ Ζεύς, οὐδὲ Ἀθηνᾶ, οὐδὲ ὁ Ἀπόλλων, οὐδὲ ὁ Ἐνυάλιος, οἵπερ βασιλικώτατοι τῶν θεῶν. Ἀλλ' ὀψὲ μὲν

[8] *Bellum intelligit adverſus Thebanos ab Athenienſibus geſtum, cujus hiſtoriam dabit* Apollodor. *lib.* 3. *c.* 7. *Thebani autem Cadmei vocantur à Cadmo, qui ele* Βοιωτίας πλείστας ἄνεισι καὶ τὰς νῦν καλουμένας Θήβας, *ità vocatas à Thebis Ægyptiis, regiâ Phænicum ſede, ut refert* Conon Narrat. 37. [9] *Piſiſtrati factum innuit, quod verbis* Polyæni Stratag. *lib.* 1. *referam.* Πεισίστρατος, *inquit,* Ἀθηναίων τὰ ὅπλα βουλόμενος παρελέσθαι, παρήγγειλεν ἥκειν ἅπαντας εἰς τὸ Ἀνάκειον, μετὰ τῶν ὅπλων. Οἱ μὲν ἧκον· ὁ δὲ προσῆλθε δημηγορῆσαι βουλόμενος, καὶ σμικρᾷ τῇ φωνῇ λέγειν ἤρξατο. Οἱ δὲ ἐξακούειν μὴ δυνάμενοι, προσελθεῖν αὐτὸν ἠξίωσαν εἰς τὸ προπύλαιον, ἵνα πάντες ἀκούσειαν. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν ἡσυχῇ διελέγετο, οἱ δὲ ἐντείνοντες τὰς ἀκοὰς προσεῖχον, οἱ ἐπίκουροι προσελθόντες, καὶ τὰ ὅπλα ἀρά-

14 Δη-

turæ operam darent. Quando liberi fuerunt Athenienſes? cum Cadmeos oppugnarunt, Ionas in colonias miſerunt, Heraclidas exceperunt, ejecerunt Pelaſgos. Servi quando? cum ereptis armis Piſiſtratidæ agriculturæ incumbere populum coegerunt. Qui rurſus, cum Medorum adventaret claſſis, neglecta terra ſua, arma in manum ſumpſerunt, armis libertatem ſuam vindicarunt. Agricola non fuit Cynægirus, qui Athenas liberavit, neque ruſticus Callimachus, qui Medos ejecit, neque agricolis præfuit Miltiades. Ab armatis præclara facinora eduntur: pugna victoriam, victoria parit libertatem. Ubi rurſus mare vocabat, terram hoſtibus, domos igni remiſere, ſervatiſque ſolum armis, in triremes migrarunt. Totæ Athenæ navigabant, gens mediterranea in mari erat: ubi & navigando pugnavit, & navali pugna vicit, & vincendo terram ſuam, ſuum rurſus vindicavit mare. Laudo & Periclem in armis, qui agricolis neglectis cum vaſtari cerneret Acharnas, ſolis libertatem conſervabat Athenienſibus. Salva enim libertate, ſalva terra, ſalvæ plantæ, ſalvæ ſunt ſegetes. Relinque Græcos, & ad Barbaros tranſi. Agricolæ ſunt Ægyptii, milites Scythæ; fortes Scythæ, meticuloſi Ægyptii. Agricolæ ſunt Aſſyrii, milites Perſæ: Serviunt Aſſyrii, imperant Perſæ. Lydi olim milites erant, poſtea agricolæ fuerunt. Quamdiu liberi fuerunt, militarunt, cum ſervire potuerunt, ad agriculturæ ſtudium iverunt. Perge ad animalia. Nam & in iis libertatem invenies & ſervitutem, vitamque in qua virtus libera locum habet, & vinculum. Bos arat, equus certat, quod ſi eorum opera mutes, naturæ injuriam facis. Quæ timidiſſima ſunt, vitam herbis ſuſtentant, quæ fortiſſima, venantur. Herbis cervus vivat, venatur leo: fruges legunt graculi, aquilæ venantur, quæ fruges legunt, ſerviunt, ſerviunt quæ herbis paſcuntur: libera ſunt quæ venantur. Quod ſi & fabulis Deorum credendum eſt, neque Jupiter, neque Minerva, aut Apollo, aut Mars, qui inter omnes Deos maxime regales ſunt, agricolarum more vivunt. Sed ſero multoſque

---

μένοι, κατήνεγκαν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς 'Αλαίας &c. Dion Chryſoſt Orat. xxv. p. 281. D. Πεισιστράτου πρεσβύτερον —— *ἐν τῇ χώρᾳ διατρίβοντες γεωργοὶ ἐγίνοντο.* [10] *Is eſt, qui, Dario Athenienſibus bellum inferente*, poſt prælii innumeras cædes, cum fugientes hoſtes ad naves egiſſet, onuſtam navem dextrâ manu tenuit, nec priùs dimiſit quàm manum amitteret; tum quoque amputatâ dextrâ, navem ſiniſtrâ comprehendit, quam & ipſam cùm amiſiſſet, ad poſtremum morſu navem detinuit! *Vid.* Juſtin. *lib* 2. *c.* 9. *Eodem bello cecidit Callimachus, ut narrat* Herodot. *lib.* 6. *c.* 114. [11] 'Επιλαβόμενοι. Heinſ [12] *Lydis arma & equi à Cyro ademti, & hoc modo effæminati virtutem priſtinam perdidère. Vid.* Herodot. *lib.* 1. *c.* 155. *Hinc Ælian. V. H.* X. 14. λοιπὸν ἐπὶ —— Αὐτοὺς (τοὺς) ἐργαστικωτέρους, δουλ' ἐν δὲ. [13] *Leg.* ἐν γῇ.

poſt

[14] Δημήτηρ γεωργεῖ, μετὰ πολλὴν πλάνην, ὀψὲ δὲ [15] Διόνυσος μετὰ τὸν Κάδμον καὶ τὸν Πενθέα, ὀψὲ ὁ Τριπτόλεμος, μετὰ τὸν Ἐριχθόνιον καὶ τὸν Κέκροπα. Εἰ δὲ καὶ τῆς Κρόνου ἀρχῆς ἐπελαβόμεθα, [16] τίς ἂν ἡμῖν γεωργίας λόγος; ἀλλ' οὐδὲ νῦν δεῖ γεωργίας· οὐ γὰρ ἐξέκαμεν ἡ γῆ τοὺς καρποὺς αὐτομάτους φέρουσα· φέρει μὲν τροφὴν, φηγοὺς καὶ ὄχνας, φέρει δὲ ποτὸν αὐτοφυὲς, Νεῖλον καὶ Ἴστρον καὶ Ἀχελῷον καὶ Μαίανδρον, καὶ ἄλλους κρατῆρας ἀενάους ναμάτων καθαρῶν καὶ νηφαλίων. [17] Γεωργίας ταῦτα οὐ πρεσβύτης Ἰκάριος, οὐδὲ Βοιώτιος ἀνὴρ ἢ Θετταλικὸς, ἀλλ' Ἥλιος αὐτὸς καὶ Σελήνη θάλπουσα, καὶ ὄμβροι τρέφοντες, καὶ ἄνεμοι διαπνέοντες, καὶ ὧραι ἀμείβουσαι, καὶ γῆ βλαστάνουσα. Οὗτοι γεωργοὶ ἀθάνατοι, ἐγκάρπων σπόρων καὶ δένδρων μηδὲν ἀνθρωπίνης τέχνης προσδεομένων. Ταύτην δὲ γεωργίαν οὐδεὶς παύει, οὐ λοιμὸς, οὐ λιμὸς, οὐ πόλεμος·

[18] Ἀλλὰ τὰ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇς Λιβυκοῦ λωτοῦ, καὶ Αἰγυπτίων πυρῶν, καὶ ἐλαίας Ἀττικῆς, ἢ [19] ἀμπέλου Λεσβίας, μετατίθης τὴν τέχνην εἰς διακονίαν ἡδονῆς, τὸ δ' ὅλον παραβάλλεις πόνους ἐλευθέρους ἀναγκαίοις πόνοις, ἐλευθέραν ἀρετὴν ἀναγκαίᾳ γεωργίᾳ· οὐ γὰρ εἰρήνην παραβάλλεις πολέμῳ· εἰ γὰρ τοιοῦτόν ἐστιν ἡ γεωργία, ἄφελε τοὺς πολέμους, γεωργῶμεν πάντες. Ῥίψας τις δόρυ, ἐπὶ σμινύην ἴτω, ἀριστευέτω ἐν γῇ, κρατείτω ἐν γεωργοῖς· κηρυττώμεθα τὸν ἄνδρα τῆς εὐκαρπίας.

Οὗτος ἐν ἀνθρώποις νικηφόρος, οὗτος ἄριστος.

Νῦν δὲ μεστὰ πάντα πολέμου καὶ ἀδικίας· αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι πλανῶνται πανταχοῦ, περὶ πᾶσαν γῆν τὰς πλεονεξίας ἐπεγείρουσαι, καὶ πάντα μεστὰ στρατοπέδων ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν ἰόντων. Κάλλος ᾄδεται γυναικὸς Πελοποννησίας· πλεῖ βάρβαρος ἀνὴρ ἐπ' αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἴδης, οὐ γεωργὸς, ἀλλὰ γεωργοῦ ἡμερώτερος, καὶ σχολαίτερος καὶ εἰρηνικώτερος, ποιμὴν καὶ βουκόλος. [20] Ἐπι-

---

14 *Ceres, ut filiam Proſerpinam quæreret, accenſis facibus, noctes atque dies totum terrarum orbem veſtigando luſtravit. Tandem ad Eleuſineorum Regem profecta, Triptolemo currum ab alatis draconibus trahendum comparavit, triticumque dedit, quod per aërem vectus univerſo generi humano ſerendum condonaret.* Apollod. *lib.* 1. *c.* 5. *Hinc apud Poëtas nunc hæc, nunc ille, fruges dicitur inveniſſe.* Callimachus *hymn. in Ceter. v.* 20.

Κάλλιον, ὡς καλάμαν τε καὶ ἱερὰ δράγματα πρᾶτα
Ἀσταχύων ἀπέκοψε, καὶ ἐν βόας ἧκε πατῆσαι,
Ἁνίκα Τριπτόλεμος ἀγαθὰν ἐδιδάσκετο τέχναν.

Virg. *Georg. I.* 147.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit.

De Triptolemo Ovid. *Faſt. lib.* 4.

Ille quidem mortalis erit, ſed primus arabit,
Et ſeret & cultâ præmia tollet humo.

θυμεῖ

poſt errores terram colere Ceres incepit, ſero Bacchus, poſt Cadmum & Pentheum, ſero Triptolemus, poſt Erichthonium, poſt Cecropem. Quod ſi Saturni regnum videamus, quis uſus ibi artis illius? quanquam ne nunc quidem eo opus eſſe video. Nec enim plane terra ſpontaneos ferre fructus deſiit. Quin & hodie cibum profert, fagos pyroſque: quin & hodie potum genuinum præbet: Nilum, Iſtrumque, Acheloum & Mæandrum; alioſque crateras perrennes, qui purum nobis ſobriumque ſuppeditant humorem. Agricola qui hæc coluit, non eſt ſenex Icarius, nec Bœotius ille aut Theſſalus, ſed ſol ipſe, ſed lunæ tepor, ſed imbres vitales, venti ſuſpirantes, tempeſtatum viciſſitudines, terræ fœcunditas. Hi ſunt immortales agricolæ, hi ſunt qui fructus arboreſque nobis ſine ulla hominum arte ſuppeditant. Hanc agriculturam nec fames, nec peſtis, nec bellum ipſum inhibet,

Quæ ſine ſeminibus curvoque hæc præbet aratro.

Nam ſi lotum Libycam, aut triticum Ægyptium, aut Atticam olivam, aut vitem Lesbicam deſideras, non artem, ſed voluptatis ſtudium nobis dicis. Nunc denique labores ingenuos cum ſervilibus, ingenuam fortitudinem cum ſervili confers agricultura. Nec enim pacem confers cum bello. Nam ſi talis eſt agricultura, tollatur bellum, terram colamus omnes. Haſtam qui volet abjiciat, & ligonem ſumat: virtutem in terram convertat, excellat inter agricolas. Præconium illi fœcunditatis tribuamus.

Hic homines inter victor, dux maximus hic eſt.

Nunc bello omnia, omnia injuſtitiæ plena ſunt. Ubique enim cupiditates oberrant, ubique immoderatum habendi appetitum excitant, ubique exercitus qui alienam terram invadunt. Celebratur mulieris cujuſdam ex Peloponneſo forma? continuo Barbarus homo ab Ida uſque adnavigat: non agricola tantum, ſed qui mitiores agricolis eſſe ſolent, magiſque otio & quieti addicti, magis pacis ſtudioſi, paſtor, bubulcus. Terram Ægyp-

---

[15] *Bacchus Cadmi erat nepos. Vid.* Athen. *Deipn. lib.* 14. *p.* 658. *F. Hic Oeneum Ætolorum regem vitium curandarum viam docuit, ideoque viti inventor habitus eſt.* Virgil. *Georg. lib.* 1. *v.* 7.

Liber & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta
Poculaque inventis Acheloïa miſcuit uvis.

Ad quem locum conſulatur Probus *Grammaticus.* [16] *Saturno regnante, agriculturâ non fuit opus,*

——— καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον. Heſiod. *Op. & Dier. v.*117.

[17] *Lege cum* Heinſ. γεωργήσας. [18] *Il.* I. *v.* 109. [19] *Lesbos abundavit vitibus, quæ ſuccum præſtantiſſimum edebant. Vid.* Athen. *lib.* I. *c.* 22, 23. [20] *Cyri filium intellige, qui imperio patris Ægyptum adjecit.* Juſtin. *lib.* 1. *c.* 9.

tiorum

θυμεῖ Καμβύσης τῆς Αἰγυπτίων γῆς, πόλεμον ἡ ἐπιθυμία διαπέστησεν. Ἐπιθυμεῖ Δαρεῖος τῆς Σκυθῶν γῆς, πολεμοῦνται Σκύθαι. Μεταβαίνει ἡ ἐπιθυμία ἐπ' Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, καὶ μετὰ τῆς ἐπιθυμίας οἱ στόλοι· Ἐρέτρια σαγηνεύεται, ἐπιπλεῖται Μαραθών. Ἐπιθυμεῖ ἡ Ξέρξου γυνὴ θεραπαινίδων Λακαινίδων καὶ Ἀτθίδων καὶ Ἀργειάδων, καὶ δι' ἐπιθυμίαν γυναικὸς, ἐξαρτύονται στόλοι διαπόντιοι· ἡ Ἀσία ἐξοικίζεται, ἡ Εὐρώπη ἀνίσταται. Ἐπιθυμοῦσιν Ἀθηναῖοι Σικελίας, ἐπιθυμοῦσι Λακεδαιμόνιοι Ἰωνίας, ἐπιθυμοῦσι Θηβαῖοι ἡγεμονίας. Ὦ ἐρώτων πικροτάτων τῇ Ἑλλάδι· ποῦ τις ἐλθὼν μετ' ἀσφαλείας γεωργῇ; ποῦ δὲ εὕρῃ τὸ χρύσεον εἰρήνης πρόσωπον; ποῖον γῆς μέρος ἐραστὰς οὐκ ἔχει;

[21] Ἄσκρῃ χεῖμα κακῇ, θέρος ἀργαλέῃ·

[22] Ἴωμεν ἐπὶ τὴν Ἄσκρην, ἀλλ' αἰγειροφόρος ἡ Βοιωτία. Λιβύη, πόῤῥω μὲν, ἀλλὰ εὔβοτος. Ὑπερόριος ἡ Ἰνδῶν γῆ, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐξῆρε Μακεδόνα ἐραστὴν, διὰ πολλῶν μὲν ἐθνῶν καὶ πολέμων βαδίζοντα ἐπ' αὐτήν. Ποῖ τις τράπηται, ποῦ τις εὕρῃ γεωργίαν ἀσφαλῆ; πάντα μεστὰ πολέμων, πάντα ὅπλων. Τοιγαροῦν,

> [23] Εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω,
> Εὖ δέ τις ἵπποισιν δεῖπνον δότω ὠκυπόδεσσιν.

Καλὸν ἡ γεωργία, καλὸν, ἐὰν μεῖναι δυνηθῇ, ἐὰν σχολῆς τύχῃ, ἐὰν φυλακὴν ἔχῃ· δεινὰ δὲ τὸ μὴ τοιοῦτον ἢ τὸ καλὸν, τὸ τοὺς πολέμους κινεῖν καὶ τὰς στάσεις. Λέγει τις [24] παλαιὸς ἀνὴρ, Μάλιστα μὲν τῆς γῆς, φησὶν, ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων ἐλάμβανε· τὴν γοῦν Ἀττικὴν, διὰ τὸ λεπτόγεων εἶναι, ἀστασίαστον οὖσαν, ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ ἀεί. Ἀκήκοας πῶς πόλεμος γίνεται. Μὴ γεώργει ἄνθρωπε, ἔα τὴν γῆν ἀκαλλώπιστον, αὐχμῶσαν· στάσιν κινεῖς, πόλεμον κινεῖς.

Ὅτι γεωργοὶ τῶν στρατευομένων λυσιτελέστεροι.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

Ἐπαμυνώμεθα τῷ δήμῳ τῶν γεωργῶν, ἐπείπερ λόγῳ ταπεινῷ γίγνεται ἡ δίαιτα, καὶ οὐχ ὅπλοις· εἰ δὲ καὶ τῶν ὅπλων δέοι, τάχα που φανεῖται καὶ ὁ γεωργὸς οὐδὲν τοῦ ὁπλίτου

[21] *Hemiſtichium eſt Heſiodi Op. & Dier. v. 640. Hæc tamen Aſcra in hujuſce Vatis epitaphio, quod extat apud Pauſaniam in Bœoticis p. 600.* πολυλήϊος *vocatur; unde mihi fit credibile, Heſiodum patriæ ſuæ non ſine contumeliâ meminiſſe, quòd ab eâ fuerit mulctatus.* [22] *Non dubitat* Heinſ. *tranſpoſita eſſe hæc verba, locumque ſic eſſe legendum,* ἀλλ' αἰγειροφόρος ἡ Βοιωτία· ἴωμεν ἐπὶ τὴν Ἄσκρην. *Sed, ut mihi quidem videtur,*

ἀληθινό-

tiorum Cambyſes concupiſcit; bellum excitat illa cupiditas. Terram Scytharum Darius petit: oppugnantur Scythæ. Tranſit Athenis Eretriam cupiditas, & unà cum cupiditate claſſis. Eretria obſidetur, claſſe invaditur Marathon. Lacænas Argivaſque & Atticas ancillas uxor Xerxis deſiderat: hujus cupiditatis cauſa tranſmarina claſſis inſtruitur. Deſeritur Aſia, turbatur Europa. Siciliam Athenienſes petunt, Ioniam Lacedæmonii, imperium Thebani. O noxias vehementer Græciæ cupiditates! quem dabis locum, ubi ſecure agricultura exerceri poſſit? Aut ubi aureum tandem pacis vultum invenies? Quæ pars terræ non abs aliquo petitur?

Aſcra æſtate gravis, hyeme eſt infeſta---.

At populis abundat Bœotia: eatur ergo Aſcram. Lybia remota eſt, ſed paſturæ pecudum idonea. Remotiſſima eſt Indorum regio: nec minus amatorem ſuum invenit Macedonem illum, qui poſt multas alias gentes, poſt multa bella, eò tandem pervenit. Quò abire vis, ubi ſecuram tutamque agriculturam invenias? Omnia bellis, omnia armis plena ſunt. Quamobrem,

Haſtam quiſque ſibi clypeumque in bella parato,
Cornipediſque tui paſtu præſepia comple.

Res præclara eſt agricultura: præclara fateor; ſi manere poſſit, ſi otium impetret, ſi ab alio cuſtodiatur. Nunc metuo ne hæc ipſa res tam præclara ſit, quæ ubique bella, quæ ſeditiones excitat. Ait antiquus quidem ſcriptor: "terram uberrimam maximè incolarum viciſſitudini eſſe obnoxiam: Atticam contra quod ſterilis eſſet, ſine ullo motu ab iiſdem hominibus habitatam eſſe." Audiſti quo pacto bella oriri ſoleant. Cave agrum tuum colas, quiſquis es, mi homo: deſertam incultamque terram relinque tuam, niſi velis contentioni anſam dare: niſi velis excitare bellum.

Agricolas utiliores eſſe militibus in Republica.

DISSERT. XIV.

AGedum agricolis auxilium feramus: quandoquidem non armis, ſed verbis tantum hoc certamen cernitur. Quamvis nec agricolam dubitemus, ſi ad arma veniendum ſit, minus quam

hæc emendatio hic non quadrat; quærit enim Maximus, *ubi quis ſecurè agriculturam exerceat, nec armorum ſtrepitu terreatur. Ob hanc cauſam proponit loca minimè fœcunda, nec ibi tamen agricolæ ſedem tutam invenit; ſunt enim quæ poſſunt facere, ut vel hæ terrarum partes ab aliquo petantur. Sic Aſcra, ut dixit Heſiodus, eſt* χεῖμα κακή, θέρει ἀργαλέη, *certè hunc locum nemo cupiet,* ἰὼν ἐπὶ τὴν Ἄσκρην. *Immò verò, inquit, eſt certè, quod invaſorem alliciat, nam eſt* ἀγυιοφόρος. [23] *Il. B. v.*382. [24] *Verba ſunt* Thucydidis *lib. 1. p. 1. ed.* Steph.

ἀσθενέστεροι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ αὖθις σκεψόμεθα· λόγῳ δὲ δὴ τανῦν καὶ οὐκ ὅπλοις κριτέον τοὺς ἄνδρας, καὶ οὐκ εὐλαβητέον οὔτε Ὅμηρον μαρτυροῦντα, οὔτε ὅστις Ὁμήρου εὐφωνότερος. [1] Εἰ δέ τι καὶ τοῦτο δέοι, καὶ αὐτοὶ ἀναβιβασόμεθα ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος [2] ποιητὴν ἄλλον οὐδὲν ἀδοξότερον τοῦ Ὁμήρου, μεμφόμενον τοῦ νῦν γένει,

Οἳ πρῶτοι κακοεργὸν ἐτεκτήναντο μάχαιραν,
Εἰνοδίην, [3] πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων.

Τὸ γάρ τοι τὰ τοιαῦτα ἐπαινεῖν, ἀνδρὸς ἂν εἴη δυσχερεστέρου τοῦ βίου τῆς τοῦ πολεμεῖν χρείας· ἧς κἂν ἀφέλῃς τὸ ἄδικον, ἐλεεινὸν αὐτῆς τὸ ἀναγκαῖον. Οὑτωσὶ δὲ θεασώμεθα. Τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἄδικοί εἰσιν· πολεμοῦσι δὲ ἄρα οἱ δίκαιοι τοῖς δικαίοις οὐδαμῶς· ἴσοι γὰρ ταῖς γνώμαις ὄντες, τί ἂν καὶ τοῦ πολεμεῖν δέοιντο; πολεμοῦσιν οὖν οἱ ἄδικοι ἢ τοῖς δικαίοις ἢ τοῖς ὁμοίοις· ἄνισοι γὰρ καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς τοὺς δικαίους. Πολεμοῦσι δὲ καὶ ἀσθενεῖς, ὀρεγόμενοι τοῦ ἴσου· οἱ δὲ ἰσχυροὶ, τοῦ πλείονος. Εἶεν. Τρία ταυτὶ συστήματα ἡμῖν προφώρακεν ὁ λόγος· ὧν τὸ μὲν ἐκεχειρίαν ἀεὶ πρὸς ἑαυτὸ καὶ σπονδὰς ἄγει, τὸ δίκαιον· τοῖν δὲ ἄλλοιν πολεμεῖ ἑκάτερον, τὸ μὲν αὐτὸ αὑτῷ, τὸ δὲ τῷ δικαίῳ. Φαίνεται τοίνυν ὁ πόλεμος [4] τοῖς μὲν δικαίοις ἀναγκαῖος ὤν, τοῖς δὲ ἀδίκοις ἑκούσιος. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀδίκων τί χρὴ σκοπεῖν; (οὐ γὰρ δέος μήτις αὐτοῖς προσθῇ ἐπαίνου μοῖραν) ἐπεὶ δὲ οἱ δίκαιοι οὐ βουλήσει πολεμοῦσιν, ἀλλ' ἀνάγκῃ, σωφρονίζοντες τὸ ἄδικον πᾶν, ὥσπερ ὁ Ἡρακλῆς· ἢ ἐπιόντας ἀμυνόμενοι, ὡς τοὺς Μήδους οἱ Ἕλληνες· πότερα δέξαιντο ἂν οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἀπαλλαγέντες τῆς τοῦ πολεμεῖν ἀνάγκης, ἀφῃρῆσθαι καὶ τὴν ἐν ὅπλοις ἀρετήν· ἢ σὺν τῷ ἀβουλήτῳ τῆς χρείας, τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἀρετῆς ἔχειν; ἐγὼ μὲν οἶμαι θάτερον, τὸ πρότερον· καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ, εἴπερ δίκαιοι εἶεν καὶ φιλάνθρωποι, εὔξαιντο ἂν ἀπολωλέναι τὴν τέχνην σὺν ταῖς νόσοις. Φέρε καὶ ἐπὶ γεωργίας θεασώμεθα, εἰ τοῦτον αὐτοῖς ἔχει τὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ ἐν τῷ πολεμεῖν χειρουργία. Ἅπτονται ἄνθρωποι γῆς, οἱ μὲν σὺν δίκῃ, οἱ δὲ ἄνευ δίκης· σὺν δίκῃ μὲν, κατὰ χρείαν καρποῦ· δίκης δὲ ἄνευ, ἐπὶ χρηματισμῷ. Εἴη ἂν κἀνταῦθα ἡ [5] δίαιτα, οὐ ξυλλήβδην περὶ πάσης γεωργίας· ἀλλὰ ἐ-

[1] *Lego cum* H. Stephano, εἰ δ' ἔτι καὶ τοῦτο δέοι, *vel* εἰ δέ τι καὶ τοῦτο δέοι. [2] Aratum, *in cujus* φαινομένοις *verſiculi ſequentes extant. Vid. v.* 132. *& ſeq. ubi legitur* ἐχαλκεύσαντο, *non* ἐτεκτήναντο. [3] *Apud multas gentes illicitum erat bovem aratorem occidere. De Phrygibus teſtatur* Nicolaus *Damaſcenus apud* Stobæum *Serm.* 42. Ἐὰν δέ τις παρ' αὐτοῖς, *inquit,* γεωργικὸν βοῦν ἀποκτείνῃ,------θανάτῳ ζημιοῦται. *Inter tres Demonaſſæ Cypriorum Reginæ leges, hæc locum obtinuit.* Τρίτος, *ait* Dion Chryſoſt. *orat.* 2. *de fort.* p. 592. D. μὴ ἀποκτείνειν βοῦν ἀροτῆρα. *Atticis etiam* νόμος------βοῦν ἀρότην μὴ θύειν. Ælian. *V. H. V.* 14. *ubi vid.* Schefferum *&*

περὶ

militem tueri partes ſuas poſſe. De quo aliàs videbitur. Nunc verbis, dico, non armis litem hanc dijudicemus. Nec enim Homeri teſtimonio, aut ſi quis illo etiam facundior ſit, magnopere ſtandum putamus. Nam ſi eo opus ſit, poſſumus & nos è medio Helicone adducere poetam, non minoris certè quam Homerus ſit auctoritatis, qui hoc ſeculum accuſet,

Qui primi manibus gladios fecere, viarum
Inſidias, primique ſuos edêre juvencos.

Nam ejuſmodi qui laude digna judicet, homo ſit oportet, vitæ humanæ, non minus quam ipſum bellum eſt, infeſtus: cui ſi demas omne quod injuſtum eſt, neceſſitatem tamen relinquis miſerandam. Quod hoc modo apparebit. Hominum alii probi, alii improbi ſunt. Probi autem cum probis nequaquam pugnant. Quomodo enim qui idem ſentiunt, inter ſe pugnare poſſunt? Reſtat ergo, ut vel cum probis, vel ſui ſimilibus pugnent improbi. Quia neque ſecum illis, nec cum juſtis convenit. Rurſus pugnant illi qui inferiores ſunt, ut iis qui plus habent, adæquentur: & qui plus poſſunt, ut plus conſequantur. Eſto. Sequitur ergo ex iis quæ diximus, tria eſſe hominum genera. Quorum prius inducias ac pacem ſemper agit ſecum, neque bellum novit: quos probos dicimus. Duo reliqua pugnant ſemper, alterum ſecum, alterum cum probis. Unde concluditur, bellum probis neceſſitate imponi, ſponte ſuſcipi ab improbis. Jam de improbis quid opus eſt agere? cum non ſit verendum, ne quis eos laudet. Probi vero cum non ex inſtituto bellum gerant, ſed coacti (aut enim ut in officio quicquid uſquam improborum eſt contineant, quod ab Hercule eſt factum, bellum ſuſcipiunt, aut ut impetum hoſtilem propulſent, quod in Medos factum eſt à Græcis) utrum malle eos exiſtimas: an ut una cum belli neceſſitate, virtute quoque bellica careant, aut ut cum invito ejus uſu neceſſitatem retineant virtutis? Ego prius illud arbitror. Quis enim dubitat quin medicus qui probus ſit, ſit etiam miſericors, unaque cum morbis artem ſuam velit periiſſe? Jam videamus an eodem modo & agricolæ ſe habeat labor. Terræ colendæ homines ſe dedunt, vel cum juſtitia vel ſine ea. Cum ea qui fructuum utilitatem ſpectant, ſine ea, qui lucrum habent propoſitum. Hoc tantum obſervetur, non hîc de omni agriculturæ ſtudio agi.

Kuhnium, *qui plura teſtimonia congeſſère.* Euſtathius *in Odyſſ. p.* 1717. *rationem conſuetudinis hujuſce aſſignat, quòd boves Soli ſint conſecrati.*
4 *Rectè quidem & verè* noſter. *Erant tamen è vett. Chriſtianis qui bellum juſto proſus illicitum cenſebant.* Lactant. *Div. Inſt lib. 6. c.* 20. Neque militare juſto licebit------In hoc Dei præcepto (*non occides*) nullam proſùs exceptionem fieri oportet, quin occidere hominem ſit ſemper nefas. *Alios paria ſenſiſſe videbis ex* Hug. Grotii *de Jure B. & P. lib.* 1. c. 2. §. 9 & 10. *qui eorum argumenta eſſe futilia ibidem oſtendit.*
5 *Rarò admodùm tali ſenſu apud Græcos occurrit δίαιτα, nec hanc ſignificationem memorant Lexica;* Noſter *tamen hujuſce Diſſert. initio pro certamine poſuit;* Λόγῳ τοιῷ γίγνεται ἡ δίαιτα. *Idem verò hic denotat.*

πει καὶ τοῦτο κοινὸν δικαίων καὶ μή, κοινὸν δ' ἦν καὶ τὸ πολεμεῖν ἑκατέρῳ τῷ γένει, δέος μὴ λάθῃ ἐξαπατήσας ἡμᾶς ὁ λόγος οὗτος, οὐ γεωργικῷ τὸ πολεμικὸν, ἀλλὰ τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον παραβαλεῖν ἐθέλων. Δικαίους οὖν ἄμφω ὑποθέμενοι, καὶ τὸν πολεμικὸν καὶ τὸν γεωργικὸν, τὸν μὲν ὑπ' ἀνάγκης ἐπὶ τὸ πολεμεῖν ἰόντα, τὸν δὲ ὑπὸ χρείας γεωργεῖν ἠναγκασμένον, οὕτως σκοπῶμεν περὶ ἑκατέρου. Καίτοι τί ταῦτα λέγω; εἰ γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν τὸ δίκαιον ἴσον, καὶ τὸ καλὸν ἴσον· καὶ ὁ ἔπαινος ἴσος, καὶ ἀπίασιν ἡμῖν ἄμφω νικηφόροι. Βούλει τοίνυν, ἀφελὼν τὸ δίκαιον ἑκατέρου, τὸ ἄδικον προσθεὶς, οὕτω σκοπεῖν; ἀλλὰ κἀνταῦθα ἐπ' ἀμφοῖν ἡ κακία ἐπεξισουμένη, τὸν ἔπαινον ἐξ ἀμφοῖν ἀφαιρεῖ. Τῷ ἂν οὖν τις κρίνῃ τὸ λεγόμενον; βούλει σοι φράσω; καὶ δὴ λέγω. [6] Μαντεύεταί μοι ἡ ψυχὴ, κατὰ τοὺς Πλάτωνος λόγους, εἶναί τι ἀνθρώπων γένος, μήτε ἀρετῆς κομιδῇ ἐπήβολον, μήτ' εἰς κακίαν ἐσχάτην παντάπασιν ἐκκεκυλισμένον, βιοτεῦον δὲ ἐν δόξαις ὀρθαῖς, τροφῇ καὶ παιδεύσει ὑπὸ νόμῳ σώφρονι πολιτευόμενον. Τοῦτο τοίνυν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος διελόντες δίχα, τὸ μὲν προσδόντες τῇ γῇ, τὸ δὲ εἰς τὰ ὅπλα ἀποπέμψαντες, ἅτε ἀμφίβολον ὂν καὶ ἐν μεταιχμίῳ ἀρετῆς καὶ κακίας καθωρμισμένον, θεασώμεθα [7] ὑπὸ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἑκάτερον. Ὑπὸ ἑκατέρου πότερον ἐφ' ὁπότερον ἄγεται θᾶττον· θεασώμεθα δὲ οὑτωσί. Μέγιστον ἀνθρώπῳ κακὸν [8] ἐπιθυμία· πότερον ἐπιθυμίας ἐργαστικώτερον, πόλεμος ἢ γεωργία; καὶ μὴν τὸ μὲν, ἀκόρεστον, τὸ δὲ, φειδωλόν· ἀκόρεστον μὲν ὁ πόλεμος, φειδωλὸν δὲ ἡ γεωργία· καὶ τὸ μὲν παντοδαπὸν, ὁ πόλεμος· ἁπλοῦν, ἡ γεωργία· καὶ τὸ μὲν, ἄδηλον, τὸ δὲ, ὡμολογημένον. Τί γὰρ ἂν εἴη ἀδηλότερον τῆς ἐν πολέμῳ τύχης; βέβαιος δὲ ὁ ἐν γῇ πόνος. Πόλεμος ὑπ' εὐτυχίας μάλιστα θρασύνεται, ἡ δὲ γεωργία ὑπ' εὐκαρπίας σωφρονίζεται. Εἰ δὲ καὶ ὁ θυμὸς ἀνθρώπῳ σύνοικος, χαλεπὸς καὶ δεόμενος πολλῆς [9] παιδαγωγίας, τί ἂν ἦ θυμῷ παρασκευαστικώτερον πολέμου καὶ ὅπλων; τί δὲ γεωργίας ἠπιώτερον; πρός γε μὴν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς οὕτως ἔχει ἑκάτερον. Καὶ πρῶτόν γε πρὸς σωφροσύνην· ὅπλα ἔχων ἀνὴρ, ὁ μὲν ἰσχυρὸς, ἰταμώτερος· ὁ δὲ δειλὸς, σφαλερώτερος· καὶ ὁ μὲν θρασὺς, ἰταμώτερος· ὁ δὲ ἀσθενὴς, θρασύτερος· ὁ δὲ φιλήδονος, ἀ-

---

6 *Reſpicit ad* Platon. *Sympoſ. p.* 327. *ubi Socrates Diotimæ orationem refert, in quâ probat aliquid eſſe* ἐν μεταιχμίῳ ἀρετῆς καὶ κακίας. *Vid. &* Alcin. c. 29.
7 Ἀπὸ Heinſ. *&* Scaliger. 8 *Cupiditas res eſt ſemper inops, adeoque maximum homini malum jure cenſetur, facit enim, ut continuò ſit anxius, nec rebus præſentibus fruatur. Hinc* Horatius *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 2. *v.* 51.

Qui cupit aut metuit juvat illum ſic domus aut res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collectâ ſorde dolentes.

Cum enim agricultura non minus quam bellum utrique generi, probis dico improbiſque, communis ſit, videndum eſt ne decipiamur, neque cum agricultura bellum, ſed cum injuſtitia juſtitiam conferamus. Primo igitur hoc præſupponendum eſt, juſtum utrumque eſſe, & qui bellum gerit, & qui terram colit: quorum alter coactus bellum gerit, alter coactus, ſed egeſtate, terram colit. Atque ita utrumque conferamus. Verum quid dico? Nam ſi utrumque æque juſtum, æquè honeſtum eſt, æquam uterque laudem merebitur, atque ita victor erit uterque. Vis ergo ut pro juſtitia utrique injuſtitiam reponamus? Sed & hoc modo, ſi improbitatem utrique parem tribuamus, utrique laudem quoque adimemus. Quomodo ergo hæc controverſia rectè dijudicabitur? Viſne ut oſtendam tibi? Fiet. Dictat mihi animus, ut apud Platonem eſt, quoddam eſſe genus hominum, quod nec virtute excellit, nec improbitati penitus ſe aſtrinxit, quatenus à rectis opinionibus non adverſum eſt penitus, ſed ſub bona lege bene inſtitutum educatumque eſt. Hoc hominum genus, tanquam ambiguum, tanquam in medio virtutis vitiique conſtitutum, bifariam dividamus: ut alios terræ relinquamus, alios in caſtra mittamus. In hoc genere utriuſque ſtudium ſpectemus. Utrum magis ad virtutem, utrum magis ad improbitatem, vel hunc vel illum, impellat. Videamus autem hoc modo. Maximum homini malum eſt cupiditas. Utrum cupiditatem facilius generat, bellum an agricultura? Atqui alterum inſatiabile eſſe conſtat, frugale alterum. Inſatiabile eſt bellum, frugalis eſt agricultura. Maxima belli eſt varietas, ſimplex eſt terræ ſtudium. Alterius ambiguâ, alterius certiſſima eſt ratio. Quid enim belli fortuna minus certum eſt? terræ verò cultus ſemper eſt ſui ſimilis. Fauſto belli ſucceſſu efferuntur animi: fructuum ubertas moderatiorem efficit agricolam. Quod ſi bilis & iracundia res moleſtæ, difficileſque, & quæ ægre in officio contineri poſſunt, ſemper comitantur hominem, quis major iracundiæ fomes eſt, quam bellum & arma? Quid contra agricultura mitius? Jam ad virtutes utrumque ita ſe habet: ac primo ad temperantiam. Qui arma tractat, ſi vir fortis eſt, fit temerarius: ſi imbellis, periculo ſe exponit. Non enim minus qui jam audax eſt, fit temerarius, quam qui imbellis eſt, fit audacior. Qui voluptates ante amavit, fit diſſolutior. In agricultura contra, qui fortis eſt, frugibus abundat: qui infirmior,

? *Hæc vox propriè quidem ſignificat puerorum inſtitutionem, ſed apud auctores ad alia paſſim extenditur; verbi causâ, hoc in loco notat eam curam quam menti ſuæ excolendæ quiſpiam impendit*; Plutarchus *verò ponit pro labore, qui circa arbores verſatur.* Τυχόντα δὲ (δένδρα) ὀρθῆς ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑΣ ἔγκαρπα γίνονται. *De liber. educ. p.* 2. *E.*

κολαστότερος. Γεωργῶν ἀνὴρ, ὁ μὲν ἰσχυρὸς, εὐκαρπότερος· ὁ δὲ ἀσθενέστερος, ὑγιεινότερος· ὁ δὲ δειλὸς, ἀσφαλέστερος· ὁ δὲ φιλήδονος, σωφρονέστερος. Εἰ δὲ καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἐξετάζεις, πόλεμος μὲν, διδάσκαλος ἀδικίας, γεωργία δὲ δικαιοσύνης· ὁ μὲν γὰρ, πλεονέκτης τέ ἐστι καὶ ἐπὶ τὰ ἀλλότρια ᾄσσει, καὶ αὐτὸς αὑτοῦ κράτιστα ἔχει, ἐπειδὰν τὰ μέγιστα ἀδικῇ, καὶ ἀδικῶν εὐτυχεῖ· παρὰ δὲ γεωργίας ἴση μὲν ἡ ἀντίδοσις, δικαία δὲ ἡ ὁμιλία. Θεραπεύεις φυτὸν, τὸ δὲ ἀντιδίδωσι καρπούς· θεραπεύεις λήϊον, τὸ δὲ εὐτρεφεῖ· τημελεῖς ἄμπελον, ἡ δὲ εὐοινεῖ· τημελεῖς ἐλαίαν, ἡ δὲ εὐανθεῖ. Φοβερὸς γεωργὸς οὐδενὶ, πολέμιος οὐδενὶ, φίλος πᾶσιν, ἄπειρος αἵματος, ἄπειρος σφαγῆς, ἱερὸς καὶ παναγὴς θεῶν [10] ἐπικαρπίων καὶ ἐπιληναίων καὶ ἁλώων καὶ προηροσίων· ἴσος μὲν ἐν δημοκρατίᾳ· ὀλιγαρχίαν δὲ καὶ τυραννίδα πάντων μάλιστα μισεῖ γεωργία· οὐ γὰρ ταύτης θρέμματα ὁ Διονύσιος, οὐδὲ ὁ Φάλαρις, ἀλλ' ἑκάτερος ἀπὸ τῶν ὅπλων. Ἑορταῖς γε μὴν καὶ μυστηρίοις καὶ πανηγύρεσι ποῖον πλῆθος ἐπιτηδειότερον; οὐχ ὁ μὲν ὁπλίτης, ἑορταστὴς ἄμουσος, ὁ δὲ γεωργὸς, ἐμμελέστατος; καὶ ὁ μὲν μυστηρίοις ἀλλότριος, ὁ δὲ οἰκειότατος, καὶ ὁ μὲν πανηγύρει φοβερώτατος· ὁ δὲ εἰρηνικώτατος; Δοκοῦσι δέ μοι μηδὲ τὴν ἀρχὴν συστήσασθαι ἑορτὰς καὶ τελετὰς θεῶν ἄλλοι τινὲς ἢ γεωργοί· πρῶτοι μὲν ἐπὶ ληνῷ στησάμενοι Διονύσου χορούς, πρῶτοι δὲ ἐπὶ ἅλῳ Δημήτρια [11] Ὄργια, πρῶτοι δὲ τῆς ἐλαίας γένεσιν τῇ Ἀθηνᾷ ἐπιφημίσαντες, πρῶτοι δὲ τῶν ἐκ γῆς καρπῶν τοῖς δεδωκόσι θεοῖς ἀπαρξάμενοι· οἷς εἰκὸς χαίρειν τοὺς θεοὺς μᾶλλον, ἢ [12] Παυσανίᾳ τὴν δεκάτην ἀποθύοντι, ἢ Λυσάνδρῳ τὴν δεκάτην * ἀνατιθέντι ἐκ πολέμων· αἱ ἀπαρχαὶ, ἐκ συμφορῶν αἱ εὐσέβειαι· γεωργῶν δὲ φιλάνθρωποι μὲν αἱ εὐχαὶ, εὔφημοι δὲ αἱ θυσίαι, ἀπ' οἰκείων πόνων, ἄμοιροι συμφορῶν, ἄμοιροι κακῶν. Εἰ δὲ δὴ καὶ πρὸς σοφίαν ἀντεξεταστέον τοὺς ἄνδρας, * ἐρώμεθα ἑκάτερον· οὐκοῦν ὁ μὲν ἐν πολέμῳ σοφὸς, κοσμῆσαι δεινὸς

[13] -----Ἵππους καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας,

† [10] *Torcularis curam gerebat Bacchus, frugum vero, areæ, nec non arationis tutela, Cereris erat opus, unde* ἅλωα *&* προηρόσια *ei ſacra Athenis celebrabantur. Vid.* Meurſii *Græciam feriat.* [11] *Orgia, quidem pro ſolis Bacchi ſacris vulgò ſumuntur; hinc* Heſych. Ὀργιάζειν, τελεῖν Διονύσῳ· *interdum tamen hæc vox ad alia Deorum feſta trahitur. Sic* Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 1. *v.* 3.

Primus ego ingredior puro de fonte Sacerdos,
Itala per Graios Orgia ferre choros.

Et Servius *quidem in* Virgil. *Æneid.* 4. *v.* 302. *diſertè affirmat* Ὄργια apud Græcos dici ſacra omnia, ſicut apud Latinos ceremoniæ: ſed jam, *inquit,* abuſivè ſacra Liberi orgia vocant vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς, *id eſt,* à furore, vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν, à montibus. [12] *Eadem* ἔννοια *apud* Libanium *in Progym. e emp. de Agric. Tom.* 1. *p.* 88. *D.* Ὥστε μοι δοκεῖν καὶ ῥᾷον τυγχάνειν τὸ

τὸ

valetudini ſuæ conſulit: qui meticuloſus eſt, prudentius agit: qui voluptati addictus fuit, fit continentior. Si juſtitiam ſpectes, bellum injuſtitiæ magiſter eſt, agricultura juſtitiæ. Bellum cum alterius injuria plura ſemper quærit, alterius bonis ſemper imminet; ac tum demum finem ſuum conſequi putatur, cum maximam intulit injuriam, cum per nefas voti ſui potuit potiri. Agricola tantundem dat & accipit: juſtiſſimeque munus exercet ſuum. Si plantam colit, planta fructum reddit: ſi ſegetem colit, ſeges fœcunditate ſua par pari rependit: ſi vitem curat, vitis magnam vini copiam perſolvit: ſi oleam educat, floret olea feliciter. Nemini metum incutit agricola, nulli hoſtis eſt, amicus omnibus, ſanguinis expers, expers cædis. Sacer devotusque Diis frugum, Diis vindemiarum, Diis areæ, arationis inſpectoribus Diis. Jam in populari Rep. omnibus æqualis eſt agricola: quia nihil æque ac paucorum imperium tyrannidemque odit agricola. Neque enim agriculturæ alumni, Dionyſius aut Phalaris ſunt, ſed utrumque arma produxerunt. Jam vero in feſtis, in ſacris, in ſolenni conventu, utri tibi præſtare videntur? An non miles inelegans feſti celebrator eſt, aptiſſimus, agricola? miles à ſacris alieniſſimus, natus ad ea agricola? miles in conventu ſolenni metuendus, contra pacem præ ſe fert agricola. Ut exiſtimem primos omnium feſta deorum & myſteria, ſolos celebraſſe agricolas. Hi primi tripudia ad torcularia inſtituerunt Bacchica, primi in areis ſacra Cereris, primi de oleæ inventione gratias Minervæ egerunt, primi Diis terræ frugum ſuarum primitias, à quibus acceperunt, conſecrarunt. Quæ gratiora fuiſſe Diis certum eſt, quam decimæ, quas aut Pauſanias, aut Lyſander obtulit: quorum è bello primitiæ, quorum pietas ex aliorum miſeriis proceſſit. Contra agricolarum mitiſſima ſunt vota, religioſiſſimæ victimæ è proprio labore depromptæ, ſine calamitate ullius, ſine ullius malo. Quod ſi & ſapientiæ utriuſque habenda eſt ratio: videamus & hic utrumque. Nonne alterius in bello, ut equitatum inſtruat,

---ut clypeis armatorum agmina jungat,

θεῶν, ἵνα γὰρ ἂν αὐτοὺς καλῶσιν αἰτοῦντες ἑαυτοῖς ἀγαθά, οἱ γὰρ δὲ ἱερεῖς κατά. *Cæterùm Pauſanias, victo Mardonio, inter Jovem Olympium, Neptunum Iſthmicum & Apollinem prædæ decimas partitus eſt.* Vid. Herodot. *lib. IX. c.* 80. *Lyſander autem ex Athenienſium manubiis* ἔστησεν ἐν Δελφοῖς αὐτοῦ χαλκῆν εἰκόνα καὶ τῶν ναυάρχων ἑκάστου καὶ χρυσοῦς ἀστέρας τῶν Διοσκούρων, *ut ait* Plutarch. *vit. Lyſand. p.* 443. *A. Et ſanè ſi* Harpocrationi *& Suidæ fides, moris erat* πολεμίων λαφυρέντα ἀνατιθέναι τοῖς θεοῖς. * Heinſ. *rectè hæc modo diſtinxit:* ἀνατίθησι· ἐκ πολέμων αἱ ἀπαρχαὶ *&c.* * Ὀρθοῦσθαι. Heinſ. [13] *Verſus eſt in Catal. Il. B. v.* 51.
Κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

τὸ ἀκοσμότατον τῶν ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων καὶ σκυθρωπότατον· ὁ δὲ ἐν γεωργίᾳ σοφὸς,

[14] Πληϊάδων Ἀτλαγενέων περιτελλομενάων,
ἀμήτου ἄρχεται,
——————— Ἀρότοιο δὲ, δυσομενάων·

Μέλει δὲ αὐτῷ καὶ ἐνιαυτοῦ ὡρῶν, καὶ σελήνης δρόμου, καὶ ἄστρων ἐπιτολῆς, καὶ ὄμβρου μέτρων, καὶ πνευμάτων καιροῦ. Εἰ δὲ σωμάτων ἀρετῇ τοὺς ἄνδρας κριτέον, καὶ ἀνδρείᾳ πόνων, ὀλίγοι μὲν τῷ στρατιώτῃ οἱ καιροὶ τοῦ πονεῖν, τῷ δὲ γεωργῷ διηνεκής· ὑπαίθριος ἀεὶ, ἡλίῳ φίλος, συνήθης νιφετῶν, εὔπηγος, νηλίπους, αὐτουργὸς, [15] ἄυπνος, ὀξὺς δραμεῖν, ἰσχυρὸς φέρειν· εἰ δέ που καὶ δεήσαι μάχης, ὄψει στρατιώτην ἠσκημένον πόνοις ἀληθινοῖς, οἵων ἐπειράθη Δαρεῖος ἐπὶ Μαραθῶνα ἐλθών· ἦν γὰρ τότε Ἀθηναίοις στρατιωτικὸν, οὐχ ὁπλιτικὸν, οὐ πεζικὸν, οὐ ναυτικὸν, οὐχ ἱππικὸν, ἀλλὰ κατὰ δήμους νενεμημένον, οἳ καὶ γεωργοῦντες, ἐπιπλεύσαντος αὐτοῖς βαρβαρικοῦ στόλου ἐπὶ Μαραθῶνα, ἐκ τῶν ἀγρῶν ἔδραμον στρατιῶται ὀργιζόμενοι· ὁ μὲν σμινύην ἔχων, ὁ δὲ [16] ἠννιμάχος, ὁ δὲ θερισηρίῳ ἀμυνόμενος. Ὦ στρατιωτικοῦ καλοῦ καὶ αὐτουργοῦ καὶ μεστοῦ ἐλευθερίας· ὦ γῆς καὶ γεωργίας καλὰ καὶ γενναῖα θρέμματα, ὡς ὑμῶν ἐπαινῶ μὲν τὰς ἀρετὰς, ἐπαινῶ δὲ καὶ τὰ ὅπλα, οἷς ὑπὲρ τῆς οἰκείας γῆς ἐμαχέσασθε, ὑπὲρ ἀμπελῶνος ἐκάμετε, ὑπὲρ ἐλαιῶνος ἐφυλάσσατε· ἀπὸ τοιούτων πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν ἤλθετε, ἐκ πολέμων γεωργοὶ, ἐκ γεωργῶν ἀριστεῖς. Ὦ τῆς καλῆς ἀντιδόσεως· ἀλλὰ [17] Πέρσαις μὲν αἱ παλλακίδες ἕπονται, ἵνα μάχωνται καλῶς ὑπὲρ τῶν φιλτάτων· γεωργὸς δὲ ἀνὴρ οὐκ ἀμυνεῖται καλῶς ὑπὲρ τῶν φιλτάτων, ὑπὲρ ἀμπέλου τεμνομένης, ὑπὲρ ἐλαίας κοπτομένης, ὑπὲρ ληΐου δῃουμένου; ἐὰν δὲ σὺ παραβάλῃς τῷ στρατιωτικῷ τούτῳ τὰ ὕστερα, εὑρήσεις μὲν πλείους ἀλλ' οὐ νικηφόρους· ὁπλίτας, ἀλλὰ μισθοφόρους· ὁπλίτας ἐσκιατροφημένους, ὁπλίτας ὑβριστὰς, ἐν Σικελίᾳ ἡττωμένους, ἐν Ἑλλησπόντῳ λαμβανομένους. Τὰ δὲ Περσικὰ εἰ λέγοις, στρατιωτικόν μοι καὶ τοῦτο λέγεις ἐκ γεωργίας. Πότε γὰρ, πότε Μῆδοι μὲν ἡττῶντο, κρατοῦσι δὲ Πέρσαι; ὅτε Πέρσαι μὲν ἐγεώργουν ἔτι, Μῆδοι δ' ἐπολέμουν, [18] τότε ἦλθεν αὐτοῖς ἄγων Κῦρος στρατιωτικὸν ἐν Πασαργάδαις ἠσκημένον γῇ τραχείᾳ, ἐπ' αὐτουργίᾳ στρατιώτας διαπεπονημένους· ἀλλ' ἐπεὶ γεωργοῦντες ἐ-

[14] Hesiodus *Op. & Dier. v.* 383.
Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων,
Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.
Porro autem Hesiodi tempore Pleiadum ortus Heliacus fuit circa 11 *Maii, occasus vero Cosmicus Novembris initio, si modo recte rationes iniit* D. Petavius *Var. Diss. lib.* 2. *c.* 9. [15] Ἄυπνος *Heins.* [16] Heins. cum Scaligero *legit* ἔγχει μαχόμενος. *Ego vero cum* Leopardo *Emend. lib.* 18. *c.* 28. *malim*

παύσαντο

quo in humanis rebus nihil eſt aut triſtius, aut jucundum minus: alterius circa terræ ſtudium occupatur induſtria,

Pleiades quoties Atlantis pignora ſurgunt,

meſſem incipit,

-----cum cedunt, ſumit aratrum.

Spectat & anni tempeſtates, & Lunæ curſum, & aſtrorum ortum, & imbres & ventos. Sin & corporis virtus & in ſubeundis laboribus utriuſque inſpicienda eſt patientia, minimum quo opus exerceat, militi relictum eſt tempus: nullum non ſibi vindicat agricola. Semper ſub dio verſatur, ſoli amicus, nivibus aſſuetus, bene compacto corpore, pedibus nudis, operis ſui adminiſtrator ipſe, inſomnis: velox, cum currendum, robuſtus, cum aliquid ferendum eſt. Quod ſi bellum forte vocet, videbis militem non umbraticis exercitum laboribus: qualem ad Marathonem expertus eſt Darius. Milites enim tum temporis Athenienſes habebant, non qui cum cataphractis in acie ſtetiſſent, aut ſagittam emittere didiciſſent: nec qui in mari, aut ex equis pugnaſſent. Verum ipſi populi tributim diviſi, meri agricolæ, appellente Marathonem claſſe Barbarorum, paſſim accurrerunt, milites qui iras alerent non contemnendas. Quorum hic ligone armatus erat, alter vomere pugnabat, tertius falce in hoſtem ferebatur. O pulchrum, nativumque exercitum! ô ingenuos viros! ô pulchri præſtanteſque terræ atque agriculturæ alumni, quam virtutes veſtras admiror, quam arma veſtra laudo, quibus pro terra veſtra pugnaſtis! pro vinetis quæ coluiſtis, pro olivetis, quæ plantaſtis. Poſt pugnam rurſus ad terram veſtram rediiſtis, ex militibus agricolæ, ex agricolis milites fortiſſimi. O mutationem pulchram! Nam ſi Perſas in exercitu ſequuntur ſuæ pellices, ut pro chariſſimis corporibus fortiter pugnent: minuſne agricola ſtrenue à chariſſimis ſuis, à vite ſcilicet ſi abſcindatur, olea ſi eruatur, ſegete ſi incendatur, calamitatem ac vaſtitiem avertet? Si cum hoc exercitu poſteriores conferas, plures invenies milites, pauciores victores; plures armatos, ſed mercede conductos, milites umbraticos, milites petulantes, qui vincuntur in Sicilia, capiuntur in Helleſponto. Quod ſi ad Perſas venias; etiam hos agricultura dedit. Quando enim vincuntur Medi, vincunt Perſæ? Cum adhuc agros ſuos colebant Perſæ, Medi militabant, venit Cyrus, qui Paſargadis exercitum, quem ibidem in aſpera exercuerat terra, adducit: milites qui manu propria laborem quemlibet didicerant per-

---

ὑπομάχος. [17] *Vid. Q. Curtium lib. 3. c. 3.* [18] *Reſpicit ad Hiſtoriam Cyri, qui effecit, ut Perſæ à Medis deficerent. Inter alios vid.* Herodot *lib. 1. capp. 126, & 127.* Paſargadæ *autem gens erat Perſica, quæ cæteras fortitudine præivit. In horum regione Aſtyagem debellavit Cyrus, eâque de cauſâ urbem Paſargadas condidit.* Stephanus *de Urb &* Euſtath. *in* Dionyſ. *Perieg. v.* 1069.

ferre

παύσαιντο οἱ Πέρσαι, καὶ τῆς γῆς ἐπελάθοντο, καὶ τῶν ἀρότρων καὶ τῶν ἀμπελείων, τότε ἀπέβαλον καὶ τὰς ἀρετὰς ὁμοῦ τοῖς ὀργάνοις.

Ὅτι οἱ Σύμφωνοι τοῖς ἔργοις λόγοι, ἄριστοι.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.

Ἦλθεν εἰς Ἕλληνας ἐκ τῆς Σκυθῶν γῆς τῶν ἐκεῖ βαρβάρων [1] ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν οὐ πολυῤῥήμονα, οὐδὲ λάλον· ἀλλ' ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλαιον, βίος ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγος βραχὺς, εὔστοχος, ἐοικὼς [2] οὐ πελταστῇ μισθοφόρῳ ἀπερισκέπτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἰόντι, καὶ κινουμένῳ ἀσφαλῶς. Ἐλθὼν δὲ Ἀθήναζε, ἐντυγχάνει αὐτόθι ὁπλίτῃ μὲν οὐδενὶ, πελτασταῖς δὲ πολλοῖς· καὶ τὸν μὲν τούτων δρόμον καὶ τὴν πτοίαν τοῦ παντὸς ἐδέησεν ὁ Ἀνάχαρσις ἐπαινέσαι. Περιῄει δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐν κύκλῳ, ποθῶν ἰδεῖν σοφίαν στάσιμον καὶ ἑδραίαν· καὶ εἰ μέν πού καὶ ἄλλοθι ἐξεῦρεν, εἰπεῖν οὐκ ἔχω· εὗρε δ' οὖν ἐν Χηναῖς, σμικρῷ καὶ ἀσθενεῖ πολίσματι, ἄνδρα ἀγαθόν· ὄνομα ἦν αὐτῷ ὁ Μύσων· ἀγαθὸς δὲ ἦν ἄρα ὁ Μύσων οἶκον οἰκῆσαι καλῶς, καὶ γῆν ἐπιμελῆσαι δεξιῶς, καὶ γάμου προστῆναι σωφρόνως, καὶ παῖδα ἐκθρέψαι γεννικῶς· καὶ ἐξήρκεσε τῷ Σκύθῃ ξένῳ μηκέτι σοφίαν ζητεῖν καλλιτέραν, παρόντων ἔργων· ἃ τότε ἀκριβῶς ἅπαντα διεσκόπει. Ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς εἶχεν τῆς θέας, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Χηνεὺς Μύσων, διὰ ταῦτά τοι ὦ Ἀνάχαρσι, καὶ [3] σοφοὶ δοκοῦμεν, οὐκ οἶδα ὅπως, τοῖς ἀνθρώποις εἶναι· εἰ δὲ ἐγὼ σοφὸς, ταῦτα ἐπιτηδεύων, ποῖ ποτε οἰχήσεται φερόμενον τὸ μὴ σοφόν; ἠγάσθη μάλα τοῦ Ἕλληνος ξένου ὁ Ἀνάχαρσις τὴν ἀφθονίαν τῶν ἔργων καὶ τὴν φειδὼ τῶν λόγων. Ἦσαν δέ που καὶ οἱ Πυθαγόρου λόγοι, ἐοικότες τοῖς νόμοις, βραχεῖς καὶ σύντομοι, τὰ δὲ ἔργα, μακρὰ καὶ διηνεκῆ, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μηδαμοῦ τὴν ψυχὴν ἀνιέντα, μηδὲ εἰς ῥᾳθυμίαν χαλῶντα· ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν μελῶν ἁρμονίαις τὸ παραλειφθὲν, κἂν σμικρὸν ᾖ, διαλύει τὸν κόσμον τοῦ μέλους· οὕτω κἂν τῇ τοῦ βίου ἁρμονίᾳ, εἴπερ μὴ ἐκμελὴς ἡμῖν ἔσται, μηδὲ εἰκῇ διαπεραινόμενος, ὁμολογίαν εἶναι δεῖ ἔρ-

[1] *Anacharſis. Hunc autem & Myſonem inter ſe ſermones cediſſe ex* Diog. Laertii *Myſon. lib.* 1. *p.* 28. *manifeſtum eſt : colloquii tamen hiſtoria diverſa eſt ab eâ quam* noſter *hoc loco retulit.* [2] *Scytha quidem* ὁπλίτῃ *comparatur, quia vir fuit gravis & ſeverus, Græci vero* πελτασταῖς, *quia levis erant & volatilis ingenii.* [3] *Non tan-*

γυ

ferre. At cum ruſticari deſierunt Perſæ, cum terram neglexerunt, cum aratra ſua, cum falces: tum cum armis ſuis pariter ipſam quoque abjecerunt virtutem.

Solos Sermones qui operibus reſpondent eſſe optimos.

Dissert. XV.

VEnit in Græciam olim è Scythia Barbarus quidam, quales terra illa habet, qui ſapientiam profiteretur, verboſam minimè aut loquacem. Sed cujus non alius finis eſſet, quam accurata vitæ ratio, mens ſana, ſermo brevis, ſed acutus: planeque ſimilis non peltatis illis qui ſine ordine in exercitu diſcurrunt, ſed cataphractæ qui & lente, & provide incedit. Athenas contra cum veniſſet, nullum id generis invenit, multos alterius. Quorum diſcurſus tumultuſque nullo modo probare Anacharſis poterat. Quare relicta urbe, totam ſtatuit luſtrare Græciam: ut videret, ſicubi ſtabilem fixamque inveniret ſapientiam. Quod an alibi potuerit neſcio, in ignobili certè parvoque oppidulo (Chenem dicebant,) virum bonum invenit: cui nomen erat Myſon. Hic Myſon nihil aliud noverat, quam familiam rectè adminiſtrare, terram perite colere, conjugium pudice tueri, educare liberos ingenuè. Suffecit hoc Scythæ hoſpiti, neque ſapientiam ſibi verboſam quærendam putavit, cum inveniſſet ipſa opera: in quorum contemplatione aliquandiu defixus hæſit. Cumque jam ſatis perſpexiſſet ſingula, dixit illi Chenenſis iſte Myſon: Hæc ſunt mi Anacharſi, quorum cauſa, neſcio ſane quam verè, ſapientes nos vocant homines. Quod ſi his nomen ſapientis mereor, non video quid non ſapiens dici debeat. Utrumque vehementer miratus eſt Anacharſis in Græco homine, & operum abundantiam & paucitatem verborum. Sic & Pythagoræ verba planè legibus ſimilia erant, brevia nimirum & conciſa: actiones contra prolixæ ac perpetuæ: ut quæ nec noctu nec interdiu animum remitterent, aut otioſum eſſe ſinerent. Sicut autem in concentu Muſico, ſi vel minimum prætermittis, tota ſolvitur cantus ratio: ſic in hoc vitæ concentu (niſi planè inconcinnum eſſe velis, & inutilem) neceſſe eſt verbis actiones ip-

---

tùm hominibus, verùm etiam ipſi Apollini ſapiens videbatur Myſon. Hipponax.

——— Καὶ Μύσων ὃν ὠ 'πόλλων
Ἀνεῖπεν ἀνδρῶν σωφρονέστατον πάντων.

Ità enim rectè emendavit Iſ. Caſaub.

ſas

γου καὶ λόγου· καὶ μήτε τὰ ἔργα εἰς ἀφάνειαν κομιδῇ ξυνεληλάσθαι, μήτε τοὺς λόγους ὑπὲρ τὰ ἔργα χωρεῖν, ὥσπερ ἐξ ἀγγείου [4] στενοῦ ἀποχεομένους· ἀλλ' ἑκάτερα ἑκατέροις συντεταγμένοις ἰσομέτρητά τε καὶ ἰσοχειλῆ εἶναι. Ὅστις οὖν τῆς ἁρμονίας ταύτης ἐρᾷ, καὶ ἐθέλει ἠχεῖν τὸν τῶν ἔργων φθόγγον, οὗτος ἄν ποτε ἐπ' εὐγλωττίᾳ σεμνύνοιτο; πολλοῦ μοι δοκεῖ δεῖν· οὐδὲ γὰρ τοὺς ταὼς ἡδίστους ὄντας ὀρνίθων ἰδεῖν, μακαρίσαι ἄν τις τοῦ κάλλους, οὐδὲν αὐτοῖς εἰς εὐγλωττίαν συντελοῦντος, ἥπερ ἐστὶν ὀρνίθων ῥώμη· καὶ τῶν ἀηδόνων τῆς ᾠδῆς, ὅσα μὲν ἐς ἡδονὴν ἀκοῆς, ἀποδεχόμεθα· τὸ δὲ ἡμῖν τερπνὸν, ἀσύμβολον ἐκείναις εἰς σωτηρίαν. Ἀετοῦ κλάγξαντος, ἢ λέοντος βρυχησαμένου, γνωρίσαι ἄν τις τῷ λυπηρῷ τῆς ἀκοῆς τὴν ῥώμην τοῦ φθεγγομένου· εἰ δὲ μὴ φαυλότερον ἦχος ἀνδρὸς, μηδὲ ἀσθενέστερον ἐλέγξαι τὸν ἄνδρα, τοῦ βρυχηθμοῦ τοῦ λέοντος καὶ αἰετῶν κλαγγῆς, ἆρα οὐκ ἄξιον ἐκθηρᾶσθαι τῇ ἀκοῇ πότερον ἀηδὼν τὸ φθεγγόμενον, γλῶττα δειλὴ καὶ ᾠδὴ ἐρήμερος, ἢ αἰετὸς, ἤ τι ἄλλο ζῶον ἄῤῥεν καὶ θυμοῦ μεστόν; ἀλλ' ὁ μὲν [5] Ζώπυρος ἐκεῖνος δεινὸς ὢν, τῇ προσβολῇ τῶν ὀφθαλμῶν τοῖς τοῦ σώματος τύποις ἐντυγχάνων, γνωρίζειν τὸ ἦθος, καὶ καταμαντεύεσθαι τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ὁρωμένων μαντείαν ἀσαφῆ. Τίς γὰρ ἐπιμιξία πρὸς ὁμοιότητα ψυχῆς καὶ σώματος; εἰ δ' ἔστι μαντείαν ἐπὶ ψυχῇ θέσθαι οὐ διὰ ἀμυδρῶν οὐδὲ ἀσθενῶν συμβόλων, τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς παραχωρητέον τῶν χρωμάτων τε καὶ σχημάτων καὶ τῆς ἐν τούτοις ἡδονῆς καὶ ἀηδίας ὁμιλίαν· τῇ δὲ ἀκοῇ ἐξιχνευτέον τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος, οὐ κατὰ τοὺς τῶν πολλῶν λογισμούς· [6] ἀπόχρη πρὸς ἔπαινον λόγου, γλῶττα εὔστοχος, ἢ ὀνομάτων δρόμος, ἢ ῥήματα Ἀττικὰ, ἢ περίοδοι εὐκαμπεῖς, ἢ ἁρμονία ὑγρὰ, τὰ δ' ἔστι πάντα, [7] κατὰ τὸν ἐν Διονύσου ποιητὴν, ἐπιφυλλίδες καὶ στωμύλματα, χελιδόνων μουσεῖα, [8] λώβη τε τέχνης. Ποῖον οὖν ἐστὶ τὸ ἐν λόγοις καλόν; φαίη ἄν τις. Μήπω με ὦ τὰν, ἔρῃ· ὄψει γὰρ αὐτὸν ἐπειδὰν ἰδεῖν δυνηθῇς· οὐδὲ γὰρ τῷ Κιμμερίῳ διηγησάμενος δυναταί τις τὸ τοῦ ἡλίου κάλλος, οὐδὲ τῷ ἠπειρώτῃ τὴν θάλατταν, οὐδ' * Ἐπικούρῳ τὸν θεόν· οὐ γὰρ δι' ἀγγέλων ἡ ἱσο-

[4] Κενοῦ Heinſ. [5] *Is eſt cujus meminit* Cicero *de fato c.* 5. Quid? *inquit*, Socratem nonne legimus, quemadmodum notârit Zopyrus, phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturaſque ex corpore, oculis, vultu, fronte, pernoſcere? Stupidum eſſe Socratem dixit *&c.* *Ceterùm quamvis noſter περὶ τῆς φυσιογνωμονίας contemptìm loquatur, Pythagoras tamen οὔτ' ἂν φίλον οὔτε γνώριμον ἐποιήσατο οὐδένα, πρὶν πρότερον φυσιογνωμονῆσαι τὸν ἄνδρα, ὁποῖός ποτ' ἐστίν.* Porphyrius *de vit. Pyth. p.* 186. *Idem tradit* A. Gellius *noct. Attic. lib.* 1. *c.* 9. *Socrates etiam*, ubi Platonem puerum aſpexit, ingenium intimum de exteriori conſpicatus eſt facie. Apul. *Phil. Plat. lib.* 1. *init.* [6] *Deeſt* εἰς *ut vidit Heinſ.* [7] H.

εία

ſas reſpondere. Nè fortè & illæ penitus lateant, & hæc non ſecus quam ſi ex inani fundantur dolio, longè poſt ſe actiones relinquant. Sed ut utraque utriſque conveniant: utraque ejuſdem menſuræ, æquè plena ſint utraque. Putaſne ergo eum, qui hoc delectetur concentu; qui ipſa vult audiri opera, admodum de verborum ornatu futurum anxium? Minimè mehercules. Nemo enim cum pavones videt, qui ex omnibus tamen avibus intuentium maximè oblectant oculos, præcipuè in iis pulchritudinem miratur, cùm nihil ad volandum illis conferat: quæ ſola avium vis eſt & robur. Rurſus luſciniæ cantum ſingulari cum voluptate audimus: & tamen quod nos delectat, nihil illis ad conſervationem ſui confert. Contra clangore aquilæ ac leonis rugitu, quamvis offendantur aures noſtræ; ex hoc ipſo tamen de robore eorum judicamus. Quod ſi non minus certo aut efficaciter, quam aut aquilæ clangor, aut rugitus leonis, hominem prodit oratio: nonne operæ pretium videtur, diligenter in conſilium adhibere aures, ut ſciamus an luſcinia ſit quæ loquitur, lingua nimirum imbellis, & quæ ſola ſuavitate delectat, an verò aquila aliudve animal, maſculum, ſpirituſque plenum? Aiunt quendam Zopyrum fuiſſe, qui intuitu ſolo, ex interioribus corporis notis, de moribus judicaret; & ex eo quod oculi vident (quæ tamen parum certa eſſe ſolent judicia: quid enim cum anima commune habet corpus?) de tota animæ conſtitutione judicabat. Quod ſi ſigna ſunt aliqua, neque infirma neque incerta quæ explorare poſſint animam, relinquendum eſt oculis, ut de coloribus, de figuris, prout vel delectantur iis vel offenduntur, judicent; ſolis verò auribus, de indole animæ eſt judicandum. Non ut vulgus ſolet: qui in oratione nihil amplius quam linguam promptam, dictionem volubilem, voces Atticas, periodos rotundas, mollem compoſitionem laudare ſolent. Quæ omnia nihil aliud ſunt ſecundùm Comicum, quam *Inutiles racemuli, & loquacitas, Hirundinum Muſea, dedecus ſtyli.* Quid ergo in oratione laudatur, dicat aliquis? Nondum, mi homo, id ex me quære; Ipſe enim videbis, cum videre poteris. Nec enim ſolis pulchritudinem Cimmeriis, aut maris naturam mediterraneis, aut Epicuro Dei eſſe eſſentiam facile eſt deſcribere. Quia nunquam nuda narratione harum re-

---

Stephanus *legit* ἐν Διονυσίοις. *Sed Codicum lectio rectè ſe habet, ſubaudiendum enim* ἑορτῇ *vel* ἀγῶνι, *ut in his locutionibus non rarò uſu venit. Adi* P. Leopardum *Emend. lib.* 18. *c.* 28. *Poeta autem, quem vult, eſt* Ariſtophanes, *in cujus* γεωργοῖς *extant verba quæ ſequuntur.* [8] Λαβυρινθοῖ τέχνης, Heinſ. [*] *Epicurus quidem verbis poſuit, ſed re ſuſtulit Deos, qui enim* nihil aſpici à Deo affirmant, prope eſt, ut cui aſpectum adimunt, etiam ſubſtantiam tollant, ut quem dicunt omnino nil cernere, omnino non eſſe, *ut ait* Salvian. *de Guberh. Dei lib.* 4. *p.* 123. *Quâ de causâ inter Atheos recenſetur ab* Æliano *V. H. II.* 31.

rum

εία ἔρχεται, ἀλλ' ἐπιστήμης πρὸς ταῦτα δεῖ· μέχρι δὲ ἀπ-
στεῖς τὸ εἰδέναι, ἀνάγκη πλανᾶσθαι καὶ τὰς κρίσεις· καὶ γὰρ τῶν
ἐκ γῆς φυομένων παντοδαπὸς μὲν θεατὴς ὁδοιπόρος, ὁ δὲ
γεωργὸς, 9 ὑγιής· ὁ μὲν ἄνθος ἐπαινεῖ φυτῶν, ὁ δὲ μέγε-
θος ἢ σκιὰν, ὁ δὲ χρείαν· τῷ δὲ γεωργῷ ὁ καρπὸς τὸν ἔπ-
αινον μετὰ τῆς χρείας ἔχει. Εἰ μὲν δή τις, καθ' ὁδοιπόρον
παρατρέχοντα, ἐπαινῶν πλησιάζει τῷ λόγῳ, 10 οὐ νεμεσῶ τῆς
ἡδονῆς· εἰ δὲ κατὰ τοὺς γεωργοὺς τάττεται, οὐκ ἀνέχομαι τῶν
ἐπαίνων, πρὶν ἄν μοι καὶ τὴν χρείαν τῶν ἐπαινουμένων φρά-
σῃ. Λέγε τίνας εἶδες καρποὺς ἐν τῷ λόγῳ, τίνας ἔλαβες,
πῶς ἔχονται; ἐπειράθης, ἐξητάσας, εἰ τελεσιουργοὶ καὶ γόνιμοι
ἑτέρων καρπῶν; ἐξέφυσέ τί σοι ἡ ψυχὴ ἀπ' αὐτῶν χρηστὸν καὶ
ἔγκαρπον; 11 ἢ ὄχνη μὲν ἐπὶ ὄχνῃ γηράσκει, καὶ ἐπὶ μήλῳ
μῆλον, καὶ σταφυλὴ σταφυλῇ ἐπιφύεται, καὶ σῦκον σύκῳ· λόγου δὲ
ἄρα ἐφήμερος μὲν ἡ γένεσις, ἄσπερμος δὲ ὁ καρπὸς, καὶ οὐ
τρόφιμος, οὐδὲ ἀνακιρνάμενος τῇ ψυχῇ,

12 Ἀλλά τε μιν καθύπερθεν ἐπιῤῥέει ἠΰτ' ἔλαιον.

Ταύτην μοι διήγησαι τὴν γεωργίαν, τοὺς δὲ ἐπαίνους ἔα· ἐὰν
γὰρ ἀφέλῃς αὐτῶν τὴν χρείαν, ὑποπτεύω τὴν αἰτίαν, καὶ τὸν
ἐπαινέτην ἐλεῶ, καὶ τὸν ἔπαινον μέμφομαι. Τοῦτον τὸν ἔπ-
αινον φθέγγεται μὲν τὰ μέλη τῆς ψυχῆς τὰ ἀκόλαστα, τὰ
κρίνειν ἀσθενῆ, τὰ ἁπαλῶς πεφυκότα.

13 Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῇ δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.

Ὁρᾷς τοῦ ἐπαίνου τὴν μοχθηρίαν, ἀντικαταλλασσομένου γύναιον μὲν
καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἡδονὴν, Ἑλληνικῶν καὶ Τρωϊκῶν κακῶν.
Ἔστι κἀνταῦθα ἐπαινέτης τοιοῦτος, ἐπειδάν τις ἐντυχὼν ἀκο-
λάστῳ λόγῳ, τὸ μὲν ἀπατηλὸν αὐτοῦ μὴ γνωρίσῃ, τὸ δὲ ἡ-
δὺ στέρξῃ, κατὰ βραχὺ ὑποφερόμενος ταῖς καθ' ἡμέραν ἡδο-
ναῖς ἀψοφητί· ὥσπερ τῶν πλεόντων οἱ πνευμάτων μὲν ἐξ
οὐρίας πρὸς τὸν ἀληθῆ δρόμον οὐ τυχόντες, ῥεύματι δὲ γαληνῷ
δι' ἀκυμάντου τῆς θαλάττης εἰς ἠϊόνας ἐρήμους ἢ ῥαχίας δυσχε-
ρεῖς ἐκπεπτωκότες· μετὰ τοῦτο προσηνέχθη λαθὼν ἀμαθίᾳ, καὶ
μετὰ τοῦτο ὑπὸ φιληδονίας, πάσης ἠϊόνος ἐρημοτέροις χωρίοις καὶ
πάσης ῥαχίας δυσχερεστέροις· ἀγαπῶν τὴν πλάνην καὶ χαίρων τῇ
ψυχαγωγίᾳ· ὥσπερ οἱ πυρέττοντες, ἐμπιπλάμενοι ποτοῦ καὶ σι-
τίων παρὰ τοὺς τῆς τέχνης νόμους· 14 παραπεισθέντες γὰρ κακὸν
κακῷ, νόσον νόσῳ, πόνους αἱροῦνται ἡδόμενοι νοσεῖν μᾶλλον ἢ

---

9 Heinſ. *ſupplet* κριτής. 10 MS. *habet*: οὐ νεμεσῶ τῆς ἡδονῆς παρα-τρέχοντι ἐπαινεῖν. 11 *In animo habuit noſter* Homeri *verſus, quibus Alcinoi hortum deſcribit, Odyſſ.* H. *v.* 120. 12 *Il.* B. *Cat. v.* 261.

πονοῦντες

rum intellectus infunditur, ſed ſcientiam adferre ſecum aliquam oportet. Quare quamdiu nondum ſat inſtructus tibi videris, falli quoque & errare judicium tuum eſt neceſſe. Ita cuncta quæ è terra naſcuntur, intuetur obiter viator: rectum de iis fert judicium agricola. Alius enim florem plantæ, alius magnitudinem, alius umbram laudat aut colorem: ſolus agricola ab uſu eam commendat. Si ergo aliquis viatoris more, qui leviter tranſit, deguſtare obiter ſermonem & laudare velit, voluptatem hanc illi libenter concedo. Sin agricola ſit, laudem non admittam, niſi uſum eorum quæ commendat, protinus adjungat. Reſponde, quos fructus aut videris in oratione aut perceperis, qui ſint qualeſque. Satiſne eos explorafti? Satiſne maturi tibi, ſatiſne fœcundi videntur, ut alios ex iis expectare poſſis? Num animus tibi bonum quid fructuoſumque ab iis peperit? Quam enim abſurdum eſt, quod pyrum, ut Homerus ait, non ſeneſcat, niſi novum adveniat, nec malum niſi aliud ſuccedat; uva uvæ ſuccreſcat, ficus ficui; ſermo verò ſolus ſimul naſcatur & pereat: fructuſque orationis nec ſemen ullum habeat, nec vim nutriendi, neque interiora animæ penetret,

Sed tantum leviter ſupra natet, inſtar olivi,

Hanc mihi agriculturam expone, laudes vero tuas tibi ſerva. Si enim de utilitate eorum nihil dicas, vitium ſuſpicari incipio, laudatoris me miſeret, laudem non agnoſco. Id generis enim laudes proferre intemperantes animæ partes ſolent quæ nec rectè judicare poſſunt, & facillime decipiuntur.

Haud equidem indignum eſt, Phrygios forteſque Pelaſgos.
Conjuge pro tali diuturnos ferre labores.

Vides hujus laudis improbitatem, quæ mulierculam ejuſque voluptatem omnibus Græcorum Trojanorumque opponit moleſtiis. Ejuſmodi laudatores etiam in vita noſtra invenies, ſi orationem audiamus laſcivam, cujus nec perſpicere fraudem, nec jucunditatem non amare poſſumus, cum ab ipſis paulatim voluptatibus abripiamur, neque ſentiamus tamen. Sicut illi qui vento ſecundo in navigatione recta non utuntur, ſed ſola maris tranquillitate freti, placido ſerenoque delapſi æquore, in deſertum littus aliquod aut ſcopulum impingunt. Ita hic paulo poſt in imperitiam impingit, ac deinde à voluptate in loca omni littore deſertiora, omni caute difficiliora impingit. Utrunque enim concurrit, ut & errorem ſuum amet, & jucunditate delectetur. Planè ut ii qui febricitant, cibis & potu contra præſcriptum medicorum ſæpe ſe diſtendunt:

[11] *Il.* Γ. *v.* 156. [14] MS. *rectè exhibet*, Παρεπιθέντες γὰρ κακὸν κακῷ, νόσῳ πόνον, αἱροῦνται ἐνδόσιμοι νοσεῖν μᾶλλον, &c.

quamvis

πονοῦντες ὑγιασθῆναι. Καί τις ἤδη ἰατρὸς εὐμήχανος ἀνεκέρασε βραχεῖαν ἡδονὴν τῷ ἀλγεινῷ τῆς ἰάσεως· ποιητὴς δὲ ἡδονῆς, καὶ παντοίας ἡδονῆς, οὔτε ὁ Ἀσκληπιὸς, οὔτε οἱ Ἀσκληπιάδαι, ἀλλ' ὀψοποιῶν τὸ ἔργον. Οὐδὲν δὲ σεμνότερον ἀκόλαστος λόγος τῶν τῆς γαστρὸς κολακευμάτων· ἐὰν γὰρ τούτου ἀφέλης μετὰ τὸ ὠφελοῦν, τερπνὸν δὲ προσθῇς, ἱταμὸν καὶ ἄκρατον ἰσοτιμίαν καὶ ἰσηγορίαν χειροτονεῖς λόγου πρὸς τὰ αἰσχρὰ πάντα, ὅσα δι' αἰσθήσεων ἐπὶ ψυχὴν ἔρχεται, ὑφ' ἡδονῆς παραπεμπόμενα. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ὀψοποιοὺς τούτους τοῖς Συμποσίοις ἐῶμεν, καὶ γαστρὸς καὶ ἀκοῆς ὑπηρέτας πονηρούς· ἡμῖν δὲ δεῖ λόγου ὀρθοῦ καὶ διανεστηκότος, μέγα βοῶντος, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῷ συνεπαίροντος ὑπὲρ γῆν ἄνω, καὶ ὅσα περὶ γῆν παθήματα ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμημάτων, καὶ φιλοτιμιῶν καὶ ἐρώτων, καὶ ὀργῆς καὶ λύπης καὶ μέθης ἐχόμενα· ὧν συμπάντων κρείττονα χρὴ γενέσθαι τὸν τῷ φιλοσόφων λόγῳ συνιστάμενον ῥήτορα ἀληθῆ, οὐκ ἀργὸν, οὐδὲ ἐκλελυμένον, οὐδ' ἐπίχειρον κατὰ τὴν τέχνην, οὐδὲ ἐν δικαστηρίῳ μόνον ἐν ἀμφιβόλῳ ἐπικαιρίᾳ τεταγμένον, ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ ἐν ἅπαντι ἐξεταζόμενον· ἐν μὲν ἐκκλησίαις, σύμβουλον φρόνιμον· ἐν δὲ δικαστηρίοις, ἀγωνιστὴν δίκαιον· ἐν δὲ πανηγύρεσιν, ἀγωνιστὴν σώφρονα· ἐν δὲ παιδείᾳ, διδάσκαλον ἐπιστήμονα· [15] οὐ περὶ Θεμιστοκλέους μόνον τοῦ μηκέτι ὄντος, οὐδ' ἐν Ἀθηναίοις τοῖς τότε, οὐδ' ὑπὲρ ἀριστέως τοῦ μηδαμοῦ, οὐδὲ κατὰ μοιχοῦ λέγοντα, μοιχὸν ὄντα, οὐδὲ κατὰ ὑβριστοῦ, ὑβριστὴν ὄντα· ἀλλ' ἀπηλλαγμένον τῶν παθῶν τούτων, ἵνα γένηται κατήγορος ἀδικημάτων ἀληθής· τοιοῦτος ἐξ ἀγαθῆς παλαίστρας ἀγωνιστὴς γίνεται, λόγων μεστὸς ἀκολακεύτων, καὶ ἠσκημένων ὑγιῶς, καὶ δυναμένων ἄγειν πειθοῖ καὶ βίᾳ ἐκπληκτικῇ τὸ πλησιάζον πᾶν. Εἰ [16] δὲ καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν ἀγωγὴν ταύτην δεησόμεθα καὶ τυρσηνοῦ, δότω μοι τις ἡδονὴν, [17] οἵα καὶ ἐπὶ σάλπιγγος ἁρμονίαν ἐν μέσοις τοῖς ὁπλίταις τεταγμένη, καὶ ἐξορμάσῃ τὰς ψυχὰς τῷ μέλει· τοιαύτης δέομαι ἡδονῆς λόγου, ἣ φυλάξει μὲν αὐτοῦ τὸ μέγεθος, οὐ προσθήσει δὲ τὴν αἰσχύνην· τοιαύτης δέομαι ἡδονῆς, ἣν οὐκ ἀπαξιώσει ἡ ἀρετὴ ὀπαδὸν αὐτῇ γενέσθαι· ἀνάγκη γὰρ παντὶ τῷ φύσει

[15] *Rhetoras tangit, qui declamationis argumentum ex vett. hiſtoriis ſeligebant. Vid.* Sueton. *de clar. Rhet. Poſtea verò ficta eſt materies, ut mirabiliora dicendi occaſionem ſuppeditaret, nam quæ reverà accidebant, ſpreta ſunt, tanquam nimis communia. Quid de hâc methodo judicandum, docebit* Petronius *init. Satirici. Adi* Joan. Clerici *Art. Crit. P. 2. §. 1. c. 16.* [16] Heinſ. *hunc locum ſic reſtituit.* Εἰ δὲ κ. ἡδονῆς πρὸς τὴν ἀγωγὴν ταύτην δεησόμεθα, κἂν Τυρσηνοῦ δότω μοί τις ἡδονήν. *Bonis avibus, ut equidem reor. Nam tubam invenêrunt Hetruſci.* Virgil. *Æn. VIII. v. 526.* Tyrrhenuſque tubæ mugire per

quamvis enim malo malum, morbo addunt morbum, ægrotare tamen cum voluptate malunt, quam cum labore convaleſcere. Et tamen peritus medicus aliquid interdum voluptatis cum remediorum miſcet moleſtiis; ſolam verò illius aut maximam habere rationem, nec Aſclepius nec Aſclepiadæ, ſed coqui ſolent potius. Neque enim quicquam ab illis ventris lenociniis, differt ſuavis, ſed vitioſa oratio. Cui ſi utilitatem demas, jucunditatem addas, improbam planè atque impotentem concedes poteſtatem: nec aliam quam inhoneſtis omnibus, quæ per exteriores ſenſus ad animam irrepunt. Quare commeſſationibus potius ejuſmodi coquos relinquamus; peſſimos & ventri & auribus miniſtros. Nos orationem altam erectamque quæramus, quæ maſculam edat vocem, animoſque ſecum noſtros longè ſupra terram, omneſque totius terræ voluptates cupidineſque, qualis eſt ira, luctus, ebrietas, extollat. His omnibus ſuperiorem eſſe oportet verum philoſophici ſermonis rhetorem: non ignavum, diſſolutum, vel fucatum; neque ut artis quadam tantum ſe commendet ſpecie. Ut non controverſiunculis tantum in judicio & ambiguis cauſis operam ſuam addicere poſſit, ſed ubique & quovis loco experimentum ſui dare. Prudens in concionibus conſilium, juſtum in judiciis patrocinium, in publicis hominum conventibus orationem modeſtam, in aliis inſtituendis exactam adhibere queat ſcientiam. Non ut quædam de Themiſtocle, qui jam diu abiit, adferre poſſit, aut apud ſæculi illius Athenienſes loqui, aut ducem aliquem qui nuſquam reperitur, commendare: multo minus in ſcortatores, ſcortator ipſe, aut de contumelioſo contumelioſus ipſe declamet. Sed ut prius his vitiis careat, quam verus vitiorum accuſator eſſe poſſit. Talem eſſe oportet qui in illa ſapientiæ palæſtra *certare velit: qui probus haberi cupiat luctator. Ut omni adulatione ſermo ejus careat, ut probè prius exercitatus ſit: ut violenta quadam Suada proximum quemque in ſententiam ſuam poſſit pertrahere. Quod ſi in ejuſmodi Suada voluptatem aliquis requiri putet aliquam: Tyrrhenicam mihi det, qualis eſt tubæ clangor, qui in mediis militibus adhibetur, eorumque animos concentu ſuo impellit, & excitat. Talem in oratione requiro voluptatem, quæ magnitudinem ejus [17] conſervet, nec opprobrium addat. Talem requiro voluptatem, quam pediſſequam ſuam eſſe non dedignetur virtus. Neceſſe enim eſt, ut om-

æthera clangor; *Ubi* Servius, In Hetruriâ, *inquit*, inventa tuba fuit, ſcilicet in Vetuloniâ ejus urbe. *Hinc* Strabo *Georg. lib. VI. p.* 220. *notat Tarquinium Priſcum, qui Thuſcus erat*, ἐκ Ταρκυνίων ὅθεν (εἰς Ῥώμην) *μετενεχθῆναι σάλπιγγας.* [17] *Leg.* Heinſio *conjectore*, *διὰ καὶ ἐστι σάλπιγγος ἁρμονία ἐν μέσοις τοῖς ὁπλίταις τεταγμένη, καὶ ἐξορμῶσα &c.*

καλῷ συμπεπλέχθαι χάριτας καὶ ὥραν καὶ πόθον καὶ εὐφροσύνην, καὶ πάντα δὲ τὰ τερπνὰ ὀνόματα. Οὕτω καὶ ὁ οὐρανὸς, οὐ καλὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἥδιστον θεαμάτων, καὶ θάλαττα πλεομένη, καὶ λήϊα καρποτρόφα, καὶ ὄρη δενδροφόρα, καὶ λειμῶνες ἀνθοῦντες, καὶ νάματα ῥέοντα. Ἥδιστον ἦν θέαμα ὁ Ἀχιλλεὺς· πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν; οὐ διὰ τὴν ξανθὴν κόμην· καὶ γὰρ ὁ Εὔφορβος εὐκόμης ἦν· τῷ δὲ Ἀχιλλεῖ τὸ καλὸν ἥδιστον ἦν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς [18] ἐξαπτόμενον. Ἥδιστον μὲν ποταμοῖς θέαμα ὁ Νεῖλος, ἀλλ' οὐ δι' ἀφθονίαν ὕδατος· καὶ γὰρ ὁ Ἴστρος εὔρους· ἀλλὰ ὁ Ἴστρος οὐ γόνιμος, ὁ δὲ [19] Νεῖλος γόνιμος. Ἥδιστον θέαμα ὁ Νεῖλος· ἀλλ' οὐ τολμῶ, παραπεμψάμενος τὴν ἀρετὴν [20] τοῦ θεοῦ, ἡδονὴν αὐτῷ ἐπιφημίσαι. Ἐγὼ καὶ τῶν Φειδίου ἀγαλμάτων αἰσθάνομαι μὲν τῆς ἡδονῆς, ἐπαινῶ δὲ τὴν τέχνην· καὶ τῆς Ὁμήρου ᾠδῆς συνίημι μὲν τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν σεμνοτέρων αὐτὴν ἐπαινῶ. Ἀλλ' οὐδὲ τὸν Ἡρακλέα ἔγωγε ἡγοῦμαι ἄγευστον καὶ ἀμέτοχον ἡδονῆς διαβιῶναι. Οὐ πείθομαι παντάπασι τῷ [21] Προδίκῳ· ἀλλ' εἰσὶ γὰρ καὶ ἀνδρὸς ἡδοναὶ παραμυθούμεναι τοὺς δι' ἀρετῆς πόνους, οὐ διὰ σαρκῶν, οὐδέ γε δι' αἰσθήσεων ἐπίρρυτοι, ἀλλ' αὐτοφυεῖς τινες, καὶ ἔνδοθεν διανιστάμεναι, ἐθιζομένης τῆς ψυχῆς χαίρειν τοῖς καλοῖς καὶ ἔργοις καὶ ἐπιτηδεύμασι καὶ λόγοις. Οὕτω καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἔχαιρεν [22] ἐπὶ τὸ πῦρ ἰὼν, καὶ Σωκράτης ἔχαιρεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ μένων, καὶ πειθόμενος τῷ νόμῳ. Παραβάλλωμεν τὴν Σωκράτους κύλικα ἐκείνην τῇ Ἀλκιβιάδου· πότερος αὐτῶν ἔπινεν ἀλυπότερον; Ἀλκιβιάδης τὸν οἶνον, ἢ τὸ φάρμακον Σωκράτης;

---

[18] MS. Ἐξαπτόμενον, *quam vocem in* ἐξαπτόμενον *mutavit* H. St. *Recte, ut mihi videtur.* Leopardus *autem Emend. lib.* 18. *c.* 28. ἐλλαμπόμενον *legit, quam conjecturam* Heinſius *eſt amplexus.* [19] Γόνιμον *vocat Nilum, quia, ut loquitur* Virgil, *Georg. IV. v.* 291.

-----Viridem Ægyptum nigrâ fæcundat arenâ.

Plinius *H. N. lib. V. c.* 9. *Nilus* per totam ſpatiatus Ægyptum fæcundus innatat terræ. [20] *Ex Ægyptiorum ſententiâ* θεὸν *vocat Nilum, hunc enim fluvium colebant.* Noſter *Diſſ.* 38. Ἔστι που καὶ ποταμῶν τιμὴ καθ' ὠφέλειαν, ὥσπερ Αἰγυπτίοις περὶ τὸν Νεῖλον. *Eundem nempe ar-*

Ei

nia quæ natura pulchra ſunt, ſuas gratias, ſuam venuſtatem habeant; leporem ſuum & delectationem, & ſi quæ præterea ſunt jucunda nomina. Ita cœlum non modo pulchrum, ſed omnium ſpectaculorum eſt jucundiſſimum. Sic mare navigationi idoneum, ſegetes fructiferæ, montes arboribus veſtiti, prata florida, liquidi aquarum curſus, nobis placent. Jucundiſſimus viſu Achilles erat (quidni enim eſſet?) non tamen ob flavam cæſariem, nam & Euphorbum commendabat coma: verum pulchritudinem Achillis, virtutis illuſtrabat ſplendor. Jucundiſſimus viſu inter fluvios Nilus eſt, non ob aquæ copiam tamen: nam & hoc ei cum Iſtro commune eſt: verum minus fœcundus Iſter eſt, fœcundiſſimus Nilus. Nec tamen Nilum eſſe viſu jucundiſſimum nego: quamquam voluptatem potiùs quam virtutem tam divino aſcribere non auſim fluvio. Ego & in Phidiæ ſtatuis voluptatem video, artem tamen laudo. Et in Homeri carmine voluptatem video: majora tamen ſunt quæ in eo admiror. Ego ne ipſum quidem Herculem ſine voluptatibus vixiſſe puto: nec enim omnino aſſentiri poſſum Prodico. Nam & maſculæ ſunt voluptates, quæ virtutis moleſtias ſolari ſolent: non quæ in corpore ſentiuntur, nec quæ in ſenſus influunt externos: ſed quæ nobiſcum naſcuntur, quæ in interioribus animæ partibus exultant: quoties illa honeſtis ſive actionibus, ſive ſtudiis, ſive ſermonibus aſſuevit. Ita & Hercules gaudebat, cum ignem adiret: ita Socrates gaudebat, cum in carcere eſſet, cum ex legis præſcripto mortem oppeteret. Conferamus illum Socratis calicem, cum Alcibiadis. Uter eorum bibit ſecurius? Alcibiadeſne vinum, an venenum Socrates?

---

bitrabantur ac Oſiridem. Ælian. *Hiſt. Anim. lib. X. c.* 45. Νοοῦσι δὲ τὸν Ὄσιριν ἄρα τὸν αὐτὸν τῷ Νείλῳ εἶναι. [21] *Reſpicit ad Prodici fabulam, in quâ Hercules voluptati renunciat, ducemque ſequitur Virtutem. Aci* Xenoph. *Mem. Socr. lib.* 2. *p.* 737. *D. &* Noſtrum *Diſſ. IV. p.* 38. [22] *Hercules, in monte Oetâ, rogum ſibi ſtruxit, quo accenſo, ſe in eum injecit. Veſtis Neſſi ſanguine illita, quam ei miſit Deianira, hujuſce facinoris cauſam præbuit. Vid. Epiſt. Deian. Herc. apud* Ovid. & Tzetzem *Hiſt. XXXVI. Chil.* 2. *v.*439.

[1] Εἰ ἔστι καθ' Ὅμηρον αἵρεσις.

ΛΟΓΟΣ Ιϛʹ.

Βούλομαι καθ' Ὅμηρον αὐτὸν, παρακαλέσαι ἐπὶ τὸν λόγον τινὰ μέντοι θεῶν, ἢ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ τὴν [2] Καλλιόπην.

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη·

Οὐ γῆν ἄξενον ἐπιπορευόμενος, οὐδὲ θάλατταν χαλεπὴν περαιούμενος, οὐδὲ ἀνθρώποις ἀγρίοις συμφερόμενος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ οἱ μῦθοι ἔχουσιν, αὐτὸς δὲ τῇ ψυχῇ, κούφῳ χρήματι καὶ πολυπλανεστέρῳ τῶν σωμάτων, πανταχοῦ περιεφέρετο, πάντα ἐσκόπει, ὅσα οὐρανοῦ κινήματα, ὅσα γῆς παθήματα· θεῶν βουλὰς, ἀνθρώπων φύσεις, ἡλίου φῶς, ἄστρων χορὸν, γενέσεις ζώων· ἀναχύσεις θαλάττης, ποταμῶν ἐκβολὰς, ἀέρων μεταβολάς· τὰ πολιτικὰ, τὰ οἰκονομικὰ, τὰ πολεμικὰ, τὰ εἰρηνικά. τὰ γαμήλια, τὰ γεωργικὰ, τὰ ἱππικὰ, τὰ ναυτικά· * τέχνας παντοίας, φωνὰς ποικίλας, εἴδη παντοδαπά· ὀλοφυρομένους, ἡδομένους, πενθοῦντας, γελῶντας, πολεμοῦντας, ὀργιζομένους, εὐωχουμένους, πλέοντας. Ὥστε ἔγωγε εἰς τὰς Ὁμήρου φωνὰς ἐμπεσὼν οὐκ ἔχω παρ' ἐμαυτοῦ τὸν ἄνδρα ἐπαινέσαι, ἀλλὰ κἀνταῦθα δεήσομαι αὐτοῦ ἐπιδοῦναί μοι τῶν ἐπῶν, ἵνα μὴ διαφθείρω τὸν ἔπαινον ψιλῷ λόγῳ.

[3] Ἔξοχα δή σε βροτῶν, ὦ Ὅμηρε, αἰνίζομαι πάντων·
Ἢ σέ γε Μοῦσα δίδαξε Διὸς παῖς, ἢ σέ γ' Ἀπόλλων.

---

[1] *Hanc Diſſertationem in animo habuit* Suidas, *cùm ait noſtrum diſputâſſe,* Τίς ἡ παρ' Ὁμήρῳ ἀρχαία φιλοσοφία. *Quæ quidem quæſtio non ſolum à* Maximo, *ſed & ab aliis eſt agitata ;* Porphyrius *enim librum ſcripſit* περὶ τῆς Ὁμήρου φιλοσοφίας. *Opus etiam* Longinus *edidit, cui titulus,* εἰ φιλόσοφος Ὅμηρος. *Vid.* L. Holſtenii *Diatr. de vit. & ſcript. Porphyr. c. VIII. Immò* Strabo *aſſerit* τὴν Ὁμήρου ποίησιν φιλοσόφημα πάντας νομίζειν. *Geogr. lib. 1. p. 25. C. Mihi verò, nè quid diſſimulem, perplacet* Senecæ *judicium, quod tulit Epiſt. LXXXVIII.* Forte tibi, *inquit,* Homerum Philoſophum fuiſſe perſuadent, cum his ipſis, quibus colligunt, negent. Nam modò Stoicum illum faciunt, virtutem ſolam probantem, & voluptates refugientem & ab honeſto nè immortalitatis quidem pretio recedentem : modò Epicureum, laudantem ſtatum quietæ civitatis, & inter convivia cantuſque vitam exigentem ; modò Peripateticum virtutum tria genera inducentem : modò Academicum incerta omnia dicentem. Apparet, nihil horum eſſe in illo, quia omnia ſunt. [2] *Odyſſ.* A. *v.* 1. *Cæterùm Calliopen verbis diſertis non invocat* Homerus, *quoniam verò hæc carminibus Heroicis præeſt, eam appellâſſe cenſetur.* Virgil. *in Epig. de Muſ. inv.*

Carmina Calliope libris Heroica mandat.

Schol. In Iliad. A. *init.* Θεά.] Μοῦσα. λέγει δὲ τὴν Καλλιόπην. *Vid. Heſiod. Theog. v.* 79. * *Homero quidem, ut mihi videtur, laudes tribuit* noſter *quas non meruit : Pares tamen à multis vett, conſecutus eſt. No-*

An ſit ſecundum Homerum definita in Philoſophia opinio.

DISSERT. XVI.

Libet Homeri exemplo ad hanc diſſertationem Deorum advocare aliquem; & fortaſſe non alium, quam eandem quam ille ſolet Calliopen.

Dic mihi Muſa virum ſapientem, quique vagatus,
Plurima conſpexit.

Non quod inhoſpitalem terram peragraverit, aut infeſtum mare tranſmiſerit, aut cum feris agreſtibuſque vixerit hominibus. Hæc enim in fabulis tantum ſuis referre ille ſolet de quo loquor. Ipſe verò animo, qui leviſſimus eſt, faciliuſque quam corpus locum loco commutat, ubique vagatus eſt, perluſtravit omnia. Ille quæ in cœlo moventur, quæ in terra mutantur; ille Deorum conſilia, hominum naturas, ſolis lumen, ſyderum choros, generationem animalium, refluum maris gremium, fluviorum oſtia, aëris diverſitatem perſpexit. Ut omittam politica, œconomica, quæ ad bellum, quæ ad pacem pertinent; nuptialia, ruſtica, equeſtria, nautica; artes quaſcunque, diverſiſſima vocabula, diverſas rerum ſpecies; lamentantes, gaudentes, lugentes, ridentes, bellantes, iraſcentes, epulantes, navigantes. Ut ego quoties in Homericam incidi eloquentiam, fateri habeam neceſſe, ejus me laudibus per me parem eſſe non poſſe: quare tutius videtur ab ipſo verſus mutuari aliquot, ne ſoluta hac oratione laudes ejus videar deterere.

Certè præ quovis hominum mihi magnus, Homere, es,
Seu te Calliope docuit, ſeu flavus Apollo.

---

tum eſt Horatii *Encomium Epiſt. lib. I. Epiſt.* 2. Quintil. *Inſt. lib. XII. c. XI.* In quo (*Homero*) nullius non artis aut perfecta, aut certè non dubia veſtigia reperiuntur. *Similia præter alios habet* Libanius *Exemp. Progymn. Tom.* 1. *p.* 22. [3] *De Demodoco ità loquitur* Homer. *Od.* Θ. *v.* 487.

Δημόδοκ', ἔξοχα δή σε βροτῶν αἰνίζομ' ἁπάντων,
Ἤ σέ γε Μοῦσ' ἐδίδαξε Διὸς παῖς ἢ σέ γ' Ἀπόλλων.

Noſter verò priorem verſum debitâ quantitate privavit, ut ſolitus eſt. Sic Iliad. K. *v.* 13. *ità ſe habet,*

Αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν, ὅμαδόν τ' ἀνθρώπων.

At Maximus *non ſolùm caſus mutavit, ut orationis ſuæ* ἀκολουθίαν *ſervaret, ſed & à verſiculo rectos pedes ademit; Laudat enim Diſſ. XII. p.* 126. *hoc modo,*

Αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπῇ καὶ ἀνθρώπων ὁμάδῳ.

Adi etiam Diſſ. XIII. p. 136. *Multa ſimilia paſſim occurrunt. Unde liquet non neceſſum eſſe, ut metri gratiâ cum* Heinſio *hunc locum emendemus.*

Τὰ δὲ Μουσῶν καὶ Ἀπόλλωνος διδάγματα, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν θέμις ἄλλο τι ὑπολαβεῖν, ἢ ἀφ' ὧν ψυχὴ εἰς κόσμον καθίσταται. Τοῦτο δὲ τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ φιλοσοφία, ταύτην δὲ τί ἄλλο ὑποληψόμεθα, ἢ ἐπιστήμην ἀκριβῆ θείων τε πέρι καὶ ἀνθρωπίνων; χορηγὸν ἀρετῆς, καὶ λογισμῶν καλῶν, καὶ ἁρμονίας βίου, καὶ ἐπιτηδευμάτων δεξιῶν; Τῆς δὲ ἐπιστήμης ταύτης τὸ κεφάλαιον, [4] τέως μὲν παντοδαποῖς περιβεβλημένον σχήμασι, μετεχειρίζετο τὰς τῶν ἐντυγχανόντων ψυχὰς διδασκαλείοις ἀλύποις, τῶν μὲν τελετὰς καὶ ὀργιασμούς τινας ἐπιφημισάντων τοῖς αὐτοῦ λόγοις, τῶν δὲ μύθους, τῶν δὲ μουσικήν, τῶν δὲ καὶ μαντικήν· καὶ κοινὸν μὲν ἦν ἅπασι τὸ ὠφελοῦν, ἴδιον δὲ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ὑπὸ σοφίας οἱ ἄνθρωποι νεανιευόμενοι, ἀποκαλύψαντες ταυτὶ τὰ τοῦ λόγου περικαλύμματα, ἀπέφηναν φιλοσοφίαν γυμνὴν καὶ ἐξωνειδισμένην καὶ πάγκοινον καὶ πρόχειρον εἰς συνουσίαν παντί, [5] τὸ ὄνομα μόνον ἔργου καλοῦ πλανώμενον ἐν δυστήνοις σοφίσμασι. Τοιγαροῦν τὰ μὲν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ἔπη, καὶ πᾶσα ἡ παλαιὰ μοῦσα ἐκείνη καὶ ἔνθεος, μύθου χώραν ἔχει, καὶ ἀγαπᾶται αὐτῶν ἡ ἱστορία μόνον, καὶ τὸ προσηνὲς τῶν ἐπῶν, καὶ τὸ εὐανθὲς τῆς ἁρμονίας, ὡς αὐλήματα, ὡς κιθαρίσματα· παρορᾶται δὲ τὸ ἐν αὐτοῖς καλὸν καὶ ὑποχειροτονεῖται τῆς ἀρετῆς. Καὶ Ὅμηρος μὲν ἀποκηρύττεται φιλοσοφίας, ὁ ἡγεμὼν τοῦ γένους· ἀφ' οὗ δὲ [6] τὰ ἐκ Θρᾴκης καὶ Κιλικίας σοφίσματα τὴν Ἑλλάδα παρέδυ, καὶ ἡ Ἐπικούρου ἄτομος, καὶ τὸ Ἡρακλείτου πῦρ, καὶ τὸ Θαλοῦ ὕδωρ, καὶ τὸ Ἀναξιμένους πνεῦμα, καὶ τὸ Ἐμπεδοκλέους νεῖκος, καὶ ὁ Διογένους πίθος, καὶ τὰ πολλὰ τῶν φιλοσόφων στρατόπεδα ἀντιτεταγμένα ἀλλήλοις καὶ ἀντιπαιωνίζοντα. Λόγων μὲν πάντα μεστὰ καὶ ψιθυρισμάτων σοφιστῶν σοφισταῖς συμπιπτόντων, ἔργου δὲ ἐρημία δεινή, καὶ τὸ θρυλλούμενον τοῦτο τὸ [7] ἀγαθὸν, ὑπὲρ οὗ διέστηκε καὶ διεστασίασται τὸ Ἑλληνικόν, οὐδεὶς ὁρᾷ. Καὶ μὴν τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἔτι ἡ Ὁμήρου ᾠδὴ δυναστεύει, γενναῖα καὶ ἀληθῆ καὶ γνήσια φιλοσοφίας θρέμματα ἐπαίδευέν τε καὶ ἐξέτρεφεν. Ἐκείνης τῆς ᾠδῆς θρέμμα ἦν [8] Πλάτων· κἂν

[4] *Miris quidem involucris philoſophiam ſuam obſcurârunt Vett. cujus methodi rationem dicet* Macrobius *Com. in Somn. Scipion. lib.* 1. *c.* 2. Sciunt inimicam eſſe naturæ apertam nudamque explicationem ſui, quæ ſicut vulgaribus hominum ſenſibus intellectum ſui vario rerum tegmine & operimento ſubtraxit: Ità à prudentibus arcana ſua voluit per fabuloſa tractari: Sic ipſa myſteria figurarum cuniculis operiuntur, ne vel hæc adeptis nuda rerum talium ſe natura exhibeat. &c. *Fortè autem à vero non aberrabit, qui dixerit, hanc viam ab iis eſſe excogitatam, ut ignorantiæ tegmen invenirent, vulgique admirationem captarent. Porrò Ægyptii, Orpheus, Pythagoras, eorumque ſequaces unà cum Poetis, Philoſophiam ità tradidêre. Vid.* Clem. Alexand. *Strom. lib. VI. p.* 456. *ed. Lugd.* Proclum *Theol. Plat. lib. I. c.* 4. Noſtrum *Diſſ. VII, &* Por-

Muſarum vero & Apollinis diſciplinam abſit ut aliam putemus eſſe, quam qua in ordinem ſuum animus redigitur. Ea autem quid eſt aliud quam philoſophia? Philoſophiam quid aliud quam accuratam divinarum humanarumque rerum ſcientiam putemus eſſe? Quæ virtutem, quæ præclaras rationes, quæ aptam vitæ conncinnitatem, moreſque inducit temperatos. Hujus ſcientiæ profeſſio & ſcopus variis olim ſub figuris latebat: quibus ſine ulla auſteritate animos ſibi commiſſos tractabat ſimul docebatque. Cum alii myſteria, alii occulta ſacra diſciplinam ſuam appellarent: alii fabularum, alii muſices, alii poſtremo divinationis nomine eam induerent. Ita cum utilitatem omnes ſpectarent unam, non una tamen dicendi utebantur figura. Poſtea verò nimia ſapientiæ copia cum laſcivire inciperent homines, cœperunt & velum hoc ſapientiæ detrahere: ita Philoſophiam amictu ſuo ſpoliarunt, Philoſophiam in contemptum adduxerunt, cuivis eam objecerunt, cuivis tanquam ſcortum proſtituerunt. Neque aliud quam ſolum rei nomen reliquerunt: quod ipſum ineptæ quædam cavillationes occuparunt. Eo igitur deventum eſt, ut Homeri Heſiodique carmina, totaque antiqua illa & divina Muſa, pro fabulis habeantur: nec aliud in iis quam narrationes nudas, quam numerorum ſuavitatem, quam harmoniæ elegantiam, ſicut in tibia aliqua aut cithara, miremur: quod verò ſolum in iis admiratione eſt dignum, negligamus, nec virtutis nomine dignum cenſeamus. Ita Homerus è Philoſophorum numero ejicitur, Philoſophorum princeps. Ex quo enim ſophiſticæ illæ ex Thracia Ciliciaque invaſere Græciam ineptiæ; Epicuri atomi, ignis Heracliti, aqua Thaletis, Anaximenis ſpiritus, diſcordia Empedoclis, Diogenis dolium, aliaque infinita Philoſophorum, quæ inter ſe pugnant ſemper & concurrunt, agmina, omnia verborum plena cœperunt eſſe. Nihil præter ſibilos ſophiſtarum inter ſe contendentium ubique audis: actio vero ipſa virtutis pro deſerta jacet. Et tamen nuſquam illud, quod omnes in ore habent, de quo tota concertat Græcia, ipſum dico bonum, invenies; cum antiqua illa, quæ plane adhuc redolet Homerum, ſapientiæ ratio, generoſos, veroſque ac genuinos Philoſophiæ protulerit eduxeritque alumnos. Illius Muſæ alumnus erat Plato. Licet enim præceptorem

---

phyr. de antro Nymph. p. 272. [5] Heinſ. Καὶ ἄνευ. *Sed nullâ neceſſitate ductus.* [6] *Chryſippum intellige ac Protagoram, quorum hic Abderis Thraciæ urbe, ille verò Solis, vel ſecundum quoſdam Tarſi natus eſt.* [7] *Variæ & diſcrepantes erant Philoſophorum de ſummo bono ſententiæ. Earum multas breviter exhibent* Cicero *de fin. lib. II. c.XI. &* Lactant. *Inſt. Div. III. 7.* [8] *Hoc diſertè affirmat* Heracl. *Pontic. Alleg. Hom. p.* 412. *de Platone & Epicuro verba faciens*; Καὶ τὸ πικρότατον, ἀρχὴν ἐχθίστην τῶν παρ' ἑαυτοῖς δογμάτων ἔχοντες Ὅμηρον, ἀφ' οὗ τὰ πλεῖστα τῆς ἐπιστήμης ὠφέληνται, περὶ τούτων ἀχαρίστως εἶναι ἀσεβεῖς.

γὰρ ἐξομοιοῦται τόνδε διδάσκαλον, ὁρῶ τὰ γνωρίσματα, καὶ συνίημι τῶν σπερμάτων·

[9] Κείνου τοι τοιοίδε πόδες, τοιαίδε τε χεῖρες,
Ὀφθαλμῶν τε βολαί, κεφαλή τ', ἐφύπερθέ τε χαῖται·

Ὥστε καὶ ἐπιτολμήσαιμι ἂν εἰπεῖν ἔγωγε, ἐμφερέστερον εἶναι Πλάτωνα Ὁμήρῳ [10] μᾶλλον· κἂν τὸν Ὅμηρον φεύγῃ, κἂν διώκῃ τὸν Σωκράτην. Μή με οἰηθῇς τὰς Πλάτωνος φωνὰς εἰκάζειν Ὁμήρῳ, καὶ τὰ ὀνόματα, καὶ τὰ ῥήματα (ἔστι μὲν γὰρ καὶ ταῦτα ἐκεῖθεν, ἐκείνης τῆς ἁρμονίας ἀπορροή, ὡς ἐξ ὠκεανοῦ ἡ Μαιῶτις, ὡς ἐκ τῆς Μαιώτιδος ὁ Πόντος, ὡς ἐκ τοῦ Πόντου ὁ Ἑλλήσποντος, ὡς ἐξ Ἑλλησπόντου ἡ θάλασσα·) ἀλλὰ τὴν [11] γνώμην τῇ γνώμῃ προσάγω, καὶ τὴν συγγένειαν ὁρῶ. Καὶ τοῦτο μέν σοι καὶ αὖθις παρ' ἐμοῦ λελέξεται. Ἐπανάγωμεν δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὴν Ὁμήρου γνώμην, διεξιόντες περὶ αὐτῆς τὰ εἰκότα. Δοκεῖ μοι Ὅμηρος, φύσει τε κεχρημένος ἐνθεωτάτῃ, καὶ φρονήσει δεινοτάτῃ, καὶ ἐμπειρίᾳ πολυτροπωτάτῃ, φιλοσοφίᾳ ἐπιθέμενος, δημοσιεῦσαι ταύτην τοῖς Ἕλλησιν ἐν ἁρμονίᾳ τῇ τότε εὐδοκίμῳ· αὕτη δ' ἦν ἡ ποιητική· οὔτε δὲ [12] Ἰωνικὴν ταύτην ἐθελῆσαι εἶναι αὐτῷ, οὔτε ἀκριβῶς Δώριον, οὔτε Ἀττικήν, ἀλλὰ κοινὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἅτε οὖν ξύμπασι διαλεγόμενος, ἀθροίσας ἀναμὶξ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν καὶ ἀνακερασάμενος εἰς σχῆμα ᾠδῆς, τὰ ἔπη εἰργάσατο προσηνῆ τε ἅμα εἶναι καὶ ξυνετὰ πᾶσι, καὶ κεχαρισμένα ἑκάστοις. ἐνθυμηθεὶς δὲ ὅτι ὀλίγον μὲν τὸ ξυνετὸν ἐν ἅπαντι, τὸ δὲ πολὺ δημαγωγεῖσθαι φιλεῖ, οὐδετέρῳ τῷ γένει ἀποκεκριμένην τὴν ποίησιν ἐξειργάσατο, καθάπερ ὁ Ἡσίοδος, χωρὶς μέν, [13] τῶν ἡρώων, ἀπὸ γυναικῶν ἀρχόμενος, καταλέγων τὰ γένη, ὅστις ἐξ ἧς ἔφυ· χωρὶς δὲ αὐτῷ πεποίηνται οἱ θεῖοι λόγοι, ἅμα τοῖς λόγοις, θεογονία· χωρὶς δ' αὖ ὠφελεῖ τὰ εἰς τὸν βίον, ἔργα τε ἃ δραστέον, καὶ ἡμέραι ἐν αἷς δραστέον. Οὐχ οὕτω τὰ Ὁμήρου ἔχει, οὐδὲ ἀποκέκριται ἕκαστα χωρίς, οὐδ' αὖ φύρεται ἀκρίτως πάντα ἐν πᾶσιν· ἀλλά γε ἦν τὸ σχῆμα αὐτῷ τοῦ λόγου, οἱ μῦθοι· καὶ ἄλλα μὲν ἔχουσιν οἱ Τρωϊκοὶ λόγοι, ἄλλα δὲ τὰ τοῦ Ὀδυσσέως παθήματα· μέμικται δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ θεολογία σαφής, καὶ πολιτείας ἦθος, καὶ ἀρεταὶ ἀνθρώπων, καὶ μοχθηρίαι, καὶ παθήματα, καὶ συμφοραί, καὶ εὐτυχίαι· καὶ τύ-

---

[9] *Odyſſ.* Δ. v. 149. [10] Μᾶλλον ἢ Σωκράτει. Heinſ. [11] *Ità legimus ex conjecturâ* H. Stephani. *In exemplari enim ſcriptum erat* τὴν γῆν τῇ γνώμῃ. [12] *Eadem eſt obſervatio* Dionis *Chryſoſtomi Orat. XII. p.* 213. Οὐχ ἵνα εἵλετο χαρακτῆρα λέξεως, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶτταν διῃρημένην τέως ἀνέμιξε· Δωρίδα τε καὶ Ἰώνων, ἔτι δὲ τὴν Ἀθηναίων εἰς ταυτὸ κεράσας πολλῷ μᾶλλον ἢ τὰ χρώματα οἱ βαφεῖς. *Varia hujuſce rei exempla ſuppeditabit Scriptor vit.* Homeri, *quem vir doctiſſ.* Th. Ga-

των

Digitized by Google

hunc ejeret, veſtigia apparent tamen, ſemen illius diſciplinæ ſe prodit.

Sic greſſum, ſic ille manus, ſic ora ferebat,
Talis cæſaries, & pulchri luminis ardor;

Ut dicere non dubitem, nulli quam Homero magis ſimilem Platonem eſſe, quamvis Homerum fugere, Socratem ſequi videatur velle. Nec exiſtima me dictionem Platonicam cum Homerica, verba cum verbis, nomina cum nominibus conferre, tametſi & hæc ex eodem illo fonte Muſico, ſicut ex Oceano Mæotis, ex Mæotide pontus, ex ponto Helleſpontus, ex Helleſponto mare defluxerunt: ſed ex mente utriuſque & ſententiis affinitatem noto. Qua de re aliàs commodius. Nunc de Homeri inſtituto, quæ par eſt, dicamus. Videtur mihi Homerus cum & divina naturæ indole, & judicio exquiſitiſſimo, & ſingulari rerum omnium eſſet præditus experientia, hoc conſilio Philoſophiæ ſe dediſſe, ut ſub illa quæ tum temporis placebat ratione metrica, cum omnibus eam communicaret. Illa autem erat poëtice. Hanc ita propoſuit, ut nec Ionicam, nec Doricam omnino eſſe vellet aut Atticam, ſed quæ toti eſſet communis Græciæ. Quippe cum omnibus loqueretur, omnes quoque Græciæ totius linguas in unam aliquam poëſeos formam ſimul & contulit, & miſcuit: quo quidem illud eſt conſecutus, ut & accepta eſſent omnibus quæ ſcriberet & perſpicua, ſingulis vero jucunda. Rurſus cum in toto genere humano pauciſſimos eſſe ſciret qui bene judicarent, maximam verò partem populariter duci malle; nec in horum nec in illorum peculiariter gratiam poëſin diviſit ſuam: quod ab Heſiodo eſt factum. Qui primum in opere peculiari heroum familias & genera recenſuit: initioque à mulieribus facto, quo è genere, quibus è matribus, oriundi eſſent ſinguli, demonſtrat. Rurſus Theologiam conſcripſit, cum qua Deorum generationem conjungit. Ut omittam, quæ ad vitam moreſque formandos conſcripſit: ubi & opera quæ agenda ſunt, & dies quibus agi debent, præſcribit. Non eo modo Homerus ſcripſit, nec enim ſingula in eo aut diſtincta ſeorſim, aut omnia inter ſe confuſa ſunt. Ac primo operis totius forma, ſub qua latent reliqua, fabuloſa narratio. Rurſus alia in eo opere, quod de Trojanis rebus, alia in eo tractat, quod de Ulyſſis miſeria reliquit: ita tamen ut theologica, ut politica tam hic quam ibi immiſceat manifeſta: ut virtutes, ut improbitatem hominum, ut affectiones, ut fortunas tam adverſas proponat quam

---

leus *præf. in opuſc.* Dionyſium Halicarnaſſeum *fuiſſe conjicit, pagg.* 287 *& ſeqq. ed. Amſtel.* [13] *In* γενεαλογίαις Ἡρωικαῖς, *vel* Ἡρωογονίᾳ, *quod Poema à nonnullis vett. laudatur. Porrò* Maximus *noſter rectè* θείους λόγους *à Theogonia diſtinguit, licèt à pleriſque confundantur. Vid.* Joan. Meurſii *Lect. Attic. lib. II. c.* 20.

secundas.

των ἕκαστον ὑποθέσεις οἰκείας ἔχει, οἷον εἰ ξυνίης παναρμόνιόν τι ὄργανον, παντοδαπὰς μὲν φωνὰς, [14] πάσαις δὲ ἀλλαις ὡμολογημένας· μᾶλλον δὲ οὕτως· ἤδη τις ἐθεάσω ἄθροισμα ὀργάνων, αὐλὸν ἠχοῦντα, καὶ λύραν ψαλλομένην, καὶ ᾠδὴν χορῦ, καὶ σάλπιγγα ἀναμὶξ, καὶ σύριγγα, καὶ ἄλλ' ἄττα ὀργάνων εἴδη καὶ ὀνόματα, ὧν ἕκαστον πεποίηται μὲν κατὰ οἰκείαν τέχνην, συντέτακται δὲ πρὸς τὸ πλησίον κατὰ κοινὴν μῦσαν. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, ἡ Ὁμήρου ποίησις τοιάδε τις ἐστὶν, οἷον εἰ καὶ ζωγράφον ἐννοήσαις φιλόσοφον, Πολύγνωτον ἢ Ζεῦξιν, μὴ γράφοντα εἰκῆ· καὶ γὰρ τούτων ἔσται τὸ χρῆμα διπλοῦν· τὸ μὲν ἐκ τῆς τέχνης, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀρετῆς· κατὰ μὲν τὴν τέχνην, τὰ σχήματα καὶ τὰ σώματα εἰς ὁμοιότητα τοῦ ἀληθοῦς [15] διασώζοντι, κατὰ δὲ τὴν ἀρετὴν, εἰς μίμησιν τοῦ κάλλους, τὴν εὐσχημοσύνην τῶν * γραμμάτων διατιθέντι. Ταύτῃ μοι καὶ τὰ Ὁμήρου σκόπει, ὡς ἐστι χρῆμα διπλοῦν, κατὰ μὲν τὴν ποιητικὴν, ἐντεταμένον εἰς μύθου σχῆμα, κατὰ δὲ φιλοσοφίαν, εἰς ζῆλον ἀρετῆς καὶ ἀληθείας γνῶσιν συντεταμένον. Αὐτίκα πεποίηται αὐτῷ ἐν τοῖς λόγοις μειράκιον Θετταλικὸν, καὶ ἀνὴρ βασιλικὸς, Ἀχιλλεὺς καὶ Ἀγαμέμνων· ὁ μὲν ὑπ' ὀργῆς εἰς ὕβριν προφερόμενος, ὁ Ἀγαμέμνων· ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς προπηλακισθεὶς, μηνιῶν· εἰκόνες παθῶν, νεότητος καὶ ἐξουσίας. Ἀντίθες ἑκατέρῳ τὸν Νέστορα, παλαιὸν χρόνῳ, ἀγαθὸν φρονεῖν, δεινὸν εἰπεῖν. Πάλιν αὖ Θερσίτης πεποίηται αὐτῷ αἰσχρὸς ἰδεῖν, φωνὴν ἐπίσβολος, γνώμην ἄτακτος, οἷος εἶναι εἰκὼν ἀκολάστου δήμου· ἀλλ' ἀντίθες καὶ τούτῳ ἄνδρα ἀγαθὸν, ἡγεμόνα ἀκριβῆ, ἐπιπορευόμενον.

> [16] Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα ἐφεύροι,
> Τὸν ῥ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
> Ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι βοόωντά τ' ἐφεύροι,
> Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν·

Ἆρα σοι οὐ δοκεῖ αὐτὸ τοῦτο, εἰ καὶ ὁ Σωκράτης τοὺς μὲν βασιλικοὺς καὶ ἐξόχους ἄνδρας ἀγανοῖς λόγοις γεραίρων, καὶ ἀποδεχόμενος Τίμαιόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον·

> Ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,

τοῦτον ἐλαύνων τῷ λόγῳ, Θρασύμαχόν τινα, [17] ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἐπίσβολον; Πάλιν αὖ ἐπανίωμεν ἐπὶ τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ βαρβάρους· καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὄψει ἀρετὴν καὶ κακίαν ἀντιπεταγμένας ἀλλήλαις· ἀκόλαστον μὲν τὸν Ἀλέξανδρον, σώφρονα τὸν Ἕκτορα· δειλὸν τὸν Ἀλέξανδρον, ἀνδρεῖον τὸν

---

[14] Πάσας δὲ ἀλλήλαις. Heinſ. [15] *Leg.* διασώζοντι, *& in ſequentibus* διατιθέντι. *casûs enim* Dativi participia *non habent, quò referantur.* * Γραμμῶν. Scal. [16] *Iliad.* B. *v.* 188. *Sed memoriæ vitio* ἀντὶ τοῦ κιχείη, *quod eſt apud* Homerum, *in primo verſu* noſter *po-*

Ἕκτο-

ſecundas. Quæ omnia tamen diverſi argumenti ſunt. Non aliter quam ſi inſtrumentum dari poſſit muſicum, quod omnes ſimul harmonias conjungeret: cujus voces omnes inter ſe convenirent. Aut ita potius. Neſcio an audieris unquam multa ſimul inſtrumenta, tibiæ ſonum, lyræ vocem, chori cantum, cumque his tubam ſimul fiſtulamque, & ſi quæ alia inſtrumentorum aut nomina aut genera ſunt, cum humanæ vocis concentu, una inter ſe miſceri. Quorum ſingula cum peculiari fiant arte, tamen ita temperata ſunt cum ſingulis, communem ut efficiant Muſam. Et, ut brevius dicam, talis eſt Homeri poëſis, qualis pictura Polygnoti futura erit aut Zeuxidis, ſi ſimul pictores illi fiant Philoſophi aut nihil pingant temere. Duplicem enim ſibi ſcopum proponent: quorum alter artem, alter ſpectabit virtutem. Quod ad artem, ut figuræ ac corpora veritatem referant, quod ad virtutem, ut congrui linearum ductus, ipſam diligenter repræſentent pulchritudinem. Ita & de Homeri judica libris; duo in iis eſſe ſpectanda: quorum alterum ad poëſin pertinet, & fabulæ ſpeciem habet: alterum ad Philoſophiam, & virtutem commendat, veritatem docet. Statim in ipſo operis principio introducuntur duo: alter Theſſalicus adoleſcens, alter rex, ſed ætate major; Achilles dico & Agamemnon. Quorum hic præ nimia ira in contumeliam erumpit, ille contumelia affectus, incipit iraſci. Hic effigies diverſorum habes affectuum, juventutis alterum, alterum potentiæ. Oppone utrique Neſtorem: qui & ætate provectus, & prudentiæ ſingularis, & admirabilis eſt facundiæ. Rurſus inducitur ab eo Therſites, viſu deformis, lingua maledicus, moribus incompoſitis. Ut plane populi effrænis agnoſcas imaginem. Oppone & huic virum bonum, ducem perfectum, qui ſupervenit.

Hic quemcunque virum regum de ſtirpe videret,
Lenibus hunc verbis adſtans retinebat euntem:
Quem verò è populo clamantem, & vana moventem,
Hunc ſceptro percuſſit.

An aliud tibi facere videtur Socrates, cum regales principeſque viros lenibus verbis demulcet, & excipit: utputa Timæum aut Parmenidem, aliumve regium hoſpitem:

Quem verò è populo clamantem & vana moventem
Aſpicit,

hunc oratione aſpera increpat: puta Thraſymachum aliquem, aut ſi quis alius convitiator & maledicus? Rurſus ad Homerum redeamus, ejuſque Barbaros. Nam & hîc vitia virtuteſque inter ſe oppoſitas videbis. Intemperantiam Paridis, temperantiam Hectoris: timiditatem Paridis, fortitudinem Hectoris.

ſuit vocem ἐσθίοι. [17] *In* MS. *Reg.* & *Flor. ut ex Paccii verſione liquet, additur,* ἢ Πῶλον, ἢ Καλλικλέα, ἢ τινὰ ἄλλον &c. *Recte.*

Ἕκτορα· κἂν τοὺς γάμους αὐτῶν ἐξετάζῃς, ὁ μὲν, ζηλωτὸς, ὁ δὲ, ἐλεεινὸς· ὁ μὲν, ἐπάρατος, ὁ δὲ, ἐπαινετός· ὁ μὲν, μοιχικὸς, ὁ δὲ, νόμιμος. Θέασαι δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς νενεμημένας κατ' ἄνδρα, τὴν μὲν ἀνδρείαν κατὰ τὸν Αἴαντα, τὴν δὲ ἀγχίνοιαν κατὰ τὸν Ὀδυσσέα, τὸ δὲ θάρσος κατὰ τὸν Διομήδην, τὴν δὲ εὐβουλίαν κατὰ τὸν Νέστορα αὐτόν. Οὗτος ἄρα εἰκόνα ἡμῖν ὑποτίθεται χρηστοῦ βίου, καὶ ἀρετῆς ἀκριβοῦς· ὥστε καὶ ἀπέδωκεν αὐτῷ ἥμισυ τῶν αὐτοῦ [18] ἔργων. Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς συλλήβδην εἰπεῖν, ἴχνη βραχέα μακρῶν λόγων. Εἰ δ' ἔτι χρὴ καὶ περὶ θεῶν ὀλίγα ἄττα δείγματα τῆς Ὁμήρου γνώμης ἐνεγκεῖν, ἑνὶ τῷ παρὰ Πλάτωνος ὥσπερ εἰκόνι τὰ λοιπὰ εἰκαζόμενα, κατὰ τὸ ἦθος τοῦ λόγου, τὰ πρεσβύτερα τοῖς νεωτέροις· ἐπείπερ ταύτῃ κειτέον. Ὁ γὰρ δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, λέγει που καὶ ὁ Πλάτων· καὶ ὀχεῖται αὐτῷ ὁ Ζεὺς ἐπὶ πτηνοῦ ἅρματος, καὶ ἡγεῖται θεῶν. Ὁμήρῳ δὲ ὁ στρατηγὸς Ζεὺς λέγει,

> [19] Μήτε τις οὖν θήλεια θεὸς [20] τόδε, μήτε τις ἄρσην
> Πειράτω διακέρσαι ἐμὸν ἔπος· ἀλλ' ἅμα πάντες
> Αἰνεῖτ', ὄφρα τάχιστα τελευτήσω τάδε ἔργα·

Καὶ μετὰ τοῦτο αὐτῷ καὶ τὸ ἅρμα ζεύγνυται, καὶ οἱ ἵπποι θέουσιν,

> [21] Ὠκυπέτα χρυσέῃσιν ἐθείρῃσιν κομόωντες.

Ζεύγνυται δὲ καὶ Ποσειδῶνι ἅρμα ἐν θαλάττῃ,

> [22] Βῆ δ' ἐλάαν ἐπὶ κύματ', ἄταλλε δὲ κήτε' ὑπ' αὐτῷ.

Ἔχει δὲ καὶ ὁ Ἅδης αὐτῷ τρίτην ἀρχὴν, τριχθὰ δὲ Ὁμήρῳ δέδασται τὰ πάντα. Ποσειδῶν μὲν ἔλαχε,

> ----- [23] Πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ,

Ἅδης δ' ἔλαχε,

> ---------------- [24] Ζόφον ἠερόεντα,

Ζεὺς δὲ οὐρανόν. Ὦ τῆς δικαίας καὶ φιλοσόφου [25] νομῆς. Εὕροις δ' ἂν καὶ ἄλλας παρ' Ὁμήρῳ ἀρχὰς καὶ φύσεις παντοδαπῶν [26] ὀνομάτων· ὧν ὁ μὲν ἀνόητος ὡς μύθων ἀκούει, ὁ δὲ φιλόσοφος, ὡς πραγμάτων. Ἔστιν αὐτῷ καὶ ἀρετῆς ἀρχή· ἀλλ' Ἀθηνᾶ λέγεται, καὶ τῷ ἔχοντι παρίσταται ἐν πάντεσσι πόνοισιν. Ἔστι καὶ ἔρωτος· ἀλλὰ τὴν αἰτίαν ἡ Ἀφροδίτη ἔχει, καὶ τοῦ κεστοῦ κρατεῖ, καὶ μεταδίδωσι τοῦ πόθου. Ἔστι καὶ τέχνης· ἀλλ' ὁ Ἥφαιστος τὴν αἰτίαν ἔχει, καὶ τοῦ πυρὸς κρατεῖ, καὶ μεταδίδωσι τῆς τέχνης. Ἀρχὴ δὲ αὐτῷ καὶ Ἀπόλλων χρεῦ,

[18] Heinſ. addit. ὁ Ἀγαμέμνων. *Neſtori enim multùm tribuit Agamemnon, ut notum eſt iis qui Homerum legêrunt.* [19] *Il.* Θ. *v.* 8. [20] *In Homeri exemp.* τόγε. [21] *Ib. v.* 42. [22] *Il.* N. *v.* 27. [23] *Iliad.* O. *v.* 190. [24] *Ibid. v.* 191. [25] *Philoſophicam vocat diviſionem, quià naturæ rerum conſentanea eſt, ſi locum* ἀλληγορικῶς *explices; intelli-*

καὶ

ris. Quin & conjugium eorum ſi conſideres, alter hac in parte felix, alter miſeratione dignus eſt, alter deteſtandus, laudandus alter, alter adulter, alter legitimus maritus eſt. Conſidera & reliquas virtutes, viritim diviſas. Fortitudinem Ajaci, ſolertiam Ulyſſi, audaciam Diomedi, conſilii prudentiam Neſtori tribuit: in qua probæ vitæ abſolutæque virtutis imaginem habemus. Quare alteram illi operum ſuorum partem Agamemnon aſcribit. Et hæc quidem, ut paucis abſolvam, nihil aliud quam quædam eorum quæ ab eo multis proponuntur ſunt veſtigia. Quod ſi & de Diis nonnulla, è quibus Homeri inſtitutum appareat, adferre lubeat: cum unico Platonis exemplo, tanquam imagine quadam, conferemus reliqua; antiqua dico cum recentioribus: ut orationis appareat indoles, ſiquidem hoc potiſſimum nunc agimus. *Magnus namque in cœlo Jupiter*, ait Plato alibi: Jovemque introducit, qui alato invehitur curru, deoſque ducit reliquos. Apud Homerum imperator reliquorum ita loquitur Jupiter:

Ne quis ſive Deus ſeu ſit Dea, gaudeat illos
Sermones nobis evertere: ſed mea quiſque
Conſilia probet, ut confeſtim facta ſequantur.

Et cum dicto currus illi jungitur, equi currunt,

Veloces, pulchréque aurato crine comantes.

Etiam Neptuno in mari currus jungitur.

Sic fluctus petit: heic exultant maxima cete.

Pluto illi tertium regnum obtinet: trifariam enim Homero diviſa ſunt omnia: Neptuno tribuitur,

-------------*canis ut vivat ſemper in undis*
Æquoris,

Pluto incolit

--------------*triſtes caliginis umbras*,

Jupiter vero cœlum. O accuratam diviſionem, vereque philoſophicam! Sunt & alia apud Homerum diverſarum rerum principia & ortus. Quæ dementes pro fabulis habent: Philoſophi pro rebus graviſſimis. Invenies virtutis principium: ſed ſub Minervæ nomine, quæ præſtantibus viris quocunque in labore fert ſubſidium. Eſt & amoris: ſed Veneri aſcribitur, quam ceſto præficit, quæ amorem immittit. Eſt & artificii: ſed hoc Vulcani eſt, qui igni præficitur, qui artes hominibus tradit. Apollo choreas orditur, Muſæ cantum, bellum Mars,

---

guntur enim tria elementa, Ignea ſubſtantia, aer, & aqua. Heraclides *Pontic. Alleg. Homer. p.* 465. Οὐ μὰ Δί', ὁ κλῆρος ὁ μυθευόμενος ἐν Σικυῶνι ταῦτα, καὶ διαίρεσις ἀδελφῶν οὕτως ἀνώμαλος ὥστ' οὐρανὸν ἀνατεθεῖναι θαλάττῃ καὶ Ταρτάρῳ. —— Τῇ μὲν πυρώδει φύσει τόπον ἔνειμεν οὐρανόν, τὴν δ' ὑγρὰν οὐσίαν Ποσειδῶνι προσέθηκε. Τρίτην δὲ Ἀΐδην τὸν ἀφώτιστον ἀέρα δηλοῖ. [26] *Divinorum, quæ Dei operibus imponebant. Hoc enim modo Ethnicam Theologiam exponunt Allegoriſtæ. Vid.* Phurnuti *libellum de naturâ Deorum, &* Lactant. *Inſt. Div. lib. II, c.* 6.

καὶ μῆτις φύσεως, καὶ Ἄρης πολέμου, καὶ Αἴολος πνευμάτων, καὶ ὠκεανὸς ποταμῶν, καὶ Δημήτηρ καρπῶν· καὶ οὐδὲν μέρος Ὁμήρῳ ἄθεον, οὐδὲ δυνάστου ἄπορον, οὐδὲ ἀρχῆς ἔρημον, ἀλλὰ πάντα μεστὰ θείων ὀνομάτων καὶ θείων λόγων, καὶ θείας τέχνης. [27] Κἂν ἐπὶ τὰ στοιχεῖα ἔλθῃς καὶ τὴν τούτων πόλεμον, ὄψει μάχην ἐν τῷ Τρωϊκῷ πεδίῳ, οὐ Τρώων καὶ Ἀχαιῶν, καὶ ὀλλυμένων καὶ ὀλλυμένων, αἵματι ῥεούσης τῆς γῆς, ἀλλὰ πυρὸς καὶ ποταμοῦ μάχην, τοῦ μὲν οἰδαίνοντος καὶ ἀνισταμένου λαμπρῷ καὶ συνεχεῖ τῷ κύματι, τοῦ δὲ ταῖς δίναις ἐμπίπτοντος ἀκμαίᾳ ῥιπῇ, φλέγοντος μὲν τὰς κόμας καὶ τὸ κάλλος τοῦ ποταμοῦ, ἰτέας καὶ μυρίκας, καὶ λωτὸν καὶ θρύον, φλέγοντος δὲ αὐτοῦ τὰ φορήματα, καὶ τὰ θρέμματα.

[28] Τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες οἳ κατὰ δίνας,
Οἳ κατὰ καλὰ ῥέεθρα κυβίστων ἔνθα καὶ ἔνθα.

* Ἄπιστος δ' ἂν ἦν ὁ πόλεμος οὗτος, ἀλλὰ ἡ Ἥρα ἀκούεται καὶ διαλύει τὸν πόλεμον, καὶ τὰ στοιχεῖα συνάγει. Ἔα μοι ταυτὶ τὰ αἰνίγματα· σκόπει τὰ σὰ, τὰ ἀνθρώπινα. Οὗτος τῆς πολιτείας τρόπος, οὐκ ἐν Πειραιεῖ πλαττόμενος, οὐδὲ ἐν Κρήτῃ νομοθετούμενος, ἀλλ' ἐπὶ προφάσει Ἡρωϊκῇ ὑπὸ φιλοσόφου δεικνύμενος, δι' οἰκονομίας Ἡρωϊκῆς· ἄρχοντες αὐτουργοὶ, προβουλευόμενοι· ἀριστεῖς ἀγαθοὶ, προπολεμοῦντες· γυνὴ σώφρων, ἀντιτασσομένη ὑβρισταῖς νεανίαις· βασιλεὺς δίκαιος, ξενοδοχῶν ἀλήτην ξένον· ἀνὴρ σώφρων, παντοίαις συμφοραῖς ἀντιτεχνώμενος. Δείξω δέ σοι καὶ πολιτείας ἄλλας * ἀντιτεταγμένας δημιουργίαις αὐταῖς· [29] Ὅμηρος μὲν λόγῳ, Ἥφαιστος δὲ χρυσῷ· ἐν τῇ μὲν ῥαγάμοι τε καὶ ᾠδαὶ, καὶ χοροὶ, καὶ
[30] δικάζοντες βασιλεῖς, καὶ * ἑπόμενοι λαοί.

[31] Τὴν δ' ἑτέρην πόλιν ἀμφὶ δύο στρατοὶ εἵατο λαῶν.

Κἂν ἀπιστῇς τῷ πλάσματι, οὐκ ἀπορήσεις λόγων ἀληθεστέρων. Αὗταί σοι νησιωτικαὶ πόλεις, ἡ μὲν Φαιάκων, ἡ δὲ Ἰθακησίων· τῆς μὲν ἄρχει αἰδὼς, τῆς δὲ ὕβρεις· τῆς μὲν βασιλεῖς ἔννομοι, τῆς δὲ ἄδικοι μνηστῆρες· οἱ μὲν τὸν βασιλέα ἐρχόμενον, θεὸν ὡς εἰσορόωσιν, οἱ δὲ, τοῦ βασιλέως ἐπιβουλεύουσι τῷ γάμῳ· τέλος δὲ ἑκατέροις, τοῖς μὲν, εὐφροσύνη διηνεκὴς, καὶ βίος ἄλυπος, καὶ ὑποδοχὴ ξένων, καὶ θαλάττης στόλοι, καὶ γῆς καρποί· τοῖς δὲ ἑτέροις ὄλεθρος ἀθρόος ἐν αὐταῖς ταῖς ἡδοναῖς. Τοῦτο τέλος μοχθηρίας ὑβριζούσης, τοῦτο τέλος ἀνεπιτιμήτου ἐξουσίας. Αὐτόν γε μὴν τὸν Ὀδυσσέα οὐχ ὁρᾷς, ὡς παντοίαις

[27] *Iliad.* Φ. *v.* 341. [28] *Ibid.* *v.* 353. * Ἄπαιστος H. St.
* Heinſ. *legit* ἀντιτεταγμένας. Ἐδημιούργησεν αὐταῖς Ὅμηρος. *Vel, ſi hæc conjectura non placeat, idem monuit poſt vocem* αὐταῖς *ſuppleri poſſe* συναμφοτέροις ἐπίσημον, *vel ſimile quiddam.* [29] *Achillis ſcutum deſcribit* Homer. *Iliad.* Σ. *v.* 483. *unde, quæ noſter habet, ſunt depromta.* [30] Δικά-

συμφο-

ventos producit Æolus, fluvios Oceanus, fruges Ceres. Ut nulla pars naturæ totius ſit Homero ſine Diis, ſine præfecto, ſine imperio, ſed omnia divinis nominibus, omnia divinis ſermonibus, omnia divinis abundent artibus. Quod ſi elementa eorumque ſpectes diſcordiam, videbis pugnam in Trojano campo, non Græcos inter eorumque adverſarios, non cædentes inter cadenteſque,

Sanguine inundatâ terrâ,----

ſed ignis & fluvii: quorum alterum intumeſcere videbis magniſque ac crebris aſſurgere undarum fluctibus: alterum violento impetu ipſis fluvii incumbere vorticibus, comaſque ejus ac totum ornatum amburere: ſalices videlicet & myricas, lotumque, & juncos: tum alumnos ejus, & quæ fert reliqua.

Anguillæ, piſceſque alii, qui flumine pulchro
Hinc atque hinc duxere choros, torrentur ubique.

Nec componi pugna niſi Junonis interventu potuiſſet, quæ contentionem dirimit, bellum componit, elementa conjungit. Sed hanc allegoriam prætermittamus: ac ea potius quæ noſtra ſunt, quæ ad hominem ſpectant, videamus. Hæc Reip. forma non in Pyræeo fingitur, neque in Creta ſancitur, ſed à vero Philoſopho heroicis exemplis, heroica operis forma, delineatur. Hic principes, qui ipſi res gerunt, ſed non ſine maturo conſilio, videbis. Hic belli duces præſtantiſſimos, ſed qui in acie præcedunt. Hic caſtam in medio libidinoſiſſimorum juvenum mulierem. Hic regem probum, qui erronem excipit hoſpitio. Virum bonum, qui omnibus calamitatibus totam opponit induſtriam. Oſtendam & Reſp. tibi duas, planè operibus inter ſe oppoſitas, quas Homerus verbis, auro delineavit Vulcanus. In altera nuptiæ, cantus vigent, & tripudia; reges judicant, populus litigat:

Aſt aliam cingunt urbem duo caſtra virorum.

Si non hoc ſatis manifeſtum videtur tibi, aliud habebis manifeſtius. Cogita duas inſulanas urbes, alteram Phæacum, alteram Ithacenſium. In altera verecundia, in altera obtinet contumelia. In altera reges juſti, in altera injuſti proci. Illi regem venientem Dei inſtar venerantur: hi regis inſidiantur uxori. Sed & finis illis eſt diverſus. His hilaritas perpetua, vita ſecura, hoſpitalitas: in mari claſſes, in terra fructus. Illi in ipſis ſuis voluptatibus radicitus pereunt. Hic exitus contumelioſam excipit nequitiam, hic immoderatæ licentiæ eſt finis. Ipſum vero Ulyſſem nonne vides, quo pacto dum om-

ζοντας βασιλεῖς in Scuto rectè poſuit Homerus; *Reges enim primum ſunt electi ut controverſiarum eſſent judices.* Heſiod. *Theog. v.* 88.

Τοὔνεκα γὰρ βασιλῆες ἐχέφρονες, οὕνεκα λαοῖς
Βλαπτομένοις ἀγορῆφι μετάτροπα ἔργα τελεῦσι
Ῥηϊδίως &c.

* Νεικέμενοι Heinſ. ‡ Il. Σ. v. 509.

nibus

συμφοραῖς [32] ἀντιτεχνώμενος ἀρετῇ σώζει καὶ τὸ δι' ἐκείνην θάρσος· τοῦτο αὐτῷ τὸ ἐκ Κίρκης μῶλυ, τοῦτο τὸ ἐν θαλάττῃ κρήδεμνον, τοῦτο τῶν Πολυφήμου χειρῶν τὸν ἄνδρα ἐξάγει, τοῦτο ἐξ Ἅδου ἀνάγει, τοῦτο πηγνύει σχεδίαν, τοῦτο πείθει Ἀλκίνουν, τοῦτο ἀνέχεται βαλλόντων μνηστήρων. Ἶρου παλαίοντος, Μελανθέως ὑβρίζοντος· τοῦτο ἐλευθεροῖ τὴν ἑστίαν, τοῦτο τιμωρεῖται γάμον, τοῦτο ἄνδρα ποιεῖ διογενῆ καὶ θεοῖς εἴκελον, οἷον ἀξιοῖ Πλάτων εἶναι τὸν εὐδαίμονα.

---

[1] Εἰ τέχνη ἡ ἀρετή.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ'.

ΚΑΙ πῶς ἄν τις τῶν φιλοσόφων ἀποδέξαιτο ἄλλο τι τὴν ἀρετὴν λέγοντος εἶναι, καὶ μὴ τέχνην; σχολῇ γὰρ ἂν εἴη τέχνη τι ἄλλο, εἴ περ μὴ ἡ ἀρετή· πλὴν εἰ μὴ ἄροτρον μὲν, τέχνης ἔργον, καὶ ἀσπὶς τέχνης, καὶ ναῦς, καὶ τειχίον· τὸ δὲ τούτοις χρώμενον, καὶ ἐπιστατοῦν, καὶ παρέχον τὴν ἑκάστου χρείαν ἅπαντι τῷ ἔχοντι εἰς δέον, καὶ τὴν ἐξ ἁπάντων ὠφέλειαν συντάττον εἰς κοινὸν τέλος, τοῦτο δή που τὴν ἀτεχνίαν φήσομεν. Δεινόν γε ὦ θεοὶ, καὶ δεινοῦ πέρα, εἰ ὁ μὲν κεραμεὺς ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει, καὶ ὁ σκυτοτόμος, καὶ ὁ τέκτων· ὁ δὲ φιλόσοφος μανθάνει μὲν, καὶ τέλος αὐτῷ ἡ ἀρετὴ ἔχει· ἔστι δὲ τοῦτο οὐ τέχνη, ἀλλά τι μάθημα ὑπὸ ἀτεχνίας διδασκόμενον. Καλῶς· ἔχε ἀτρέμας· οὐ γὰρ ἀτόπως ὑφηγῇ, οὐδὲ ἀτέχνως μὰ Δία· ἐγὼ δέ σου τὴν μὲν τέχνην ἐπαινῶ, τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῆς φέρε ἴδω τί καὶ λέγεις. Κεραμεὺς, φῄς, κεραμεύειν μανθάνει τέχνῃ, καὶ σκυτοτόμος σκυτοτομεῖν, καὶ τεκταίνειν τέκτων. Ἐγὼ δέ σοι ταῦτα μὲν δίδωμι, μανθάνειν ἕκαστον τῶν δημιουργῶν ἃ μανθάνει δρᾶν· τῆς δὲ τέχνης ἑκάστης οὐκ εἶναι τέλος, τὸ μαθεῖν τὴν τέχνην παρ' ἄλλου ἄλλον· τὴν μὲν γὰρ διαδοχὴν τοῦ εἰδέναι μάθησις ποιεῖ· ἡ δὲ χρεία τῶν τεχνῶν, οὐκ ἀπὸ τέχνης γίνεσθαι τέχνην, ἀλλ' ὑπὸ μὲν κεραμέως ἀμφορέα, ὑπὸ δὲ αὐλητοῦ αὔλημα, ὑπὸ δὲ στρατηγοῦ νίκην· τούτων δὲ ἕκαστον ἄλλο

---

[32] Ἀντιτεχνώμενον ἀρετὴ σώζει. H. St.

[1] *Eodem redit, ac ſi dixiſſet,* εἰ διδακτὸν ἡ ἀρετή. *De hâc quæſtione in partes abiêre Philoſophi; & aliis quidem affirmantibus, Platonici virtutem vel diſci vel doceri poſſe prorsùs negârunt, ei verò, cui adeſt, divinâ ſorte datam cenſuêrunt.* Plato in *Menon. p.* 24. E. Ἀρετὴ ἂν εἴη οὔτε φύσει, οὔτε διδακτόν· ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγιγνομένη, ἄνευ νοῦ οἷς ἂν παραγίγνηται. *Eandem rem in Theage, Protagorâ & Euthydemo agit Philoſophus. Contrarium docent* Cicero *de Nat. Deor. III.* 36. *&* Plu-

Ti

nibus virtutem moleſtiis opponit, etiam animum ab ea ſumat, & fiduciam? Hoc eſt illud Circes Moly, hæc eſt vitta illa quam in mari invenit, hoc Polyphemi manibus eripit virum, hoc ab inferis reducit, hoc cymbam illi fabricat, hoc Alcinoum perſuadet, hoc procorum ictus patienter perfert, hoc Iro parem in lucta reddit, hoc Melanthii contumeliis. Hoc domum illi liberat, uxorem vindicat, hoc virum efficit, qualem Homerus Jove genitum, Diis ſimilem, Plato felicem vocat.

An virtus ſit ars.

DISSERT. XVII.

QUis verò Philoſophum audiat, qui aliud virtutem eſſe dicat, quam artem? Equidem non video, quomodo aliud ars dici poſſit, ſi non poſſit virtus. Niſi fortè aratrum, aut clypeum, aut navem, aut murum, artis opus eſſe exiſtimes: id autem quod his utitur omnibus, his omnibus præeſt, omnium horum uſum eos, qui poſſideant, ex artis præſcripto docet, utilitatem quam ex iis percipere debeant, communem eundemque ad finem referre oſtendit, nihil minus quàm artem dicemus eſſe. Mirum Dii boni, & plus quàm mirum, ſi figulus, cerdo, ac faber, certam ad artem opus ſuum referre diſcant: Philoſophus verò diſcat quidem, nec alium ſibi finem quam virtutem proponat, id ipſum tamen non ars, ſed diverſa quædam ab arte ſit dicenda inſtitutio. Pulchre mehercules: ſufficit. Non enim abſurdum mihi exordium videtur per Jovem, aut imperitum. Quamvis enim illam, de qua agis, reprehendere artem non poſſum, permitte tamen ut videam, quid in ea præcipuè ſtatuas. Figulus, inquis, opus ſuum efficere arte diſcit, & cerdo ſuum, & ſuum faber. Ego verò minimè hoc tibi negaverim, ſingulos opifices diſcere ea, quæ efficere diſcunt: ſed potius ſingularum artium eum non eſſe finem, ut ab alio diſcat eas alius. Scientiæ namque ſucceſſionem diſciplina efficit: ipſe vero artis uſus non eſt ut ab arte ars fiat, ſed ut amphora à figulo, tibiæ cantus à tibicine, ab imperatore efficiatur victoria. His enim omnibus præter artem

---

tarchus *Op. Tom.* 2. *p.* 439. *& ſeq. Quemadmodum etiam Cynici & Stoici. Adi ſis* J. Lipſii *Phil. Sto. lib.* II *c.* 10. *Notandum tamen eſt, cùm aſſerat Plato,* ὅτι οὐ διδακτὸν ἡ ἀρετὴ, *virtutes tantum* ἠθικάς: *ab eo intelligi, non autem* διανοητικάς. *Nam* virtutes eas doceri & ſtuderi poſſe arbitrabatur *Plato*, quæ ad rationabilem animam pertinent, id eſt ſapientiam & prudentiam. *Verba ſunt* Apuleii *Phil. Plat. lib.* 2. *p.* 17. *Vid. &* Alcin. *de doct. Plat. c.* 27.

τι περὶ τὴν τέχνην, τέχνης τέλος καὶ ἐ τέχνη· ἐ γὰρ ὅ, τι μὴ τέχνη, καὶ ἀτεχνία εὐθύς· ἀτεχνία μὲν γὰρ, ἀφαίρεσις τέχνης, ἔνθα δεῖ τέχνης· ἐ τέχνη δὲ, τὸ ὑπὸ τέχνης μὲν γινόμενον, ἕτερον δὲ ὂν περὶ τὴν τέχνην. Ἆρ' ἡγῇ με σαφῶς λέγειν; ἢ φραστέον σοι ἐτωσὶ ἐνδηλότερον; καλεῖς τινα τέχνην ἰατρικὴν, καὶ ἄλλην αὖ ἀγαλματουργικήν· τέλος δὲ ἑκατέρας, ἔτε ἰατρικῆς ἰατρικὴ, ἔτε ἀγαλματουργικῆς ἀγαλματουργία· ἀλλὰ ἄγαλμα μὲν ἀγαλματουργίας, ὑγίεια δὲ ἰατρικῆς. Τί ἐν; Ἄλλο τι εἶναι ἡγῇ τὴν ἀρετὴν, ἢ ψυχῆς ὑγίειάν τε καὶ εὐσχημοσύνην; ἐτωσὶ δὲ αὐτὸ σκέψαι. Ψυχῇ καὶ σώματι καὶ λίθῳ, τρισὶ τέτοις ἐπινείμας τέχνας τρεῖς, ὧν αἱ μὲν ὗλαι κόσμε ἐνδεεῖς, ἡ δὲ τέχνη προσαγαγῦσα ἑκάστη ἑκάστῳ τὸ οἰκεῖον σχῆμα, περιέβαλε τὸν μὲν λίθον ῥυθμοῖς καὶ σχήμασιν, εἰς μορφῆς εἶδος· τὸ δὲ σῶμα ἁρμονίαις καὶ κράσεσιν, εἰς ὑγιείας μέτρον· τὴν δὲ ψυχὴν, συμμελείαις καὶ εὐκινησίαις εἰς ἀρετῆς κόσμον· κἂν καλῇς τι τέτων τέχνην, τὸ τῆς δεδράσαντος ὄνομα τῷ ποιηθέντι [2] ὑπὸ φιλίας προστεθεὶς, ἔτω μοι δοκεῖς καλεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ἥλιον καλῇς τὴν ἐξ ἡλίε αὐγὴν, ἑτέραν ἔσαν τῆς ἡλίε, καὶ ἐκ αὐτὸν ἥλιον. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἀμφοτέρωθεν σκόπει τὸ λεγόμενον. Ἐξετάζωμεν τί μὲν τέχνη, τί δὲ ἀρετή. Τέχνην τοίνυν ἄλλο τι ἡγῇ ἢ λόγον ἐπὶ τέλος ἰόντα; [3] τὸ μὲν διὰ χειρεργίας σῶμά τι ἀπεργαζόμενον, ὃ καλῦμεν ποίημα· ἢ οἷον οἰκίαν οἰκοδόμε, καὶ ναυπηγῦ ναῦν, καὶ γραφέως εἰκόνα· τὸν δὲ αὖ πράξεώς τινος ἐργαστικὸν, ἐκ ἄνευ σώματος ἀπεργαζόμενον, ἀλλ' ἐν μὲν στρατηγίᾳ νίκην, ἐν δὲ ἰατρικῇ ὑγίειαν, ἐν δὲ πολιτικῇ δικαιοσύνην· τρίτον δ' αὖ τεχνῶν εἶδος, αὐτὸν λόγον ἄνευ σωμάτων ἐφ' ἑαυτὸν κρατυνόμενον, περὶ αὐτὸν τὴν πραγματείαν ἔχοντα, ὁποῖαι τέχναι γεωμετρικαὶ καὶ ἀριθμητικαὶ, καὶ ὅσαις τὸ τέλος διανοητικόν· αὐτὸ τῦτο, ἔτε δὴ πρακτικὸν, ἐδὲ ποιητικόν. Εἶεν. Τριῶν δ' ὄντων τέχνης γενῶν, κατὰ ποῖον αὐτῶν τὴν ἀρετὴν τάξομεν, εἴπερ τέχνη; κατὰ τὸ ποιητικόν; ἐδὲ αὐτὸς φήσεις· ἀλλὰ ἀμφισβητήσιμον ἔσται σοι τὸ τῆς πράξεως πρὸς τὴν θεωρίαν. Ἐγὼ δὲ ἐδέτερον μὲν ἀφαιρῶ τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἑκάτερον ἑκατέρῳ ἀνακεράσας, [4] ἐπιμετρήσας τι ἐπὶ τέτοις καὶ ἄλλο τὸ ἐξ ἁπάντων ξυστὰν, ἕτερον εἶναί φημι ἑκάστε ἀφ' ὧν συνέστη. [5] Οἷον

---

[2] *Perplacet* Scaligeri *conjectura, qui legit* ὑπ' ἀφελείας. — [3] *Hanc artium ſive ſcientiarum diviſionem Platoni debet* noſter. Τῆς ἐπιστήμης (κατὰ Πλάτωνα) εἴδη ἐστὶ τρία· τὸ μὲν γάρ ἐστι πρακτικόν· τὸ δὲ ποιητικόν· τὸ δὲ θεωρητικόν. Ἡ μὲν γὰρ οἰκοδομικὴ καὶ ναυπηγικὴ, ποιητικαί εἰσιν, ἔστι γὰρ αὐτῶν ἰδεῖν ἔργον πεποιημένον. Πολιτικὴ δὲ καὶ αὐλητικὴ καὶ κιθαριστικὴ, καὶ αἱ τοιαῦται πρακτικαί· ἐ γάρ ἐστιν ἐδὲν ἰδεῖν θεατὸν αὐτῶν πεποιημένον, ἀλλὰ πράττουσί τι· —— ἡ δὲ Γεωμετρικὴ καὶ ἁρμονικὴ καὶ ἀστρολογικὴ, θεωρητικαί·

finis propoſitus eſt alius ab arte. Non enim continuo quod ars non eſt, artis eſt privatio. Quod ſi ars auferatur ubi arte opus eſt, id erit artis privatio. Non ars autem eſt quod ab arte fit quidem, aliud tamen eſt ab arte. Utrum ſatis manifeſtè tibi loqui videor, an planius hoc modo dicendum erit? Eſtne ars aliqua quam medicam dicis, eſtne alia quam ſtatuariam? Harum utriuſque finis eſt, non medica ars medicæ, nec ſtatuaria ſtatuariæ: verum hujus quidem ſtatua, illius verò ſanitas. Quid ergo? Aliudne virtutem eſſe putas, quam ſanitatem, rectamque animi habitudinem? Ita hoc quod dico collige: Tribus his, animæ, corpori, & lapidi, tres diverſas tribue artes: eas autem nudam fac materiem eſſe quæ adhuc forma careat. Itaque ars peculiarem addat ſingulis formam. Ac primo lapidi concinnitatem figuramque, ut eſſe facies incipiat. Corpori aptam diſpoſitionem, humorumque mixtionem, ut ſanitatem recipiat. Animæ poſtremo congruentiam aptam habilitatemque, ut virtutem admittat. Quod ſi aliquid ex his tribus artem voces, ipſique operi nomen quod autoris eſt præ ſimplicitate nimia tribuas: non aliud mihi facere videris, quam ſi ſplendorem ſolis, ſolem voces, qui alius ab ipſo ſole eſt, non ſol ipſe. Sed potius utrinque id de quo agimus, videamus. Inquiramus quid ſit ars, quid ſit virtus. Aliudne artem eſſe arbitraris, quàm rationem quæ ad finem ſuum tendit? Ut interdum beneficio manuum corpus efficiat, quod opus dicitur: ſicut domum architectus, navem naupegus, imaginem pictor. Interdum verò actionem, quæ ſine corpore non efficitur: ſicut imperator victoriam, ſanitatem medicus, juſtitiam politicus. Tertia ſpecies artium eſt, quæ ipſam per ſe rationem, ſine corporibus in opere ſuo occupatam, ſibi vindicant: quales Geometricæ Arithmeticæque ſunt, & ſi quæ alia eſt, cujus finis eſt intelligentia: quæ neque ad actionem ſpectat neque ad opus. Eſto. Cùm ergo tria ſint artium genera, quò virtutem referemus, ſiquidem ea ars eſt? An ad eas quæ opus efficiunt? Ne ipſe quidem dices. Supereſt ergo ut inter ſe concertent actio & contemplatio. Ego neutrum quidem demo virtuti, ſed ita utrumque utrique miſceo, ut & aliquid aliunde addam: quod cum feci, aliud id quod ex omnibus conſtat, à ſingulis è quibus conſtat, eſſe dico. Ut ſi quis, exempli cauſa, humanum corpus ignem eſſe

ὅτι γὰρ πράττουσιν, ὅτι ποιοῦσιν εἶδεν. &c. Diog. Laërt. *lib. III. p.* 89.
[4] Heinſ. *hunc locum ſic interpungit.* Ἐπιμαρτύρησας τι ἐπὶ τέχνης καὶ ἄλλο, τὸ ἐξ ἁπάντων ξυστὰν ἕτερον εἶ καὶ τὰ ἕξις. [5] *Platonicorum erat ſententia, corpus ex quatuor elementis conſtare.* Οἱ δὲ θεοὶ ἔπλασαν μὲν πρωτουργοὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος. Alcin *Phil. Plat. c.* 17. Τεττάρων γὰρ ὄντων γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος. Plato in *Timæo p.* 548. *B.*

εἴ τις τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα πῦρ εἶναι λέγοι, ἢ γῆν, ἢ ἀέρα, ἢ νὴ Δία ὕδωρ· εἴποιμι ἂν δήπου ὡς οὔτε πῦρ ἐστι τὸ σῶμα, οὔτε γῆ, οὔτε ἀήρ, οὔτε ὕδωρ· τὸ γὰρ ἐξ ἁπάντων μιχθέν, οὐκ ἔστιν ἕκαστον ἐκείνων ἀφ' ὧν ἐμίχθη· πῶς οὖν ἀρετὴ μετέχουσα θεωρίας καὶ πράξεως, οὐκ ἔστι τέχνη; ταύτῃ μοι λέγοντι ἕπου· λέξω δὲ οὐκ ἐμαυτοῦ λόγον, ἀλλ' ἐξ Ἀκαδημίας ὁρμηθέντα, καὶ ἐπιχώριον τῆς Πλάτωνος μούσης τε καὶ ἑστίας· ἀπεδέξατο δ' αὐτὸν καὶ Ἀριστοτέλης αὐτός. Ἐγὼ δὲ καὶ πορρωτέρω ἐπανάγω· ὑποπτεύω γὰρ [6] ἐξ Ἰταλίας Ἀθήναζε ἐλθεῖν τὸν λόγον, Πυθαγορείων τινῶν ἐμπορίαν ταύτην καλὴν στειλαμένων εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ὁ δ' οὖν λόγος ταύτῃ ἔχει. Ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ νενέμηται δίχα κατὰ πρώτην νομήν· καὶ τὸ μὲν αὐτῆς ἐστι λόγος, τὸ δὲ πάθος. Τούτων δὲ ἑκάτερον πονηρῶς ἔχον καὶ κινούμενον ἀτάκτως, συλλήβδην καλεῖται ὀνόματι ἑνὶ τῷ αἰσχίστῳ, κακία προσαγορευόμενον· γίγνονται δὲ αἱ πηγαὶ καὶ αἱ φύσεις τοῦ αἴσχους τούτου ἐκ τῆς θατέρου τῶν μορίων πλημμύρας τε καὶ ἐπιρροῆς, ἐπειδὰν τὰ πάθη ζέσαντα ἐπικαύσῃ τὴν ψυχήν, καὶ τὰς τοῦ λόγου βλαστήσεις τε καὶ ἐκφύσεις ἐπιταράξῃ. Καθάπερ τῶν ποταμῶν οἱ χειμέριοι ὑπὲρ τὰς νομίμους ὁδοὺς ἀναχεόμενοι ἐπὶ γεωργίαν ἀρότου καὶ φυτουργίας, ἐπεθόλωσαν τὴν σωτηρίαν τῶν ἔργων καὶ τὸν κόσμον· οὕτω καὶ ψυχὴ ὑπὸ ἀμετρίας παθῶν, ἐξίσταται τῶν λογισμῶν, καὶ δόξαι τότε αὐτῇ ψευδεῖς καὶ πονηραὶ παρὰ τὴν αὐτῆς φύσιν διανίστανται. Αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῶν μεθυόντων πάθος. Ἡ πλησμονή, ἐπεγείρασα τὰ ἔνδον νοσήματα, ὥσπερ ἐκ φωλεοῦ ἑρπετά, συγχεῖ τὸ νοῦν, καὶ φθέγγεσθαι προσαναγκάζει τὰς τῶν [7] ἑρπετῶν τούτων φωνάς. Εἰ δέ σοι καὶ σαφεστέρας εἰκόνος δεῖ, [8] ὀχλοκρατίᾳ τινὶ εἰκαστέον τὴν τῆς ψυχῆς πονηρίαν· ἐπειδὰν πόλεως τὸ μὲν ἐπιεικὲς πᾶν βιασθὲν δουλεύῃ, τὸ δὲ ἀνόητον καὶ παντοδαπὸν ἐπιχειρῇ ἄρχειν, ὑπὸ ἐξουσίας ἀδεοῦς θρασυνόμενον· ἀνάγκη γάρ τινα τὴν τοιαύτην πόλιν πολύφωνόν τε εἶναι καὶ πολυμερῆ καὶ πολυπαθῆ, καὶ μεστὴν παντοδαπῶν ἐπιθυμημάτων· ἀκόλαστον μὲν ἐν ἡδοναῖς, ἀκατάσχετον δὲ ἐν ὀργαῖς, ἄμετρον δὲ ἐν τιμαῖς, ἀστάθμητον δὲ ἐν εὐτυχίαις, δυσανάκλητον δὲ ἐν συμφοραῖς· ὅταν Περικλῆς μὲν οἴχηται, φεύγῃ δὲ Ἀλκιβιάδης, ἀποθνήσκῃ δὲ Σωκράτης, ἀνίστηται δὲ Νικίας· ἐπιθυμῇ

[6] *Doctrinam, quæ ſequitur de animæ partibus, & vitiorum ortu, reverà ſcriptis ſuis propoſuêre Pythagorici.* Theages Pythagor. *lib. de virtutibus.* Ἔχει δὲ καὶ ὁ τᾶς ψυχᾶς διάκοσμος οὕτως. Τὸ μὲν γάρ τι αὐτᾶς ἐστι λογισμός, τὸ δὲ θύμωσις, τὸ δὲ ἐπιθυμία· λογισμὸς μέν, ὁ κρατέων τᾶς γνώσιος· θυμὸς δέ, ὁ κρατέων τῶ μένεος· ἐπιθυμία δέ, ἁ κρατέουσα τῶ ἐπιθυμητικῶ ἀδέως. Ὅκα μὲν ὦν εἰς τὸ ἓν τὰ τρία ταῦτα μόλῃ, μίαν ἐπιδειξάμενα συναρμογάν, τόκα δὲ γίνεται ἀρετὰ καὶ ὁμόνοια ἐν τᾷ ψυχᾷ. Ὅκα δὲ στασιάζοντα ἀπ' ἀλλάλων ἀπίωντι, τόκα δὲ γίνεται κακία. *Plura ſunt verba*

δὲ

dicat, aut terram aut aerem, aut, ſi Diis placet, aquam: Ego ignem negarem eſſe, negarem terram, negarem aërem, negarem aquam. Quod enim ex omnibus eſt mixtum, aliud eſt à ſingulis è quibus mixtum eſt. Cur ergo virtutem dico, quamvis & actionis & contemplationis ſit particeps, non eſſe artem? Sequere quæ ſum dicturus. Non enim meum eſt quod affero, ſed jam olim ex Academia deducta opinio: nata in familia Platonis, ejuſque Muſico lepore non indigna, quam & ipſe admiſit Ariſtoteles: quamvis ego latius etiam originem extendam illius, ut qui credam ex Italia Athenas veniſſe, nec alios quàm Pythagoricos fuiſſe, qui primi præclaram hanc mercem in antiquam advexerint Græciam. Ea autem eſt talis. Bifariam anima hominis primò omnium dividitur. Hujus altera pars ratio, altera affectus dicitur. Quarum utraque ſi aut male habeat, aut inordinate moveatur, uno ſimul nomine fœdiſſimo improbitas dicitur. Fontes autem primaque mali hujus cauſa, ex illuvie quaſi & exundatione exiſtit: quotieſcunque ille affectuum fervor animum accendit: quoties pullulantem quaſi & efflorefcentem rationis vim confundit. Non aliter quam hyberni torrentes ſolent, qui ſi legitimum ſuum ſemel exceſſerint alveum, ſataque ac plantas agricolarum invadunt, penitus inundant eos, ac deſtruunt. Eodem modo immodicis turbata affectibus anima, rationis præſcriptum excedit, falſæque in ea improbæque opiniones, & quæ cum natura ejus pugnant, efferre ſe incipiunt. Planè hoc ipſum, quod ebriis evenire ſolet: nimia enim illa crapula morbos, qui intus latent, educit, non ſecus quam è latibulis ſuis proſerpentes educuntur beſtiæ: atque ita mentem confundit, eamque voces non ſuas, ſed ejuſmodi belluarum cogit proferre. Quod ſi manifeſtiore etiam res illuſtranda eſt exemplo; lubet cum populari imperio improbitatem conferre animi. Quotieſcunque nimirum eo urbis res rediit, ut optimi quique in ſervitutem redacti parere cogantur: demens verò multorumque capitum populus, cui nimios addidit ſpiritus licentia, habenas ſibi vendicat: neceſſe eſt eam varias in voces, plurimas in partes, in affectus diverſiſſimos, in cupiditates innumerabiles, diviſam eſſe. Intemperantem in voluptatibus, in iracundia præcipitem, in gerendis ambiendiſque honoribus immodicam: in ſecunda fortuna ſine modo, in adverſa ſine ſpe eſſe. Cum Pericles abeat, Ariſtides exulet, moriatur Socrates, in expeditionem cogatur ire

quæ vid. apud Joan. Stobæum *Serm. I. p.* 10. [7] Ἐρωτικὰ *ſunt* οἰνοπάθη, *quæ nimiâ potûs copiâ ſanguini infusâ, excitantur.* Plato *de legg. lib.* 1. *p.* 573. *F.* Ἆρα σφοδροτέρας τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ θυμοὺς καὶ ἔρωτας ὁ τοῦ οἴνου πότος ἐπιτείνει; Κλ. Πολύ γε. [8] *Comparationem* ἐπιθυμητικοῦ ψυχῆς μέρους *cum Ochlocratiâ fusè perſequitur* Maximus *Diſſ. VI. p.* 66. *&* *ſeq.*

δὲ Κλέων μὲν Σφακτηρίας, Θράσυλλος δὲ Ἰωνίας, Ἀλκιβιάδης δὲ Σικελίας, καὶ ἄλλος ἄλλης γῆς ἢ θαλάττης· συνεπιθυμεῖ δὲ αὐτῷ πλῆθος ἀργὸν καὶ ἄτακτον καὶ μισθοφόρον, πανταχοῦ περιφερόμενον· ἀνάγκη τὰς ἐπιθυμίας ταύτας δουλείας γεννᾶν καὶ συμφορὰς καὶ τυραννίδα, καὶ πάντα δὴ τὰ ἔκτοπα ὀνόματα. Εἰσὶ καὶ ἐν ψυχῇ δημαγωγοὶ πονηροί, καὶ δῆμος ἀκόλαστος, Ἀλκιβιάδαι πολλοί, καὶ Κλέωνες, τὴν δειλαίαν οὐκ ἐῶντες ψυχὴν ἀτρεμεῖν, καὶ παραχωρεῖν τῷ ἐν αὐτῇ λόγῳ καὶ νόμῳ. Αὕτη τῆς ἐν ἀνθρώπῳ πολιτείας μοχθηρία. Ἀρετὴ δὲ ἧσπερ εἵνεκεν τοὺς πολλοὺς λόγους κατεστησάμεθα, ἔμπαλιν ἔχει, αὐτὸ ἐκεῖνο κατὰ τὴν [9] Λακωνικὴν πολιτείαν, ἧς τὸ τοιοῦτον μὲν πλῆθος ἄρχεται, τὸ δὲ ὀλίγον καὶ ἐπιεικὲς ἄρχει· καὶ τὸ μὲν σώζει, τὸ δὲ σώζεται· καὶ τὸ μὲν προστάττει, τὸ δὲ πείθεται· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἔργον, ἐλευθερία· ἑκάτερον δὲ ἑκατέρου ἐνδεές, καὶ τὸ ἄρχον τῶν ἀρχομένων, καὶ τὸ ἀρχόμενον τῶν σωζόντων. Καὶ περὶ ψυχὴν τὴν ἔχουσαν καλῶς, τὸν αὐτὸν τρόπον. Σώζει μὲν ὁ λόγος, σώζεται δὲ τὰ πάθη· μετρεῖ μὲν ὁ λόγος, μετρεῖται δὲ τὰ πάθη· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἔργον, ἐλευθερία. Ταύτης δή μοι πᾶν ὅσον θεωρητικὸν τέχνης εἶδος, κατὰ τὸν λόγον· τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ κοσμούμενον, κατὰ πάθη· καὶ τὸ μέν, σοφίαν κάλει, ἐπιστήμην οὖσαν· τὸ δὲ ἀρετήν, ὑπὸ ἐπιστήμης γινόμενον· ἐὰν δὲ [10] μὴ μεταθῇς τὰ ὀνόματα, καὶ τὴν ἐπιστήμην ἀρετὴν καλῇς, ἐρήσομαί σε ὑπὸ τίνος αὕτη γέγονεν· ἐκεῖνο γὰρ ἔσται ἡ ἐπιστήμη, οὐ τὸ ὑπ' αὐτῆς γινόμενον· τέχνην τεχνῶν τὴν ἐπιστήμην καλεῖς; ἀκήκοα· ἐπιστήμην ἐπιστημῶν; μανθάνω, καὶ ἀποδέχομαι τοῦ λόγου, ἐὰν ἕν τί μοι δῷς μικρὸν πάνυ. Τέχνην τεχνῶν τὴν τέχνην λέγε, καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν τὴν ἐπιστήμην λέγε· ἀπαλλάγηθι τοῦ ἑτέρου μέρους, καὶ σπένδομαι τῷ λόγῳ. Εἰ δὲ τὴν ἐπιστήμην φυλάττων, καὶ ἐξαιρῶν τὰ πάθη, τὸ τούτων σχῆμα τῇ ἐπιστήμῃ δίδως, ὅμοιον δρᾷς ὡς εἴ τις τὴν Φειδίου φυλάξας τέχνην, τὴν ὕλην ἀφελὼν προσθείη τῇ τέχνῃ τὸ τῆς ὕλης ὄνομα. Ἐπιστήμην ἄρχειν βούλει βίου καλοῦ; ἀρχέτω λόγος. Ἄρχειν βούλει; ἔστω κοίρανος οὗτος εἷς,

[11] ——— Ὦ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω.

Ἀλλ' ἄρχει τίνων; τίνας αὐτῷ δίδως ὑπηρέτας; τίνας χειρουργοὺς τῶν πράξεων; τὸ σῶμα. Εὐθὺς ὅρα τί δρᾷς· διαπηδᾷς τὴν τάξιν τῶν ἀρχομένων, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ τοὺς σκευοφόρους. Οὐχ ὁρᾷς τὸν κόσμον; ὁ στρατηγός, εἶτα οἱ λοχα-

9 *Monarchiam Ariſtocratiæ multùm antehabuit Plato, ideoque eam rationi frequenter aſſimilant Platonici*; ὀλιγαρχίαν *verò fieri volunt*, cùm vigor rationis elanguerit, ſuperiorque & robuſtior fuerit animæ portio, in quâ ira dominatur, *ut ait* Apuleius *Phil. Plat. lib. II. p.* 20. *Noſter autem* πάθη *mediocria*, λόγον *verò* κρατοῦντα *Oligarchiæ hic aſſignat.*

Nicias: Sphacteriam ambire Cleo incipiat, Ioniam Thraſyllus, Siciliam Alcibiades, aliamque alius terram aut mare: eorumque cupiditatibus plebs otioſa, incompoſita, mercenaria, & quæ facile quovis impellitur, ſubſcribat. Hic eas cupiditates neceſſe eſt ſervitutem, calamitates inducere & tyrannidem, & ſi quæ magis abſurda ſunt iſtis. Eodem modo & in animo multi ſeditioſi ſunt tribuni, populuſque intemperans: multi Alcibiadæ, multi Cleones, qui nec quieſcere, nec rationi ſuæ aut legi parere miſerrimam ſinunt animam. At vero virtus, cujus cauſa tam multa verba cædimus, contra ſe habet: planè ut Lacedæmoniorum Reſp. in qua tali ſub imperio vivit populus, minima pars, eaque optima imperat. Altera conſervat, conſervatur altera, altera jubet, paret altera: quodqne utramque ſequitur, libertas eſt. Eget altera pars altera: tam quæ imperat ea quæ paret, quam quæ paret conſervatione ejus & tutela quæ imperat. In anima bene conſtituta eodem agitur modo. Ratio eſt quæ conſervat & tuetur: qui conſervantur & præſidio egent ſunt affectus. Moderatur ratio, moderatione egent affectus: ex utroque libertas procedit. Jam quodlibet artium genus quod in contemplatione verſatur, ad rationem refer, quod ab ea tanquam materia adornatur, ad affectus. Et alterum quidem ſapientiam voca, quæ eſt ſcientia: alterum verò virtutem, quæ à ſcientia producitur. Quod ſi nomina tranſponas, ipſamque ſcientiam virtutem voces, quæram ex te unde ipſa procedat. Illud enim ſcientia dici debet, non quod ex ipſa procedit. Artem artium ſcientiam vocas? Audio. Scientiam ſcientiarum? intelligo, nec adverſabor, modo unum idque exiguum concedas mihi. Artem artium, dic artem, ſcientiam ſcientiarum, dic ſcientiam. A parte altera decede, nec futura eſt inter nos contentio: ſi enim ſcientiam ſervas, affectiones verò tollis, & quod iis convenit, ſcientiæ tribuis, perinde facis, ac ſi quis Phidiæ ſervet artem, tollat materiam: nomenque quod materiæ debetur tribuat arti. Viſne ſcientiam vitæ bene degendæ præeſſe? Imperet ratio. Viſne ut imperet? Sit hæc unica regina,

--Saturni dedit hec cui filius uni.

Sed quibus imperabit? quos illi trades ſatellites? quorum utetur opera? Corporiſne? Vide quid ſequatur ſtatim quæſo. Præteris eos qui parere debent: à duce tranſis ad calones. Neſcis quo pacto inſtruantur acies? Præcedit dux ex-

[10] *Particulam* μὴ *delendam putat* Heinſ. *Sed temerè; Noſter enim Diſſ. II. p.* 20. *habet*, ὁ δ' μὴ ἔχων, ὅτι μὴ ἀφαιρεθῇ. Qui autem non habet, quod auferatur: *ubi poſterior negativa manifeſtò* παρέλκει, *ut & apud alios Scriptores Atticos, quemadmodum illic notavimus.* [11] *Il. B. v.* 205.

γοὶ, καὶ μετὰ τούτους [12] ἐνωμοτάρχαι, εἶτα οἱ ὁπλῖται, οἱ πελτασταὶ, οἱ τοξόται· καταβαίνει ἠρέμα ἡ ὑπηρεσία ἀπὸ τῶν ὅλων, ἀπὸ τῶν ἀρίστων ἐπὶ τὰ φαυλότατα. Ἀλλ' ὁρῶ τὸ προέχθεν δὴ τοῦτο. Ὁ θεὸς οἰκονομεῖ τὸ πᾶν τοῦτο καλῶς καὶ τεχνικῶς καὶ ἐπιστημόνως. Τί δὲ οὐ μέλλει; τί οὖν; ἡ ἐπιστήμη, ἢ ἀρετή; εἰ μὲν γὰρ τὴν ἐπιστήμην τοῦ θεοῦ ἀρετὴν καλεῖς, οὐ νεμεσῶ τῶν ὀνομάτων· οὐ γάρ ἐστι θεῷ, καθάπερ ἀνθρώπῳ, τῆς ψυχῆς τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον· ἀλλ' ἁπλοῦν τὸ θεῖον αὐτὸ, [13] ὅ, τι περ νοῦς καὶ ἐπιστήμη καὶ λόγος· εἰ δὲ ἐν τῇ κράσει τοῦ κρείττονος πρὸς τὸ χεῖρον, τὸ τοῦ ἀρχομένου ὄνομα μετατίθης πρὸς τὸ κρεῖττον, μέχρι μὲν τῆς φωνῆς ἀνέχομαι, τὸ δὲ πρᾶγμα οὐ δίδωμι. [14] Τὴν ἀρετὴν τὴν ἐπιστήμην, εἰ βούλει, κάλει, τὴν δὲ ἐπιστήμην τὴν ἀρετὴν μὴ κάλει· καὶ γὰρ ψευδὴς ὁ λόγος καὶ ἐπισφαλὴς νὴ Δία, εἴ τις ἔσται τοῖς ἀνθρώποις πίστις, ὅτι θεωρημάτων ἀριθμοὶ καὶ μαθήματα ἄττα ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐλθόντα, τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς συνεισάγει. Πολλοῦ μέν τ' ἂν ἦν ἄξιον τὸ τῶν σοφιστῶν γένος τὸ πολυμαθὲς τοῦτο καὶ πολύλογον καὶ πολλῶν μεστὸν μαθημάτων, καπηλεῦον ταῦτα καὶ ἀπεμπολοῦν τοῖς δεομένοις. Ἀγορὰ προὔκειτο ἀρετῆς, ὤνιον τὸ χρῆμα. Εἰ δ' οἱ μὲν λόγοι, σαφεῖς καὶ πρόχειροι, καὶ μεστὰ πάντα διδασκάλων καὶ μαθημάτων, [15] ἀντιπίπτει δὲ ἔνδοθεν ταῖς τῶν λόγων ὁδοῖς παθήματα χαλεπὰ καὶ ἄγρια, καὶ ἐθισμοὶ φαῦλοι, καὶ ἀσκήσεις ἄδικοι, καὶ ἐπιθυμίαι ἀλλόκοτοι, καὶ τροφαὶ πονηραὶ, ἐνθυμητέον ὅτι φύσεως δεῖ πρῶτον χρηστῆς, ὥσπερ κρηπῖδος ἀνισταμένῳ τείχει, καὶ μετὰ τοῦτο τροφῆς καὶ ἔθους πρὸς σωτηρίαν τῆς φύσεως, ὑφ' ὧν φιλία τῇ ψυχῇ γίγνεται, πρὸς τὰ ἴδια καλὰ πάντα συστρεφομένη τοῖς χρόνοις, καὶ συνθέουσα ταῖς ἡλικίαις· ἐπὶ δὲ τούτοις προσελθεῖν δεῖ τέχνην, ἐπισφραγιζομένην βεβαιότητι τὰ παθῶν μέτρα. Οὕτω γίγνεται εὐδαίμων ψυχὴ, καὶ βίος ὑγιὴς, καὶ δόξαι ὀρθαὶ, ὑπὸ ἁρμονίας καὶ κράσεως συναπτόμεναι. Ταῦτα νομοθετεῖ θεὸς, ταῦτα ἀποφαίνει ἀνδρὸς ἀγαθὸν, [16] ἀγαγὸν παθῶν ὑπὸ τοῦ λόγου, καὶ πειθαρχία πρὸς ἐπιστήμην ἑκούσιος· μοχθηρία δὲ, πρᾶγμα ἀκούσιον, ὑφ' ἡδονῆς ἑλκόμενον.

---

[12] Ἐνωμοτάρχης *eſt, qui* ἐνωμοτίᾳ *praeeſt.* Singulae ἐνωμοτίαι XXV. *viris conſtabant ſacramento obſtrictis, ſe exercitum non deſerturos; unde nominis ratio eſt petenda.* Suidas. Ἐνωμοτία τάξις τις στρατιωτικὴ ἀνδρῶν ε΄ καὶ κ΄ παρὰ Λακεδαιμονίοις. Εἴρηται δὲ ἐκ τοῦ ὀμνύναι αὐτοὺς τάξιν μὴ λείψειν. Heſychius. Ἐνωμοτία, τάξις τις διὰ σφαγίων ἐνώμοτος. *Vid. & Cragium de Rep. Laced. lib. IV. c.* 4. [13] Paccius *in ſuo Codice invenit* ὥσπερ, *quae lectio eſt recipienda.* [14] MS. *Reg. prout Graeciſmus poſtulat, habet,* Ἀρετὴν τὴν ἐπιστήμην, εἰ βούλει, κάλει· ἀλλ' ἐπιστήμην τὴν ἀρετὴν μὴ κάλει. [15] *Abſurdè ſtatuit* Maximus *fieri non poſſe, ut Magiſter pravam diſcipulorum indolem in melius mutet: Experientiâ ſanè*

Πῶς

ercitus: ſequuntur manipuli duƈtores, poſt hos enomotarchæ, poſt hos cataphraƈti, deinde peltati, mox ſagittarii. Miniſterium enim paulatim ab univerſo incipit, ab optimis ad deterrimos. Sed video quid ſis diƈturus. Deus hoc totum pulchrè ſummaque cum arte gubernat & ſcientia. Quidni faceret? Quid ergo? num ſcientia eſt virtus? Equidem ſi ſcientiam Dei dixeris virtutem, nihil de nomine contendam; neque enim in Deo altera pars eſt quæ paret, altera quæ imperat, quod fit in homine. Eſt enim ſimpliciſſimum quid divinitas, id eſt, mens, ſcientia, ac ratio. Si verò in ſocietate ejus quod præſtantius eſt cum deteriore, ejus quod paret ad id quod præſtantius eſt transferas nomen, verbo quidem tenus admittam, in re ipſa nihil mutabo. Virtutem concedam ut ſcientiam voces, ſi ita videatur, at ſcientiam cave virtutem dicas. Falluntur enim vehementer & errant homines, ſi perſuadeant ſibi, aut eam quæ in numeris verſatur artem, aut ſimiles ejuſdem generis virtutem ſecum ad animam afferre ſcientias. Næ quantivis pretii, ſi hoc eſſet, ſophiſtæ noſtri eſſent, multiſcii hi dico & multiloqui, qui diſciplinis abundant, diſciplinas cauponantur, mercede eas vendunt cuilibet. Nundinationem illi virtutis inſtituunt, proſtat apud eos virtus. Quod ſi ubique ſeſe offert, ubique ad manum eſt ſcientia, diſciplinarumque ac præceptorum plena ſunt omnia: interimque in animo aſperi ferinique reſultant affeƈtus, conſuetudines pravæ, exercitationes improbæ, cupiditates monſtroſæ, educationes ſceleſtæ; quæ reſiſtunt, viamque diſciplinis non permittunt liberam: vides quid ſequatur. Naturam videlicet requiri primò commodam, non aliter quam in ſurgente muro requiritur fundamentum: poſt naturam educatio aſſuefaƈtioque veniat, quæ conſervet eam, ac confirmet; unde in animo quædam excitatur benevolentia, quæ una cum tempore ad propria bona ſua penitus ſe diſcit convertere, utraque cum ætate gradum ad ea promovet. Poſtremo his & artem accedere oportet: quæ certum affeƈtibus ſtatuat figatque modum. Hoc modo felicitatem animus, ſanitatem conſequitur vita: hinc opiniones proficiſcuntur reƈtæ; quæ ex harmonia quadam aptaque inter ſe conſiſtunt mixtione. Hæc ſunt quæ lege Deus ſancit, hæc virum perficiunt bonum: ut obſequantur affeƈtus rationi, ut non invitæ pareant ſcientiæ. Improbitas verò invitis nobis fit: ut quæ à voluptate protrahatur.

---

conſtat, hoc non rarò eveniſſe. Εἰ μὴ γίνονται, *inquit* Plutarchus *Tom.* 2. *p.* 439. Ἐμαθήτευον βελτίους ἄνθρωποι, παραπόλλυται ὁ μισθὸς τῶν παιδαγωγῶν. *Porrò argumenta, quibus* Plato *in* Menone *& alibi hanc opinionem,* ὅτι οὐ διδακτὸν ἡ ἀρετὴ, *adſtruit,* Mimas *Pythagoreus ſolide refutavit. Adi quintam ejus Diſſert. in* Galei *Opuſc. p.* 726. [16] Μσ. ἀγωγὴ παιδῶν. *Rectè.*

Quæ-

Πῶς ἄν τις ἄλυπος εἴη.

ΛΟΓΟΣ ΙΗʹ.

ΠΩ͂Σ ἄν τις ἀλυπίαν τῇ ψυχῇ περιποιήσαιτο; ἢ δεῖ κἀνταῦθα ἰατροῦ, καθάπερ ἐν ταῖς τοῦ σώματος ὀδύναις, καὶ πρὸς τὴν ἰατρῷ φαρμάκων τινῶν, καὶ διαίτης κεκραμένης πρὸς ὑγίειαν καλῶς; τίς οὖν ἡμῖν γένοιτο ψυχῆς ἰατρὸς, καὶ ποῖα τὰ φάρμακα, καὶ ποῖος τῆς διαίτης αὐτῆς τρόπος; ἐγὼ μὲν ὑπὸ φιλίας πρὸς τὰ ἀρχαῖα πάντα, οὐ διαιρῶ τὰς τέχνας, πείθομαι δὲ τοῖς ποιηταῖς, ὅτι ἦν ἐν Πηλίῳ ἀνὴρ ἰατρικός· [1] Χείρωνα αὐτὸν καλοῦσιν· ἡ δὲ τέχνη Χείρωνι ἦν τείνουσα ἐφ᾽ ἑκάτερα· καὶ γὰρ τὸ σῶμα ἐξεπόνει τῶν προσιόντων αὐτῷ εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ὑγιεινοῦ, θήραις καὶ ὀρειβασίαις καὶ δρόμοις καὶ εὐναῖς ἐπὶ στιβάδων, καὶ σιτίοις ἐξ ἄγρας, καὶ πόμασιν ἐκ ναμάτων· καὶ τὴν ψυχὴν ἐπεμελεῖτο μηδὲν ἀπολείπεσθαι τῶν σωμάτων, εὐκινησίᾳ λογισμῶν καὶ τῇ ἀνδρείᾳ τῶν παθημάτων· καὶ διὰ τοῦτο ἄρα ἰατρικώτατός τε καὶ δικαιότατος ὁμοῦ ἔδοξεν εἶναι ὁ αὐτὸς, δύο ὀνόματα τέχνῃ μιᾷ ἐπιφημισάντων τῶν ποιητῶν. Εἰ δὲ ἐν τῷ παρόντι διέστηκέ γε πρὸς ἑαυτὴν ἡ τέχνη, μήπω σοι τοῦτο θαυμαστὸν φανῇ, πρὶν ἄν μοι δείξῃς καὶ τὴν τέχνην μίαν τε οὖσαν καὶ ἠθροισμένην, ἀλλ᾽ οὐ διαλαχοῦσαν τοῦ σώματος τὰ χωρία, ἄλλην ἄλλο τι· τὴν μὲν ὀφθαλμοὺς, τὴν δὲ νῶτα, τὴν δὲ ἄλλο τι μόριον· καὶ κινδυνεύσαν, κατασμικρυνομένην ἑκάστοτε εἰς λεπτὰ καὶ ἀγεννῆ μόρια, ἀφανισθῆναι παντάπασι· καθάπερ [2] τὴν Μακεδόνων φασὶν ἀρχὴν ἐμπεσοῦσαν εἰς ἄνδρας πολλοὺς, οὐκ ἀξιομάχους βασιλείας ὅλης, μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον. Τί δὴ οὖν ὁ Χείρων ἦλθεν ἡμῖν δεῦρο ἐπὶ τὸν λόγον; φέρε ἴδω μετὰ σοῦ, εἰ μὴ ἐν δέοντι. Εἴπερ γάρ μοι καλεῖς τι ὀδύνην σώματος, (καλεῖς μέντοι) * αὕτη τοίνυν εἰ μὲν ἐξ ἴσου τὸ σῶμα ὑποδύσαιτ᾽ ἄν, καὶ ἀνακραθεῖσα ἐπιεικῶς ὅλῳ, διετάραξεν αὐτοῦ τὴν κατὰ φύσιν οὐσίαν, καθάπερ σίδηρον πῦρ· αὐ-

---

[1] *Chiron erat Centaurus ob medicandi artem & juſtitiam celeberrimus. Noſter quidem ſtatuit peritiam ejus medicam nullâ aliâ de causâ memorari, quàm quòd corporum exercitio diſcipulis ſanitatem procurabat. Sed fallitur, nam multarum herbarum virtutes invenit. Vid.* Plinium *H. N. lib. XXV. c. 4. Quinimò Chirurgiam adeò calluit, ut δυσιατότατον ulcus, Chironium ſit vocatum, quia Chironis opem exigat. Negandum tamen non eſt eum canibus & venationi operam dediſſe, iiſque diſcipulos exercuiſſe. Adi* Xenophon. *de Venat. p. 972. Juſtitiam ejus celebrat* Homerus *Il. Λ. v. 831. ubi de Achille,*

Ὃν Χείρων ἐδίδαξε δικαιότατος Κενταύρων.

τὸ

Quomodo quis ſine dolore eſſe poſſit.

DISSERT. XVIII.

VElim ſcire qua potiſſimum ratione à dolore vindicari poſſit animus. Num & hìc, quemadmodum in corporis doloribus fieri videmus, medico ſit opus, neque medico tantum, ſed & remediis, & accuratè ad ſanitatem temperata victus ratione. Quis igitur erit potiſſimum hic animæ noſtræ medicus? quæ remedia, quæ victus ratio? Ego tantum antiquitati tribuo, ut has artes non dividam: ſed potius poëtis credam. Volunt illi Pelio in monte vixiſſe hominem, cui Chiron nomen fuerit. Chironi huic artem fuiſſe, quæ utrumque ageret. Quoſcunque enim in diſciplinam ſuam receperat, omni laborum genere, venationibus, montanis itineribus, curſibus, humi decumbendo, cibis ferinis, fluviali potu ad ſummam perducebat ſanitatem. Rurſus hoc agebat, ne ulla in parte corpori cederet anima, neque minus celeriter mentis aciem intenderet, neque minus fortiter affectibus reſiſteret. Neque alia eſt cauſa, cur duo nomina uni arti poëtæ tribuerent; & quod medicus optimus, & quod idem eſſet juſtiſſimus. Quod ſi hoc tempore diſtingui ars cœperit, noli id mirari, priuſquam mihi oſtenderis hanc ipſam medicinæ artem unam eſſe ac conjunctam: ac non potius aliam ejus partem aliis in corporis partibus occupari. Quarum hæc oculos curat, illa tergum, alia verò aliud: ut metuendum ſit, ne in minutas toties ignobileſque diviſa partes, nihil omnino tandem futura ſit. Non aliter quam regnum Macedonicum poſt Alexandrum legimus ad plures devolutum eſſe: quorum nemo toto imperio dignus habebatur. Sed qua de cauſa Chironis paulo ante mentionem fecimus? Age videamus ſimul, num præter rem. Primum velim ſcire, quod te confeſſurum non dubito, an aliquem corporis dolorem exiſtimes. Hic igitur duplex eſt. Interdum enim ſimul unoque impetu corpus totum ſubit, cor-

---

Hinc liquet memoriâ lapſum eſſe Apollonii Scholiaſten, *qui in Argonaut. lib.* 1. *v.* 558. *ait* Homerum *nullibi tradidiſſe*, ὑπὸ Χείρωνος τὸν Ἀχιλλέα τραφῆναι. *De diſciplinâ Chironis conſule etiam* Schol. Pindari *in Pyth. IV. v.* 180. [2] *Aridæo quidem Philippi filio datum eſt Alexandri imperium; at inquieta Ducum ſuperbia effecit, ut poſteà in partes ſecaretur. Vid.* Q. Curtium *lib. X. c.* 7 *&* 10. * *Hujuſce* ῥήσεως *ſenſum non aſſecutus eſt* Heinſ. *Sic verte.* Hic, ſi quidem uno impetu corpus ſubierit, totique æqualitèr ſe miſcens naturalem ejus conſtitutionem turbaverit (ſicut ferrum ignis) propriè vocandus eſt ignis: Medici verò diminutivè loquentes nomen mutârunt; quaſi nobis minus malum videretur, ſi πυρετὸς non πῦρ diceretur.

pori

τὸ τοῦτο ὃ καλοῦμεν πῦρ· ὑποκοριζόμενοι δ' οἱ ἰατρικοὶ μετέβαλον τοὔνομα, ὡς ἔλαττον ἡμῖν τὸ δεινὸν φανούμενον, εἰ πυρετὸς καλοῖτο, ἀλλὰ μὴ πῦρ. Ἕτερον δ' αὖ ἐστιν ὀδύνης γένος, ἐπειδὰν μόριον μὲν ᾖ τὸ τὴν αἰτίαν ἔχον καὶ τὴν πηγὴν τοῦ νοσήματος, ὁρμηθὲν δὲ ἐντεῦθεν τὸ δεινὸν, συνελκύσῃ τε καὶ συνεπισπάσηται τῇ ὀδύνῃ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα πᾶν· καὶ ἔστιν οὕτω δή τις ὀξύτατος ὁ τοῦ ἀλγεῖν δρόμος ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον ὑπὸ τοῦ κάμνοντος, ὡς μάθοις ἂν τῷ προσπταίσματι ἄκρῳ τῷ ποδί· ἐκ γὰρ ὀνύχων, φασὶν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τὸ ἀλγεινὸν ἀναρεῖ θεῖ. Τοῦτο δὲ οἴει γίγνεσθαι ἂν εἰ μὴ ἐτύγχανεν ἡ ψυχὴ διειληφυῖα τὸ σῶμα πᾶν πάντοθεν, καὶ ἀνακεκραμένη αὐτῷ, καθάπερ τὸ φῶς τῷ ἀέρι; Ἢ μᾶλλον οὑτωσὶ λέγωμεν. 3 Καθάπερ αἱ τῶν θυμιαμάτων ὀδμαὶ καὶ τοῖς πόῤῥω οὖσι προσέβαλον, ἀνακεράσασαι τὸν διὰ μέσου ἀέρα τῇ εὐωδίᾳ· ἢ καθάπερ τὰ χρώματα ἐν ὀφθαλμοῖς πόῤῥωθεν ἔρχεται ὡς ἐπιχρώσαντα καὶ ταῦτα τὸν ἀέρα τῇ αὐτῶν φύσει· ταύτῃ νόμιζε καὶ τὴν ψυχὴν πανταχοῦ διεληλυθέναι, καὶ μηδὲν εἶναι ἄψυχον σώματος μέρος· τρίχας δὲ καὶ ὄνυχας ἐξ ἑτέρου λόγου, ὡς καὶ τῶν δένδρων τὰ φύλλα· καὶ γὰρ ταῦτά ἐστιν ὅσα ἐν φυτοῖς τὰ ἀναισθητότατα· οὕτω δὴ πρὸς τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ ἔχουσα, ἀνακέκραται αὐτῷ ταῖς λύπαις καὶ ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τὸ ἀλγεῖν, ἔστιν αἰτία μὲν σώματος, ψυχῆς δὲ πάθος. Μία μὲν δὲ αὕτη χορηγία ὀδύνης τῷ ἀνθρώπῳ. Δευτέρα δὲ ἥδε, ἔμπαλιν αὖθις αὖ πρὸς τὴν προτέραν ἔχουσα· ἀπὸ γὰρ τῆς ψυχῆς αὕτη ἔρχεται, καὶ τελευτᾷ ἐπὶ τὸ σῶμα. Ψυχῆς γοῦν καμούσης λύπῃ, συγκάμνει τὸ σῶμα καὶ ὑποτήκεται· τοῦτο μὲν, ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπολεῖβον δάκρυα· τοῦτο δὲ, πᾶν ὠχραινόμενον καὶ ἰσχναινόμενον· ὁποῖα αἱ ἐξ ἐρώτων λῦπαι ἀπεργάζονται, καὶ διὰ πενίαν τυχόντεις, καὶ διὰ πένθη ἀκοιμίαι. Ἀποπέμπουσι δὲ τῷ σώματι ὀδύνας καὶ θυμοὶ καὶ ὀργαὶ καὶ φθόνοι, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς παρὰ μέλος κινημάτων οὐδὲν ὅτι οὔ. Τί δὴ οὖν ἐπιμέμνημαι; 4 ὅτι τὸ ἀλγεῖν καὶ ἀπὸ ψυχῆς σώματι ἐπιπεμπόμενον, καὶ ἀπὸ σώματος ἐπὶ ψυχὴν παραγινόμενον, εἰκότως ἄρα δέοιτο ἂν καὶ ἰατρικῆς μιᾶς πρὸς ἀλυπίαν, καθὰ ὁ Εὔσιπος κυβερνητικῆς μιᾶς πρὸς εὔπλοιαν, καὶ τοῦτο μὲν ταῦτά μοι ἔστω ἀποπεφασμένον. Τὴν δὲ ἰατρικὴν αὐτὴν, ἥτις ἀμυνεῖται τὰ δεινὰ ἀμφοτέρωθεν ἐπιόντα, τίς ἡμῖν λέξει; ἐγὼ μὲν γὰρ ἀπορῶ εἴ τινα ἐξευρήσω δεινὸν τὴν τέχνην, κατὰ τὸν Χείρωνα ἐκεῖνον, ἵνα μοι

---

[3] *In eodem quo veteres Philoſophi, luto hæret noſter: Illi enim colores eſſe, neſcio quid objectorum ſuperficiei illitum, odores verò ineſſe rei odoratæ judicabant: Sed hunc circà qualitates ſenſiles errorem, ut & alios innumeros, à philoſophiâ deterſêrunt recentiores Phyſici. Adi ſis*

διπλῆ

pori toti æqualiter ſe miſcet, naturalem ejus turbat conſtitutionem, non aliter quam ignis, quem proprie ignem dicimus, ferrum mutat. Hunc ignem Græcorum medici, ut minus malum eſſe videatur, nomine diminutivo πυρετὸν non πῦρ dixerunt. Rurſus alia doloris hujus ſpecies eſt, quoties una pars corporis fons totius morbi eſt & cauſa: ita ut malum ex hac parte ſe diffundat, totumque corpus in conſenſum trahat ſimul & abripiat, ita ut doloris hujus fiat particeps. Id quoties accidit, celerrimè ab ægra parte ad integram ſolet tranſitus fieri. Quod apparet, ſi extremam pedis partem offendas: momento enim temporis, ab unguibus, ut vulgo dicitur, ad caput uſque dolor diffunditur. Putaſne hoc futurum, niſi corpus undique complexa eſſet anima, niſi toti corpori, non aliter quam lux aëri, permixta eſſet anima? Alio potius exemplo utamur. Sicut in ſuffitibus fieri ſolet, ut eorum odor fragrantiæ ſuæ ſuavitate medio interfuſus aëri, ad eos qui longiſſimè abſunt diffundatur: aut ut colores, priuſquam ad oculorum eminus perveniunt aciem, interjectum pingere videntur aërem: Ita exiſtima paſſim penetrare animam, nec ullam immunem illius eſſe corporis partem. Capillos tantum excipe & ungues, quorum alia eſt ratio: quæ non aliter ſe habent, quam in arboribus frondes. Nam ejuſmodi minimo in plantis ſenſu ſunt prædita. Eo modo cum ad corpus ſe habeat anima, non eſt mirum, ſi doloribus quoque ejus imbuatur & voluptatibus. Dolor tormentum eſt corporis, affectio animæ. Hæc igitur prima eſt origo doloris in homine. Secunda quæ directè cum ſuperiore pugnat, quæ ab anima incipit, deſinit in corpus. Quoties igitur triſtatur anima, afficitur cum ea corpus & tabeſcit. Hoc eſt quod lacrymas ex oculis dimittit, hoc eſt quod pallere ſolet, quod attenuari. Sicut in iis fieri videmus, quos amor excruciat, quos paupertas conficit, quos mœror ſquallore inficit. Quid quod & bilis, & ira, & invidia dolores ſuos transferant ad corpus: nec ullus animi, qui non ad membrum aliquod perveniat, motus eſt. Sed quorſum hæc pertinent? Ut appareat, dolorem, ſive ab anima ad corpus, ſive à corpore ad animam tranſeat, una eadémque medicina tollendum eſſe: ſicut una gubernandi arte Euripus feliciter navigatur. Et hæc quidem eo modo putavimus probanda. Ipſam verò medicinam quæ utraque curet, tam quæ hinc quam illinc oriuntur mala, quis oſtendet nobis? Quia an ſimilem alibi Chironi invenire poſſim, vehementer dubito: cujus arte utrumque ſimul bonum

Cl. viri Joann. Clerici *Phyſ. lib. V. capp.* 9 & 11. [4] *Arcta, quæ animam inter & corpus eſt conjunctio efficit, ut hoc doloris occaſionem illi præbeat, cùm nullo prorſus ejus ſenſu tangatur: Materia enim per ſe res eſt* ἀναίσθητος, *nec ullarum affectionum capax.*

con.e-

διπλᾶ τὰ ἀγαθὰ ἔλθῃ· καὶ οὔτε πιστεύω τῷ τεχνιτεύματι (τὸ γὰρ ἔργον μέγα, τῆς Ὄσσης καὶ τοῦ Ὀλύμπου ὑψηλότερον) οὔτε ἀπιστῶ κομιδῇ· τί γὰρ οὐκ ἂν ἐθελήσασα ἡ πάντολμος ψυχὴ ἐπιτεχνήσαιτο; διὰ μέσου δὲ ἥκων πίστεως καὶ ἀπιστίας καὶ πρὸς ἄγνοιαν τοῦ εἰδέναι, τῇδέ μοι δοκῶ διαλύσειν τὴν στάσιν. Ὑποτίθεμαι τοι μίαν μὲν εἶναι τὴν τέχνην, μὴ μέντοι δυοῖν, ψυχῆς καὶ σώματος· ἀλλὰ τῇ πραγματείᾳ τοῦ κρείττονος, τὴν τοῦ ἑτέρου ἐλάττωσιν ἐξιωμένην· ὑπῆλθε γάρ με λέγοντα ὁμοῦ καὶ τὸ τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Χαρμίδην, οὐκ αὐτὸ ἐκεῖνο, [5] ἡ Θράκιος ἐπῳδή, ἀλλὰ ἀντιστρόφως. Ὁ μὲν γάρ φησι ζῶν τῷ ὅλῳ ἰᾶσθαι καὶ τὸ μέρος, καὶ ἀδύνατον εἶναι σωτηρίαν περιγίνεσθαι τῷ μορίῳ πρὶν καὶ τῷ παντὶ ἔλθῃ· ὀρθῶς λέγων, κἀγὼ πείθομαι, ὅσα γε ἐπὶ σώματος. Ἐν δὲ τῇ τῆς ψυχῆς καὶ σώματος συζυγίᾳ, ἀντιστρόφως φημὶ ἔχειν· ὧν γὰρ ἂν τὸ μέρος καλῶς ἔχῃ, ἀνάγκη τὸ πᾶν τούτῳ ἔχειν καλῶς· οὐχ ὁποτερονοῦν τοῖν μεροῖν, θάτερον δέ· ἡ γὰρ τοῦ χείρονος πρὸς τὸ κρεῖττον ὁμιλία, ἐκ τῆς τοῦ κρείττονος σωτηρίας ἀνάπτει τὸ χεῖρον. [6] Ἢ σοὶ δοκεῖ ἄνθρωπος ὑγιαίνων τῇ ψυχῇ λόγον τινὰ ποιεῖσθαι προσπεσούσης ὀδύνης καὶ τραυμάτων, ἢ τινος ἄλλης κακουχίας σώματος; οὐδαμῶς μὰ Δία. Ἐκείνην δὲ τὴν ἰατρικὴν μαστευτέον καὶ βασανιστέον, καὶ ἐκείνην τὴν ὑγίειαν ποριστέον καὶ ἐκθηρατέον· ᾗ τάχα μὲν καὶ περὶ τοῦτο τὸ σῶμα ῥᾳστώνη ἕψεται, εἰ δὲ μή, πάντως γε ἡ ὑπεροψία τῶν ἐν αὐτῷ δεινῶν.

Τί τέλος Φιλοσοφίας.

ΛΟΓΟΣ ΙΘʹ.

Ὁ Μὲν Κροτωνιάτης ἐρᾷ κοτίνου Ὀλυμπικοῦ, ὁ δὲ Ἀθηναῖος νίκης τεθριππικῆς, ὁ δὲ Σπαρτιάτης ὁπλιτικῆς, ὁ Κρητικὸς θήρας, ὁ Συβαρίτης χλιδῆς, ὁ Θηβαῖος αὐλῶν, ὁ Ἴων χορῶν· καὶ ἔτι δ' αὖ ὁ μὲν χρηματιστὴς χρυσοῦ, ὁ δὲ φίλοινος μέθης, ὁ δὲ μουσικὸς ἔρωτος, ὁ δὲ φιλῳδὸς μελῶν, ὁ δὲ ῥή-

---

[5] Θράκιος ἐπῳδὴ *eſt incantatio, quam didicit Socrates* παρά τινος τῶν Θρακῶν τῶν Ζαμόλξιδος ἰατρῶν. *Hæc autem incantatio erat,* ὅτι ὥσπερ ὀφθαλμοὺς ἄνευ κεφαλῆς οὐ δεῖ ἐπιχειρεῖν ἰᾶσθαι, οὐδὲ κεφαλὴν ἄνευ σώματος, οὕτως οὐδὲ σῶμα ἄνευ ψυχῆς. *Vid.* Platon. *Charm.* p. 276. H. *Porrò notum eſt veteres magicis carminibus uti ſolitos, ut varia morborum genera depellerent.* Plinius *N. H. lib. XXVIII. c.* 2. Carmina quædam extant contrà grandines, contraque morborum genera contraque ambulita, *&c. Sic Autolyci filii apud* Homer. *Odyſſ.* T. *v.* 457.

τωρ

conſequar. Et quamvis non omnino confidam (opus enim ipſâ Oſſa Olympoque majus eſt) non tamen penitus de arte deſpero. Quid enim non aſſequi poſſit, modò velit, auſa quidvis experiri anima? Interim dum credo & diffido, dum ignorare & ſcire mihi videor, hoc modo litem dirimam. Unam eandemque eſſe artem puto, non tamen quæ utrique conveniat, & animæ & corpori: ſed præſtantioris partis cura, curari & deteriorem. Inter dicendum enim, in mentem mihi venit illud quod Charmidi dicebat Socrates: quamvis non ipſum illud quod in Thracica illa, ut vocat, incantatione erat. Ille enim una cum toto, ait ſanari partem, nec fieri poſſe ut conſervatio parti contingat, niſi prius contingat toti. Verum id eſſe non nego in corpore: at verò ubi anima conjuncta cum corpore conſideratur, contra ſe habere puto. Bene enim ſe habere totum neceſſe eſt, cujus pars bene habet: non utralibet, ſed præſtantior. In ſocietate enim deterioris cum meliori, ex conſervatione melioris dependet deterius. Niſi putes hominem cui bene conſtituta ſit anima, dolorem aliquem aut vulnera, aut aliud quod corpori nocet, reſpicere poſſe. Minime per Jovem. Hæc igitur quærenda medicina eſt, hæc exploranda: ea comparanda, ea perquirenda eſt ſanitas. Aut enim ſtatim corporis ſequitur ſanitas: aut ſi non, certè malorum quibus corpus affligitur integer contemptus.

Quis Philoſophiæ ſit finis.

DISSERT. XIX.

CRotoniata oleaſtrum amat Olympicam, navali victoria Athenienſis delectatur, Spartiata pedeſtri, venatione Cres, Sybarita luxu: Thebanus tibiis afficitur, Ionicus choris. Mercator aurum, vinoſus vinum, elegantiores homines amores, qui cantu delectatur, cantum, dicendi ſtudium orator ſequi-

———ἐπαοιδῇ αἷμα κελαινὸν (*Ulyſſis ſc.*)
"Ἔσχεθον. *Hinc* Sophocles *Aj. Flag.* v. 583.
Οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ
Θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι.

[b] *Accedit noſter ad* Stoicos, *qui ſtatuebant, Ei, in quo virtus ſit, nihil deeſſe ad felicitatem. Magnas ſanè vires habet virtus, nec exiguum in mediis ærumnis ſolatium præſtat* mens ſibi conſcia recti: *Conſummatiſſima tamen pietas naturalem doloris ſenſum non excutit, nec quiſquam, cui ſanum ſinciput, vera habeat quæ affert* Cicero *Parad. II.*

tur.

τωρ λόγων· τουτὶ δὲ τὸ θρέμμα, ὃν καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι φιλόσοφον, πότερα ἀνέραστος ἡμῖν ἐστι πάντων χρημάτων; [1] ἠλιθίου ἂν εἴη ὁ βίος, μήτι γε ζῶντος ὁρῶντος καὶ ἐμπνεομένου καὶ κινουμένου καὶ φρονοῦντος, ἔχοντος ὁρμὰς καὶ αἰσθήσεις καὶ ὀρέξεις· ἀλλὰ ἐφίεται μέν τινος, εἰπεῖν δὲ οὐκ ἔχει ξυλλήβδην ὀνόματι ἑνὶ ὅτου ἐρᾷ. Εὐδαιμονίας, φησί. Μακάριος τῆς εὐηθείας, εἰ οἴει τῶν παιδικῶν ἐκστήσεσθαί σοι ἕνα γέ τινα τῶν [2] ἐκ τοῦ καταλόγου ἀνδρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀποκείσεσθαι ἕκαστον ὡς εὐδαιμονίας εἵνεκα, ὁ μὲν ἀθλεῖ, ὁ δὲ πονεῖ, ὁ δὲ χρηματίζεται, ὁ δὲ κυνηγετεῖ, ὁ δὲ γεωργεῖ, ὁ δὲ πολεμεῖ, ὁ δὲ ἐρᾷ, ὁ δὲ ᾄδει, ὁ δὲ λέγει. Ἦτοι εἰ ὁ Σαρδανάπαλος ἐκεῖνος ὁ τὸ σῶμα [3] ἐκτεθλιμμένος, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ ἐκτετηκὼς, καὶ τὴν χαίτην διαπεπλεγμένος, καὶ ἐν πορφυρίσι κατορωρυγμένος, καὶ ἐν βασιλείοις κατακεκλεισμένος, καὶ παλλακίσιν ἀναμεμιγμένος, ἄλλο τι ἐδίωκεν, οὐκ εὐδαιμονίαν; οὐ γὰρ δὴ κακοδαίμων ἑκὼν ἦν. Τί δέ; [4] Ὁ καὶ λοιδορούμενος τῷ ποταμῷ, καὶ καταθύων τὸν βοῦν τὸν Ἆπιν, ἄλλο τι ἢ καὶ οὗτος ἐπὶ ταῦτα σπουδάζων ταῦτα ἔδρα; ὁ μὲν γὰρ Ξέρξης καὶ ἀμφισβητῆσαι ἄν μοι δοκεῖ πρὸς τὸν Δία περὶ εὐδαιμονίας· τοσοῦτον αὐτὸν οἶμαι ἐπειλῆφθαι αὐτῆς, καὶ ὅτι αὐτῷ ἡ Ἀσία πρὸς τὴν Εὐρώπην ξυνεδεῖτο θαλαττίαις ὁλκάσιν, εἰς γεφύρας σχῆμα ἐφημέρῳ δεσμῷ. Καὶ μὴν παρ' Ὁμήρῳ ὁ Ποσειδῶν * τῷ Διῒ ἰσοτιμίαν ἄγει· παρὰ δὲ τούτου, ὡς ᾤετο, καὶ πληγὰς λαμβάνει καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλεται. Τί λέγω βασιλεῖς βαρβάρους; οὐχ ὁρᾷς τὸν Πεισίστρατον τὸν Ἕλληνα, τὸν Ἀθηναῖον, [5] ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀεὶ θέοντα, ὥσπερ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῷ κατορωρυγμένης ἐκεῖ σὺν τῇ ἐλαίᾳ τῇ παλαιᾷ; κἂν ἐκπέσῃ, μὴ ἀνεχόμενον καθ' ἡσυχίαν ζῆν; [6] Πολυκράτην μὲν γὰρ οὐδὲ τὸ ἐξ Αἰγύπτου νουθέτημα ἔπεισε μὴ φρονεῖν μέγα ἐπὶ εὐδαιμονίᾳ, ὅτι ἐκέκλητο θάλατταν Ἰωνικὴν, καὶ τριήρεις πολλὰς, καὶ σφενδόνην καλὴν, καὶ Ἀνακρέοντα ἔτρεφεν, καὶ παιδικὰ Σμέρδιν. Ἀλλ' οἵδε μὲν ἐοίκασιν οἱ δυνάσται ἐξηπατημένοις ὑπὸ ἁβρότητος καὶ ἡδονῆς, συνεστώτων κακῶν· Ὁμήρου δὲ οὐκ ἀκούεις ἐγκωμιάζοντος τοὺς Αἰακίδας, ὅτι ἦσαν ἄνδρες

[1] Scaliger *recte legit.* ἢ λίθου. [2] Heinſ. *mavult* ἐκ τούτου τοῦ καταλόγου. *At fortaſſe neceſſaria non eſt hæc emendatio*; *nam* τοῦ *pro* τούτου *interdum ponitur.* Sic Paulo *Coloſſ. IV.* 16. ἡ ἐπιστολὴ *idem ſignificat ac* αὕτη, *ut notavit* Grotius. *Alibi quoque apud hunc Apoſtolum ſimiles occurrunt loquendi formulæ: Sed num elegantiores Græcos hic imitetur, neſcio.* [3] Ἐκτεθρυμμένος. H. St. [4] MS. *hunc locum paullò auctiorem exhibet*: Ὁ τὰ Αἰγυπτίων ἱερὰ ἀφανίζων πυρὶ, ὁ καὶ λοιδορούμενος, &c. *Porrò Cambyſem Cyri filium intelligit* Noſter; *qui Ægyptiorum templa combuſſit, Apin mactavit, aliaque ridicula fecit, de quibus vid.* Herodot. *lib. III. c.* 25. *& ſeqq.* Juſtin. *lib.* I. *c.* 9. & Ælian. *V. H. VI.* 8.
* *Voces* τῷ Διῒ, *ſine quibus imperfecta erat ſententia, ex alio loco addidit* H. St.

--Πο-

tur. Scire igitur velim an & hoc animal, quod Philoſophum dicunt homines, nulla prorſus re delectetur. Lapidis mihi vitam narras, nedum ut animal, cui videre, cui vivere, cui moveri, cui ſapere contingit; quod appetitu, ſenſu, cupiditatibus impellitur, hoc deceat. Dices fortaſſe, aliquid eſſe quo delectetur, quod uno tamen dici vix poſſit nomine, Beatitudinem nimirum. Equidem ſimplicitatem lubet admirari tuam, ſi aliquem ex omnibus quos jam commemoravimus in ſuis quas perſequitur voluptatibus, ceſſurum tibi eſſe exiſtimes: ac non reſponſuros eſſe pro ſe ſingulos, hunc quod certet, hunc quod negotietur, hunc quod venetur, hunc quod agriculturæ, hunc quod militiæ nomen dederit, alium quod amet, alium quod canat, alium quod dicat ſolius cauſa beatitudinis. Niſi fortè illum ipſum Sardanapalum exiſtimes, cum effœminato iſto corpore, cum oculis palantibus, cum implexa cæſarie: qui in purpura defoſſus, in regia ſua concluſus, in media pellicum turba verſatur, aliud quid propoſuiſſe ſibi, præter beatitudinem. Nec enim volens infelix fuit. Quid ille qui Oceano conviciatur, qui Apin mactat, aliud cum hæc faceret, quam beatitudinem ſectatus eſt? Ego quidem Xerxen vel cum ipſo Jove de beatitudine audacter certaturum fuiſſe non dubito: tam videlicet ſibi felix vel propterea videbatur, quod aliquot navibus, tanquam ponte, aquam ſtraviſſet; Europam Aſiamque brevi & mox perituro conjunxiſſet vinculo. Et enimverò cum ejuſdem apud Homerum dignitatis ſit Neptunus cum Jove; ab hoc (quæ inſania eſt hominis) vapulat, in vincula conjicitur. Quid reges commemoro Barbaros? Nonne Piſiſtratum vides, qui & Græcus & Athenienſis eſt, quo ſtudio in arcem quotidie currat: non aliter quam ſi beatitudinem ibi cum antiqua Minervæ olea defoſſam putaret? Et licet voto fruſtretur, non tamen propterea deſinit. Quid quod Polycratem ne regis quidem Ægyptiorum monita in officio continere potuerunt, quo minus ſe efferret, magnificeque de felicitate ſentiret ſua: quod Ionicum mare & in eo plurimas triremes haberet, quod palam annuli pretioſam, quod in amicis Anacreontem, in deliciis haberet Smerdiem. Sed fortaſſe venia danda eſt principibus, quod à luxu & voluptate ſpecioſis decepti videantur malis. At vero non audis quibus laudibus Æacidas Homerus proſequatur, quos dicit,

---

[5] *Piſiſtratus ἀκρόπολιν munimentis inſtructiſſimam dolo occupavit, populum que Athenienſem Tyrannidi ſubjecit. Vid.* Meurſii *Piſiſt. c.* 3. *In ea arce fuit olea, quam produxit Minerva, eo tempore quo cum Neptuno contendebat. Adi* Hygin. *c.*164. *&* Liban. *Ex. Prog. p.*83. [6] *Polycrates ab Amaſi Ægyptiorum Rege monitus erat, nè ob continuam proſperitatem ſe nimium efferret. Vid.* Herodot. *lib. III. c.* 40. *Samii Tyranni amor erga Anacreontem & Smerdiem notus eſt ex* Apuleii *Florid. p.* 351. *&* Noſtri *Diſſ. X.*

7 --- -Πολέμῳ κεχαρηότες ἠΰτε δαιτί.

Καὶ τί ἂν εἴη πολέμου ἀχαριστότερον; ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ ἄχαρι δήπου πρᾶγμα ἔτυχε καὶ τοῦτο οὐ φαύλων ἐραστῶν· οἷος ἦν καὶ ὁ Φίλιππος αὐθίς ποτε, ᾧ κατὰ Μακεδονίαν ἐξὸν μένειν, καὶ ζῆν ἐπὶ τοῖς Ἀμύντου ἀγαθοῖς καὶ τῇ Περδίκκου εὐδαιμονίᾳ, ἐζήτει ταύτην πλείω ἄλλοθι, ὥσπερ ἐκπεπτωκυῖαν τῆς Μακεδόνων γῆς· καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, Τριβαλλοῖς ἐπολέμει, Ἰλλυριοῖς ἐπῄει, ἐπολιόρκει Βυζάντιον, κατέσκαπτεν Ὄλυνθον, Ἀθηναίους ἐξηπάτα, Θετταλοῖς συνετίθετο, Θηβαίοις ἐσπένδετο, Ἐλάτειαν ἐλάμβανε, Φωκέας ἀνίστη, 8 ἐπιώρκει, ἐψεύδετο, ἐπηρεύετο. Οὐδὲν ἦν Φιλίππῳ ἀπώμοτον, οὐ ῥῆμα, οὐκ ἔργον, οὐκ αἰσχύνη, οὐκ ἀδικία. Ἐρώμεθα τὸν Φίλιππον, τίνος ἀντικαταλλάττῃ πόνους τοσούτους, καὶ κινδύνους πραγμάτων, καὶ πηρώσεις σωμάτων; κακοδαιμονίας ἐρᾷς; γελοῖον τὸ ἐρώτημα. Ἀλλ' οὐχ εὗρε δήπου τὸ ζητούμενον ὁ Φίλιππος, ἀλλ' * ὑπεξανέστησεν αὐτὸν ἡ εὐδαιμονία· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος χαίρειν τῇ Εὐρώπῃ φράσας, ὡς ἐρήμῳ ἀγαθῶν, εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκπεραιοῦται, ὑποπτεύων τὴν εὐδαιμονίαν ἢ ἐν Σάρδεσιν ἐν τῷ χρυσῷ ψήγματι κατορωρύχθαι, ἢ ἐν Καρίᾳ, ἐν τοῖς Μαυσώλου θησαυροῖς, ἢ ἐν τοῖς Βαβυλωνίων τείχεσιν, ἢ ἐν τοῖς Φοινίκων λιμέσιν, ἢ ἐν ταῖς Αἰγυπτίων ἠϊόσιν, ἢ ἐν ταῖς Ἀμμωνίων ψάμμοις· ἐξήρκεσε δ' αὐτῷ οὐ Δαρεῖος φεύγων, οὐκ Αἴγυπτος ληφθεῖσα, οὐκ 9 Ἄμμων πατήρ, οὐ Βαβυλὼν ἁλοῦσα· ἀλλ' ἐπὶ τὴν Ἰνδῶν γῆν ἔδραμεν αὐτοῖς ὅπλοις. Ἐρώμεθα τὸν Ἀλέξανδρον τὴν αἰτίαν τοῦ δρόμου. Τί ποθεῖς; τίνος ἐρᾷς; ἐπὶ τί σπεύδεις; ἄλλο τί φησὶν ἢ εὐδαιμονίαν; Ἔα μοι τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς δυνάστας· τὰ δημοτικὰ οὐχ ὁρᾷς; ὡς πᾶς ἀνὴρ πανταχόθεν ἐπὶ ταυτὸ θεῖ; ὁ μὲν, γῆς ἁπτόμενος, ὁ δὲ περὶ θάλατταν πραγματευόμενος, ὁ δὲ περὶ πολέμους ἀσχολούμενος, ὁ δὲ περὶ λόγους σχολὴν ἄγων, ὁ δὲ γάμον λαμβάνων, ὁ δὲ παῖδας τρέφων, ὁ δὲ λῃστεύων, ὁ δὲ ὑβρίζων, ὁ δὲ δωροδοκῶν, ὁ δὲ μοιχεύων, ὁ δὲ μισθοφορῶν· Κινδυνώδεις ὁδοὺς καὶ σφαλερὰς οἱ πολλοὶ ἰόντες, ἐπ' αὐτῶν τῶν κρημνῶν καὶ βαράθρων· οὓς οἰκτείραι ἄν τις· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν λάθωσι. Καὶ οὗτοι μὲν, σπουδαστικοί τινες τοῖς βίοις· τὸ δὲ ἀρ-

---

7 *Notavit* Heinſ. *hunc verſum in Homero nuſquam extare, ſed Heſiodo à* Suidâ *tribui & Polybio. Verſus integer eſt*

Αἰακίδας πολέμῳ κεχαρηότας ἠΰτε δαιτί.

8 *Non mirum eſt eum dominandi causâ pejeraſſe, cujus* ἀπόφθεγμα *erat,* δεῖν τοὺς παῖδας τοῖς ἀστραγάλοις ἐξαπατᾶν, τοὺς δὲ ἄνδρας τοῖς ὅρκοις. *Alii quidem, ut notat* Ælian. *V. H. VII.* 12. *hoc dictum Lyſandro tribuêre;* Plutarchus *verò de fortitud. Alex.* Orat. 1. *p.*330. *E. Dionyſium*

Non ſecus ac epulis gaudere horrentibus armis.

Jam quid bello minus eſt amabile? Et tamen res tam odioſa, tam inviſa, non poſtremæ ſortis amatores habuit. Qualis poſtea Philippus fuit, qui cum in Macedonia manere, in Amyntæ bonis, in Perdiccæ felicitate vitam potuiſſet agere, alibi eam per ambages plurimas, tanquam in tota Macedonia non eſſet, quærere maluit. Hujus videlicet cauſa cum Triballis pugnavit, Illyrios invaſit, Byzantium obſedit, Olynthum evertit, Athenienſes feſellit; cum Theſſalis ſe conjunxit, cum Thebanis fœdus iniit: Elateam occupat, Phocenſes perdit, pejerat, mentitur, mutilatur. Nullum tam ſceleſtum aut dictum aut factum erat, à quo abſtinendum ſibi Philippus putaret: ne dedecus quidem aut infamia. Quæramus ex Philippo, cujus rei gratia tantum ſubeat moleſtiæ, tot in rebus gerendis pericula, tot incurrat mutilationes corporis. Infelicitatem tibi proponis? Ridiculum eſt hoc quærere. Quamvis enim quod quærebat non inveniret, non aliud tamen eum impulit quàm felicitas. Hujus cauſa & Alexander, Europam, tanquam bonorum omnium ſterilem relinquendam ſibi putavit; in Aſiamque tranſivit: quaſi verò Sardibus inter auri ramenta, aut in Caria, inter Mauſoli theſauros, aut in Babyloniorum muris, aut in Phœnicum portubus, aut Ægyptiorum littoribus, aut in Ammoniorum arenis defoſſa jaceret felicitas. Quid quod nihil illi ſatis eſſe potuerit, non Darii fuga, non Ægypti expugnatio, non Ammon pater, non Babylonis deditio, quo minus cum exercitu in Indiam excurreret. Quæramus cauſam ex Alexandro cur tantopere diſcurrerat. Quid petis? quid proponis tibi? quid tam ſtudiosè ſequeris? Aliudne dicturus eſt, præter beatitudinem? Reges relinquamus & principes. Nonne eadem in plebe vides? Nonne eodem omnes feſtinant undique? An alio fine hunc terra, illum mare occupatum tenet? Alius militare, alius literis vacare mavult: hic uxorem ducit, ille liberos nutrit. Ut omittam eos qui ex rapto vivunt, qui contumeliis gaudent: qui munera captant, quos ſtupra delectant, qui mercede addicunt operam. Quorum plerique difficilem plenamque periculorum ingrediuntur viam: & ut verius dicam, per præcipitia & manifeſtas abyſſos incedunt. Qui licet infelices judicentur ab aliis, ſponte hoc & non ignari faciunt. Et tamen omnes, quos hactenus diximus, aliquid agere vi-

---

Tyrannum ejus auctorem facit. * *Hanc lectionem* H. Stephani *conjecturæ debemus; in exemplari enim ſuo* ἐξαιτιωθῶν *ſcriptum reperit.* 9 *Jovis Hammonis ſacerdos Alexandrum Dei nomine, tanquam parentis, ſalutavit: Hinc poſteà ſe Deum eſſe credi voluit. Vid.* Plutarch. *Alex. Tom.* 1. *p.* 680. *& ſeq.*

γὸν καὶ ἀλύοντα τοῦτο πλῆθος, ἄρα καὶ τοῦτο προείκατο τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἐλπίδα; οὐδαμῶς μὰ Δία. Οὐ γὰρ ἂν οὔτε οἱ κόλακες πράγματα εἶχον τὰς τῶν πλησίον ἐπιθυμίας θεραπεύοντες, οὔτε οἱ βωμολόχοι τῶν θαμβῶν καὶ γελώτων ἐκθηρώμενοι γενέσεις τε καὶ ἀγωγάς, οὔτε οἱ * τὰ θαύματα ἐπιδεικνύμενοι, ἐκκλώμενοί τε καὶ στρεβλούμενοι τὰ σώματα, οὔτε ἄλλος ἄλλο τι ἐπιμηχανώμενος σπουδῇ, κἂν μάταιον ᾖ. [9] Ἦλθεν εἰς Βαβυλῶνα ἀνὴρ Ἴων παρὰ τὸν μέγαν βασιλέα, τέχνην τινὰ ἐπιδεικνύμενος διαφέρουσαν εὐμηχανίᾳ· [10] ἁμάξας τινὰς ποιούμενος μικρὰς στρογγύλας, κατὰ βελόνης ὀρθῆς πόῤῥωθεν ἀφιείς, τῆς βελόνης ἄκρας ἐτύγχανε· καὶ ᾤετο δήπου μέγα εἶναι αὐτῷ ἀγαθὸν τὴν εὐστοχίαν τῆς βελόνης, οὐχ ἧττον ἢ ὁ Ἀχιλλεὺς τὴν τῆς μελίας τῆς ἐκ τοῦ Πηλίου· καὶ ἐν Λιβύῃ ἀνὴρ Λίβυς [11] Ψάφων ὄνομα, ἐραστὴς εὐδαιμονίας οὐ ταπεινῆς μὰ Δία, οὐδὲ τῆς περιελθούσης ταύτης, ἀλλὰ ἤθελε γὰρ θεὸς εἶναι δοκεῖν· ξυλλαβὼν οὖν τῶν ᾠδικῶν ὀρνίθων πολλούς, ἐδίδασκεν ᾄδειν τοὺς ὄρνιθας, ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΣ ΨΑΦΩΝ· καὶ ἠφίει αὖθις ἐπὶ τὰ ὄρη. Οἱ δὲ οἵ αὐτοί τε ᾖδον καὶ οἱ ἄλλοι ὄρνιθες, ἐθιζόμενοι τῇ φωνῇ· Λίβυες δὲ θείαν νομίσαντες εἶναι τὴν φήμην, ἔθυον Ψάφωνι, καὶ ἦν αὐτοῖς θεὸς ὑπὸ ὀρνίθων κεχειροτονημένος· οὐδὲν οἶμαι τοῦ Περσικοῦ φαυλότερος, [12] ὃν οὐ πρότερον προσεκύνησαν Πέρσαι, πρὶν αὐτὸν ἐχειροτόνησεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὑβριστὴς ἵππος. Οὕτως ἄρα οὐδὲν ἕτερον ἑτέρῳ ὁμολογεῖ τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ πάντες ἔρωτος κοινωνοῦντες ἑνὸς τοῦ πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἴενται πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ὁδούς, ἄλλος ἄλλης πράξεως νενεμημένος καὶ μοῖραν καὶ τύχην, καὶ κοινὸς μὲν πᾶσιν ὁ τοῦ ἀγαθοῦ πόθος, τυγχάνει δὲ τοῦ ζητουμένου οὐδὲν μᾶλλον ἄλλος ἄλλου· ἀλλὰ ὥσπερ οἱ ἐν σκότῳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον μαστεύοντες, ἄποροι ὄντες τοῦ τὸ θηρώμενον ἐξελέγξοντος [13] φθόγγου, βρίθει καὶ ἐπαφῇ ἄπιστον εἰκασίαν λαβόντες, περιπίπτοντες ἀλλήλοις καὶ διαδάκνοντες, οὔτε ἀφιέναι τολμῶσι, μὴ ἄρα ἔχωσιν, οὔτε παύσασθαι πονούμενοι, μὴ ἄρα οὐκ ἔχωσιν· ἔνθα δὴ θόρυβος, καὶ στάσεις, καὶ παρακελεύσεις, καὶ φωναὶ ζητούντων, στενόντων, διωκόντων, ὀδυρομένων, ἁρπαζόντων, ἀφαιρουμένων·

---

* *Vſitatius quidem* θαῦμα *pro veris miraculis ponitur: hic verò ſignificat præſtigias, quas funambuli & agyrtæ, lucri captandi causâ, paſſim exhibent. Eodem ſenſu* θαυματουργήσειν *occurrit apud* Xenoph. *in Sympoſ. p.*893. *C.* [10] Scaliger & Leopardus *Emend. lib. XVIII. c.* 28. *legunt* μάζας, *quod etiam in ſuo Codice invenit* Paccius. [11] *Eandem hiſtoriam narrat* Scholiaſtes *in* Dionis Chryſoſt. *Orat.* 1. *p.* 3. *niſi quòd pro Pſaphone Apſephbam habeat. Ex hujus facinore natum eſt proverbium,* Pſaphonis aves, *quod dicitur, ubi quis novâ quâpiam arte famam captat. Vid. Eraſmi Chiliad. p.* 762. *ed. Hanov. Pari aſtu uſus eſt Annon Cartha-*

καὶ

dentur. Quid jam de otioſis illis, qui ſine certo vitæ ſcopo oberrant paſſim, dicendum putas? An hos ipſos ſine ſpe aliqua boni conſequendi vivere arbitraris? Non ita me Deus amet. Fruſtra namque adulator tanto negotio alienæ ſerviret libidini, fruſtra ſuaviludius aliquis admirationes & riſus tam diligenter excitare & movere tentaret: fruſtra membra ſua inflecteret ac diſtorqueret circulator, ut artes ſuas venditaret & miracula: alius denique quivis, qui magno labore nugas agit. Sic Babylonem ad Perſarum regem veniſſe dicitur quidam natione Ionicus: qui mirificam quandam vellet oſtentare artem. Offulas habebat parvas rotundaſque, quas in hunc uſum fecerat: eas tam certo ictu in mucronem acus ex diſtanti loco dirigebat, ut nunquam ab acie ejus aberraret. Neque minus magnificè de hac acu ſua ejuſque arte ſentiebat, quam Achilles de haſta ſua, quam ex Pelio monte Homerus illi fabricavit. Rurſus in Libya quidam ejus regionis fuit, Pſaphon nomine, qui felicitatem ambiret, non parvam quandam, mehercules, aut quam vulgus hoc affectat, ſed ut videri Deus poſſet. Plurimas itaque, quas canoras eſſe judicabat maximè, aves collegit: eaſque canere hæc verba docuit; MAGNUS DEUS PSAPHON. Atque ita edoctas rurſus in priorem locum demittebat. Itaque tum ipſæ hæ, tum aliæ, vocem earum imitatæ, hoc canebant. Ibi Libyes, qui divinum hoc augurium eſſe judicabant, Pſaphoni continuo rem ſacram facere: atque ita comitiis avium Libycus Deus deſignatus eſt Pſaphon. Quamvis hac in parte nihil regi Perſarum debeat, quem non prius adorare Perſæ voluerunt, quam rex à libidinoſo equo creatus eſt. Sic cum nihil in rebus ſit humanis, in quo non diverſum aliquid ab alio invenias: in eo tamen conveniunt, quod ut communi amore bonum omnes proſequuntur, ita varia eo diverſaque via tendant: nec ullus ſit propemodum, qui vel idem agat, vel fortunam eandem ſequatur. Sic cum omnibus unus ſit boni ipſius amor inſitus, non tamen hic magis quod quærit quam ille conſequitur. Sed ut qui noctu aurum aut argentum quærunt, neque lumen habent, (quo quod quæritur dignoſcant, ſed ex pondere tantum & tactu conjecturam faciunt incertam,) pugnis ſæpe & dentibus inter ſe velitantur, dum nemo quod in manu habet vult dimittere, ne fortè habeat, neque a quærendo abſtinere, ne fortè non habeat. Hinc tumultus oritur & contentio, hinc clamores diverſi: dum alii adhortantur, alii quærunt, alii gemunt, alii inſequuntur alios, alii lamen-

---

giniensis, ſed diſpari ſucceſſu. Ælian. *V. H. XIV.* 30. [12] *Darium intelligit Hiſtaſpis filium, qui equi hinnitu, quem fœminæ deſiderio edidit, rex eſt electus, ac proinde Perſarum more adorandus. Vid.* Juſtin. *I.* 10. *VI.* 2, [13] Φέγγει. Heinſ.

καὶ βοῶσι μὲν πάντες καὶ [14] παιανίζουσιν, ὡς δῆτα ἐντετυχηκότες τοῦ ἀγαθοῦ· ἔχει δὲ οὐδείς· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας τὰ τοῦ πλησίον ἕκαστος ῥήματα διερευνᾶται. Τοῦτο τὸ πάθος ταράττει τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν, τοῦτο ἀθροίζει τὰς ἐκκλησίας, τοῦτο συνάγει τὰ δικαστήρια, τοῦτο πληροῖ τὰ δεσμωτήρια, τοῦτο πήγνυσι ναῦς, τοῦτο τριήρεις καθέλκει, τοῦτο πολέμους συντάττει. Τοῦτο ἀνεβίβασεν ἐπὶ ἵππους ἱππέας, ἐπὶ ἅρματα ἡνιόχους, ἐπὶ ἀκρόπολιν τυράννους. Διὰ τοῦτο ξεναγοί, διὰ τοῦτο μισθοφόροι.

[15] Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι βαθυζώνους τε γυναῖκας.

Καὶ τῶν ἄλλων μυρίων κακῶν ἀνέχονται οἱ ἄνθρωποι, δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ δι' ἐλπίδα ἀγαθοῦ καὶ ἄγνοιαν· ἐνέφυσε γάρ τι ὁ θεὸς ζώπυρον τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τῆς προσδοκίας τοῦ ἀγαθοῦ, ἀπέκρυψε δὲ αὐτοῦ τὴν εὕρεσιν.

[16] Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος·

Οὐ γὰρ ἐξαπατήσει με Ὅμηρος τῷ ὀνόματι. Ὁρῶ τὸ μῶλυ, καὶ συνίημι τοῦ αἰνίγματος, καὶ σαφῶς οἶδα ὡς χαλεπὸν εὑρεῖν τὸ χρῆμα τοῦτο

[17] Ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα ἴσασι.

Νῦν δὲ τοῖς ἀνθρώποις περὶ μὲν ἀτόπου λέβητος ὁ Ἀπόλλων λέγει ἑψομένου ἐν Λυδοῖς, καὶ τὸ ξύλινον τεῖχος λέγει, καὶ τὸν στενυγρὸν ἰσθμὸν καὶ σεισμὸν μέλλοντα, καὶ ἐπιόντα πόλεμον, καὶ κατιόντα λοιμόν· τὸν δὲ τούτων πρεσβύτερον χρησμὸν οὐ λέγει, ὅπως πόλεμος μὴ γένηται, πῶς τείχους μὴ δεηθῶ, πῶς λοιμὸν μὴ φοβηθῶ; ἀλλ' ὁ μὲν Ἀπόλλων ταῦτα ἐκ Δελφῶν οὐ λέγει, οὐδὲ ὁ Ζεὺς ἐκ Δωδώνης λέγει, οὐδὲ ἐξ ἄλλης γῆς ἄλλος θεός· φιλοσοφία δὲ λέγει. Ὦ χρησμοῦ καλοῦ, καὶ μαντικῆς πολυωφελεστάτης· πείσομαι τῇ χρησμῳδίᾳ, ἐὰν ὡμολογημένην ταύτην ἴδω. Ἀστασίαστόν μοι χρησμὸν λέγε, τοιαύτης δέομαι μαντικῆς ᾗ πεισθεὶς βιώσομαι ἀσφαλῶς. Ποῖ πέμπεις τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος; τίνας ὁδούς; ἐπὶ ποῖον τέλος; ἓν τοῦτο ἔστω, κοινὸν ἔστω. Νῦν δὲ καὶ φιλοσοφίας ὁρῶ πολλὰς ἀποικίας, ἄλλον ἀλλαχοῦ στελλόμενον· [18] ὡς ἐπὶ Βοιωτίαν Κάδμον; ὡς * Ἀρχίαν ἐπὶ Συρακούσας, ὡς [19] Φάλανθον

---

[14] *Origo verbi petenda eſt à voce quam emiſerunt Delphici, cùm Apollo Pythonem ſerpentem interfecerat.* Callimachus *Hymn. in Apoll. v.* 97.

Ἰὴ, ἰὴ Παιῆον, ἀκούομεν, οὕνεκα τοῦτο
Δελφός σοι πρώτιστον ἐφύμνιον εὕρετο λαὸς,
Ἦμος ἑκηβολίην χρυσέων ἐπεδείκνυσο τόξων.

Vid. etiam verſus ſequentes, ut & quæ notavit vir illuſtriſſ. Ez. Spanhemius *ad v.*21 & 94. [15] *Il.* I. *v.* 589. [16] *Od.* K. *v.* 304. [17] *Ibid. v.* 306. [18] *Cadmus patriâ erat Phœnix. Vid.* Zenonis *Epigr. apud* Suidam. *Tandem in Europam venit & Thebas condidit.* Apollod. *Biblioth. III*, 4. Euhemerus *Cous apud* Athen. *Deipn. lib. XIV. p.* 658.

ἐπὶ

tantur, alii rapiunt, aliis eripitur. Sæpè omnes clamant præ gaudio & victoriam canunt, tanquam bonum omnes repererint, cum tamen habeat nemo. Rurſus tam incerti ſunt omnes, ut ſinguli in verba inquirant ſingulorum. Hoc eſt illud quod terram turbat & mare, hoc eſt quod conciones convocat, judicia cogit, implet carceres: naves fabricat, triremes deducit, aciem inſtruit. Hoc eſt quod equis ſuis equites, aurigas curribus, arcibus imponit tyrannos. Hinc imperatores, hinc milites:

Qui mactent homines: urbem depaſcitur ignis,
Abducunt pueros alii, comptaſque maritas.

Infinita denique alia mala ſunt, quæ propterea hominibus eveniunt, quod ſperent bonum & ignorent. Expectationem namque boni, tanquam ſcintillam aliquam, mortalium animis inſevit Deus: inventionem verò abſcondidit.

Nigra illi radix, par flos albedine lactis.

Non enim me decipiet Homerus, quamvis alio utatur nomine. Scio quid ſibi velit illud moly: intelligo hoc quod obſcurius ab eo dicitur, nec me latet, quam difficilis inventu hæc res ſit

Mortali generi, ſuperi namque omnia norunt.

Nunc hominibus de frivolo neſcio quo lebete, qui apud Lydos coquitur, oracula reddit Apollo. Nunc de muro ligneo, nunc de Iſthmi anguſtiis, nunc de futuro terræ motu, nunc de imminente bello, nunc de peſtilentiæ adventu. Quæ verò his omnibus potiora ſunt oracula, quo pacto vitari bellum poſſit, quo pacto muro ne opus quidem habeamus, quo pacto peſtem ne timeamus quidem; ſola hæc reticet. De his neque ex Delphis Apollo, neque ex Dodona Jupiter, neque alia è terra oracula mittit alius Deorum aliquis. Quæ de his reſpondet, ſola Philoſophia eſt. O pulchra oracula, ô divinationem multo utiliſſimam! Cui hac conditione credam, ut nullam in ea ambiguitatem deprehendam. Peto certum, peto ſine repugnantia ulla oraculum. Ego, quod vitæ ſecurè tranſigendæ rationem doceat, oraculum requiro, Reſponde, quo mittas mortale genus, qua via ſit eundum, quem ad finem. Sit modo unum, ſit modo omnibus commune. Nunc multas video Philoſophiæ colonias, aliumque mitti aliò; Sicut in Bœotiam Cadmus, Syracuſas Archias, Tarentum Pha-

narret coquum fuiſſe Cadmum & cum Harmoniâ tibicinâ aufugiſſe. * *Archias erat è gente Bacchiadarum, qui Corinthi imperârunt: Quâ relictâ in Siciliam navigavit, ac Syracuſas ſtatuit. Cauſam dicet* Plutarchus Ἐρωτ. διηγ. *Tom. 2. pagg.* 772 & 773. [12] *Phalanthus Dux erat Partheniarum, qui, Spartâ relictâ, ad ſedes inquirendas profecti ſunt, & arcem Tarentinorum tandem occupârunt, ſeque ibi conſtituêre.* Juſtin. *lib.* 3. *c.* 4.

lanthus,

ἐπὶ Τάραντα, ὡς [20] Νηρέα ἐπὶ Μίλητον, ὡς Τληπόλεμον ἐπὶ Ῥόδον. Ἡ τὴν μὲν γῆν ἀνάγκη νενεμῆσθαι τοῖς τόποις, καὶ οἰκεῖν ταύτης ἄλλους ἄλλην μοῖραν· τὸ δὲ ἀγαθὸν, ἓν, ἀνέμητον, ἄφθονον, ἀνενδεὲς, πελυαρκὲς πάσῃ φύσει λογιστικῇ καὶ διανοητικῇ ὡς ἥλιος εἷς, ἀγαθὸν ἓν φύσεως ὁρατικῆς· καὶ μουσικὴ μία, ἀγαθὸν ἓν φύσεως ἀκουστικῆς· καὶ ὑγεία μία, φύσεως σαρκίνης. Ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις, καθ' ἀγέλην ἑκάστην ἀποκέκειται πρὸς σωτηρίαν ἀγαθὸν ἓν, καὶ κοινωνεῖ ἴσου βίου καὶ τέλους ἑνὸς τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις, ἕκαστα ἑκάστοις, τὰ πετόμενα, τὰ βαδίζοντα, τὰ ἕρποντα: τὰ τὴν ὑγρὰν δίαιταν ἀσπαζόμενα, τὰ σαρκοφάγα, τὰ καρποφάγα, τὰ ἀγελαστικά. τὰ ἥμερα, τὰ ἄγρια, τὰ εὔκερα, τὰ ἄκερα· κἂν μεταθῇς τοὺς βίους, παρανομεῖς περὶ τὴν φύσιν· τὴν δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀγέλην, τὴν σύννομον, τὴν ἡμερωτάτην, τὴν κοινωνικωτάτην, τὴν λογιστικωτάτην, κινδυνεύει διαλύειν καὶ διασπᾶν οὐκ ἐπιθυμία δημώδης μόνον, οὐδὲ ὀρέξεις ἄλογοι, οὐδὲ ἔρωτες κενοί· ἀλλὰ καὶ τὸ βεβαιότατον τῶν ὅλων φιλοσοφία, [21] πολλοὺς καὶ αὕτη δήμους ποιεῖ, καὶ νομοθέτας μυρίους διασπᾷ, καὶ διασκίδνησι τὴν ἀγέλην, καὶ πέμπει ἄλλον ἀλλαχοῦ, [22] Πυθαγόραν μὲν ἐπὶ μουσικὴν, Θαλῆν δὲ ἐπὶ ἀστρονομίαν, Ἡράκλειτον δὲ ἐπὶ ἐρημίαν, Σωκράτην δὲ ἐπὶ ἔρωτας, Καρνεάδην δὲ ἐπὶ ἀγνείαν, Διογένην ἐπὶ πόνους, Ἐπίκουρον ἐφ' ἡδονήν. Ὁρᾷς τὸ πλῆθος τῶν ἡγεμόνων; ὁρᾷς τὸ πλῆθος τῶν συνθημάτων; πῆ τις τράπηται; ποῖον αὐτῶν καταδέξομαι; τίνι πεισθῶ τῶν παραγγελμάτων;

[20] *Lege* Νηλέα *vel* Νειλέα, *ut rectè juſſit* Heinſ. *utroque enim modo nomen effertur, ut conſtat ex* Ælian. *V. H. VIII.* 5. Schol. Call. *in v.* 77. *H. in Jov.* Herodot. *lib. IX. c.* 96. & Euſtathio *ad Dionyſ. Perieg. v.* 823. *Qui etiam locis citatis Nelei hujuſce narrant Hiſtoriam. De Tlepolemo vid.* Homer. *Il. B. Cat. v.*164. & *ſeqq. nec non* Apollod. *Bibl. II.* 8. [21] Heinſ. *hoc modo diſtinguit.* Πολλοὺς καὶ αὕτη δήμους ποιεῖ καὶ νομοθέτας μυρίους · διασπᾷ καὶ &c.

Ἐι

lanthus, Miletum Nileus, Rhodum verſus Tlepolemus. At verò terram diverſis locis diſtingui, aliosque aliam ejus occupare partem, neceſſe eſt: bonum verò unum, inſeparabile, copioſum, nullius rei eſt egenum: tale denique, ut omnibus qui ratione menteque ſunt præditi, ſufficiat abundè. Sicut ſol unus, unum eſt bonum omnibus qui vident, Muſica una, bonum unum omnibus qui audiunt, una ſanitas, omnibus qui carne ſunt veſtiti. Jam & aliis animalibus, prout in greges ſuos diviſa ſunt genera, unum ad conſervationem ſui ſeorſim conceſſum eſt bonum. Æqualem vitam ducunt, eundem finem ſequuntur omnia quæ inter ſe ſunt ſimilia, cum ſingulis ſingula. Sive ea videas quæ volant, ſive quæ incedunt, ſive quæ repunt: tam ea quæ in aquis degunt, quam quæ carnibus aut herbis paſcuntur: quæcunque gregatim vivunt, quæcunque manſueta, quæcunque agreſtia ſunt; ſive illis cornua addas, ſive demas. Quod ſi vitam eorum mutas, naturæ vim infers. At verò humanum gregem, qui maximè ſocietate conſervatur, omnium maximè manſuetus eſt, communitate gaudet maximè, ratione præ cæteris eſt præditus, non ſolum vulgares cupidines, & brutales appetitus vanique amores disjungere poſſunt ac divellere: ſed & illa, quæ omnium rerum ſtabiliſſima habetur, Philoſophia, in plures populos; ſtudioſos ſui ſecat, diverſis eos legiſlatoribus tradit, totum gregem diſſipat. Alium ablegat alio. Pythagoram ad Muſicam, ad Aſtronomiam Thalen, in ſolitudinem Heraclitum, ad amores Socratem, ad caſtitatem Carneadem, ad labores Diogenem, ad voluptates Epicurum. Videſne magnam ducum copiam, videſne diverſas teſſeras? Quo me vertam? cui me tradam? cujus imperiis me dicto audientem dabo?

Vel, ſervatâ vulgari interpunctione, legit, καὶ εἰς νομοθέτας. [22] *Muſica, quatenus in* θεωρίᾳ *conſiſtit, Pythagoræ plurimùm debuit: Lyræ etiam chordam addidit octavam. Multa hanc in rem teſtimonia ſuppeditabit* G. I. Voſſius *de ſcient. Mathem.* c. XX. §. 2 & 3.

* Εἰ προηγούμενος ὁ τοῦ Κυνικοῦ βίος.

ΛΟΓΟΣ Κ'.

Βούλομαί σοι κατὰ τὴν [1] Λυδοῦ σοφίαν, ποιῆσαι μῦθον· διαλέξονται δέ μοι ἐν τῷ μύθῳ οὐχ ὁ λέων οὐδὲ ὁ ἀετὸς, οὐδὲ τὰ τούτων ἔτι ἀφωνότερα, αἱ δρύες, ἀλλ' ὧδέ μοι λελέξεται· Ζεὺς ἦν καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ· οὐρανοῦ μὲν πολῖται, θεοὶ, τὰ δὲ γῆς θρέμματα οἱ ἄνθρωποι οὔπω * ποτὲ ἐν φωτὶ ἦσαν· καλεῖ δὴ Ζεὺς Προμηθέα, καὶ αὐτῷ προστάττει κατανεῖμαι τῇ γῇ ἀποικίαν, ζῷον ἁπλοῦν, κατὰ μὲν τὴν γνώμην ἐγγύτατα ἡμῶν τοῖς θεοῖς, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἔστω λεπτὸν καὶ ὄρθιον καὶ σύμμετρον, καὶ ἰδεῖν ἥμερον, καὶ χειρουργεῖν εὔκολον, καὶ βαδίζειν ἀσφαλές. Πείθεται ὁ Προμηθεὺς Διῒ, καὶ ποιεῖ ἀνθρώπους, καὶ οἰκίζει τὴν γῆν. Οἱ δὲ, ἐπεὶ γενέσεως ἐλάβοντο, οὐ χαλεπῶς διέζων· καὶ γὰρ τροφὴν αὐτοῖς ἀποχρῶσαν γῆ παρείχετο, λειμῶνας δασεῖς, καὶ ὄρη κομῶντα, καὶ καρπῶν χορηγίαν, ὅσα γῆ φέρειν φιλεῖ μηδὲν ὑπὸ γεωργῶν ἐνοχλουμένη· παρείχοντο δὲ καὶ αἱ [2] Νύμφαι κρήνας καθαρὰς καὶ ποταμοὺς διειδεῖς, καὶ ἄλλων ναμάτων εὐπόρους τε καὶ δαψιλεῖς πηγάς· πρὸς δὲ, καὶ θάλπος μὲν ἐξ ἡλίου τοῖς σώμασι προσχεόμενον συμμέτρως, αὐτὰ παρεμυθεῖτο, αὖραι δὲ ἐκ ποταμῶν ὥρᾳ θέρους ἐπιπνέουσαι, ἀνέψυχον αὐτοῖς τὰ σώματα· περιμάχητον δ' ἦν τούτων οὐδὲν, ἐν ἀφθόνῳ τῇ τῶν αὐτομάτων χορηγίᾳ διαιτωμένοις. Δοκοῦσι δέ μοι καὶ οἱ ποιηταὶ ἐγγύτατα εἶναι τῷ ἡμετέρῳ τούτῳ μύθῳ, ὑπὸ Κρόνῳ θεῶν βασιλεῖ τοιοῦτόν τινα αἰνιττόμενοι βίον, ἀπόλεμον, ἀσίδηρον, ἀφύλακτον, εἰρηνικὸν, ἀπεριμάχητον, ὑγιεινὸν, ἀνενδεᾶ· καὶ τὸ χρυσοῦν γένος τοῦτο, ὡς ἔοικεν, [3] ὃ Ἡσίοδος καλεῖ, νεανιευόμενος πρὸς ἡμᾶς. Ἐμοὶ δὲ ὁ μῦθος ἀπελθὼν ἐκποδὼν, καὶ γενόμενος ἐκ μύθου αὐτὸ τοῦτο λόγος, περιϊὼν παραβαλλέτω βίον βίῳ, τῷ προτέρῳ τὸν δεύτερον, εἴτε σιδηροῦν τις αὐτὸν, εἴτε καὶ ἄλλῃ τινι

* *Cum Stoicis facit noſter: E porticu enim Philoſophi* Κυνίζειν σοφὸν, *putabant*, εἶναι γὰρ τὸν Κυνισμὸν σύντομον ἐπ' ἀρετῆς ὁδόν. Diog. Laërt. *in Zenon. lib. VIII. p.* 193. *A. Hinc* Cicero *de fin. lib. III.* Cynicorum autem rationem atque vitam alii (*Stoici*) cadere in ſapientem dicunt, *&c. Cynicam etiam ſectam egregiè laudavit* Arrian. *in Epict. lib. III. c.* 22. *Idem* Epictetus *in Enchir. c.* 21. *Diogenem Cynicum* θεῖόν τε εἶναι καὶ λέγεσθαι *dixit. Nec mirum ſi hiſce Philoſophis favebant* Stoici, *cùm Sectarum dogmata non multùm à ſe invicem abière. Hinc Antiſthenes Cynicus* Diog. Laërt. *lib. V. p.* 141. δοκεῖ τῆς ἀνδρωδεστάτης Στωϊκῆς κατάρξαι. *Vid.* J. Lipſii *manud. ad Phil.* Stoic. *lib.* 1. *c.* 13. [1] *Æſopi; qui tamen*

ὀνομάζων

An præferenda ſit Cynici vita.

DISSERT. XX.

STatui tibi Lydi illius ſapientis exemplo concinnare fabulam. Cujus interlocutores erunt, non leo aut aquila, nec à qua minus vocem expectes, quercus aliqua: verum hoc modo procedet. Jupiter olim ſolus erat, & cum Jove cœlum & terra. Et cœli quidem cives Dii erant: alumni verò terræ nondum lucem viderant homines. Vocat igitur Promethea Jupiter, jubetque novam in terras coloniam deducat, animal ſimplex, cui ingenium Diis proximum, corpus tenue, erectum aptaque proportione exſtructum, vultum mitem, manus promptas, greſſum firmum tribueret. Morem gerit Jovi Prometheus, homines fabricat, eoſque in terra locat. Qui ubi nati eſſent, facillimè vivebant, cum cibum illis abundè terra ſuppeditaret. Aderant prata pulchrè veſtita, montes comantes, fructuum copia, & quæcunque, quamvis nondum infeſtaretur ab agricolis, ferre ſolet tellus. Jam puriſſimos Nymphæ fontes, & illimes fluvios, aliarumque ſcaturigines lympharum plenas ſuppeditabant & uberes. Accedebat tepor ſolis, qui modice circumvolitans reſtaurabat corpora: tum è fluviis æſtivo tempore reſpirantes membra illis refrigerabant auræ. Ad hæc omnia acceſſus erat liberrimus, in uberrima ſpontaneæ felicitatis viventibus copia. Videntur mihi ad hanc fabulam noſtram quam proximè acceſſiſſe & poetæ. Qui ſub Saturno Deorum rege, vitam fuiſſe talem, occultè innuunt: ſine bello, ſine ferro, ſine ulla cuſtodia, paci deditam, ſine ulla ſimultate, ſalubrem, nullius rei immunem. Nec aliud videtur eſſe quod aureum ab Heſiodo vocatur ſæculum, qui ad noſtrum hoc alludit. Porro ut fabula faceſſat, & in ſerium ſermonem tranſeat oratio; cum vita conferamus vitam, poſteriorem cum priori, ſive ea ferrea, ſive quocunque alio ſit di-

---

plerumque Phryx dicitur. Sic noſter *quidem Diſſ. V. & alibi eum vocat* λογοποιὸν Φρύγα, A. Gellius *Noct. Attic. lib. II. c.* 29. è Phrygiâ fabulatorem. *Locus ejus natalis, ſi* Maximo Planudi *credimus, Amorium erat Phrygiæ oppidum.* * Τόπ. H. St. [2] *Naiadas intellige; nam varia erant Nympharum genera.* Homer. *Hymn. in Vener. v.* 97.

Ἤ τις Νυμφάων, αἵ τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται,
Ἢ Νυμφῶν, αἳ καλὸν ὄρος τόδε ναιετάουσι,
Καὶ πηγὰς ποταμῶν κ πίσεα ποιήεντα.

Nymphæ tamen haud rarò ad ſolas fluviorum & fontium præſides reſtringuntur. Virgil. *Æn. VIII. v.* 71.

Nymphæ, Laurentes Nymphæ, genus amnibus unde eſt. [3] *Op. & Dier. v.* 109.

cenda

ὀνομάζων χαίρει. 4 Ἡνίκα ἤδη κληρουχήσαντες οἱ ἄνθρωποι τὴν γῆν, ἐπετέμοντο αὐτῆς ἄλλος ἄλλην μοῖραν, περιβάλλοντες αὐτοῖς ἕρκη καὶ τειχία, καὶ τὰ σώματα σπαργάνοις μαλθακοῖς καταιλίξαντες, καὶ τὼ πόδε σκύτεσι χαρακώσαντες, καὶ χρυσὸν οἱ μὲν τοῖς αὐχέσιν, οἱ δὲ ταῖς κεφαλαῖς, οἱ δὲ τοῖς δακτύλοις περιαρτήσαντες, εὔφημόν τινα καὶ εὐπρόσωπον δεσμόν· καὶ στέγας οἰκοδομησάμενοι, καὶ κλεῖδας καὶ αὐλείους καὶ προπύλαια ἄττα ἐπιστήσαντες· καὶ παρέχοντες τῇ γῇ πράγματα, μεταλλεύοντες αὐτὴν καὶ σκάπτοντες καὶ ὀρύττοντες· καὶ μηδὲ τὴν θάλατταν κατὰ χώραν ἐῶντες, ἀλλὰ ἐπιτειχίσαντες καὶ ταύτῃ σκάφη πολεμιστήρια καὶ πορευτικὰ καὶ ἐμπορευτικά· καὶ μηδὲ τοῦ ἀέρος ἀπεχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ληϊζόμενοι, τὰς ὀρνίθων ἀγέλας ἰξῷ καὶ ἕρκεσι καὶ παντοδαποῖς μηχαναῖς σαγηνεύοντες· ἀπεχόμενοι δὲ μήτε τῶν ἡμέρων ζώων δι᾽ ἀσθένειαν, μήτε τῶν ἀγρίων διὰ δέος, ἀλλὰ αἵματι φονίῳ καὶ λύθρῳ παντοδαπῷ γαστριζόμενοι, καὶ ἀεί τι ταῖς ἡδοναῖς εὑρίσκοντες νέον, καὶ τῶν ἑώλων ὑπερορῶντες, καὶ διώκοντες μὲν τὰ τερπνά, περιπίπτοντες δὲ τοῖς λυπηροῖς· * πλούτου μὲν ὀρεγόμενοι, ἀεὶ δὲ τὸ παρὸν ἐνδεέστερον ἡγούμενοι τοῦ ἀπόντος, καὶ τὸ κτηθὲν, ἔλαττον τοῦ προσδοκωμένου· δεδιότες μὲν ἔνδειαν, πληρωθῆναι δὲ μὴ δυνάμενοι· φοβούμενοι μὲν θάνατον, μὴ φροντίζοντες δὲ τοῦ ζῆν· εὐλαβούμενοι νόσους, τῶν δὲ νοσερῶν οὐκ ἀπεχόμενοι· ὑποπτεύοντες μὲν ἄλλους, ἐπιβουλεύοντες δὲ τοῖς πλείστοις· δεινοὶ μὲν πρὸς τοὺς ἀνόπλους, δειλοὶ δὲ πρὸς τοὺς ὡπλισμένους· μισοῦντες μὲν Τυραννίδα, τυραννεῖν δὲ ἐπιθυμοῦντες· ψέγοντες μὲν τὰ αἰσχρά, τῶν αἰσχρῶν δὲ οὐκ ἀπεχόμενοι· τὰς εὐτυχίας θαυμάζοντες, τὰς ἀρετὰς μὴ θαυμάζοντες· τὰς δυστυχίας ἐλεοῦντες, οὐκ ἀπεχόμενοι τῶν μοχθηρῶν· ἐν μὲν ταῖς εὐπραγίαις τολμηταί, ἐν δὲ ταῖς δυσπραγίαις [‡] ἀνάκλητοι· μακαρίζοντες μὲν τοὺς τεθνηκότας, γλιχόμενοι δὲ τοῦ ζῆν· μισοῦντες μὲν τὸ ζῆν, φοβούμενοι δὲ ἀποθανεῖν· ἀποβεβλημένοι μὲν τοὺς πολέμους, εἰρήνην δὲ ἄγειν μὴ δυνάμενοι. ἐν μὲν δουλείᾳ ταπεινοί, ἐν δὲ ἐλευθερίᾳ θρασεῖς· ἐν μὲν Δημοκρατίᾳ ἀκατάσχετοι, ἐν δὲ Τυραννίδι ἐπτηχότες· παίδων μὲν ἐπιθυμοῦντες, γινομένων δὲ ὀλιγωροῦντες· εὐχόμενοι μὲν τοῖς θεοῖς, ὡς δυναμένοις ἐπαρκεῖν· καταφρονοῦντες δὲ, ὡς οὐ δυναμένων τιμωρεῖν· καὶ δεδιότες μὲν ὡς κολάζοντας, ἐπιορκοῦντες δὲ ὡς οὐδὲν ὄντας. Τοιαύτης τοίνυν στάσεως καὶ διαφωνίας τὸν δεύτερον τοῦτον κατεχούσης βίον, τίνι δῶμεν τὰ νικητήρια φέροντες; τίνα, ποῖον αὐτῶν φῶμεν ἁπλοῦν εἶναι βίον, καὶ ἀπερίστατον, καὶ ἐλευθερίας ἐπήβολον; καὶ ποῖον οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον, καὶ ἐλεεινὸν καὶ περιστάσεων γέμοντα; φέρε ἐξ ἑκατέρων

‡ *Ætatis ferreæ mala depingit eodem ferè modo ac* Ovid. *Metam. lib. I. v.* 128. *& ſeqq. &* Virgil. *Georg. lib. I. v.* 125. *Conferat Lector,*

ἡκέτω

cenda nomine. Cum dividere inter ſe terram cœpere homines; ibi alius aliam ſecare partem, quam limitibus ac muris diſtinguerent: corpora mollibus involvere faſciis, pedes pellibus munire; aurum alii collo, alii capiti, alii digitis aptare; honeſtas ſpecioſaſque compedes. Ædes ſtruere, claves excogitare, fores & veſtibula quædam attollere. Ut omittam quod terræ negotium faceſſant, dum eam auri argentique ſtudio rimantur, ligonibus invertunt ac fodiunt: Quod nec à mari abſtineant, ſed in ejus quaſi pœnam naves modo bellicas, modo vectorias fabricent & mercenarias: Quod nec ab aëre, ſed & hunc ſpolient: dum viſco linoque greges avium (& qua non arte?) præveniunt: Quod nec à cicuribus animalibus, virium defectu, nec à feris metu abſtineant: ſed cæde, ſed ſanguine, ſed cruore quolibet ventrem farciant: Novam ſemper voluptatem excogitent, veterem contemnant: & dum jucunditatem ſectantur, in miſeriam incidant: Divitias ſemper appetant: ita tamen ut minora judicent quæ habent quam queis carent: & quod poſſident eo quod expectant: Egeſtatem ſemper timeant, expleri nunquam poſſint: Mortem metuant, vitam negligant: Morbos vitent, nec à morbidis abſtineant: Quoſdam ſuſpectos habeant, plerisque ipſi inſidias ſtruant: Feroces cum inermibus, cum armatis timidi: Tyrannidem odio habeant, & affectent: Turpia vituperent, nec tamen iis ſe abſtineant: Felicitatem mirentur, nec mirentur virtutes: Miſerentur infortunia, nec tamen fugiant improba: In ſecundis audaculi, in adverſis cohiberi nequeant: Beatos prædicent mortuos, vitam tamen expetant: Bella averſentur, pacem agant inſolentèr: In ſervitute abjecti, in libertate confidentes: In populari Rep. diſſoluti, in tyrannide timidi: Liberos petant, natos verò negligant: Deos invocent, tanquam dare poſſint, quibus egeant, eoſdem negligant, quaſi punire neſciant: Deos timeant, ut qui perjuria vindicent: pejerent autem quaſi non ſint. Tantus igitur cum tumultus & diſcordia ſecundam hanc vitam invaſerit, utri palmam dabimus? utram ſimplicem ſucceſſuſque & libertatis compotem dicemus eſſe? utram contra minimè talem, ſed coactam, miſerandam, infortuniorum plenam? Agedum ex utraque hominem ſumamus, quæ ad diſputatio-

---

nam brevitas inſtituta obſtat. quo minùs horum Poetarum verba proferam.
* *Hominum vitia eleganter deſcribit, & quàm malè, quàm contradictoriè in omni vitâ ſeſe gerant verè oſtendit Maximus. Noſtram quidem vicem dolere poſſumus, infelicitatem verò negare nemo audeat; nam pro definitione Democriti apud* Sextum Empir. *lib. II. c.* 5. Ἄνθρωπός ἐϛιν, ὃ πάντες ἴσμεν. [5] Heinſ. *legit* δυσαναχλῶσι. *Si quis verò locum perpendat, videbis ſanam eſſe lectionem vulgatam.*

nem

ἡκέτω τις ἀνὴρ * ἐπὶ διαίτῃ τῇ τῶν λόγων· ὁ δὲ αὐτῶν ἐρέσθω ἑκάτερον, καὶ πρῶτόν γε τὸν πρότερον, τὸν γυμνὸν ἐκεῖνον καὶ ἄοικον καὶ ἄτεχνον, τὸν πάσης τῆς γῆς πολίτην καὶ ἐφέστιον· ἐρέσθω δέ, ἀντιθεὶς αὐτῷ τὸν τοῦ δευτέρου βίον καὶ τρόπον, πότερα αἱρεῖται μένειν ἐν τῇ πρόσθεν τροφῇ καὶ ἐλευθερίᾳ, ἢ τὰς τοῦ δευτέρου ἡδονὰς λαβὼν, σὺν ταύταις καὶ τὰ λυπηρὰ ἔχειν. Ἴτω δὴ μετὰ τοῦτον ὁ ἕτερος, ἀντιθέτω δὲ αὐτῷ ὁ δικαστὴς τὴν τοῦ προτέρου δίαιταν καὶ ἐλευθερίαν· καὶ ἐρέσθω, πότερα αἱρεῖται, τὰ αὑτοῦ ἔχειν, ἢ μετατίθεσθαι καὶ μετοικίζεσθαι ἐπὶ τὸν εἰρηναῖον ἐκεῖνον βίον καὶ ἄφετον καὶ ἀδεῆ καὶ ἄλυπον. Τίς τῶν ἀνδρῶν αὐτομολεῖ; τίς μετοικεῖ; τίς ἑκὼν ἀλλάττεται βίον βίου; τίς οὕτως ἀνόητος καὶ δυστραφὴς καὶ κακοδαίμων ἀνὴρ, ὥστε διὰ φιλίαν μικρῶν καὶ ἐφημέρων ἡδονῶν, καὶ ἀγαθῶν ἀμφισβητησίμων, καὶ ἀδήλων ἐλπίδων, καὶ ἀμφιβόλων εὐτυχημάτων, μὴ ἀνασκευάσασθαι μηδὲ ἀνοικίσαι αὑτὸν εἰς ὁμολογουμένην εὐδαιμονίαν; καὶ ταῦτα, εἰδὼς ὅτι ἀπαλλάξεται πολλαπλασίων κακῶν ἃ τῷ δευτέρῳ τρόπῳ καὶ βίῳ ἀναπεφυρμένα, πῶς οὐ [illegible] ποιεῖ κακοδαίμονά τε τὴν διαγωγὴν τοῦ βίου, καὶ σφόδρα ἀτυχῆ; ὥστε εἰκάσαιμ᾽ ἂν ἔγωγε ἑκάτερον τῶν βίων, τὸν μὲν γυναῖον τοῦτον καὶ παντοδαπὸν, δεσμωτηρίῳ χαλεπῷ κακοδαιμόνων ἀνδρῶν καθειργμένων ἐν ἀφεγγεῖ μυχῷ, πολὺν μὲν τοῖς ποσὶ σίδηρον περιβεβλημένων, βαρὺν δὲ κλοιὸν περὶ τῷ αὐχένι, κἀκ ταῖν χεροῖν ἐξηρτημένων δεσμὰ δυσχερῆ, ῥυπώντων καὶ ἀγχομένων καὶ * ῥιπτομένων καὶ στενόντων, ὑπὸ δὲ χρόνου καὶ ἔθους, εὐημερίας τινὰς ἑαυτοῖς ἔνδον καὶ εὐθυμίας μηχανωμένων, μεθυσκομένων ἐνίοτε ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ ᾀδόντων ἀναμὶξ, καὶ γαστριζομένων, καὶ ἀφροδισιαζόντων, καὶ μηδὲ ἠρέμα ἑκάστου ἐμπιπλαμένων, διὰ δέος καὶ ἀπιστίαν καὶ μνήμην τῶν παρόντων κακῶν· ὥστε ἀκοῦσαι ἄν τις παρ᾽ ἑκάστῳ δεσμωτηρίῳ, οἰμωγῆς ὁμοῦ καὶ ᾠδῆς, καὶ στόνου καὶ παιᾶνος· τὸν δὴ ἕτερον αὖ βίον εἰκάζω ἀνδρὶ ἐν καθαρῷ φωτὶ διαιτωμένῳ, λελυμένῳ καὶ πόδε καὶ τὼ χεῖρε, καὶ τὸν αὐχένα πανταχοῦ περιστρέφοντι, καὶ τὰς ὄψεις πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατείνοντι, καὶ τοὺς ἀστέρας ὁρῶντι, καὶ διακρίνοντι νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἀναμένοντι, καὶ τῶν ἀνέμων αἰσθανομένῳ, καὶ ἀέρα σπῶντι καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον, ἀπεστερημένῳ δὲ τῶν ἔνδον ἐκείνων ἡδονῶν ὁμοῦ τοῖς δεσμοῖς· μὴ μεθυσκομένῳ, μηδὲ ἀφροδισιάζοντι, μὴ γαστριζομένῳ· μὴ στένοντι, μὴ παιανίζοντι· μὴ ᾄδοντι, μὴ οἰμώζοντι· μὴ ἐμπιπλαμένῳ, ἀλλ᾽ ὅσον ἀποζῆν, λεπτῷ καὶ διερρινημένῳ τὴν γαστέρα. Τίνα τῶν εἰκόνων μακαριοῦμεν, τίνα οἰκτειρῶμεν τῶν βίων; τίνα ἑλώμεθα, τὸν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τὸν ποικίλον ἐκεῖνον, τὸν ἀσαφῆ, πικραῖς καὶ ἐλεειναῖς ἡδοναῖς δελεασθέντες;

* Ὑπὸ διαιτητῇ Schottus. Ἐπὶ διαιτητὴν τὸν λόγον. Heinſ. Cujus con-

Ἔνθα

nem noſtram, tanquam ad arbitrum veniat: & illa quidem utrumque examinet. Ac prius quidem priorem illum, qui nudus, ſine lare, ſine arte, quaſi terræ totius civis & colonus obambulat. Opponat autem ſecundi illius vitam ac agendi modum, ex eoque quærat, utrum malit; in priorine perſiſtere victu & libertate, an vero voluptates alterius, una cum incommodis ſequi. Accedat deinde & alter, cui judex prioris vitæ illius rationem opponat & libertatem: quæratque, utrum malit, ſuane ſervare, an mutare locum ſedemque, & in tranquillam illam liberamque, metus ſimul doloriſque immunem transferri? Uter transfuga fieri, uter coloniam mutare, uter lubenti animo vitam commutare volet? Quis ita demens, malique cupidus? quis tam iratis natus Diis, qui minimarum caducarumque voluptatum, dubiorum bonorum, ſpeique incertæ & ambiguæ felicitatis cauſa caſtra mutare & transferre ſe in certiſſimam felicitatem nolit? Cùm præſertim non ignoret, quam multis carere malis poſſit, quæ cum ſecundæ huic vitæ adhæreant, omnibus modis incertam, miſeramque vivendi, & & calamitoſam efficiunt conditionem. Ita ut ego vitam utramque conferre ſoleam: & primo, hanc, ſi Diis placet, præclaram variamque, cum miſerorum hominum moleſtiſſimo carcere, qui cum in obſcuro aliquo detineantur angulo, ubi multo ferro crura, collum numellis, graviſſimo manus vinculo premantur, atque ita in ſordibus, in cruciatu, luctuque vitam exigant, proceſſu tamen temporis paulatim & conſuetudinis, ſecuritatem ſibi quandam in ipſo carcere tranquillitatemque machinantur animi: nam & inebriantur interdum in carcere, & ſimul omnes canunt, ſed & ventrem cibo diſtendunt, aut Veneri indulgent: neque tamen ſecurè his omnibus explere ſe poſſunt, quin metuant, quin felicitati ſuæ diffidant, quin de præſentibus malis cogitent: ita ut in ſingulis carceribus ululatum cum cantu, gemitum cum pæane audias. Alteram contra vitam confero cum homine, qui in luce verſatur puriſſima, qui manus pedeſque vinculi immunes habet, collum libere quo vult inflectit, oculos directè in ſolem intendit, ſidera intuetur, noctem à die diſtinguit, ſingulas anni tempeſtates expectat, ventos ſentit, liberumque ac purum trahit aërem: ita tamen ut ſimul voluptatibus illius carceris & vinculis careat: non inebrietur, non ſcortetur, non helluetur, non gemat, ſed nec moduletur, non canat, ſed nec lamentetur, neque cibis ſe ingurgitet, ſed quantum naturæ lex patitur, ventre ſit ſobrio & caſtigato. Quæro utram vitam beatam, utram miſeratione dignam judices? Utram eligendam cenſeas? Illamne quæ in carcere agit, mixtam ambiguamque, miſerrimis deceptus voluptatibus?

---

jectura mihi arridet, quod haud procul recedat à vulgata lectione, & ſenſum congruum effundat. [6] H. St. ῥιπτομένων. MS. *exhibet* ῥυπτομένων.

Hic

[7] Ἔνθα δ' ἄρ οἰμωγή τε καὶ εὐχωλὴ πέλεν ἀνδρῶν,

ἡδομένων ὁμοῦ καὶ στενόντων. Μὴ σύγε ὦ δειλαία ψυχή· ἀπολείπουσά μοι ταυτασὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῖς μύθοις, ἴθι ἐπ' ἄνδρα, οὐ κατὰ τὴν Κρόνου ἀρχὴν βιοτεύσαντα, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῷ σιδηρῷ τούτῳ γένει, ἐλευθερωθέντα ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἦν δὲ οὗτος οὐκ Ἀττικὸς, οὐδὲ Δωριεὺς, οὐδ' ἐκ τῆς Σόλωνος τροφῆς, οὐδ' ἐκ τῆς Λυκούργου παιδαγωγίας (οὐ γὰρ χειροτονοῦσι τὰς ἀρετὰς οἱ τόποι, οὐδὲ οἱ νόμοι) ἀλλὰ ἦν μὲν Σινωπεὺς ἐκ τοῦ Πόντου· [8] συμβουλευσάμενος δὲ τῷ Ἀπόλλωνι, τὰς περιστάσεις πάσας ἀπεδύσατο, καὶ τῶν δεσμῶν ἐξέλυσεν αὐτὸν, καὶ περιῄει τὴν γῆν ἄφετος, ὄρνιθος δίκην νοῦν ἔχοντος, οὐ τύραννον δεδιὼς, οὐχ ὑπὸ νόμου κατηναγκασμένος, οὐχ ὑπὸ πολιτείας ἀσχολούμενος, οὐχ ὑπὸ παιδοτροφίας ἀγχόμενος, οὐχ ὑπὸ γάμου καθειργμένος, οὐχ ὑπὸ γεωργίας κατεχόμενος, οὐχ ὑπὸ στρατείας ἐνοχλούμενος, οὐχ ὑπὸ ἐμπορίας περιφερόμενος· ἀλλὰ τούτων ἁπάντων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων κατεγέλα, ὥσπερ ἡμεῖς τῶν σμικρῶν παίδων, ἐπειδὰν ὁρῶμεν αὐτοὺς περὶ ἀστραγάλους σπουδάζοντας, τύπτοντας καὶ τυπτομένους, ἀφαιροῦντας καὶ ἀφαιρουμένους· αὐτὸς δὲ βασιλέως ἀφόβου καὶ ἐλευθέρου δίαιταν διαιτώμενος, οὐκ ἐπιτείβων ἐν χειμῶνι Βαβυλωνίους, οὐδὲ Μήδοις ἐνοχλῶν ὥρᾳ θέρους, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὸν Ἰσθμὸν, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν αὖθις ὁμοῦ ταῖς ὥραις μετανιστάμενος. Βασίλεια δ' ἦν αὐτῷ τά τε ἱερὰ καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ ἄλση· πλοῦτος δὲ ἀφθονώτατος καὶ ἀσφαλέστατος καὶ ἀνεπιβούλευτος, γῆ τε πᾶσα καὶ οἱ ἐν αὐτῇ καρποί· καὶ κρῆναι γῆς ἔγγονοι, [9] παντὸς Λεσβίου καὶ Χίου πόματος δαψιλέστεραι, καὶ φίλος ἦν καὶ συνήθης τῷ ἀέρι, ὥσπερ οἱ λέοντες, καὶ οὐκ ἀπεδίδρασκε τὰς ὥρας τοῦ Διὸς, οὐδὲ ἀντεμηχανᾶτο αὐτῷ, τοῦ μὲν χειμῶνος τεχνιτεύων θάλπος, τοῦ δὲ θέρους ἀναψύχεσθαι ποθῶν· ἀλλ' οὕτως ἄρα ἐθὰς ἦν τῇ τοῦ παντὸς φύσει, ὥστε ἐκ τοιαύτης διαίτης ὑγιεινός τε ἦν καὶ ἰσχυρὸς, καὶ κατεγήρα εἰς τὸ ἀκρότατον, μηδὲν φαρμάκων δεηθεὶς, μὴ σιδήρου, μὴ πυρὸς, μὴ Χείρωνος, μὴ Ἀσκληπιοῦ, μὴ Ἀσκληπιαδῶν, μὴ μάντεων μαντευομένων, μὴ ἱερέων καθαιρόντων, μὴ γοήτων ἐπᾳδόντων· πολεμουμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος, καὶ πάντων πᾶσιν ἐπιτιθεμένων,

[10] Οἳ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι φέρον πολύδακρυν Ἄρηα,

ἐκεχειρίαν [11] ἡγεμόνος, ἐν ὡπλισμένοις ἄοπλος, ἐν μαχομένοις ἔνσπονδος πᾶσιν. Ἀπείχοντο δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἄδικοι καὶ οἱ

---

7 *Il.* Δ. *v.* 550. Ἀντὶ τοῦ ἄρ τὸ ἅμ' apud Homerum *legitur.* 8 *Reſpicit ad Oraculum, quod Apollo Pythius Diogeni reddidit.* Suidas Ἐρομένου δὲ αὐτοῦ (Διογένει) πῶς ἂν προτιμήσειεν, (ἐπολιτεύετο γάρ·) ὁ θεὸς ἀνεῖλεν, *ει* παραχαράξειεν, *hoc eſt ſi vulgarem conſuetudinem non ſequeretur. Vid.* Ægid. Menagii *Comm. in* Diog. Laërt. *lib. VI. p.* 142.

τύραννοι

Hic ubi mille homines ſimul exultantque gemuntque,
qui voluptate pariter afficiuntur & gemunt. Abiit verò à te miſerrima anima: quin potius ſimilitudines has cum fabulis relinque, rectaque virum adi, qui non Saturni regis tempore, ſed in medio ferrei hujus ſæculi vixit, quem Dii duo, Jupiter & Apollo liberali cauſa aſſeruerunt manu: quamvis nec Atticus eſſet, nec Doricus, neque Solonis alumnus, nec è Lycurgi diſciplina (non enim virtutem ſuffragio ſuo aut locus ullus creat, aut lex) ſed Sinopenſis Ponticus: qui adhibito in conſilium Apolline, omni ſe vivendi exuit neceſſitate, omnibus ſe expedivit vinculis, totamque terram liber & ſuus, non ſecus quam avis ratione prædita, circumiit. Ita ut nec tyrannum ullum metueret, nec ab ulla cogeretur lege, neque ulli Reip. otium tranſcriberet ſuum: non liberorum educatione oppreſſus, non nuptialibus aſtrictus vinculis: non agriculturæ intentus, non militaribus turbatus curis, nec rei augendæ ſtudio diſcurrens: ſed hos omnes cum curis ſuis non aliter ridebat quam nos puerulos, quos talis ſuis ſerio intentos, ferire ac feriri, ſpoliare & ſpoliari ab aliis videmus. Ipſe verò regis ſecuri liberique vitam ducebat: non ut hyeme Babylone viveret, æſtate Medos fatigaret, ſed ex Attica Iſthmum, rurſus relicta Iſthmo Atticam una cum anni tempeſtate petebat. Regiæ illius, templa erant gymnaſia, & luci ſacri. Divitiæ maximæ certiſſimæque, nec ullis obnoxiæ inſidiis, univerſa cum fructibus ſuis terra: tum fontes terræ filii, omni Lesbio Chioque largiores nectare. Amicus præterea & familiaris erat aëri, ſicut leonum corpora. Neque Jovis ſe ſubducere tempeſtatibus volebat, nec cum eo luctabatur: neque calorem hyeme, frigus æſtate moliebatur. Sed ita toti naturæ aſſueverat, ut hoc vivendi genere & ſanitatem ſibi pararet & robur, vitamque quam longiſſime extenderet: nec interim aut medicorum egeret remediis, aut ferro aut igne, aut Chirone, aut Æſculapio, aut Aſclepiadis haberet opus: non oraculis vatum, non luſtratione ſacerdotum, non præſtigiatorum carmine. Jam cum graviſſimo bello arderet Græcia, ſibique omnes inſultarent mutuo,

Conſueti inter ſe miſerando cernere Marte,
ſolus inducias agebat: inter armatos inermis, inter bellantes fœderatus omnium. Manum ab eo abſtinebant improbi om-

Porrò hujuſce Cynici libertatem & felicitatem egregiè prædicant Arrian. *in Epict. lib. III. c.* 26. *p.* 370. & Juvenal. *Satir. XIV. v.* 308. [9] *Lesbos & Chios Ægei maris inſulæ præſtantiſſima ferebant vina.* Plinius *N. H. lib. XIV. c.* 7. In ſummâ gloriâ ——— fuêre Thaſium Chiumque: ———His addidit Lesbium Eraſiſtrati maximi medici auctoritas. Servius *in* Virgil. *Georg. lib. II. v.* 90. Lesbos inſula in Ægæo mari, cujus civitas Methymna, habens pretioſiſſimum vinum. *Idem in v.* 98. *notat* Lucilium *dixiſſe*: Χῖος ἢ δυνάστης οἶνος. [10] *Iliad.* Γ. *v.* 132. [11] *Rectè* Leopardus *Emend. lib.* 17. *c.* 2. ἦγε μόνος *Quam lectionem etiam* Paccii *codex exhibuit: vertit enim,* in induciis vivebat ſolus.

τύραννοι καὶ οἱ συκοφάνται. Ἤλεγχε μὲν γὰρ τοὺς πονηρούς, ἀλλ' οὐ λόγων σοφίσμασιν, ὥσπερ ἐλέγχων ἀνιαρώτατος· ἀλλὰ [12] ἔργοις παρατιθεὶς ἑκάστοτε· ὥσπερ ἐλέγχων ἀνυσιμώτατος καὶ εἰρηνικώτατος· καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε Μέλιτός τις ἐπὶ Διογένην ἀνέστη, οὔτε Ἀριστοφάνης, οὐκ Ἄνυτος, οὐ Λύκων. Πῶς οὖν οὐ προηγούμενος τῷ Διογένει ὁ βίος οὗτος, ὃν ἑκὼν εἵλετο, ὃν Ἀπόλλων ἔλυκεν, ὃν ὁ Ζεὺς ἐπῄνεσεν, ὃν οἱ νῦν ἔχοντες θαυμάζουσιν; ἢ ἄλλο τι ἡγούμεθα εἶναι τὴν [13] περίστασιν, ἢ χρῆσιν πράξεως οὐκ αὐθαίρετον τῷ ἔχοντι; Ἐρῶ δὴ τὸν γεγαμηκότα, τίνος εἵνεκεν γαμεῖ· παίδων φησί· τὸν παιδοτροφοῦντα, τίνος εἵνεκα ἐτεκνώσατο· διαδοχῆς ἐρῶ· τὸν στρατευόμενον· πλεονεξίας ἐρῶ· τὸν γεωργοῦντα· καρπῶν ἐρῶ· τὸν χρηματιζόμενον· εὐπορίας ἐρῶ· τὸν πολιτευόμενον· τιμῆς ἐρῶ. Τῶν δὲ ἐρώτων τούτων οἱ πολλοὶ ἀμβλίσκουσι, καὶ εἰς τοὐναντίον περιίστανται, καὶ εὐχῆς ἔργον ἡ ἐπιτυχία, οὐ γνώμης οὐδὲ τέχνης. Ἕκαστος δὴ τῶν ταῦτα αἱρουμένων, περίστασίν τινα διαπεραίνεται τοῦ βίου καὶ ταλαιπωρίας ἀνέχεται οὐχ ἑκούσιος, οὐδὲ δι' ἄγνοιαν τῶν αὐθαιρέτων ἀγαθῶν. Τίνα γὰρ ἄν τις καὶ φαίη τούτων ἐλεύθερον; τὸν δημαγωγόν; δοῦλον λέγεις πολλῶν δεσποτῶν· τὸν ῥήτορα; δοῦλον λέγεις πικρῶν δικαστῶν· τὸν τύραννον; δοῦλον λέγεις ἀκολάστων ἡδονῶν· τὸν στρατηγόν; δοῦλον λέγεις ἀδήλου τύχης· τὸν πλέοντα; δοῦλον ἀσταθμήτου τέχνης· τὸν φιλόσοφον; ποῖον λέγεις; ἐπαινῶ μὲν γὰρ καὶ Σωκράτην, ἀλλ' ἀκούω λέγοντος, πείθομαι τῷ νόμῳ, καὶ ἑκὼν ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον ἄπειμι, καὶ λαμβάνω τὸ φάρμακον ἑκών. Ὦ Σώκρατες, ὁρᾷς τί φῄς; ἑκών, ἢ πρὸς ἀκουσίους τύχας εὐπρεπῶς ἵστασαι, πειθόμενος νόμῳ; τίνι; εἰ μὲν γὰρ τῷ τοῦ Διός, ἐπαινῶ τὸν νομοθέτην· εἰ δὲ τῷ Σόλωνος, [14] τί βελτίων ἦν Σόλων Σωκράτους; Ἀποκρινάσθω μοι καὶ Πλάτων ὑπὲρ φιλοσοφίας εἰ μηδεὶς [15] αὐτὴν ἐπιτάραξε, μὴ Δίων φεύγων, μὴ Διονύσιος ἀπειλῶν, μὴ τὰ Σικελικὰ καὶ τὰ Ἰόνια πελάγη, ἄνω καὶ κάτω πρὸς ἀνάγκην διαπλεόμενα. Κἂν ἐπὶ Ξενοφῶντα ἔλθω, βίον καὶ τούτου ὁρῶ μεστὸν πλάνης καὶ τύχης ἀμφιβόλου καὶ στρατιᾶς κατηναγκασμένης, στρατηγίας ἀκουσίου, καὶ φυγῆς εὐπρεποῦς. Ταύτης τοίνυν φημὶ τὰς περιστάσεις διαφυγὼν ἐκεῖνον τὸν βίον, δι' ὃν καὶ Διογένης ὑψηλότερος ἦν Λυκούργου καὶ Σόλωνος, καὶ Ἀρταξέρξου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐλευθερώτερος αὐτοῦ τοῦ Σωκράτους, οὐ δικαστηρίῳ ὑπα-

---

12 *Legendum monuit* H. St. ἀλλὰ ἔργα ἔργοις. 13 Περιστατικά, *ut notavit* Heinſius, *plerumque vocant* Platonici, *quæ ipſo perficiuntur corpore, & impediri poſſunt; Qualia ſunt quæ in* Enchir. *c.* 2. *enumerat* Epict. *Hæc à Philoſopho, niſi urgeat neceſſitas non ſunt attingenda. Iſta cum fugeret Diogenes, vitam ejus* προηγουμένην, *laudat noſter. Quoniam autem qui hujuſmodi* περιστατικὰ *cupiunt, ſæpè ſpe excidant & hanc ob cauſam dolores*

χθεὶς,

nes & tyranni & ſycophantæ. Et tamen ſceleſtos arguebat, non verborum captiunculis, quod reprehendendi genus eſſe ſolet moleſtiſſimum ut plurimum. Sed re ipſa ipſaque vita vitam eorum arguebat: quod reprehendendi genus eſt efficaciſſimum minimeque ſolet eſſe aſperum. Propterea nec ullus Melitus, nec ullus Ariſtophanes aut Anytus, nullus Diogenem invaſit Lyco. Quid ergo obſtaret, quo minus reliquis omnibus præferenda hæc vita eſſet Diogeni: quam ſponte ſua elegerat; quam Apollo dederat, commendarat Jupiter, quam omnes ſapientes mirantur? An aliud fortunæ incommodum, præter uſum actionis, eventumque, non ſatis ex arbitrio auctoris putamus eſſe? Quære ex eo qui uxorem duxit, cur id fecerit: reſpondebit, liberorum cauſa. Ex eo qui liberos educat, cur eos genuerit: ſucceſſionis cauſa dicet. Ex eo qui militat: amplioris dicet fortunæ. Ex ruſtico: fructuum cauſa. Ex negotiatore: facultatum. Ex eo qui Rempub. tractat: honoris. Omnes hi fines evaneſcunt ut plurimum, & in contrarium abeunt, nec artis aut ſapientiæ, ſed voti eſt felicitas. Quare ſinguli qui hæc proponunt ſibi, difficultatem quandam experiuntur vitæ, miſeriamque ſuſtinent non voluntariam, neque ex ignoratione eorum quæ per ſe petenda ſunt bonorum. Quem jam ex hoc numero judicabis liberum? Publicolamne, Reip. præfectum? Servum dicis non unius domini. Patronumne? ſervum dicis aſperorum judicum. Tyrannumne? ſervum dicis effræniſſimarum voluptatum. Imperatoremne? ſervum dicis incertæ fortunæ. Nautamne? ſervum indefinitæ artis. Philoſophumne? de quo loqueris? Socratem quidem laudo, ſed dicentem audio: Legi morem gero: volens carcerem peto: volens cicutam bibo. Videſne quid dicas, ô noſter Socrates? Volenſne, an verò ingratæ occurris fortunæ fortiter, ut legi pareas? At cui legi? Si Jovis, legiſlatorem laudo: ſin Solonis, qua in re Socrati præferendus eſt Solon? Reſpondeat mihi & pro Philoſophia Plato, an nemo eum turbaverit: non exilium Dionis, non minæ Dionyſii, nec Sicula aut Ionica maria, quæ toties coactus ſurſumque deorſumque curſitans, tranſmiſit. Quod ſi & ad Xenophontem abeam, vitam erroris pleniſſimam, ambiguæ fortunæ, expeditionis coactæ, & exilii ſpecioſi video. Horum omnium caſuum immunem iſtam dico vitam. Quare & ſupra Lycurgum, & Solonem, & Artaxerxen, & Alexandrum conſtitutus fuit Diogenes. Libertate vero Socratem anteceſſit:

---

patiantur, ideò μεγιστᾶνε in ſeqq. calamitatem *ſignificat.* [14] *Inepta eſt noſtri ratiocinatio: licèt enim concedamus Socratem legiſlatore Attico multis paraſangis fuiſſe meliorem; cùm tamen populus Solonis leges ſanxiſſet, boni erat civis, iis lubentèr parere, nec obſtare debebant damna, quæ ejuſmodi obedientiam ſequi poſſunt. Certè ità ſe geſſerunt Vett. Chriſtiani. V. d.* Tertull. *Apol. c.* 37. [15] Αὐτῶν Heinſ.

nec

χθεὶς, οὐδὲ ἐν δεσμωτηρίῳ κείμενος, οὐδὲ ἐκ τῶν συμφορῶν ἐπαινούμενος.

* Εἰ συμβάλλεται πρὸς ἀρετὴν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα.

ΛΟΓΟΣ ΚΑʹ.

[1] ΣΩκράτης ἐν Πειραιεῖ διαλεγόμενος πολιτικοῖς ἀνδράσιν, ἀναπλάττει τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐν δράματι, πόλεώς τε καὶ πολιτείας ἀγαθῆς εἰκόνα, καὶ τίθεται νόμους, καὶ παῖδας τρέφει, καὶ φρουροὺς τῇ [2] πόλει, μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παραδοὺς τὰ τῶν πολιτῶν σώματα καὶ τὰς ψυχάς· παραστήσας ἀμφοῖν τοῖν μαθημάτοιν διδασκάλους ἀγαθοὺς, καὶ ἐκείνους, ὥσπερ ἀγέλης ἡγεμόνας· φύλακας ὀνομάζων τοὺς ἡγεμόνας· ὄναρ οὐχ ὕπαρ, ὡς δόξαι ἄν τινι τῶν ἀγροικοτέρων, ξυνιστὰς πόλιν. Ἀλλὰ γὰρ τῆς παλαιᾶς φιλοσοφίας ὁ τρόπος οὗτος ἦν, ἐοικὼς τοῖς χρησμοῖς. Εἰ δὲ βούλει, τὸν μὲν Σωκράτην ἐῶμεν· τὸν δὲ Ἀθηναῖον παρακαλῶμεν ξένον ὑποκρίνασθαι ἡμῖν· καὶ γὰρ αὖ καὶ τούτου ἀκούω ἐν Κρήτῃ διαλεγομένου τοῦ Διὸς ἐν τῷ Δικταίῳ ἄντρῳ, [3] Μεγίλλῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ, καὶ Κλεινίᾳ τῷ Κνωσίῳ· πόλει Δωρικῇ οἰκιζομένῃ τιθέντος νόμους, ἵνα πείθωνται τὸ Κρητῶν γένος μουσικὴν εἰς τὰ τῆς ἀνδρείας ἐπιτηδεύματα εἰσοικίσαι, καὶ ἡμερῶσαι τὸν θυμὸν τῷ μέλει· ἵνα μὴ κολοβὸς αὐτοῖς ἡ ἀρετὴ μηδὲ ἀτελὴς γίγνηται· πρὸς τὸν μὲν ἔξω πόλεμον παρασκευάζουσα καρτερεῖν καλῶς καὶ ἀνέχεσθαι πονοῦντας, καὶ ἀποθνήσκειν μένοντας· πρὸς δὲ τὸν ἐν τῇ ψυχῇ τὸν στασιωτικὸν μηδεμίαν παρασκευὴν ποιουμένη τοῖς αὐτῆς θρέμμασι. Πῶς τοῦτο λέγεις ὦ ξένε Ἀττικέ; οὕτω τὸ ἀγαθὸν ἡμῖν στενὸν καὶ γλίσχρον καὶ δύσληπτον καὶ ἄδηλον, καὶ πραγματείας πολλῆς ἐμπεπλησμένον, ὥστε οὐκ ἂν αὐτοῦ τύχοιμεν ὅτι μὴ τερετίζοντες καὶ ψάλλοντες, καὶ τὰς ἐν γεωμετρίᾳ γραμμὰς ἄνω καὶ κάτω καταγράφοντες, καὶ τριβόμενοι ἐν τούτοις, ὥσπερ ἄλλο τι θέλοντες, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωποι ἀγαθοὶ εἶναι; πρᾶγμα χρη

* *Hæc diſputatio contrà Cynicos eſt inſtituta, qui, teſte* Laërtio *lib.VI.p.163.* παραιτοῦνται τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. *In eâdem hæreſi quidam è Stoicis fuêre.* Diog. Laërt. *de Zenone,* τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν, *inquit,* ἄχρηστον ἀποφαίνει. *De liberalibus ſcientiis contemptim etiam loquitur* Seneca *Epiſt. LXXXVIII. Sed eas ſummoperè laudat* Philo *Judæus in diatr. de congr. quær. erud. cauſ. p. 333. F. & ſeq. ed. Gen. Immò ſecundùm* Boëthium *earum tanta eſt utilitas ut ſi iis* careat inquiſitor, verum invenire non poſſit. *De Arithm. c. 1.* [1] *Hanc diſputationem memoriæ tradidit* Pla-

τῶ

nec delatus in judicio, nec in carcere detentus, neque laudem conſecutus è miſeria,

---

An quicquam ad virtutem artes liberales conferant.

DISSERT. XXI.

SOcrates in diſputatione illa quam in Pyræo cum politicis hominibus habuit, optimæ Reip. imaginem, non ſecus quam in dramate aliquo, oratione effingit. Nam & leges condit, & pueros educat, & cuſtodes civitati imponit. Muſica præterea gymnaſticaque arte corpora ſimul animoſque civium efformat. Quod ut melius fiat, magiſtros utriuſque diſciplinæ præſtantiſſimos, tanquam totius gregis duces, præficit: quos cuſtodes nominat. Quam quidem ejus urbem vereor ne aliquis paulò agreſtior, magis in ſomniis quam revera conſtitutam dicat. Verum non alia antiquæ Philoſophiæ fuit ratio: quæ non multum differebat ab oraculis. Si placet, relinquamus Socratem, potiuſque ab altero illo Athenienſi cive petamus, ut nobis reſpondeat. Nam & hunc in Creta, in Dictæo Jovis antro, cum Lacedæmonio Megillo & Cnoſſio illo Clinia differentem audio: cum Doricæ civitati, de cujus tum fundatione agebatur, leges condit, ſuadetque Cretenſibus, ut inter reliqua, quibus ad virtutem excitantur cives, admittant quoque Muſicam, ejuſque modulatione vehementes animi componerent motus, ne mutila eorum ulla ex parte aut imperfecta eſſet virtus: quod fieret, ſi, quo modo externum quidem bellum tolerare fortiter ac ſuſtinere poſſent, doceret eos: ſeditioni verò internæ, qua fluctuare ſolet animus, nullum civibus ſuis præſcriberet remedium. Quid ais verò, hoſpes Attice? Tamne tibi anguſta, tam lubrica ac difficilis videtur ea quæ ad bonum deducit via, tam incerta, multiſque obſeſſa moleſtiis, ut niſi quis cantillet ac minurizet, totoſque dies in Geometrico pulvere lineas deducat, pervenire eo nequeat? quaſi aliud quid nobis ſit propoſitum, quam ut viri boni fiamus. Cùm profectò virtus, ſi utilitatem ejus ſpectes,

---

to in libb. de Rep. Locus, ubi habita fuit, erat Piræeus, Athenarum portus. Vid. lib. I. p. 409. [2] *Verbum* ἐπιπάσσει *vel ſimile quoddam excidiſſe vidit* Heinſ. [3] *Leg.* Μεγίλλῳ, *prout ea vox apud Platonem perpetuò ſcribitur. Porrò intelligit noſter XII libros de legg. in quibus Platonis ſententiam dicit hoſpes Athenienſis, ſed memoriâ lapſus eſt cum eorum ſcenam in Dictæo antro poſuit. Erat enim in viâ, quæ Gnoſſo ad hanc ſpeluncam duxit. lib. I. p. 565.*

τὴν χρείαν ὑψηλὸν καὶ μέγα, κατὰ δὲ τὴν κτῆσιν, οὐ χαλεπὸν, ἐγγύς που τινὸς οὔσης χρείας τῆς ἀρετῆς τῷ ἅπαξ ἐθελήσαντι ἐπιδεῖξαι τῷ καλῷ, καὶ πρὸς τὰ αἰσχρὰ [4] ἀντιπλέξαι. Καὶ ἀποκρίνεται ὁ Ἀθηναῖος ξένος, ὅτι καὶ πόλεως τὸ καλούμενον δὴ τοῦτο νόμος, ἄνευ πειθοῦς τῶν χρωμένων, σύγγραμμά ἐστιν [5] ἄλλως κενόν· δεῖ δὴ αὐτῷ τοῦ δήμου πειθομένου ἑκόντος· ὁ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ δῆμος, πολὺς καὶ ἔμπληκτος· ἀλλ' ἐπειδὰν ἅπαξ εἴξας ὁμολογήσῃ τῷ νόμῳ, καὶ ἕπηται, ἢ αὐτὸς ἐπικελεύῃ, τοῦτο ἂν εἴη τὸ χρῆμα πολιτεία ψυχῆς ἡ ἀρίστη, ἣν καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι φιλοσοφίαν. Φέρε δὴ, νομοθέτου δίκην, παρείτω φιλοσοφία ψυχὴν ἄτακτον καὶ πλανωμένην κοσμήσουσα, καθάπερ δῆμον· παρακαλείτω δὲ ξυλλήπτορας ἐσομένας αὐτῇ καὶ ἄλλας τέχνας, οὐ βαναύσους μὰ Δία, οὐδὲ χειρουργικὰς, οὐδὲ οἵας συντελεῖν τὰ φαῦλα ἡμῖν, ἀλλὰ τὴν μὲν, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ παρασκευάσουσαν ὄχημα εὐπειθὲς καὶ ἐρρωμένον τοῖς προστάγμασιν ὑπηρετεῖν, Γυμναστικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· τὴν δὲ, ἄγγελον τῶν τῆς ψυχῆς διανοημάτων, Ῥητορικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· τὴν δὲ ἀγαθὴν τιθήνην [6] τροφῶν γνώμης νέας, Ποιητικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· τὴν δὲ ἡγεμόνα τῆς ἀριθμῶν φύσεως, Ἀριθμητικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· [7] τὴν δὲ καὶ λογισμῶν διδάσκαλον, λογιστικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· Γεωμετρίαν δὲ καὶ Μουσικὴν ξυνεργὼ τε καὶ ξυνίστορε φιλοσοφίας, [8] τῶν αὐτῶν νείμασα ἑκάστῃ μέρος τοῦ πόνου. Καὶ περὶ μὲν τῶν πόνων τάχα δὴ ἑξῆς δίειμι· νῦν δὲ δὴ Μουσικῆς πέρι τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιτηδευμάτων προχειρισάμενοι, λέγωμεν τὰ εἰκότα· ὡς ἔστι καλὸν μὲν καὶ ἀνδρὶ ἑνὶ μουσική, καλὸν δὲ αὖ καὶ πόλει καὶ γένει ξύμπαντι, ᾧ τῶν θεῶν μοίρᾳ μουσικὴν συνέβη ἐπιτηδευθῆναι. Οὔτι τοι λέγω τὴν δι' αὐλῶν καὶ ᾠδῶν καὶ χορῶν καὶ ψαλμάτων, ἄνευ λόγου ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἰοῦσαν, τῷ τερπνῷ τῆς ἀκοῆς τιμηθεῖσαν· ταύτην μὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἀνθρωπίνη ἀγαπήσασα πλημμέλεια, ἑπομένη τῷ ἡδεῖ φαινομένῳ, νοθεύσασα διὰ τοῦ ἔρωτος τούτου τὴν ἀκρίβειαν τῆς μουσικῆς· τὸ γὰρ νῦν ἔχον, ἐξίτηλος ἡμῖν γινομένη, οἴχεται ἀποδυσαμένη τὸ αὐτῆς κάλλος, τὸ ὑγιὲς ἐκεῖνο καὶ ἀρχαῖον, ἐξαπατῶσα ἡμᾶς, καθὰ [9] περιστερὰς ἐπίχαλκον οὐκ αὐτοφυὲς ἄνθος, καὶ εἰδώλῳ τινὶ μουσικῆς ξυνόντες λανθάνομεν, * οἰόμενοι αὐτὴν

---

4 MS. *rectè habet* ἀντιβλέψαι. 5 *Nullus dubito quin legendum ſit* ὅλως. 6 Τροφὸν *emendavit* Schottus *&* τιθήνην *ut à gloſsâ profectum delevit. Sed hanc conjecturam inanem eſſe demonſtravit* MS. *qui exhibet* ἀγαθὴν τιθήνην καὶ τροφόν. 7 *Multi* λογιστικὴν *ſub Arithmeticâ comprehendunt: verùm eò differt, quod numerorum affectiones per ſe non conſideret, ſed tantùm quatenus rebus ſenſilibus ſunt involutæ, ut ex* Proclo *in* Euclid. *lib.* I.

ἐκείνην

res magna ſit & ardua, ſi quo comparatur modum, facillima, quia in proximo aliquis ſemper ejus uſus eſt, modo quis ſemel honeſto locum dederit, turpi verò bellum indixerit. Reſpondebit Athenienſis hoſpes: Id quod legem vocant in Rep. niſi accedat civium obſequium, fruſtra ferri ac rogari: nec quicquam magis requiri, quam ut ſponte parere velit populus. Eum verò qui in animo noſtro eſt populum, varium eſſe & inſanum: qui ſi ſemel legi conſenſerit, locumque ei dederit, & quo juſſerit ſequi cœperit, tum demum præſtantiſſimam obtinere in animo Reip. formam, quam philoſophiam vocant homines. Quare cenſeo ut Philoſophiam hanc advocemus, quæ legiſlatoris inſtar, tumultum erroremque animi, tanquam populi alicujus componat. Quod ut poſſit, artium aliarum ſubſidium aſſumat: non è numero illarum, hercule, quas ſedentarias aut mechanicas dicimus, quibuſque in uſu quotidiano utimur, ſed illam primo, quæ corpus ita præparet, ut promptum animæ vehiculum validumque ad obeunda ejus imperia eſſe poſſit: quam Gymnaſticam dicat. Alteram rurſus quæ animi conceptiones efferat, quam Rhetoricen vocet. Tertiam quæ animos juniores & adhuc rudes nutriat educetque: quam Poëticen appellet. Quartam, quæ numerorum rationem doceat, quam Arithmeticen nominet. Quintam quæ ſupputandi, quam calculatoriam nuncupet. Hanc aliæ duæ, Geometria ac Muſica, ſequantur, ſociæ Philoſophiæ atque arcanorum ejus conſciæ: quarum ſingulis illa opus ſuum partitur. De quibus loco ſuo forte dicturi ſumus. Nunc de Muſica, ut inſtituimus, quæ omnium animi diſciplinarum antiquiſſima eſt, quæ par videtur, dicamus. Eam nimirum & ſingulis hominibus & totis conducere urbibus, quibus Deorum munere exercitium ejus eſt conceſſum. Non de ea nunc ago, quæ tibiis aut cantiunculis, aut pedum motibus, aut ſola vocis inflexione ſine verbis, animum penetrat: nec aliud quam aurium voluptatem habet, cur celebretur. Hanc enim amplexa eſſe videtur animi humani corruptio, dum jucunditatis ſequitur ſpeciem, &, ut gratificetur ſibi, veram illam in ſpuriam illegitimamque mutaſſe Muſicen. Hodie certè ex noſtris ſublata eſt oculis: poſitaque antiqua illa ſinceraque ſua pulchritudine, imponit nobis, ſicut fictus haud verus columbæ nitor. Neſcimus enim ſolam Muſicæ imaginem eſſe quam retinui-

---

docuit G. I. Voſſius *de ſcient. Mathem. c. XVIII.* [8] Heinſ. *legit* τῇ αὐτῆς, Schottus *verò* τῷ αὐτῆς. *Sed prior conjectura placet.* [9] Schottus *mavult pluralem accuſativum* πολιτείας. * *De vi quam Muſicæ tribuerunt Vett. quædam notavimus ad Diſſ. IV. p. 48. Hic ipſa Platonis verba dabimus.* Οὐδαμοῦ κινοῦνται, *inquit*, μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὥς φησί τε Δάμων κἀγὼ πείθομαι. *Lib. IV. de Rep. p. 447. B.*

ἐκείνην τὴν ἀληθῆ καὶ ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος μοῦσαν ἔχειν, τὴν Ὁμήρῳ φίλην, καὶ Ἡσιόδου διδάσκαλον, τοῦ Ὀρφέως μητέρα· οὔτε ἔχοντες, οὔτε εἰδότες· ἡ δὲ παρανομία, κατὰ σμικρὰ συμφορηθεῖσα ἡμῖν, τὴν ψυχὴν εἰς τὸν ὄλισθον τοῦτον κατέσπασε καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. 10 Ὅτε Δωριεῖς μὲν οἱ ἐν Σικελίᾳ, τὴν ὄρειον ἐκείνην καὶ ἀφελῆ μουσικὴν οἴκοι καταλιπόντες, ἣν ἐπὶ ἀγέλαις καὶ ποίμναις εἶχον, Συβαριτικῶν αὐλημάτων ἐρασταὶ γενόμενοι, καὶ ὄρχησιν ἐπιτηδεύσαντες οἵαν ὁ αὐλὸς ἠνάγκαζεν Ἰώνων, ἀφρονέστεροι μὲν, τὸ εὐφημότατον, ἀκολαστότεροι δὲ, τὸ ἀληθέστατον, ἐγένοντο. Ἀθηναίοις δὲ ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα, χοροὶ παίδων 11 οὖσα καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάται κατὰ δήμους ἱστάμενοι, ἄρτι ἀμητοῦ καὶ ἀρότου κεκονιμένοι, ᾄσματα ᾄδοντες αὐτοσχέδια· μεταπεσοῦσα δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀκορέστου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν αὐτοῖς πλημμελείας ἐγένετο· ἡ δὲ ἀληθὴς ἁρμονία, ἣν ᾄδει μὲν ὁ μουσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης, σώζει μὲν ψυχὴν μίαν, σώζει δὲ οἶκον, σώζει ναῦν, σώζει στρατόπεδον. Εἰ δὲ Πυθαγόρᾳ πειθόμεθα, ὥσπερ ἄξιον, 12 καὶ μελῳδεῖ ὁ οὐρανὸς, οὐ κρουόμενος ὥσπερ λύρα, οὐδὲ ἐμπνεόμενος ὥσπερ αὐλὸς, ἀλλ' ἡ περιφορὰ τῶν ἐν αὐτῷ 13 δαιμόνων καὶ μουσικῶν σωμάτων σύμμελής τε οὖσα καὶ ἀντίῤῥοπος, ἦχόν τινα ἀποτελεῖ δαιμόνιον. Τῆς ᾠδῆς ταύτης τὸ κάλλος θεοῖς μὲν γνώριμον, ἡμῖν δὲ ἀναισθὲς, δι' ὑπερβολὴν μὲν αὐτοῦ, ἔνδειαν δὲ ἡμετέραν. 14 Τοῦτό μοι ἄσκει, καὶ Ἡσίοδος αἰνίττεται, Ἑλικῶνά τινα ὀνομάζων τῶν θεῶν καὶ χοροὺς ἠγαθέους ἐν αὐτῷ, κορυφαῖον δὲ εἴτε Ἥλιον, εἴτε Ἀπόλλωνα, εἴ τέ τι ἄλλο ὄνομα φανοτάτῳ καὶ μουσικῷ πυρί. Ἡ δέ γε ἀνθρωπίνη καὶ περὶ τὴν ψυχὴν οὖσα, τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ παιδαγώγημα τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων, τὸ μὲν ἔξαλλον αὐτῆς καὶ φερόμενον κατεπᾴδουσα, τὸ δὲ παρειμένον καὶ ἐκλελυμένον ἔμπαλιν ἐπεγείρουσα καὶ παροξύνουσα; δεινὴ μὲν γὰρ ἐπελαφρῦναι οἶκτον, δεινὴ δὲ ἀμβλῦναι ὀργὴν, δεινὴ δὲ ἐπισχεῖν θυμὸν, 15 ἀγαθὴ ἐπιθυμίαν σωφρονίσαι, καὶ λύπην ἰάσασθαι, καὶ ἔρωτα παραμυθήσασθαι, καὶ συμφορὰν κουφίσαι· ἀγαθὴ καὶ ἐν θυσίαις παραστάτις, καὶ ἐν δαιτὶ σύσσιτος, καὶ ἐν πολέμῳ στρατηγός· δεινὴ δὲ

10 *Variæ Græcorum gentes Siciliam obtinuère.* Ἑλλήνων δὲ Δωριεῖς ἴσχουσιν αὐτὴν καὶ Ἴωνες, *ut ait* Pauſanias *lib. V. p.* 338. *Dorienſes autem, duce Theocle Athenienſi, in Siciliam appulère, ut docet* Strabo *Geogr. lib. VI. p.* 267. *eamque Siciliæ partem tenuère quæ Italiæ à Zephyro objacet.* Marcianus *Heracleota in deſcr. terr. de Siciliâ loquens.*

Τὸ δ' ἐπὶ Ζέφυρον τῆς Ἰταλίας οἱ Δωριεῖς
Κατέσχον.

11 MS. ὄσαι. 12 *Communis erat veterum ſententia, ab orbibus cœleſtibus, dum perpeti motu agantur, ſonum harmonicum edi. Hinc* Boëthius *Muſicam in tres partes diviſit, mundanam, humanam, & eam quæ in*

καὶ

mus, veramque illam Heliconiam Muſam habere falſo nos arbitramur, quæ amica Homeri, magiſtra Heſiodi, Orphei mater fuit. Cum neque habeamus eam, neque imbuti ea ſimus. Hinc illegitima uſurpatio paulatim ſeſe inſinuans, noſtrum cùm publicè tum privatim in errorem hunc pertraxit animum. Ex quo Dores qui Siciliam incolunt, ſimplicem illam agreſtemque Muſicen, qua inter greges ſuos pecudeſque utebantur, domi reliquerunt, ac pro eo tibias Sybariticas amare, ad Ionicas ſaltare cœperunt: dementiores, ut leviſſimè dicam, aut ut veriùs, intemperantiores facti ſunt. Antiqua Athenienſium Muſa nihil aliud quam chori puerorum virorumque erant, & agricolæ in populos diviſi, qui adhuc à ſemente ſua & meſſe ſordidi, incompoſita quædam & extemporanea canebant carmina. Ab his cùm animus ad ſcenicam paulatim & theatralem artem, quæ res voluptatem prorſus habet inſatiabilem, deflecteret, hoc corrumpendæ fuit Reip. principium. At vera illa harmonia, quam Muſarum canit chorus, dux earum inchoat Apollo, animum in ſtatu ſuo retinet, domum conſervat, conſervat navem, conſervat exercitum. Quod ſi Pythageræ, ut par eſt, credimus, cœlum quoque modulationem edit. Non quod ut lyra pulſetur, aut inſletur ut tibia: ſed quod circuitu ſuo divina illa Muſicaque quæ in eo ſunt corpora congruo aptoque, cœleſtem quandam excitent harmoniam. Cujus quidem elegantiam Dii ſentiunt, nos vero non item: vel quod tanta ejus ſit excellentia, vel quod tanta ſit noſtra imbecillitas. Nec aliud occultè innuere Heſiodus voluit, cum Heliconem quendam ſtatuit Muſarum, divinoſque choros, quibus præſidem ſive ſolem facit ſive Apollinem, ſive quocunque nomine clariſſimum illum ignem, qui in hac harmonia agit principem, appellare libuerit. At vero humana illa noſtra, quæ circa animum verſatur, quid aliud eſt quam cuſtos ejus & magiſtra: quæ affectibus præeſt illius, ut ſi qui nimium ſe efferant & exultent, eos demulceat: ſi qui remiſſi nimium & diſſoluti ſint, eos exacuat denuo excitetque? Hæc eſt quæ facillime luctum levat, facillimè iram cohibet, optime cupiditates temperat, dolores mitigat, amores ſolatur, adverſam ſublevat fortunam. Optima hæc in ſacrificiis comes, in epulis convictrix, imperatrix in bello. Hæc eſt quæ

quibuſdam conſtituta eſt inſtrumentis. Et ea, quæ eſt mundana, in his maximè perſpicienda eſt, quæ in ipſo cælo; vel compage elementorum, vel temporum varietate viſuntur. Qui enim fieri poteſt ut tam velox cæli machina, tacito ſilentique curſu moveatur? &c. *De Muſic. c. II. Vid.* & Heraclid. *Pontic. Alleg. Hom. pagg.* 425, 426. [13] *Δαιμονίων.* MS. [14] H. Stephano *placet* Ἀσκραῖος Ἡσίοδος, Heinſius *autem mavult* ἀμέλει ϗ Ἡσίοδος. *Sed parùm refert, utro modo legamus, cùm quid velit* noſter, *plenè intelligatur. Porrò reſpicit ad init. Theog.* [15] Ἀγαθῶν ἐπιθυμιῶν συνεργοῦσαι. Heinſ.

maximè

καὶ ἐν ἑορταῖς εὐφρᾶναι, καὶ ἐν Διονυσίοις κωμάσαι, καὶ ἐν τελεταῖς ἐπιθειάσαι· δεινὴ καὶ πολιτείας ἦθος κεράσαι τῷ μέτρῳ. Οὕτω Βοιωτοὺς τοὺς ἀγροίκους αὐλὸς ἐπῃδόμενος ἡμέρωσε, καὶ ποιητὴς Πίνδαρος συνῳδὸς τῷ αὐλῷ· καὶ Σπαρτιάτας ἤγειρε τὰ Τυρταίου ἔπη, καὶ Ἀργείους τὰ [16] Τελεσίλλης μέλη, καὶ Λεσβίους ἡ Ἀλκαίου ᾠδή· οὕτω καὶ Ἀνακρέων Σαμίοις Πολυκράτην ἡμέρωσε, κεράσας τῇ τυραννίδι ἔρωτα Σμέρδιος, καὶ Κλεοβούλου κόμην, καὶ αὐλοὺς Βαθύλλου, καὶ ᾠδὴν Ἰωνικήν. Τὰ δὲ τούτων ἀρχαιότερα εἰς τί χρὴ λέγειν; Ὀρφεὺς ἐκεῖνος, ἦν μὲν Οἰάγρου παῖς καὶ Καλλιόπης αὐτῆς, ἐγένετο δὲ ἐν Θρᾴκῃ ἐν τῷ Παγγαίῳ ὄρει· νέμονται δὲ τοῦτο Θρᾳκῶν οἱ Ὀδρύσαι, ὄρειον γένος, λῃσταὶ καὶ ἄξενοι· ἀλλ' εἵποντό γε ἑκόντες Ὀδρύσαι ἡγεμόνι Ὀρφεῖ, καλῇ κηλούμενοι τῇ ᾠδῇ. Τοῦτ' ἄρα δρῦς καὶ [17] μαινὰς ἐγένετο, ἄγειν εἰκαζόντων τὸ ἀγνῶτες τοῦ τῶν κηλουμένων τρόπου ἀψύχοις σώμασιν. Ἄλλος ἦν περὶ Βοιωτίαν [18] κιθαριστὴς γενναῖος, οὐ λίθους, οἷον ὁ μῦθός φησι, προσαγόμενος τῇ τέχνῃ (πῶς γὰρ ἂν γένοιτο ἐξ ᾠδῆς τεῖχος;) ἀλλ' ὑπὸ μέλει Ἐμβατηρίῳ καὶ τακτικῷ συναγαγὼν εἰς φάλαγγα τοὺς Βοιωτῶν νέους, τεῖχος ἄμαχον ταῖς Θήβαις περιέβαλεν· οἷον τεῖχος καὶ Σπαρτιάταις ἐμηχανήσατο Λυκοῦργος, ἐπιτάξας τοῖς νέοις [19] αὐλὸν ἡγεμόνα ἐν ταῖς μάχαις· οἱ δὲ ἐπείθοντο, καὶ ἐπολέμουν χοροῦ νόμῳ. Τοῦτον ἔχων καὶ Θεμιστοκλῆς τὸν αὐλὸν, εἰς τὰς ναῦς ἐνεβίβασε τὰς Ἀθήνας, ὅτε ὑπ' αὐλῷ οἱ μὲν ἤρεσσον, οἱ δὲ ἐμάχοντο· ἐνίκων δὲ ἄμφω· ξυνεπήχουν δὲ καὶ αἱ θεαὶ τῷ χορῷ Ἐλευσινόθεν. Ἐκεῖθεν ἐπινίκια ἔστησεν, ἐκεῖθεν τρόπαια Λακωνικὰ καὶ Ἀττικά, θαλάττια καὶ ἠπειρωτικὰ μετ' ἐπιγραμμάτων καλῶν. Τοῦτον τὸν χορὸν ἐνίκων μὲν Λακεδαιμόνιοι, ἐδίδασκε δὲ Λεωνίδης. Καὶ τί δεῖ πλείω λέγειν, ἢ μουσικῆς πέρι ἀπομηκύνειν; ἀγαθὴ δὲ ἐν πολέμῳ παραστάτις, ἀγαθὴ δὲ ἐν πολιτείᾳ ξύνοικος, ἀγαθὴ δὲ καὶ παίδων τροφός· * ταχεῖα γὰρ τῶν αἰσθήσεων ἡ ἀκοή, καὶ ὀξέως ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὰ γνωσθέντα ἀναπέμπουσα, καὶ προσαναγκάζουσα συμφθέγγεσθαι καὶ συνορμᾶν τοῖς αὐτοῖς πάθεσιν·

---

[16] *Teleſilla Poetria fuit Argiva, quæ mulieres patrias contrà Cleomenem Spartanorum Regem armavit, eumque magno prælio fudit. Vid.* Plutarch. *de virtutibus Mulier. Tom.* 2. *p.* 245 *&* Suidam. [17] Scaliger *legit* μελίας ἐγένετο ἄγειν, εἰκαζόντων *&c. quæ quidem conjectura non diſplicet.* Quintil. *Inſt. Orat. lib. I. c.* 10. Orpheus----quòd rudes quoque & agreſtes animos admiratione mulceret, non feras modò ſed ſaxa etiam SYLVAS que duxiſſe, poſteritatis memoriæ traditum eſt. Dion Chryſoſt. *Orat. LIII. p.* 555. *de Orpheo ità loquitur.* Τὸ γὰρ λίθους τε καὶ ΦΥΤΑ καὶ θηρία κηλεῖν καὶ ἄγειν τί ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ βαρβάρους ἀνθρώπους---ὥστε ἀεὶ χειρώσασθαι----πρὸς κιθαρίζειν κηλουμένους; [18] *Amphiona intellige.* Horat. *Art. Poet. v.* 394.

Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis

maximè in feſtis reficit, Bacchanalibus ſaltat, in myſteriis afflat homines. Hujus præcipuum quoque opus eſt, modulatione ſua aptè Remp. temperare. Ita agreſtes Bœotorum mores tibiæ ſtudium, tibiæque aptatum Pindari carmen mitigavit. Sic Tyrtæi numeri Spartanos, Argivos Teleſillæ modi, Lesbios Alcæi cantus excitarunt Sic & Polycratem Samiis mitiorem reddidit Anacreon, ejuſque tyrannidi Smerdiæ amorem, Cleobuli comam, tibiaſque Bathylli, & Ionicos immiſcuit cantus. Jam antiquiora his quid attinet dicere? Celeberrimus ille Orpheus, Oeagri & Calliopes ipſius dicitur fuiſſe filius: qui in Thraciæ monte Pangæo natus putatur. Hunc Thracum populi incolunt, quos Odryſos dicunt, homines agreſtes, latrociniis addicti, inhoſpitales. Sola tamen cantus voluptate deliniti, Orpheum tanquam ducem ſecuti ſunt Odryſi. Hoc erat videlicet quercus & fraxinos ducere: feritatem enim ignobilem eorum, quos hac capi voluptate videbant, inanimi contulerunt corpori poëtæ. Alius in Bœotia citharædus erat præſtantiſſimus, cujus artem non ſaxa, ut fabula vult, ſequebantur (quomodo enim cantu ſtrui poſſet murus?) ſed bellica militarique modulatione in acie Bœoticam juventutem ordinabat: atque ita inexpugnabili muro Thebas cingebat. Qualem & apud Spartiatas ſuos excogitavit Lycurgus, qui tibiam pro duce militari juventuti in prœliis præire voluit. Illi pone ſequebantur, & tripudiantes hoſtem invadebant. Talis fuit & Themiſtoclis tibia, qua ipſas Athenas in naves deduxit: ubi ad tibiæ modos remigabant alii, alii pugnabant: utrique vincebant. Huic choro Eleuſiniæ applaudebant Deæ. Hinc tot illa victoriarum monumenta: hinc Laconica Atticaque trophæa mari terraque parta, cum inſcriptionibus pulcherrimis erecta fuerunt. In hoc choro Lacedæmonii vincebant, hunc Leonides docebat. Quid autem pluribus opus eſt, aut de Muſica ultra agimus? Cum optima ſit pacis adminiſtra, optima belli comes: optima Reip. ſocia, optima puerorum nutrix. Omnium namque ſenſuum velociſſimus auditus eſt, omnium celerrimè quæ percepit animæ communicat, ſuiſque eam convenire ac conſentire cogit affectionibus.

Saxa movere ſono teſtudinis & prece blandâ
Ducere quo vellet.

Vid. Solinum *c.* 13. *&* Palæphatum *de Incred. c.* 42. *qui tamen in fabulâ explicanda à ſe invicem & à noſtro abeunt diverſi.* [19] Thucydides Lacedæmonios ſummos bellatores non cornuum tubarumve ſignis, ſed tibiarum modulis in præliis uſos eſſe refert. A Gellius *N. A. lib. I. c. XI. Adi etiam* Plutarchum *de Muſ. p.* 1140. * *Hoc eſt,* ταχύτατα τῶν αἰσθήσεων. Gradus *nempè* poſitivus *pro* ſuperlativo *interdum ponitur. Sic apud* Euripidem τάλαινα γυναικῶν, *eſt* miſerrima fæmina: δῖα θεάων *crebrò apud* Homerum *præſtantiſſimam Dearum, &* δῖα γυναικῶν Il. B. *in Catal. v.* 221. *optimam mulierem denotat. Ubi* Scholiaſtes. Διὰ γυναικῶν] Ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ, διοτάτη.

ὅθεν ἄμουσοι ψυχαὶ καὶ ἐκμελεῖς, παντὶ τῷ ἡδεῖ φαινομένῳ ἐνδιδοῦσαι, οὐδαμῶς ἂν ποτε γένοιντο μέτοχοι ὀρθοῦ νόμου· μουσικὴν δὲ [20] ὀνομάζουσα τὴν αὐτὴν ἡδονὴν δι᾽ ὁμοιότητα οὐ τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῆς περὶ τὰ μέλη πραγματείας. Οἷον εἴ τις καὶ ἰατρικὴν [21] καλεῖ τέχνην, ἀπηλλαγμένην μὲν τοῦ ὑγιοῦς, περὶ δὲ αὐτὰ τὰ φάρμακα ἐξεταζομένην· οὕτως ἀμέλει καὶ [22] γεωμετρίαν, τὸ γενναιότατον φιλοσοφίας μέρος, οἱ μὲν πολλοὶ φαῦλον, καὶ ἐπὶ τῷ φαύλῳ τέλει, μέχρι τοῦ περὶ τὴν χρείαν ἀναγκαίου δοκοῦντος προσιέναι, διαμετρῆσαι γῆν, καὶ ἀναστῆσαι τεῖχος, καὶ πᾶν ὅσον εἰς χειρουργίαν αὐτῆς συντελεῖ, δοκιμάζοντες, πέρα δὲ οὐχ ὁρῶντες. Ἡ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Οὐ γὰρ ἂν ᾠκεῖτο χεῖρον ἡ γῆ, μὴ διαμετρουμένων αὐτὴν ἀκριβῶς πενήτων γεωργῶν. Ἀλλὰ τοῦτο μέν, εἴη ἂν τι τῶν ἐν γεωμετρίᾳ τὸ φαυλότατον· τὸ δ᾽ ἔργον αὐτῆς, ὥσπερ τι ὀξυωπὲς τῆς διανοίας φάρμακον, ῥώμην αὐτῇ οὐκ ἀγεννῆ παρασκευάζει πρὸς τὴν θέαν τῶν ὅλων· ἀθέατοι δὲ οἱ πολλοὶ τῆς χρείας ταύτης, [23] καθάπερ ἠπειρώτης ἀνὴρ ναῦν ἰδὼν ἐν λιμένι, ἀγασθεὶς τοῦ σοφίσματος ἔνδον τῇ νηῒ χρῷτο, πάντα κινῶν τὰ ὄργανα, τοῦτο οἰόμενος εἶναι τέλος τῆς νεώς· φαίη δ᾽ ἄν, οἶμαι, πρὸς αὐτὸν ἡ Ἀθηνᾶ ἡ [24] εὑρέτις τοῦ ἔργου τούτου. Ὁρᾷς τὸ πέλαγος πλατὺ καὶ ἄπειρον καὶ κεχυμένον ὑπὲρ τῆς γῆς, συνάπτον αὐτῆς τὰ τέρματα, ὧν πρότερον οὐδὲ ἀκοὴν εἶχές τι, οὐδὲ ἐλπίδα τῆς θέας· ἑκάστῳ δὲ εἷς ἦν τόπος γνώριμος, ὥσπερ οἱ φωλεοὶ τοῖς ἑρπετοῖς· φιλία δὲ καὶ ἐπιμιξία καὶ κοινωνία καὶ ἀμοιβὴ τῆς παρ᾽ ἑκάστης εὐπορίας, ἐκποδὼν ἦν· ἕως ὑμῖν τὸ σόφισμα τοῦτο ἐμηχανησάμην τὴν ναῦν. Τοῦτό γε τὸ ὄχημα ἀειράμενον ὄρνιθος δίκην, διαπτήσεται πανταχοῦ· εἰ δὲ ἀπιστεῖς, πεῖρα μάθε τοῦτο. Καὶ περὶ γεωμετρίας λεγέτω τις θεῶν, ἢ ἐκείνη ἡ θεὸς ἡ Ἀθηνᾶ, [25] λέγει ἐκεῖσε βλέψαι· ὁρᾷς τουτὶ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς θέαμα, τὸ καλόν, τὸ ποικίλον, ἐληλαμένον περὶ γῆν ἐν κύκλῳ, καὶ περὶ αὐτὴν εἱλιττόμενον, μεστὸν ἄστρων, ἥλιον φέρον, σελήνην ἔχον; τοῦτο ὅ, τι μέν ἐστιν οὐκ οἶσθα, δοκεῖς δὲ ὁρᾶν καὶ εἰδέναι· ἀλλ᾽ ἐγώ σε, ὦ οὗτος, ἀνάξω ἐκεῖσε ἠπειρώτην ὄντα, ὄχημά σοι πηξα-

[20] Ὀνομάζουσι. MS. [21] Καλοῖ. Heinſ. [22] *Eaſdem, quas noſter, Geometriæ aſſignat laudes* Alcin. *de doct. Plat. c. VII. Et ſanè in confeſſo eſt eâ* agitari animos, atque acui ingenia, & celeritatem percipiendi venire inde *conceditur, ut ait* Quintil. *Inſt. Orat. lib. I. c.* 10. *Sed iniquus eſt Maximus, qui Geometriam practicam nihili facit, cùm maxima hominibus commoda ſuppeditârit. Ne recentiorum inventa memorem, Archimedis opera, quanti ſit usûs, oſtendêre. Vid.* Livium *lib. XXIV. c.*34. [23] Καθάπερ εἴ τις ἠπειρώτης. MS. [24] *Pallas ædificandi artem homines docuiſſe perhibetur.* Oppian. *Halieut. lib. II. v.* 21.

Quo fit ut animi vera à Muſica alieni, quique quamvis voluptatis pro ea ampleᴄtuntur ſpeciem, nunquam reᴄtæ legis fiant participes. Et tamen Muſicam dicunt, voluptatem eandem, non finis reſpeᴄtu, ſed quod circa modulorum rationem utraque verſetur. Non aliter quam ſi quis medicinam, non qua ſanitatem curat, ſed qua in remediorum contemplatione occupatur, artem vocare velit. Sic & Geometriam, nobiliſſimam tamen philoſophiæ partem, plerique hominum non aliter quam viliſſimam artem, viliſſimoque fine, quatenus neceſſarius ejus uſus videtur, admittunt; ut terram metiantur, murum attollant: quicquid denique mechanicis in ea artibus confert, nulla cæterorum ratione habita, uſurpant: cum tamen non iſte ejus ſit uſus. Abſit vero. Nec enim minus terra habitabitur, niſi eam accurate pauperes aliquot diſtinguant agricolæ. Sed hæc viliſſima tantum ejus pars eſt. At vero ſicut remedia quædam viſum oculorum acuunt, ita proprium illius opus eſt, vim quandam eximiam ad totius univerſi contemplationem intelleᴄtui noſtro ſuppeditare: quem quidem uſum ejus pauci oppido viderunt unquam. Non aliter quam ſi mediterraneus homo, navem forte fortuna aliquam in portu videat, miratuſque hoc inventum, interiores navis partes verſare incipiat, nec alium ejus uſum eſſe arbitretur. Huic credo homini ipſa operis inventrix Minerva reſponderet: Videſne mare illud latum, immenſum diffuſumque ſupra terram, quod illius fines conjungit: de quibus antehac ne fando quidem audiſti, quos ne viſurum quidem te ſperabas. Haᴄtenus enim unum tantum ſinguli cognitum habuiſtis locum, ſicut luſtrum ſuum reptilia. Amicitia enim, commercia, rerumque quibus ſinguli abundant loci inter ſe commutatio, vix nomine tenus nota erant. Donec hoc inventum excogitavi vobis quod vocamus navem. Hoc namque vehiculum avis inſtar velociter ſublatum quocunque volabit. Si dubitas, reipſa experire. Eodem modo & de Geometria, ſive Minerva, ſive alia aliqua Dea hunc in modum dicat: Agedum ſurſum ſpeᴄta. Videſne illud quod capiti noſtro imminet ſpeᴄtaculum: illud tam pulchrum, tam varium, quod terram circuit, terram circumvolvitur: quod aſtris undique cinᴄtum, quod ſolem, lunamque gerit? Illud quid ſit ignoras, etſi te ſcire exiſtimas. Ego vero, mi homo, cùm in continenti vixeris haᴄtenus, eo te deducam. Vehi-

---

Δῶρα ἢ πηλίναδε, ἀναςῆσαί τε μέλαθρα &c.
Παλλὰς ἐπιχθονίοις ἐδιδάξατο ———

Valerius Flaccus *Argon. lib.* 1. *v.* 93.

---Ad charum Tritonia devolat Argum,
Moliri hunc puppim jubet.———

Et ſanè generatim omnium artium inventio ei tribuitur, idcircoque de capite Jovis nata dicitur, ut notat Servius *in* Virgil. *Eclog. II. v.* 61. [25] *Delenda eſt vox* λίγει. Heinſ.

culum

μένη κοῦφον, παραδοῦσα γαμελεία, ἣ σὺ τὰ μὲν πρῶτα ἔνδον ἐν τῷ λιμένι ὀχήσει, ἐθίζουσα ἀνέχεσθαι τῆς πορείας, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν πρὸς τὸ πέλαγος μηδὲ ἀποδειλιᾶν· ἔπειτα ἀναγοῦσα ἔξω τοῦ λιμένος, εἰς καθαρὸν καὶ εὔδρομον τὸ τῶν ὄντων πέλαγος ἀνάξει, κἀκεῖσε

——————[26] Ὅθι τ' Ἠοῦς ἠριγενείης
Οἰκία καὶ χοροί εἰσι, καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο,

Καὶ σελήνης αὐγαί, καὶ τῶν ἄλλων ἀκηράτων σωμάτων· ἕως δὲ ἀθέατος τούτων εἶ, μένεις εὐδαιμονίας ἀμέτοχος καὶ ἄμοιρος.

Εἰ γένοιτό τις θείᾳ μοίρᾳ ἀγαθός.

ΛΟΓΟΣ ΚΒʹ.

Ὅμηρος μὲν πρὸς τὸν Τηλέμαχον διαλεγόμενος ἐν προσώπῳ Νέστορος, οὑτωσὶ περὶ αὐτοῦ λέγει,

——————[1] Οὐ γὰρ ὀΐω
Οὔ σε θεῶν ἀέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε.

Ὁ δὲ αὐτὸς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἅπαντας, δίους καλεῖ, διότι ἦσαν, οἶμαι, οὐ κατὰ τέχνην ἀγαθοί, ἀλλὰ ἔργον Διός. Ὑποπτεύω δὲ αὐτοῦ [2] κατὰ τὰ ἔπη ἃ περὶ τοῦ Δημοδόκου λέγει, ὅτι ἦν αὐτῷ πεποιημένα μὲν εἰς τὴν αὐτοῦ τύχην, ἀνακείμενα δὲ τῷ Δημοδόκῳ· ἔχει δὲ τὰ ἔπη ὧδέ πως,

[3] Τὸν πέρι Μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε,
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν.

Ἐγὼ δὲ αὐτῷ περὶ μὲν τῆς ᾠδῆς συντίθεμαι, * περὶ δὲ τῆς συμφορᾶς οὐ συντίθεμαι· οὐ γὰρ μουσικὸν τὸ δῶρον· ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ Δημόδοκος, οὑτωσὶ περὶ αὐτοῦ λέγων,

[4] Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί, θεοὶ δέ μοι ὤπασαν ὀμφήν.

Καὶ πῶς ἐστὶν ὦ βέλτιστε ἀοιδῶν αὐτοδίδακτος, παρὰ θεῶν τὴν ὀμφὴν ἔχων, οἵπερ διδασκάλων ἀπλαιστότατοι; ἀποκρίνεται ὁ Δημόδοκος, ὥσπερ ἂν τῶν πλουσίων οἱ λαβόντες κλῆρον πατρῷον πρὸς τοὺς χρηματιστὰς ἀποκρίναιντο, ὡς ἔστιν αὐτοῖς αὐτογενὴς ὁ πλοῦτος, οὐ παρ' ἄλλων τέχνῃ καὶ πόνῳ συνενηγμέ-

[26] *Odyſſ.* M. *v.* 3.
[1] *Odyſſ.* Γ. *v.* 27. [2] *Lege cum* H. Stephano, καὶ τὰ ἔπη. [3] *Odyſſ.* Θ. *v.* 63. * *Secundùm Platonicos Dii tantùm bonorum ſunt cauſæ, adeoque cæcitatem nemini poſſunt immittere. Vid.* Platon. *de Rep. lib. II. p.* 430. *D.* [4] *Poſteriorem hujuſce versûs partem non extare in* Homero.

culum enim tibi fabricabo leviſſimum: cum quo te Geometriæ tradam. Quæ primum in ipſo portu te circumvehet, ut paulatim itineri aſſueſcas, nec ad ſubitum maris conſpectum nauſees, aut tempeſtatem metuas. Unde poſtea relicto portu in purum illud perviumque totius univerſi te deductura eſt mare: donec perveneris,

—————————Matutæ ubi limina pulchra,
Et choreæ & domus & ſurgentis lumina Phœbi,

Et lunæ ſplendor, aliorumque puriſſimorum illorum corporum. Quamdiu verò hæc nondum vidiſti, veræ beatitudinis immunis es experſque.

An aliquis Divinitus bonus fiat.

DISSERT. XXII.

HOmerus ſub perſona Neſtoris alibi cum Telemacho diſſerit, ubi hæc de eo,

——non ego namque
Te reor invitis natum aut adoleſcere Divis.

Idem ille bonos viros omnes, dios vocat: quia ut opinor, bonum illud non arti debebant, ſed à Jove erant conſecuti. Quin & ſuſpicor eum verſus illos, quos alibi de Demodoco ſcripſit, de ſua ipſius fortunâ ſcripſiſſe, Demodoco verò applicuiſſe tantum. Habent illi hoc modo:

Dilexit quem Muſa, deditque malumque bonumque,
Namque dedit dulces erepto lumine cantus.

Ego illi de carmine quidem concedo, de calamitate aliter ſentio: quæ indignum Muſis donum eſt: Nec Demodoco credo qui hæc de ſe dicit:

Sponte mea didici, tribuerunt numina vocem.

Quomodo quæſo, vates optime, ſponte tua didiciſti, qui à Deo hanc canendi artem accepiſſe te fateris: qui ſoli præceptores errare non poſſunt. Reſpondere poſſet Demodocus, quod divites, qui ex hæreditate opes ſuas conſecuti ſunt, reſponderent homini quem rei quærendæ intentum viderent: ſpontaneas ſe opes poſſidere, nulla aut arte congeſtas aut labore. Quid ve-

---

mero *rectè notavit* Heinſ. *ſed ejus ſenſum invenire eſt* *Od.* X. *v.* 347, *ubi Phemius Ulyſſem ità alloquitur.*

Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί. Θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας
Παντοίας ἐνέφυσεν.

νος. Ἐπεὶ καὶ τὸν Ἡσίοδόν τι * οἰόμεθα ποιμαίνοντα περὶ τὸν Ἑλικῶνα ἐν Βοιωτίᾳ, ᾀδούσαις ταῖς μούσαις ἐντυχόντα, ὀνειδισθέντα τῆς τέχνης τῆς ποιμενικῆς, παρ' αὐτῶν δάφνης λαβόντα κλάδους, εὐθὺς ᾄδειν, γενόμενον ποιητὴν ἐκ ποιμένος· ὥσπερ φασὶ τοὺς [5] κορυβαντιῶντας, ἐπειδὰν ἀκούσωσιν αὐλοῦ, ἐνθουσιᾷν, τῶν φροντίδων λογισμῶν ἐξισταμένους; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἀλλὰ ᾐνίξατο, οἶμαι, ὁ Ἡσίοδος τὸ αὐτοφυὲς τῆς αὐτοῦ τέχνης, ἀναθέμενος αὐτῆς τὴν αἰτίαν τῷ μουσῶν χορῷ, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ χαλκευτικὸς γενόμενός τις τέχνης ἄνευ, ἀνετίθετο Ἡφαίστῳ φέρων τὸ αὐτόματον τῆς δημιουργίας. Τί δὲ οἱ Κρῆτες; ἢ σοι οὐ δοκοῦσιν ὑπὸ βασιλεῖ τῷ Μίνωι κοσμηθέντες καλῶς, ἀγαθέντες τῆς ἀρετῆς, [6] διδάσκαλον αὐτῷ ἐπιφημίσαι τὸν Δία, εἶναι μὲν αὐτόθι ἐν τῇ Ἴδῃ ἄντρον Διός, φοιτῶντα δὲ τὸν Μίνω [7] δι' ἐνάτου ἔτους, συγγινόμενον τῷ Διΐ, μανθάνειν παρ' αὐτοῦ τὰ πολιτικά· οὗτοι Κρητῶν λόγοι. Ἐγένετο καὶ Ἀθήνησιν ἀνὴρ Ἐλευσίνιος, ὄνομα Μελησαγόρας· οὗτος οὐ τέχνην μαθών, ἀλλ' ἐκ Νυμφῶν κάτοχος θείᾳ μοίρᾳ, σοφὸς ἦν καὶ μαντικός, ὡς ὁ Ἀθηναίων λόγος. Ἦλθεν Ἀθήναζε καὶ ἄλλος Κρὴς ἀνήρ, ὄνομα Ἐπιμενίδης· οὐδὲ οὗτος ἔχων εἰπεῖν αὐτοῦ διδάσκαλον· ἀλλ' ἦν μὲν δεινὸς τὰ θεῖα, ὥστε τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν κακουμένην [8] λιμῷ καὶ στάσει, διεσώσατο ἐκθυσάμενος· δεινὸς δὲ ὢν ταῦτα, οὐ μαθών, ἀλλ' ὕπνον αὐτῷ διηγεῖτο [9] μακρὸν καὶ ὄνειρον διδάσκαλον. Ἐγένετο καὶ ἐν Προκοννήσῳ ἀνὴρ φιλόσοφος, ὄνομα Ἀριστέας· ἠπιστεῖτο δὲ αὐτῷ ἡ σοφία τὰ πρῶτα, διότι μηδένα αὐτῆς διδάσκαλον προὔφερεν· πρὸς οὖν δὴ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπιστίαν ἐξεῦρε λόγον· [10] ἔφασκε τὴν ψυχὴν αὐτῷ καταλιποῦσαν τὸ σῶμα, ἀναπτᾶσαν εὐθὺ τοῦ αἰθέρος, περιπολῆσαι τὴν γῆν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βάρβαρον, καὶ νήσους πάσας, καὶ ποταμούς, καὶ ὄρη· γενέσθαι δὲ τῆς περιπολήσεως αὐτῇ τέρμα τὴν Ὑπερβορέ-

* *Reſpicit ad* Heſiodi *Theog. v.* 21 *& ſeqq. Vid. etiam* Aſclepiadæ *Epigramma in Heſiodi ſtatuam Anthol. lib. IV. p.* 368. *ed. Steph. Ob prædictos verſus Poetam Aſcræum irridet* Lucianus *in Diſſ. quæ extat Op. Tom.* 2. *p.* 486. *Quicquid aliis videatur, ego quidem arbitror, ſine allegoriâ locutum eſſe Heſiodum, mendaciumque eò confidentiùs finxiſſe, quòd laurus vulgò putabatur* ἐνεργεῖν πρὸς τοὺς ἐνθουσιασμούς, καὶ τὰ ποιήματα μετὰ θεοῦ ἐμπνεύσεως εἰρῆσθαι. *Vid.* Scholiaſt. *in v. XXX.* [5] *Hoc eſt, Cybeles feſta celebrantes: matris enim Idææ ſacerdotibus Corybantum nomen eſt impoſitum. Eorum, ut ait* Lucretius *lib. II.*

---Phrygio ſtimulat numero cava tibia mentes
Telaque præportant violenti ſigna furoris.

Hic adeò fuit notus, ut κορυβαντιᾷν *ſignificet* inſanire. Heſychius. Κορυβαντιῶντες, μαινόμενοι, ἢ ἐνθουσιαστικῶς δαιμονιζόμενοι. [6] *Minos ipſe ſibi præceptorem dedit Jovem, non Cretenſes, ut noſter cenſuit.* Lactant. *Div. Inſt. lib. I. c.* 22. Minos ſe in antrum Jovis recondebat, & ibi diu moratus, leges tanquam ſibi à Jove traditas afferebat, ut homines ad pa-

ων

τὸ? an & Heſiodum putabimus, cum in Bœotia circa Heliconem paſceret, Muſiſque occurreret, quæ hoc illi exprobrant, accepto ab iis lauri ramo ſtatim ceciniſſe, ſtatim ex paſtore poëtam evaſiſſe: ſicut vulgo eos aiunt, quos Corybantiare dicimus, ſi tibiam audiant, è priore mentis ſtatu devolvi, divinoque ſubito furore corripi? Apage. Nihil aliud, ut arbitror, indicare Heſiodus voluit, quam naturæ beneficio eam ſe artem conſecutum eſſe, cujus tamen fontem originemque ad Muſas referre voluit. Plane, ut ſi quis ferrariam ſine præceptore conſecutus, Vulcano artem aſcriberet, quam ſuamet opera didiciſſet. Quid autem Cretes? Nonne eos æquum eſt credere, cum pulchris à Minoë inſtructi eſſent legibus, virtutemque admirarentur viri, præceptorem ei dediſſe Jovem? Qui antrum in Ida ſua fuiſſe volunt eidem ſacrum, quod ſingulis novem annis Minos accederet: ubi opera uſus Jovis, civilem hauſerit prudentiam. Hoc aiunt Cretenſes. Fuit & Athenis quidam patria Eleuſinius, cui Meleſagoræ nomen: hic, ut Athenienſes referunt, ſine arte ulla, divinitus à Nymphis inſpiratus, ſapiens fuit & vates. Alius Athenas venit Cretenſis, nomine Epimenides: qui nullum quoque artis ſuæ præceptorem afferre poterat. Et tamen tanta illi divinarum rerum erat ſcientia, ut Athenienſium Remp. à peſte ſimul ſeditionibuſque quibus conflictabatur, ſacrorum expiatione vindicaverit. Hanc tamen ſcientiam didiciſſe ſe negabat, nec aliunde quam à ſomno ſomnioque longiſſimo hauſiſſe ſe illam dicebat. Fuit & in Proconneſo Philoſophus quidam, cui Ariſteæ nomen erat: cujus ſapientiæ primo omnes derogabant, quod nullum ejus præceptorem proferret. Huic ut occurreret, tale adhibuit remedium: Animam dixit ſuam relicto corpore recta cœlum petiiſſe, unde totam Græcorum Barbarorumque terram, omnes circumiiſſet inſulas, fluvios & montes: finem autem hujus circuitionis ſuæ in Hyperboreis finibus fuiſſe: hinc ſe

---

rendum non modò imperio ſed etiam religione conſtringeret. [7] *Hoc eſt per novem annos continuos.* Homer. *Od. T. v.* 178.

——— ———————Ἔνθα τε Μίνως
Ἐννέωρος βασίλευε, Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

Ubi Schol. Διὰ ἐννέα ἐτῶν περὶ συνιὼν Διΐ, παρ' αὐτοῦ ἐμάνθανεν ἅπερ εἶεν δίκαια. *Aliæ quidem* ἀκαίρως *afferuntur interpretationes, ſed quæ nihili ſunt. Vid.* Platon. *in Minoe p.*46.*F.* & Clem. Alexand. *Strom. lib. I. p.* 258. & *lib. II. p.* 269. [8] MS. *Flor.* λοιμῷ, *ut* C. Paccii *verſio oſtendit. Recte.* Diog. Laert. *in Epim. lib. I. p.* 29. Ἀθηναίοις λοιμῷ κατεχομένοις ——— ἐλθὼν — ἐκάθηρεν αὐτῶν τὴν πόλιν, καὶ ἔπαυσε τὸν λοιμόν, &c. [9] *Refert* Plinius *Epimenidem* æſtu & itinere feſſum in ſpecu ſeptem & quinquaginta dormiſſe annos. *N. H. VII.* 52. *Sed de annorum numero non convenit inter auctores. Vid.* Plutarch. *Op. Tom.* 2. *p.* 784. *A.* & Suidam. *De ſcientiâ autem, quam ex hoc ſomno didicit, adi noſtrum Diſſ.* 28. [10] *De Ariſteâ hoc modo* Heſychius Illuſtrius. Ἀριστέα τοῦ Προκοννησίου φασὶν ψυχὴν ἐξιέναι ὅτε ἐβούλετο, καὶ ἐπανιέναι πάλιν. *Vid.* Herodoti *lib. IV. capp.* 13, 14 & 15.

ον γῆν· ἐποπτεῦσαι δὲ πάντα ἑξῆς νόμιμα, καὶ ἤθη πολιτικά, καὶ φύσεις χωρίων, καὶ ἀέρων μεταβολάς, καὶ χύσεις θαλάττης, καὶ ποταμῶν ἐκβολάς· γενέσθαι δ' αὐτῇ καὶ τὴν τοῦ οὐρανοῦ θέαν πολὺ τῆς νέρθεν σαφεστέραν· καὶ ἦν πιθανώτερος ταῦτα λέγων ὁ Ἀριστέας ἢ ὁ Ξεναγόρας, ἢ Ξενοφάνης ἐκεῖνος, ἢ τις ἄλλος τῶν ἐξηγησαμένων τὰ ὄντα ὡς ἔχει· οὐ γάρ πω σαφῶς ἠπίσταντο οἱ ἄνθρωποι τὴν ψυχῆς περιπόλησιν, οὐδὲ οἷς ποτε ὀφθαλμοῖς ἕκαστα ὁρᾷ, ἀλλὰ ἀτεχνῶς ἀποδημίας τινὸς ᾤοντο τῇ ψυχῇ δεῖν, εἰ μέλλοι ὑπὲρ ἑκάστου φράσειν τὰ ἀληθέστατα. Βούλει τοίνυν Ἀριστέαν μὲν καὶ Μελησαγόραν καὶ Ἐπιμενίδην καὶ τὰ τῶν ποιητῶν αἰνίγματα τοῖς μύθοις ἐῶμεν, ἐπὶ δὲ τοὺς φιλοσόφους τὴν γνώμην τρεψώμεθα, τουτουὶ τοὺς ἐκ Λυκείου καὶ Ἀκαδημίας τῆς καλῆς; οὐ γὰρ μυθολόγοι, οὐδ' αἰνιγματώδεις, οὐδὲ τερατείαν ἀσπαζόμενοι, ἀλλ' ἐν δημοτικῇ λέξει τε καὶ διανοίᾳ εἰθισμένοι. * Αὐτῶν δὲ τὸν ἡγεμόνα πρῶτον ὡδέ πως. Ὅτι μὲν ἐπιστήμην τιμᾷς παντὸς μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, ἀκούω μέν σου πολλάκις διαλεγομένου, προξενοῦντος τοὺς νέους, ἄλλον ἄλλῳ διδασκάλῳ· ὅς γε καὶ εἰς Ἀσπασίας τῆς Μιλησίας παρακελεύῃ Καλλίᾳ [11] τὸν υἱὸν πέμπειν, εἰς γυναικὸς ἄνδρα· καὶ αὐτὸς ἡλικοῦτος ὢν παρ' ἐκείνην φοιτᾷς· καὶ οὐδὲ [12] αὕτη σοι ἀρκεῖ διδάσκαλος, ἀλλ' ἐρανίζεις παρὰ μὲν Διοτίμας τὰ ἐρωτικά, παρὰ δὲ Κόννου τὰ μουσικά, παρὰ δὲ Εὐήνου τὰ ποιητικά, παρὰ δὲ Ἰσχομάχου τὰ γεωργικά, παρὰ δὲ Θεοδώρου τὰ γεωμετρικά· καὶ ταῦτα μέν σου τὰ εἴτε αὖ εἰρωνεύματα, εἴτε καὶ ἀνδείσματα ἐπαινῶ, ὅπως ἄν τις αὐτῶν ὑποδέχηται· ἐπειδὰν ἀκούω σου πρὸς Φαῖδρον διαλεγομένου, ἢ Χαρμίδην, ἢ Θεαίτητον, ἢ Ἀλκιβιάδην, ὑποπτεύω σε μὴ πάντα ἐπιστήμῃ νέμειν, ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις πρεσβύτερον εἶναι διδάσκαλον τὴν φύσιν, καὶ τοῦτο εἶναι ὅπερ οὑτωσὶ [13] φαύλως ὑπεῖπάς που ἐν τοῖς λόγοις, θείᾳ μοίρᾳ δεδόσθαι μοι πρὸς Ἀλκιβιάδην ὁμιλίαν· καὶ πάλιν αὖ Φαῖδρον καλεῖς τὴν θείαν κεφαλήν· καὶ περὶ Ἰσοκράτους που κατεμαντεύσω, ἐν τοῖς λόγοις [14] νέου ὄντος κομιδῇ. Τί ταῦτά σοι ἐθέλει ὦ Σώκρατες; εἰ βούλει, σὲ μὲν ἐῶ· τὸν δὲ ποιητὴν τῶν λόγων τουτωνὶ τὸν ἐξ Ἀκαδημίας φίλον μέτειμι· ὁ δὲ ἡμῖν δεομένοις μάλα ἀποκρινέσθω, εἰ καὶ θείᾳ μοίρᾳ γένοιντ' ἂν ἀγαθοὶ ἄνδρες· αὐτὸ τοῦτο ἄνδρες ἀγαθοί, οὐ ποιηταί, λέγω, ἵνα μὴ προσφέρῃς [15] τὸν Ἡσίοδον·

---

* *Subaudi* προσλαλῶμεν, *vel ſimile verbum.* [11] *Philebum. Adi cognom. Dial. p 65. F.* [12] *Alios Socratis magiſtros memorat* Laërtius *in vit. lib. II. p. 37.* [13] *Hoc eſt, ſimpliciter.* Suidas. Φαῦλον· τὸ ἁπλοῦν, εὐχερές. Καὶ Εὐριπίδης ἐν τῷ Λυκυμνίῳ·

Φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν.

Ἁπλοῦν καὶ ἀπόνηρον. &c. *Hunc etiam verſum citat* Diog. Laërt. *vit. Platon. lib. III, p. 81. ubi obſervat, quod* φαῦλος λέγεται παρ' αὐτῷ (Πλά-

οὐδὲ

ritus omnes, omnium rerump. obſervaſſe mores: terrarum omnium ingenia, mutationes aëris, alluviones maris, fluviorum oſtia: quin & cœlum ipſum multo facilius quam inferiora luſtraſſe. Et tamen plus fidei hoc ipſo Ariſteas conſecutus eſt, quam Xenagoras aut Xenophanes ille, aut ſi quis alius rem ut habebat propoſuit: nec enim ſatis peregrinationem illam animæ, aut oculos ejus quibus luſtrat omnia, intelligebant homines: ſed revera peregrinandum ei exiſtimabant qui de ſingulis rebus prout ſe habent, loqui vellet. Vis igitur relicto Ariſtea cum Meleſagora, & Epimenide, relictis poëtarum fabulis & ænigmatis, ad Philoſophos, qui à Lyceo & Academiæ amœnitate nomen habent, animum convertamus? Siquidem hi nec fabulas, nec rerum verborumque obſcuritatem, neque vanitatem amant, ſed ſermone populari, ſenſu aperto, res ſolent proponere. Ac primo quidem principem eorum ita compellabimus. Equidem ſcientiam, ô Socrates, rebus à te omnibus præferri, ſæpe aſſeverantem te audimus: cùm præſertim alios ex juventute aliis delegas præceptoribus, veluti cum ſuades Calliæ, ut Mileſiæ Aſpaſiæ filium ſuum tradat erudiendum, marem fœminæ. Quin & tu tantus natu diſciplinam ejus frequentas. Nec magiſtra ea tibi ſufficit, ſed à Diotima Amatoriam, à Connò Muſicen, ab Eveno poëticen, ab Iſchomacho agriculturam, à Theodoro diſcis Geometriam. Et hæc quidem ſive ſerio à te ſive diſſimulandæ, ut ſoles, ſcientiæ dicantur, prout quis accipere ea velit, ſane laudo. Contra ubi tua cum Phædro aut Charmide aut Theæteto aut Alcibiade colloquia audio, non omnia judicare poſſum te inſtitutioni tribuere: ſed antiquiorem eſſe hominibus magiſtram, ipſam naturam, arbitratum eſſe. Et hoc nimirum eſſe quod alibi in ſermonibus tuis ſatis obiter innuere videris, cum divinitus mandatum tibi ais, ut cum Alcibiade verſeris. Et alibi, Phædrum vocas divinum caput: & alibi de Iſocrate quamvis adoleſcente admodum vaticinaris. Quid ſibi iſta volunt, ô noſter Socrates? Quod ſi vis, à te quidem abeo, atque ad ipſum, qui hæc tibi tribuit, auctorem illum ex Academia amicum tranſibo tuum. Hunc ut nobis de hac quæſtione, an nimirum viri divinitus fiant boni, ſententiam ſuam exponat, vehementer rogabo. Boni, inquam, viri, non aliud: nec e-

---

τινι) καὶ ἐπὶ τοῦ ἁπλοῦ. [14] *Omninò leg. cum* P. Leopardo *Emend. lib. XVII. c.* 18. νέου ὄντος, *reſpicit enim noſter ad* Platonis *Phædrum* p 358. *B. ubi ità* Socrates. Νέος ἔτι, ὦ Φαῖδρε, Ἰσοκράτης· ὃ μέντοι μαντεύομαι καθ' αὐτοῦ λέγειν ἐθέλω. Φαῖδ. Τὸ ποῖον δή; Σωκρ. Δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν εἶναι λόγους τὰ τῆς φύσεως &c. [15] *In animo habuit noſter Theog. v.* 22. *ubi* Heſiodus *de Muſis*,

Αἵ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδήν.

Et iterum v. 34.

———— Ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδήν.

οὐδὲ μάντεις, ἵνα μὴ τὸν Μελησαγόραν λέγῃς· οὐδὲ καθάρται, ἵνα μὴ διηγήσῃ * Ἐπιμενίδην· ἀλλ᾽ ἀφελόντι ἑκάστου τὸ τῆς τέχνης ὄνομα, τὴν ἀρετὴν προστιθεὶς, [16] ἣν ἄνθρωποι ἀγαθοὶ τὰ ἀνθρώπων ἔργα, οἶκόν τε οἰκονομεῖν δεξιῶς καὶ ἐν πόλει πολιτεύεσθαι καλῶς· περὶ ταύτης φάθι, εἰ γένοιτ᾽ ἄν τινι ἀνδρὶ τέχνης θεόσδοτος. Ἢ καί σε κατὰ χώραν ἐάσω· ὑποκρινεῖται δὲ ὁ λόγος αὐτὸς αὑτῷ, ὡς ἀνὴρ ἐνδεὶ ἀπαυθαδιζόμενος, ὧδέ πως. Ὦ σχέτλιε, τί ταῦτα [17] ἐρεῖς, ὃς ἡγῇ τὸ καλλιστεῖον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, παρὰ μὲν ἀνθρώπου τέχνης τάχιστα ἥξειν, ἐκ δὲ θείας ἀρετῆς ἀπορώτατα; καί τοι μαντικὴν καὶ τελεστικὴν καὶ ποιητικὴν καὶ καθάρσεις καὶ χρησμῳδίας, ξυλλήβδην ἅπαντα, οὐκ ἂν εἴποις ἀντάξια εἶναι τῆς ἀρετῆς. Εἶτα ἐκεῖνα μὲν ἡγῇ θείᾳ τινὶ ἐπιπνοίᾳ ψυχαῖς ἀνθρωπίναις ἀνακίρνασθαι, τὸ δὲ τούτων σπανιώτερον τὴν ἀρετὴν, ἔργον εἶναι τέχνης θνητῆς. Ἢ πολλοῦ ἄξιον νομίζεις τὸ θεῖον, πρὸς μὲν τὰ φαῦλα καλῶς καὶ ἀφθόνως παρεσκευασμένον, πρὸς δὲ τὰ κρείττω ἄπορον. Οὔπω λέγω ὡς εἴπερ ἐκεῖνο ἕκαστον τελεσιουργεῖται, ἀνάγκη καὶ τὸ κρεῖττον· οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ χαλκευτικὸς οὐκ ἂν τέκτονα ἐκδιδάξαι, οὐδὲ ὥσπερ ὁ γεωργὸς, κυβερνητικῆς ἄπειρος, καὶ ὁ κυβερνήτης ἰατρικῆς, ἄλλος ἄλλης, ὁ μὲν ἔμπειρος [18] γῆς, ὁ δὲ ἄπειρος τῆς αὐτῆς· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐν περιγραφῇ μόνῃ τέχνης μιᾶς· ἀλλ᾽ εἴπερ τι παρ᾽ ἐκείνου ἔλθῃ, πρὸς μὲν ἀνθρωπίνης ψυχῆς δύναμιν, τέχνης ἂν εἴη μέτρον, πρὸς δὲ θείας ἐπιστήμης περιουσίαν, μόριον τοῦ ὅλου. Ὅρα δὴ μή σοι θεὸς, εἰ τὰ τοιαῦτα δύναται κληρουχεῖν καὶ νέμειν, πολὺ τούτων πρότερον ἀρετὴν νέμειν καὶ δύναιτο καὶ ἐθέλοι. Οὑτωσὶ δὲ αὐτὸ σκέψαι. Τὸ θεῖον πάντως πη τίθεσαι τελεώτατον καὶ αὐταρκέστατον καὶ ἰσχυρότατον· ὡς εἴ τι ἀφέλῃς, λυμανεῖς τοῦ ὅλου· εἰ γὰρ μὴ τέλεον, οὐκ αὔταρκες· εἰ δὲ οὐκ αὔταρκες, οὔπω τέλεον· εἰ δὲ αὔταρκες, μηδὲ τέλεον, πῶς ἰσχυρόν; αὔταρκες δὲ ὂν καὶ τέλειον καὶ ἰσχυρὸν, κατὰ μὲν τὴν τελειότητα, τὰ ἀγαθὰ βούλεται· κατὰ δὲ τὴν αὐτάρκειαν, ἔχει· κατὰ δὲ τὴν ἰσχὺν, δύναται· βουλόμενος δὲ δὴ καὶ ἔχων καὶ δυνάμενος, κατὰ τί μὴ δῷ; ὁ μὲν γὰρ ἔχων, οὐ διδοὺς, οὐ βούλεται· ὁ δὲ βουλόμενος, οὐκ ἔχων, οὐ δύναται· ὁ δὲ ἔχων καὶ βουλόμενος, πῶς οὐ δύναται; οὐκοῦν εἴπερ ἔχει τὰ ἀγαθὰ, τὰ τελεώτατα ἔχει· τελεώτατον δὲ ἡ ἀρετή· δίδωσι τοίνυν ὃ ἔχει· ὥστε οὐ δέος μὴ ἄλλο τι ἀγαθὸν εἰς ἀνθρώπους ἔλθῃ, μὴ παρὰ θεοῦ ὁρμηθέν. Ἀλλὰ μὴν οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἀνθρώποις ἀγαθὸν ὃ μὴ παρὰ θεῶν ἔρχεται. Τίνα οὖν τρόπον ἀρετὴ παρὰ θεοῦ ἔρχεται; Πέφυκε τὸ ἀνθρώπινον πᾶν

* Καθάρτης *erat* τὸ ἐπώνυμον Ἐπιμενίδου, *ut ait* Porphyrius *vit.* *Pythag. p.* 193. [16] Scaliger *legit* καθ᾽ ἣν. [17] Heinſ. Ἐρωτᾷς.

ἐξαρχῆς

nim poëtæ dico, ne Heſiodum proferas nec vates, ne Meleſagoram dicas: nec expiatores, ne Epimenidem mihi narres. Sed pro artis, qua ſinguli excellunt nomine, virtutem illis adde: qua homines in opere ſuo præſtantiſſimi evadunt. Ut recte familiæ præſint, honeſte in Rep. verſentur. Hæc, inquam, ſcire velim utrum ſine arte cuiquam divinitus contingat. An & te relinquam: meliuſque ipſa ſibi reſpondebit ratio, tanquam vir viro, libere & audacter? Hoc nimirum modo. Quid hæc quæris, hominum miſerrime, qui ſentire videris, id quod in humanis præcipuum eſt bonis, ab humana quidem arte facillime provenire, divino vero munere difficillime? Et tamen omnia hæc ſimul, artem divinandi, myſticam ſcientiam, poëticen, expiationes, oracula, non tanti eſſe, quanti ſit ſola virtus, ipſe fateberis. Cum nihilominus illa divino afflatu inſinuare ſeſe humanis putes animis, quod vero his rarius eſt, virtutem dico, artis eſſe humanæ. Præclare, ſi Diis placet, de Deo judicas, quem in parvi momenti rebus munificum, in præſtantiſſimis factis parciſſimum. Ut omittam, ſi omnia illa perficiantur à Deo, neceſſe eſſe, ut & ea quæ ſunt meliora. Nec enim quemadmodum ferrariæ magiſter artis, lignarium non efficit, & nec quemadmodum gubernandi agricola, gubernator medicinæ ignarus eſt, aliuſque aliam artem aut tenet aut ignorat, ita una arte circumſcribitur Deus. Sed ſi quid ab illo veniat, animi noſtri reſpectu, ars eſt perfecta, ſi cum divina conferatur ſcientia, pars eſt totius. Vide autem ne Deus tibi, ſi in poteſtate ita habet & diſtribuit, multo prius virtutem dare & poſſit & velit. Id autem vide hoc modo. Numen divinum non dubito quin perfectum, ſibi ſufficiens, potentiſſimum ſtatuas: ut ſi partem demas aliquam, neceſſe ſit ut corruat totum. Si enim perfectum non eſt, nec ſibi ſufficiens erit, ſi non ſufficiens ſibi, nec perfectum. Quod ſi nec ſufficiens ſibi nec perfectum, quomodo potens? Si autem & ſufficiens ſibi & perfectum eſt, & potens: qua perfectum eſt, vult bonum, qua ſufficiens ſibi, habet bonum, qua potens, præſtare poteſt bonum. Si autem & velit & habeat & poſſit, quidni daret? Qui enim habet nec dat, non vult: qui vult nec habet, non poteſt. Qui vero & habet & vult, cur non poſſit? Siquidem ergo bona habet, perfecta habet. Perfectiſſimum autem eſt virtus. Dat ergo quod habet. Ut non ſit exiſtimandum aliud, quàm quod ab eo proficiſcitur, bonum hominibus contingere: cum revera nullum ſit bonum, quod non ab eo originem ſuam trahat. At quomodo, dicet aliquis, virtus à Deo proficiſcitur? Humanum omne genus duplicem

---

Mendum videtur ex compendiariâ ſcripturâ ortum. Adi viri eruditiſſimi Joan. Clerici *Art. Crit. P. III. §. I. c. XI.* [18] *Leg.* τέχνης, *ut &* στόχος *juſſit* H. St.

ἐξαρχῆς δίχα, τὸ μὲν εἰς ἀρετῆς ἐπιτηδειότητα, τὸ δὲ εἰς μοχθηρίας· ὧν ἡ μὲν μοχθηρία, ἐνδεὴς τοῦ κολάζοντος· ἡ δὲ ἀρετὴ, τοῦ σώζοντος· μοχθηρὰ μὲν γὰρ φύσις, τυχοῦσα ἐπιστάτου χρηστοῦ, νόμου καὶ ἔθους, τὸ ἄλυπον τοῦ πλησίον προεβάλετο, καὶ πλεονεκτεῖ οὐκ ἐν μοίρᾳ ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐν ἐλαττώσει βλάβης· αἱ δὲ ἄρισται ψυχῆς φύσεις, ἀμφισβητήσιμοι ἐν [19] μελέτῃ τῆς ἄκρας ἀρετῆς πρὸς τὴν ἐσχάτην μοχθηρίαν καθωρμίσθαι, δέονται ξυναγωνιστοῦ θεοῦ καὶ ξυλλήπτορος τῆς ἐπὶ θάτερα τὰ κρείττω ῥοπῆς καὶ χειραγωγίας· ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ ὄλισθος, αὐτοφυοῦς ἀσθενείας ἔργον· ἢ καὶ τὰς ἐπιεικεῖς ψυχὰς κολακεύουσα διὰ ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμημάτων εἰς τὰς αὐτὰς ὁδοὺς [20] ταῖς μοχθηρίαις συγκαθέλκει. Ἀκούσῃ γοῦν τοῦ Διὸς αὐτοῦ λέγοντος.

[21] Ὢ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται·
Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

Περὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων οὐκ ἀκούσῃ τοιοῦτον οὐδὲν λέγοντος, οὐδὲ ἀποθεμένου τὴν αἰτίαν, οὐδὲ [22] ἀναπιθεμένου αὐτὴν, ἀλλ' αὐτὸ τοὐναντίον.

[23] Πῶς ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἐγὼ θείοιο λαθοίμην,
Οὗ πέρι μὲν πρόφρων κραδίη καὶ θυμὸς ἀγήνωρ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι, φιλεῖ δέ ἑ Παλλὰς Ἀθήνη;

Τίς οὐκ ἂν εἴποι τὸν Ὀδυσσέα ἀγαθὸν εἶναι θείᾳ μοίρᾳ, οὗ μέμνηται μὲν ὁ Ζεύς, κήδεται δὲ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡγεῖται δὲ ὁ Ἑρμῆς, ἔραται δὲ Καλυψὼ, σώζει δὲ ἡ Λευκοθέα; εἰ δὲ ἀγαθὸς ἦν, ὥσπερ ἦν, διότι

[24] Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, καὶ
Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν·

Πῶς οὐ θείᾳ μοίρᾳ αὐτῷ συνηνέχθη τὰ γυμνάσια, ἀφ' ὧν ἀγαθὸς καὶ ἦν καὶ ἔδοξε, παριστάμενος αὐτῷ τοῦ δαιμονίου ἀνταγωνιστὰς πολλούς· τῶν μὲν βαρβάρων τὸ Τρωϊκὸν, τοῦ δὲ Ἑλληνικοῦ τοὺς ἀρίστους Παλαμήδην καὶ Αἴαντα, τῶν δὲ οἴκοι, τοὺς ἰσχυροτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους, Κυκλώπων τὸν ἀγριώτατον, Θρακῶν τοὺς ἀξενωτάτους, φαρμακίδων τὴν δεινοτάτην, θηρίων τὸ πολυκεφαλώτατον, θάλατταν πολλὴν, χειμῶνα χαλεπὸν, συνεχῆ ναυάγια, προσαναγκάσας ἀλᾶσθαι καὶ πτωχεύειν, ῥάκη ἀμπεχόμενον, καὶ μετὰ ταῦτα αἰτοῦντα ἀκόλους, παλαίοντα, λακτιζόμενον, παροινούμενον· ὧν ἕκαστον αὐτῷ διὰ φιλίαν θεὸς προὔβαλεν, οὐχ ὁ Ποσειδῶν ὀργιζόμενος,

---

[19] Μελέτῃ. MS. *quam lectionem ſenſus poſtulat.* [20] *Codex Paccii habuit* τῆς μοχθηρίας. *Recte.* [21] *Od.* A. *v.* 32. *Qui autem factum eſt ut alibi* Homerus *Deum mali auctorem faciat? Sic de Helenâ Od.* Ψ. *v.* 22. *ità loquitur,*

Τὴν δ' ἤτοι ῥέξαι Θεὸς ὤρορεν ἔργον ἀεικές.

—ὅτι

ab initio ſortitur naturam: aut enim virtuti aut improbitati magis idoneum naſcitur. Harum altera reprimi, altera gaudet conſervari. Naturæ enim improbæ probus ſi contingat rector, qualis lex aut conſuetudo eſt, ſemper vicinam partem mali efficit immunem: beatuſque eſt haſtenus, non ut in bono excellat, ſed ut minus habeat mali. At verò quæ naturam meliorem ſortitæ ſunt animæ, in medio virtutis ſummæ ſummæque improbitatis conſtitutæ, auxilio ſubſidioque Dei opus habent, qui ad alteram illam meliorem partem ducat eas ac impellat. Nam ut facile in deteriorem labantur ſemitam, ab innata ſibi infirmitate habent, quæ probis quoque animabus voluptatum cupidinumque abblanditur illecebris, ſecumque in eaſdem flagitiorum vias abripit. Et hoc eſt cur illud ex Jove audias:

Eheu quàm falſis accuſant numina dictis!
Aſcribunt ſuperis homines mala, cum tamen ipſi
Criminibus propriis ſibi talia damna crearint.

De bonis vero nihil tale ex ipſo audies hominibus: nunquam probitatis illorum cauſam eſſe ſe negat, nunquam eam aliis aſcribit. Sed omnino contra.

Aſt ego divini non obliviſcar Ulyſſis,
Namque olli præſens animus, victorque pericli,
Qua ſors dura vocat, quem Pallas diligit ipſa.

Quis ergo Ulyſſem divinitus bonum virum eſſe neget, cujus Jupiter meminit, quem Minerva diligit, Mercurius ducit, amat Calypſo, ſervat Leucothoë. Quod ſi bonus fuit, ſicut revera fuit, quia

Multorum mores hominum luſtravit, & urbes;
Inque mari multos tulit altâ mente dolores;

Quis Deum neget hæc ipſa ei objeciſſe exercitia, quibus & vir bonus dici meruit, & reipſa fuit? Hæc eſt cauſa quare illi adverſarios objecerit tam multos: inter Barbaros, Trojanos, inter Græcos, duces primarios, Palamedem cum Ajace, domi petulantes robuſtoſque juvenes, Cyclopum feriſſimum, Thracum inhoſpitales maxime, veneficarum primam, belluam plurimis capitibus metuendam. Ut omittam mare perpetuum, tempeſtates aſperas, crebra naufragia. Quod errare, quod mendicare, paneſque fruſtra petere pannoſum coëgerit: luctari, calcibus cædi, in vino contumelias mille pati. Quæ omnia benevolentiæ ergo objecit illi Deus, non iratus Neptunus,

Pro more nempe Hebræorum, Deo tam mala quàm bona adſcribit, licèt vitia et eſſe imputanda nullus putet. V.d. Brerewoodi Homerum Ἑβραΐζοντα *p.* 52 & 387. [22] Οὐδ' ἀποτιθεμένη τὴν φροντίδα. MS. [23] *Il. K. v.* 243. *Hæc autem non loquitur Jupiter, ſed Diomedes; adeò ut memoriâ lapſus ſit noſter.* [24] *Od. A. v.* 3.

[25] ——— ὅτι οἱ φίλον υἱὸν ἐξαλάωσεν·

Οὐδὲ ὁ ἥλιος μιμεῖται τῶν βοῶν· μὴ τοσαύτη μήτε Ποσειδῶνα ἔχοι φιλία πρὸς ἄνθρωπον ἄγριον, καὶ παῖδα ἄξενον, μήτε τὸν ἥλιον, [26] πτωχεία καὶ φειδοῖ βοῶν· ἀλλὰ γὰρ τοῦ Διὸς ταῦτα ἦν τὰ προστάγματα. Ἢ γὰρ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν αὑτοῦ παῖδα μὴ ἐάσας ἀργὸν καὶ τρυφῶντα, ἀλλ' ἐξελκύσας τῶν ἡδονῶν, καὶ εἰς μὲν ἐκείνας τὸν Εὐρυσθέα ἐμβαλὼν, τῷ δὲ Ἡρακλεῖ ἐπιστήσας κάπρους καὶ λέοντας, καὶ δυνάστας καὶ τυράννους, καὶ λῃστὰς καὶ ὁδοὺς μακρὰς, καὶ γῆν ἔρημον, καὶ ποταμοὺς ἀπόρους; ἢ νύκτα μὲν ἠδύνατο ποιῆσαι ὁ Ζεὺς τριπλῆν ἐκ μιᾶς, ὃν δὲ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἐποιήσατο, τῷδε τὸν βίον πόνων οὐκ ἠδύνατο ἐξελέσθαι; Ἀλλ' οὐκ ἤθελεν· οὐ γὰρ θέμις Διῒ βούλεσθαι ἄλλο τι ἢ τὸ κάλλιστον. Οὕτως οὖν καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀγαθὸς, καὶ Διόνυσος, καὶ Ὀδυσσεύς. [27] Ἵνα μὴ πόῤῥω σε ἀπάγω τῶν ἐν ποσὶ, τὸν Σωκράτην αὐτὸν οἴει γενέσθαι τέχνῃ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ θείᾳ μοίρᾳ; ἢ κατὰ τὴν τέχνην ἐγένετο ἂν λιθοξόου παῖς, παρὰ πατρὸς λαβὼν τὸν κλῆρον· κατὰ δὲ τὴν τοῦ θεοῦ χειροτονίαν, τὴν μὲν τέχνην διώσατο, τὴν δὲ ἀρετὴν ἐλάμβανεν.

---

* Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον.

ΛΟΓΟΣ ΚΓʹ.

Ὅτι δὲ τὸν Ὁμήρου ἔγωγε ὑποδέχομαι τῷ Λυκίῳ Γλαύκῳ μεμφομένου, [1] ἀμείβοντι ὅπλα χρυσᾶ πρὸς τὰ τοῦ Διομήδους χαλκᾶ ὄντα, καὶ ἐννεαβοίων ἑκατόμβοια ἀλλαττομένῳ· χρηματιστὴς γὰρ ἂν τοῦτό γε αἰτιάσαιτο ἐν δίκῃ,

[2] Ἀρχὸς ναυτάων οἵ τε πρηκτῆρες ἔασι,
Φόρτου τε μνήμων κερδέων τε ἁρπαλέος·

μήτι γε ἀνὴρ ποιητικὸς, καὶ ἀξιῶν μαθητὴς εἶναι τῆς Καλλιόπης, ᾗ μηδὲν θέμις μήτε ἐπαινεῖν τῶν αἰσχρῶν, μήτε ψέγειν τῶν καλῶν. Εἰκὸς δή που τὸν Γλαῦκον, εἴπερ ἦν Ἱππολόχου, τοῦ Βελλεροφόντου, τοῦ Σισύφου, τοῦ Αἰόλου, ἀγαθῶν ἁπάντων, ἐντυχόντα ἀνδρὶ, ἐχθρῷ δοκοῦντι κατὰ τὴν πολέμου τύχην, φίλῳ δὲ κατὰ τὴν τῶν πατέρων ξενίαν, ξυμβαλλόμενον φιλίαν αὖθις, καὶ ἀνακαλούμενον τὴν πρόγονον οἰκειότητα, ξυμμετρήσασθαι τῷ καιρῷ καὶ μὴ τῇ ἀξίᾳ τῶν ὅπλων τὴν ἀνταλλαγὴν, μὴ λογισμοὺς συντιθέντα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ, καθάπερ οἱ [3] ἐκ λήμνου οἰνιζόμενοι,

---

[25] *Polyphemum. Od.* Α. v. 192. [26] Πτωχείᾳ καὶ φειδοῖ, Heinſ. [27] Καὶ ἵνα μὴ πόῤῥω. MS.

* *Stoicorum cauſam hic agit* Maximus, *quam etiam defendêrunt* Cicero *Parad. III. &* Seneca *Epiſt. LXVI. His ſola virtus bonum videbatur & non*

Ἄλλοι

------*Abſtulerat chari quod lumina nati.*

Non Sol boum ſuorum cauſa offenſus. Abſit ut vel Neptunus ferum barbarumque tanti fecerit filium, aut Soli fuerit vel tam abjecta boum cura vel penuria. Solius hæc mandata erant Jovis. Nonne enim is quoque eſt, qui filium ſuum Herculem ne in otio luctuque torpeſceret, è mediis eduxit voluptatibus, quas Euryſtheo permittere maluit? Herculi contra apros, leones, principes, tyrannos, latrones, vias longiſſimas, deſertas terras, invios denique objecit fluvios. Niſi forte arbitreris, Jovem una è nocte tres efficere potuiſſe, quem vero ea nocte genuit, vitæ laboribus præſtare immunem haud potuiſſe? Atqui noluit: nec enim fas eſt, aliud velle Jovi, quam quod eſt honeſtum. Sic ergo & Hercules & Bacchus & Ulyſſes boni ſunt. Sed ne longius à via te abducam, ipſumne Socratem arte potius bonum evaſiſſe putas quam divinitus? Artem ejus ſi reſpicis, lapicidæ fuit filius, nec aliam ei hæreditariam reliquit pater. At divino electus ſuffragio arti renunciavit, virtutem amplexus eſt.

Bonum bono majus non eſſe.

DISSERT. XXIII.

EGO ne Homerum quidem audio, cùm Glaucum illum Lycium accuſat, quod aurea arma cum æreis Diomedis commutaverit: & quæ centum aureorum erant, pro iis quæ novem tantum erant donaverit. Mercatori hanc querelam relinquamus, qui hoc non immerito faciat:

Scilicet intentus lucro, naviſque magiſter,

qui mercibus præfectus ſit & avaro quæſtui. Quæ longe abeſſe à poëta debent, qui magiſtram ſibi Calliopen fuiſſe vult, quæ neque turpia laudare, nec pulchra vituperare debet. Decuit ſane Glaucum, ſiquidem patrem Hippolochum, avum Bellerophontem, proavum Siſyphum, abavum Æolum, viros omnes præſtantiſſimos habuit, cum homini occurreret, qui in bello quidem hoſtis, amicus autem antiquo hoſpitalitatis jure eſſet, cumque eo de integro fœdus inire, veteremque illam majorum ſuorum revocare familiaritatem vellet, occaſione non pretio permutationem æſtimare armorum: neque aurum & æs anxiè inter ſe componere, ut illi qui ex Lemno vinum ſibi comparant:

---

modò pares eſſe ejuſdem ſpeciei virtutes ſed & prorſùs diverſarum æqualitatem docebant. Vid. Juſt. Lipſii *Manud. ad Phil. Stoic. lib. III. Diſſ. IV.*
[1] *Il. Z. v.* 234. [2] *Odyſſ. Θ. v,* 162. [3] *Leg.* Λήμνου, *prout emendavit* Heinſ. *Verſus, ad quem reſpicit noſter, eſt*

Νῆες δ' ἐκ Λήμνοιο παρίςασαν οἶνον ἄγουσαι. *Extat Il. H. v.* 467.

Quorum

⁴ Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ᾽ αἴθωνι σιδήρῳ·
Ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ᾽ αὐτοῖσι βόεσσι.

Μέχρι μὲν γὰρ τῆς χρείας τῆς ἐν ποσὶν, ἔχει λογισμὸς ἡ ἀντίδοσις, καὶ τὸ πλέον πρὸς τοὔλαττον τοῦ ἀντισταθμοῦ ἐν τοῖς ἀνομοίοις κατὰ τὴν τιμὴν ἐξετάζεται· (κἂν ἐγκεκαλυμμένος γοῦν τις νοοίη ὅτι καὶ τὸ τάλαντον τῶν δέκα μνῶν πολλαπλάσιον, καὶ ἡ δραχμὴ τοῦ ὀβολοῦ τιμαλφεστέρα· καὶ ἐν κλήσει γῆς, κατὰ τὸν [5] Πρόδικον, οἱ μὲν γεωργοὶ, ὀργυίαις διαμετροῦνται τὴν γῆν, οἱ δὲ τούτων ἀμφιλαφέστεροι, σχοινίοις, καθάπερ οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ ἐν κλήσει θρεμμάτων, πολυκτεανώτερος τοῦ Πολυφήμου ἦν ὁ Δάρδανος,

⁶ Τοῦ τρισχίλιοι ἵπποι ἕλος καταβουκολέοντο·)

Ἀλλ᾽ ἐπειδὰν τις τὰς χρείας παρωσάμενος, ἀντεξετάζῃ [7] αὐταῖς τὰ ἀγαθὰ, εὕροι ἂν, οἶμαι, ταύτας μὲν καιρῷ καὶ νόμῳ καὶ ἡδοναῖς καὶ ἔθεσι καὶ τύχαις ἄνω καὶ κάτω εἰς τὴν τιμὴν καὶ ἀτιμίαν μεταβαλλομένας, τὸ δὲ ἀγαθὸν, ἑδραῖον, βέβαιον, ἀκλινὲς, ἰσόῤῥοπον, κοινὸν, ἀνέμητον, ἄφθονον, ἀνενδεές· μήτε αὔξησιν χωροῦν, μήτε ἐνδείας ἀνεχόμενον· τὸ γὰρ αὐξανόμενον, προσθήκῃ αὔξεται· ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθῷ προσελήλυθεν, οὐδὲν μᾶλλον τῇ προσθήκῃ νόει ἀγαθὸν τὸ ἀγαθόν· ἦν γὰρ ἀγαθὸν καὶ πρότερον· εἰ δὲ οὐκ ἀγαθὸν ἦν τὸ προσελθὸν εἰς αὔξησιν, δεινὸν λέγεις, εἰ ἔστι τι ἀγαθὸν μεῖζον προσθήκῃ κακοῦ· τό, τι ἐνδεὲς ἐλλείψει ἐνδεές· ἀλλ᾽ εἰ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἀπουσίᾳ ἐνδεῖ τὸ ἀγαθὸν, [8] ὁπότε οὐκ ἐνδεῖ· εἰ δὲ ἑτέρῳ ἐνδεῖ, καὶ μὴ τῷ ἀγαθῷ, οὐ λυπεῖ τὸ ἀγαθὸν ἡ ἔλλειψις. Τί δὲ οὐχὶ καὶ ταύτῃ σκοπεῖς τὸ λεγόμενον; καλεῖς τι ὑγείαν σώματος; τί δὲ οὐ μέλλεις; καλεῖς δὲ καὶ νόσον; φέρε οὖν [9] διαλαβὼν φάθι· οὐχ ἡ μὲν ὑγεία μέτρον τι ἐστὶ τῆς τῶν σωμάτων συναρμοσίας, ἐπειδὰν ὁμολογήσῃ τῇ πρὸς τὸ ἄριστον κράσει τἀναντία, πρὸς ὕδωρ πῦρ, καὶ γῆ πρὸς ἀέρα, ἑκάτερον αὖθις αὖ πρὸς ἑκάτερον, καὶ πάντα πᾶσιν; ἔστιν ὅπως ποικίλον τι σοὶ ἡ ὑγεία ἔσται, καὶ παντοδαπὸν, οὐχὶ ἁπλοῦν καὶ ὁμολογημένον; ἐπειδὰν γὰρ ἂν * μέτρον εἴπῃς, στάσιν λέγεις· οὐδὲν γὰρ τῶν συμμέτρων μεταχωρεῖν φιλεῖ ἐφ᾽ ἑκάτερα, ἀλλ᾽ εἰσὶν αὐτῶν ἀκριβεῖς οἱ ὅροι· ἡ δ᾽ αὖ νόσος τί ἄλλο ἐστὶν ἢ διάλυσις καὶ ταραχὴ τῆς ἐν σώματι συνεχείας, ἐπειδὰν αὖθις συμπεσόντα ἀλλήλοις, [10] τότε ὥσπερ ἡρμοσμένα πολεμῇ καὶ

⁴ *Il. H. v.* 473. ⁵ MS. *habuit* Πρόδοτον, *ex quâ voce* Ἡρόδοτον *fecit* Heinſ. *Veriſſime; ſic enim loquitur ille lib. H. c.* 6. Ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναί εἰσι ἀνθρώπων, ὀργυιῇσι μεμετρήκασι τὴν χώρην· ὅσοι δὲ ἧσσον γεωπεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι, οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοίνοισι. *Ceterum codex manu exaratus hunc locum auctiorem exhibet.* Οἱ δὲ τούτων ἀμφιλαφέστεροι, σταδίοις, οἱ δὲ τούτων πολὺ γεωργικώτεροι, σχοινίοις, καθάπερ οἱ Αἰγύπτιοι. ⁶ *Il. T. v.* 221. *ſed leg.* τρισχίλιαι, *ut apud* ποιητῇ.

Quorum pars illud ferro mercatur & ære,
Tergoribus pars taurinis, ipſiſque juvencis.

Intra uſum enim quotidianum conſiſtit compenſatio, majuſque minori in iis quæ pretio differunt opponitur. Nemo enim eſt qui non vel obductis oculis ſcire poſſit, talentum multo plus valere quam minas decem, ſicut pretio ſuo obolum excedit drachma. Et qui terram poſſident agricolæ, ſecundum Herodotum, eam paſſibus metiuntur; qui verò his laxius incolunt, funibus agunt, quemadmodum Ægyptii. Et in poſſeſſione pecudum opulentior Polyphemo eſt Dardanus,

Cujus equi ter mille paludem paſtere circum.

Si quis verò uſu neglecto inter ſe contendat bonum, inveniet, ni fallor, illum & tempore & lege & diverſa voluptate, & conſuetudine, & fortuna, perpetuo mutari, ſuumque accipere pretium: hoc verò ſtabile eſſe, firmum, immotum, æquilibre, commune, individuum, copioſum, nullius egenum. Ut nec augeri poſſit, nec defectum admittat. Quicquid enim augetur, acceſſione augetur. At ſi bonum bono accedat, cave acceſſione hoc bonum magis bonum eſſe exiſtimes: nam & prius erat bonum. Quod ſi non eſt bonum quod accedit, mirari lubet, ſi bonum aliquid majus futurum putas acceſſione mali. Nam & quod deficit, qua deficit, deficere dicitur. At ſi boni defectu, bonum deficit, non eſt bonum cum deficit. Sin alterius defectu non ipſius boni, non nocet bono hic defectus. Quid? anne hic quidem intelligis quod dico? Eſtne aliquid quod ſanitatem vocas corporis? Et quidni eſſet? Eſtne aliquid quod morbum? De utroque igitur reſponde. Nonne corporis aptè diſpoſiti conſtitutionem certam, cum optima temperie contraria inter ſe conſentiunt, ſanitatem dicis? Ut ſi aqua & ignis, terra & aër, rurſuſque utrumque cum utroque, omniaque cum omnibus conveniant. An idcirco varia res aut diverſa, ac non ſimplex potiùs & definita, videtur ſanitas? Quia ſimulac compoſitionem ei aptam tribuis, ſtabilitatem ejus fateris. Nihil enim, bene compoſitum, ab altero tranſit ad alterum, imo contra certos ſuos atque accuratos habet terminos. Contra morbus, quid aliud quam diſſolutio perturbatioque eſt fœderis illius in corpore? Quoties iterum inter ſe contendunt ſingula, & quæ prius apte compoſita erant,

---

Homerum. [7] *Nemo non videt mutandam eſſe literulam. L.* αὐτῖς. [8] *Rectè ſupplevit* Scaliger, ἐκ ἦν ἀγαθὸν, ὅπερ ἐνιδεῖν. *Ejuſdem vocis repetitio fecit, ut oſcitans Librarius, quod interjectum erat, omitteret. Hinc innumeræ lacunæ in Vett. libris natæ ſunt. Adi* J. Clerici *Art. Crit. P. III. §. I. c. 5.* [9] Ms. *habet* διαλαβὼν ἑκάτερον φῆσι. * Andr. Schottus *legit* ἄμετρον, *ſed locus extrà correctionis aleam ponitur. Eum fefellit ſignificatio, quâ* στάσιν *hic accipit noſter; non enim* ſeditionem *ſed* ſtabilitatem *denotat; quo ſenſu occurrit apud alios auctores, ut Lexica docebunt.* [10] Τὰ [illegible] *feliciter repoſuit* Heinſ.

bellum

ταράττηται, καὶ λυμαίνηται ὑπ' αὐτῶν τὸ σῶμα κλονούμενόν τε καὶ σπαραττόμενον καὶ σειόμενον; Ἔστιν οὖν ὅπως τὸν πόλεμον τοῦτον ἡγήσῃ ἁπλοῦν καὶ ἕνα; Ὀλίγου μέντ' ἂν ἦν ἡ ἰατρικὴ ἀξία. Νῦν δὲ τὸ πολυμερὲς καὶ πολύφωνον τοῦ τῶν σωμάτων πολέμου, ὃς καλοῦμεν νόσους, ἐγέννησε τέχνην παντοδαπὴν καὶ μεστὴν ὀργάνων ποικίλων, καὶ πολλῶν φαρμάκων καὶ σιτίων, καὶ διαιτημάτων. Κἂν ἐπὶ μουσικὴν ἔλθῃς, τὸ μὲν ἡρμοσμένον κἀνταῦθα ἕν, οὔτε κρεῖττον αὐτὸ αὑτοῦ γινόμενον, οὔτε ἔλαττον· τὸ δὲ ἀνάρμοστον, πολὺ καὶ παντοδαπὸν καὶ διῃρημένον. Οὕτω καὶ χορὸς ὁμολογήσας μὲν εἰς ὁμοφωνίαν, ἕν τι ἐστί· μὴ ὁμολογῶν δὲ, σχίζεται καὶ διαχεῖται καὶ σκεδάννυται, καὶ πλῆθος γίγνεται. Οὕτω καὶ τριήρης ἐρεσσομένη ὑπ' αὐλῷ, * τὴν πολυχειρίαν συνάπτει τῇ ὁμοιότητι τῆς εἰρεσίας· ἐὰν δὲ ἀπαλλάξῃς τὸν αὐλὸν, διέλυσας αὐτῆς τὴν χειρουργίαν. Οὕτω καὶ ὑφ' ἡνιόχῳ ἅρμα εὐθύνεται κοινῷ δρόμῳ, καὶ θυμῷ ἑνί· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὸν ἡνίοχον, ἐσκέδασας τὸ ἅρμα. Οὕτω καὶ στρατόπεδον συντάττεται ὑπὸ συνθήματι ἑνί· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὸ σύνθημα, διέλυσας τὴν φάλαγγα εἰς πλῆθος φυγῆς. Τί τοίνυν ἀγαθὸν σωμάτων; ὑγεία. Κακὸν; νόσος. Ἓν μὲν ὑγεία, πολλαὶ δὲ αἱ νόσοι. Τί ἐν μουσικῇ τὸ ἀγαθόν; ἁρμονία. [11] Ἓν μὲν τὸ ἡρμοσμένον, πολλὴ δὲ ἡ ἀναρμοστία· καὶ ἐν χορῷ, ἓν μὲν ἡ ὁμολογία, παντοδαπὸν δὲ ἡ διαφωνία· καὶ ἐν τριήρει, ὁ μὲν αὐλὸς, ἕν, πολλὴ δὲ ἡ ἀπείθεια· καὶ ἐν ἅρματι, ἡνιόχου τέχνη, ἓν μὲν τοῦτο, παντοδαπὴ δὲ ἡ ἀτεχνία. Τί δὲ ἐν φάλαγγι; φυλακὴ συνθήματος. Ἓν μὲν τοῦτο, παντοδαπὴ δὲ ἡ ἀναρχία. Ἐν μὲν τῇ τοῦ ἑνὸς φύσει ὑπερβολὰς καὶ ἐνδείας οὐχ ὁρῶ· στάσιμος γὰρ αὕτη, καὶ μηδένα ἀνεχομένη δρόμον, μήτε εἰς φυγὴν, μήτε εἰς δίωξιν· ὅταν δὲ εἰς πλῆθος ἀριθμὸν ἐμπέσω, δύναμαι τότε διαμετρεῖσθαι τὰς φύσεις· καὶ γὰρ ὁδοῦ μακρᾶς τὸ μὲν τέρμα, ἕν, πολλαὶ δὲ αἱ ἀποστάσεις· ἐὰν ἐπὶ Βαβυλῶνα ἴῃς, πλησιαίτερος μὲν τοῦ Ἀρμενίου ὁ Ἀσσύριος, καὶ τοῦ ἄλλου ὁ Ἀρμένιος, [12] οὐχ ὁ Λυδὸς, οὐχ ὁ Ἴων, οὐχ ὁ νησιώτης· κἂν ἐπὶ Ἐλευσῖνα ἴῃς, Πελοπόννησος αὕτη, εἶτα Μέγαρα, εἶτα Ἰσθμός· ἀλλὰ ἀμύητος εἶ· κἂν ἐν Μεγάροις ᾖς ὁμοίως τῷ Πελοποννησίῳ, μέχρι μήπω τῷ [13] ἀνακτόρῳ προσ-

* *Siquidem Muſica remigibus animos addit, & moleſtiam laboris abſterget. Pulchrè hanc in rem* Quintil. Muſicam natura ipſa videtur ad tolerandos facilius labores veluti muneri nobis dediſſe. Siquidem & remiges cantus hortatur: nec ſolum in iis operibus, in quibus plurimum conatus præeunte aliqua jucunda voce conſpirat. ſed & ſingulorum fatigatio quamlibet ſe rudi modulatione ſolatur. *Inſtit. Orat. lib. I. c.* 10. [11] MS. *Flor. ut liquet ex verſione* C. Paccii, *habuit*, Τί ἐν μουσικῇ τὸ ἀγαθόν; ἁρμονία· Τί κακόν; ἀναρμοστία. [12] MS. *Reg. poſt vocem* Ἀρμένιος *hæc ſubjicit*. Καὶ οὐ Ἴωνος ὁ Λυδὸς, καὶ οὐ νησιώτης ὁ Ἴων· ἀλλ' οὐδεὶς

ἐλήλυθας,

bellum gerunt ac tumultuantur: ab iiſque jactatur, diſcerpitur, concutitur, donec intereat corpus. Tune ergo uniforme ſimplexque exiſtimas hoc bellum? Næ res parvi pretii eſſet medicina. Nunc diverſitas illa varietaſque belli illius in corpore, quem morbum dicimus, artem produxit variam: quæ & inſtrumenta requirit varia, & remedia diverſa, diverſamque cibi ac victus rationem continent. Ad Muſicam ſi venias, apta compoſitio & hic unica eſt, quæ nunquam aut melior eſt aut deterior ſeipſa. Contraria vero, multiplex aut potius omnigena ac diviſa. Eodem modo chorus qui conſentit voce, unus eſt. Si diſſentit; ſcinditur, diffunditur, ſeparatur: fit multitudo denique. Eodem modo & triremis, quæ ad tibiæ modos à remigibus impellitur, diverſas manus pari ſtudio conjungit remigandi, quòd ſi tibiam tollis, opus illorum diſſolvis. Ita & currus ab auriga communi curſu unoque impetu equorum impellitur: tolle aurigam, diſſipabitur currus. Nec aliter una ſub teſſera diſponitur exercitus. Tolle teſſeram, ſolves exercitum: multoſque ex eo homines efficies, qui in fugam ibunt. Quod ergo bonum eſt corporum? ſanitas. Quod malum? Morbus. Una eſt ſanitas, multi ſunt morbi. Quid in Muſica bonum eſt? harmonia. Unum aliquid eſt harmonia, multiplex vocum diſcordia. In triremi unum aliquid eſt vox tibiæ, multiplex inobedientia. In curru unum aliquid eſt aurigæ ars, multiplex imperitia. Quod in acie eſt bonum? teſſeræ obſervatio, quæ ſimplex eſt, ſicut multiplex confuſio. In hoc uno ſimplicique nec exceſſum nec defectum video. Stabilis natura illius eſt, nunquam è loco ſuo vel in hanc vel in illam abit partem. Contra ſi in multitudinis numerum incidero, jam dividere naturas poſſum ſingulorum. Sicut in magna via, terminus unus eſt, multa intervalla. Si Babylonem petas, propinquior Armenio eſt Aſſyrius, rurſus Armenius quam alius: Lydus quam Ion, Ion quam inſulanus. Nemo tamen adhuc Babylonem uſque pervenit, non Armenius, non Lydus, non Ion denique aut inſulanus. Si Eleuſina, proxima Peloponneſus, deinde Megara, deinde Iſthmus. Quod ſi nondum initiatus es, quamvis Megara uſque perveneris, donec in templo ſis, nihilo magis quam Peloponneſii initiatus eris. Cogita eodem modo vitam hanc longam quandam viam

ἐν Βαβυλῶνι ἥκει· οὐχ ὁ Ἀσσύριος, οὐχ ὁ Ἀρμένιος &c. *Mendum hoc ex eodem fonte profluxit ac illud quod n°. 8. notavimus.* [13] Ἀνάκτορον *pro templo ponitur, ex eo quod* Ἄναξ, *ut ex Poetis certum eſt, Deum ſignificavit.* Homer. *Il.* B. *v* 104.

Ἑρμείας δ' ἄναξ δῶκεν Πέλοπι πληξίππῳ.

Auctor hymni in Apollinem v. 237.

Φοῖβε ἄναξ ἑκάεργε, &c.

Orphei & Callimachi *verba ſciens prætereo. Dii Gentilium, defuncti erant Reges; hinc una eademque vox Regem expreſſit & Deum. Vid.* Lactant. *Inſt. Div. lib.* I. *c.* 15.

eſſe,

ἐλήλυθας, ἀμύητος εἶ. Νόμιζε δὴ καὶ τὸν βίον, ὁδόν τινα εἶναι μακρὰν, ἐπ' Ἐλευσῖνα ἢ Βαβυλῶνα ἄγουσαν, τέρμα τε δὴ τῆς ὁδοῦ τὰ βασίλεια αὐτὰ καὶ ἀνάκτορα καὶ τὴν τελετήν· ὑπὸ δὲ πλήθους ὁδοιπόρων, μεστὴν τὴν ὁδὸν θεόντων, ὠθιζομένων, καμνόντων, ἀναπαυομένων, κειμένων, ἐκτρεπομένων, πλανωμένων· πολλαὶ γὰρ αἱ παρατροπαὶ καὶ ἀπατηλαί· ὧν αἱ μὲν πολλαὶ ἐπὶ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἄγουσιν, ἐπὶ τῶν [14] Σειρήνων, αἱ δὲ ἐπὶ τοὺς Λωτοφάγους, αἱ δὲ ἐπὶ τὸν Κιμμερίων δῆμον· μία δέ τις τις στενὴ καὶ ὄρθιος καὶ τραχεῖα, καὶ οὐ πολλοῖς πάνυ ὁδεύσιμος, ἐπ' αὐτὸ ἄγει τὸ τῆς ὁδοῦ τέρμα, ἣν μόγις καὶ μετὰ πραγμάτων σὺν πολλῷ πόνῳ καὶ ἱδρῶτι ἀνύουσι καματηραὶ καὶ ἐπίπονοι ψυχαὶ, καὶ ἐπιθυμοῦσαι τῆς χώρας, καὶ ἐρῶσαι τῆς τελετῆς, καταμαντευόμεναι αὐτῆς τὸ κάλλος· ἐπειδὰν δὲ ἀφίκωνται ἐκεῖ παυσάμεναι τοῦ πονεῖν, παύονται τοὺς [15] πόθους. Τίς γὰρ ἄλλη τελετὴ μυστικωτέρα; καὶ τίς ἄλλος τόπος σπουδῆς ἄξιος; Ταύτην ἔχει τοῖς ἀνθρώποις τὴν χώραν τὸ ἀγαθὸν, ἣν τοῖς ἀμυήτοις Ἐλευσὶν ἔχει. Μυήθητι, ἐλθὲ, ἐπίβηθι τῆς χώρας· λάμβανε τὰ ἀγαθὰ, καὶ οὐ ποθήσεις ἄλλο μεῖζον. * Ἐὰν δὲ τὸ ἀγαθὸν ἐπονομάζῃς τῇ τῶν μὴ ἀγαθῶν φύσει, ὑγείας σωμάτων καὶ εὐμορφίας, καὶ περιβολὴν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ δόξαν προγόνων, καὶ τιμὴν πολιτικὴν, πράγματα ἡδοναῖς μᾶλλον ἢ ἀγαθοῖς μετρεῖσθαι πεφυκότα· διαγορεύεις τὰ μυστήρια, πλημμελεῖς περὶ τὸ θεῖον. Τοιούτων ἀγαθῶν μεταλαβεῖν ποθεῖς οἵων καὶ [16] Ἀλκιβιάδης μυστηρίων, μεθύων δᾳδοῦχος, καὶ ἐκ Συμποσίου ἱεροφάντης, καὶ ἐν παιδιᾷ τελεστής. Ἀγαθὸν δὲ ἀγαθοῦ ἀπορρητότερον οὐκ ἂν εὕροις μᾶλλον, ἢ κάλλος κάλλους ὡραιότερον· ἐὰν γάρ τι τούτων ἀφέλῃς, οὐκ ἔτι καλὸν οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ μήπω ἀγαθόν. Οὐχ ὁρᾷς τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦτον οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄστρα, καὶ τὸν ὑπ' αὐτῷ αἰθέρα, καὶ τὸν ὑπὸ τούτῳ ἀέρα, καὶ τὴν ὑπὸ τούτῳ θάλασσαν; διαμέτρησον αὐτῶν τὰς φύσεις. Τοῦτο [17] γῆς μέρος τοῦ ὅλου πλατὺ καὶ πολύυδρον καὶ δενδροφόρον καὶ ζωοτρόφον· ἀλλ' ἐὰν πρὸς τὴν θάλατταν ἐξετάζῃς, ἔλαττον θαλάττης, καὶ θάλαττα ἔλαττον ἀέρος, καὶ ἀὴρ αἰθέρος, καὶ αἰθὴρ οὐρανοῦ. Μέχρι τούτου τὰ μέρη πρόεισιν, ὑπερβάλλοντα καὶ ὑπερβαλλόμενα· ἐὰν δὲ ἔλθῃς ἐκεῖ, στήσεται ὁμοῦ τῷ μεγέθει καὶ τὸ κάλλος· τί γὰρ ἂν εἴη οὐρανοῦ ὡραιότερον; [18] * * * * * * * * * *

---

[14] *Poſt* σειρήνων H. St. *ſupplet* ᾠδῶν. [15] Πόθου. MS. * *Stoicorum deliria nobis iterum venditat* Maximus: *Hi enim id ſolùm bonum eſſe quod honeſtum ſit cenſebant. Hoc eorum* παράδοξον *ingenioſe quidem defendit* Cicero *Parad. I. qui tamen nunquam efficiet quin cum Peripateticis crediderim, divitias mediocres, ſanitatem, &c. requiri, ut beatè vivamus; licèt ceteroqui cum Platonicis aſſeram,* Bona hæc humana ſtolidis & eorum u-

τι

eſſe, quæ Babylonem aut Eleuſina deducit: terminum hujus, vel regiam aliquam, vel templum, vel initiationem eſſe. Plenam viatorum eſſe hanc viam, quorum alii currunt, alii ſe mutuo impellunt, alii laborant, quieſcunt alii, alii jacent, alii è via deflectunt, oberrant alii. Deviæ enim fallaceſque viæ occurrunt plurimæ. Quarum aliæ per rupes altiſſimoſque hiatus, ad Sirenas: aliæ ad Lotophagos, aliæ ad Cimmerios deducunt. Una tamen eſt anguſta, acclivis atque aſpera, eaque trita pauciſſimis, quæ ad ipſam itineris deducit metam: quam ægrè, nec ſine maximis moleſtiis, multoque ſudore diligentes quædam abſolvere conantur animæ: quod & loci flagrent cupidine, iiſque initiari geſtiant ſacris, quorum jam ante animo quaſi divinant præſtantiam. Ad quæ ſimul ac pervenerint, & labore ſuo defunguntur, & ſtudio. Quia nulla initiatio ſanctior, nullus præ illo locus viſu dignus eſt. Quod autem iis qui nondum initiati ſunt eſt Eleuſin, id hominibus eſt ipſum bonum. Initiare agedum, locum conſcende, bona ejus amplectere: neque majus unquam aliud optabis. Quod ſi boni nomen illis quæ bona non ſunt tribuas: qualis aut corporis ſanitas, aut forma, aut auri argentique ornamenta ſunt, aut decus majorum, aut honor civilis, & ejuſmodi quæ voluptatis potius quam boni nuncupanda ſunt nomine; eliminas myſteria, Deum ipſum offendis. Talia ſunt quorum particeps vis eſſe bona, qualia Alcibiadis myſteria: cum ebrius facem geſtat, in epulis ſacerdotem agit, per ludum jocumque res ſacras exprimit. Bonum bono non magis eſt myſticum, quam pulchrum pulchro pulchrius. Nam ſi demas aliquid, non erit bonum aut pulchrum, quod nondum plene bonum eſt. Nonne cœlum hoc, quod capiti noſtro imminet, & quæ in eo ſunt ſidera vides? nonne & hunc qui ſub cœlo eſt ætherem, & qui ſub æthere eſt aërem, & quod ſub aere eſt, mare aſpicis? Divide hæc omnia. Pars hæc univerſi illa eſt, quam terram dicimus, quæ diffuſa eſt ac multiformis; arbores producit, animalia nutrit. Eam ſi cum mari conferas, mari minor eſt, ſicut mare aere, aer æthere, æther cœlo. Eatenus procedit partium ordo, ſemperque eſt quod vincit & quod vincitur. Ubi eo eſt perventum, nec magnitudo amplius nec pulchritudo procedit. Quid enim aut cœlo dari poteſt pulchrius, * * * * * * * * * * * * * aut

ſum ignorantibus eſſe mala. Apul. *Phil. Plat. lib. II. p.* 13. *& noſtri Diſſ. II. p.* 20. [16] *Ab Androcle accuſatus erat Alcibiades* μυςηρίαν καθ' οἶνον ἀπομιμούμενος. *Vid.* Plutarch. *Tom.* 1. *p.* 200. *D. &* Corn. Nep. *vit. Alcib. c.* 3. *Hæc autem myſteria erant* initiorum ſacra, nullo magis quam ſilentio ſolennia, *ut ait* Juſtin. *lib. V. c.* 1. [17] *Leve eſt vitium quod ſenſum turbat. Sic igitur ſcribe:* Ἴδε γῆ, μέρος τῶ ὅλυ *&c.* [18] *Hanc lacunam ita ſupplet* MS. Τί ἄςρων περιλαμπέςερον; Τί ἡλίου ἀκμαιότερον;

luna

τί σελήνης εὐπρεπέστερον; τί τῶν ἄλλων χορῶν εὐτακτότερον; τί τῶν θεῶν αὐτῶν τιμιώτερον; κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι, καθάπερ τοῖς ἀγαθοῖς, οὕτω καὶ τοῖς θεοῖς ζυγοστατεῖν τὰς τιμάς. Τίς οὗτος; Ζεύς. Ἀρχέτω. Τίς οὗτος; Κρόνος. Δεδέσθω. Ἥφαιστος χαλκευέτω, Ἑρμῆς ἀγγελλέτω, [19] Ἀθηνᾶ ὑφαινέτω· * ὡς Πελοποννησίοις ἐπέδωκε· ἀγνοοῦσι γάρ, οἶμαι, ὡς θεοῖς πᾶσιν εἷς νόμος καὶ βίος καὶ τρόπος, οὐ διῃρημένος, οὐδὲ στασιωτικός· ἄρχοντες πάντες, ἡλικιῶται πάντες, σωτῆρες πάντες, ἰσότιμα καὶ ἰσήγορα σώζοντες τὸν πάντα χρόνον· [20] ὧν μία μὲν ἡ φύσις, πολλὰ δὲ τὰ ὀνόματα· ὑπὸ γὰρ ἀμαθίας αὐτῶν, τὰς ὠφελείας τὰς ἑαυτῶν ἑκάστοις ἐπονομάζομεν· ἄλλοις ἄλλην κλῆσιν θεοῦ· καθάπερ καὶ τὰ μέρη τῆς θαλάττης, Αἰγαῖον τοῦτο, Ἰωνικὸν ἐκεῖνο, Μυρτῷον ἄλλο, Κρηταῖον ἄλλο· ἡ δ' ἐστὶ μία, ὁμογενὴς καὶ ὁμοπαθὴς καὶ συγκεκραμένη· οὕτω καὶ τἀγαθὸν, ἓν ὂν καὶ ὅμοιον αὐτῷ, καὶ ἴσον πάντοθεν, ὑπὸ ἀσθενείας τῆς πρὸς αὐτὸ καὶ ἀγνωσίας, ταῖς δόξαις διαιρούμεθα. Πλουτεῖ Καλλίας, μακάριος τῶν ἀγαθῶν· [21] * * * μὲν τἀγαθά, πλοῦτον κάλλει· ποῖον αὐτῶν ἑκατόμβοιον; ἐννεάβοιον ποῖον; πότερον ἑλώμεθα; πότερον εὐξώμεθα; οὐκοῦν ὁ μὲν [22] Φοῖνιξ καὶ ὁ Αἰγύπτιος, τὸ τοῦ Καλλίου ἀγαθὸν εὔξεται· ὁ δὲ Ἠλεῖος καὶ ὁ Βοιώτιος, τὸ Ἀλκιβιάδου. Εὐγενὴς Παυσανίας, ἀλλ' ἐνδοξότερος Εὐρυβιάδης· ἀντιθῶμεν ἐνδοξίᾳ γένος. Τίς κρατεῖ, τίνι δῶμεν τὰ νικητήρια φέροντες; Σωκράτης πένης, Σωκράτης αἰσχρὸς, Σωκράτης ἄδοξος, Σωκράτης [23] δυσγενὴς καὶ ἄτιμος. Πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρὸς καὶ ἄτιμος καὶ δυσγενὴς καὶ ἄδοξος καὶ πένης, ὁ τοῦ λιθοξόου, ὁ σιμὸς, ὁ προγάστωρ, ὁ κωμῳδούμενος, ὁ εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλλόμενος, καὶ ἀποθνήσκων ἐκεῖ ἔνθα καὶ [24] Τιμαγόρας ἀπέθανεν; Ὦ τῆς ἐρημίας τῶν ἀγαθῶν· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν πλῆθος κακῶν. Τί τούτοις ἀντιθῶμεν; τί φῶμεν; παράβαλε τοῖς ἀνταγωνισταῖς τὸν Σωκράτην ἐν κλήσει ἀγαθῶν· οὐχ ὁρᾷς ἡττώμενον ἐν πλούτῳ, Καλλίου, ἐν σώματι, Ἀλκιβιάδου, ἐν τιμῇ, Περικλέους, ἐν δόξῃ, Νικίου, ἐν θεάτρῳ, Ἀρι-

[19] *Textrinæ inventrix habita eſt.* Ælian. *Hiſt. Anim. lib. I. c.* 21. Ὑφαντικὴν καὶ ταλασίαν τὴν θεὸν τὴν Ἐργάνην ἐπινενοῆσαί φασιν ἄνθρωποι. Ἐργάνη *autem eſt Minerva.* Suidas. Ἐργάνη, ἡ Ἀθηνᾶ, παρ' ὅσον ἐφορός ἐστι τῶν γυναικῶν ἐργασίας. * *Hæc verba non ſunt hujus loci, ut animadvertit* Heinſ. [20] *Hâc quidem methodo ſuam* πολυθεότητα, *cùm viderent rationi non eſſe conſentaneam, incruſtare conati ſunt ſapientiores Ethnici. Vid.* Lactant. *Inſt. Div. lib. I. c.* 17. [21] *Hunc locum ex* MS. *ità ſupple.* Μακάριος τῶν ἀγαθῶν· ἀλλὰ Ἀλκιβιάδης Καλλίου ὡραιότερος· ἀντιθῶμεν τἀγαθά. &c. [22] *Phœnices & Ægyptii avaritiâ erant inſignes.* Pindarus *Pyth. Od.* 2. *v.* 125. *ait ſe Hieroni carmen mittere* κατὰ φοίνισσαν ἐμπολὰν, *hoc eſt ut rectè* Scholiaſtes, οἷον ἐπὶ κέρδει καὶ πράσει.

στοφάνους,

luna magis almum, aut choro illo reliquo magis eleganter diſpoſitum, aut magis quam Dii venerabile? Et tamen ſicut bona diſtinguunt, ita Diis quoque ipſis honores dividunt, & quaſi lance expendunt homines. Quis hic? Jupiter. Imperet. Quis hic? Saturnus. Vinciatur. Ferrariam exerceat Vulcanus, nunciet Mercurius, Minerva texat. Ignorant, ut arbitror, Diis omnibus legem unam, unam vitam, mores eoſdem eſſe, non diverſos, neque pugnantes. Imperant omnes, ejuſdem ætatis ſunt omnes, ſaluti noſtræ ſtudent omnes: eadem omnes dignitate, eadem auctoritate in æternum vivunt. Quorum una natura, multa ſunt nomina. Nos verò ab eo quod præſtare ſolent hominibus ſubſidio, diverſa ſingulis eorum, quæ eſt noſtra ignorantia, imponimus nomina. Aliter alius Deorum appellatur. Non ſecus quam maris partes ſingulæ, alia Ægæum, Ionicum alia, alia Myrtoum, Cretæum alia dicitur, cum tamen unicum ſit mare, ejuſdem generis, naturæ ejuſdem, partibus ſuis commiſtum. Eodem modo bonum quoque, quod unum ſibique ſimile & æquale eſt undique, pro ingenii imbecillitate noſtri atque ipſius boni ignorantia, in opiniones varias diſtraximus. Dives eſt Callias. Felix his bonis. Pulchrior eſt Callia Alcibiades. Felix & ille. Utrum eorum centum aureis, utrum novem æſtimabis? Utrum eligemus? utrum optabimus? Phœnicius Ægyptiuſque Calliæ, Eleus contra & Bœotius Alcibiadis optabit bonum. Nobilis Pauſanias: at plus gloriæ conſequebatur Eurybiades. Conferamus nobilitatem cum gloria. Uter vincet? utri palmam dabimus? Socrates pauper, Socrates deformis, Socrates inglorius vixit, Socrates nec genere excelluit nec honore. Quomodo enim non deformis, ſine honore, nobilitate, gloria, opibuſque viveret: qui & lapicidæ fuit filius, & ſimus, & ventricoſus: qui deluſus in comœdiis, in carcerem conjectus eſt: qui eodem quo Timagoras extinctus eſt loco? O magnam bonorum penuriam! nec enim dicere audeo malorum copiam. Quid his opponemus? quid dicemus? Certet cum illis copia bonorum Socrates. Nonne vides eum divitiis à Callia, corpore ab Alcibiade, honore à Pericle, gloria ſuperari à Nicia: in theatro A-

---

Οἱ γὰρ Φοίνικες παλιγκάπηλοι. *Lucri cupiditas fecit ut primi eſſent mercatores. Vid.* Dion. *Perieg. v.* 907. *& ibi* Euſtathium. *Tam nota fuit Ægyptiorum* φιλοκερδία, *ut* Ἀἰγυπτιάζειν, *apud Etymol. M. auctorem, ſit* πανουργεῖν. *Elei contrà & Bœotii ſuprà modum pulcbritudinem mirabantur, quippe amori erant deditiſſimi. Vid.* Plutarch. Ἐρωτ. *p* 761. C. *& Noſtrum Diſſ. X. p.* 112. [23] Σωκράτης δυστυχής, Σωκράτης ἄτιμος. MS. *quæ quidem lectio non paullò eſt elegantior.* [24] *Is eſt quem* Athenienſes, inter officium ſalutationis Darium regem more gentis illius adulatum, capitali ſupplicio affecêrunt. *Verba ſunt* Valerii Max: *lib. VI. c.* 3. *Eadem refert* Suidas.

σοφάνους, ἐν δικαστηρίῳ, Μελίτου; μάτην ἄρα αὐτῷ ὁ [25] Ἀπόλλων τὰ νικητήρια ἔδωκε, μάτην ἐψηφίσατο.

Ὅτι ἐστὶν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ'.

Ἀλλ' ἐπεὶ τὸν Ὅμηρον αἰτιᾷ μεμφόμενον τοῦ Γλαύκου τῆς ἀμοιβῆς, πότερα καί σοι ὑπὲρ τοῦ Ὁμήρου ἀπολογητέον; ἢ Ὁμήρῳ ὑπὲρ τοῦ Γλαύκου; τοῦτο νὴ Δία· τιμητέος γάρ μοι καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ὅμηρος ἦν, μήτιγε περὶ δικαστοῦ σου. Ὧδε τοίνυν ὁ Γλαῦκος λέγει. Εἰ μὲν τοι ὦ Ὅμηρε ἔλαττον ἦν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ, ἢ ἔλαττον μείζονος, εἰκότως ἄρα σοι εἶχον αἰτίαν ὁ Ζεὺς ὡς τὰς φρένας μοι λυμαινόμενος· ἐν δὲ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ ἀλλαγῇ, μήπω πάνυ αἰτιάσῃ μήτε τὸν Δία, μήτε ἐμέ· οὐδὲν γὰρ οὔτε τῷ λαβόντι χρυσὸς πλέον, οὔτε τῷ ἀλλαξαμένῳ ὁ χαλκὸς ἔλαττον· [1] ἀλλὰ ἀμφοτέροις καλῶς ἔχει ἑκάτερα ἐν τῷ ἀνίσῳ τῆς ὕλης, ἰσοστασίῳ τῇ γνώμῃ δοθέντα. Καὶ ὁ μὲν Γλαῦκος ἡμῖν ἀπίτω ἐκποδών· ἡκέτω δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς ὁ τούτου σοφώτερος, ἀποδειξόμενος ἡμῖν τὴν αὐτοῦ γνώμην ἣν περὶ ἀγαθῶν κλήσεως ἔχει· ἢ γὰρ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ μακαρίζων μὲν τὸν Ἀλκινόου οἶκον τῆς εὐφροσύνης ἐκ τῆς ᾠδῆς, συνευχόμενος δὲ τῇ Ναυσικάᾳ ὁμόφρονα αὐτῇ ξυστῆναι γάμον, εὐδαιμονίζων δ' αὖ τῆς ἀθανασίας τὴν Καλυψώ; οἶμαι δὲ αὐτὸν, εἰ καὶ παρ' ἄλλον τινὰ ἀφίκετο τῶν οὐ κατ' ᾠδὴν καὶ κατὰ ταῦτα εὐδαιμόνων, οὐδὲ τῶν μακαρίων κατὰ ἁρμονίαν γάμου, ἀλλὰ τὰ ἔτι τούτων μείζονα ἀγαθὰ κεκτημένων, εἰπεῖν ἂν καὶ περὶ ἐκείνων τὰ εἰκότα· ἐπεὶ δὲ καὶ * τὸ κάλλος μοι προφέρεις, ὡς ἐν μέτρῳ ἑνὶ τὴν χώραν ἔχον, φέρε καὶ περὶ τούτου σοι βραχέα ἄττα ἀποκρίνωμαι· δοκεῖς γάρ μοι, γενόμενος ἐν χώρᾳ [2] τοῦ Τρωϊκοῦ ποιμένος, ἀφικομένου παρά σε Ἑρμοῦ, πομπῇ Διὸς, ἄγοντος θεὰς τρεῖς πρὸς δικαστήν σε, προστάττοντος βραβεῦσαι περὶ κάλλους αὐταῖς, ἡσθεὶς τῇ Ἀφροδίτῃ, καθάπερ

[25] *Sapientiſſimus nempè Socrates ab Apolline eſt judicatus*; Diog. Laërt. *lib. II. p.* 42. Πρὸς τῆς Πυθίας ἐμαρτυρήθη
Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος.
Ob hoc reſponſum falsè Deum Pythium irridet Tertullian. *in Apolog. c.* 46. Socratem Apollo ſapientiſſimum omnium cecinit. O Apollinem inconſideratum! Sapientiæ teſtimonium reddidit ei viro, qui negabat Deos eſſe.

[1] *More Socratico ludit noſter, ſuamque opinionem in ſequentibus refellit; manifeſtum enim eſt ex Diſſ. XXXVI. vera cenſuiſſe quæ Glaucum*

ἐκεῖνος

riſtophani, in judicio cedere Melito. Fruſtra ergo Apollo illi palmam detulit, fruſtra ei victoriam conceſſit.

Bonum bono majus eſſe.

DISSERT. XXIV.

AT enimverò quandoquidem Homerum accuſas, qui priùs Glauci permutationem accuſaverat, utrum & tibi pro Homero, an Homero potius pro Glauco reſpondendum erit. Hoc potius agendum, mehercules. Reliquis enim omnibus mihi præferendus ille eſt, nedum tuo judicio. Quare ita Glaucus dicat. Si quidem, Homere, bonum bono minus eſſet, aut minus majore, merito à te accuſaretur Jupiter, qui mentem alienaſſet meam. At in auri enimverò argentique permutatione, cave aut Jovem nimium aut me accuſes: quia neque plus habuit, qui aurum accepit, neque minus, cui æs traditum eſt. Verum cum utroque præclarè actum eſt: ſiquidem materiæ illa inæqualitas æqualitate propoſiti, quo alter dedit alteri, compenſata eſt. Et Glaucus quidem abeat nobis: veniatque ille ſapientior Ulyſſes, ut ſuum de bonorum poſſeſſione judicium exponat nobis. Hic enim, niſi fallor, eſt, qui hilaritatem cantumque in Alcinoi domo miratur, qui cum Nauſicaë optat nuptias poſſe unanimes contrahere, qui immortalitatem Calypsûs prædicat. Eum ego exiſtimo, ſi ad alium veniſſet aliquem, cujus non in cantu aut epulis, nec in conjugali copula, ſed majoribus longè bonis poſita fuiſſet felicitas; etiam de his quæ dicenda erant, dicturum fuiſſe. Cùm autem inter reliqua pulchritudinem adduxeris, quam exiſtimas uno tantum eodemque gradu id ipſum eſſe, video requiri, ut de hoc breviter reſpondeam tibi. Videris enim mihi, ſi eodem cum Trojano illo paſtore loco fuiſſes, miſſuſque à Jove ad te veniſſet Mercurius, qui judicio tuo tres illas Divas ſtitiſſet, ut pro formæ excellentia deferres præmium, Venerem admira-

---

hic loquentem inducit. Εἰ δὲ, *inquit*, παραθέμενοι τὴν τούτων ἀξίαν, τῇ γνώμῃ τὰς ἀντιδόσεις διαμετρῶντο, ἦν ἂν δήπου τὸ χρῆμα ἰσόῤῥοπον. * *Diſſ.* 23. *p.* 137. Κάλλος κάλλους οὐχ ὡραιότερον, ἐὰν γάρ τι αἰσθῃς, ἐπὶ τὸ καλόν. [2] *Paridem intelligit qui, ut verbis Ovidianis ex lib. I. de art. amandi v.* 247. *utar,*

Luce Deas cœloque Paris ſpectavit aperto,

Cum dixit Veneri: Vincis utramque Venus.

Si verò Anonymo Allegoriſtæ credamus, Deas judicâſſe dicebatur, quia σοφὸς γεγονὼς, ἐγκώμιον εἰς αὐτὰς ἐποίησεν, *in eoque, quod omiſit iſte nugivendulus, cæteris Venerem prætulit. Vid. c. X.*

ἐκεῖνος, καταδικάσαι ἂν αἶσχος τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς· εἰ γὰρ ἓν μὲν τὸ ἐν κάλλει καλὸν, κρατεῖ δὲ ἐκ τῶν τριῶν μία, ἀνάγκη τὰς ἡττωμένας αἰσχρῶς ἔχειν. * Μὴ σύ γε ὦ δικαστῶν εὐδαιμονέστατε, ἀλλὰ φειδὼ ἔχε ὀνομάτων αἰσχρῶν, καὶ ἠρέμα κάμπτε ἐκ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰ ἔσχατα· ἵνα μὴ τὸν Ὅμηρον αὖθίς σοι προφέρω, λευκώλενον τὴν Ἥραν λέγοντα, καὶ ῥοδόπηχυν τὴν Ἠῶ, καὶ τὴν Ἀθηνᾶν γλαυκῶπιν, καὶ ἀργυρόπεζαν τὴν Θέτιν, καὶ Ἥβην καλλίσφυρον· ὧν οὐδεμιᾶς ἀφαιρήσει τὸ κάλλος, κἂν ἐν μέρει ᾖ· εὔφημος γε ἐθέλων εἶναι [3] τὰ θεῖα, καὶ ἥκιστα πλημμελής. Ἀκούεις δ' αὐτοῦ διηγουμένου χορὸν ἀγροτικὸν, παιζούσας ἐν ὄρει τὰς νύμφας, ἐξηγουμένης τῆς Ἀρτέμιδος·

[4] Πασάων δ' ὕπερ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,

φησί· καὶ,

Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται· καλαὶ δέ τε πᾶσαι·

Ἦ που καταγελᾷς τοῦ Ὁμήρου, [5] πρεπμῶντος μετὰ νυμφῶν κατὰ κάλλος; Ἀκούεις δὲ αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ Μενελάου κάλλους ταυτὶ λέγοντος; ὅτε ἔφη τρωθέντος, ῥυῆναι τὸ αἷμα κατὰ τοῦ μηροῦ, ἔπειτα εἰκάζει τὸ τοῦ μηροῦ κάλλος γυναικὸς τέχνῃ ἐλέφαντα χραινούσης φοίνικι, ἵππων εἶναι παρήϊον·

[6] Τοῖοί τοι Μενέλαε μιάνθην αἵματι μηροί·

Εὐφυεῖς, φησὶ, καὶ αἱ κνῆμαι, καὶ σφυρά. Τοῦ δὲ Ἀγαμέμνονος αὖθις αὖ ἐπαινῶν τὸ κάλλος, οὐκ ἐδεήθη εἰκόνος Λυδίας ἢ Καρικῆς, οὐδὲ ἐλέφαντος ὑπὸ γυναικὸς βαρβάρου φοίνικι ἐξηνθισμένου, ἀλλὰ εἰκάζει αὐτοῦ τῷ Διῒ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα· ᾧ καὶ δῆλον ὡς καλλίων ὁ Ἀγαμέμνων ἦν· τῷ μὲν γὰρ ἦν τὸ κάλλος περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα, τῷ δὲ ἀμφὶ τοὺς μηροὺς καὶ τὰ σφυρά· ὁ δὲ τὰ κρείττω καλὸς, καλλίων· ὁ δὲ τὰ ἥττω καλὸς, οὔπω μὲν αἰσχρὸς, καλὸς δὲ ἧττον. Τί δέ; ἐν στρατοπέδῳ τῷ Ἑλληνικῷ, οὐ διέφερε μὲν τῇ ὥρᾳ ὁ Ἀχιλλεὺς, εἶχε τὰ δεύτερα ὁ Νιρεύς; δικαστῇ δέ σοι, ἀπολειπόμενος ὁ Νιρεὺς τοῦ Ἀχιλλέως, οὐδὲν ἦν διαλειπόμενος τοῦ Θερσίτου; καὶ ἵνα μὴ περὶ κάλλους σοι μόνον διαλέγωμαι, οὐκ ἀμφισβητεῖ τῷ Ἀχιλλεῖ περὶ ἀνδρείας ὁ Αἴας, * οὐδὲ τῷ Αἴαντι ὁ Διομήδης, οὐδὲ τῷ Διομήδει ὁ Σθένελος, οὐδὲ τῷ Σθενέλῳ ὁ Μενεσθεύς· ἀλλ' οὐδεὶς διὰ τοῦτο τὴν ἀρετὴν ἀφαιρεῖ τοῦ Μενεσθέως, διὰ τὸν Σθένελον· οὐδὲ τοῦ Σθενέλου, διὰ τὸν Διομήδην· οὐδὲ τοῦ Διομήδους, διὰ τὸν Αἴαντα· οὐδὲ διὰ τὸν Ἀχιλλέα, τοῦ Αἴαντος· ἀλλ' ἔστι κἀνταῦθα ἡ ὁδὸς τῆς ἀρετῆς οὐ διαπηδῶσα τὰς διὰ μέσου φύσεις, ἀλλὰ

* *Subintellige* τοῦτο λέγω. *Ejuſmodi* ἐλλείψεις *apud Comicos & Platonem paſſim obvia.* [3] Περὶ τὰ θεῖα, H. St. *Sed præpoſitio* κατὰ *non durè hic ſubauditur.* [4] *Odyſſ.* Z. v. 107. [5] MS. *opportunè* Ἀρτέμιδι *ſupplet, quæ* καπυσα

tus, ſicut ille, Junonem Minervamque, tanquam deformes, damnaturus fuiſſe. Quippe ſi unum in pulchritudine ſit pulchrum, vincatque una ex tribus reliquas, neceſſe eſt eas quæ vincuntur turpes eſſe. Cave hoc modo agas, judex optime. Quin potius abſtine à calumniis, ſenſimque potius à ſummo ad infimum deſcende: ne Homerum denuo impingam tibi, qui nimirum albas Junoni ulnas, roſeos Auroræ cubitos, cæſios Minervæ oculos, pedes Thetidi argenteos, Hebæ pulchra tribuit calcanea. Quibus omnibus, niſi parum reverenter de Diis loqui velis atque impie, pulchritudinem ſuam relinques, licet in parte ſit tantum. Audis eundem deſcribere agreſtem Nympharum chorum, quæ in montibus, Diana duce, ludunt.

Illa caput frontemque ipſam ſupereminet omnes,

Et mox addit:

Pulchræ omnes: quamvis ſit pulchrior omnibus illa.

An Homerum ridebis, qui Dianæ formam præferat Nympharum? Audiſne quomodo & de Menelai forma loquatur? Ubi videlicet ex vulnere ejus ſanguis per femur diſtillat, cujus pulchritudinem cum arte confert mulieris, quæ purpureo colore in habenis equi ebur inficit.

Sic Menelae tibi femora erubuere cruore.

Et tamen pulchras illi tibias, pulchras etiam inferiores pedis partes fuiſſe ibidem addit. Contra cum Agamemnonis commendat formam, minime opus habet à Lydia Caricaque imagine, aut muliere Barbara, quæ purpura imbuit ebur, comparationem deſumere: ſed cum Jove caput ejus oculoſque confert. Ex quo ſequitur, pulchriorem fuiſſe Agamemnonem. Alterius enim in capite oculiſque, alterius in femoribus malleoliſque pulchritudo conſiſtit. Cujus autem in potioribus partibus pulchritudo eſt, is pulchrior: cujus contra in minus præcipuis, pulcher minus, nondum tamen eſt deformis. Quid in exercitu Græcorum, an non primas pulchritudinis ſibi partes Achilles, ſecundas Nireus vindicat? Atqui te judice, Nireus, quod Achille minus pulcher eſſet, non fuiſſet pulchrior Therſite. Et ne de ſola pulchritudine nunc tecum agam, ad Achillis fortitudinem Ajax non accedit, neque Diomedes ad Ajacis, nec ad Diomedis Sthenelus, nec ad Stheneli Meneſtheus. Et tamen nemo cauſa Stheneli fortem negat eſſe Meneſtheum, aut Diomedis Sthenelum, aut Ajacis Diomedem, aut Achillis Ajacem. Eſt enim & hic certus virtutis progreſſus, quæ in medio poſitas non tranſilit quantitates, ſed pedetentim à præ-

vox manifeſtò deeſt. [6] *Il.* Δ. *v.* 146. *Sed poſt finem verſûs tollendum eſt punctum; Epitheto enim, quod ſequitur,* μηροὶ *non ſunt privandi. Vide* Homerum. * *Lapſus eſt* H. Stephanus, *cùm juſſit hoc* εἶδι *& duo ſequentia ſeparatim ſcribi; non enim interrogationi ſerviunt, ut ille arbitratus eſt.*

κατιοῦσα ἠρέμα ἀπὸ τῶν ἀρίστων ἐπὶ τοὺς καταδεεστέρους. Καὶ ἵνα ποτὲ ἀπαλλαγῶμεν τῶν σωμάτων, οἷς ἀναμέμικται ἡ ῥώμη καὶ τὸ κάλλος· εἰ τὴν Ἀνδρομάχην τῇ Πηνελόπῃ ἀντεξετάζεις, οὐχὶ σώφρων μὲν ἑκατέρα καὶ φίλανδρος; προτιμήσεις δὲ τὴν Πηνελόπην, οὐχ ὅσα γυναικὸς βαρβαρικῆς Ἑλληνίδα, ἀλλὰ τῷ πλεόνι κατὰ τὴν ἀρετὴν τὸ πλεῖον νέμων. Συμβουλεύει δὲ καὶ ὁ Νέστωρ τῷ Ἀγαμέμνονι· ἆρ' ἀνόητος φρόνιμος; ἢ οὐκ ἂν ἐθελήσαις τὸν τῶν Πανελλήνων βασιλέα τὸν Διογενῆ καὶ λαῶν ποιμένα καθυβρίσαι δυσφήμῳ αἰτίᾳ· ἀλλὰ καὶ [7] ὡς ἐδέησεν αὐτῷ φρονίμῳ ὄντι, φρονιμωτέρου συμβούλου, τοῦ Νέστορος. [8] Πείθω δέ γε οὐδέν τι μᾶλλον περὶ τῶν ἀρετῶν διαλεγόμενος, τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις, τῷ ἀνίσῳ κατὰ τὴν μετουσίαν εἰς ὑπεροχῆς καὶ ἐλαττώσεως μοῖραν παραβαλεῖν ἐθέλων· ὅσγε καὶ τὴν ὑγείαν ἡγῇ ἁπλοῦν τι εἶναι. *Τί δὲ ἐστιν ἁπλοῦν παντὸς ἧττον; αἱ γὰρ τῶν σωμάτων φύσεις πολὺ τῶν τῆς ψυχῆς ἀμφιλαφέστεραι εἰς ὑγείας μέτρον· καὶ αὐτὸ τοὐναντίον. Ὁ μὲν διώκων ἀκρότητα ἐν ὑγιεινῷ, διώκει φεῦγον, καὶ οὔτε Ἀσκληπιῷ, οὔτε Χείρωνι ἐξ ἐπιδρομῆς ἁλώσιμον· ὁ δὲ ἐν τῷ ἀνίσῳ τοῦ ἐφικτοῦ τὸ ληφθὲν ἀγαπῶν, εὐγνωμονέστερος μὲν πρὸς τὴν τέχνην· οὐκ ἀνέλπιστος δὲ πρὸς τὴν ἀκρότητα. Οὕτω τοι [9] καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔχει· *τριῶν γὰρ ὄντων οἷς ἄν τις διαιτήσαι τὸ παρὸν τουτὶ σκέμμα· ἑνὸς μὲν τείνοντος ἐπὶ τὸ ἀληθὲς αὐτό, δευτέρου δὲ ἐπὶ τὸ δυνατόν, τρίτου δὲ ἐπὶ τὸ ὠφέλιμον, καθ' ἕκαστον τούτων σκεψώμεθα, ἀναστρέψαντες αὐτῶν τὴν ἀκολουθίαν, ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου ἀρξάμενοι· μήπω γὰρ δυνατὸν ἔσται μηδὲ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὡς ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον· ἀλλὰ ἴδωμεν αὐτοῦ τὸ ὠφέλιμον· πολλὰ γάρ που καὶ τῶν οὔτε ἀληθῶν οὔτε δυνατῶν ὠφέλησε πιστευθέντα. Οὐχ ὁ μὲν Σωκράτης περιάγων τὸ ἀγαθόν, καὶ περιγράφων αὐτοῦ τὴν οὐσίαν ἐν τῷ ἀρίστῳ μόνῳ, διέσκαψε καὶ διετείχισε τὴν ἐλπίδα [10] τῷ πολλῷ τῆς ἐπ' αὐτὸ ὁδοῦ; ὁ δὲ ὑποβάθρας διδούς, ἀναπαύλας διὰ μέσου, καὶ ἀναγωγὰς πολλάς, προὔπεμψε πόῤῥω πάνυ ὡς τοξευόμενον τοῦ μετρίου, παρεμυθήσατο δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ προσελθόντα ἤδη, ὡς προσελθόντα τῷ ἀρίστῳ· ἀνεκή-

[7] *Ὡς hoc in loco eandem obtinet ſignificationem ac ὅμως. Sic apud* Homer. *Il.* A. *v.* 116.

Ἀλλὰ καὶ ὣς ἐθέλω δόμεναι πάλιν εἰ τό γ' ἄμεινον.

Ubi Scholiaſt. Ἀλλὰ καὶ ὣς] Ἀλλὰ καὶ ὅμως. *Eodem ſenſu utitur* Heſiodus *Op. & Dier. v.* 661. [8] *Hoc eſt, ſive diverſas virtutes inter ſe componam, ſive eandem cum ſeipsâ comparem, quatenùs in hoc aut illo magis vel minùs eminet. Utroque reſpectu paritatem illis tribuêre* Stoici, *ut ad lemma Diſſertationis* XXIII. *notavimus. Cæterùm verba* ἢ τὸ ἄνισον *mihi videntur deeſſe; quam lacunam produxit ſimilitudo vocum pro-*

ρυξε

cipuis ad inferiores deſcendit. Verum enimvero, ut à corpore jam abeamus, in quo robur ac pulchritudo conſiderantur; ſi Andromachen contendas cum Penelope, nonne caſta utraque, utraque viri amantiſſima videbitur? Et tamen Penelopen præpones: non ut barbaræ Græcam, ſed quod excellentiæ virtutis id quod plus eſt, exiſtimes deberi. Agamemnon conſilio Neſtoris utitur, num ut prudentis imprudens? Nec enim arbitror te de communi Græcorum rege, quem Jove genitum, quem paſtorem populorum, poëta vocat, tam ſiniſtre ſentire poſſe & loqui. Et tamen prudens cùm eſſet, prudentioris conſilio Neſtoris opus habuit. Videor autem nihilo magis quod volo perſuaſurus eſſe, ſi virtutes inter ſe ſimiles ſimiliter contendam, quam ſi prout quæque magis vel minus adeſt alicui, ita majorem aut minorem reſpectu alterius dicam eſſe: quandoquidem ſanitatem rem eſſe vis ſimplicem. Qua quid minus ſimplex dici poſſit, non video. Cùm ad ſanitatis præſertim conſtitutionem multo plures corporis ratio differentias admittat, quàm animæ. Ita ut plane contra ſe habeat. Nam qui ſupremum in ſanitate ſibi proponit terminum, rem fugitivam ſequitur: & quam nec Æſculapius aut Chiron ſine negotio conſecuturi ſunt. Qui verò inæqualitatem in arte conſiderat, eoque quod conſequi potuit contentus eſt, & æquius de arte ſentit, nec de ſummo deſperat termino. Eodem modo de bonis judica. Cum enim tria ſint quæ ad eam de qua agitur quæſtionem ſolvendam faciunt, quorum primum ad veritatem, ſecundum ad id quod fieri poteſt, tertium ad utilitatem rei intuendam ſpectet, ſingula eorum videamus: ita tamen ut inverſo ordine primum de utilitate agamus. Interea reſpectu ejus quod fieri poteſt, id quod quæritur, & veritatis, in dubio maneat. Id autem eſt, Bonumne bono ſit majus. Utilitatem ergo ejus primo videamus. Multa enim quæ neque vera ſunt, neque fieri poſſunt, ſi credantur tantum, utilitatem adferunt. Et nonne Socrates cum virtutem tam arcte reſtringit, ut eſſentiam illius eo ſolo quod optimum eſt circumſcribat, vulgi ſpem omnem à petenda virtute excludit, & tanquam longo itinere intercipit? Contra qui gradus quoſdam ſtatuit, qui in medio viæ diverticula quædam relinquit & receſſus, medii itineris ſpe viatorem pertrahit longiſſime: quo cum pervenerit, hac felicitate eum demulcet,

---

ximè ſequentium. * *Lege* τόδε *& ſubaudi* πρᾶγμα. *Colon etiam pro notâ interrogationis pingendum eſt.* 9 *Rectè* Καὶ ἐν *vel* κἀν τοῖς ἀγαθοῖς *legendum ſtatuit* H. St. * *Hic quidem paullò obſcuriùs animi ſenſa extulit* Maximus: *Vult tantùm hanc litem dirimi poſſe ſi modò probet ſententiam, quam propugnat, & veram eſſe & poſſibilem & utilem; quod in ſequentibus* ὕστερον πρότερον *aggreditur.* 10 Τὴν ἐλπίδα τῶν πολλῶν. MS.

ρυξε δὲ τὸν ἀφικόμενον εἰς τὸ ἄκρον, ὡς ἐν ἀγαθοῖς ἄριστον. Ὁ δὲ ἕτερος τῶν λόγων οὐχὶ τὰ μὲν ἀριστεῖα ἐν δειλοῖς στεφανοῖ, τὸν δὲ ἰσχυρὸν ἐν ἀσθενεστάτοις; καὶ τὸ ὅλον ἀνταγωνιστὰς τοῖς ἀρίστοις οὐ δίδωσιν, οὐδὲ ἐλέγχει τὰς ἀρετὰς ἐν τοῖς ὁμοίοις. Καὶ τοῦ μὲν ὠφελίμου παύομαι, τὸ δὲ δυνατὸν ἤδη σκοπῶ. Χρυσὸν μὲν τὸν διαφέροντα ἐλέγχει χρυσὸς ἥττων, οὐ μόλιβδος· καὶ ἄργυρος ἄργυρον, καὶ χαλκὸς χαλκόν. Καὶ πάντως ἁπλῶς γίνονται αἱ ἐξετάσεις ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ ὁμοίου μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀνομοίου δὲ κατὰ τὴν ὑπεροχήν. Εἰ δὲ τὸ ἀγαθὸν εἰς τὰ κακὰ αὐτὰ ἐμβαλὼν, οὕτως ἐξετάζεις, καὶ πῶς οὐ φανεῖταί σοι τὸ σμικρότατον τῶν ἀγαθῶν, ἐν χώρᾳ τοῦ ἀρίστου; ὡς γὰρ ἐν νυκτὶ φῶς ἐκ πυρὸς τοῦ δι' ἡμέρας φανέντος ἀκμαιότερον ὑπὸ πολλοῦ τοῦ περικεχυμένου σκότους ἐλεγχόμενον, ἐν δὲ ἡλίῳ τὸ αὐτὸ ἀμυδρὸν καὶ ἀσθενὲς πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἰσχυρότερον· οὕτως ἀμέλει καὶ τὸ ἀγαθὸν, τοῖς μὲν κακοῖς συνεξεταζόμενον, καὶ τὸ τυχὸν, ἄριστον καὶ μέγιστον καὶ ἐξοχώτατον, ὡς ἐν πολλῷ ζόφῳ μικρὸν ζώπυρον, ἐν πολλῇ νυκτὶ ὀλίγον φῶς· ἐὰν δὲ παράσχῃς αὐτῷ πρὸς τὰ ὅμοια δρόμον καὶ ἅμιλλαν, τότε ὄψει τὸ ἄριστον ὄντως· νῦν δὲ συγχεῖς τὴν τάξιν, καὶ παρατρέπεις. Οὐχ ὁρᾷς καὶ τὴν σελήνην ἄστρον [11] ἀμφίβιον, πρὸς νύκτα καὶ ἡμέραν λαμπρὰν, μετὰ δὲ ἡλίου ἀμαυράν; Οὐκοῦν ἐν ἡμέρᾳ ἥλιος κρατεῖ, τὸ ἄριστον καὶ ἀκμαιότατον τῶν ἐν οὐρανῷ σωμάτων· ἐν δὲ νυκτὶ, σελήνη κρατεῖ, τὸ ἀσθενέστατον· καὶ τοίνυν καὶ τὸ ἀγαθὸν, ἐὰν μὲν εἰς νύκτα καὶ ζόφον καὶ ἀφέγγειαν κακῶν ἐμβάλῃς, κρατεῖ τὸ ἀμαυρότατον· ἐὰν δὲ παραθῇς ἀγαθοῖς, ἀνάγκη κρατεῖν τὰ περιλαμπέστερα. Παύομαι τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἀληθὲς μέτειμι. Τὸν * γὰρ τοῦ ἀνθρώπου βίον ἆρα ἄλλο τι ἡγητέον ἢ διαγωγὴν ζωῆς συγκεκραμένην ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τύχης; ἐκ δὲ τῆς τούτων ἁρμονίας κραθέντων καλῶς, ἑκάστου εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς ἑαυτοῦ ῥώμης ἀφιγμένου, τὸ ἄθροισμα τοῦτο εὐδαιμονίαν κλητέον· ἀρχούσης μὲν τῆς ψυχῆς, στρατηγοῦ δίκην, ὑπηρετοῦντος δὲ τοῦ σώματος, στρατιώτου δίκην, συνεργούσης δὲ τῆς τύχης, ὅπλων δίκην· ἐξ ὧν ἁπάντων τὸ νικᾶν ἔρχεται· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὴν τύχην, τὸν στρατιώτην ἐξοπλίζεις· κἂν τὸν στρατιώτην ἀφέλῃς, ἀποχειροτονεῖς τὸν στρατηγόν· τιμιώτερον δὲ καὶ στρατιώτης ὅπλων, καὶ στρατιώτου στρατηγός· ἐὰν δὲ δυοῖν θάτερον, ἢ τὸν στρατηγὸν τιμῶν, τὰ λοιπὰ ἀτιμάσῃς, τί χρήσεται ὁ στρατηγὸς τῇ τύχῃ; ἢ κἂν ταῦτα εἰσάγων, ἰσοτιμίαν νέμῃς, τί χρήσεται τύχη τοῦ στρατηγοῦ; ἀρχέτω ψυχὴ, στρατευέτω τὸ σῶμα, συναγωνιζέσθω ἡ

---

11 Ἀμφίβιον *quidem propriè dicitur de iis animalibus, quæ tàm aquâ quàm terrâ vivunt: at eleganti metaphorâ hic Lunæ est Epitheton, quæ*

τύχη·

non ſecus quam ſi ultimum attigiſſet terminum: ad quem ſi poſtea pervenire eum contingat, tum demum tanquam inter bonos optimum, pronunciat victorem. Cum vice verſa altera opinio illa, athletam primarium inter timidos coronet, robuſtiſſimum inter imbelles: & ut verbo abſolvam, nec adverſarios in certamine dat fortiſſimis, nec virtutes in ſimilibus explorat. Et hoc quidem de utilitate. Ad potentiam veniamus. Aurum præſtantiſſimum deterius aurum diſtinguit, non plumbum. Et ab argento argentum, æs ab ære probatur. Breviter quicquid confertur, ejuſdem ſubſtantiæ ſit neceſſe eſt, dignitatis alterius. Quod ſi bona cum malis componas, fieri quomodo poterit, ut non bonum minimum eo loco tibi eſſe videatur, quo eſt maximum? Nam ut noctu lumen quod ab igne accenditur, magnæ illius quæ circum circa eſt caliginis cauſa majus videtur eſſe, quam quod interdiu ardet: idemque ſi cum ſole tanquam majore adverſario velis contendere, obſcurum propemodum eſt & nullum. Ita ſi cum malo bonum conferatur, quamvis ſit minimum, optimum nihilominus præſtantiſſimumque videbitur. Ut in denſa caligine ſcintilla parva, ut in nocte multa lumen parvum. Quod ſi illud cum ſimili concurrere & certare permittas, tunc revera quod præſtantiſſimum eſt diſcernes. Aliter enim ſi agis, ordinem confundis & perturbas. Nonne & lunam vides, quæ noctis & diei ſydus commune eſt, ſatis ſplendidam, ſi ſol accedat, hebeſcere? Non mirum ergo ſi interdiu ſol vincit ſplendore ſuo, qui inter cœleſtia corpora præſtantiſſimus eſt potentiſſimuſque: noctu verò luna omnium obſcuriſſima. Ita & bonum, ſi in nocte, in tenebris, in caligine malorum collocaveris, eminebit quamvis ſit obſcurum. Si inter bona, neceſſe eſt eminere illud quod eſt clariſſimum. A potentia ad veritatem tranſeo. Aliudne hanc vitam eſſe putas quam tranſitum quendam, ex anima, corpore, fortunaque ſimul temperatum? Quæ omnia ſi apte inter ſe jungantur, ſingulaque ad ſummum ſuarum virium gradum perveniant, totum id ſimul felicitas nuncupatur. Ita ut anima imperet pro duce, pareat corpus pro milite, adjuvet fortuna, tanquam arma. Ex quibus omnibus victoria conſequitur. Quòd ſi fortunam tollas, arma demes militi, ſin militem, exauctorabis ducem. Et tamen pluris eſt miles quam arma, pluris dux quam miles. Si verò alterutrum facis, ut vel reliquis neglectis ſolum ducem colas, quomodo fortuna dux utetur? Aut ſi omnia hæc admittis eodemque loco habes, quomodo duce utetur fortuna? Imperet animus, militet corpus, auxilium ferat fortuna. Cuncta probo, cuncta admit-

die æquè ac noctu apparet. Porrò MS. *optime habet* Ἄςρον ἀμείβειν ὥσπερ νύκτα καὶ ἡμέραν, ἐν νυκτὶ λαμπρεάν. *&c.* * *Redundat hæc particula, ut ſolet apud Scriptores Atticos.* Sic Ælian *V. H. IV.* 2. Οὐ μόνον δὲ ἄρα δεῖ σεμνὸν οὐσίαν αὐξῆσαι ὁ πλοῦτον, ἀλλὰ ΓΑ'Ρ καὶ τὴν τέχνην.

to:

τύχῃ· πάντα ἐπαινῶ, πάντα δέχομαι· ἀλλὰ τὴν ἰσοτιμίαν αὐτῶν ἀφαιρῶ. Οὐχ ὁρᾷς τὸν ἐν θαλάττῃ πλοῦν, ἔνθα ὁ μὲν κυβερνήτης ἄρχει ὡς ψυχὴ σώματος, ἡ δὲ ναῦς ἄρχεται ὡς ὑπὸ ψυχῆς σῶμα, τὰ δὲ πνεύματα ἐπιῤῥεῖ ὡς ταῖς ἀρεταῖς ἡ τύχη; ἐὰν δὲ χειμὼν ἐπιγένηται καὶ μένῃ μὲν ἡ ναῦς, μένῃ δὲ ὁ κυβερνήτης, [12] ἐλπὶς σωτηρίας· κἂν οἴχηται ἡ ναῦς ὀρθὰ, ἢ καταδύσηται διὰ τῆς τέχνης· ἐὰν δὲ ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου ἄρξῃ καὶ ἐκεῖνον ἀφέλῃς, ἀχρεῖος μὲν ἡ ναῦς, κἂν μένῃ· ἀχρεῖος δὲ ἡ ἐπιῤῥοὴ τῶν πνευμάτων, κἂν φέρῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἐν μὲν θαλάττῃ καὶ νηῒ καὶ πλῷ, τὸ τιμιώτατον ὁ κυβερνήτης, καὶ μετὰ τοῦτον, ἡ ναῦς, καὶ μετὰ ταύτην, ἡ ἔξωθεν ἐπικουρία· ἐν δὲ τῷ τοῦ βίου τούτου δρόμῳ, τιμιώτατον μὲν ἡ ψυχὴ, μετὰ δὲ ταύτην τὸ σῶμα, καὶ τρίτον ἡ τύχη· τὰ δὲ τοῦ τιμιωτέρου ἀγαθὰ, τῶν ἧττον τιμίων τιμιώτερα. Ἐγὼ καὶ τῶν αἰσθήσεων τὴν ἰσοτιμίαν ἀφαιρῶ. Τυφλὸς ἦν Ὅμηρος, ἀλλ' ἤκουε τῆς Καλλιόπης· [13] κωφὸς ἦν Ἄτυς, ἀλλ' ἑώρα τὸν ἥλιον· μετάθες τὰς συμφοράς· ἀκουέτω Ἄτυς μὴ ὁρῶν, βλεπέτω Ὅμηρος μὴ ἀκούων· Ἄτυϊ μὲν οὐκ ᾄσεται ἡ Καλλιόπη, Ὁμήρου δὲ ἐκ ἀφαιρήσεις τὴν διδάσκαλον. Ἐγὼ καὶ τὴν ἰσοτιμίαν τῶν θεῶν ἀφαιρῶ· πείθομαι γὰρ Ὁμήρῳ λέγοντι,

[14] Τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς,

Οὐκ ἴσης, οὐδὲ γὰρ ἀρχῆς ἴσης· οὐδὲ γὰρ ἴση ἡ νομὴ πρὸς τὴν θάλατταν οὐρανοῦ, καὶ θαλάττης πρὸς ᾅδην· θεὸς δὲ ὁμοίως καὶ Κρόνου παῖς, καὶ Ἅδης, καὶ Ποσειδῶν, καὶ Ζεύς. Καὶ γὰρ Λύσανδρος Σπαρτιάτης, ἀλλὰ Ἀγησίλαος Ἡρακλείδης· [15] λέγω δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰ γένη προτιμῶ· οὐ γὰρ ὁ μὲν πωλοδάμνης εὐγενείας ἱππικῆς ἐρᾷ,

[16] ---------------- Ἧς Τρωῒ περ εὐρύοπα Ζεὺς

Δῶχ' υἷος ποινὴν Γανυμήδεος, οὕνεκ' * ἄριστοι

Ἵπποι ἔσαν; ὁ δὲ θηρατὴς, εὐγενείας σκυλάκων ἐρᾷ; φιλάνθρωπος δὲ καὶ φιλοθρέμμων τὸ ζῶον τοῦτο, οὐκ ἐξετάσει τὰ γένη; λέγων οὐ κατὰ Ξέρξην τὸν Ξέρξου (δειλόν μοι γένος λέγεις) οὐδὲ Κροῖσον τὸν Ἀλυάττου (ἀσθενὲς λέγεις) οὐδὲ Ἱππίαν τὸν Πεισιστράτου (πονηρόν μοι γένος λέγεις) ἐὰν δὲ Λεωνίδαν λέγῃς καὶ Ἀγησίλαον, γνωρίζω τὴν ἀρετὴν, καὶ μέμ-

---

[12] Heinſ. *legit,* Ἐλπὶς σωτηρίας, κἂν οἴχηται ἡ ναῦς ὀρθὴ ἢ καταδύηται, διὰ τὴν τέχνην· *Infelici quidem conjecturâ: In arte enim quæ eſt ſpes ſalutis, cùm navis* καταδύσηται *ſubmergatur? Vera eſt, ut arbitror, interpunctio vulgata, ut & lectio, ſi levi mutatione* καταχθήσηται *in locum* τοῦ καταδύσηται *ſubſtituas; Sapientis enim eſt, tempeſtate ingruente, ad portum, ſi fieri poteſt, appellere.* Homer. *Od.* M. *v.* 143. Νῆα κατάστησεν. *Ubi* Schol. Καθόρμισεν. [13] *Cùm hæc ſcriberet noſter, Herodotum non conſuluit, ut rectè monuit* Heinſ. *Atys enim non fuit ſurdus. ſed* τὰ ἐκ νηπίων μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος. *Alteri verò Crœſi filio hæc infelicitas*

to: dum ne eodem loco habeas omnia. Quid, nonne navigationem vides marinam, in qua gubernator, ſicut anima in corpore, imperat, navis ut corpus animæ paret, venti in navem ut in virtutes fortuna impetum faciunt? Quod ſi tempeſtas oriatur, dum gubernator adhuc ſuperſtes eſt, & navis, ſive ea rectè feratur, ſive exitium minitetur, ſpes adhuc ſalutis eſt in arte. At ſi à gubernatore incipias, eumque tollas, nihil prodeſt navis quamvis ſit ſuperſtes, nihil ventus, quamvis ſit ſecundus. Propterea in mari, in navi & navigatione, præcipuum eſt gubernator, poſt hunc navis, poſt navem, ſubſidium externum. In hoc vitæ curſu præcipuum eſt anima, poſt animam corpus, poſt corpus ipſa fortuna. Bona autem præcipuarum partium pluris ſunt quàm reliquarum. Ego nec æqualitatem fero in ſenſibus. Cæcus Homerus erat, & tamen Calliopen audiebat. Surdus erat Atys, & tamen ſolem videbat. Converte calamitatem utriuſque. Audiat Atys, & ne videat, videat Homerus & ne audiat: Atyi non canet Calliope, magiſtram illam ſuam ſervabit Homerus. Ego nec in Diis æqualitatem fero. Homero enim aſſentior cum ait,

---------------cuncta

In tria diviſit, nec quiſquam immunis honore eſt.

Non æqualis eſt, nec enim æquale eſt imperium. Sicut nec æqualis eſt diviſio, cœli cum mari, aut maris cum inferis. Et tamen eodem modo Pluto & Neptunus & Jupiter Dii ſunt, & Saturni filii. Sicut Lyſander Spartanus quidem eſt, at Ageſilaus Heraclides. Ego & reſpectu virtutis genus generi præfero. Nam ſi equorum domitor, nobilitatem in equis amat,

----------Troi quos Jupiter olim

Præſtantes dederat, pretium Ganymedis adempti.

Et venator nobilitatem amat in catulis: quanto magis qui homines amat, hominum educationi intentus eſt, in eorum genus inquiret? Non ſicut Xerxis filius eſt Xerxes: ignavum enim hoc genus eſt. Nec ſicut Crœſus Alyattis: imbelle enim hoc genus eſt. Nec ſicut Hippias Piſiſtrati: hoc enim improbum eſt. At ſi Leonidem, ſi Ageſilaum dicas, virtutem

obtigit. Vid. hiſtoricum Halicarnaſſeum lib. I. c. 34. [14] *Il.* O. *v.* 189. *De hàc inter Saturni filios rerum diviſione, antiquos Poetas mendacii inſimulat* Callimach. *Hymn. in Jov. v.* 60.

Δηναιοὶ δ' οὐ πάμπαν ἀληθέες ἦσαν ἀοιδοί.
Φάντο πάλιν Κρονίδῃσι διάτριχα δώματα νεῖμαι.

Et v. 66.

Οὔ σε θεῶν Ἐσσῆνα πάλοι θέσαν, ἔργα δὲ χειρῶν,
Σή τε βίη, τό τε Κάρτος, ὃ καὶ πέλας εἵσαο δίφρου.

[15] *Leg.* Ἐγὼ δὲ, *quemadmodum emendârunt* Heinſius *&* Scholtus. H. *enim* Stephanus *minus placet, qui, ſervatâ lectione vulgatâ, poſt voces* λέγω δὴ, *interpungendum cenſet.* [16] *Il.* E. *v.* 265. Ποινὴ *autem hic ponitur pro compenſatione.* Scholiaſt. Ποινήν.] Ἀντίκτισιν, δωρεάν. * Ἄριστοι *in* Homeri *exemplaribus.*

agnoſco.

νημαι τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἐπαινῶ τὴν συγγένειαν. Εἴθε μοι καὶ τὸ Ἀριστείδου γένος ἦν Ἀθήνησιν, εἴθε τὸ Σωκράτους· ἐτίμησα ἂν τούτους ὡς Ἡρακλείδας, ὡς [17] Περσείδας· ὡς εὐπατρίδας. Ἢ ποταμῶν μὲν ῥεύματα, ἐὰν καθαρὰ ἐκ πηγῆς ἔλθῃ, καὶ φυτὰ ἐπαινεῖς, κἂν γηράσκῃ μὲν αὐτῶν τὰ στελέχη, μένῃ δὲ τὰ σπέρματα· συγγένειαν δὲ ἀνθρωπίνην οὐκ ἐπαινέσεις, ἐὰν ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ὡς ἐκ πηγῆς καθαρᾶς, γνήσιος μένῃ [18]; καὶ μέχρι μὲν ταύτης ἀνδρείζῃ καὶ ἀξιόπιστος εἶ λέγων· ἐὰν δέ σου καὶ περὶ πλούτου πυνθάνωμαι, τί φῄς, ποῖ τὸ πρᾶγμα τάττεις; ἐν ποίᾳ χώρᾳ; λέγε γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τὰς τῆς ψυχῆς φωνάς· λέγε τί φῄς τὸν πλοῦτον; κακόν; τί οὖν ἐρᾷς; ἀγαθόν; τί οὖν φεύγεις;

[19] Ἡ γλῶττα ἐπώμοσεν, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Ἀλλ' οὐδέτερον [20] ἡγῇ· οὐκ ἀγαθὸν, οὐ κακόν· ἀλλ' ἐν μεθορίῳ καὶ χώρᾳ μέσῃ, τήρησον ἀδιάφορον, μὴ προέλθῃς περαιτέρω, μὴ ὑπερβῇς τοὺς ὅρους. Ἂν δ' ὑπαλλάξας τὸ ὄνομα, ἀγαθὸν μὲν μὴ καλῇς, προηγμένον δὲ καλῇς, τὴν μὲν φωνὴν μετέβαλες, τὴν δὲ τιμὴν δίδως.

---

[1] Τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθὰ ποιοῦντος, πόθεν τὰ κακά.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ'.

[a] Φασὶ τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, ἀφικόμενον εἰς Ἄμμωνος, προσειπόντος αὐτὸν τοῦ Ἄμμωνος, παῖδα, πιστεῦσαι τῷ θεῷ, κατὰ τὴν Ὁμήρου φήμην, πατέρα αὐτὸν θε-

---

[17] *Perſidæ ſunt, Perſarum Regis poſteri: Hic enim interdum* κατ' ἐξοχὴν ὁ Πέρσης *dicitur, unde Patronymicum* Περσείδης. *Vid.* Ælian. *V. H.* I. 21. X. 20. [18] *Elegantèr addit MS.* ἀνεπίμικτος μένῃ. [19] *Melius ſcribitur apud* Euripidem

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Interpretationem Latinam hujuſce versûs Ciceroni *debemus de Offic. lib. III. c.* 29. [20] Ἡγῇ. Heinſ. *De re ipsâ vid.* Alcin. *Doct. Plat. c. XXVII.* & Cenſorin. *de die nat. c. I.*

[a] *Magni quidem momenti hæc eſt quæſtio, ſed à Philoſophis & Theologis mirum in modum vexata. Zoroaſtres, Perſarumque Magi, duo principia, alterum bonum, alterum malum, ſtatuêre. Vid.* Plutarch. *de Iſid. & Oſir. p.* 369. & Th. Hydium *de Relig. Vett. Perſ. c.* 22. *Eos Manichæi aliique è Vett. Hæreticis ſunt ſecuti ut docent* Suidas *voce* Μάνης, *&* Auguſtin. *de Hæreſ. capp. VI. & XLVI. In hanc ſententiam delapſi ſunt quòd mali originem alitèr expediri non poſſe cenſebant. Sed facilis eſt ratio, ſi modò conſideremus, à Deo nobis datum eſſe liberum arbitrium, tùm ad bona, tùm ad mala flexile, adeoque ſi ad deteriorem partem applicemus, ſolis nobis vitio eſt vertendum. Sic Auctor quæſt. & Reſp. ad Or-*

οὖν

agnoſco. Herculem cogito, nobilitatem approbo. Utinam Athenis Ariſtidis, utinam Socratis genus eſſet: non minus hos quam Heraclidas, non minus quam Perſidas honorarem, non minùs quam patricios. Nam ſi fluvios laudas, qui ex puris labuntur fontibus, ſi plantas, quarum, poſtquam ſtipites exaruerunt, manent adhuc ſemina; nobilitatem in hominibus non laudabis, quæ ex virtute tanquam puro fonte orta, generoſitatem retinet ſuam? Et hactenus quidem virum te judico: hactenus fide digna loqueris. Quod ſi de opibus ex te quæram, quid de iis ſentias, quo loco ponas, in quo ordine? Loquere audacter quod animo judicas. Dic quid eas exiſtimes. Malum? cur ergo ſequeris? Bonum? cur ergo eas fugis?

Juravi lingua, mentem injuratam gero.

Quare neutrum eſſe dicas, nec bonum nec malum: ſed inter utrumque, medio in loco cum indifferentibus ponas? Vide ne tranſgrediaris ultra, ne limites tranſilias. Nam ſi mutato nomine bonum quidem non voces, ſed productum; nomen quidem mutabis, honorem tamen concedes.

Cum Deus bona faciat, unde ſint mala.

DISSERT. XXV.

ALexandrum aiunt Macedonem, cùm Jovis Ammonis acceſſiſſet templum, atque ab eo filii appellatus eſſet nomine, credidiſſe Deo, (idque ex Homeri ſententia, qui Jovem Deûm

---

thod. Reſp. VIII. probat mali cauſam non eſſe Deum, quamvis ejus perpetrandi facultatem dederit, quià προαίρεσις αὐτὸν δεδ' τῇ ἡμᾶς ἀγαθὰς ἢ κακούς. *Cum* Simplicio *igitur in* Epict. *c. XXXIV. p.* 184. *ed.* Salm. βεβαιῶμεν ὅτι ὁ θεὸς κακίας ἀναίτιος, διότι τὸ κακὸν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ αὐτεξουσίως, οὐχ ὁ θεός. *Nec obſtat quòd futura mala prænoverit, & tamen non prohibeat; Nam, ut laudatus Quæſt. & Reſp. Auctor Reſp. LVIII. ait,* οὐκ ἔστιν ἡ πρόγνωσις αἰτία τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι αἴτιον τῆς προγνώσεως. *Mala, de quibus hactenus diximus, ſunt Moralia. De phyſicis, qualia ſunt mors & infirma valetudo, non eadem eſt difficultas; Præterquam enim quòd ſint pœnæ peccatis debitæ, immortalitatem in hâc vitâ aut continuam ſalutem Deus nemini tenetur præſtare, nec habet Creatura, quod queratur, licet aliis ſit minus perfecta. Quæcircà cum* Origene *concedimus* ἴσως ὅτι τούτων τινὰ πεποιηκέναι τὸν θεὸν, ἵνα διὰ τούτων ἐπιστρέψῃ τινάς. *Contrà Celſum l. VI. p.* 314. [a] *Pleriſque ſanè videtur Alexandrum à Jove Libyco filium fuiſſe habitum: feſtiva tamen eſt apud* Plutarchum *hiſtoria, quam huc transferam.* Ἔνιοι φασι τὸν μὲν Προφήτην ἑλληνιστὶ βουλόμενον προσειπεῖν μετά τινος φιλοφροσύνης, Ὦ παιδίον, ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν φθόγγων ὑπὸ βαρβαρισμοῦ πρὸς τὸ σῖγμα ἐξενεχθῆναι καὶ εἰπεῖν, ὦ παιδίος. *&c. Vit. Alex. Tom.* 1. *p.* 680. E.

homi-

ὢν καὶ ἀνθρώπων ὀνομαζόμενος· ἀποδεξάμενος δὲ τοῦ μαντείου, ἄλλο μὲν ἠξίωσεν οὐδὲν τὸν πατέρα μετὰ τοῦτο ἐρέσθαι, οὐ περὶ τῆς Δαρείου φυγῆς, οὐ περὶ τῆς μελλούσης μάχης, οὐ περὶ τῆς Ἑλλάδος νενικημένης, οὐ περὶ τῆς Ἀσίας κινουμένης· ἀλλ᾽ ὥσπερ αὐτῷ τῶν ἄλλων καλῶς ἐχόντων, ἠρώτα τὸν θεὸν περὶ τοῦ [3] Νείλου, πόθεν ὁρμηθεὶς, ἐπὶ Αἰγύπτου κάτεισι. Πάνυ γοῦν αὐτῷ τοῦτο ἐν ἔδει πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ μαθόντι εἶχεν ἂν καλῶς. Οὐδ᾽ εἰ μὰ Δία πρὸς τοῦ Νείλου τὸν Ἴστρον ἔγνω, ἢ τὸν ὠκεανὸν αὐτόν· εἴτε τις ἐστὶ ποταμοῦ φύσις περὶ πᾶσαν τὴν γῆν εἱλουμένου, εἴτε ἀρχαὶ τῆς ὕδατος καὶ πηγαὶ θαλάττης, εἴτε λίμνη ὑποδεχομένη τὰς ἡλίου καταδύσεις καὶ σελήνης, εἴτε ἄλλο τι οἷον οἱ ποιηταὶ καταμαντεύονται· ἐξὸν τοὺς μὲν ποταμοὺς ἐᾶν ῥεῖν, ὁπόθεν αὐτοὺς ἀφῆκεν ὁ Ζεὺς, αὐτὸν δὲ ἐπὶ Ἄμμωνα ἀφικόμενον, ἢ [4] ἐπὶ τὴν Θεσπρωτῶν γῆν, καὶ τὴν ἐκεῖ δρῦν, ἢ ἐπὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὴν ἐνταυθοῖ χρησμῳδίαν, ἢ ἐπὶ τὸν Ἰσμηνὸν καὶ τὴν ἐκεῖ φωνὴν, ἢ ἐπὶ Δῆλον καὶ τοὺς ἐκεῖ χοροὺς, ἢ εἴπου ἄλλοτι μαντεῖον φθεγματικὸν τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς βαρβάρου γῆς, δεῖσθαι τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπιδοῦναι χρησμὸν ἕνα κοινὸν καὶ δημόσιον τῷ πάντων ἀνθρώπων γένει. Ἦ γὰρ ἂν κοινωφελεστέραν [5] θεωρίαν ἐστείλαντο οἱ ἄνθρωποι τήνδε, μᾶλλον ἢ Δωριεῖς περὶ Πελοποννήσου μαντευόμενοι, ἢ Ἀθηναῖοι περὶ Ἰωνίας πυνθανόμενοι, ἢ Κορίνθιοι περὶ Σικελίας ἀνερωτῶντες. Φέρε μιμησάμενοι τοὺς θεωροὺς ἐκείνους, τοὺς κοινοὺς, τοὺς ὑπὲρ τοῦ γένους ἐπὶ τὰ μαντεῖα σταλέντας, ἐρώμεθα τὸν Δία, τίς τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν πατὴρ καὶ χορηγὸς, τίνες ἀρχαὶ, τίνες πηγαὶ, πόθεν ὁρμηθέντα ῥεῖ. Ἢ τούτων μὲν πέρι οὐδὲν δεῖ τὸν θεὸν ἐνοχλεῖν, αἰσθανομένους τῆς αἰτίας, καὶ ὁρῶντας τὴν χορηγίαν, καὶ ζητοῦντας τὴν πηγὴν, καὶ τὸν [6] πατέρα καὶ ποιητὴν εἰδότας, τὸν οὐρανοῦ ἁρμοστὴν, τὸν ἡλίου καὶ σελήνης ἀγωγέα, τὸν κορυφαῖον τῆς τῶν ἀστέρων περιφορᾶς καὶ διοικήσεως καὶ χορείας καὶ δρόμου, τὸν τῶν ὡρῶν ταμίαν, τῶν πνευμάτων οἰκονόμον, τὸν ποιητὴν τῆς θαλάττης, τὸν δημιουργὸν γῆς, τὸν ποταμῶν χορηγὸν, τὸν καρπῶν τροφέα, τὸν ζώων γενέτην, τὸν γενέθλιον, τὸν ὑέτιον, τὸν ἐπικάρ-

---

[3] *Non mirum quidem Alexandrum de Nili origine quæſiviſſe, cum res humanâ induſtriâ non cognoſcibilis haberetur.* Νείλου, *inquit* Herodotus *lib. IV. c.* 53. οὐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγὰς, δοκέω δὲ οὐδ᾽ οὐδεὶς Ἑλλήνων. *Quidam tamen è Vett. ejus caput in* Lunæ montibus *collocârunt, à quâ ratione non longè abiêrunt recentiores. Vid.* Euſtathium *in Dionyſ. Perieg. v.* 226. [4] *Celeberrimum intelligit Dodonæ oraculum, ubi, ut ait* Claudian. *in Paneg. de III. conſ. Honor. v.* 118.

—Chaoniæ movêrunt carmina quercus.

Et Virgil. Georg. lib. II. v. 16.

ποι,

hominumque patrem dicit) admiſſo autem eo oraculo, nihil amplius è patre ſuo voluiſſe quærere : non de Darii fuga, non de imminente pugna, non de Græciæ calamitatibus, nec de Aſiæ turbis : ſed tanquam in reliquis nihil eſſet periculi ; de Nilo rogaſſe : è quibus videlicet ortus fontibus in Ægyptum feratur. Hoc enim unum, ſi Diis placet, ad felicitatem illi deerat : eoque cognito ſat beatus futurus erat Alexander. Cum mehercule, non ſi cum Nilo ipſum quoque Iſtrum aut Oceanum, & quæcunque de illo dicuntur, cognita habuiſſet, quicquam hoc illi conferre potuiſſet. An nimirum fluvius ſit qui univerſam ambit terram, an mediterranei maris principium, aut palus potius in quam ſol & luna occidere ſolent, & id genus alia quæ poëtæ tradiderunt. Sed multo ſapientius, meo judicio, feciſſet, ſi fluvios eorumque aquas in eam abire partem ſiviſſet, in quam eos Jupiter abire voluit, ipſe verò Ammonem adiiſſet : aut Theſprotos, eorumque quercum, aut Parnaſſum ejuſque oraculum, aut Iſmenium Apollinem ejuſque reſponſum, aut Delum, ejuſque choros, aut ſi quod aliud in tota Græcia aut Barbarorum terra fatidicum delubrum eſt : ibique aut à Jove aut ab Apolline, univerſum ac commune toti humano generi impetraſſet oraculum. Plus, niſi fallor, cunctis contuliſſet hæc legatio hominibus, quam cum de Peloponneſo Dorici, aut de Ionia Athenienſes, aut de Sicilia quæſiverunt Corinthii. Quid ſi nos ergo legatos illos imitemur qui communi gentis alicujus nomine ad oraculum mittuntur, atque ex Jove hoc quæramus. Quis hominibus bonorum pater eſt & autor, quæ principia, qui fontes, unde huc deferantur ? Niſi de his fortè ſimilibuſque rebus, non obtundendus eſt Deus, cum præſertim ipſæ appareant cauſæ, cum oculis occurrat origo eorum, & ipſe ſe nobis fons offerat, cum patrem horum omnium opificemque videamus. Illum dico qui cœli diſpoſuit ordinem, qui ſolem lunamque aurigatur, ſiderum circuitus certoſque lapſus & choreas curſuſque voce ſua motuque tanquam præcentor aliquis in choro moderatur : qui anni diſtinguit tempora, ventos gubernat, mare formavit, fabricavit terram, fluvios emittit, fructus educat, animalia gignit : qui Natalicius, Pluvius, Fructifer, Patrius, Progenitor à nobis di-

---Habitæ Graiis oracula quercus.

In quem locum Servius in Dodonæo nemore arbores dantes reſponſa fuiſſe *dicit.* [5] *Θεωρία eſt ſacra legatio à totis urbibus ad hunc vel illum Deum miſſa, ut eundem publico civitatis nomine conſulerent. Vid.* Ezech. Spanhem. *ad* Callim. *Hymn. in Del. v.* 314. [6] *Deus, ſi Chryſippo fides, reſpectu Deorum* γεννητῶν *& hominum,* πατὴρ *dicitur, brutorum autem & animâ carentium* ποιητὴς. Plutarch. *Qu. Plat. p.* 1000. *E.*

citur.

πον, τὸ πατρῷον, τὸ φυτάλμιον, [7] οὗ ὁ νοῦς ἀῤῥαγὴς ὢν καὶ ἄτρυτος καὶ ἐπὶ πάσας ἐξικνούμενος φύσεις ἀμηχάνῳ τάχει, ὡς προσβολῇ ὄψεως, πᾶν κοσμεῖ ὅτῳ ἂν ἐπαφήσηται· καθάπερ καὶ αἱ παρ᾽ ἡλίου ἀκτῖνες προσπεσοῦσαι τῇ γῇ, λαμπρύνουσιν αὐτῆς τὸ καταληφθὲν πᾶν· τίς δέ ἐστιν ὁ τῆς ἐπαφῆς ταύτης τρόπος, ἐγὼ μὲν εἰπεῖν οὐκ ἔχω, ᾐνίξατο δὲ αὐτὴν ἠρέμα Ὅμηρος.

[8] Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

[9] Ὁμοῦ δὲ τῷ Διὸς νεύματι γῆ ξυνιέσι καὶ ὅσα γῆς θρέμματα, καὶ θάλαττα ξυνιέσι καὶ ὅσα θαλάττης γεννήματα, καὶ ἀὴρ ξυνιέσι καὶ ὅσα ἀέρος φορήματα, καὶ οὐρανὸς ξυνιέσι καὶ ὅσα ἐν οὐρανῷ κινήματα. Ταῦτα ἔργα τῶν Διὸς νευμάτων· μέχρι τούτων ἀδεὴς εἰμὶ χρησμῳδίας. καὶ Ὁμήρῳ πείθομαι, καὶ πιστεύω Πλάτωνι, καὶ οἰκτείρω [10] τὸν Ἐπίκουρον· ἐὰν δὲ εἰς τὰς τῶν κακῶν ἐννοίας παρέλθω, πόθεν ταῦτα παρέδυ δεῦρο; τίνες αἱ τῶν κακῶν πηγαὶ, ἢ γενέσεις; πόθεν ἀρξάμενα ἔρχεται; ἐξ Αἰθιόπων, ὡς ὁ λοιμός; ἐκ Βαβυλῶνος, ὡς ὁ Ξέρξης; ἐκ Μακεδονίας, ὡς ὁ Φίλιππος; οὐ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ μὰ Δία, οὐκ ἐξ οὐρανοῦ· φθόνος γὰρ ἔξωθεν [11] τοῦ χοροῦ ἵσταται. Ἐνταῦθα τοίνυν, ἐνταῦθά μοι δεῖ χρησμῳδίας· ἐρώμεθα τοὺς θεοὺς, Ζεῦ καὶ Ἄπολλον, καὶ ὅστις ἄλλος θεὸς μαντικὸς καὶ κηδεμὼν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀγέλης, δεομένοις εἴπατε, τίς κακῶν ἀρχὴ, τίς αἰτία, πῶς φυλαξώμεθα, πῶς λάθωμεν·

[12] Οὐ γάρ τις νέμεσις φυγέειν κακὸν, οὐδ᾽ ὑπαλύξαι.

Ἦ οὐχ ὁρᾶτε ὅσα τὰ δεινὰ εἰς τὰς ἀνθρωπίνας κῆρας ἐμπεπτωκότα περὶ γῆν στρέφεται, παντοίων στόνων καὶ ὀδυρμῶν ἐμπιπλάντα τὴν γῆν; στένει μὲν τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα, τὰς ἐπιτειχισμένας αὐτῷ νόσους ὀδυρόμενον, καὶ τὸ ἀκροσφαλὲς τῆς σωτηρίας καὶ τὸ ἄδηλον τοῦ βίου· τίς γὰρ ἡλικίας καιρὸς ἀνυπεύθυνος ἀνθρωπίνῳ σώματι; ὃ γενόμενον μὲν εὐθὺς καὶ ἀποσπασθὲν ἐκ μητρῴων ὑγρῶν, [13] ὑλῶδες καὶ διαῤῥέον, ὀδυρμῶν καὶ κνυζημάτων ἀνάπλεων· προϊὸν δὲ καὶ εἰς ὥραν ἀναφυόμενον, ἔμπληκτον καὶ ἀκρατές· κἂν εἰς ἥβην προέλθῃ, ὑπὸ φλεγμονῆς ἀκατάσχετον· κἂν εἰς γῆρας ἔλθῃ, κατὰ βραχὺ νεκρούμενον καὶ ἀποσβεννύμενον, ἐνδιαίτημα τῇ ψυχῇ ἀχρειότερον, δυσάρε-

---

[7] *Epicureis adverſatur, qui providentiam tollebant, ex eo quod capere non poſſent quomodo Deus beatus eſſe poſſet ſi mundum curaret.* Lucretius *lib. II. juxtà fin.*

Nam pro ſancta Deûm tranquillâ pecto-a pace,
Quæ placidum degunt ævum vitamque ſerenam!
Quis regere immenſi ſummam, quis habere profundi
Indu manu validas potis eſt moderantèr habenas?
Quis pariter cœlos omnes convertere? & omneis
Ignibus ætheriis terras ſuffire feraces?
Omnibus inque locis eſſe omni tempore præſto?

στον,

citur. Cujus mens ſolida & incorrupta, nuſquam dividitur, ſed incredibili velocitate, tanquam unico oculi intuitu, quodcunque tangit, ornat, atque illuſtrat. Non ſecus quam radii ſolares in terram ubi inciderunt, quamcunque ejus invaſere partem, eam illuſtrant. Quomodo autem id fiat, mihi nec promptum eſt dicere, Homerus tamen occulte innuit, cùm inquit:

Dixerat hæc, nigriſque oculis Saturnia proles
Annuit.

Unà cum nutu Jovis terra conſtitit, & quicquid terra educat: mare conſtitit, & quicquid mare producit: aër conſtitit, & quicquid aër fert: cœlum conſtitit, & quicquid in cœlo movetur. Omnia hæc opera Jovis nutus perfecit. Hactenus nullum oraculum requiro. Homero fidem habeo, Platoni credo, Epicuri me miſeret. Quod ſi viciſſim ad mala me converto & de iis cogito, non poſſum quin quæram, unde ea tandem huc pervenerint. Qui fontes eorum, quæ origo prima? An ex Æthiopia cum peſte, aut Babylone cum Xerxe, aut ex Macedonia cum Philippo? Non enim è cœlo mehercules, non è cœlo: exulat enim illic invidia. Hîc certe hîc oraculo opus habeo. Conſulamus ergo Deos. Jupiter & Apollo, aut ſi quis præterea Deus fatidicus es, qui humani generis curam geris, hanc nobis quæſtionem explicate. Unde malorum eſt initium, quæ cauſa, quo pacto vitare ea aut effugere poſſimus:

Nulla etenim invidia eſt longè mala cuncta fugare.

Quis enim non videt, quam multa paſſim circa terram verſentur, quam multis luctibus ſuſpiriiſque terram impleant: quæ omnia tanquam fato quodam vitam humanam comitantur? Deplorat morbos ſuos à quibus oblidetur hoc corpuſculum, deplorat incertam valetudinis conditionem, ambiguitatem vitæ. Quæ namque ætas aut tempus eſt quo non à malo oppugnatur aliquo? Nonne ſimulac natum eſt, humidiſque matris e locis recens evulſum, luto ſordibuſque diffluit, vagitu omnia complet ac lachrymis? Poſtea ſi ad ætatis florem adoleſcat, fervore quodam & intemperie agitur. Si perveniat ad pubertatem, præ ardore animi & vehementia, nullis conſiliis in officio contineri poteſt, nullis monitis. Si ad ſenectutem, paulatim moritur, & defloreſcit. Nihil denique aliud quam in-

---

[8] *Il.* A. *v.* 528. [9] *De Dei quidem viribus magnificè loquitur, & eo ſanè modo qui ad Moſis* ἀδρότητα *accedit, quam laudavit* Longinus περὶ ὕψους *c. IX.* [10] *Qui ex atomis fortè concurrentibus mundum prodiiſſe, ſine Dei curà, contendit. Vid.* Juſtin. Martyr. *Paræn. ad Gentes* p. 5. *A.* [11] *Vertit* Paccius: Invidia enim extrà chorum cœleſtem ſedes ſibi conſtituit: *Invenit igitur in ſuo Codice* ἔξωθεν τοῦ θείου χοροῦ. *Et ità quidem locutus eſt* Plato *in Phædro* p. 345. *A.* φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται. [12] *Il.* Ξ. *v.* 80. *Sed noſter* οὐδ' ὑπαλύξαι *poſuit* ἀντὶ τοῦ οὐδ' ἀνὰ νύκτα, *quod eſt apud Homerum.* [13] Ἰλυῶδες. Heinſ.

στον, δύσηνον, δύσεργον, οὐκ ὄμβρων ἀνεχόμενον, οὐ πνευμάτων, οὐχ ἡλίου, μεμφόμενον ταῖς ὥραις τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀντιπεριαλγοῦν τῷ Διΐ. [14] Χειμὼν, οὗτος ἀμπέχεται· θέρος, τοῦτο ἀναψύχει· πληρωθὲν μὲν, κενώσεως, κενωθὲν δὲ, πλησμονῆς ὀρεγόμενον, [15] Εὐρίπου καὶ ἀμπώτεως δίκην, μηδέποτε ἑστὼς, μηδέποτε ἀτρεμοῦν, ἀκόρεστον, ἀκατάσχετον, ἀδηφάγον, ἐνδεὲς ἀμπεχόνης, δεόμενον ὑποδημάτων, ἀλειμμάτων, φαρμάκων. Ἓν σῶμα θεραπεύουσι χεῖρες πολλαὶ καὶ τέχναι πολλαί· χιλίας δὲ ἵππους ἱπποφορβὸς εἷς, καὶ τοσαῦτα μῆλα ποιμὴν εἷς, καὶ τοσούτους βοῦς βουφορβὸς εἷς. Καὶ οὐδὲ τὰ τοσαῦτα ἱκανά· τίς γὰρ ἀνθρωπίνη μηχανὴ [16] λιμοῦ προσβολὰς ἀλέξασθαι, ἢ ἀνασχεῖν ὄμβρους ἐξ οὐρανοῦ καταφερομένους, ἢ στῆσαι γῆν σειομένην, ἢ σβέσαι πῦρ ἐκ γῆς ἀνιστάμενον; ὁρᾷς τὸν δρόμον καὶ τὴν διαδοχὴν τῶν κακῶν, καὶ τὴν συνέχειαν τῶν κινδύνων.

[17] Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο.

Κἂν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἔλθῃς, κἀκεῖ ὄψει ὄχλον νοσημάτων τῇ ψυχῇ ἐπικεχυμένον· ἐὰν λύπην ἀπώσῃς, φόβος ὑπορρεῖ· ἂν ἀπέλθῃ φόβος, ὀργὴ ἀνίσταται· ἂν παύσηται ὀργὴ, φθόνος ἔπεισι· παρὰ πόδας τὰ δυσχερῆ, [18] ἐκ γειτόνων τὰ κακά· ἀνοχὴ δὲ ἀκριβὴς οὐδεμία. Τί ἂν οὖν πρὸς ταῦτα ἀποκρίναιτο ὁ Ζεὺς, ἢ ὁ Ἀπόλλων, ἢ τις ἄλλος μαντικὸς θεός; Ἀκούσωμεν τοῦ ὑποφήτου λέγοντος.

[19] Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ᾽ ἔμμεναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε᾽ ἔχουσι.

Τίς οὖν ἡ τῆς ἀτασθαλίας αἰτία; οὐρανοῦ καὶ γῆς δυοῖν ἑστιῶν τὴν μὲν ἄμοιρον ἡγητέον κακῶν, τὴν δὲ, ἐξ ἀμφοῖν ἐπιμεμιγμένην· ἧς τὰ μὲν ἀγαθὰ, ἐπίρρυτα ἐκ τῆς ἑτέρας· τὰ δὲ κακὰ, ἐξ αὐτοφυοῦς μοχθηρίας ἀνίσταται· διπλῆ καὶ αὕτη, ἡ μὲν ὕλης πάθος, ἡ δὲ, ψυχῆς ἐξουσία. Ῥητέον δὲ δὴ τὰ πρῶτα ὑπὲρ τῆς προτέρας. Ὕλην ὁρᾷς ὑποβεβλημένην δημιουργῷ ἀγαθῷ· ἧς τὸ μὲν κοσμηθὲν, ἥκει παρὰ τῆς τέχνης· [20] εἰ δέ τι, ἀκρατῶς ἑαυτῶν τὰ ἐν γῇ ἔχοντα, πάσχει πλημμελὲς, αἴτιον μὴ τὴν

[14] *Poſt voces* Χειμὼν *&* θέρος, *ponenda eſt interrogationis nota, ut recte* H. Stephanus; *nam* Heinſii *conjectura, qui mutat* οὗτος *in* τοῦτο *minus placet.* [15] *Eſt fretum inter Eubœam & Bœotiam quod* ſepties die, ac ſepties nocte, fluctibus invicem verſis, adeò immodicè fluit, &c. Pomp. Mela. *II.* 7. [16] Lege λοιμοῦ *cum Heinſio. Quid autem velit, explicat noſter, cùm ait,* λοιμώττουσιν Ἀθηναῖοι, σείονται Λακεδαιμόνιοι, ἡ Θετταλία ἐπικλύζεται, ἡ Αἴτνη φλέγεται. *Vid. pag.* 260. [17] *Od.* Σ. *v.* 129. [18] MS. *Regius habet* ἐν γειτόνων, *quemadmodum ſuprà locutus eſt* Maximus *Diſſ.* X. *p.* 114. *Si hæc lectio placet, ſubaudiendum* οἴκῳ, *vel ſimile verbum.* [19] *Ita de hominibus queritur Jupiter apud* Homer. *Od.* A. *v.* 33. [20] *Eâdem ſimilitudine uſus eſt* Origenes *contrà Celſum lib. VI. p.* 314. *ed. Cant.* Κακὰ τοίνυν, εἰ μὲν τὰ κυρίως οὕτως ὀνομαζόμενα ἐξετάσοι τις, ὁ θεὸς οὐ πεποίηκεν· ἀλλὰ τοῖς προηγουμένοις αὐτοῦ ἔργοις ὀλίγα, ὡς πρὸς τὴν τῶν

utile moroſumque ſit ac difficile animæ hoſpitium, quod nec imbres fert amplius, nec ventos, nec ſolem: de omnibus denique cœli tempeſtatibus conqueritur, & cum ipſo Iove in certamen venit. Si hyems adveniat; veſte multa tegitur: ſi æſtas, refrigerari petit. Si cibis ſe repleverit, evacuare ſe optat: ſi evacuaverit, rurſus ſe replet. Denique ut Euripus aliquis aut maris refluxus, nunquam conſiſtit, nunquam quieſcit. Inſatiabile eſt, contumax eſt, vorax eſt. Veſtibus eget, eget calceis, unctionibus eget, eget medicamentis, eget lavacris. Cumque mille equos equiſo unus, infinitas oves paſtor unus, infinitas boves unus regat bubulcus, uni corpori manus plurimæ, plurimæ inſerviunt artes. Quin ne hæc quidem ſufficiunt omnia. Quam enim hactenus artem invenire potuerunt homines, qua aut peſtem avertere, aut cœlo cadentem vim pluviæ cohibere, aut terræ motum ſiſtere, aut ignem è terra ſurgentem poſſent extinguere? Vides malorem ſeriem ſucceſſionemque mutuam, vides continuationem periculorum.

Nil nutrit tellus homine infelicius uno.

Quòd ſi ad animam venias, videbis & hîc morborum agmen quibus obſidetur ea. Si mœrorem abſterſeris, metus ſuccedit, ſi metus receſſerit, ira excitatur, ſi ira deſinit, invidia accedit. Ad manum eſt calamitas, in vicinia mala ſunt: nec ulla unquam certa quies contingit. Quid quæſo ad iſta aut Jupiter, aut Apollo reſpondebit, aut alius fatidicus Deus? Audiamus quid eorum interpres dicat:

Aſcribunt ſuperis homines mala, cum tamen ipſi
Criminibus propriis ſibi talia damna crearint.

Quæ eſt ergo improbitatis hujus cauſa? Cum cœlum & terra, duæ diverſiſſimæ ſint ſedes: alteram omnis mali immunem, alteram ex utroque mixtam eſſe ſciendum eſt: ita ut bona quidem, è cœlo veniant: mala verò ex innata illi improbitate oriantur. Improbitas verò ea duplex eſt: aut enim corrupta materiæ affectio eſt, aut animæ licentia. Ac de priori quidem prius dicendum eſt. Vides ergo materiam, circa quam verſatur artifex optimus. Quæ ſi quod ornamentum accipit, id totum arti acceptum eſt ferendum. Sin verò quædam in terris, minus quam oportebat bene conſtituta, aliquid ab arte

---

ὅλην διάταξιν τυγχάνοντα, ἐπηκολούθησεν· ὥσπερ ἐπακολουθεῖ τοῖς φρυγομένοις τῷ τέκτονος ἔργοις τὰ ἐλλειπῆ ξέσματα καὶ πρίσματα. *Fatendum tamen eſt doctiſſimum hunc patrem de malis ἠθικοῖς loqui, cùm Platonicus noſter de iis, quæ φυσικὰ vocantur, hæc dicat; quippè cenſebat, Magiſtrum ſuum ſecutus, Phyſica hæc mala materiæ deberi, quapropter eam finxit ingenitam, nè ullum omninò malum videretur Deo imputare.* Juſtin. Martyr *Paræn. ad Gent. p.* 19. *A.* Ἀγέννητον τὴν ὕλην εἰρηκὼς εἶναι (Πλάτων) ἵνα μὴ δόξῃ τὸν Θεὸν τοῦ κακοῦ ποιητὴν εἶναι λέγειν. *Hanc Platonis doctrinam refellunt Stoici apud* Plutarch. *contrà Stoicos Tom.* 2. *p.* 1076. *C.* & Orig. *Philoc. c. XXIV.*

τέχνην πάθει· κώλυσις γὰρ οὐδεμία τεχνίτου ἄτεχνος· οὐδὲ γὰρ νομοθέτου ἄδικος, ὁ δὲ θεῖος νοῦς ἀνθρωπίνης τέχνης εὐστοχώτερος. Καθάπερ οὖν ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ἡ τέχνη προηγουμένως δρᾷ στοχαζομένη τοῦ τέλους, τὰ δὲ ἕπεται τῇ χειρουργίᾳ, οὐ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σπινθῆρές τε ἐξ ἄκμονος, καὶ ἐκ βαύνου αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, οὐ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ· οὕτως ἀμέλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολάς, ἐνταῦθα ἡγητέον ἀναίτιον καὶ τὴν τέχνην, εἶναι δὲ ταῦτα τῆς τοῦ ὅλου δημιουργίας ὥσπερ τινὰς ἑπομένας καὶ ἀναγκαίας φύσεις· * ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθοράς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου· μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου· τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὸ τοῦ ὅλου. [21] Λοιμώττουσιν Ἀθηναῖοι, σείονται Λακεδαιμόνιοι, ἡ Θετταλία ἐπικλύζεται, ἡ Αἴτνη φλέγεται. Καὶ πότε Ἀθηναίοις ἀθανασίαν ὁ Ζεὺς ὑπέσχετο; (ἐὰν γὰρ ἀπέλθῃ ὁ λοιμός, Ἀλκιβιάδης ἐπὶ Σικελίαν οὐκ ἄγει;) [22] πότε Λακεδαιμονίοις ὑπέσχετο γῆν ἄσειστον; πότε Θετταλοῖς γῆν ἄκλυστον; πότε Σικελιώταις γῆν ἄπυρον; Μόρια ταῦτα σωμάτων. Ὁρᾷς οὖν τὰ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθοράν, τεκμαιρόμενος τῇ τῶν [23] ἀπιόντων ὁδῷ· ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τεκμαιρόμενος τῇ διαδοχῇ τῶν μελλόντων. Μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεως, [24] ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον· καὶ αὖθις αὖ ζῶντας * μὲν τὸν ἐκείνων βίον, ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. Ζῇ πῦρ τὸν γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον· ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. Διαδοχὴν ὁρᾷς βίων καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τοῦ ὅλου. Ἴθι δὴ καὶ ἐπὶ τὴν τῶν ἄλλων ἀρχὴν τοῦ αὐτοφυοῦς, ἣν ἡ ψυχῆς ἐξουσία κυΐσκει τε καὶ τελεσφορεῖ, ᾗ ὄνομα μοχθηρία. Αὕτη τοῦ ἑλομένου αἰτία, θεὸς ἀναίτιος· ἐπεὶ γὰρ ἔδει γῆν γενέσθαι μὲν ἔγκαρπον καὶ ζωοτρόφον καὶ πολυθρέμμονα, ἔχειν δὲ ἐν ἑαυτῇ κακὰ ἔνδον καθειργμέ-

* *Ex Heracliti ſententiâ, quàm noſter jamjam exponet. Rectè autem obſervavit* Apuleius *Platonem* naturalem Philoſophiam ab Heracliteis ſuſcepiſſe. *Plat. Phil. lib. I. p. 2.* [21] *Intelligit* mortiferum illum æſtum, *ut loquitur* Lucretius *lib. VI. juxtà finem, qui*

Finibu' Cecropiis funeſtos reddidit agros,
Vaſtavitque vias, exhauſit civibus urbem:
Nam penitùs veniens Ægypti è finibus ortus,
Aera permenſus multum, campoſque natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis. *&c.*

Ejus elegantem deſcriptionem in ſeqq. vid. ut & apud Thucyd. *lib. II. p. 63. ed. Steph.* [22] Εὔσειστος δ' ἡ Λακωνικὴ, *ait* Strabo *Geogr. lib. VIII. Maximè autem celebris eſt iſte terræ motus, qui ſub Archedamo Rege totam Spartam præter pauca ædificia evertit. Loca vett. huc pertinentia collegit eruditiſſimus* Meurſius *Miſcell. Lacon. lib. II. c. 16. De*

alienum admittant, cave in cauſa eſſe dicas artem, (nunquam enim magis artificis ab arte, quam legiſlatoris à juſtitia conſilium diſcedit) ut omittam divinam mentem multo magis quam humanam artem ſcopum ſuum attingere. Sicut autem in mechanicis artibus quædam primario ipſa ars agit, dum finem ſuum reſpicit: quædam ſua ſponte ſequuntur opus, quæ non artis opera, ſed affectiones ſunt materiæ, ut cum ſcintillæ ab incude, è fornace favillæ, aut aliunde ſimile quid ſequitur, quod operis reſpectu neceſſarium eſt, opifici tamen non eſt primarium. Eodem modo in terrenis illis malis quæ humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars eſt: cùm nihil aliud ea, quàm neceſſariæ quædam affectiones ſint, quæ cum univerſi totius fabrica cohærent: quæ enim nos mala, quæ corruptiones dicimus: quæ lugemus, ea conſummationem totius vocat opifex: quia totum reſpicit, cujus cauſa neceſſe eſt corrumpi partes. Peſte Athenienſes affliguntur, motu terræ Lacedæmonii, inundantur Theſſali, Ætna accenditur. At verò quando Athenienſibus immortalitatem promiſit Jupiter? (Nam ſi peſtis deſinat, nonne in Siciliam Alcibiades vehere poteſt populum?) Quando Lacedæmoniis terram à motu immunem, aut ab inundatione Theſſalis, aut Siculis ab igne? Sunt hæc quaſi partes corporum & membra. Eas autem affectiones corruptionem tu vocas, quia ea quæ intereunt reſpicis: ego conſervationem, qui ea quæ ſuccedent iis & ſequentur. Vides mutationem corporum novaſque generationes: quæ nihil ſunt aliud, quàm quædam, ut Heraclitus dicebat, ſurſum deorſumque currens ſemita: ut alius alterius vivat vitam, alius alterius vita moriatur. Ex interitu terræ, ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër. Ex aëris interitu, aqua oritur: ex aquæ interitu oritur terra. Vides ſucceſſiones vitarum, vides commutationem corporum: quæ mutationem toti inducunt & univerſo. Jam ad alterum malorum principium innatum nobis veniamus: quod animæ licentia tanquam mater concipit, & conſummat: cui improbitati nomen eſt. Hanc qui aſſumit, culpam ſibi aſcribat, Deum extra noxiam relinquat. Cùm enim terram creari neceſſe eſſet, quæ & fruges daret, & animantes, pluraque educaret alia, eamque oporteret ipſa intra ſe

diluvio, quod in Theſſaliâ, regnante Deucalione, contigit, & de Ætnæ incendiis non opus eſt ut moneam. [23] MS. *recte habet* ἀπιόντων. [24] *Noſtrum illuſtrant* Diogenis Laërtii *verba vit. Heracl. lib. IX. p.* 239. *Heraclitus dixit* τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω· τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην· πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ· πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ εἰς γῆν τρέπεσθαι, καὶ ταύτην ὁδὸν ἐπὶ τὸ κάτω εἶναι. Πάλιν τε αὖ τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι· ἐκ δὲ τούτου τὰ λοιπά, σχεδὸν πάντα ἐπὶ τὴν ἀναθυμίασιν ἀνάγων τὴν ἀπὸ τῆς θαλάττης. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδός. * Τὸν ἐκείνων θάνατον *legit* Th. Gatakerus *in* Antonin. *lib. IV.* § 46. *cujus erudita animadverſio huic loco, ſi cuiquam obſcurus eſſe videatur, lucem fænerabit.*

να, ἐξεληλαμένα τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸν δεύτερον τόπον ἐμίγνυ θεὸς δὲ * πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ζώων κληρουχίας, δίχα αὐτῶν τὴν πρώτην φύσιν διελόμενος, τὴν μὲν εἶναι παντοδαπὴν ἐν τοῖς βίοις καὶ ποικίλην τοῖς σώμασιν, ἄλογον, ἄφρονα, [25] ἀλληλοφθόρον, ἀνόητον, θεοῦ ἀρετῆς ἄμοιρον, ὑπ' αἰσθήσεως ἐφημέρου βοσκομένην καὶ δημαγωγουμένην, ἰσχυρὸν μὲν τῷ σώματι, ἀμήχανον δὲ τῷ λογισμῷ, τὴν δὲ ἑτέραν αὖ τὴν ἀνθρωπίνην ἔμπαλιν ὁμογενῆ καὶ ξυνώνυμον, καὶ μίαν, ἀσθενῆ μὲν τῷ σώματι, ἄρρηκτον δὲ τῷ λόγῳ, συνετὴν θεοῦ, πολιτείας μέτοχον, κοινωνίας ἐραστὴν, δίκης καὶ νόμου καὶ φιλίας ἠγαμένην· ἔδει δὲ ἄρα τὸ γένος τοῦτο κρεῖττον μὲν εἶναι τῆς ἐν γῇ πάσης ἀγέλης, ἔλαττον δὲ, οἶμαι, θεοῦ· τὴν δὲ ἐλάττωσιν αὐτοῦ οὐδὲ θάνατος ἄρα παρέξεσθαι ἔμελλεν· ὃν γὰρ καλοῦσιν οἱ πολλοὶ θάνατον, αὐτὸ τοῦτο ἦν ἀθανασίας ἀρχὴ, καὶ γένεσις μέλλοντος βίου, τῶν μὲν σωμάτων [26] τῷ αὐτῶν νόμῳ καὶ χρόνῳ φθειρομένων, τῆς δὲ ψυχῆς ἐπὶ τὸν αὐτῆς τόπον καὶ βίον ἀνακαλουμένης· τοῦτον δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνδείας πρὸς τὸ θεῖον ἐξεῦρε θεὸς τρόπον, ἐπιθεὶς τὴν ψυχὴν γηΐνῳ σώματι, ὡς ἡνίοχον ἅρματι, καὶ παραδοὺς τὰς ἡνίας τῷ ἡνιόχῳ, ἀφῆκε θεῖν· ἔχουσαν μὲν παρ' αὐτοῦ ῥώμην τέχνης, ἔχουσαν δὲ καὶ ἀτεχνίας ἐξουσίαν· ἡ δὲ, ἐπειδὰν ἐπιβῇ ἁρμάτων καὶ λάβηται μὲν ἡνιῶν, ἡ μὲν εὐδαίμων καὶ μακαρία ψυχὴ, καὶ μεμνημένη τοῦ ἐπὶ τὸ ὄχημα ταύτην ἐμβιβασαμένου θεοῦ καὶ ἡνιοχεῖν προστάξαντος, ἔχεται τῶν ἡνιῶν, καὶ ἄρχει τοῦ ἅρματος, καὶ κολάζει τὰς τῶν [27] ἵππων ὁρμάς· οἱ δὲ εἰσὶν ἀτέχνως παντοδαποὶ, ἄλλος ἀλλαχοῦ θεῖν διωρμημένοι, ὁ μὲν αὐτῶν, ἀκόλαστος καὶ ἀδηφάγος καὶ ὑβριστὴς, ὁ δὲ, θυμώδης καὶ ἰτηπηδὸς καὶ ἔμπληκτος, ὁ δὲ, νωθὴς καὶ ἐκλελυμένος, ὁ δὲ, ἀνελεύθερος καὶ σμικρόφρων καὶ ταπεινός. Οὕτως ἅρμα ἐστασιασμένον, ταράττει τὸν ἡνίοχον· κᾆτα κἂν μὴ κρατήσῃ αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ δυναστεύοντος ἵππου ῥύμην ἄξων φέρεται, νῦν μὲν τῷ ἀκολάστῳ ἵππῳ πᾶν τὸ ἅρμα ξυμφερόμενον αὐτῷ ἡνιόχῳ ἐπὶ ὕβρεις καὶ παροινίας καὶ λαγνείας, καὶ ἄλλας οὔτε εὐσχήμονας οὔτε εἰλικρινεῖς ἡδονάς· νῦν δὲ τῷ θυμικῷ ἐπὶ κακώσεις παντοδαπάς.

---

* *Deeſt* ἵππος *vel ſimile verbum.* [25] *Ex ſententiâ* Heſiodi *Op. & Dier. v.* 276.

—— Διέταξε Κρονίων
Ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσὶ καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς
Ἔσθειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐν αὐτοῖς.
Ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην, &c.

Plura hanc in rem congeſſit Joach. Kühnius *not. in* Ælian. *V. H. I.* 1.

Τί

continere mala, factum eſt ut illa cœlo ejecta, hunc ſibi vindicarent locum. Cæterum diverſa & omnigena Deus conſtituit animalia: quorum primam bifariam diviſit naturam: ut altera omni & vivendi ratione & corporum forma diſſimilis inter ſe eſſet, & diverſa; ſine ratione aut prudentia: ita ut alterum in perniciem alterius natum, improvidum, divinæ virtutis expers, ſoloque ſenſu in diem gauderet & duceretur: corporis viribus excelleret, intellectu autem nihil poſſet. Altera verò, quæ eſt hominum, ejuſdem eſſet generis, ſocialis ac una; corpore quidem imbecillis, ratione verò inexpugnabilis, Dei capax, civilis adminiſtrationis compos: quam juſtitiæ, quam legum, quam amicitiæ habere guſtum voluit. Quod quidem genus, omnibus, quæ terram quidem colerent, præſtare animalibus, Deo autem minus oportebat eſſe, ut arbitror. Et quamvis mortale ſit, nihil tamen propterea de ejus præſtantia decederet: cum id quod vulgus mortem vocat, nihil aliud quam immortalitatis exordium, futuræ vitæ ſit natalis. Quandoquidem ſua lege ſuoque tempore corpora quidem intereunt, animæ verò ad locum ſuum ſuamque vitam revocantur. Id verò quo humana à divina vinceretur natura, tale excogitavit Deus. Animam mortali corpori impoſuit, tanquam aurigam plauſtro: traditiſque aurigæ in manum habenis, curſu ſuo ferri permiſit. Vim illi præterea roburque addidit, ut vel arte ſua uti poſſet ſi vellet, vel abuti ſi mallet. Ibi felix, & quam verè beatam dicas anima, memor illius à quo plauſtro impoſita eſt frænoſque accepit, nimirum Dei, habenas manu arripit, currum regit, impetumque caſtigat equorum. Illi contra in diverſa ruunt, aliuſque alio contendit. Alius enim in intemperantiam, ingluviem, ac libidinem: alius in bilem temeritatemque & inſaniam propendet: alius tardus ac mollis, alius illiberalis ac dejecti humiliſque eſt animi. Ita currus in diverſa diſtractus aurigam turbat. Quod ſi equis auriga feratur, nec currus habenas audiat, ibi potentioris equi impetum axis ſequitur. Quod ſi intemperantiæ addictus eſt, una cum auriga ipſo in libidinem, vinolentiam, ac Venerem aliaſque nec honeſtas nec ſinceras voluptates arripitur. Sin ferox, in ærumnas quaſlibet & calamitates.

& ante eum Gilb. Cognatus *in Adagiorum* συλλογῇ *tit.* Piſcium vita. [26] Τῷ αὐτῷ νόμῳ. MS. [27] *Hæc ex Phædro* Platonis *p.* 344 *& ſeqq. mutuò ſumſit noſter: In eo tantùm differunt quòd* Plato, *equos, alterum bonum, malum alterum bigæ tribuat. Porrò reſpicit Maximus ad tres animæ partes, ſcilicet rationalem,* θυμικὸν *&* ἐπιθυμητικὸν, *de quibus vid. Diſſ. VI. p.* 66. *& ibi notata.*

Τί τὸ Δαιμόνιον Σωκράτους.

ΛΟΓΟΣ κϛʹ.

Θαυμάζεις εἰ Σωκράτει συνῆν δαιμόνιον, φίλον, μαντικὸν, ἀεὶ παρεπόμενον, καὶ μονονουχὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ ἀνακεκραμένον, ἀνδρὶ καθαρῷ μὲν τὸ σῶμα, ἀγαθῷ δὲ τὴν ψυχὴν, ἀκριβεῖ δὲ τὴν δίαιταν, δεινῷ δὲ φρονεῖν, μουσικῷ δὲ εἰπεῖν, εἰς δὲ τὸ θεῖον εὐσεβεῖ, ὁσίῳ δὲ τὰ ἀνθρώπινα; Τί δή ποτε οὖν τοῦτο μὲν θαυμάζεις, γύναιον δὲ τὸ τυχὸν Δελφικὸν Πυθοῖ, ἢ Θεσπρωτὸν ἄνδρα ἐν Δωδώνῃ, ἢ Λίβυν ἐν Ἄμμωνος, ἢ Ἴωνα ἐν Κλάρῳ, ἢ Λύκιον ἐν Ξάνθῳ, ἢ Βοιωτὸν ἐν Ἰσμηνίου, τούτους ἅπαντας οὐ θαυμάζεις τοῦ δαιμονίου ὁσημέραι συγγινομένους, καὶ οὐ τὰ σφίσι μόνον περικλέα ἢ μὴ γιγνώσκοντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις χρησμῳδοῦντας καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ; [a] Ἡ διότι ἡ μὲν πρόμαντις καθίζουσα ἐπὶ τρίποδος [1] ἐμπιπλαμένος δαιμονίου πνεύματος, χρησμῳδεῖ· [1] ὁ δὲ ἐν Ἰωνίᾳ ὑποφήτης, [2] ὕδωρ ἐκ πηγῶν ἀρυσάμενος καὶ πιὼν, μαντικῶς ἔχει· [3] οἱ δὲ χαμεῦναι, καὶ ἀνιπτόποδες ἐν Δωδώνῃ θεραπεύοντες δρῦν, παρ' ἐκείνης, ὡς ὁ Θεσπρωτῶν λόγος, μαθόντες, χρησμῳδοῦσιν; Ἐν Τροφωνίου γε μὴν (καὶ γὰρ τοῦτο μαντεῖόν ἐστιν ἐν Βοιωτίᾳ ἥρωος Τροφωνίου περὶ Λεβαδίαν πόλιν) ὁ δεόμενος συγγενέσθαι τοῦ δαιμονίου, [4] ἐνσκευασάμενος ὀθόνῃ ποδήρει καὶ φοινικίδι, μάζας τε ἐν χερσὶν ἔχων, εἰσδύεται ὕπτιος κατὰ στομίου στενοῦ· καὶ τὰ μὲν ἰδὼν, τὰ δὲ ἀκούσας, ἄνεισιν αὖθις ὑποφήτης αὐτάγγελος. [a] Ἦν δέ που τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα περὶ λίμνην, [5] Ἄορνον οὕτω * καλουμένην, μαντεῖον ἄντρον, καὶ θεραπευτῆρες τοῦ ἄντρου, ἄνδρες ψυχαγωγοὶ, οὕτως ὀνομαζόμενοι ἐκ τοῦ ἔργου· ἐνταῦθα ὁ δεόμενος ἀφικόμενος, εὐξάμενος, ἐντεμὼν σφάγια, χεάμενος χοὰς, ἀνεκαλεῖτο ψυχὴν ὅτου δὴ τῶν πατέ-

---

[1] *Cum codice Manuſcripto lege* ἐμπιπλαμένη. *Notavit* Ariſtophanis Scholiaſtes *hujuſce oraculi* προμάντιν *pudendis vaticinari: à qua re Pythiam eam dictam eſſe viri celeberrimi conjiciunt.* פות *videlicet linguâ Phœniciâ, quâ uſi ſunt vett. Græci, pudendum muliebre ſignificat. Vid.* Joann. Clericum *in Actor. XVI. 16.* [2] *Apollinis Clarii oraculum intelligit quod erat juxtà Colophonem; ſed* non fæmina illic ut apud Delphos ſed certis è familiis & fermè Mileto accitus ſacerdos numerum modò conſultantium & nomina audit: tùm in ſpecum digreſſus, hauſta fontis arcani aquâ, ignarus plerumque litterarum & carminum, edit reſponſa, verſibus compoſitis ſuper rebus quas quis mente concepit. *Verba ſunt* Taciti *Annal. lib. II. c.* 54. [3] *Reſpicit ad* Homerum *Il.* Π. *v.* 234. *qui de Sellis Jovis Dodonæi ſacerdotibus ità loquitur :*

——————————Ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ
Σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται, ἀνιπτόποδες, χαμαιεῦναι.

Quid ſit Socratis Deus.

DISSERT. XXVI.

MIraris Deum quendam adfuiſſe Socrati, amicum & futuri præſcium, comitem vitæ individuum, mentiſque illius hoſpitem : homini, qui & corpore puriſſimus, & animo optimus, & vivendi ratione perfectiſſimus, & in dicendo eſſet ſuaviſſimus: qui piè cum Deo, ſanctè cum hominibus verſabatur. Cur hoc, inquam, miraris, nec miraris vulgarem mulierculam Delphicam Pythone, aut virum Theſprotum Dodonæ, aut in Ammonis templo Libycum, aut Ionicum Clari, aut Lycium Xanthi, aut in Apollinis Iſmenii æde Bœotum, alioſque multos quotidie cum Deo egiſſe : nec in rebus tantum ſuis quid aut fugiendum aut ſequendum eſſet, admonitos fuiſſe, ſed & aliis, qua publice qua privatim oracula reddidiſſe? An quia fatidica illa antiſtes tripodi inſidet, divinoque afflata ſpiritu reſponſa edit? Aut quia vates ille Ionicus aqua è fontibus hauſta, futura diſcit? At quia Humicubæ illi, Siccipides, quercum colunt, ejuſque inſtinctu, ut Theſproti tradunt, & diſcunt futura, & aliis dicunt? Sed & in Trophonii antro (nam & hic circa urbem Lebadiam locus vaticiniis eſt deſtinatus, ab Heroë dictus Trophonio) qui conſulere Deum vult, puniceo indutus talari amictu, libaque in manibus geſtans, per anguſtum ſupinus ingreditur oſtiolum. Ubi nonnulla poſtquam vidit partim, partim audivit, erepit iterum, novuſque interpres ea quæ didicit ipſe, aliis commemorat. Dicitur & in Italia circa magnam Græciam, non procul à lacu quem Aornon vocant, antrum eſſe fatidicum, cui homines præſunt, qui ab animarum evocatione, quod ibi fit, nomen habent. Huc qui oraculi cauſa veniſſet, precibus conceptis, cæſa victima, libaminibuſque rite effuſis, cujuſcunque vellet, ſive majorum

De hoc oraculo quædam ad Diſſ. XXV. p. 254. *notavimus : hic addemus verla* Strabonis *Geogr. lib. XVI. p.* 762. Τρίχων εἰς μὲν Δωδώνην ὅπως
Ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ,
συμβάλλω τῷ Διῒ χεχρημένος. [4] *Trophonii antrum moreſque ab iis uſitatos qui id conſulendi causâ adière fusè deſcripſit* Pauſanias *in Bœoticis p.* 602. *& ſeqq. teſtis ſanè idoneus, quià hunc locum ipſe, ut τῷ δαιμονίῳ συγγένοιτο, inviſit : Placentarum autem non meminit ; ſed ejus vicem ſupplet* Ariſtophanis Scholiaſtes *in hos verſus*
——————— Ἐς τὼ χεῖρε νυν
Δός μοι μελιτοῦτταν πρότερον. Ὡς δέδοικ' ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων ὥσπερ ἐς Τροφωνίου.
Nub. Act. I. Sc. VI. [5] *Avernum vult Italiæ lacum inter Baias & Puteolos, ubi erat νεκυομαντεῖον, ut obſervavit* Strabo *Geogr. lib. I. p.* 26. [*] *Leg.* ἴτι, *ut mihi videtur.*

ρων ἢ φίλων, καὶ αὐτῷ ἀπήντα εἴδωλον, ἀμυδρὸν μὲν καὶ ἰδεῖν ἀμφισβητήσιμον, φθεγκτικὸν δὲ καὶ μαντικόν· καὶ συγγενόμενον ὑπὲρ ὧν ἐδεῖτο, ἀπηλλάττετο. Τοῦτό μοι δοκεῖ τὸ μαντεῖον καὶ * Ὅμηρος γνοὺς προσθεὶς τῷ Ὀδυσσεῖ τὴν ἐπ' αὐτῷ ὁδὸν, ἐκτοπίσαι τὸ χωρίον ποιητικῶς μάλα τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάττης. [6] Ἔτι δὲ ταῦτα ἀληθῆ, ὥσπερ ἐστὶ, καὶ γὰρ σώζεται καὶ νῦν, τὰ μὲν, αὐτὰ ἐκεῖνα οἷα ἦν, τῶν δὲ ἴχνη σαφῆ ἐκλέλειπται τῆς περὶ αὐτὸ θεραπείας τε καὶ κομιδῆς, θαυμαστὸν δὲ εἰ ταῦτα μὲν οὐδεὶς ἡγεῖται ἄτοπά τε εἶναι καὶ ἔξω τρόπου, οὐδὲ ἀμφισβητεῖ περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν πίστιν παραδοὺς τῷ χρόνῳ εἴσεισιν ἕκαστος μαντευσόμενος, καὶ ἀκούσας διαπιστεύει, καὶ πιστεύσας χρῆται, καὶ χρησάμενος τιμᾷ. Εἰ δὲ ἀνὴρ φύσει τε κεχρημένος γενναιοτάτῃ, καὶ παιδείᾳ σωφρονεστάτῃ, καὶ φιλοσοφίᾳ ἀληθεστάτῃ, καὶ τύχῃ δεξιωτάτῃ, συγγίνεσθαι τῷ δαιμονίῳ ἠξιώθη πρὸς τοῦ θεοῦ, θαυμαστὸν δοκεῖ καὶ ἄπιστον, καὶ τοῦτον ὅσον αὐτῷ ἱκανὸν εἶναι χρησμῳδεῖν; οὐκ Ἀθηναίοις μὰ Δία περὶ τῶν Ἑλληνικῶν κακῶν βουλευομένοις· οὐδὲ Λακεδαιμονίοις περὶ στρατείας μαντευομένοις· οὐδὲ εἴ τις Ὀλυμπίαζε ἀγωνιούμενος περὶ νίκης ἠρώτα· οὐδ' εἴ τις εἰς δικαστήριον καθιστάμενος, εἰ αἱρήσει, διεπυνθάνετο· οὐδ' εἴ τις ἤρα χρημάτων, εἰ πλουτήσει· οὐδὲ ἄλλο τι τῶν ἐπὶ μηδεμιᾷ προφάσει ἀξιοχρέῳ πραγματευομένων, ὑπὲρ ὧν ὁσημέραι ἐνοχλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοὺς θεούς· τάχα μὲν γὰρ καὶ ταῦτα ἱκανὸν ἦν καὶ τὸ Σωκράτους δαιμόνιον διειδέναι, εἴπερ ἦν μαντικόν· καὶ γὰρ ἰατρῶν ἄριστος, ὅστις αὐτῷ ἱκανὸς καὶ ἄλλῳ, [7] ὁ αὐτὸς καὶ τεκτόνων καὶ σκυτοτόμων καὶ τῶν ἄλλων ἑξῆς καὶ ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων· ἀλλὰ ταύτῃ γε ὁ Σωκράτης ἐπλεονέκτει, τῷ νῷ ταῖς τῶν θεῶν φωναῖς συγγινόμενος, ὅτι τὰ αὐτοῦ ἐν καλῷ διατιθέμενος τῇ πρὸς τὸ δαιμόνιον συνουσίᾳ, τοῖς ἄλλοις ἀνεπιφθόνως τε καὶ ὅσα ἀνάγκη προσεφέρετο. Εἶεν, τοῦτο μὲν, φήσει τις, πείθομαι, ὅτι κατ' ἀρετὴν τρόπου καὶ φύσεως γενναιότητα, ἠξιώθη ὁ Σωκράτης δαιμονίου συνουσίας· τί δὲ καὶ ἦν τὸ δαιμόνιον, ποθῶ μαθεῖν. Ἐὰν πρῶτον, ὦ τὰν, ἀποκρίνῃ μοι πότερον ἡγῇ τι εἶναι δαιμόνιον γένος ἐν τῇ φύσει, ὡς θεῶν, ὡς ἀνθρώπων, ὡς θηρίων, ἢ μή· γελοῖον γὰρ ἂν ἐρωτᾶν τί ἦν τὸ Σωκράτους δαιμόνιον, τὸ πᾶν ἀγνοοῦντα· οἷον εἰ καὶ νησιώτης ἀνὴρ ἀθέατος τῶν ἵππων γένους καὶ ἀμαθέστατος, ἀκούων ὅτι ἦν [8] Μακε-

* *Cùm juxtà Circes monita Ulyſſis deſcenſum ad inferos deſcribit. Vid. Odyſſ.* K. *v.* 511. [6] *Lege* ει *ut rectè* Heinſ. *Ex hoc loco, quod obitèr monemus, patet quam falſa ſunt quæ de Oraculorum defectu, Chriſto naſcente, è Chriſtianis nonnulli jactàrunt. Quod etiam multis probavit* A. Daleus *Diſſ. I. de Orac. ed. Amſt.* 1683. [7] *Placet* Canteri *conjectura, qui legit,* ὡσαύτως. [8] *Hoc quidem Vett. plurimi memoriæ tradidèrunt.* Q. Cur-

δὸνι

ſive amicorum ſuorum, umbram ciebat. Quo facto prodibat tenuis anima, nec viſu facilis nec cognitu, quæ tamen & voce prædita eſſet, & divinandi perita: cumque de iis, quæ quærebantur, reſpondiſſet, ſtatim evanuit. Hoc Oraculum noviſſe mihi Homerus videtur, ſuumque eo deduxiſſe Ulyſſem: quamvis poëtica licentia locum illi extra Oceanum noſtrum aſſignarit. Quòd ſi hæc vera ſunt ſicut ſunt revera, cum præſertim quædam illorum ſicut tum fuerant, adhuc ſerventur, in reliquis autem manifeſta cultus illius religioniſque ſuperſint veſtigia: illud tamen admiratione dignum eſt, neminem ut inepta hæc aut abſurda rejeciſſe unquam, aut in dubium vocaſſe eorum potentiam: ſola enim temporis præſcriptione perſuaſus quivis oraculum petiturus intrat, quæ ab aliis audivit, credit, poſtquam credidit, conſulit, poſtquam conſuluit, veneratur. Si verò homo, qui indole ſit generoſiſſima, & inſtitutione aptè temperata, veræque ſemper addictus ſapientiæ, nec fortunæ deſtitutus ſubſidio, hoc à Deo immortali ſit conſecutus, ut dignus hujus de quo agimus, Dei conſortio haberetur, mirumne videbitur aut fide indignum, & hunc, quantum ſibi ſatis eſſet, divinare potuiſſe? Non ut Athenienſibus de malis Græciæ deliberantibus oracula redderet, aut Lacedæmoniis de expeditione conſulentibus, aut ſi quis in Olympicis ludis aut in judicio certaturus de victoria quæreret, aut avarus de divitiis, aliiſque ejuſmodi parvæ rei negotiis: pro quibus quotidie Deos obtundunt homines. Non quod hæc fortaſſe ignoverit Deus Socratis, ſiquidem futurarum non ignarus eſſet rerum. Nam & medicus, & faber, & coriarius, & in reliquis eodem modo facultatibus ſcientiiſque, is optimus habetur, qui ſibi ſufficit & aliis. Sed hoc præ reliquis è Dei hujus colloquio, quem contemplabatur mente, conſecutus erat Socrates, ut primo vitam ſuam honeſte, tanti comes numinis, inſtitueret: aliis deinde, quoties neceſſitas ferret, ſine invidia ſeſe exhiberet. Eſto, dicet aliquis, hæc ita ſe habere concedo, Socratemque qua virtute erat indoliſque præſtantia præditus, ad conſortium Dei admiſſum fuiſſe non nego. Quis autem fuerit hic Deus, ſcire velim. Si quidem prius, amice, reſpondeas utrum eſſe in natura credas hujuſmodi Deos, quos Dæmonas dicimus, ſicut Deos eſſe credis, ſicut homines, ſicut belluas, an verò contra. Ridiculum enim ſit, quod Socratis fuerit dæmonium ſcire velle, cùm de genere toto adhuc dubites. Id enim tale eſt, ac ſi aliquis, qui ſemper in inſula vixiſſet, nec unquam equum vidiſſet ullum, regem Macedonum inter

tius *lib. VI. c.* 5. Ille (*Bucephalus*) nec in dorſo inſidere ſuo patiebatur alium: & Regem (*Alexandrum*) quùm vellet adſcendere ſponte ſuâ genua ſubmittens excipiebat. *Adi etiam* A. Gellium *Noct. Attic. lib.* V. c. 2.

reliqua

ἑνὶ βασιλεῖ κλῆμα ὁ Βουκεφάλας, ὄχημα ἐκείνῳ μὲν πιθανόν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἄβατον· ἔπειτα ἂν ἐρωτῴη τί ἦν πρᾶγμα ὁ Βουκεφάλας. Ἠπόρησε γὰρ ἂν ὁ διηγούμενος πρὸς ἄνδρα ἀθέατον τῆς ἵππου φύσεως, εἰκόνος σαφοῦς. Τί δὴ νῦν; ἀποροῦντες περὶ τοῦ δαιμονίου τοῦ Σωκράτους, Ὁμήρῳ συνεγίνοντο διηγουμένῳ αὐτῷ ἐκείνῳ ἃ διηγεῖτο; περὶ μὲν τοῦ Ἀχιλλέως, ὅτι ἐν ἐκκλησίᾳ στρατιωτικῇ δημηγορῶν, διενεχθεὶς πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα, σπώμενος τὸ ξίφος ὡς παίσων, κωλύεται ὑπὸ δαιμονίου· Ἀθηνᾶν καλεῖ τὸ δαιμόνιον· αὕτη γάρ, φησίν, ὀργιζομένῳ αὐτῷ παρεγένετο,

[9] Στῆ δ' ὄπιθεν, ξανθῆς δὲ κόμης ἕλε Πηλείωνα.

Τὴν δὲ αὐτὴν ταύτην Ἀθηνᾶν λέγων, καὶ περὶ τοῦ Διομήδους φησί,

[10] Ἀχλὺν δ' αὖ τοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἣ πρὶν ἐπῆεν·
Ὄφρ' εὖ γινώσκοις ἢ μὲν θεὸν, ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

Πάλιν αὖ τῷ Τηλεμάχῳ μέλλοντι συγγίνεσθαι βασιλεῖ πρεσβυτέρῳ, αἰδουμένῳ καὶ ἀπορουμένῳ ὁ ἑταῖρος λέγει,

[11] Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται· ---------

Καὶ προστίθησι τὴν αἰτίαν τῆς παρὰ τοῦ δαιμονίου ἐλπίδος.

-----------Οὐ γὰρ ὀΐω
Οὐδέ σε θεῶν ἀέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε.

Καὶ ἐπ' ἄλλου αὖθις,

[12] Τῷ γὰρ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

Καὶ ἐπ' ἄλλου,

[13] -------Τυδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη
Δῶκε μένος καὶ θάρσος.

Καὶ ἐπ' ἄλλου,

[14] Γυῖα δ' ἔθηκεν ἐλαφρά, πόδας καὶ χεῖρας ὕπερθεν.

Ὁρᾷς τὸ πλῆθος τῶν συγγινομένων τῷ δαιμονίῳ. Βούλει τοίνυν, τὸν Σωκράτην ἐάσας, Ὁμήρου πυθέσθαι. Τί σοι ταυτὶ ἐθέλει ὦ ποιητῶν γενναιότατε; τὸ μὲν γὰρ Σωκράτους δαιμόνιον, ἓν καὶ ἁπλοῦν, καὶ ἰδιωτικόν, καὶ δημοτικόν, ἢ [15] ποταμὸν διαβαίνοντα ἀνακαλούμενον, ἢ Ἀλκιβιάδου ἔρωτα ἀναβαλλόμενον, ἢ ἀπολογεῖσθαι [16] βουλόμενον, ἢ ἀποθνήσκειν προαιρούμενον οὐ κωλῦον· Ὁμήρῳ δὲ καὶ τὸ δαιμόνιον συνίσταται, οὔτε ἑνί, οὔτε ἐφ' ἑνί, οὔτε ἕν, οὔτε ἐπὶ σμικροῖς, ἀλλὰ παντοδαπόν, καὶ πολλάκις, καὶ ἐν πολλοῖς ὀνόμασι, καὶ ἐν πολλοῖς φαντάσμασι, καὶ ἐν παντοδαπαῖς φωναῖς. Ἆρ' οὖν καὶ ἀποδέχῃ τι τούτων, καὶ

---

[9] *Il.* A. v. 197. [10] *Il.* E. v. 127. [11] *Od.* Γ. v. 26. [12] *Il.* A. v. 55. [13] *Il.* E. v. 1. [14] *Ib.* v. 122. [15] *Vid. Phædr.*

ἡγῇ

reliqua ſua habere jumentum quoddam audiret cui Bucephalo nomen eſſet, idque regem tantum ſeſſorem pati, ab aliis conſcendi non poſſe, atque is ibi quid rei eſſet Bucephalus ſcire vellet continuo. Quid enim ? an non hîc protinus hærere alterum cogeret, quia exemplum non inveniret idoneum, quo huic, qui in univerſum equum vidiſſet nullum, quid Bucephalus eſſet, reſpondere poſſet ? Quid ergo, qui de Socratis dubitant dæmonio, nunquamne Homerum legerunt, ubi eadem cum illo ait ? Ac primum de Achille, qui in militari concione eò ſimultatis procedit cum Agamemnone, ut ſtricto ei gladio ictum intentet : donec à dæmonio cohibetur: quod Homerus ibi Minervam appellavit. Illa enim irato illi adſtitit. Et,

Aſt ergo flavos Pelidæ diva capillos
Arripuit. ------------------

Eandem hanc rurſus Minervam vocat, ubi de Diomede,

Eripui denſam circum tibi lumina nubem,
Ut pura in luce aſpicias hominesque Deosque.

Rurſus Telemacho cum regem ſeniorem aditurus, verecundaretur, & quid dicturus acturuſve eſſet, ſubdubitaret, ſocius reſpondet,

Telemache ipſa tibi tua mens nonnulla loquenti,
Quædam etiam dæmon tibi dicet :

Poſteaque cauſam cur hoc ſperet de dæmone, adjungit,

---------- *Non ego namque*
Te reor invitis natum aut adoleſcere Divis.

Et de alio,

Indidit hanc illi mentem pulcherrima Juno.

Et de alio,

-------*Tydidæ Diomedi flava Minerva,*
Virtutem atque animos afflaverat.

Et de alio.

Atque agiles artus olli dat, crura, manuſque.

Videſne quam multi fuerint, qui dæmonii alicujus uſi ſint conſortio ? Vis igitur relicto Socrate, ex Homero quæramus ? Quid hæc tandem ſibi volunt poëtarum præſtantiſſime ? Siquidem ille de quo loquimur dæmon Socratis ſimplex erat, privatus, popularis : qui cum aut fluvium tranſire cogitat Socrates, revocare eum ſolet, aut cùm Alcibiadem amare inſtituit, differre ſuadet, aut cum defenſionem parat, non permittit, aut cum mori ſtatuit, non repugnat. At verò Homericus non uni adeſt, neque uno in negotio, neque unus, neque in parvi momenti rebus. Sed varius, ſed ſæpe diverſa nomina, diverſam formam, diverſas etiam aſſumit voces. Velim

---

p. 343. & Alcib. I. p. 26.

[16] Heinſ. *ſupplet* ἐν ἰών, *ut* τὸ στρογγύλον *noſtro redaeret.*

jam

ἡγῇ τι εἶναι τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὴν Ἥραν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ Ἔριν, καὶ ὅσις ἄλλος δαίμων Ὁμηρικός; Μή με οἴου πείθεσθαι εἰ τοιαύτην ἡγῇ τὴν Ἀθηνᾶν οἵαν [17] Φειδίας ἐδημιούργησεν, οὐδὲν τῶν Ὁμήρου ἐπῶν φαυλοτέραν, παρθένον καλὴν, γλαυκῶπιν, ὑψηλὴν, αἰγίδα ἀνεζωσμένην, κόρυν φέρουσαν, δόρυ ἔχουσαν, ἀσπίδα ἔχουσαν· μηδὲ αὖ τὴν Ἥραν, οἵαν [18] Πολύκλειτος Ἀργείοις ἔδειξε, λευκώλενον, ἐλεφαντόπηχυν, εὐῶπιν, εὐείμονα, βασιλικὴν, ἱδρυμένην ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου· μηδέ γε αὖ τὸν Ἀπόλλωνα οἷον οἱ γραφεῖς καὶ δημιουργοὶ εἰκάζουσι, μειράκιον [19] γυμνὸν, ἐκ χλαμυδίου τοξότην, διαβεβηκότα τοῖς ποσὶν ὥσπερ θέοντα· οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, οὐδὲ ἡγοῦμαί σε φαῦλον εἶναι τἀληθῆ εἰκάζειν, ὥστε μὴ μεταβάλλειν τὸ αἴνιγμα εἰς λόγον· ἀλλ' εἰ τῷ ὄντι ἡγῇ ταυτὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ σώματα αἰνίττεσθαί τινας δαιμονίους δυνάμεις, καὶ συνισταμένας τῶν ἀνθρώπων τοῖς εὐμοιροτάτοις καὶ ὕπαρ καὶ ὄναρ· εἰ γὰρ οὐδεμίαν ἡγῇ, ὥρα σοι καὶ Ὁμήρῳ πολεμεῖν, καὶ [20] τὰ μαντεῖα ἀναιρεῖν, καὶ ταῖς φήμαις ἀπιστεῖν, καὶ τὰ ὀνείρατα φεύγειν, καὶ Σωκράτην δὲ ἐᾶν· εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὔτε ἄπιστα ἡγῇ, οὔτε ἀδύνατα, ἀπορεῖς δὲ περὶ Σωκράτους, * μεταβαλὼν ἐρήσομαί σε, πότερα οὐκ ἄξιον ἡγῇ τὸν Σωκράτην μοίρας δαιμονίου, ἢ τὸ δυνατὸν ἄλλοθι, ἐνταῦθα [21] ἐξασθενεῖς. Ἀλλὰ τὸ μὲν δυνατὸν διδοὺς, κἀνταῦθα δώσεις· τὸ δὲ ἄξιον οὐκ ἀφαιρήσεις τοῦ Σωκράτους. Εἰ τοίνυν καὶ δυνατὸν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἄξιος Σωκράτης, λείπεταί σοι μὴ περὶ [22] Σωκράτους, ἀλλὰ καθόλου σκοπεῖν τίς ἡ τοῦ δαιμονίου φύσις. Καὶ τοῦτο μέν σοι παρ' ἐμοῦ καὶ αὖθις λελέξεται· νυνὶ δὲ ἴθι αὐτὸς πρὸς αὐτὸν ἐκκαθηράμενος ταυτηνὶ τὴν δόξαν, ἵνα σοι καὶ προτέλεια γένηται ταῦτα τοῦ μέλλοντος λόγου, ὅτι θεοὶ ἀνθρώποις ἀρετὴν καὶ κακίαν ἔνειμαν, ὥσπερ ἐν σταδίῳ ἀγωνισταῖς· τῆς μὲν, ἆθλον μοχθηρᾶς φύσεως, καὶ γνώμης πονηρᾶς· τῆς δὲ, ἐπινίκιον γνώμης ἀγαθῆς καὶ φύσεως [23] ἐρρωμένης, ὅταν κρατῶσι καλοκἀγαθίᾳ· τούτοις καὶ τὸ θεῖον ἐθέλει ξυνίστασθαί τε καὶ συνεπιλαμβάνειν τοῦ βίου, ὑπέχον χεῖρα καὶ κηδόμενον. Τὸν μὲν φήμαις

[17] *Phidias & Polycletus celebres erant ſtatuarii, de quibus audiamus* Quintilianum. Diligentia & decor in Polycleto ſuprà cæteros, cui quamquam à pleriſque tribuitur palma, tamen nè nihil detrahatur, deeſſe pondus putant.---------Phidias Diis quàm hominibus efficiendis melior artifex traditur, in ebore verò longè ſuprà æmulum, vel ſi nihil niſi MINERVAM ATHENIS aut Olympium in Elide Jovem feciſſet. *Inſtit. Orat. lib. XII. c.* 10. *Vid. etiam* Plinium *H. N. lib. XXXIV. c.* 8. [18] Homerum *ſecuti Junonem & Minervam ità repræſentarunt: Artificibus enim ſolenne erat in Diis exhibendis* μείζω ἐπιδεῖξαι καὶ σεμνηγορεῖν, *ut queritur* Dion Chryſoſt. *Orat. XII. p.* 207. [19] *Scribe cum* Heinſio μειράκιον γυμνὸν ἐκ χλαμυδίου, τοξότην, &c. [20] *Platonici au-*

σύζει

jam ſcire, an aliquid admittas horum, puteſque aut Minervam eſſe aliquid, aut Junonem, aut Apollinem, aut Contentionem, vel ſi quis præterea ſit dæmon Homericus. Nec hoc à me quæri nunc exiſtimes: utrum talem eſſe arbitreris Minervam, qualis à Phidia expreſſa eſt, nulla parte Homerica inferior? Virginem dico pulchram, cæſiis oculis, proceram, ægide præcinctam, cum galea, & haſta, & clypeo. Aut Junonem, qualem eam Polycletus Argivis exhibuit? Albis ulnis, cubitis eburneis, pulchris oculis, varia veſte, forma regia, aureoque innixam throno. Aut Apollinem, quaſi à pictoribus ſtatuariiſque pingitur? Adoleſcentulum qui è chlamyde nudum latus oſtendit, cum arcu & ſagittis, pedibuſque paululum currentis in modum diductis. Non hcc quæro: nec enim tam humiliter de te ſentio, ut putem te veritatem ipſam eruere, & quod occultè in fabula dicitur, in perſpicuum mutare ſenſum non poſſe. Sed an revera, hæc nomina arbitreris, & hæc corpora, divinas quaſdam deſignare poteſtates, quæ beatis animabus, ſive in ſomnis, ſive vigilantibus aſſiſtant. Quod ſi nullum eſſe credas, erit tibi continuo & cum Homero pugnandum, & oracula tollenda, & Deorum reſponſis fides detrahenda, & rejicienda ſomnia & relinquendus Socrates. Sin his nec fidem demis, neque fieri poſſe negas, tantumque de Socrate dubitas, viciſſim ex te quæram, utrum ex duobus malis concedere: aut Socratem divino indignum fuiſſe numine, aut quod in aliis fieri poteſt hic non poſſe? Atqui ſi fieri poſſe concedes, etiam hic concedes: neque Socratem indignum fuiſſe unquam probabis. Si igitur & fieri res ipſa poſſit, neque indignus ſit Socrates, reliquum eſt ut non amplius peculiariter de Socrate, ſed in genere qualis ſit dæmonum natura deſpicias. Quod & paulo poſt fiet à nobis. Nunc ad te redi, conceptamque illam penitus opinione excute, ut tibi hæc ſint velut ſacra quædam ſequentis diſſertationis primordia. Deos nimirum virtutem vitiumque hominibus non aliter quam in ſtadio athletis tribuiſſe. Hoc quidem, ut flagitioſæ mentis indoliſque mercedem: illam probæ contra erectæque præmium. Hi ſunt quibus divina aſſiſtit natura, quorum vitam promovet, quos manu ſua protegit, & defendit. Alios namque ominibus, alios auguriis, hos inſomniis,

---

tumabant per Dæmonas cuncta denunciata & Magorum varia miracula, omneſque præſagiorum ſpecies regi, *ut ait* Apuleius *de Deo Socr. p.* 45. *ubi plura hanc in rem. Adi præterea* Platonem *in Sympoſ. p.* 327. G.
* *Repone ex Manuſcripto* μεταλαβεῖν. [21] *Cum* H. Stephano *lege* ἐξαθυεῖ, *quod verbum eſt* ἀμετάβατον *& ſignificat*, ἀθυμίαν ἔχει. *Sic Diſſ. VI. p.* 68. Ὁ μὲν ἐν προξει ἐξαθυμῶν. [22] MS. *opportunè habet* περὶ Σωκράτους ἀμφισβητεῖν. [23] H. St. *rectè conjecit* ἐρρωμένως.

σώζει, τὸν δὲ οἰωνοῖς, τὸν δὲ ὀνείρασι, τὸν δὲ φωναῖς, τὸν δὲ θυσίαις· ἀσθενὴς γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ πρὸς πάντα ἐξικνεῖσθαι τοῖς λογισμοῖς, ἅτε περιβεβλημένη ἐν τῷ [24] δευτέρῳ βίῳ πολλὴν καὶ σκοτεινὴν ἀχλὺν, καὶ ἐν πολλῷ ψόφῳ καὶ θορύβῳ τῶν δεῦρο κακῶν διατρίβουσα, καὶ ταραττομένη ὑπ' αὐτῶν· τίς γὰρ οὕτω ταχὺς καὶ ἀσφαλὴς ὁδοιπόρων, ὡς μὴ ἐντυχεῖν βαδίζων χαράδρᾳ ἀφανεῖ, ἢ χάρακι ἀδήλῳ, ἢ κρημνῷ, ἢ τάφρῳ; τίς δὲ οὕτω κυβερνήτης ἀγαθὸς καὶ εὔστοχος, ὡς ἀπείρατος διελθεῖν κλύδωνος καὶ ζάλης, καὶ πνευμάτων ἐμβολῆς, καὶ ἀέρος τεταραγμένου; τίς δὲ οὕτως ἰατρὸς τεχνικὸς, ὡς μὴ ἐπιταραχθῆναι ἀφανεῖ καὶ ἀνελπίστῳ νοσήματι, ἄλλου ἄλλοθεν ὑποφυομένου καὶ ὑποτεμνομένου τοὺς τῆς τέχνης λόγους; τίς δὲ ἀνὴρ οὕτως ἀγαθὸς ὡς διελθεῖν βίον ἀπταίστως καὶ ἀσφαλῶς, ὡς σῶμα νοσερὸν, ὡς πλοῦν ἄδηλον, ὡς ὁδὸν διεσκαμμένην, καὶ μὴ δεηθῆναι, ἐν τούτοις κυβερνήτου καὶ ἰατροῦ καὶ χειραγωγοῦ θεοῦ; καλὸν μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ καὶ εὐπορώτατον καὶ δραστικώτατον, ἀλλὰ ἀνακέκραται ὕλῃ πονηρᾷ καὶ ἀσαφεῖ καὶ μεστῇ πολλοῦ τοῦ ἀδήλου, ἣν δὲ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τύχην, χρῆμα τυφλὸν καὶ ἀστάθμητον· ἀντιφιλοτιμεῖται δὲ τῇ ἀρετῇ καὶ ἀντιστατεῖ καὶ ἀνταγωνίζεται, καὶ πολλάκις [25] αὐτὴν ἀντιταράττει· ὡς νέφη ἐν αἰθέρι [26] ὑποδραμόντα τὴν ἡλίου ἀκτῖνα, ἀπέκρυψεν αὐτοῦ τὸ φῶς, καὶ ἔστι μὲν καὶ τότε ἥλιος καλὸς, ἀλλὰ ἡμῖν ἄδηλος· οὕτω καὶ ἀρετὴν ὑποτέμνεται τύχης ἐμβολή· καὶ καλὴ μὲν ἡ ἀρετὴ τά γε ἄλλα, ἐμπεσοῦσα δὲ εἰς νεφέλην ἄδηλον, ἐπισκιάζεται καὶ διαλειχζεται. Ἔνθα δεῖ αὐτῇ θεοῦ συλλήπτορος καὶ συναγωνιστοῦ καὶ παραστάτου. [27] Θεὸς μὲν οὖν αὐτὸς κατὰ χώραν ἱδρυμένος, οἰκονομεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἐν οὐρανῷ τάξιν· εἰσὶ δὲ αὐτῷ φύσεις ἀθάνατοι, [28] οἱ καλούμενοι ἀθάνατοι δεύτεροι, ἐν μεθορίῳ γῆς καὶ οὐρανοῦ τεταγμένοι· θεοῦ μὲν ἀσθενέστεροι, ἀνθρώπου δὲ ἰσχυρότεροι· θεῶν μὲν ὑπηρέται, ἀνθρώπων δὲ ἐπιστάται· θεῶν μὲν πλησιαίτατοι, ἀνθρώπων δὲ ἐπι-

---

[24] *Hanc vitam vocat* δευτέραν, *quia Platonici Pythagoram ſecuti cenſebant animas extitiſſe priuſquam iu corpora demitterentur. Commenti ſunt eam opinionem, ut animæ immortalitatem defenderent : Nam* non putavêrunt alitèr fieri poſſe, ut ſuperſint animæ poſt corpora, niſi videantur fuiſſe ante corpora. Lactant. *lib. III. c.* 18. [25] *Eventus minùs commodi virum virtuti addictiſſimum ad tempus quidem turbare poſſunt, ſed non tanta eſt eorum vis ut eum prorsùs labefactare queant. Veriſſimè canit* Juvenalis *Satir. X. v.* 363.

——————— Semita certè
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia : Nos te,
Nos facimus, fortuna, Deam, cœloque locamus.

[26] H. St. *legit* ὑποδραμόντα, *vel* ὑποδύντα. [27] *Dei immenſitatem tollit* noſter, *dum eum loco circumſcriptum nobis exhibeat : & ſanè nonnulli Chriſtiani Numen Opt. Max. non* eſſentiâ *ſed tantum* potentiâ *ubi-*

μελέστατοι·

hos monitis, hos ſacrificiis conſervat. Fieri enim non poteſt, ut humana mens, quæ eſt ejus imbecillitas, præſertim cum ſecunda hac vita, denſiſſima in caligine, multoque & aſſiduo præſentium malorum in tumultu verſetur ac ſtrepitu, à quibus perturbari eam neceſſe eſt, rationis vi omnia aſſequatur. Quis enim tam aut expeditus aut providus viator, ut non inter eundum vel in cæcam foveam, aut occultum palum, aut præcipitium incidat aliquod, aut ſcrobem? Aut quis tam peritus providuſque gubernator, ut mare ſine fluctibus aut procellis, ſine ventorum impetu, ſine ulla perturbatione aëris poſſit tranſmittere? Quis tam in arte ſua verſatus medicus, qui non interdum occulto aliquo inſperatoque perturbari poſſit modo? ſi præſertim plures, aliuſque aliunde accedat, qui omnes diſciplinæ evertat regulas. Aut quis vir tam bonus, qui inoffenſo pede nulloque lapſu vitam poſſit percurrere (cum præſertim non minus difficultatis habeat, quam corpus ægrum, navigatio incerta, via plurimis in locis ſuffoſſa) ut non in his gubernatore, & medico, & manuductore opus habeat Deo? Præclara res eſt, fateor, per ſe virtus, paratuque facillima, & in actionibus humanis efficaciſſima, verùm in materie improba, incerta, plurimæ ambiguitatis pleniſſima verſatur, quam Fortunam dicunt homines, re cæca, minimeque ſibi æquali. Hæc cum virtute congreditur, virtuti reſiſtit, cum virtute pugnat, ſæpiuſque illam ex adverſo interveniens perturbat, non aliter quam cum nebulæ in aëre radios ſolares occupant, ejuſque nobis lumen eripiunt; manet quidem ſol non minus quam ante fuit pulcher, nobis tamen non apparet. Eodem modo virtutem intercipit fortunæ interventus. Nec enim propterea minus per ſe pulchra eſt virtus, ſed tanquam cæca nebula, caligine obducitur obſtruiturque. At tum potiſſimum adjutorem Deum ſociumque certaminis ac defenſorem requirit. Jam certum eſt, eodem in loco manere Deum, dum cœlum regit, omniaque in eo ordinat ac diſponit. Ergo immortales quaſdam habet potentias, quas ſecundos immortales vocant, in medio terræ cœlique conſtitutas. Hi minus potentes ſunt quam Dii, magis quam homines, Deorum miniſtri, hominum præſides, Diis proximi, hominum

que præſens eſſe ſunt arbitrati: Verum, at opinor, rectè auctor Quæſt. & Reſponſ. ad Orthod. reſp. XI. Θεὸς, *inquit,* περιέχει τῇ δυνάμει τὸ πᾶν, μείζων τοῦ παντὸς ὥσπερ τῇ οὐσίᾳ, οὕτω καὶ τῇ ἀξίᾳ. *Cur tamen in cœlo eſſe dicatur potius quàm alibi docet* H. Grotius *ad* Matthæi *V. 16.* [28] *Dæmonas dicit, qui ſecundum* Platonem *erant* ἐν μεθορίῳ οὐρανοῦ καὶ γῆς τεταγμένοι, *hoc eſt, in aere.* Mediorum Divorum iſta ſortitio eſt, qui in aeris plagis terræ conterminis nec minus confinibus cœlo perinde verſantur, *ut loquitur* Apul. *de Deo Socr. p. 46. Idem etiam docet* Hierocles *in ſecundum Aur. Carm.*

μελέσαντι· [29] ἢ γὰρ ἂν τῷ διὰ μέσου πολλῷ τὸ θνητὸν πρὸς τὸ ἀθάνατον διετειχίσθη τῆς ἐσχάτης ἐπόψεώς τε καὶ ὁμιλίας, ὅτε μὴ τῆς δαιμονίου ταύτης φύσεως, οἷον ἁρμονίας, κατὰ τὴν πρὸς ἑκάτερον συγγένειαν καταλαβούσης δεσμὸς συνέδησε τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν πρὸς τὸ θεῖον κάλλος· καθάπερ, οἶμαι, τὸ βαρβαρικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ διήρηται φωνῆς συνέσει· ἀλλὰ τὸ τῶν ἑρμηνέων γένος τὰς παρ' ἑκατέρου φωνὰς ὑποδεχόμενον καὶ διαπορθμεῦον πρὸς ἑκατέρους, συνῆψεν αὐτῶν καὶ συνεκέρασε τὰς ὁμιλίας· οὕτω δ' αὖ καὶ τὸ δαιμόνων γένος ἐπίμικτον νοεῖται θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἀνθρώποις φανταζόμενον καὶ προσφθεγγόμενον, καὶ εἰλέμενον ἐν μέσῃ θνητῇ φύσει, καὶ [30] ἀπωφελεῖν ὅσα ἀνάγκη [31] δεῖσθαι τὸ θνητὸν γένος. Πολλὴ δὲ ἡ δαιμόνων ἀγέλη·

[32] Τρὶς γὰρ μύριοι εἰσὶν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
Ἀθάνατοι, Ζηνὸς πρόπολοι·

Οἱ μὲν, ἰατροὶ, νοσημάτων· οἱ δὲ, τῶν ἀπόρων σύμβουλοι· οἱ δὲ, τῶν ἀφανῶν ἄγγελοι· οἱ δὲ, τέχνης συνεργάται· οἱ δὲ, ὁδοῦ συνέμποροι· οἱ μὲν, ἀστικοὶ, οἱ δὲ, ἀγροικικοί· οἱ μὲν, θαλάττιοι, οἱ δὲ, ἠπειρωτικοί· εἴληχε δὲ ἄλλος ἄλλην ἑστίαν σώματος· ὁ μὲν, Σωκράτην, ὁ δὲ, Πλάτωνα, ὁ δὲ, Πυθαγόραν, ὁ δὲ, Ζήνωνα, ὁ δὲ, Διογένην· ὁ μὲν, φοβερὸς, ὁ δὲ, φιλάνθρωπος· ὁ μὲν πολιτικὸς, ὁ δὲ τακτικός· ὅσαι φύσεις ἀνδρῶν, τοσαῦται καὶ δαιμόνων,

[33] Καί τε θεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι,
Παντοῖοι τελέθοντες, ἐπιστρωφῶσι πόληας.

[34] Ἐὰν δέ τινα μοχθηρὰν δείξῃς ψυχὴν, ἀνέστιος αὕτη καὶ ἀνεπιστάτητος.

---

[29] Plato in Sympoſ. p. 327. F. Πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξύ ἐστι θεοῦ τε καὶ θνητοῦ ——— Ἐν μέσῳ δὲ ὂν ἀμφοτέρων, συμπληροῖ, ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὑτῷ ξυνδεδέσθαι. ——— Θεὸς ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται, ἀλλὰ διὰ τούτου πᾶσά ἐστιν ἡ ὁμιλία καὶ διάλεκτος θεοῖς πρὸς ἀνθρώπους. Sed & hanc rem fuſe exequitur noſter Diſſ. XXVII. & ex eâ probare nititur prorſus neceſſum eſſe ut exiſtant Dæmones. [30] Dæmonas illos qui ſunt internuncii apud Deos & homines nullo maleficio genus humanum afficere docet Porphyrius περὶ ἀποχ. ἐμψ. Τούτους γὰρ ἀδύνατόν ἐστι καὶ τὰς ὠφελείας ἐκπορίζειν καὶ πάλιν αὖ βλάβης ἐν τοῖς αὐτοῖς αἰτίας γίγνεσθαι. lib. II. §. 38. [31] MS. Rectè habet δεῖσθαι τῶν θεῶν τὸ θνητὸν γένος. [32] Heſiodi ſunt verſus Op. & Dier. v.

Ἐπι

curatores diligentiſſimi. Maximo namque intervallo mortale ab immortali, & aſpectu rerum cœleſtium, & conſuetudine diſcluderetur, niſi eorum, quos dæmonas dicimus, interveniret natura, quæ vinculi inſtar, ea quam utraque habet cognatione, non aliter quam in harmonia quadam imbecillitatem humanam cum pulchritudine conjungeret divina. Non aliter arbitror, quam Barbaros videmus ignoratione linguæ à Græcis ſeparatos eſſe: cui rei ſubveniunt interpretes, qui utrinque verba accepta utriſque deferunt, atque eo modo conſuetudine eos conjungunt miſcentque inter ſe, & commerciis. Ita ii, quos dixere dæmonas, inter Deos ſunt homineſque. Hi ſunt qui mortalibus ſeſe offerunt, mortales affantur: qui media in natura hominum verſantur abundeque quicquid humanum deſiderat genus, ſolent præſtare. Magnus eorum eſt numerus.

Ter ſunt mille etenim per terræ uberrima regna,
Gens immortalis, famuli Jovis.

Horum alii morbis medentur, alii in rebus ambiguis conſilium dant, alii occulta nunciant, alii in exercendis auxilio ſunt artibus; alii iterum ſunt comites. Rurſus alii urbani, alii ſunt ruſtici: alii ſunt marini, alli ſunt terreſtres. Alius rurſus aliud corpus habitat. Hic Socratem, ille Platonem, ille Pythagoram. Zenonem ille, ille Diogenem. Hic terribilis, ille hominum amantiſſimus, hic civilis, ille militaris. Quot denique hominum ſunt ingenia; tot & dæmonum ſunt genera:

Namque Dei ſimiles peregrinis ſæpè colonis,
Quolibet induti percurrunt corpore terras.

At verò ſi animam mihi oſtenderis impiam, ſcias illam neque incolam, neque vitæ ſuæ habere præſidem.

252. *Sed eſt aliqua lectionis varietas.* 33 *Odyſſ.* P. *v.* 485. *Varias Deorum peregrinantium fabulas ex hiſtoriis Angelorum viros bonos inviſentium, quæ in S. S. narrantur, ortas eſſe obſervavit V. Cl.* Joan. Clericus *ad Geneſ. XVIII.* 1. *& in Diſſ. de Everſ. Sodom.* §. *VII.* 34 *Sunt tamen qui putârunt nos*, cum naſcimur, duos ſortiri genios: unus eſt qui hortatur ad bona, alter qui depravat ad mala. Servius *ad Virgil. Æn. VI. v.* 743. *Alii verò, ut Menander, bonum tantùm genium cuilibet aſſignari putârunt.* *Vid.* Plutarchum περὶ ἀθυμίας *p.* 474. *B. qui alteram ſententiam tuetur. Obitèr notabo* H. Grotium *ad* Matt. *XVIII.* 10. *probâſſe, Geniorum notitiam ab Hebræis ad Ethnicos perveniſſe.*

Ἔτι περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου.

ΛΟΓΟΣ ΚΖʹ.

ΦΕ΄ρε, ἐρώμεθα τὸ δαιμόνιον (φιλάνθρωπον γάρ, καὶ εἰωθὸς ἀποκρίνεσθαι διὰ σωμάτων ἀνθρωπίνων, ὡς [1] ἡ Ἰσμηνίου τέχνη διὰ τῶν αὐλῶν) ἐρώμεθα δὲ ὧδέ πως, κατὰ τὸν τοῦ Ὁμήρου Ὀδυσσέα,

[2] ———Θεός νύ τοι ἢ βροτός ἐσσι. καί,
Εἰ μέν τις θεός ἐσσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
Οὐδὲν δεῖ λόγων· ἴσμεν γὰρ τὰ σά·
[3] Εἰ δέ τις ἐσσὶ βροτῶν τοὶ ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσιν·

Ἆρα τοιοῦτον χρῆμα, οἷον ὁμοπαθές τε εἶναι ἡμῖν καὶ ὁμόφωνον, καὶ ὁμογλωσσὲς καὶ σύγχρονον, ἢ κατὰ τὴν δίαιταν ἐφέστιον τῇ γῇ, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν κρεῖττον αὐτῆς; οὐ γὰρ σάρκες αἱ δαιμόνων φύσεις, (ἀποκειτέον γάρ τοι ὑπὲρ αὐτῶν· κινδυνεύει γάρ) οὐδὲ ὀστᾶ, οὐδὲ αἷμα, οὐδὲ ἄλλο τι σκεδαστόν, ἢ λυόμενον, ἢ τηκόμενον, ἢ διαρρέον. Ἀλλὰ τί μήν; οὑτωσὶ πρῶτον θεασώμεθα τὸ ἀναγκαῖον τῆς δαιμόνων οὐσίας. Τὸ ἀπαθὲς τῷ ἐμπαθεῖ ἐναντίον, καὶ τὸ θνητὸν τῷ ἀθανάτῳ, καὶ τὸ ἄλογον τῷ λογικῷ, καὶ τὸ ἀναίσθητον τῷ αἰσθητικῷ, καὶ τὸ ἔμψυχον τῷ ἀψύχῳ· πᾶν τοίνυν τὸ τὴν ψυχὴν ἔχον, ἐξ ἑκατέρων συγκεκραμένον· ἢ γὰρ ἀπαθές, τὸ ἀθάνατον, ἢ ἀθάνατον τὸ ἐμπαθές, ἢ ἐμπαθὲς θνητόν, ἢ ἄλογον αἰσθητικόν, ἢ ἔμψυχον ἀπαθές· καὶ διὰ τούτων ὁδεύει ἡ φύσις κατὰ βραχύ, ἀπὸ τῶν τιμιωτάτων ἐπὶ τὰ ἀτιμότατα καταβαίνουσα ἑξῆς, ἐὰν δέ τι τούτων ἐξέλῃς, διέκοψας τὴν φύσιν· ὥσπερ ἐν ἁρμονίᾳ φθόγγων, τὴν πρὸς τὰ ἄκρα ὁμολογίαν ἡ μέση ποιεῖ· ἀπὸ γὰρ τοῦ ὀξυτάτου φθόγγου ἐπὶ τὸν βαρύτατον ταῖς διὰ μέσου φωναῖς ἐπερειδομένην τὴν μεταβολὴν ἐμμελῆ ποιεῖ καὶ τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ χειρουργίᾳ. [4] Τοῦτο τοίνυν νόμιζε γίνεσθαι καὶ ἐν τῇ φύσει, ὅπερ ἐν ἁρμονίᾳ τελεωτάτῃ· καὶ τίθεσο θεὸν μέν, κατὰ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον· δαίμονα δέ, κατὰ τὸ ἀθάνατον καὶ ἐμπαθές· ἄνθρωπον δέ, κατὰ τὸ ἐμπαθὲς καὶ θνητόν· θηρίον δέ, κατὰ τὸ ἄλογον καὶ αἰσθητικόν· φυτὸν δέ, κατὰ τὸ ἔμψυχον καὶ ἀπαθές. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἡμῖν, τὸ νῦν ἔχον, κα-

---

[1] *Iſmenias Thebanus, celebris erat tibicen, cujus meminère Ælian. V. H. IV. 16. aliique, quorum nomina ſuppeditabit* Ægid. Menagius *Comment. in* Diog. Laërt. *Cratet. lib. IV. p.* 104. [2] *Odyſſ. Z. v.* 149. [3] *Ibid. v.* 153. [4] *Platonicis viſum eſt, Dæmonas eſſe tanquam vinculum, quo reſoluto, naturæ harmonia tolleretur, omneque Deorum cum ho-*

τὰ

Iterum quis ſit Deus Socratis.

DISSERT. XXVII.

AGedum quæramus ex hoc Deo (mire enim amat homines, ſoletque per eorum reſpondere corpora, ſicut per tibias Iſmenias.) Quæramus autem cum Homerico Ulyſſe hoc modo.

----An Deus es, mortali an ſemine natus? Et,
Nam ſi fortè Deus magno qui vivit Olympo,

Nihil reſponſo opus eſt: naturam tuam novimus.

Sin mage mortalis, quem terra amplectitur alma:

Utrum talis es, ut eiſdem qui nos affectionibus ſis obnoxius: voce eadem utaris, ſicut nos naſcaris & intereas. An verò terrena omni major ſubſtantia, terram ſolummodo incolas. Cave, ex carne, oſſibuſque, & ſanguine dæmonum naturam (jubent enim pro ſe ut reſpondeam) aut alio quovis, quod diſtrahi, diſſolvi, liqueſcere poſſit, aut diffluere, conſtare exiſtimes. Ex quo igitur? Ante omnia neceſſitatem naturæ eorum hoc pacto videamus. Pugnat inter ſe primo impatibile & patibile, immortale & mortale: cum rationali irrationale, cum inſenſibili ſenſibile, cum inanimo animatum. Jam omne quod eſt animatum, ex duobus illis eſt conflatum. Aut enim impatibile eſt & immortale, aut patibile & immortale, aut irrationale & ſenſibile, aut impatibile & animatum. Atque his quidem gradibus à præſtantiſſimis ad infima paulatim pervenit natura, ordineque deſcendit. Quod ſi quid ex his omnibus tollas, jam naturam mutilas. Sicut in vocum harmonia fieri videmus, ubi ut extremæ inter ſe conveniant, efficit media. Cùm enim ea quæ inter acutiſſimum eſt graviſſimumque tonum differentia, mediis innitatur vocibus, fit ut aptè idoneéque, & ut ars poſtulat, tam quod ad auditum, quam quod ad motum qui à manu eſt artificis, procedat illa mutatio. Quod in harmonia fit perfectiſſima, in natura quoque fieri exiſtima. Quare ſingula conſtitue hoc modo. Deum immortalem eſſe & impatibilem, dæmonem immortalem eſſe, ſed patibilem, hominem mortalem eſſe & patibilem, beſtiam irrationalem, ſed ſenſu præditam, plantam animatam eſſe & patibilem. Et reli-

minibus evaneſceret commercium. Vid. Diſſ. XXVI. p. 274. & ad eum locum notata Hoc etiam argumentum fuſè perſequitur Apuleius de *Deo Socr. p. 44. & ſeqq.*

τὰ χωρία ἔξω· ἐπὶ δὲ * τῆς δαιμονίου φύσεως ἐπισκοπώμεθα, ἣν φαμὲν μεσότητα εἶναι πρὸς ἄνθρωπον καὶ θεόν· ἴδωμεν εἴ πη δυνατὸν ἐξελέσθαι αὐτὴν καὶ διασῶσαι τὰ ἄκρα. [3] Ἆρ' οὖν ὁ θεὸς ἀθάνατον μὲν, ἐμπαθὲς δέ· οὐδαμῶς· ἀλλ' ἀθάνατον μὲν, ἀπαθὲς δέ. Τί δὲ ἄνθρωπος, θνητὸν μὲν, ἀπαθὲς δέ; οὐδὲ τοῦτο· ἀλλὰ θνητὸν μὲν, οὐ μὴν ἀπαθές. Ποῦ τοίνυν ἡμῖν οἰχήσεται τὸ ἀθάνατον ὁμοῦ καὶ ἐμπαθές; δεῖ γὰρ συστῆναι ἐξ ἀμφοῖν οὐσίαν κοινὴν, κρείττονα μὲν ἀνθρώπου, θεοῦ δὲ ἐλάττονα, εἰ μέλλει ἔσεσθαι τῶν ἄκρων πρὸς ἄλληλα ἀναλογία· δύο γὰρ πραγμάτων κεχωρισμένων τῇ φύσει, χωρισθήσεται καὶ ἡ ἐπιμιξία παντάπασιν, ἐὰν μή τις κοινὸς ὅρος ἀμφότερα ὑποδέξηται. Οἷον τὸ τοιόνδε λέγω. Καλοῦμέν τι πῦρ ξηρόν τε καὶ θερμόν· ἐναντίον δὲ θερμῷ μὲν ψυχρὸν, ξηρῷ δὲ ὑγρόν. [5] Ἀδύνατον δὲ μεταβάλλειν πῦρ εἰς ὕδωρ καὶ ὕδωρ εἰς πῦρ· οὔτε γὰρ ψυχρὸν εἰς θερμότητα, οὔτε ξηρὸν εἰς ὑγρότητα μεταβάλλοι ἄν· οὕτω δὴ τὸν τούτων πόλεμον μετεχειρίσατο ἡ φύσις, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὥσπερ ἐκεχειροφόρον τὸν ἀέρα, ὃς λαβὼν παρὰ μὲν τοῦ πυρὸς, τὴν θερμότητα, παρὰ δὲ τοῦ ὕδατος τὴν ὑγρότητα, συνεκέρασεν αὐτῶν καὶ συνῆψε τὰς ὁμιλίας, καὶ γίνεται μεταβολὴ καὶ πρόσβασις, ἀπὸ μὲν τοῦ πυρὸς εἰς ἀέρα, κατὰ θερμότητα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀέρος εἰς ὕδωρ, κατὰ ὑγρότητα. Πάλιν αὖ ἀὴρ, θερμόν τε καὶ ὑγρὸν, γῆ δὲ, ψυχρόν τε καὶ ξηρόν· ἐναντίον δὲ ξηρότης μὲν ὑγρότητι, ψυχρότης δὲ θερμότητι· οὐκ ἂν οὖν μετέβαλέ ποτε ἀὴρ εἰς γῆν, ὅτι μὴ τῆς φύσεως καὶ τούτοις δούσης τὴν τοῦ ὕδατος οὐσίαν, διαιτῶσάν τε αὐτὰ καὶ ξυνάγουσαν, παρὰ μὲν ἀέρος λαβοῦσαν τὴν ὑγρότητα, παρὰ δὲ γῆς, τὴν ψυχρότητα. Σκόπει δὴ τὸ πᾶν οὕτως συγκεφαλαιωσάμενος βραχεῖ λόγῳ· ἐπειδὴ ἕκαστον τούτων ἐκ δύο συνέστηκε φύσεων ἐναντίων, ὧν ἀεὶ τὴν ἑτέραν ἀφαιρῶν μοῖραν, [6] προστιθεὶς ἔπειτα τῇ ἑτέρᾳ, καθ' ἥμισυ μὲν χωρίζεις ἑκατέρου ἑκάτερον, καθ' ἥμισυ δὲ συνάπτεις ἑκατέρῳ ἑκάτερον. Τοῦτον τὸν τρόπον τὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἄμικτα ὄντα, κοινωνεῖ ὅμως καὶ ἀνακιρνᾶται· καὶ πῦρ ἀέρι κατὰ θερμότητα, καὶ ἀὴρ ὕδατι κατὰ ὑγρότητα, καὶ ὕδωρ γῇ κατὰ ψυχρότητα, καὶ γῆ πυρὶ κατὰ ξηρότητα· [7] οὕτω κἀνταῦθα κοινωνεῖ θεὸς μὲν δαίμονι κατὰ τὸ ἀθάνατον, δαίμων δὲ ἀνθρώπῳ, κατὰ τὸ ἐμπαθές·

---

* Sub voce δαιμονίων totum medium λογικῶν ζῴων genus complectitur Maximus: alii tamen tres earum ſpecies memorârunt, easque diverſis nominibus inſignivêre. Hierocles. Πολλάκις δὲ καὶ ταῖς τρισὶν ἐπωνυμίαις χρώμενοι, τὸ πλάτος τοῦ μέσου γένους εἰς τρία τεμνόμενον, καὶ τὸ μὲν προσεχὲς τοῖς οὐρανίοις καλοῦμεν ΑΓΓΕ'ΛΟΥΣ· τὸ δὲ τοῖς ἐπιγείοις συναπτόμενον, ΗΡΩ'ΑΣ, τὸ δὲ ἐξ ἴσου τῶν ἄκρων ἀμφοτέρων ἀπέχον, ΔΑΙ'ΜΟΝΑΣ, ὥσπερ πολλαχοῦ ποιεῖ Πλάτων. In ſecundum Aur. Carm. p. 41. [5] Reſpicit

qua quidem nunc prætermittemus : nec aliud quam dæmonum conſiderabimus naturam, quam medium quid inter Deum hominesque eſſe, diximus. Ac primum an ſublata ea, utrinque poſſint conſiſtere extrema? an igitur Deum immortalem dicemus eſſe, ſed patibilem? Minimè: verùm immortale quid, & quod à paſſione ſit remotum. Jam quid de homine? mortale quid, nec paſſioni obnoxium? Ne hoc quidem: ſed mortale & tamen patibile. Ubi igitur relinquemus illud quod immortale diximus & patibile? Neceſſe eſt enim ex utroque conſtitui ſubſtantiam, quæ ut homine ſuperior, ita inferior ſit Deo, ſi extrema convenire inter ſe velis. Inter duo enim quæ natura ſeparata ſunt, omnis quæ inter utrumque eſt, ſeparabitur communio, niſi communis aliquis utrumque jungat terminus. Exempli gratia. Ignem dicimus calidum & ſiccum eſſe. Pugnat calidum cum frigido, humidum cum ſicco. Fieri ergo non poteſt ut in aquam convertatur ignis, & in ignem aqua. Nec enim frigidum in calidum, nec ſiccum convertetur in humidum. Hanc pugnam ita conciliare conata eſt natura, ut pro ſequeſtro illis daret aërem, qui accepto ab igne calido, ab aqua humido, conjunxit ea inter ſe & ſociavit. Fitque mutatio & tranſitus ab igne in aërem, ipſo calido, ab aëre in aquam ipſo humido. Rurſus calidum quid humidumque aër, frigidum & ſiccum eſt terra. Pugnat cum humiditate ſiccitas, cum caliditate frigiditas. Nunquam ergo nec in terram aër converſus eſſet, niſi & illis natura humidum dediſſet, quod utriuſque litem dirimit, utrumque conjungit: dum humiditatem ab aere, frigiditatem accipit à terra. Jam ut ſummatim omnia tibi breviter proponam : Cum ſingula horum ex contrariis conſtent facultatibus, quarum ſemper alteram ſi demas partem, addaſque alteri, partim alterum ſeparas ab altero, partim alterum cum altero conjungis : hoc modo quæ pugnabant inter ſe, nec conjungi poterant, communicant tamen & miſcentur, ignis aëri caliditate ſua, aer aquæ humiditate ſua, aqua terræ, frigiditate ſua, terra igni, ſiccitate ſua. Sic in eo de quo agimus, Deus cum dæmone commune habet, quod ſit immortalis, dæmon cum homine, quod patibilis, homo cum bellua, quod ſenſibilis, beſtia cum

ad opinionem Heracliti, ſecundùm quam fieri non poteſt, ut ignis in aquam, aut aqua in ignem mutetur : ſed ut docuit Marcus Antoninus *lib. IV.* §. 46. Γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ καὶ ἔμπαλιν. *Vid. & noſtrum Diſſ. XXV. p.* 260. [6] *Elegantior eſt lectio, quam exhibet* MS. Πρεσβεῖς τῶν ἴσοντα τῇ ἐνέργ. [7] *Eundem ſenſum facunde effert* Apuleius. Sunt enim (*Dæmones*) inter nos ac Deos, ut loco regionis, ità ingenio mentis interſiti: habentes communem cum ſuperis immortalitatem, cum inferis paſſionem : Nam, proinde ut nos, pati poſſunt omnia animarum placamenta vel incitamenta. *De Deo Socr. p.* 48. *ed.* Elmenhorſt.

ἄνθρωπος δὲ θνητῷ, κατὰ τὸ αἰσθητικὸν, θνητὸν δὲ φυτῷ, κατὰ τὸ ἔμψυχον. Εἰ δὲ βούλει, καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ σώματος θέασαι, ὡς οὐδὲ ἐνταῦθα ἡ φύσις μεταπηδᾷ ἀθρόως, ἀλλὰ καὶ ταύτῃ μεσοτήτων τινῶν δεῖ πρὸς [8] τὴν χειραγωγίαν τῆς κράσεως τῶν σωμάτων· θρὶξ γάρ που καὶ ὄνυξ, ὀστοῦ μαλακώτερον, καὶ νεύρου ἀραιότερον, καὶ αἵματος ξηρότερον, καὶ σαρκὸς παχύτερον· συνελόντι δὲ εἰπεῖν, παντὶ χρήματι ἐν ᾧ τὸ ἡρμοσμένον καὶ τεταγμένον, μεσότητος δεῖ· ἐν φωναῖς, ἐν χρόαις, ἐν χυμοῖς, ἐν σώμασιν, ἐν ῥυθμοῖς, ἐν σχήμασιν, ἐν πάθεσιν, ἐν λόγοις. Εἶεν. Οὕτω τούτων ἐχόντων, [9] εἰ ὁ μὲν θεὸς ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος, ὁ δὲ ἄνθρωπος θνητός τε καὶ ἐμπαθὴς, ἀνάγκη τὸ διὰ μέσου τούτων, ἢ ἀπαθὲς θνητὸν εἶναι, ἢ ἀθάνατον ἐμπαθές· ὧν τὸ μὲν, ἀδύνατον, οὐ γὰρ ἂν ξυνέλθοι ποτὲ οὐδὲ ὁμολογήσαι τῷ θνητῷ τὸ ἀπαθές. Λείπεται δὴ, τὴν δαιμόνων φύσιν ἐμπαθῆ τε εἶναι καὶ ἀθάνατον, ἵνα τοῦ μὲν ἀθανάτου κοινωνῇ τῷ θεῷ, τοῦ δὲ ἐμπαθοῦς τῷ ἀνθρώπῳ. Πῶς οὖν καὶ ἐμπαθὲς καὶ ἀθάνατον τὸ δαιμόνιον γένος, ὥρα λέγειν, καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ ἀθανάτου. Τὸ φθειρόμενον πᾶν, ἢ διαλύεται, ἢ τήκεται, ἢ κόπτεται, ἢ ῥήγνυται, ἢ μεταβάλλει καὶ τρέπεται. Ἢ διαλύεται, ὡς πηλὸς ὑπὸ ὕδατος· ἢ ῥήγνυται, ὡς ὑπὸ ἀρότρου γῆ· ἢ τήκεται, ὡς ὑπὸ ἡλίου κηρός· ἢ κόπτεται, ὡς ὑπὸ σιδήρου φυτόν· ἢ μεταβάλλει καὶ τρέπεται, ὡς ὕδωρ εἰς ἀέρα, καὶ ἀὴρ ἐς πῦρ· δεῖ δὴ τὴν οὐσίαν τοῦ δαιμονίου, εἰ μέλλει ἔσεσθαι ἀθάνατος, μὴ διαλύεσθαι, μὴ σκεδάννυσθαι, [10] μὴ τρέπεσθαι, μὴ ῥήγνυσθαι καὶ μεταβάλλειν, μὴ κόπτεσθαι· εἰ γὰρ πείσεταί τι τούτων, ἀπολεῖ τὸ ἀθάνατον. [11] Πῶς δ' ἂν καὶ πάθοι, εἴπερ ἐστὶ τὸ δαιμόνιον αὐτὸ, ψυχὴ ἀποδυσαμένη τὸ σῶμα; εἰ γὰρ τῷ σώματι τῷ φύσει φθειρομένῳ παρέχει τὸ μὴ φθείρεσθαι ἡνίκ' ἂν αὐτῷ συνῇ· πολλοῦ γε δεῖ φθαρῆναι αὐτήν· ἐν γοῦν τῇ συστάσει τὸ μὲν σῶμα συνέχεται, ἡ δὲ ψυχὴ συνέχει· [12] εἰ δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἕτερόν τι συνέχει, ἀλλὰ μὴ αὐτὴ αὑτὴν, τί τοῦτο ἔσται, καὶ πῶς ἂν ἐπινοήσαι ψυχὴν ψυχῆς; ὅταν γὰρ ἄτερον ὑφ' ἑτέρου σώζηται συνεχόμενον, ἀνάγκη

---

[8] *Non abſurdè quis conjecerit* C. Paccium *in Codice Florentino inveniſſe* τὴν χειρουργίαν, *habet enim*, quibus corporum FABRICAM permiſtionemque contexat. [9] *Platonici quidem putant Deum eſſe* ἀπαθῆ, *eaque eſt recepta Theologorum ſententia:* Lactantius *tamen per totum librum de* irâ Dei *Numen Opt. Max. exhibet paſſionum non immune, & contraria ſentientes Epicureos & Stoicos acriter reprehendit. Vid. capp. IV. & V.* [10] *Luxationem hic notavit* Heinſ. *qui rectè monuit ſcribendum*, μὴ ῥήγνυσθαι, μὴ τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλειν. *Hoc ex ſuperioribus patet, ubi vocibus* τρέπεσθαι *&* μεταβάλλειν, *tanquam Synonymis uſus eſt noſter.* [11] Heinſius *corrigit*, πῶς ἂν καὶ θάνοι, *& hanc emendationem planè neceſſariam arbitratur, quia totâ diſſertatione id agit noſter, ut probet,* ὅτι ἐμπαθὲς

πυ

planta, quod ſit animata. Si vis, & corporis noſtri diſpoſitionem intuere, videbis ne hic ſtatim tranſilire naturam, verum medio quodam eſſe opus, quo temperiem abſolvat corporum. Capillus namque & unguis oſſe mollior, nervo tenuior, ſanguine ſiccior, carne eſt aſperior. Et ut breviter dicam, quicquid aptè compoſitum ordinatumque eſt, medium requirit: voces, colores, ſucci, corpora, rhythmi, figuræ, affectiones, ſermoneſque. Eſto. Si ex his quæ diximus conſtat & immortalem eſſe Deum & impatibilem, hominem, & mortalem & patibilem; ſequitur quod inter duo hæc interjectum eſt, aut impatibile & mortale, aut immortale eſſe & patibile. Quorum alterum fieri non poteſt (nec enim convenire queat aut congruere mortale & impatibile) reſtat ergo dæmonum naturam & patibilem eſſe & immortalem: ut alterum cum homine, alterum cum Deo habeat commune, cum hoc quod eſt immortalis, cum illis autem, quod ſit paſſionibus obnoxia. Reſtat, ut quo pacto ſit patibile genus dæmonum, & tamen immortale, oſtendamus. Ac primum de immortalitate ejus. Quodcunque corrumpitur, aut diſſolvitur, aut liqueſcit, aut ſcinditur, aut frangitur, aut mutatur & convertitur. Aut diſſolvitur, ut lutum ab aqua, aut frangitur, ut ab aratro terra, aut liqueſcit, ut à ſole cera, aut ſcinditur, ut planta à ferro, aut mutatur convertiturque ut aqua in aërem, aër in ignem. Requiritur ergo ad naturam dæmonis, ſi immortalis ſit, ut nec diſſolvi, nec diſſipari, nec converti aut mutari, nec frangi poſſit aut ſcindi. Si enim horum aliquid ſubeat, quid obſtabit, quo minus immortalis eſſe deſinat? Quomodo autem mori poſſit, cùm anima quæ corpus ſemel exuit, ſit dæmon? Quod ſi anima corpus, quod natura ſua corrumpitur, à corruptione tutum præſtat, quamdiu ſimul vivunt, abſit ut corrumpi poſſit ipſa. In utriuſque autem ſocietate continetur corpus, continet anima. Quod ſi aliud animam continet non ſe ipſa, quid hoc erit, aut quis animam excogitabit animæ? Quoties enim alterum ita continetur ab altero ut ſimul conſervetur, neceſſe eſt hanc, ut ita dicam, deſinere continentiam,

---

τὸ δαιμόνιον. Sed retinenda eſt lectio vulgata; non enim de paſſionibus, quales ſunt ira & amor, hic loquitur Maximus, *verum de corporum naturâ, quæ facit, ut diſſolvi, liqueſcere, ſcindi, frangi, aut mutari poſſint: Hæ ſanè affectiones, ſecundùm Platonicos, in animas corpore exutas non cadunt, utpote quas immateriales cenſebant. Adi* Alcinoum *c. XXV.*

[12] *Licèt paucis dubium videatur, quin anima ſit ἀσώματος, adeoque ἑαυτὴν συνέχει, tamen fatendum eſt, eos qui in contrariâ ſunt hæreſi, huic argumento non ægrè ſatisfacturos. Quid enim obſtat, quò minùs Numen animam, etiamſi ſit materialis, contineat, ſuâque voluntate faciat, ut non diſſolvatur, corpore, quod ſub oculos cadit, putrefacto? Certè ità ſenſit* Tertullianus. *Vid. librum de animâ c VII. & ſeqq. Platonicorum etiam argumenta, quibus probare ſatagunt animam eſſe incorpoream ejuſdem operis c. VI. ad examen revocavit.*

cum

τις παύσασθαι τὴν συνοχὴν ἐπὶ πρᾶγμα προσελθοῦσαν, συνέχει μὲν ἄλλο, συνεχόμενον δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ· εἰ δὲ μή, ποῖ στήσεται ὁ λογισμός, προϊὼν εἰς ἄπειρον; οἷον εἰ ξυνείη τις ἁλύσεως ἐν κλύδωνι ἐκ πέτρας ποθὲν καθωρμισμένην διὰ πολλῶν κρίκων· ὧν ἕτερον ἐξ ἑτέρου συνεχόμενον τῇ συνδέσει τελευτᾷ ἐπὶ τὴν πέτραν, χρῆμα ἑστὼς καὶ ἑδραῖον· τοιοῦτον ἡ ψυχή. Σῶμα ἐν σάλῳ ἀεὶ καὶ κλύδωνι νηχόμενον καὶ κραδαινόμενον καὶ σειόμενον, συνέχει αὐτὴ καὶ καθορμίζει καὶ ἵστησιν· ἐπειδὰν δὲ ἀποτέμῃ τὰ νεῦρα ταυτί, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὥσπερ καλώδια, ἐξ ὧν τέως προσώρμιστο τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, τὸ μὲν ἐφθάρη καὶ κατὰ βυθοῦ ᾤχετο, αὐτὴ δὲ ἐφ' ἑαυτῆς ἐκνηξαμένη, συνέχει τε αὐτὴν καὶ ἵδρυται, καὶ καλεῖται ἡ τοιαύτη ψυχή, [13] Δαίμων ἤδη, θρέμμα αἰθέριον, μετοικισθὲν ἐκ γῆς ἐκεῖ, ὥσπερ ἐκ βαρβάρων εἰς Ἕλληνας, καὶ ἐξ ἀνόμου καὶ τυραννουμένης καὶ στασιωτικῆς πόλεως, εἰς εὐνομουμένην καὶ βασιλευομένην καὶ εἰρηνικὴν πόλιν· ἐγγύτατα γάρ μοι δοκεῖ ἔχειν τὸ γιγνόμενον Ὁμηρικῇ εἰκόνι, οἷον φησὶν ἐκεῖνος χαλκεῦσαι τὸν Ἥφαιστον ἐπὶ χρυσῆς ἀσπίδος πόλεις δύο,

[14] ------Ἐν τῇ μέν ῥα γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε,

Καὶ χοροί, καὶ παιᾶνες, καὶ δᾳδουχίαι· ἐν δὲ τῇ πόλεμοι καὶ στάσεις, καὶ ἁρπαγαί, καὶ μάχαι, καὶ ὀλολυγαί, καὶ οἰμωγαί, καὶ στόνοι. Τούτῳ δ' ἔοικε καὶ γῆ πρὸς αἰθέρα· ὁ μὲν γάρ, εἰρηναῖόν τι χρῆμα καὶ παιάνων μεστὸν καὶ θείων χορῶν· ἡ δὲ πολυφωνίας καὶ πολυεργίας καὶ διαγωνίας· ἐπειδὰν γὰρ ἀπαλλαγῇ ψυχὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε, ἀποδυσαμένη τὸ σῶμα, καὶ καταλιποῦσα αὐτὸ τῇ γῇ φθαρησόμενον, [15] τοῦ αὐτοῦ χρόνου καὶ νόμου δαίμων ἀντ' ἀνθρώπου, ἐποπτεύει μὲν αὐτὴ τὰ οἰκεῖα θεάματα καθαροῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς, μήτε ὑπὸ σαρκῶν ἐπιπροσθουμένη, μήτε ὑπὸ σωμάτων ἐπιταραττομένη, μήτε ὑπὸ χρωμάτων παντοδαπῶν συγχεομένη, μήτε ὑπὸ ἀέρος θολεροῦ διαθιγχανομένη, ἀλλ' αὐτὸ κάλλος αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶσα, καὶ γαννυμένη· οἰκτείρουσα μὲν αὐτὴν τοῦ πρόσθεν βίου, μακαρίζουσα δὲ τοῦ παρόντος· οἰκτείρουσα δὲ καὶ τὰς συγγενεῖς ψυχὰς αἳ περὶ γῆν στρέφονται ἔτι, καὶ ὑπὸ φιλανθρωπίας ἐθέλουσα αὐταῖς συναγελάζεσθαι, καὶ ἐπανορθοῦν σφαλλομένας· προστέτακται δὲ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐπιφοιτᾶν τῇ γῇ, καὶ συναναμίγνυσθαι πάσῃ μὲν ἀνδρῶν φύσει, πάσῃ δὲ ἀνθρώπων τύχῃ

[13] *Varias Dæmonum Species numerabant Platonici, & eorum quoſdam ſemper à corporis compedibus & nexibus liberos fuiſſe cenſebant, cum alii in corpore humano quondam vixerant. Vid.* Apuleium *de Deo Socr. p. 50. Et ſanè antiquiſſimis temporibus animæ humanæ corporibus ſolutæ vocabantur Dæmones.* Heſiod. *Op. & Dier. v. 121, ubi de aureæ ætatis hominibus.*

Αὐτὰρ ἐπεί κεν τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε,
Τοὶ μὲν ΔΑΙΜΟΝΕΣ εἰσὶ Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς.

καὶ

cum ad illud perventum eſt, quod aliud continet: à ſe verò ipſo continetur. Quod niſi fiat, ubi ratiocinatio tandem deſinet, quæ in infinitum procedet? Propone tibi, exempli gratia, navem, quæ mediis quidem in fluctibus verſetur: ſic tamen ut plurimis rudentibus petræ cuidam ſit aſtricta, quorum alter alteri annexus, in petra ipſa, quæ firma eſt & immobilis, affixus deſinit. Eo modo corpus quod medio in æſtu maris fluctibuſque deprehenſum jactatur aſſiduè impelliturque, continet anima, anima in tutum recipit ſiſtitque. Simul verò ac nervi hi ſpirituſque & reliqua quæ tanquam retinacula ſunt, quibus tam diu animæ adhæſit corpus, deficere incipiunt, perit illud mergiturque: illa contra ſua ſponte enatat, ſe ipſa continet, firmaque manet. Talis anima tum demum Dæmon vocari incipit, res videlicet cœleſtis, in hanc coloniam è terra tranſcripta: ut ſi quis è Barbaris ad Græcos, aut ex urbe quæ ſine legibus ſuis ex præſcripto tyranni vivit, aſſiduiſque agitatur factionibus, in aliam quæ æquis legibus, juſto rege, tranquilla pace fruitur, transferatur. Haud longè mihi abire ab Homerica imagine hæc res videtur. Vulcanum fingit aureo in clypeo duas ſculpſiſſe urbes: in quarum altera ſunt,

————————*convivia, feſtus & Hymen,*

Et tripudia, & cantus, tædarumque magna copia. In altera verò, bella, contentiones, rapinæ, pugnæ, ululatus luctuſque audiuntur & gemitus. Hoc inter terram intereſt ac cœlum. Ibi enim longa ac profunda pax eſt, cantuque ac divinis choreis plena ſunt omnia. Hic vario diſſonoque ſtrepitu, infinitis negotiis diſſenſionibuſque omnia miſcentur. Cum ergo ex his locis eò ſe contulerit anima, corpuſque ſuum exuerit, ac terræ corrumpendum reliquerit, eodem tempore ac lege dæmon fit ex homine, puriſque oculis ſpectacula intuetur ſua: nulla corporis obducta caligine, nulla figurarum diverſitate turbata, nulla aëris denſitate intercluſa, ſed ita ut ipſum pulchrum oculis intueatur ſuis, plenoque perfruatur gaudio. Hic de vita præterita cum cogitat, vicem dolet ſuam: cum de præſenti, gaudet & gratulatur ſibi. Deplorat & cognatas animas, quæ adhuc in terris volvuntur: velletque, quo eſt erga homines amore, verſari cum illis labanteſque fulcire: Munus hoc illis interea à Deo impoſitum eſt, ut cuicunque hominum generi, cuicunque fortunæ, animo atque arti aſſiſtant.

Ἐσθλοὶ, ἐπιχθόνιοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.
Plato etiam in Cratylo p. 263. poſtquam hos verſus nonnihil corruptos laudavit, λέγει οὖν, *inquit*, καλῶς καὶ οὗτος (Ἡσίοδος) καὶ ἄλλοι ποιηταὶ πολλοὶ, ὅσοι λέγουσιν, ὡς ἐπειδάν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην μοῖραν καὶ τιμὴν ἔχει καὶ γίνεται ΔΑΙΜΩΝ. [14] *Il.* Σ. *v.* 491. [15] MS. *quidem habet* τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ νόμῳ.

Hac

καὶ γνώμῃ καὶ τέχνῃ· καὶ τοῖς μὲν χρηστοῖς συνεπιλαμβάνειν, τοῖς δὲ ἀδικουμένοις τιμωρεῖν, τοῖς δὲ ἀδικοῦσι προστιθέναι τὴν δίκην. Ἀλλ᾽ οὐχὶ Δαιμόνων πᾶς πάντα δρᾷ, ἀλλ᾽ αὐτοῖς διακέκριται κἀκεῖ τὰ ἔργα, ἄλλο ἄλλῳ· καὶ τοῦτό ἐστιν ἀμέλει τὸ ἐμπαθές, ᾧ ἐλαττοῦται δαίμων θεοῦ· [16] ὡς γὰρ εἶχον φύσεως ὅτε περὶ γῆν ἦσαν, οὐκ ἐθέλουσι ταύτης παντάπασιν ἀπαλλάττεσθαι· ἀλλὰ καὶ Ἀσκληπιὸς ἰᾶται νῦν, καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἰσχυρίζεται, καὶ Διόνυσος βακχεύει, καὶ Ἀμφίλοχος μαντεύεται, καὶ Διόσκουροι ναυτίλλονται, καὶ Μίνως δικάζει, καὶ Ἀχιλλεὺς ὁπλίζεται. [17] Ἀχιλλεὺς νῆσον οἰκεῖ εὐθὺ Ἴστρου κατὰ τὴν Ποντικὴν θάλατταν, Ἀχιλλέως ναὸς καὶ βωμοὶ Ἀχιλλέως· καὶ ἑκὼν μὲν οὐκ ἄν τις προσέλθῃ ὅτι μὴ θύσων, θύσας δὲ ἐπιβαίνει τῆς νήσου. Εἶδον ἤδη ναῦται πολλάκις ἄνδρα ἠΐθεον, ξανθὸν τὴν κόμην, [18] πηδῶντα ἐν ὅπλοις· τὰ ὅπλα χρυσᾶ, οἱ δέ, εἶδον μὲν οὐδαμῶς, ἤκουσαν δὲ παιανίζοντος· οἱ δέ, καὶ εἶδον καὶ ἤκουσαν. Ἤδη δέ τις καὶ κατέδαρθεν ἄκων ἐν τῇ νήσῳ, καὶ αὐτὸν Ἀχιλλεὺς ἀνίστησι, καὶ ἐπὶ σκηνὴν ἄγει, καὶ εὐωχεῖ· [19] ὁ Πάτροκλος ᾠνοχόει, Ἀχιλλεὺς ἐκιθάριζεν· παρεῖναι δὲ ἔφη καὶ τὴν Θέτιν καὶ ἄλλων δαιμόνων χορόν. Ὁ δὲ Ἕκτωρ κατὰ χώραν μένει, ὡς ὁ Ἰλιέων λόγος, καὶ φαντάζεται πηδῶν ἀνὰ τὸ πεδίον καὶ ἀστράπτων. Ἐγὼ δὲ τὸν μὲν Ἀχιλλέα οὐκ εἶδον, οὐδὲ τὸν Ἕκτορα· εἶδον δὲ καὶ [20] Διοσκούρους ἐπὶ νεώς, ἀστέρας λαμπρούς, ἰθύνοντας τὴν ναῦν χειμαζομένην. Εἶδον καὶ τὸν Ἀσκληπιόν, [21] ἀλλ᾽ οὐχὶ ὄναρ εἶδον· καὶ τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ᾽ ὕπαρ.

---

[16] *Anima videlicet, ſecundùm* Platonem, *à corpore disjuncta non mutat ſtudium.* Ὁ θάνατος τυγχάνει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲν ἄλλο ἢ δυοῖν πραγμάτοιν διάλυσις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀπ᾽ ἀλλήλοιν· ἐπειδὰν δὲ διαλυθῆτον ἄρα ἀπ᾽ ἀλλήλοιν, οὐ πολὺ ἧττον ἑκάτερον αὐτοῖν ἔχει τὴν ἕξιν τὴν αὑτοῦ, ἥνπερ καὶ ὅτε ἔζη ὁ ἄνθρωπος ——Ἔνδηλα πάντα ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐπειδὰν γυμνωθῇ τοῦ σώματος, τά τε τῆς φύσεως καὶ τὰ παθήματα, ἃ διὰ τὴν ἐπιτήδευσιν ἑκάστου πράγματος ἔσχεν ἐν τῇ ψυχῇ ὁ ἄνθρωπος. *Vid. Gorgiam* p. 313. *Hinc* noſter *Diſſ. XXVI.* p. 274. Ὁποῖαι φύσεις ἀνδρῶν, τοιαῦται καὶ δαιμόνων. *Similis erat ſententia vetuſtiſſimorum Græciæ incolarum, ut ad* Heſiodi *Theog. v.* 215. *oſtendit vir acutiſſimus* Joan. Clericus. [17] *Hanc inſulam ſic deſcripſit* Dionyſius *Perieg. v.* 541.

Ἔστι δέ τις καὶ σκαιὸν ὕπερ πόρον Εὐξείνοιο
Ἄντα Βορυσθένεος πολυώνυμος εἰν ἁλὶ νῆσος
Ἡρώων· Λευκὴν μιν ἐπωνυμίην καλέουσιν,
Οὕνεκα οἱ τὰ πέρισσι κινώπετα λευκὰ τέτυκται·
Κεῖθι δ᾽ Ἀχιλλῆός τε καὶ Ἡρώων φάτις ἄλλων
Ψυχὰς εἱλίσσεσθαι ἐρημαίας ἀνὰ βήσσας.

Vid. Strabon. *Geogr. lib. VII. &* Arrian. *Perip. Pont. Euxin. p.* 21. *ed. Oxon.* [18] *Hoc eſt, Pyrrichen ſaltantem.* Pollux *in Onomaſt. lib. IV. c.* 13. Πυῤῥίχην, εἶδος ἐνόπλου ὀρχήσεως. *Hanc ſaltationem ipſe Achilles primus traditur inveniſſe.* Scholiaſt. Pindari *in Pyth. Od. II. v.* 127. Ἀριστοτι-

Hac lege, ut bonis auxilium ferant: qui injuria afficiuntur, ab ea vindicent, qui inferunt, puniant. Ita tamen ut non omnis dæmon agat omnia, ſed & ibi ſingulis ſingula diſtincta ſint miniſteria, aliud alii. Et hoc eſt cur dæmonum genus patibile dicamus eſſe: quo quidem uno, Deo concedit. Id enim, cui ſinguli, cùm adhuc in terris verſarentur, maximè addicti fuerunt, ne hic quidem planè omittunt. Etiam nunc medicinam exercet Æſculapius, robur Hercules: bacchatur Bacchus, divinat Amphilochus, navigant Caſtores, judicat Minos, Achilles armatur. Et Achilles quidem inſulam circa mare Ponticum contra Iſtrum incolit: templum ibi Achillis & aræ ſunt. Nec facilè quiſquam eo, niſi re prius divina facta, acceſſerit. Ea rite peracta, inſulam conſcendit. Viderunt ſæpenumero nautæ juvenem flava inſignem coma, aureiſque armis tripudium ſaltantem militare. Alii ipſum quidem non viderunt, ſed cantantem tantum ad arma audiverunt. Alii rurſus & viderunt & audiverunt ſimul. Factum eſt ut & inſcius aliquis in inſula obdormierit, quem Achilles excitavit, in tentorium deduxit, epulo excepit. Vinum Patroclus fundebat, citharam pulſabat Achilles. Etiam Thetin adfuiſſe aiebat alioſque Deos. Hector verò, prout Ilienſes tradunt, terram incolit ſuam: qui ſæpenumero per campum ſaltare armiſque fulgurare viſus eſt. Ego, quod ad me attinet, nec Achillem vidi nec Hectorem: vidi autem in ſumma navis parte Caſtores, ſtellas ſcilicet lucidas, quæ navem in tempeſtate dirigebant. Vidi & Æſculapium, ſed non in ſomnis, vidi & Herculem, ſed vigilans.

λης ἢ πρῶτον Ἀχιλλέα ἐπὶ τῇ τοῦ Πατρόκλου πυρᾷ τῇ Πυῤῥίχῃ φασὶ κεχρῆσθαι. *Aliæ ſunt aliorum opiniones, de quibus loco citato agit Schol. Adi prætereà eruditiſſimos viros* Joan. Meurſium *in Orcheſtrâ, &* Cl. Salmaſium *Exercit. Plin. ad Solin. c. XI. p.* 170. *ed. Paris.* [19] *Hoc figmentum ex eo eſt ortum, quod, cùm animæ corporibus erant conjunctæ, eadem munia obire ſolebant. Sic quùm Ulyſſes aliique Il. I. v.* 186. *Achillis tentorium adibant,*

Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ.

Cauſam docebit Ælian. *V. H. XIV.* 23. *Patroclum autem ità alloquitur Ibid.* 202.

Μείζονα δὴ κρητῆρα, Μενοιτίου υἱὲ, καθίστα,
Ζωρότερον ἢ κέραιρε, δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

[20] *Ex communi ſententiâ Caſtor & Pollux reverà erant ſtellæ* ναυτίλοις σωτῆρες. *Vid. Intt. ad* Horat. *Od. III. lib. I. v.* 2. Plinius *verò meteorum quoddam vocat ſtellas Caſtores, quæ* antennis navigantium aliiſque navium partibus------inſiſtunt---graves cùm ſolitariæ venêre, mergenteſque navigia------Geminæ autem ſalutares & proſperi curſûs prænunciæ, quarum adventu fugari diram illam ac minacem appellatamque Helenam ferunt. Et ob id Caſtori & Polluci id numen aſſignant, eoſque in mari Deos invocant. *Nat. Hiſt. lib. II. c.* 37. [21] *At verò, Maxime, ſaltem hæc ſunt ſomnia vigilantis.*

Utrum

[1] Εἰ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'.

Ἀφίκετό ποτε ἀνὴρ Κρὴς Ἀθήναζε ὄνομα Ἐπιμενίδης, κομίζων λόγον, οὑτωσὶ ῥηθέντα, πιστεῦσαι χαλεπόν· [2] ἡμέρας ἐν Δικταίου Διὸς τῷ ἄντρῳ κείμενος ὕπνῳ βαθεῖ ἔτη συχνά, ὄναρ ἔφη ἐντυχεῖν αὐτὸς θεοῖς καὶ θεῶν λόγοις, καὶ ἀληθείᾳ καὶ δίκῃ. Τοιαῦτα ἄττα διαμυθολογῶν, ἠνίττετο, οἶμαι, ὁ Ἐπιμενίδης, ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς, ὀνείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυετεῖ. Πιθανώτερος δ' ἂν ἦν καὶ τὰ Ὁμήρου ἔπη προστιθεὶς τῷ αὐτοῦ λόγῳ, ἃ περὶ ὀνείρων ᾄδει ἐκεῖνος· λέγει γάρ που Ὅμηρος [3] δύο εἶναι πύλας ἀμενηνῶν ὀνείρων· τὴν μέν, ἐξ ἐλέφαντος, τὴν δέ, ἐκ κεράτων· τοὺς μὲν διὰ τῶν κεράτων ἰόντας, ἀτρεκεῖς τε εἶναι καὶ πιθανοὺς πιστεύεσθαι· τοὺς δὲ ἑτέρους, σφαλεροὺς καὶ ἀπατεῶνας, καὶ μηδὲν ὕπαρ ἐπὶ τὴν ψυχὴν φέροντας. Ταύτῃ που ἔτεινε καὶ ὁ Ἐπιμενίδου εἴτε μῦθος, εἴτε καὶ ἀληθὴς λόγος· ἐνύπνιον γάρ τι εἶναι ἀτεχνῶς ὑποθέσθαι ὁ δεῦρο βίος, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ κατορωρυγμένη ἐν σώματι, ὑπὸ κόρου καὶ πλησμονῆς, μόλις πως ὀνειρώττει * τὰ ὄντα· ἔρχονται δὲ ταῖς μὲν τῶν πολλῶν ψυχαῖς ὄνειροι δι' ἐλεφαντίνων πυλῶν· εἰ δέ που τίς ἐστι καθαρὰ ψυχὴ καὶ νηφάλιος, καὶ ὀλίγα ὑπὸ τοῦ δεῦρο κόρου καὶ τῆς πλησμονῆς ἐπιταραττομένη, εἰκὸς που ταύτῃ δι' ἑτέρων ἰόντα ἀπαντᾶν ὀνείρατα σαφῆ καὶ διακειμένα, καὶ ἐγγύτατα τοῦ ἀληθοῦς. Οὗτος ἦν ὁ Ἐπιμενίδου ὕπνος. Πυθαγόρας δὲ ὁ Σάμιος, [4] πρῶτος ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὅτι αὐτῷ τὸ μὲν σῶμα τεθνήξεται, ἡ δὲ ψυχὴ ἀναπτᾶσα οἰχήσεται ἀθανὴς καὶ ἀγήρως· καὶ γὰρ εἶναι αὐτὴν πρὶν ἥκειν δεῦ-

[1] *Platonicorum quidem doctrinæ nihil hic opponam, non ſanè rei difficultate territus, ſed quòd hæc ſententia nullos jam defenſores eſt nacta. Præterquàm quòd eam fusè redarguit* Arnob. *cont. Gent. lib. II. p.* 60 *& ſeqq. Quomodo tamen factum eſt, ut in hanc opinionem delaberentur, verbis* Ciceronis, *licet prolixioribus, exponam. Animus hominis* habet primùm memoriam, *inquit vir ille ſummus,* & eam infinitam, rerum innumerabilium; quam quidem Plato recordationem eſſe vult ſuperioris vitæ; Nam in illo libro, qui inſcribitur Menon, puſionem quendam Socrates interrogat quædam Geometrica de dimenſione quadrati. Ad ea ſic ille reſpondet, ut puer.: & tamen ita faciles interrogationes ſunt, ut gradatim reſpondens eodem perveniat, quaſi Geometrica didiciſſet; ex quo effici vult Socrates, ut diſcere, nihil aliud ſit niſi recordari. Quem locum multò etiam accuratius explicat in eo ſermone, quem habuit eo ipſo die, quo exceſſit e vitâ: docet enim, quemvis, qui omnium rerum rudis eſſe videatur, bene interroganti reſpondentem, declarare, ſe non tùm illa diſcere, ſed reminiſcendo recognoſcere.——————Ex quo tam multarum rerum cogni-

ti-

Utrum diſciplinæ ſint reminiſcentiæ.

DISSERT. XXVIII.

CRetenſis quidam Athenas olim venit, Epimenides nomine, qui Athenienſi populo mira quædam nec admodum creditu facilia adferebat. Se cum aliquando clara luce in Dictæi Jovis antrum ſeceſſiſſet, multos ibi annos alto ſopore oppreſſum fuiſſe, Deoſque in ſomnis voceſque eorum uſurpaſſe, atque ita veritati litaſſe & juſtitiæ. Qua fabula nihil aliud videtur mihi indicare voluiſſe Epimenides, quam vitam hanc animæ humanæ reſpectu, nihil aliud quam longum multorumque annorum eſſe ſomnium. Quod tamen perſuaſiſſet facilius, ſi Homeri verſus, ubi de ſomniis poeta agit, adjunxiſſet. Vult enim ille alibi, duas eſſe ſomniorum (nam ita vocat) caducorum portas, alteram eburneam, corneam alteram. Jam ſomnia illa quæ per corneam tranſeunt, vera eſſe & fide digna. Altera contra, inania & fallacia, nihilque quod vigilanti in mentem venire poſſit, animo offerre. Eodem pertinebat Epimenidis ſive fabula, ſive vera hiſtoria. Somnium enim revera hæc vita noſtra eſt, quo in corpore hoc defoſſus ille animus, ſatietate nimia & crapula, vix unquam de veritate rerum ſomniat: & hæc ipſa quæ vident, per eburneam pleriſque portam adveniunt. Cum contra ſi pura alibi ac ſobria ſit anima, & quam minimè hæc ſive crapula afflat ſive ſatietas, huic veriſimile ſit alteram per portam advenire ſomnia: eaque ipſa manifeſta ac diſtincta, veroque quàm proxima. Hoc Epimenidis fuit ſomnium. Primus verò Pythagoras Samius dicere auſus eſt, interiturum eſſe corpus ſuum, animam verò mortis immunem ſeniique, evolaturam eſſe: priuſquam enim huc

---

tionis admiratio tollitur: neque ea planè videt animus, cùm tam repentè in inſolitum, tamque perturbatum domicilium immigravit, ſed cum ſe collegit, atque recreavit, tum agnoſcit illa reminiſcendo. *Tuſcul. Quæſt. lib. I. c.* 24. *Ex his ratiocinationibus colligebant* εἶναί που ἡμῶν τὴν ψυχὴν πρὶν ἐν τῷδε τῷ ἀνθρωπίνῳ εἴδει γενέσθαι. *Vid.* Platonis *Phædonem p.* 382. *C.* & 384. *B.* [2] *Hæc vox ſenſum turbat, nec eam agnoſcit* MS. *adeoque delendam arbitror.* [3] *Odyſſ.* T. *v.* 562. *Varias rationes, quibus hunc locum explicârunt nugaces* ἀλληγορικῶς, *docebunt* Scholiorum brevium auctores. [*] Τὰ ὄντα *vocat res ſenſibus inconſpicuas ſeu* νοητάς. Sic Plato. Ἆρ᾽ οὖν οὐκ ἐν τῷ λογίζεσθαι κατάδηλον αὐτῇ (ψυχῇ) γίγνεταί τι τῶν ὌΝΤΩΝ. *Putabant videlicet Platonici res ſenſiles levia tantùm eſſe ſimulacbra earum quæ in mundo* νοητῷ *extant, unde à noſtro paulò poſt* εἴδωλα *vocantur.* [4] *Diſertè etiam hoc affirmat* Porphyr. *vit. Pythag. p.* 188. Φαίνεται γὰρ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δόγματα πρῶτος κομίσαι ταῦτα Πυθαγόρας. Cicero *autem Tuſc. Quæſt. lib. I. c.* 16. & *ex eo* Lactantius *Inſt. Div. lib. VII. capp.* 7 & 8. *tradunt Pherecydem Pythagoræ præceptorem* primum de animarum æternitate diſputaviſſe.

veniret,

ρο. Ἐπίσδον δὲ αὐτῷ οἱ ἄνθρωποι ταῦτα λέγοντι, καὶ ὅτι ἤδη πρότερον γένοιτο ἐν γῇ ἐν ἄλλῳ σώματι· Εὔφορβος δὲ εἴη ὁ Τρὼς τότε. Ἐπίσδον δὲ ὧδε. [5] Ἀφίκετο εἰς Ἀθηνᾶς νεὼν, οὗ πολλὰ μὲν ἦν καὶ παντοδαπὰ ἀναθήματα, ἐν δὲ τοῖς καὶ ἀσπὶς, τὸ μὲν σχῆμα Φρυγία, ἀπὸ δὲ χρόνου ἐξίτηλος· εἶπεν οὖν ὅτι γνωρίζω τὴν ἀσπίδα· ἀφείλετο δέ με ὥσπερ καὶ ἀπέκτεινε τότε ἐν Ἰλίῳ ἐν τῇ μάχῃ. Θαυμάσαντες οἱ ἐπιχώριοι τὸν λόγον, καθεῖλον τὸ ἀνάθημα, καὶ ἦν ἐπίγραμμα, ΠΑΛΛΑ'ΔΙ 'ΑΘΗΝ˜Αι ΜΕΝΕ'ΛΕΩΣ 'ΑΠΟ' 'ΕΥΦΟ'ΡΒΟΥ. Εἰ δὲ βούλει, καὶ ἄλλον λόγον αὖ διέξειμί σοι. * Προκοννησίῳ ἀνδρὶ τὸ μὲν σῶμα ἔκειτο ἔμπνουν μὲν, ἀλλ' ἀμυδρῶς καὶ ἐγγύτατα θανάτου· ἡ δὲ ψυχὴ ἐκδῦσα τοῦ σώματος, ἐπλανᾶτο ἐν τῷ αἰθέρι, ὄρνιθος δίκην, πάντα ὕποπτα θεωμένη, γῆν καὶ θάλατταν, καὶ ποταμοὺς, καὶ πόλεις, καὶ ἔθνη ἀνδρῶν καὶ παθήματα καὶ φύσεις παντοίας· καὶ αὖθις εἰσδυομένη τὸ σῶμα καὶ ἀναστήσασα, ὥσπερ ὀργάνῳ χρωμένη, διηγεῖτο ἅττα εἶδέ τε καὶ ἤκουσε, παρ' ἄλλοις ἄλλα. Τί δὴ ποτ' οὖν Ἐπιμενίδης καὶ Πυθαγόρας καὶ Ἀριστέας ἐθέλουσιν αἰνίττεσθαι; ἄλλο τί ἢ τὴν χορείαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ παθημάτων; ὅταν ἀπαλλαγεῖσα τῶν περὶ ἐκεῖνο ταραχῶν, καὶ ἐπιστρέψασα εἰς ἑαυτὴν τὸν νοῦν, ἔμπαλιν ἐντυγχάνῃ τῷ ἀληθεῖ αὐτῷ, [6] ἐφιεμένη τῶν εἰδώλων. Τοῦτο ἔοικε μὲν ὕπνῳ καλῷ καὶ μεστῷ ἐναργῶν ὀνειράτων, ἔοικε δὲ ψυχῆς πτήσει μεταρσίῳ, οὐχ ὑπὸ ἀχρῶν φερομένης τῶν ὁρῶν ἐν ἀχλυώδει καὶ ταραττομένῳ τῷ ἀέρι, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦτον ὑψοῦ ἐν καθαρῷ αἰθέρι, γαλήνης καὶ ἠρεμίας αὐτὴν παραπεμπούσης ἀλύπως ἐπὶ τὸ ἀληθὲς, ἐπὶ τὴν ὄψιν. Τίς δὲ ὁ τῆς παραπομπῆς τρόπος, καὶ τί ἂν αὐτὴν ἐμμελῶς ὀνομάζοιμεν; ἆρά γε μάθησιν, ἢ Πλάτωνι ὁμοφώνως ἀνάμνησιν; ἢ δύο θησόμεθα ὀνόματα πράγματι ἑνὶ, μάθησιν καὶ ἀνάμνησιν; Τὸ δὲ ὅτι

---

[5] *Hanc hiſtoriam habet* Ovidius *Metam. lib. XV. v.* 160. *Illic Pythagoras ità loquitur.*

Ipſe ego, nam memini, Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram: cui pectore quondam
Sedit in adverſo gravis haſta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum, lævæ geſtamina noſtræ
Nuper Abanteis templo Junonis in Argis.

De Deæ quidem templo, in quo reponebatur, abit à noſtro ſuaviſſimus Poeta; ut & Pauſanias in Corinth. lib. II. p. 114. *ubi de Junonis fano juxta Mycenas.* Ἐν δεξιᾷ δὲ κλίνη τῆς Ἥρας, καὶ ἀνάθημα ἀσπὶς, ἣν Μενέλαός ποτε ἀφείλετο Εὔφορβον ἐν Ἰλίῳ. Tertullianus *vult hanc* ἀσπίδα *Delphis fuiſſe collocatam.* Clypeum Euphorbi, *inquit*, olim Delphis conſecratum recognovit (*Pythagoras*) & ſuum dixit, & de ſignis vulgò ignotis probavit. *De anima c. XXVIII. p.* 215. *Apollini etiam dicatum narrat* Diog. Laërt. *lib. VIII. p.*215. *Porrò* σχῆμα Φρύγιον *idem erat cum illo, quo con-*

veniret, extitiſſe olim. Crediderunt verò & hoc homines, & quod olim corpore alio in terra vixiſſet, Euphorbus Trojanus. Quippe & hoc ipſum ita perſuadebat. Fortè fortuna Minervæ templum intrabat, in quo multa variaque dona cum videret, inter alia clypeum, forma Phrygium, vetuſtate jam detritum invenit. Hunc ſe noviſſe dixit: in Iliaco enim prælio ab eo ereptum ſibi fuiſſe, à quo & interfectus eſt. Quæ verba cum vehementer admirarentur cives, detraxerunt clypeum, in quo inſcriptionem hanc invenerunt: PALLADI MINERVÆ AB EUPHORBO MENELAUS. Si vis & aliud tibi referam. Homo fuit Proconneſius, cujus corpus aliquandiu humi jacebat, non planè quidem ſine ſpiritu, ita tamen ut vix quicquam ſupereſſet vitæ, mortique eſſet quàm proximum. Interim anima relicto corpore in cœlo adinſtar avis errabat, omniaque infra ſe poſita videbat: terram, mare, fluvios, urbes, gentes, hominumque affectiones & naturas quaſlibet. Mox reverſa corpus intrabat denuo ac erigebat: quo velut inſtrumento uſa quæcunque uſquam viderat narrabat. Quid ergo hæc Epimenidis, Pythagoræ ac Ariſteæ volunt ſibi? Aliudne exiſtimas quam otium quod vir bonus à voluptatibus reliquiſque corporis affectionibus agit: cum à tumultu illius vindicata anima, penitus in ſe mentem convertit ſuam atque ita denuo relictis rerum ſimulachris, ipſam contemplatur veritatem? Nihil certè aliud hoc quam ſuavis quidam ſomnus eſt, in quo ſomnia quidem quamplurima, veriſſima tamen omnia ſe nobis offerunt. Non aliud, quàm ſi alis quibuſdam in altum noſter erigeretur animus, non ſupra ſumma tantum montium juga, quamdiu in caliginoſo hoc & confuſo verſatur aëre, ſed longe ſublimius in immutabili illo æthere, à ſerenitate ſimul & quiete ad contemplationem veritatis leniter deductus. Quæ autem eſt tandem ea deducendi ratio, aut quo potiſſimùm convenienter eam deſignabimus nomine? An diſciplinam, an eodem cum Platone nomine reminiſcentiam dicemus? An utrumque ſimul, hoc & illud, ut duo videlicet rei uni tribuamus

---

tinebantur Romanorum imagines, ut dicit Plinius *N. H. lib. XXXV. c.* 3. *Hæc autem figura erat rotunda. Vid.* C. Salmaſium *in Solin. c. XL. p.* 869. *ed. Pariſ. Sed & omnes* ἀσπίδας *fuiſſe orbiculares probavit doctiſſ. & amiciſſimus Vir* Joſ. Waſſius *in Diſſert. de Clypeis.* * *Hanc fabulam retulit noſter Diſſ. XXII. p.* 124. *Jamblichus licèt Pythagoricus, adeoque ſuprà modum credulus, quod de Ariſteâ dicitur* μυθολογούμενον *appellat. De vit. Pythag. c. IX.* [6] MS. ἀερμένην. Εἴδωλα *autem vocat res ſenſiles, quoniam ſunt velut umbræ τῶν νοητῶν.* Plutarch. Καθάπερ αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν ἕκαστον εἰκόνας ἴσχει πλείους καὶ σκιὰς καὶ ΕΙΔΩΛΑ, καὶ ὅλως ἀφ᾽ ἑνὸς παραδείγματος πάμπολλα μιμήματα γίνεσθαι καὶ φύσει καὶ τέχνῃ δυνατόν ἐστι, οὕτως ἀνάγκη τὰ ἐνταῦθα τῶν ἐκεῖ πλήθει διαφέρειν, κατὰ τὸν Πλάτωνα, παραδείγματα καὶ ἰδέας τὰ νοητὰ τῶν αἰσθητῶν, ὥσπερ εἰκόνων ἢ ἐμφάσεων ὑποτιθέμενον. *Quæſt. Platon. p.* 1001. *Vid. &* Philonem *Judæum de Op. Mund. p.* 3. [7] Ἀλώπως τὸ ἀληθὲς ἐπὶ τὴν ὄψιν. Heinſ.

T nomina?

τοιοῦτον οἷον τὸ περὶ τὸν ὀφθαλμὸν πάθος· συνέστι μὲν γὰρ αὐτοῖς ἡ ὄψις ἀεί, ἤδη δέ που ὑπὸ συμφορᾶς ἐπιχυθεῖσα ἀχλὺς, καὶ ἀμφιέσασα τὸ ὄργανον, διετείχισεν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὰ ὁρώμενα ὁμιλίαν· ἡ δὲ τέχνη παρελθοῦσα ὄψιν μὲν οὐκ ἐνεποίησε τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ δὲ ἐνοχλοῦν παραγαγοῦσα, ἀπεκάλυψεν αὐτοῦ τὸν ἔξω δρόμον. Νόμιζε δὲ καὶ τὴν ψυχὴν, ὄψιν τινὰ εἶναι διορατικὴν τῶν ὄντων φύσει καὶ ἐπιστήμονα· [8] ὑπὸ δὲ τῆς τῶν σωμάτων συμφορᾶς ὑποκεχύσθαι αὐτῇ πολλὴν ἀχλὺν, καὶ συγχεῖν τὴν θέαν, καὶ ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ἀποσβεννύναι τὸ οἰκεῖον φῶς· προσιόντα δὲ αὐτῇ τεχνίτην λόγον, ὥσπερ ἰατρὸν, οὐ προστιθέναι αὐτῇ φέροντα ἐπιστήμην, πρᾶγμα ὃ μήπως ἔχει, ἀλλ᾽ ἐπεγείρειν ἣν ἔχει μὲν, ἀμυδρὰν δὲ καὶ [9] ξυνδεδεμένην καὶ καρηβαροῦσαν. Ὅνπερ οὖν τρόπον καὶ ταῖς κυούσαις προσάγουσα ἡ μαιευτικὴ τὰς χεῖρας σὺν τῇ τέχνῃ, ὑποδέχεται τὸ κυούμενον, καὶ θεραπεύει [10] τὰς ὀδύνας, καὶ ἐξάγει τὸ τελεσφορηθὲν εἰς φῶς, καὶ ἀπαλλάττει τῆς ὀδύνης τὴν φέρουσαν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ λόγος * μαιεύεται τὴν ψυχὴν κύουσαν καὶ ὠδίνων μεστήν· ἀλλὰ πολλαὶ ἀμβλισκάνουσιν, ἢ δι᾽ ἀτεχνίαν τῶν μαιευμένων, ἢ διὰ σφοδρότητα τῶν ὠδίνων, ἢ διὰ ἀμβλύτητα τῶν σπερμάτων· ὀλίγαι δέ που καὶ σπάνιοι ψυχαὶ τελεσφοροῦσι· ὧν τὰ ἔκγονα σαφῆ καὶ διηρθρωμένα καὶ γνήσια τῶν πρώτων πατέρων. Ὄνομα δὲ τῇ μὲν ψυχῆς κυήσει νοῦς, τῇ δὲ ὠδῖνι αἴσθησις, τῇ δὲ ἀποτέξει ἀνάμνησις· [11] κύουσι δὲ πᾶσαι μὲν ψυχαὶ φύσει, ὠδίνουσι δὲ ἔθει, τίκτουσι δὲ λόγῳ. Ὥσπερ οὖν [12] ἀδύνατον φῦναί τι ἄνευ σπέρματος, καὶ ἀλλοῖον ἢ οἷα τὰ σπέρματα, ἄνθρωπον μὲν ἐξ ἀνθρώπου, βοῦν δὲ ἐκ βοὸς, καὶ ἐξ ἐλαίας ἐλαίαν, καὶ ἐξ ἀμπέλου ἄμπελον· οὕτω καὶ εἴ τι ἀληθὲς ἡ ψυχὴ ξυνίησι, ἀνάγκη ἀληθῆ εἶναι ταυτὶ τὰ σπέρματα ἐμπεφυτευμένα τῇ ψυχῇ· εἰ δὲ καὶ ἦν, καὶ ἀεὶ ἦν·

---

[8] *Platonicis viſum eſt, à ſenſibus vim animi intellectualem perturbari, nec veritatem attingi poſſe, niſi mentem in ſe revocemus.* Plato in *Phædon. p.* 478. *G.* Ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν (ἡ ψυχὴ) δῆλον ὅτι τότε ἐξαπατᾶται ὑπ᾽ αὐτοῦ. *& p.* 379. *D.* Εἰ μέλλομέν ποτε καθαρῶς τι εἴσεσθαι, ἀπαλλακτέον αὐτοῦ (σώματος) καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα. *Hâc de re fuſè egit noſter Diſſ. I. p.* 10. *& ſeqq. ubi vid. notata.* [9] Heinſ. *legit* ξυγκεχυμένην. *Sed non opus eſt ut quicquam mutemus: Metaphora enim ducta eſt à ſarcinis, quarum materies priùs nequit explicari, quàm funes ſolvantur; quam partem in mente quidem agit ratio.* [10] *Cùm* ὀδύνη *vox ſit generalis, & quemvis dolorem ſignificet, ad ſpecialem hanc ſignificationem reſtringit noſter. Alioquin ſolent Græci* parturientium cruciatus ὠδῖνας *vocare.* * *Hoc eſt, inſtituit animum rudem. Ut enim obſtetrices ex obſcuro utero fœtum in lucem educunt, ſic ratio mentem tenebris involutam illuſtrat. Ita* Socrates *dixit ſibi artem eſſe obſtetriciam,* διαφέρει δὲ (ἐμὴ τέχνη τῆς μαιεύσεως) τῷ τε ἄνδρας ἀλλὰ μὴ γυναῖκας μαιεύεσθαι, καὶ τῷ τὰς ψυχὰς αὐτῶν τι-

ἀεὶ

nomina? Talis ea eſt ergo reminiſcentia, quale illud quod interdum oculo accidit, cui cum ſemper videndi adſit potentia, nonnunquam tamen caligo aut tenebræ viam ipſam obſident, quæ à contemplatione rerum oculum avertant. Accedit ergo ars, quæ licèt videndi illi non tribuat potentiam, impedimentum tamen tollit, liberumque radiis egreſſum concedit. Puta animam noſtram talem eſſe videndi potentiam, quæ ea quæ ſunt natura perſpicit & cognoſcit. Huic communi corporum evenire calamitate, ut caligo offuſa eripiat aſpectum, aciem obtundat, propriumque lumen extinguat. Accedere poſteà rationis artem, quæ tanquam medicus ſcientiam illi quidem non confert, aut præbet novam: ſed eam quam habet, licet tenuem admodum confuſamque ac vacillantem, erigit. Sicut ergo gravidis artem ſimul manumque obſtetricia admovet, fœtum excipit, dolores mitigat, ſimulque fœtum jam maturum in lucem educit, puerperamque dolore liberat: eodem modo animæ jam gravidæ, jam partui propinquæ obſtetricatur ratio. Ita tamen ut quamplurimæ, vel obſtetricum imperitia, vel dolorum vehementia, vel ignavia abortiantur ſeminum: paucæ contra raræque ad finem ſuum perveniant animæ. Finem dico perfectum ac plenum, quique à majoribus non degeneret ſuis. Ipſa autem animi conceptio, mens dicitur, partitudo ſenſus, partus ipſe reminiſcentia. Sed & omnes animæ natura pariunt, partitudines ſenſu ſuſtinent, pariunt ratione. Sicut igitur nihil ſine ſemine, nec aliud à ſemine, ut homo ex homine, bos è bove, olea ex olea, vitis è vite, naſcitur: ſic etiamſi veritatem intelligat animus, neceſſe eſt vera illa eſſe, quæ animo inſita ſunt ſemina. Quod ſi ſunt, etiam ſemper fuerunt: ſi ſemper fuerunt, immortalia ſunt. Ut nihil aliud ſit quam quædam, ut ita dicam,

---

τικτούσας ἐπισκοπεῖν ἀλλὰ μὴ τὰ σώματα. *Apud* Platonem *in Theæt. p.* 117. *F. Hinc Plato ſermones ad adoleſcentium inſtitutionem pertinentes vocavit* μαιευτικόν. *Vid.* Diog. Laërt. *vit. Platon. lib. III. p.* 81. *& ibi* Aldobrandinum. [11] *Hâc de re adi orationem amatoriam Diotimæ, quæ extat in* Platonis *Sympoſ. p.* 329. *C. unde noſter ſua adumbravit.* [12] *Veterum ſanè quàm plurimi varias plantas & animalia, non ex vi ſeminum, ſed ex putrefactione & ſolis calore ortum duxiſſe cenſebant.* Plinius *N. H. lib. IX. c.* 58. Omnibus his fidem Nili inundatio affert, omnia excedere miracula, quippè, decedente eo, muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, jam parte corporis viventes, noviſſima effigie etiamnum terrenâ. *Vid. etiam* Diodorum *Siculum lib. I. p.* 8. *&* Ovid *Metam. lib. I. v.* 422. *Sed generationem, ut vocant,* æquivocam *refutàrunt tùm alii, tùm V. C.* Edvardus Stillingfleetus *in frag. Orig. Sacr. Cantab. edit. c. I.* §. 2. *p.* 19. *& ſeqq. Homines quidem ipſos ſine Dei ope à terrâ fuiſſe productos Epicuro videbatur.* Cenſorin. *de die nat. c. IV. Hinc* Virgilius *Georg. lib. II. v.* 341.

Ferrea progenies duris caput extulit arvis.

Sed abſurdiſſimam hanc opinionem refellit Lactant. *Div. Inſt. lib. II. c. XI.*

ἀεὶ δὲ ὄντα, καὶ ἀθάνατα ἦν. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἀμέλει τὸ περὶ τὰς ἐπιστήμας γιγνόμενον σπερμάτων ψυχῆς ἄνθος καὶ τελεσφόρησις. Ὃ δὲ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἄγνοιαν, τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ ἀργία τῶν σπερμάτων; Εἰ μὲν οὖν τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ψυχὴ οἷον καὶ τὸ σῶμα, θνητὸν καὶ φθειρόμενον καὶ λυόμενον καὶ σηπόμενον, οὐδὲν ἔχω περὶ αὐτῆς σεμνὸν εἰπεῖν· οὐδὲ γὰρ περὶ σώματος σεμνὸν οὐδὲν εἰπεῖν ἔχω· ἐφήμερον γὰρ τὸ θρέμμα καὶ ἀκροσφαλὲς φερόμενον, ἄπιστον, ἀσαφὲς καὶ ἔμπληκτον. Εἰ τοιοῦτον ἡ ψυχὴ, οὔτε τι οἶδεν οὐδὲ ἀναμιμνήσκεται, οὔτε μανθάνει· θᾶττον γὰρ ἂν φυλάξαι σφραγῖδος τύπους κηρὸς ὑπὸ ἡλίου τηκόμενος, ἢ ψυχὴ μάθημα, εἴπερ ἐστὶ σῶμα· [13] πᾶν γὰρ σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως Εὐρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω· νῦν μὲν ἐκ νηπιότητος εἰς ἥβην οἰδαῖνον, νῦν δὲ ἐξ ἥβης εἰς γῆρας [14] ὑπονοστοῦν καὶ ὑποφερόμενον. Ἀλλ᾽ οὐ τοιοῦτον χρῆμα εἶναι τὴν ψυχὴν μαντεύεται οὔτε Πυθαγόρας, οὔτε Πλάτων· ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ περὶ τούτων Ὅμηρος, ᾧ καὶ ἐν Ἅδου διαλέγονται αἱ ψυχαὶ [15] καί εἰσι μαντικαὶ τότε. Λέγει δέ τις αὐτῷ καὶ ἀοιδὸς ἀνὴρ,

[16] Αὐτοδίδακτος δ᾽ εἰμὶ, θεοὶ δέ μοι ὤπασεν ὀμφήν·

Καὶ ἀληθῆ λέγει· αὐτοδίδακτον γάρ τι χρῆμα ἀτεχνῶς ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ εἰδέναι παρὰ θεῶν τῇ φύσει εὖ ἔχον. Ἢ τὰ μὲν ἄλλα ζῷα αὐτοδίδακτα πρὸς τὰ αὐτῶν ἔργα, καὶ οὐδεὶς εἰπεῖν ἔχει διδασκάλους, οὐ λεόντων πρὸς ἀλκὴν, οὐκ ἐλάφων πρὸς φυγὴν, οὐχ ἵππων, πρὸς δρόμον· ἀλλὰ καὶ ὀρνίθων γένος αὐτοδίδακτον, ἐπ᾽ ἄκρων φυτῶν ἐμηχανήσατο καλιὰς αὐτουργῷ τέχνῃ, καὶ [17] ἀράχναι αὐτοφυεῖ μίτῳ θήρατρα ἐν ἀέρι, καὶ ἑρπετὰ φωλεοὺς, καὶ ἰχθύες χηραμοὺς καὶ ὅσαι ἄλλων ζῴων τέχναι πρὸς σωτηρίαν ἑκάστῳ σύμφυτοι γένει· ἀνθρώπῳ δὲ ἄρα τῷ νοερωτάτῳ τῶν ὄντων ἐπείσακτον ἥξει τὸ εἰδέναι; οὐκοῦν ἥξει ποτέ· ἀνάγκη γὰρ ἢ εὑρόντα εἰδέναι, ἢ μαθόντα· ὧν ἑκάτερον ἀσθενὲς, οὐχ ὑπούσης ἐπιστήμης φύσει· ὅ, τε γὰρ εὑρὼν, πῶς ἂν χρήσαιτο τῷ εὑρεθέντι, μὴ γνωρίσας αὐτοῦ τὴν χρείαν; κἂν γὰρ ἠπειρώτης ἀνὴρ καθ᾽ Ὅμηρον οἴακι ἐντύχῃ, φήσει

---

[13] *Corpora tam perpetuis acceſſionibus & effluviis mutantur, ut* Seneca *Epiſt. LVIII. dixerit*; Nemo noſtrûm idem eſt in ſenectute, qui fuit juvenis. Nemo eſt manè, qui fuit pridiè. Corpora noſtra rapiuntur fluminum more. *Ex Pythagoræ autem ſententiâ* Ovidius *Metam. lib. XV. v.* 169. *ità loquitur de animâ.*

Utque novis fragilis mutatur cera figuris
Nec manet ut fuerat, nec formas ſervat eaſdem
Sed tamen ipſa eadem eſt: animam ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.

[14] Heinſ. *legit* ὑπονοστοῦν καὶ ὑποθερόμενον. [15] *Tireſiæ videlicet anima Ulyſſi ventura prædicit* Odyſſ. Λ. *v.* 99. *Hunc locum imitatus eſt*

eorum quæ in animo ſunt effloreſcentia ſeminum, ſcientia, ac matura verè perfectio: quam contra ignorantiam dicunt, nihil aliud quam quidam quaſi torpor eorum. Quod ſi corpori ſimilis ſit anima, morti videlicet obnoxia & corruptioni, ſi diſſolvatur & putreſcat, magnificè de ea loqui vereor: ſicut nec magnifice de corpore loqui poſſum. Caduca namque periculiſque proxima, dubia, incerta, intemperanſque res ejus reſpectu homo eſt. Si talis ſit animus, nec ſcire quicquam nec reminiſci poterit nec diſcere. Facilius enim cera ſole liquefacta impreſſam ſigilli imaginem ſervaret, quam diſciplinam animus, ſi quidem ſit corpus. Mutatur enim corpus omne ac movetur, celeriterque Euripi inſtar huc illuc fertur. Nunc ex infantia in pubertatem excreſcit, nunc ex juventa in ſenectutem delabitur. Talem eſſe animum, neque Pythagoræ neque Platonis concedunt oracula. Sed nec id judicavit qui præceſſit eos Homerus, cui etiam apud inferos loquuntur animæ, ac ne ibi quidem divinare deſinunt. Idem fere dicit citharœdus ille apud eum alibi:

Sponte mea didici, tribuerunt numina muſam.

Nec fallitur: ſponte enim diſcit animus, ſcientiamque à Diis natura ſuâ copioſe conſequitur. Niſi fortè reliqua quotquot ſunt animalia ſponte opera ſua cognoſcere, nec præceptorem ullum agnoſcere dicamus; non ad fortitudinem leones, non ad fugam cervos, non ad curſum equos: (ut aves taceam, quas in arborum culminibus ſpontanea arte nidos ſuos contexere, araneaſque quas ſpontaneo filo retia ſua in aëre ſuſpendere, ſicut & luſtra ſerpentes, & antra piſces natura mater docuit: quod omnes denique animalium artes ſingulæ generi ſuo ad ſalutem tuendam à natura donatæ ſunt) homini autem cunctorum animalium, quod ad intellectum attinet, facilè principi, inſititiam foriſque inductam tribuamus ſcientiam? Apage. Alterum enim neceſſe eſt, ut aut invenerit quod ſcit, aut didicerit. Quorum utrumque per ſe infirmum eſt, niſi natura adſit ſcientia. Qui invenit enim quomodo utetur invento ſi uſum ignoret illius? Si enim mediterraneus aliquis, ut eſt apud Homerum, cuidam occurrat, qui temonem navis geſtat, dicet,

---

Virgil. *Æn. VI. v. 756. ubi Anchiſes Æneæ poſteros enumerat.* [16] *Eodem modo hunc verſum citavit Diſſ. XXII. p. 222. ubi vid. notata.* [17] *Rectè fecit noſter, cùm araneis aliiſque animalibus nullam artem attribuat, niſi quæ ad vitam tolerandam ſit neceſſaria;* Sic Ælian. *V. H. lib. I. c.* 2. Τρεπτικὴν καὶ ὑφαίνειν------ὅτι ἴσασιν αἱ φάλαγγες, ὅτι εἰδέναι βούλονται------Τὸ δ' ἄρα παίζει καὶ ὡσανεὶ κύρτος ἐστὶ τοῖς ἐμπίπτουσι·------Τοσοῦτον δ' ἐμπίπτει, ὅσον------ἐκείνην δειπνεῖν ἀπόχρη. *Idem tamen in aliam ſententiam pedibus ivit Hiſt. Anim. lib. I. c. 21. & lib VI. c.* 57. Plutarchus *etiam de ſolert. Anim. p.* 966. *E.* Ἀράχνης ἔργα *vocat* κοινὸν ἱστῶν γυναιξὶ καὶ θήρας σαγηνευταῖς ἀρχέτυπον.

[18] ------Ἀθηρηλοιγὸν ἔχειν ἀνὰ φαιδίμῳ ὤμῳ.

[19] Ὅθεν μαθὼν, παρὰ μὲν τοῦ οὐκ εἰδότος οὐκ ἂν μάθοι· παρὰ δὲ τοῦ εἰδότος κἂν μάθῃ, ἐρήσομαι τὸν διδάξαντα, πῶς καὶ οὗτος ἔγνω. Οὐκοῦν καὶ οὗτος ἢ εὗρεν ἢ ἔμαθεν· καὶ [20] εἰ μὲν εὗρε, τὰ αὐτὰ ἐρήσομαι, πῶς ἐχρήσατο τῷ εὑρεθέντι, μὴ γνωρίσας· εἰ δὲ ἔμαθε παρ' ἄλλου, πάλιν ἤδη ἐκεῖνον διέρεσθαι· καὶ ποῖ στησόμεθα, ἄλλου ἄλλον διδάσκαλον [21] ἀνερωτῶντες; ἀφίξεται γάρ ποτε λογισμὸς προϊὼν ἐπὶ τὸν οὐ μαθόντα, ἀλλ' εὑρόντα· πρὸς ὃν τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ῥητέον· ἥκει τοίνυν ἡμᾶς ὁ λόγος φέρων ἐπὶ τὸ ζητούμενον· [22] ἤδη γὰρ ψυχῆς εὕρεσις, αὐτογενής τις οὖσα, καὶ αὐτοφυὴς καὶ ξύμφυτος· τί δ' ἄλλο ἐστὶν ἢ δόξαι ἀληθεῖς ἐπεγειρόμεναι; ὧν τῇ ἐπεγέρσει τε καὶ συντάξει ἐπιστήμη ὄνομα· εἰ δὲ βούλει, καὶ [23] ταύτης εἴκαζέ μοι τὸ γινόμενον στρατιώτῃ πλανωμένῳ καὶ διακεχυμένῳ· ἢ καθ' Ὅμηρον μᾶλλον, νὺξ μὲν ἔξω καὶ ἡσυχία πολλὴ κατὰ τὸ στρατόπεδον, καὶ ὕπνος βαθὺς τῶν ἄλλων ἁπάντων κειμένων ἑξῆς,

[24] Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδην Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν ἔχεν· ἀλλ' ἐπιὼν καὶ ἐξανιστὰς ἕκαστον καὶ συντάττων,

[25] ----------------Ἱππῆας μὲν πρῶτα καὶ ἐσθλοὺς,

Ἕρκος ἔμεν πολέμοιο, κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσε.

Τοιοῦτον ἡγοῦ καὶ περὶ τὴν ψυχὴν γίνεσθαι, νύκτα πολλὴν, καὶ ὕπνον βαθὺν τῶν τῆς ψυχῆς νοημάτων· τὸν δὲ λόγον αὐτὸν, στρατηγὸν ὄντα ἢ βασιλέα (ἢ ὅ, τι περ ὀνομάζων χαίρεις) ἐπιόντα τούτων ἕκαστον καὶ ἐπεγείροντα καὶ συντάττοντα. Καλεῖ δὲ τὸν μὲν ὕπνον αὐτὸν, λήθην· τὴν δὲ ἀνάστασιν αὐτῶν, ἀνάμνησιν· μνήμην δὲ, τὴν φυλακὴν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν συνταχθέντων. Γίγνεται δὲ ἡ ἀνάμνησις κατὰ βραχὺ, ἕτερον ἐξ ἑτέρου θηρευούσης τῆς ψυχῆς, καὶ χειραγωγουμένης ὑπὸ τοῦ παρόντος ἐπὶ τὸ μέλλον· ὁποῖον ἀμέλει περὶ τὰς τῶν δευτέρων πραγμάτων ἀναμνήσεις γίγνεται. Ἄδει ὁ Δημόδοκος ἐν τῇ τῶν Φαιάκων δαιτὶ

[26] Νεῖκος Ὀδυσσῆος καὶ Πηλείδεω Ἀχιλῆος.

Ὀδυσσεὺς παρὼν, ἀκούων τῆς ᾠδῆς, γνωρίσας, δακρύει· ἆρ'

---

[18] *Odyſſ.* Λ. *v.* 127. [19] H. St. *legit* Πόθεν, *ſed ejus conjecturam pro inani habet* D. Heinſ. *& multa vult deeſſe, quod oſtendit, ut illi videtur, ſensûs ratio. At verò ſi* ὅ, τι *locum occupet τοῦ* ὅθεν, *integra erit oratio, cùm enim noſter paullò ante* dilemma *propoſuerat:* Ἀνάγκη γὰρ ἢ εὑρόντα εἰδέναι ἢ μαθόντα, *poſtquam oſtenderat inveniri non poſſe ſcientiam, nec diſcendam eſſe jam probabit.* [20] Heinſ. *legit,* καὶ εἰ μὲν εὗρε ταῦτα, ἐρήσομαι. *Sed optima eſt lectio recepta.* [21] *Hoc verbum* H. Stephani *conjecturæ debemus.* MS. *enim habuit* ἀνερωτῶντες. [22] Ἴδιον γὰρ ψυχῆς εὕρεσις. Heinſ. Ἅτε οὖν ἡ ψυχὴ ἀθάνατός τε οὖσα καὶ πολλάκις γεγονυῖα, καὶ ἑωρακυῖα, καὶ τὰ ἐνθάδε καὶ τὰ ἐν ᾅδου καὶ πάντα χρήματα. οὐκ ἔστιν, ὅ, τι οὐ μεμάθηκεν· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ ἄλλων οἷόν τ' εἶναι

οὖν

Vannum hominem geſtare humeris ingentibus illum.

* * * * * * * * * * * * * Quæram unde didicerit. Ex eo enim qui neſcit ſcire non poteſt: ſin ex eo qui ſcit, quæram ex præceptore quo pacto & ipſe didicerit. Neceſſe enim & hunc vel inveniſſe vel didiciſſe. Quod ſi invenit, rurſus quæram quo pacto uti potuit, ſi non intellexerit. Sin ex alio didicit, libebit & hunc interrogare. Quando autem deſinemus tandem, quove loco conſiſtet diſcendi ex aliis modus? Neceſſe eſt enim tandem ad eum nos deducat, qui non didicit, ſed invenit. Cui eadem illa dicemus: atque ita ſponte ad id quod quæritur nos deducet ratio. Propria enim animæ eſt inventio, quæ ſpontanea genuinaque & agnata eſt nobis: neque aliud quam opinionum eſt in animo excitata veritas; quarum excitatio atque ordinatio ſcientia dicitur. Ipſam ſi lubet cum milite confer, qui caſtris extra ordinem paſſim oberrrat ſuum & vagatur. Aut potiùs, ut Homerum ſequamur, fingamus noctem eſſe, quietemque in caſtris profundam, alioſque omnes ordine ſomno ſepultos altiſſimo jacere,

At non Atriden paſtorem Agamemnona gentis

detineat: qui ordine omnes excitet, aciemque inſtruat:

---------------- equites & robora primùm,
In medio jubeat timidas procedere turmas.

Tale quid exiſtima & in animo fieri noſtro, noctem videlicet ſomnumque in ea qui cogitationes ejus opprimat oboriri profundum. Rationem autem imperatorem eſſe aut regem (vel quodcunque eam appellare velis) qui ſingulos adeat, ſopitos excitet, excitatos ordine diſponat. Somnum ipſum oblivionem, excitationem è ſomno, reminiſcentiam voca. Curam verò conſervationemque eorum quos jam ordinavit ratio, memoriam. Excitatur autem paulatim reminiſcentia, dum aliud ex alio inquirit anima, & à præſenti ad id quod futurum eſt quaſi manu deducitur. Videre etiam in actionibus humanis ejuſmodo reminiſcentias licet. A Demodoco in Phæacum convivio canitur,

Lis Laërtiaden Pelidenque inter Achillem.

Adeſt Ulyſſes, cantilenam audit, auditam agnoſcit, lacrymaſ-

αὐτὴν ἀναμνησθῆναι ἄγε καὶ πρότερον ἠπίστατο. *Et iterum.* Ἐνέσονται αὐτῷ ἀληθεῖς δόξαι, αἳ ἐρωτήσεις (*leg.* αἳ ἐρωτήσει) ἐπεγερθεῖσαι, ἐπιστῆμαι γίγνονται. Plato *in Menon. p.* 17. *A.* & *p.* 18. *A.* [23] Ταύτῃ. H. St. [24] *Il.* K. *v.* 3. MS. *autem habet* Ὕπνος ἔχε *quemadmodum* & Homeri *exemplaria.* [25] *Il.* Δ. *v.* 297. *Sed* MS. *verſus Homericos verè exhibet hoc modo.*

Ἱππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφι
Πεζοὺς δ' ἐξόπιθεν στῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς
Ἕρκος ἔμεν πολέμοιο, κακοὺς δ' ἐς μέσον ἔλασσεν.

[26] *Od.* Θ. *v.* 75.

ἐν οὐκ εἰκὸς, ἐπιλαβομένης αὐτῷ τῆς ψυχῆς τοιαύτης ἀρχῆς, ὁδεύειν ἐπὶ τὰ ἐκεῖ ἔργα, καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτῷ συμπίνειν τοῖς Φαίαξιν, αὐτοῦ μένον, τὴν δὲ ψυχὴν γίγνεσθαι ἐκεῖ ἐν Ἰλίῳ, τῆς μνήμης ἀναπεμπαζομένης ἕκαστον ὧν εἶδε τέως, καὶ ἰοῦσαν ἐπὶ πολλὰ τῶν ἑαυτῆς θεαμάτων, ἀπὸ μικρᾶς ἀρχῆς; * Ἤδη τις καὶ λύραν ἰδὼν, ἐμνήσθη τῶν παιδικῶν τῶν χρησαμένων τῇ λύρᾳ· κοῦφον γάρ τι χρῆμα ἀνάμνησις καὶ εὔκολον· καὶ ὥσπερ τὰ εὐκίνητα τῶν σωμάτων τοῦ χειραγωγοῦντος προάγοντος δεῖται, καὶ παραλαβόντα τὴν ἐξ ἐκείνου ἀρχὴν, φυλάττει ἐπὶ πολὺ τὴν κίνησιν· οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἐπιλαβόμενος πρὸς μνήμην βραχείας ἀρχῆς, ἣν ἡ αἴσθησις αὐτῷ ὀρέγει, ἐπὶ πολλὰ χωρεῖ προϊὼν κατὰ ἀνάμνησιν· ἕκαστον γὰρ οἶμαι τῶν ὄντων ἢ τῶν γεγονότων οἷς ἡ ψυχὴ ἐνέτυχεν, ἀκολουθίαν ἔχειν, ἢ κατὰ χρόνον, ὡς ἐπὶ ἡμέρᾳ νὺξ, καὶ ἐπὶ νεότητι γῆρας, καὶ ἐπὶ χειμῶνι ἔαρ· ἢ κατὰ πάθος, ὡς κάλλει ἔρως ἐπιγίνεται, καὶ προπηλακισμῷ ὀργὴ, καὶ ἡδονὴ εὐτυχίαις, καὶ λύπη συμφοραῖς· ἢ κατὰ τόπον,

[27] Φᾶρίν τε, Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Θίσβην·

ἢ κατὰ [28] νόμον,

[29] Βοιωτῶν μὲν Πηνέλεως καὶ Λήϊτος ἦρχον,
Ἀρκεσίλαός τε, Προθοήνωρ τε Κλονίός τε·

ἢ κατὰ δύναμιν,

[30] Ζεῦ πάτερ, ἢ Αἴαντα λαχεῖν, ἢ Τυδέος υἱὸν,
Ἢ αὐτὸν βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης.

Ἅτε οὖν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυμέναι, ἐπειδὰν τινὸς ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐπιλαβόμενος ταύτης, διορᾷ τὰ λοιπὰ καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα, ἢ χρόνῳ, ἢ φύσει, ἢ [31] νόμῳ, ἢ τόπῳ, ἢ τιμῇ, ἢ δυνάμει· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν μακρῶν καὶ λεπτῶν δοράτων, ὁ τὸν σύρακα κινήσας, παρέπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι τῆς αἰχμῆς· καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων ὁ διασείσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας· οὕτω καὶ τῷ νῷ βραχείας ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων· ὁ μὲν δὴ εὖ πεφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομώτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύεται, καὶ ἐφοδεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπεμπάζεται τῇ μνήμῃ τὰ τοῦ νοῦ θεάματα· ὁ δὲ ἧττον δεῖ-

* *Hoc exemplum ex Platone deſumſit noſter.* Οὐκοῦν οἶσθα, ὅτι οἱ ἐρασταὶ ὅταν ἴδωσι λύραν ἢ ἱμάτιον, ἢ τι ἄλλο, οἷς τὰ παιδικὰ αὐτῶν εἴωθε χρῆσθαι———ἔγνωσάν τε τὴν λύραν καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ ἔλαβον τὸ εἶδος τοῦ παιδὸς, οὗ ἦν ἡ λύρα. *Vid. Phædon. p.* 382. E. *ubi plura hanc in rem.*

[27] Homerus *Il.* B. *in Catal. v.* 89. *habet*

Φᾶρίν τε, Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Μέσσην,

νὸς,

que effundit. Quis igitur dubitet, quin ab hoc tanquam principio ad reliqua quæ ibi geſſerat, ejus abierit animus: corpuſque unà cum Phæacibus ibidem loci potaverit, pars altera in Ilio fuerit: dum ſingula quæ ibi viderat, memoria ruminat, infinitaque quæ ad tempus illud conſpexerat, uno hoc admonitus, tanquam præſentia cernit iterum? Quid quod ſæpe aliquis lyram cum videt, de amaſio ſuo cogitat, qui tractavit eam? Agilis namque & expedita eſt reminiſcentia. Sicut enim ea quæ facile moventur corpora, motum tamen impulſumque manus requirunt, à quo initium cum ſemel acceperunt, diutiſſime eum conſervant: ſic mens noſtra, ut in memoriam redeat, exiguum nacta principium, quod à ſenſibus accipit, longè lateque plurima reminiſcitur. Res enim ſingulæ ſive præſentes eæ ſive anteactæ ſint, quas ſemel contemplatus eſt animus, aliquo inter ſe cohærent modo. Aut tempore, ſicut noctem dies, juventutem ſenectus, ver æſtas excipit. Aut affectione, ut pulchritudinem amor, contumeliam ira, ſecundam fortunam gaudium, adverſam mœror ſequitur. Aut loco, ut

Pharinque, Spartamque, columbiferam quoque Thisben.

Aut diſtributione,

Bœotis dux Peneleos & Leitus heros,
Arceſilauſque, Prothoënorque, Cloniuſque,

Aut potentia,

Jupiter Ajacis da vel magni Diomedis,
Divitis aut ſortem regis prodire Mycenæ,

Senſus igitur qui tanquam in veſtibulo conſtituti ſunt animæ, ſimulac rei alicujus arripuerint initium, mentique tradiderint, mens viciſſim hæc arripit, reliquaque hujus intuetur beneficio, donec ea quæ vel temporis, vel naturæ, vel diſtributionis, vel loci, vel honoris, vel potentiæ ratione inter ſe cohærent, omnia ſimul percurrit. Sicut enim in longa aliqua tenuique haſta fieri videmus, ut extremam qui partem movet, motum illum ad alterum uſque finem per totam diffundat: aut in longo protenſoque fune, primam qui partem quatit, totum neceſſario, eunte ad finem uſque motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius menti opus eſt initio. Jam præclaræ indolis homo, & ad virtutem natus, illud à ſe ſumit initium: mox viam ingreditur mentiſque contemplationes tanquam itinere inſtituto petit: quas & aſſequitur, & recordatione volvit ac memoria. At qui minus à natura conſecu-

---

verſu autem nono

Κώπας Εὔτρησίν τε, πολυτρήρωνά τε Θίσβην.

ex cujus fine cum principio alterius juncto hunc verſum conflavit noſter, *aut potius cum* Μέσσην *ſcribere debuit, memoriæ vitio* Θίσβην *extulit.*
[28] Νισσὸν Heinſ. [29] *Catal. v.* 1. [30] *Il.* H. *v.* 179. [31] *Leg.* νομῷ.

tus

νὸς, δεῖται Σωκράτους, [32] αὐτοῦ μὲν διδάσκοντος οὐδὲν, διερωτῶντος δὲ καὶ διαπυνθανομένου· ὁ δὲ ἀποκρίνεται τἀληθῆ αὐτά. Τίς ἂν οὖν ἀποκρίναιτο ἃ μήπω οἶδε; πλὴν εἰ μὴ καὶ τὸν βαδίζοντα χειραγωγοῦντος ἑτέρου, φήσει τις μὴ βαδίζειν αὐτόν. Τί τοίνυν διαφέρει ὁ χειραγωγῶν τοῦ ἀνερωτῶντος, καὶ τί διαφέρει ὁ βαδίζων τοῦ ἀποκρινομένου; ὁ μὲν γὰρ ἑαυτῷ παρέχει τὴν ἐνέργειαν, ὁ δὲ ἐκείνῳ τὴν ἀσφάλειαν. Ἀλλ' οὔτε ὁ χειραγωγούμενος, μανθάνει βαδίζειν, οὔτε ὁ ἀνερωτώμενος, ἀποκρίνεσθαι μανθάνει· ἀλλ' ἑκάτερος, ὁ μὲν βαδίζει· δύναται γάρ· ὁ δὲ ἀποκρίνεται· οἶδε γάρ, ξυνεπιλαμβάνουσι δὲ πρὸς ἀσφάλειαν ἑκατέρῳ ἑκάτερος. *Σῶμα μὲν βαδιστικὸν τῇ φύσει, ψυχὴ δὲ λογιστικὴ τῇ φύσει· εἰ δ' ἐστὶν ἀθάνατος, ὥσπερ ἐστὶν, [33] ἀνάγκη που αὐτῇ τοῦτο ἐξ ἀϊδίου ἐνεῖναι, τὰς νοήσεις τε καὶ ἐπιστήμας τῶν πραγμάτων. Ἅτε δὲ, οἶμαι, διττῷ βίῳ ἡ ψυχὴ συνεχομένη, τῷ μὲν, καθαρῷ καὶ διαυγεῖ καὶ ὑπὸ μηδεμιᾶς συμφορᾶς ἐνοχλουμένῳ, τῷ δὲ θολερῷ καὶ τεταραγμένῳ, καὶ ἐν παντοίαις τύχαις φυρομένῳ· ἐνταῦθα μὲν ἀσαφείας ἐμπέπλησται, καὶ καρηβαρεῖ· αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῶν μεθυόντων πάθος· τούτοις γάρ που φλεγμαίνουσα ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ ἀνέδην πότου, ἐγγύτατα μὲν τείνει μανίας· ἤδη δέ που ἀνακαλεῖται αὐτὴν, καὶ οὔτε ἀκριβῶς σφάλλεται, οὔτε σαφῶς λογίζεται, ἀλλ' ἐν μεθορίῳ μένει ἀγνοίας καὶ λογισμοῦ· [34] ἐπειδὰν δὲ ἀπαλλαγῇ ἡ ψυχὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε, ὥσπερ ἐκ τῆς Κιμμερίων γῆς ἐπὶ λαμπρὸν αἰθέρα ἐξελθοῦσα, ἐλευθέρα μὲν γινομένη σαρκῶν, ἐλευθέρα δὲ ἐπιθυμιῶν, ἐλευθέρα νόσων, ἐλευθέρα συμφορῶν, τότε διορᾷ καὶ λογίζεται τἀληθῆ αὐτὰ, θεοῖς καὶ θεῶν παισὶ συγγιγνομένη ὑπὲρ ἄκραν τὴν οὐρανοῦ ἁψῖδα, συμπεριπολοῦσα καὶ συντεταγμένη στρατιᾷ θεῶν ὑπ' ἡγεμόνι καὶ στρατηγῷ τῷ Διΐ καὶ * μέμνηται μὲν ἀληθῶς τότε, ἀναμιμνήσκεται δὲ νῦν ἐκείνων· καὶ θαρσεῖ μὲν τότε, σφάλλεται δὲ νῦν. Ἡ δὲ ἐρρωμένη ψυχὴ καὶ χρηστῷ [35] Δαίμονι συγκεκληρωμένη, κἀνταῦθα ἀντέχει τῷ μυκηθμῷ, καὶ κατὰ δύναμιν ἀπαλλάττουσα αὐτὴν τῆς πρὸς τὸ σῶμα ὁμιλίας, τὴν μνήμην ἐγείρει ἐκείνων τῶν θεαμάτων καὶ

---

[32] *Notat hoc* Cicero *Academ. Quaeſt. lib. I. c.* 4. Socrates in omnibus ferè ſermonibus, qui ab illis, qui illum audiêrunt perſcripti variè, copiosè ſunt, ità diſputat, ut nihil affirmet ipſe, refellat alios. *Ob hanc cauſam apud multos malè audiit.* Plato *in Theaet. p.* 117. F. Ἤδη πολλοί μοι ὠνείδισαν, *inquit Socrates*, ὡς τοὺς μὲν ἄλλους ἐρωτῶ, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀποκρίνομαι περὶ οὐδενὸς, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν σοφόν. *Hac nihilominus ratione, tantum valuit, ut adverſarium cogeret* αὐτῷ μαρτυρεῖν, ἄλλου δ' οὐδενὸς ἐδεῖτο μάρτυρος. Τοιγαροῦν ἐξῆν αὐτῷ λέγειν ὅτι τοὺς μὲν ἄλλους ἐῶ χαίρειν, ἀεὶ δὲ τῷ ἀντιλέγοντι ἀρκοῦμαι μάρτυρι. *ut obſervat* Epictet. *apud* Arrian. *lib. II.* c. 12. * H. St. *legit* Σῶμα μὲν βαδιστικὸν τῇ ψυχῇ. ψυχὴ δὲ λογιστικὴ τῇ βαδίσει. *Sed cur lectio vulgata non ſit retinenda, nul-*

ἐκείνων

tus eſt, Socrate opus habet, non qui doceat quicquam, ſed tantùm interroget, ac examinet: ipſe enim quæ vera ſunt, reſpondet. Quis autem reſpondebit quæ ignorat? Niſi quis hominem exiſtimet, qui manu deducitur dum incedit, non incedere. Quid autem inter eum intereſt qui manu ducit, & qui interrogat, aut eum qui incedit & qui reſpondet? Alter enim à ſe actionem habet, alter confirmat illam & regit. Sed neque ille qui manuducitur, diſcit incedere, neque qui interrogatur diſcit reſpondere. Et tamen uterque, alter quidem incedit, poteſt enim: alter reſpondet, novit enim. Uterque autem utrumque confirmat & juvat. Corpus enim à natura habet quod incedit, quod ratiocinatur animus. Qui ſi æternus eſt, ut eſt revera, neceſſe eſt ab æterno intellectus illi rerum ineſſe & ſcientias. Cum verò duplici vita fruatur anima, altera pura, clariſſima, nullis exercitata calamitatibus, altera turbida, concitata, diverſiſque fortunæ intricata caſibus: hìc dum verſatur, obſcuritate plurima perfuſa eſt & caligine, & quod temulenti ſolent, capitis vertigine laborat. Inter hæc non ſecus quam immodica vini ingurgitatione exæſtuans, non longè abeſt ab inſania: niſi quod interdum ſe colligit, ut neque planè vacillet, neque omnino ſincera utatur ratione, ſed in ignorantiæ rationiſque ſedeat confinio. Poſtquam verò hinc illuc tanquam è Cimmeriorum terra ſe ſubduxerit, claroque frui cœperit æthere, nec amplius cum corpore morbiſve aut ullis luctatur calamitatibus; tum demum veritatem ipſam perſpicit, puraque ratione aſſequitur. Tum in Deorum Deorumque filiorum recepta conſortium, ſupra ſummos cœli cum iis vagatur fornices, divinæque aciei aſcribitur, cui imperator præeſt ac dux Jupiter. Tunc integra utitur memoria, nunc tantum reminiſcitur. Tunc confidit ſibi, nunc errat tantum. Præclarus nihilominus animus, & qui corporis ſui hoſpitem bonum nactus eſt Deum, etiam hic à tumultu ſe vindicat; relictoque quantum in ſe eſt corporis conſortio, quæ vel vidit ibi vel audivit, ruminat memoria. Nec

---

lus quidem video. [33] *Animas non ſolùm ſine, verùm etiam initio carere cenſebant Platonici, ut apparet ex Phedro p.* 344. *C. quem locum in Latinam linguam tranſtulit* Cicero *Quæſt. Tuſc. lib. I. c.* 23. [34] *Anima corpore ſoluta* εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῇ θεῖον ἀπέρχεται· ---οἷ ἀφικομένῃ ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι εἶναι, πλάνης καὶ ἀνοίας καὶ φόβων καὶ ἀγρίων ἐρώτων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρωπείων ἀπηλλαγμένῃ· ὥσπερ δὲ λέγεται κατὰ τῶν μεμυημένων, ὡς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ θεῶν διάγουσα, *ut divinè loquitur Socrates apud* Platonem *in Phædone p.* 386. *A.* * *Quæ ſit inter* μνήμην *&* ἀνάμνησιν *differentia, ſupra oſtendit noſter p.* 290. Καλεῖ δὲ τὴν μὲν ὕπνον αὐτοῦ, λήθην· τὴν δὲ ἀνάστασιν αὐτῶν (νοημάτων) ἀνάμνησιν. μνήμην δὲ, τὴν φυλακὴν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν συνταχθέντων. [35] *Mali erant Genii, ut nonnullis videbatur, qui noxias animi perturbationes excitabant. Vid.* Empedoclem *apud* Plutarch. περὶ εὐθυμίας p. 474. *B. Contraria erant boni Genii munia. Adi Cebetis tab. p. XI. ed. Gron.*

ἐκείνων τῶν ἀκουσμάτων· [36] διὰ τοῦτο ἄρα καὶ οἱ ποιηταὶ τὴν Μνημοσύνην αἰνίττονται Μουσῶν μητέρα, Μούσας μὲν τὰς ἐπιστήμας ὀνομάζοντες, ἠγάθεον χορόν, καὶ [37] ἔργον Διός, ὑπὸ Μνημοσύνης καὶ συνωμένας καὶ συνταττομένας. Θεραπεύωμεν τὰς μούσας, θεραπεύωμεν τὴν Μνημοσύνην.

Τίνες ἄμεινον περὶ θεῶν διέλαβον, Ποιηταὶ ἢ Φιλόσοφοι.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ'.

Δεινῶς γε οἱ ἄνθρωποι στασιαστικοί, οὐ μέχρι πολιτείας μόνον, οὐδὲ ἀρχῆς, οὐδὲ τῶν ἐν μέσῳ κακῶν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ εἰρηνικώτατα τῶν ὄντων περιεληλύθασι, ποιητικὴν καὶ φιλοσοφίαν· χρῆμα διττὸν μὲν κατὰ τὸ ὄνομα, ἁπλοῦν δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ διαφέρον οὐ δι' ἑαυτοῦ. Οἷον εἴ τις τὴν ἡμέραν ἄλλο τι ἡγήσαιτο πλὴν ἡλίου φῶς πίπτον εἰς γῆν, ἢ τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆς θέοντα, ἄλλο τι ἢ ἡμέραν· οὕτω τοι καὶ τὰ ποιητικῆς πρὸς φιλοσοφίαν ἔχει· καὶ γὰρ [a] ποιητικὴ τί ἄλλο ἢ φιλοσοφία, τῷ μὲν χρόνῳ παλαιά, τῇ δὲ ἁρμονίᾳ ἔμμετρος, τῇ δὲ γνώμῃ μυθολογική; καὶ φιλοσοφία τί ἄλλο ἢ ποιητική, τῷ μὲν χρόνῳ νεωτέρα, τῇ δὲ ἁρμονίᾳ εὐζωνοτέρα, τῇ δὲ γνώμῃ σαφεστέρα; Δύο τοίνυν πραγμάτων χρόνῳ μόνον καὶ σχήματι ἀλλήλοις διαφερομένων, πῶς ἄν τις διαιτήσαι τὴν διαφοράν, ἐν οἷς τι περὶ τοῦ θείου ἑκάτεροι λέγουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι; Ἢ τὸ σκέμμα τουτὶ ἐοικέναι φῶμεν τοιῷδε, οἷον εἴ τις καὶ ἰατρικὴν ἐνθυμηθεὶς τὴν πρώτην ἐκείνην πρὸς τὴν νέαν δὴ καὶ τοῖς νῦν σώμασιν ἐπιτεταγμένην, σκοποῖ τὸ ἐν ἑκατέρᾳ βέλτιον καὶ χεῖρον; ἀποκρίναιτο γὰρ ἂν αὐτῷ ὁ Ἀσκληπιός, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας τέχνας οὐ μεταποιοῦσιν οἱ χρόνοι (ὧν γὰρ ἡ αὐτὴ χρεία ἀεὶ τούτων παραπλήσια καὶ τὰ ἔργα) ἰατρικὴν δὲ ἂν ἀρκῇ, ἑπομένην τῇ κράσει τῶν σωμάτων, πράγματι οὐχ ἑστῶτι, οὐδὲ ὡμολογημένῳ, ἀλλὰ ταῖς κατὰ τὴν δίαιταν τροφαῖς ἀλλοιουμένῳ καὶ μεταπίπτοντι, ἰάματα καὶ διαίτας αὐτῶν ἐξευρίσκειν, ἄλλοτε ἄλλας προσφόρους τῇ παρούσῃ τροφῇ. Μηδὲν

[36] Heſiodus *in Theog. v.* 52. *hæc habet.*

Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
Τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
Μνημοσύνη.

Muſæ vocatæ ſunt ab artium elegantiorum inventione; מוצא *enim, linguâ Phœnicià,* eſt inventrix; Μνημοσύνη *autem dicitur earum mater, quòd*

τῶν

aliud eſt cur Mnemoſynen Muſarum matrem eſſe tradant poëtarum fabulæ. Nihil enim aliud Muſæ ſunt illis quam ſcientia; chorus videlicet divinus, opuſque Jovis, quas producit ordinatque Mnemoſyne. Colamus Muſas, colamus Mnemoſynen.

Utri Melius de Diis ſenſerint, poetæ an Philoſophi.

DISSERT. XXIX.

Libentiſſimè inter ſe contendunt homines, non de Republica tantum aut imperio, reliquiſque quæ in medio verſantur malorum: verùm ita ut nec à rebus omnium tranquilliſſimis abſtinendum putaverint; poëtice dico & philoſophia[1]. Quæ, duo quidem ſunt, nomen ſi ſpectes, unum ſi eſſentiam, & rem ipſam, adeo ut per ſe nihil differat. Ut ſi quis aliud diem eſſe exiſtimet, quam Solis lucem defluentem in terras, aut ſolis curſum ſupra terram, aliud quam diem. Eodem modo ad philoſophiam ſe habet poëtice. Quid enim aliud poëtice eſt, quam philoſophia tempore vetuſtior, harmonia metrica, argumento fabuloſa? Aut quid aliud philoſophia, quam poëtice, tempore recentior, harmonia expeditior, argumento apertior? Inter hæc duo ergo quæ tempore tantum inter ſe ac agendi differunt modo; quiſnam differentiam in iis quæ de rebus utraque divinis tradit, dijudicet? An ſimilem hanc quæſtionem eſſe dicemus, ac ſi quis medicinam illam veterem cum hodierna, qua in curandis hujus ætatis corporibus medicorum filii utuntur, conferat: vitiaque utriuſque inter ſe & virtutes contendat? Ad hanc quæſtionem reſponderet Æſculapius, reliquas artes non mutare tempora (quorum enim idem uſus eſt, eadem aut ſimilia ſunt opera) medicinam verò temperamenta ſequi corporum, quorum quia nec diuturna nec definita ſit, ſed una cum alimentis ſemper facile mutetur conſtitutio, remedia victuſque rationem, prout præſens requirit educatio, alio atque alio ſemper modo excogitanda eſſe.

---

memoria ſuppeditet poematum & orationum materiam, ut ad laudatum Poetæ Aſcræi locum notavit Joan. Clericus. [37] Ἔγγονον Διός. Heinſ.

[1] *In Poetarum quidem fabulis tum naturalem, tum moralem Philoſophiam quærebant Veteres. Vid.* G. I. Voſſii *libellum de Philoſ. Sect. c. IV. Ex hâc ratione* σοφῶν *vel* σοφιστῶν *nomine eos cohoneſtabant.* Scholiaſt. Pindari *ad Iſthm. Od. V. v.* 36. Σοφιστὰς μὲν καὶ σοφοὺς ἔλεγον τοὺς ποιητάς.

Quare

οὖν ἡγοῦ τοὺς ἥρως τοὺς ἐμούς, [2] τὸν Μαχάονα ἐκεῖνον καὶ τὸν Ποδαλείριον, ἧττόν τι εἶναι δεξιωτέρους ἰᾶσθαι τῶν αὖθις ἐπιδημούντων τῇ τέχνῃ, καὶ τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ παντοδαπὰ ἰάματα ἐξευρηκότων· ἀλλὰ τότε μὲν ἡ τέχνη σώμασιν ὁμιλοῦσα οὐ περιττικοῖς, οὐδὲ ποικίλοις, οὐδὲ ἐκλελυμένοις παντάπασι, ῥᾳδίως αὐτὰ μετεχειρίζετο, καὶ ἦν αὐτοῖς ἔργον τι ἁπλοῦν,

[3] Ἰούς τ' ἐκτάμνειν, ἐπί τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν·

Τελευτῶσα δὲ νῦν, ὑπολισθαινόντων αὐτῇ τῶν σωμάτων εἰς δίαιταν ποικιλωτέραν καὶ κρᾶσιν πονηράν, ἐξεποικίλθη τε αὐτὴ καὶ μετέβαλεν ἐκ τῆς πρόσθεν ἁπλότητος εἰς παντοδαπὸν σχῆμα. Φέρε καὶ ὁ ποιητικὸς ὁμοῦ καὶ ὁ φιλόσοφος ἀποκρινάσθω κατὰ τὸν Ἀσκληπιὸν ὑπὲρ τῶν ἐπιτηδευμάτων· οὗτος μέν, καὶ ἄγαν δεινοπαθῶν, εἴ τις ἡγήσαιτο, [4] Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον ἢ νὴ Δία [5] Ὀρφέα ἢ ἄλλον τινὰ τῶν τότε ἀνδρῶν, [6] ἧττον εἶναι σοφώτερον Ἀριστοτέλους τοῦ Σταγειρίτου, ἢ Χρυσίππου τοῦ Κίλικος, ἢ Κλειτομάχου τοῦ Λίβυος, ἢ τῶν τὰ πολλὰ καὶ σοφὰ ταῦτα ἡμῖν ἐξευρηκότων· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τούτους ὁμοίως μὲν καὶ τὰ αὐτὰ δεινούς, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον. Καθάπερ δὲ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τὰ μὲν ἀρχαῖα ὑπὸ διαίτης χρηστῆς εὐμεταχείριστα ἦν τῇ τέχνῃ, τὰ δὲ αὖθις, ἐδεήθη ἰατρικῆς ἀλλοιοτέρας· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρότερον μὲν δι' ἁπλότητα καὶ τὴν καλουμένην [7] ταύτης εὐήθειαν, ἐδεῖτο φιλοσοφίας μουσικῆς τινος καὶ πρᾳοτέρας, ἢ διὰ μύθων δημαγωγήσει αὐτὴν καὶ μεταχειριεῖται, καθάπερ αἱ τίτθαι τοὺς παῖδας διὰ μυθολογίας βουκολοῦσι· προϊοῦσα δὲ εἰς δεινότητα, καὶ ἀνδριζομένη, καὶ ὑποπιμπλαμένη ἀπιστίας καὶ πανουργίας, καὶ τοὺς μύθους διερευνωμένη, καὶ οὐκ ἀνεχομένη τῶν αἰνιγμάτων, [8] ἐξεκόλαψέ τε καὶ ἀπέδυσε φιλοσοφίαν τοῦ αὐτῆς κόσμου, καὶ ἐχρήσατο γυμνοῖς τοῖς λόγοις· οἱ δ' εἰσὶν οὐδὲν ἀλλοιότεροι τῶν προτέρων οἱ ἔσχατα, πλὴν τῷ σχήματι τῆς ἁρμονίας· ἀλλ' αἱ περὶ θεῶν δόξαι ἀρξάμεναι ἄνωθεν, διὰ πάσης φιλοσοφίας ἦλθον. [9] Ἐπίκουρον δὲ ἐξελῶ λόγου καὶ ποιητικοῦ καὶ φιλοσόφου, τοῖς δὲ ἄλλοις ἡ πραγματεία ἴση καὶ ἡ αὐτή· πλὴν εἰ μὴ νο-

---

[2] *Antiqua illa medicina ultrà chirurgiam vix proceſſit.* Hujus deinde (*Æſculapii*) duo filii Podalirius & Machaon bello Trojano ducem Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attulêrunt: Quos tamen Homerus non in peſtilentiâ neque in variis generibus morborum aliquid attuliſſe auxilii ſed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos eſſe expoſuit. Ex quo apparet has partes medicinæ ſolas ab his eſſe tentatas, eaſque eſſe vetuſtiſſimas.------Veri ſimile eſt inter nonnulla auxilia adverſæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigiſſe ob bonos mores, quos neque deſidia, neque luxuria vitiârant------Ideoque multiplex iſta medicina neque olim apud Græcos neque apud alias gentes neceſſaria. *Verba ſunt* Cornelii Celſi *è præf. libr. de re medicâ.* [3] *Il.* Λ. *v.* 515. [4] *Teſtatur* Strabo *Geogr. lib. I. p.* 25. Τὸν Ὁμήρου ποιητὴν φιλοσόφημα πάντας νομίζειν. *Vid. etiam* noſtrum *Diſſ. XVI. Quin & Heſiodus, ut refert* Dion Chryſoſt. *Orat. LXXVII.* ἐκ-

μίζεις

Quare exiſtimare noli meos illos filios, Machaonem Podaliriumque, minus quam ætatis hujus medicos, à quibus tam multa ac præclara inventa ſunt, in arte ſua excelluiſſe. Ea namque ætate quæ tractabant, minus mutationibus obnoxia, minus varia, minus diſſoluta erant corpora: quare & facilior eorum cura erat, neque aliud medici opus, quàm

Tollere corporibus jaculum, vulnuſque fovere.

Tandem verò vario cum victu uti, minuſque ob id bene temperata cœperunt eſſe corpora, varias quoque ipſa formas ars induit, ac pro ſimplicitate illa ſua quoſlibet aſſumpſit modos. Agedum ergo inſtituti ſui eodem cum Æſculapio modo rationem & poëta reddat & philoſophus. Et ille quidem graviſſimam fieri ſibi dicat injuriam, ſi quis aut Homerum, aut Heſiodum, aut Orpheum, medius fidius, aliumve aliquem ævi illius hominem, minus quam aut Stagiritam Ariſtotelem aut Cilicem Chryſippum, aut Libycum Clitomachum, alioſque qui tam multa poſtea ac præclara philoſophiæ addiderunt, ſapientes fuiſſe contendat: ſed & illos aut non minus aut magis etiam in iiſdem illis excelluiſſe. Sicut autem antiqua illa victu ſuo ſimplici facilius arti locum relinquebant, quæ poſtea ſecuta ſunt, varietate medicinæ opus habuerunt corpora: ita & animi olim ſimplicitas, aut, ut hi homines dicerent, ruditas, philoſophiam requirebat Muſicam, magiſque lenem: quæ fabularum eos jucunditate, non aliter quam alumnos ſuos nutriculæ, duceret ac tractaret. Mox proceſſu temporis, unà cum ætate facta acutior, veterique illa ſimplicitate diſcuſſa, diffidens penitus ac vafra, in fabulas inquirere cœpit, nec amplius obſcuritatem illam ferre; ſed velum philoſophiæ detraxit, philoſophiam mundo ſuo exuit, nudiſque agere verbis maluit, ita ut à prioribus poſteriora niſi ſola harmoniæ ratione non differant. Quæ enim de Diis traduntur antiquitus inventa, ab omnibus poſtea recepta ſunt philoſophis: exceptoque uno Epicuro, quem nec poëtis merito nec philoſophis annumeres, una eademque omnibus agendi eſt ratio. Niſi forte Homerum

---

μάθη σοφὸς ἐν τοῖς Ἕλλησι. *Ac ſanè notavit* Joan. Tzetzes, *in præf. ad Op. & dies*, τὸ παρὸν βιβλίον----περαίνουσιν Ἠθικὴν καὶ Οἰκονομικὴν περιοχὴν παντοίαν. [5] *Orpheum, nec injuriâ, non dignum putat* Diog. Laert. *qui Philoſophus vocetur.* Παράγουσι δὲ καὶ Ὀρφέα τὸν Θρᾷκα, λέγοντες φιλόσοφον γεγονέναι καὶ εἶναι ἀρχαιότατον. Ἐγὼ δὲ, εἰ τὸν περὶ θεῶν ἐξαγορεύσαντα τοιαῦτα χρὴ φιλόσοφον καλεῖν οὐκ οἶδα τίνα χρὴ προσαγορεύειν τὸν πᾶν τὸ ἀνθρώπειον πάθος ἀφειδοῦντα τοῖς θεοῖς προστρῖψαι &c. *Lib.* 1. *p.* 2. *Adi prætereà* Origen. *cont. Celſum lib. I. p.* 14. *& lib. VII. p.* 368. [6] *Hoc eſt*, ἦτλον σοφόν. *Sic ſuprà* ἦτλον δεξιωτέρους *non aliam habet ſignificationem, quàm* ἦτλον δεξιόν. * *Clitomachus erat Carthaginenſis, tertiæ Academiæ defenſor.* Sextus Empir. *lib. I. c.* 33. Τρίτη δὲ καὶ νέα Ἀκαδημία, ἡ περὶ Καρνεάδην καὶ Κλειτόμαχον. [7] MS. *rectè habet* ταύτην. [8] Ἐξεκάλυψε. Heinſ. [9] *Siquidem Epicurus Atheis accenſetur, adeoque veras de Diis opiniones nequit fovere. Vid.* Suidam *in voce.*

μάζεις Ὅμηρον ἐντετυχηκέναι τοῖς θεοῖς τοξεύουσιν, ἢ διαλεγομένοις, ἢ θύουσιν, ἤ τι ἄλλο δρῶσιν, οἷα περὶ αὐτῶν ἐκεῖνος ᾄδει· οὐδὲ γὰρ Πλάτωνα ἡγητέον ἐντετυχηκέναι [10] τῷ Διῒ ἡνιοχοῦντι καὶ φερομένῳ ἐπὶ πτηνοῦ ἅρματος, στρατιᾷ θεῶν κατὰ ἕνδεκα λόχους κεκοσμημένῃ, οὐδέ γε δαινυμένοις τοῖς θεοῖς, [11] ἐν Διὸς καὶ τῆς Ἀφροδίτης γάμοις, ὅτε Πόρος καὶ Πενία λαθόντε ξυνηλθέτην τε καὶ ἔρωτα ἐξ αὐτῶν ἐγεννησάτην· οὐδέ γε θεατὴν γενέσθαι Πυριφλεγέθοντός τε καὶ Ἀχέροντος, καὶ Κωκυτοῦ, καὶ τῶν ἄνω καὶ κάτω ποταμῶν ῥεόντων ὕδατι καὶ πυρί· οὐδὲ τὴν Κλωθὼ ἰδεῖν καὶ τὴν Ἄτροπον, οὔτε ἐντετυχηκέναι [12] τῷ ἀτράκτῳ ἑπτὰ καὶ διαφόρους ἑλιγμούς. Ἀλλὰ καὶ [13] τοῦ Συρίου τὴν ποίησιν σκόπει, καὶ τὸν Ζῆνα καὶ τὴν Χθονίην, καὶ τὸν ἐν τούτοις ἔρωτα, καὶ τὴν Ὀφιονέως γένεσιν, καὶ τὴν θεῶν μάχην, καὶ τὸ δένδρον, καὶ τὸν πέπλον. Σκόπει καὶ τὸν Ἡράκλειτον, [14] θεοὶ θνητοί, θεοὶ ἀθάνατοι. Πάντα μεστὰ αἰνιγμάτων, καὶ παρὰ ποιηταῖς καὶ φιλοσόφοις· ὧν ἐγὼ τὴν πρὸς τὸ ἀληθὲς αἰδῶ ἀγαπῶ μᾶλλον ἢ τὴν παρρησίαν τῶν νεωτέρων· πραγμάτων γὰρ ὑπ᾽ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας οὐ καθορωμένων σαφῶς, εὐσχημονέστερος ἑρμηνεὺς ὁ μῦθος. Ἐγὼ δὲ εἰ μέν τι πλέον ἐθεάσαντο τῶν προτέρων οἱ ὕστερα, μακαρίζω τοὺς ἄνδρας τῆς θέας· εἰ δὲ μηδενὶ πλεονεκτοῦντες κατὰ τὴν γνῶσιν, μετέβαλον αὐτῶν τὰ αἰνίγματα εἰς μύθους σαφεῖς, δέδια μή τις αὐτῶν ἐπιλάβηται ὡς ἐξαγορευόντων ἀπορρήτους λόγους. Τί γὰρ ἂν ἄλλο εἴη μύθου χρεία, ἢ λόγος περισκεπὴς ἑτέρῳ κόσμῳ; καθάπερ τὰ ἱδρύματα οἷς περιέβαλλον οἱ τελεσταὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πέπλους, ἀποσεμνύνοντες αὐτῶν τὴν προσ-

---

[10] *Hæc habet* Plato *in Phædro p.* 344. *H.* [11] *Rectè* MS. Οὐδέ γε δαινυμένοις τοῖς θεοῖς ἐν Διὸς τῆς Ἀφροδίτης γάμοις. *Sed memoriâ hic lapſus eſt* noſter: *non enim in Veneris* nuptiis *ſed* natalibus *furtim congreſſi ſunt Porus & Penia. Audi ipſum* Platonem. Ὅτε ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, ἡστιῶντο οἱ θεοί, οἵ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος· ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, προσαιτήσουσα, οἷα δὴ εὐωχίας οὔσης, ἀφίκετο ἡ Πενία. Ὁ οὖν Πόρος, μεθυσθεὶς τοῦ Νέκταρος (οἶνος γὰρ οὔπω ἦν) εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν, βεβαρημένος ηὗδεν. Ἡ οὖν Πενία ἐπιβουλεύουσα, διὰ τὴν αὑτῆς ἀπορίαν, παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου, κατακλίνεταί τε παρ᾽ αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἔρωτα. Διὸ δὴ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ θεράπων γέγονεν ὁ Ἔρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις. *Sympoſ. p.* 323. *A.* [12] *Leg. cum Manuſcripto* Τῷ ἀτράκτῳ ἐληλασμένῳ ἑπτὰ καὶ διαφόρους ἑλιγμούς. [13] *Pherecydem intelligit, qui in Syro Maris Ægæi inſulâ natus eſt. Perperam enim nonnulli Syriam Orientis provinciam ei patriam dedêre, ut obſervavit* L. Holſtenius *not. in Pythag. vit. à Porphyrio conſcriptam p.* 67. *Pherecydis opus noſter* ποίησιν *vocat, non quòd numeris adſtricta erat oratio, ſed quoniam argumentum fuit Poeticum; proſâ enim ſcripſit. Vid.* Apuleii *Florid. p.* 351. *ed. Elmen. Hujuſce libri initium ſervavit* Diog. Laërt. *lib. I. p.* 31. Σώζεται δὲ, *inquit,* τοῦ Συρίου τό τε βιβλίον ὃ συνέγραψεν οὗ ἡ ἀρχή. Ζὰς μὲν καὶ Χρόνος εἰς ἀεὶ καὶ Χθονίη ἦν. Χθονίῃ δὲ ὄνομα ἐγένετο Γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζὰς γῆν γέρας διδοῖ. [14] *Ophioneus, ſe-*

δοξίαν.

Deos aut jaculantes, aut diſſerentes, aut compotantes, aut ſimile quid agentes inveniſſe exiſtimes: qualia infinita in ejus paſſim poëmatis invenias. Quin ne Platonem quidem exiſtima inveniſſe Jovem aurigantem, volucrique vehentem curru, aut exercitum Deorum undecim in acies diſtributum, aut Deorum convivia, aut Jovis Veneriſque nuptias, cum Porus Peniaque furtim congreſſi, Amorem genuerunt. Nec Pyriphlegethontem ſpectaſſe aut Acherontem, alioſque, qui ſurſum deorſumque ignem volvunt & aquam, ut ipſe loquitur, fluvios. Non Clotho vidiſſe aut Atropon: nec in eorum fuſo ſeptem illas diverſas inveniſſe revolutiones. Sed & totam Syrii illius inſpice poëſin, Jovemque & Chtoniam atque Amorem in illis: tum generationem Ophionei, pugnamque Deorum, & arborem illam ac peplum. Inſpice & Heraclitum, Deos mortales, homines immortales invenies: ænigmatum denique tam apud poëtas quàm apud philoſophos plena eſſe omnia. Quorum ego occultam in tradenda veritate reverentiam pluris quam recentiorum facio audaciam. Eorum enim quæ ob imbecillitatem ſuam humana intueri perſpicuè nequit natura, ſpecioſior interpres eſt fabula. Quod ſi plus prioribus illis poſteriores hi viderunt, gratulor hanc illis ſcientiam: ſin nihilo plus cum ſcierint, ænigmata tamen illorum in manifeſtius dicendi converterint genus, vereor ne quis reprehendere eos poſſit, quod occultas ſacraſque evulgaverint ſcientias. Quid enim aliud ſibi vult fabula, quam ut alium orationi addat apparatum? Non aliter quam myſtæ ſolent, auro argentoque ac veſtibus quibuſdam ſuas induere imagines, ut aliquid illis ma-

---

cundàm Pherecydem, præfectus eſt copiis, quæ Saturno adverſabantur. Celſus *apud* Origen. *lib. VI. p.* 303. Φησὶ Φερεκύδην ---- μυθοποιίαν στρατείαν στρατείᾳ παρατάττεσθαι, καὶ τῆς μὲν ἡγεμόνα Κρόνον διδόναι, τῆς ἑτέρας δὲ Ὀφιονέα· προκλήσεις τε καὶ ἁμίλλας αὐτῶν ἱστορεῖ. *Porrò quod in ſequentibus docet noſter, illuſtrabunt verba* Clementis *Alex. Strom. lib. VI. p.* 448. Φερεκύδης ὁ Σύριος λέγει· Ζὰς ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν καὶ Ὠγῆνον (*hoc eſt, Oceanum. Vid.* Salm. *Exerc. Plin. in Solin. c. XL. p.* 842.) καὶ τὰ Ὠγῆνε δώματα. Iſidorus *Baſilidis filius apud eundem p.* 462. Καὶ γάρ μοι δοκεῖ τοὺς προσποιουμένους φιλοσοφεῖν, ἵνα μάθωσι τί ἐστιν ἡ ὑπόπτερος δρῦς, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ πεποικιλμένον φᾶρος, καὶ πάντα ὅσα Φερεκύδης ἀλληγορήσας ἐθεολόγησεν. [14] *Mihi arridet* Heinſii *conjectura, qui legit,* θεοὶ θνητοὶ, ἄνθρωποι ἀθάνατοι: *Heraclitus enim dixit Deos eſſe* ἀνθρώπους ἀθανάτους, *homines autem* θεοὺς θνητούς. Lucian. *vit. Auct. Tom.* 1. *p.* 379. [15] *Cùm fabularum involucra res ſuâ naturâ non obſcuras Cimmeriis tenebris involvant, vix eſt ut τῶν οὐ σαφῶς καθηρμηνευμένων interpretationi poſſis adhibere. Verè quidem, ut mihi videtur,* Colotes *Epicureus. Cur enim, inquit, ſi* rerum cœleſtium notionem, ſi habitum nos animarum docere voluiſti, non ſimplici & abſolutâ hoc inſinuatione curatum eſt, ſed quæſita perſona, caſûſque excogitata novitas & compoſita advocati ſcena figmenti ipſam quærendi veri januam mendacio polluêrunt? *Apud* Macrob. *Comm. in Somn. Scip. lib. I. c.* 2.

δοξίαν· θρασεῖα γὰρ οὖσα ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, τὰ μὲν ἐν ποσὶν ἧσσον τιμᾷ, τοῦ δὲ ἀπόντος θαυμαστικῶς ἔχει· καταμαντευομένη δὲ τῶν οὐχ ὁρωμένων, καὶ θηρεύουσα ταῦτα τοῖς λογισμοῖς, μὴ τυχοῦσα μὲν, σπεύδει ἀνδρεῖν· τυχοῦσα δὲ, ἀγαπᾷ ὡς ἑαυτῆς ἔργον. Τοῦτο τοίνυν οἱ ποιηταὶ κατανοήσαντες, ἐξεῦρον ἐπ' αὐτῇ μηχανὴν[16] ἐν τοῖς θείοις λόγοις, μύθους λόγων μὲν ἀφανεστέρους, αἰνίγματος δὲ σαφεστέρους, διὰ μέσου ὄντας ἐπιστήμης πρὸς ἄγνοιαν· κατὰ μὲν τὸ ἡδὺ πειθομένους, κατὰ δὲ τὸ παράδοξον ἀπιστουμένους, καὶ χειραγωγοῦντας τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὸ ζητεῖν τὰ ὄντα καὶ διερευνᾶσθαι πορρωτέρω. [17] Ἔτυχον μέχρι πλείστου οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἐπιβουλεύσαντες ἡμῶν ταῖς ἀκοαῖς, φιλόσοφοι μὲν ὄντες, ποιηταὶ δὲ καλούμενοι, ἀλλαξάμενοι χρήματος ἐπιφθόνου δημοτερπῆ τέχνην· ὁ μὲν γὰρ φιλόσοφος, βαρὺ καὶ προσάντες τοῖς πολλοῖς ἄκουσμα, ὡς ἐν πένησιν ὁ πλούσιος θέαμα βαρὺ, καὶ ἐν ἀκολάστοις ὁ σώφρων, καὶ ἐν δειλοῖς ἀριστεύς· οὐ γὰρ ἀνέχονται αἱ πονηρίαι τὰς ἀρετὰς ἐν αὐταῖς καλλωπιζομένας· ὁ δὲ ποιητής, ἄκουσμα ἁβρὸν καὶ δήμῳ φίλον, ἀγαπώμενον μὲν καθ' ἡδονήν, ἀγνοούμενον δὲ κατὰ τὴν ἀρετήν. Καθάπερ δὲ οἱ ἰατροὶ τοῖς κακοσίτοις τῶν καμνόντων τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων ἀναδεύσαντες γλυκερᾷ τροφῇ, ἀπέκρυψαν τὴν τοῦ ὠφελοῦντος ἀηδίαν· οὕτω καὶ ἡ παλαιὰ φιλοσοφία καταθεμένη τὴν ἑαυτῆς γνώμην εἰς μύθους καὶ μέτρα καὶ σχῆμα ᾠδῆς, ἔλαθε τῇ περιβολῇ ψυχαγωγίας κεράσασα τὴν ἀηδίαν τῶν διδαγμάτων. Μὴ τοίνυν ἔρῃ πότεροι κρεῖττον περὶ θεῶν διειλήφασι, ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι· ἀλλὰ σπονδὰς καὶ ἐκεχειρίαν τοῖς ἐπιτηδεύμασι ποιησάμενος, ὡς περὶ μιᾶς καὶ [18] ὁμοφώνου τέχνης σκόπει· κἂν γὰρ ποιητὴν καλῇς, φιλόσοφον λέγεις· κἂν φιλόσοφον καλῇς, ποιητὴν λέγεις· καὶ γὰρ ἀριστεῖς καλεῖς ὁμοίως μὲν τὸν Ἀχιλλέα μετὰ χρυσῆς καὶ ποιητικῆς ἀσπίδος στρατευόμενον, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Αἴαντα, κἂν ἐκ βύρσης φέρῃ σάκος· ἀμφότερα δὲ ἀριστευτικὰ καὶ ἐκπληκτικὰ ὁμοίως ἡ ἀρετὴ ποιεῖ, [19] καὶ οὐδὲν ἐνταῦθα ὁ χρυσὸς πρὸς τὴν βύρσαν· ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ χρωμένου ἀληθῆ λεγέτω· κἂν ποιητὴς λέγῃ, κἂν μῦθον λέγῃ, κἂν ᾄδων λέγῃ· ἕψομαι τοῖς αἰνίγμασι, καὶ διερευνήσομαι τὸν μῦθον, καὶ οὐκ ἐκστήσει με ἡ ᾠδή. Ἀληθῆ λεγέτω καὶ ὁ φιλόσοφος· κἂν ψιλῶς λέγῃ, δέξομαι καὶ ῥα-

---

[16] *Hanc fabularum rationem reddit* Strabo *Geogr. lib. I. p.* 19. Φιλειδήμων γὰρ ὁ ἄνθρωπος· προοίμιον δὲ τούτου τὸ φιλόμυθον.------Αἴτιον δ' ὅτι καινολογία τίς ἐστιν ὁ μῦθος, οὐ τὰ καθεστηκότα φράζων, ἀλλ' ἕτερα παρὰ ταῦτα· ἡδὺ δὲ τὸ καινὸν καὶ ὃ μὴ πρότερον ἔγνω τις.------Ὅταν δὲ προσῇ καὶ τὸ θαυμαστὸν καὶ τὸ τερατῶδες, ἐπιτείνει τὴν ἡδονήν, ὅπερ ἐστὶ τοῦ μανθάνειν φίλτρον.——Οὐ γὰρ ὄχλον γε γυναικῶν καὶ παντὸς χυδαίου πλήθους ἐπαγαγεῖν λόγῳ δυνατὸν φιλοσόφῳ, ἀλλὰ δεῖ καὶ διὰ δεισιδαιμονίας, τοῦτο δ' οὐκ ἄνευ μυθοποιίας καὶ τερατείας. *Et ſanè hoc modo idololatriam fuiſſe au-*

στώνην

jeſtatis accedat. Ea enim humanæ mentis imprudentia eſt, ut quæ expoſita ſunt, minoris faciat, quæ abſtruſa, vehementer admiretur. Res enim occultas conjectura ſolet accedere, rationiſque inveſtigare beneficio, quas priuſquam invenit quærit, poſtquam invenit, tanquam opus ſuum amat. Quod cum non fugeret poëtas, ad tractandas res divinas invenerunt remedium, ipſam nimirum fabulam, quæ directa oratione minùs perſpicua, ænigmate dilucidior, in medio ſcientiæ eſſet atque ignorantiæ. Ut partim crederetur, quod jucunda eſſet, partim non crederetur, quod miraculoſa narraret: animumque ſemper ad rem ipſam, ulterioremque inveſtigationem, tanquam manu, deduceret. Atque illi ad tempus quidem non exiguum, his quaſi inſidiis aures detinuerunt noſtras, philoſophi re, poëtæ autem nomine. Qui invidioſum hoc nomen ſuaviſſima temperabant arte, quæ ſimul eſſet popularis. Grave enim moleſtumque eſt vulgo nomen philoſophi: ſicut pauper divitem, temperantem intemperans, virum fortem non libenter videt qui imbellis eſt. Nec enim in regno ſuo virtutem ſe efferre æquis fert animis improbitas. Poëtam verò audire jucundum, vulgoque gratum eſt: in quo ut voluptatem amamus, ita virtutem quæ latet, non ſatis intelligimus. Sicut autem ægris faſtidientibus amara medicamina dulcedine aliqua imbuunt medici, quo remedii tædium occultent: ita & antiqua ſapientia dum fabulis ac metris, carminumque modulis ſenſus condit ſuos, jucunditate occulta illam præceptorum temperat acerbitatem. Noli igitur quærere, utrum de Diis melius poëtæ an philoſophi ſcripſerint: quin potius inducias fac, fœduſque inter haſce duas feri facultates: nec aliter quam unam eandemque artem conſidera. Sive enim poetam voces, philoſophum dicis, ſive philoſophum voces, dicis poëtam. Sicut utrumque virum fortem vocas; Achillem, qui aureo illo poëticoque militat clypeo: & Ajacem, quamvis e corio geſtet ſuum. Quia & hunc & illum æque rei fortiter gerendæ aptum, æque metuendum virtus facit: nec aurum ibi cum corio, ſed virtutem confers cum virtute. Vera dicat poëta, quamvis poëtice dicat, quamvis fabulam dicat, quamvis carmine dicat. Perſequar obſcuritatem ænigmatum, inveſtigabo fabulam, neque me de veritatis via, quamvis carmen ſit, abducet. Vera dicat & Philoſophus, quamvis oratione nuda di-

---

ctam rectè obſervavit Edv. Stillingfleetus *Orig. Sacr. lib. I. c. IV.* §. 2.
[17] Ἔλαθον. MS. *Reg.* [18] *Hanc lectionem extudit* H. Stephani ἀσοχία, *codex enim manu exaratus verbum nihili habebat. Id autem eſt* ὀχεῖν.
[19] *Lacuna hic erat relinquenda quam ità ſupplet* MS. Καὶ οὐδὲν κἀνταῦθα ὁ χρυσὸς πρὸς τὴν βύρσαν· εἴκαζε δὲ κἀνταῦθα τὸ μὲν μέτρον καὶ τὴν ᾠδὴν χρυσῷ, τὸν δὲ ψιλὸν λόγον ὕλῃ δημοτικῇ. Σκόπει δὲ μήτε τὸν χρυσὸν μήτε τὴν βύρσαν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ χρωμένου· ἀληθῆ λεγέτω, &c.

στώνην τῶν ἀκουσμάτων· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς ἑκατέρου τὸ ἀληθὲς, καὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου, ἄμικτον μὲν τὴν ᾠδὴν ποιεῖς, [20] μῦθον δὲ τὴν ᾠδήν· ἄνευ δὲ τοῦ ἀληθοῦς, μήτε μύθῳ ποιητοῦ διαπιστεύσῃς τὸ πάμπαν, μήτε φιλοσόφου λόγῳ· καὶ γὰρ * Ἐπίκουρος λέγει μὲν λόγους, ἀλλὰ μύθων ἀτοπωτέρους· ὥστε ἔγωγε πιστεύω μᾶλλον Ὁμήρῳ περὶ Διὸς λέγοντι, ὅτι ψυχὰς δυοῖν ἀριστέοιν ἐπὶ πλάστιγγος χρυσῆς ἐταλάντευε,

[21] Τὴν μὲν Ἀχιλλῆος, τὴν δ᾽ Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο·

ἀνατείνας τὰ ζυγὰ τῇ δεξιᾷ· ὁρῶ γὰρ τὴν εἱμαρμένην τῶν ἀνδρῶν συναπονεύουσαν τῇ Διὸς δεξιᾷ·

[22] Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ᾽ ἀπατηλὸν,
Οὐδ᾽ ἀτελεύτητον ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω.

Αἰσθάνομαι τῶν Διὸς νευμάτων· [23] διὰ τούτων γῆ μένει, καὶ ἀναχεῖται θάλαττα, καὶ ἀὴρ διαῤῥεῖ, καὶ πῦρ ἄνω θεῖ, καὶ οὐρανὸς περιφέρεται, καὶ ζῶα γίνεται, καὶ δένδρα φύεται. Τῶν Διὸς νευμάτων ἔργα, καὶ ἀνθρώπου ἀρετὴ καὶ εὐδαιμονία. Συνίημι δὲ καὶ Ἀθηνᾶς νῦν μὲν τῷ Ἀχιλλεῖ ξυνισταμένης, καὶ ἀπαγούσης τοῦ θυμοῦ τὸν ἄνδρα, καὶ ὠθούσης ὀπίσω· νῦν τῷ Ὀδυσσεῖ παρισταμένης,

------------Ἐν πάντεσσι πόνοισι.

Ξυνίημι καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τοξότης ὁ θεὸς καὶ μουσικὸς, καὶ φιλῶ μὲν τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ, φοβοῦμαι δὲ τὴν τοξείαν. Σείει δὲ καὶ Ποσειδῶν γῆν τριστόμῳ δόρατι· συνάγει καὶ Ἄρης στρατοπέδων τάξεις· καὶ ὁ Ἥφαιστος χαλκεύει, ἀλλ᾽ οὐκ Ἀχιλλεῖ μόνῳ· πάσῃ διαπύρῳ χρείᾳ συντάττεται καὶ συνεργάζεται. Ταῦτα μὲν οἱ ποιηταὶ λέγουσι, ταῦτα δὲ καὶ οἱ φιλόσοφοι λέγουσιν· ὧν ἂν μεταβάλῃς τὰ ὀνόματα, εὑρήσεις τὴν ὁμοιότητα, καὶ γνωριεῖς τὸ διήγημα. Καλεῖ τὸν μὲν Δία, νοῦν πρεσβύτατον καὶ ἀρχικώτατον, ᾧ πάντα ἕπεται καὶ πειθαρχεῖ· τὴν δὲ Ἀθηνᾶν, φρόνησιν· [25] τὸν δὲ Ἀπόλλω, ἥλιον· τὸν δὲ Ποσειδῶ, πνεῦμα διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἰὸν, οἰκονομοῦν

---

[20] *Senſus poſtulat ut legamus* μῦθον δὲ τὸν λόγον, *quemadmodum invenit in ſuo Codice* Paccius. * *Epicuro tam vehementèr adverſatur quià ille repudiavit* ἅπασαν ὁμοῦ ποιητικὴν, ὥσπερ ὀλέθριον μύθων δέλεαρ. Heraclid. Pontic. *Alleg. Hom. p.* 411. [21] *Verſus, ad quos reſpicit noſter, extant Il.* X. *v.* 209.

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα,
Ἐν δ᾽ ἐτίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο,
Τὴν μὲν Ἀχιλλῆος, τὴν δ᾽ Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

[22] *Il.* A. 525. [23] *Egregiè aſſerit noſter Dei voluntate & providentiâ factum eſſe, nè mundus in antiquum chaos relabatur. Quo veluti gladio Epicurum jugulat, qui Deos nihil curare docuit. Integram tamen veritatem non attigit, à Platone deceptus qui materiam inter principia ſtatuit, adeoque æternam arbitratur. Vid.* Apuleium *Phil. Plat. lib. I. p.* 3. *Sed quod ei deeſt, abundè ſupplent Vett. Chriſtiani.* Sic Auguſtin. *de Civit.*

cat: amabo amplectarque parabile hoc dicendi genus. Si verò utrique veritatem & poëtæ demas & Philoſopho, carmen abſurdum, orationem facis fabuloſam. Sine veritate ergo nec fabulæ nimis poëticæ, neque orationi credas philoſophicæ. Oratione enim Epicurus utitur, ſed quæ omnem fabulæ abſurditatem ſuperet. Quo fit ut magis ego Homero credam, cum Jovem duorum ait fortiſſimorum animas heroum, lance aurea libraſſe,

Hectoris atque tuam pariter, fortiſſime Achilles,

dextraque jugum ſuſtuliſſe. Video enim fatum eorum pariter cum Jovis dextra nutare;

-----------nec enim mutabitur unquam
Quod capite annuero, nec falſum fine carebit.

Nutum Jovis intelligo, cujus beneficio terra movetur, mare diffunditur, aër fluit, ignis ſurſum abit, cœlum in orbem verſatur, creantur animalia, naſcuntur arbores. Nutus ejuſdem opus etiam virtus eſt ac felicitas. Sic & Minervam agnoſco, quæ modo Achilli aſſiſtit, iramque illius temperat, hominem à tergo trahit: modo cum Ulyſſe verſatur,

------------------In quocunque labore

Etiam Apollinem agnoſco, qui Deus ſimul Muſicus & ſagittator eſt. Harmoniam ejus amo, ſagittas timeo. Etiam Neptunus tridente terram movet, agmina Mars cogit, ærariam Vulcanus colit: non ſoli Achilli tamen. Quemlibet ignis uſum tractat, omnia ejus ſubſidio fabricat. Hæc poëtæ dicunt, hæc dicunt philoſophi. Quorum ſi nomina mutes, ſimilitudinem invenies, argumenta eorum cognoſces. Jovem antiquiſſimam dic principemque eſſe mentem, quam ſequuntur omnia, cui parent reliqua. Minervam prudentiam, Apollinem ſolem, Neptunum ſpiritum, qui terram ſimul ac mare pererrat, eorumque ſimul harmoniam gubernat ac contentionem. Sic ad reli-

---

Dei lib. XII. c. 25. Et ſi potentiam, *inquit*, ſuam, ut ita dicam, fabricatoriam rebus ſubſtrahat, ità non erunt, ſicut, antequàm fierent, non fuerunt. *Similitèr Auctor Quæſt. & Reſp. ad Orthod.* Ἐποίησε γὰρ τὴν κτίσιν, ὡς ὅταν πρότερον βουληθεὶς αὐτὴν, ἐν τῇ ἑαυτοῦ προνοίᾳ ἐν τῷ ἰδίῳ διατηρεῖ, ὅπερ ἐστι, ποιεῖ. *Reſp. IV.* [24] *Il. A. v.* 206. [25] Heſiodus *Solem ex Thià genitum dicit* Theog. *v.* 371. *cùm Apollini mater erat Latona; poſteà tamen Sol & Apollo unum habebantur Numen, quòd hujus anima ei aſtro inſidere putabatur: hoc enim genus fuit adulationis, quâ Jovis liberos proſecuti ſunt Græci, ut notavit vir ſummus* Joan. Clericus *ad* Theog. *v.* 918. *Cæterùm cùm noſter Neptunum allegoricè interpretatur* πνεῦμα, *Animam mundi intelligit, quæ vis erat, ut Platonicis videbatur, omnia continens & fœcundans. Vid.* Platon. *in Timæo p.* 528. *c. &* Alcin. *de doct. Plat. c. XIV. Eam ſic deſcripſit* Virgil. *Æn. VI. v.* 724.

Principio cœlum, ac terras, campoſque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra
SPIRITUS intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

αὐτῶν τὴν φύσιν καὶ ἁρμονίαν. Κἂν ἐπὶ τὰ ἄλλα ἴῃς, εὑρήσεις πάντα μεστὰ, παρὰ μὲν τοῖς ποιηταῖς, [26] ὀνομάτων, παρὰ δὲ τοῖς φιλοσόφοις, λόγων. Τὰ δὲ Ἐπικούρου τίνι μύθῳ εἰκάσω; τίς οὕτω ποιητὴς ἀργὸς καὶ ἐκλελυμένος καὶ θεῶν ἄπειρος; [27] Τὸ ἀθάνατον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. Τίς μοι γίνηται τοιοῦτος μῦθος; πῶς ἀναπλάσω τὸν Δία; τί δρῶντα καὶ τί βουλόμενον, καὶ ποίαις ἡδοναῖς ζῶντα; Πίνει μὲν καὶ παρ' Ὁμήρῳ ὁ Ζεὺς, ἀλλὰ καὶ δημηγορεῖ καὶ βουλεύεται, ὡς ἡ τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν πραγμάτων χορηγία [28] ἐκ βασιλέως ῥεῖ, καὶ [29] ἡ τῶν Ἀθηναίων πραγμάτων χορηγία ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἐκκλησίας ῥεῖ· βουλεύεται γὰρ ὑπὲρ μὲν τῆς Ἀσίας ὁ μέγας βασιλεὺς, περὶ δὲ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀθηναίων δῆμος. Βουλεύεται καὶ περὶ νεὼς κυβερνήτης, καὶ περὶ στρατοπέδου στρατηγὸς, καὶ περὶ πόλεως νομοθέτης, [30] καὶ ἵνα σωθῇ ναῦς, καὶ στρατόπεδον, καὶ γῆ, καὶ οἶκος. Πράγματα μὲν ὁ κυβερνήτης ἔχει, πράγματα δὲ ἔχει ὁ στρατηγὸς, πράγματα δὲ ὁ νομοθέτης· ὑπὲρ δὲ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τίς, ὦ Ἐπίκουρε, βουλεύεται; τίς κυβερνήτης; τίς στρατηγός; τίς νομοθέτης; τίς γεωργός; τίς οἰκονόμος; Ἀλλ' οὐδὲ ὁ Σαρδανάπαλος ἀπράγμων ἦν, ἀλλ' ἐντὸς θυείων κατακεκλεισμένος, ἐπὶ σφυρηλάτου κλίνης κείμενος, ἐν γυναικῶν χορῷ, ἐβουλεύετο ὅμως πῶς σωθῇ [31] Νῖνος, καὶ πῶς Ἀσσύριοι εὐδαιμονῶσι· σοὶ δὲ ἡ Διὸς ἡδονὴ καὶ τῆς Σαρδαναπάλου ἐκείνου ἀργοτέρα. [a] Ὦ μύθων ἀπίστων καὶ μηδεμιᾷ ποιητικῇ ἁρμονίᾳ πρεπόντων.

---

[26] *Divinorum, quibus vel Creaturas, vel affectiones* κατὰ προσωποποιΐαν, *donabant Poetæ. Eodem ſenſu hanc vocem adhibuit noſter Diſſ. XVI. p. 172.* Εὕροις δ' ἂν καὶ ἄλλας παρ' Ὁμήρῳ ἀρχὰς καὶ γενέσεις παντοδαπῶν ὈΝΟΜΆΤΩΝ. [27] *Hanc Epicuri ſententiam memorat* Lactant. *de irâ Dei c. IV.* Ex hoc, inquit *Epicurus*, beatus & incorruptus eſt *Deus*, quià nihil curat, neque habet ipſe negotium, neque alteri ex-

[a] Περὶ

qua ſi eas, omnia ſub nominibus certis à poëtis exprimi, ſimpliciter à philoſophis narrari videbis. At quæ ab Epicuro dicuntur, cum qua tandem fabula conferam? Quis tam ſecors ignavuſque poëta, aut tam divinæ imperitus naturæ eſt? *Deus nec habet ipſe, nec cuiquam exhibet negotium.* Quam huic ſententiæ ſimilem excogitabo fabulam? Quomodo depingam Jovem? Quid aget? qua de re deliberabit? quibus ſe oblectabit voluptatibus? Bibit apud Homerum Jupiter, ſed & concionatur, & deliberat. Sicut res Aſiaticas Perſarum rex, res Athenienſium populi conventus dirigit: ſicut de nave gubernator, de exercitu imperator, de urbe deliberat legiſlator. Ita ut navis, exercitus, regio ſervetur & familia, negotium habet gubernator, negotium habet imperator, negotium habet legiſlator. De cœlo verò terra ac mari, aliiſque univerſi partibus, quis, Epicure, deliberat? Quis gubernator, quis imperator, quis legiſlator, quis agricola, quis diſpenſator? Atqui ne Sardanapalus quidem ſine negotiis erat: qui quamvis clauſis intus foribus maneret, quamvis cælato in lectulo inter mulierum recubaret greges, de Nino nihilominùs conſervando, de Aſſyriorum proſpero deliberabat ſtatu. Tibi verò Jovis voluptas etiam illa Sardanapali eſt ignavior. O indignas fide & omni poëtica alienas harmonia fabulas!

---

hibet. *In ſtultam banc opinionem delapſus eſt, quià negotia beatitudini eſſe conſentanea non judicavit.* Diog. Laert. *lib. X. p.* 285. Οὐ γὰρ συμφωνοῦσι πραγματεῖαι, καὶ φροντίδες, καὶ ὀργαὶ καὶ χάριτες μακαριότητι. *Hinc* Seneca. Quæ maxima Epicuro felicitas videtur, nihil agit *Deus*, nec magis illum beneficia quàm injuriæ tangunt. *De beneſ. lib. IV. c.* 4. [28] *Ità* κατ' ἐξοχὴν *vocatur Perſarum rex. Sic* Ælian. Δῶρα τὰ ἐκ ΒΑΣΙΛΕΩΣ διδόμενα τοῖς παρ' αὐτὸν ἥκουσι πρεσβευταῖς, *&c. Var. Hiſt. lib. I. c.* 22. [29] *Rectè* MS. Ἑλληνικῶν. [30] *Locus ſic diſtinguendus, ut vidit* Heinſ. περὶ πόλεως νομοθέτης· καὶ ἵνα σωθῇ ναῦς, καὶ στρατόπεδον, καὶ γῆ, καὶ οἶκος, πράγματα μὲν ὁ κυβερνήτης ἔχει, *&c.* [31] *Ità in profanis auctoribus vocatur* Nineve, *à Nino ejus conditore. Vid.* Suidam.

[1] Περὶ τοῦ, εἰ δεῖ εὔχεσθαι τῷ θεῷ.

ΛΟΓΟΣ Λ΄.

[1] ΑΝὴρ Φρὺξ, ἀργὸς τὸν βίον, ἐραστὴς χρημάτων, [2] λαμβάνει τὸν Σάτυρον, ὥς φησιν ὁ μῦθος, Δαίμονα φίλοινον, κεράσας οἴνῳ κρήνην, εἰς ἣν φοιτῶν διψήσας, ἔπινεν. Εὔχεται ὁ ἀνόητος Φρὺξ Δαίμονι αἰχμαλώτῳ, εὔχεται δὴ εὐχὴν οἵαν εἰκὸς ἦν καὶ τοῦτον αἰτεῖν, καὶ ἐκεῖνον τελεσιουργεῖν· [3] γενέσθαι τὴν γῆν χρυσῆν, καὶ τὰ δένδρα χρυσᾶ, καὶ τὰ λήϊα, καὶ τοὺς λειμῶνας, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἄνθη. Δίδωσι ταῦτα ὁ Σάτυρος. Ἐπεὶ δὴ αὐτῷ ἐκεχρύσωτο ἡ γῆ, λιμὸς εἶχε Φρύγας· καὶ ὁ Μίδας ὀδύρεται τὸν πλοῦτον καὶ ποιεῖται παλινῳδίαν τῆς εὐχῆς, καὶ εὔχεται Σατύρῳ μὲν οὐκ ἔτι, θεοῖς δὲ καὶ θεαῖς, ἐλθεῖν αὐτῷ τὴν ἀρχαίαν πενίαν, τὴν εὔφορον ἐκείνην καὶ πάμφορον καὶ καρποτρόφον, τὸν δὲ χρυσὸν ἀπελθεῖν εἰς ἐχθρῶν κεφαλάς. Ὁ μὲν ταῦτα εὔχετο πολυιώμενος, ἐτελεῖτο δὲ οὐδὲν μᾶλλον. Ἐπαινῶ τὸν μῦθον τῆς χάριτος, καὶ τῆς πρὸς τἀληθὲς ὁδοῦ. [4] Τί γὰρ δὴ ἄλλο αἰνίττεται ἢ ἀνοήτου ἀνδρὸς εὐχὴν ἐπ᾽ οὐδενὶ χρηστῷ; εὐχόμενος μὲν ἵνα τύχῃ, μεταγινώσκοντος δὲ ἐπειδὰν τύχῃ. Τὴν δὲ θήραν τοῦ Σατύρου καὶ τὰ δεσμὰ καὶ τὸν οἶνον ᾐνίξατο ὁ μῦθος, ὅτι οἱ μὲν, ἀπαιτήσαντες, οἱ δὲ καὶ βιασάμενοι, τυχόντες ὧν ἐπεθύμουν, ὧν εὔξαντο, ἀνατιθέασι θεοῖς τὴν δωρεὰν, οὐ παρ᾽ ἐκείνων λαβόντες· [5] οὐδὲν γὰρ τῶν μὴ καλῶν δίδωσι θεός· ἀλλ᾽ ἔστι ταῦτα δωρεὰ τύχης, ἄλογος ἀλόγου, οἷαι καὶ παρὰ τῶν μεθυόντων φιλοφροσύναι. Τί δὲ Λυδὸς, οὐ τοῦ Φρυγὸς ἀνοητότερος; Οὐχ εὔξατο μὲν τῷ Ἀπόλλωνι, ἑλεῖν τὴν Περσῶν ἀρχὴν, καὶ ἐθεράπευε χρυσῷ πολλῷ

---

[1] *In Manuſcripto, quo uſus eſt* H. Stephanus, *hujuſce Diſſertationis lemma ità erat conceptum*: Περὶ Μίδου τοῦ Φρυγός. *Adnotatiuncula videlicet margini adſcripta, declarans quæ eſſet primarum linearum materia, ejus tandem locum occupavit, quod indigitando totius capitis argumento inſerviebat. Veram autem inſcriptionem in ſuo exemplari invenit* C. Paccius; *vertit enim ille*: Utrum orandus ſit Deus. [2] *Hanc hiſtoriam paucis refert* Xenophon. *de Exped. Cyr. lib. I. p.* 247. *B.* Ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη, τοῦ Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ᾽ ᾗ λέγεται Μίδας τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι, οἴνῳ κεράσας αὐτήν. *Eum tamen* Silenum *vocant* Cicero *Tuſc. quæſt. I.* 48. *&* Ælian. *V. H. III.* 18. *Sanè licèt quàm plurimis in eo differre videntur* Satyri *&* Sileni, *quòd hi ſint plus, illi vero minùs ætate provecti*; *(Vid.* Servium *in* Virgil. *Eclog. VI. v.* 14.) *nihilominùs vett. utramque vocem interdum promiſcuè uſurpârunt. Sic Marſyas, qui plerìſque* Silenus *eſt, ab aliis vocatur* Satyrus, *ut obſervavit* Is. Caſaubonus *de Satyr. Poeſi lib. I. c.* 2. *p.* 54. *ed. Lugd.* [3] Γενέσθαι αὐτῷ τὴν γῆν χρυσῆν. MS. Ovidius *autem Metam. lib. XI. v.* 99.

An Orandus ſit Deus.

DISSERT. XXX.

HOmo quidam Phryx, ut eſt in fabula, vitæ deſidis, pecuniæque appetens, fontem quendam vino inficit: hunc fontem ſitis levandæ cauſa accedit Satyrus, vinoſus Deus, bibitque, atque ita capitur. Petit dementiſſimus Phryx ille à captivo Deo votum, quod maximè & petere hunc & perficere illum decebat. Auream videlicet omnem ſibi terram fieri, aureas arbores, ſegetes, prata, pratorumque flores. Annuit Satyrus. Cumque jam terram haberet auream, annonæ penuria Phrygas invadit. Ibi Midas divitias deplorare ſuas, preces averſari priores, nec verò Satyrum, ut prius, verum Deos Deaſque precari omnes, ut priorem ſibi fertilem illam fœcundamque ac fructuoſam reſtituant paupertatem: aurum verò in hoſtium transferant capita. Ille quidem cum lacrymis hæc petebat, fruſtra tamen. Utrumque, tum leporem tum veritatem, ad quam nos deducit, laudo in fabula. Quid enim aliud quam dementiſſimi votum hominis, qui adverſa ſibi precatur, proponit? Qui ut conſequatur petit, damnat cum conſecutus eſt. Jam captivitas vinculaque & vinum Satyri occultè hoc innuunt, multos eſſe qui petunt, multos etiam qui violenter aliquid impetrant, qui ſi voti potiantur ſui, à Diis ſe hoc donum quod petebant conſecutos volunt. Quod eſt falſiſſimum. Nihil enim quod bonum non ſit, largitur Deus: ſed ut beneficia quæ ab ebriis accipimus, ita hæc inſana inſanæ fortunæ dona ſunt. Quid verò Lydus ille, non ipſo Phryge eſt dementior, qui ab Apolline Perſarum regnum petit, magnamque Deo vim auri mittit, nec ſecus cum illo agit,

---

narrat Midam à Baccho hanc gratiam impetrâſſe, quòd ei Silenum *reddiderat. Poſteà verò*

Mite Deûm Numen, Bacchus peccâſſe fatentem
Reſtituit, pactamque fidem, data munera, ſolvit.

Vid. etiam Conon. *Narrat I.* [4] *Talia erant multa Ethnicorum vota, quos eapropter falsè exagitat* Perſius *Satir. II. Hinc* Plato *in Alcib. II. p. 43. E.* Ἀναγκαῖον οὖν ἐστι περιμένειν, ἕως ἄν τις μάθῃ ὡς δεῖ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους διακεῖσθαι. [5] *Platonicorum erat ſententia, à Deo ſola provenire bona, malorum autem aliam quærendam eſſe cauſſam. Sic igitur Philoſophus lib. II. de Rep. p. 430. D.* Οὐδ' ἄρα (ἦν δ' ἐγὼ) ὁ θεός, ἐπειδὴ ἀγαθός, πάντων ἂν εἴη αἴτιος· —— ἀλλ' ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ ἀναίτιος· πολὺ γὰρ ἐλάττω τἀγαθὰ τῶν κακῶν ἡμῖν. Καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον. Τῶν δὲ κακῶν ἄλλ' ἄττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν θεόν. *Eadem erat Manichæorum opinio, qui, nè Deo bono mali cauſſam adſcriberent, duo principia commenti ſunt. Adi* Epiphanium *Hæreſ. LXVI. §. 15.*

quam

τὸν θεὸν, ὥσπερ δωροδόκον [6] δικάστην· ἀκούων δὲ αὐτοῦ θαυμὰ ἐκ Δελφῶν ἐπιστέλλοντος,

[7] Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει,

Ἐκδεχόμενος πρὸς ἡδονὴν τὸν χρησμὸν, διέβη Ἅλυν, καὶ κατέλυσε τὴν Λυδῶν μεγάλην ἀρχήν· Ἀκούω δὲ καὶ παρ' Ὁμήρῳ εὐχομένου Ἕλληνος ἀνδρὸς,

[8] Ζεῦ πάτερ ἢ Αἴαντα λαχεῖν ἢ Τυδέος υἱὸν,

Ἢ αὐτὸν βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης·

Καὶ δηλαδὴ ὁ Ζεὺς ἐπιτελεῖ τὴν εὐχήν.

Ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος κυνέης, ὃν ἄρ' ἤθελον αὐτοὶ,

Αἴαντος.

Καὶ τῷ μὲν Πριάμῳ εὐχομένῳ ὑπὲρ τῆς οἰκείας γῆς, βοῦς καὶ ὄϊς ὁσημέραι τῷ Διῒ καταθύοντι, ἀτελῆ τὴν εὐχὴν πέπομφε· τῷ δὲ Ἀγαμέμνονι ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν, ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν ἐλθόντι,

[9] Ἴλιον ἐκπέρσαντ' εὐτείχεον ἀπονέεσθαι.

Καὶ ὁ Ἀπόλλων πρότερον μὲν οὐκ ἐπεμνήσει τῷ Χρύσῃ ἀδικουμένῳ, ἐπεὶ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπαῤῥησιάσατο καὶ ἀνέμνησε τῆς κνίσης τῶν μηρίων, τότε τοὺς ἰοὺς ἀφίησιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν, [10] ἐννῆμαρ ἐποιχόμενος αὐτοὺς οὐρῆας καὶ ὄϊς καὶ κύνας. Τί ταῦτα, ὦ ποιητῶν ἄριστε, [11] λίχνον καὶ δωροδόκον καὶ μηδὲν διαφέροντα τῶν πολλῶν ἀνθρώπων; καὶ σὺ τὸ ἔπος τοῦτο ἀποδεξόμεθα;

[12] ------Στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί·

Ἢ τοὐναντίον, ἄτρεπτον τὸ θεῖον καὶ ἀτελὲς καὶ ἀπαραίτητον; [13] μετατίθεσθαι γὰρ καὶ μεταγινώσκειν προσήκει μὴ ὅτι θεῷ, ἀλλ' οὐδὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ· ὁ γὰρ στρεπτὸς ἀνὴρ καὶ μετανοητικὸς, εἰ μὲν εἰς τὸ βέλτιον ἐκ τοῦ φαυλοτέρου μετατίθεται, πονηρῶς ἐβουλεύσατο· εἰ δὲ εἰς τὸ χεῖρον ἐκ τοῦ βελτίστου, πονηρῶς μετετίθετο· τὸ δὲ θεῖον ἔξω πονηρίας· * καὶ γὰρ ἤτοι ὁ εὐχόμενος ἄξιος τυχεῖν ὧν ηὔξατο, ἢ οὐκ ἄξιος· εἰ μὲν οὖν ἄξιος, τεύξεται καὶ μὴ εὐξάμενος· εἰ δὲ οὐκ ἄξιος, οὐ τεύξεται οὐδὲ εὐξάμενος, οὔτε γὰρ

[6] Δικαστήν. Heinſ. *Sed Codicum lectio ſana eſt.* [7] *Ob hujuſce reſponſi* ἀμφιβολίαν *acritèr Deum Pythium incuſat* Clemens *Alex. in Protrept. ad Gent. p.* 21. C. Φιλόδωρος ὑμῖν ὁ Φοῖβος, ἀλλ' οὐ φιλάνθρωπος· προύδωκε τὸν Κροῖσον, τὸν φίλον, καὶ τοῦ μισθοῦ ἐκλαθόμενος· οὕτω φιλόδοξος ἦν· ἀνήγαγε τὸν Κροῖσον διὰ τοῦ Ἅλυος ἐπὶ τὴν πυράν. Οὕτω φιλοῦντες οἱ δαίμονες ὁδηγοῦσιν εἰς τὸ πῦρ. *Vid.* Suidam. [8] *Il.* H. *v.* 179. [9] *Il.* B. *v.* 113. [10] *Verſus, ad quos reſpicit noſter, extant Il.* A. *v.* 50.

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο καὶ κύνας ἀργούς·
Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἀφιεὶς,
Βάλλ'· αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί·
Ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο.

[11] *Rectè* MS. Λίχνον καὶ δωροδόκον τὸ θεῖον, καὶ μηδὲν διαφέρον τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. [12] *Il.* I. *v.* 493. [13] *Deum mutationi non eſſe obnoxium, lumine naturali tam clarè patet, ut hanc propoſitionem inter* κοινὰς

ἀξι-

quam magiſtratibus ſuis plebs ſolet, quos muneribus corrumpunt? Et cum ſæpius Delphis accepiſſet hoc oraculum.

Crœſus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim,

Ex voto ſuo interpretatus eſt: quare & Halyn tranſiit, & magnum Lydorum regnum evertit. Audio & apud Homerum Græcum quendam qui precatur,

Juppiter Ajacis da vel magni Diomedis,
Divitis aut ſortem regis prodire Mycenæ.

Perficit votum Jupiter.

Exiliit galea ſors quam prodire petebant
Ajacis.-----------------

Et Priamo quidem, qui pro terra ſua intercedit, boves quotidie oveſque Jovi mactat, votum irritum relinquit. Contra Agamemnoni, qui alienam invadit terram,

-------------------promiſitque deditque
Manibus everſis Trojæ, ut remearet ad Argos.

Et Apollo qui antea Chryſæ injuriam non vindicabat, poſtquam libere eum increpuit, juſſitque meminiſſet nidorem coxarum, quas obtulerat, tum demum ſagittas ſuas in exercitum Græcorum emittit, ut ne à multis quidem ovibuſque abſtineat & canibus: quos novem continuos invadit dies. Quid hæc ſibi volunt, poëtarum optime? Helluonem eſſe Deum putas, aut muneribus corrumpi, aut vulgi inſtar ſe habere? Viſne etiam ut hoc tuum verum credamus,

-----------flectuntur numina ſæpè?

An contra non flecti Deum, nec humana vota perficere, nec precibus moveri? Mutari enim aut pœnitentia duci, non Deo tantum, ſed bono viro indignum eſt. Homo enim qui facile à propoſito deducitur mutatque ſententiam, ſi à malo ad bonum abit, male conſilium iniit: ſin ad malum à bono, malè conſilium mutavit. Improbitas autem in Deum non cadit. Jam qui petit, aut dignus eſt id conſequi, aut indignus. Si dignus eſt, conſequetur, etiamſi non petat. Si indignus, non conſequetur, etiamſi petat. Nec enim qui dignus eſt, & non

---

ἐντάσας *collocârit* Salluſtius *Philoſophus de Diis & mundo c. I.* Κοιναί εἰσιν ἔννοιαι, *inquit ille,* ὅτι πᾶς θεὸς------ἀμετάβλητος· πᾶν γὰρ τὸ μεταβαλλόμενον, ἢ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τὸ χεῖρον κακίζεται· εἰ δὲ ἐπὶ τὸ κρεῖττον, τὴν ἀρχὴν ἦν κακόν. *Conſuli etiam poteſt* Proclus *Theol. Platon. lib. I. c. 17.* * *Vix opus eſt ut moneamus, malè ratiocinatum eſſe noſtrum, cùm precum neceſſitatem abſtulerit; Nam nec quiſquam bonis eſt dignus, qui ea à Deo non petet; Quique priùs beneficiis erat indignus, ſi modò ritè precetur, vitamque ad pietatis canonem dirigat, certè, quod poſtulat, impetrabit. Præclare* Hierocles. Εὐχὴ μεθόριον ἐστι τῆς τε παρ' ἡμῶν ζητήσεως καὶ τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δόσεως, ἐχομένη τῆς αἰτίας ἡμῶν, τῆς εἰς τε τί ἐστι προαγούσης ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἐστι τελειούσης. Πῶς δ' ἂν λάβοι τις τὸ δοθέν, μὴ διδόντος θεοῦ; πῶς δ' ἂν καὶ δοίη τῷ πρὸς τὰς ὁρμὰς αὐτεξουσίῳ μὴ αἰτοῦντι ὁ διδόναι πεφυκὼς θεός; *In Carm. Aur. XLVIII. p. 233.*

precatur,

ὁ ἄξιος μὲν, παραλείπων δὲ τὴν εὐχὴν, διὰ τοῦτο οὐκ ἄξιος ὅτι οὐκ ηὔξατο· οὔτε ὁ μὴ ἄξιος μὲν τυχεῖν, λαβεῖν δὲ εὐχόμενος, διὰ τοῦτο ἄξιος ὅτι ηὔξατο· ἀλλ' αὐτὸ τοὐναντίον, ὁ μὲν ἄξιος λαβεῖν, μὴ ἐνοχλῶν, τυχεῖν ἀξιώτερος· ὁ δὲ οὐκ ἄξιος, ἐνοχλῶν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἄξιος. καὶ τῷ μὲν ἀναθήσομεν αἰδῶ καὶ θάρσος, διὰ μὲν τὸ θάρσος πιστεύοντι ὡς ἂν τευξομένῳ, διὰ δὲ τὴν αἰδῶ ἡσυχάζοντι, κἂν μὴ τύχῃ· τῷ δὲ ἀμαθίαν καὶ μοχθηρίαν, [14] διὰ μὲν μοχθηρίαν, οὐκ ἀξιουμένῳ. Τί δέ; εἰ στρατηγὸς ἦν ὁ θεὸς, κᾆτα ὁ μὲν σκευοφορεῖν ἄξιος, ἤτει τὸν στρατηγὸν ὁπλίτου χώραν, ὁ δὲ ὁπλιτεύειν ἐπιτήδειος, τὴν ἡσυχίαν ἦγεν, ἆρα οὐ κατὰ τὴν χρείαν τῆς τάξεως, τὸν μὲν ἀχθοφορεῖν εἴα, τὸν δὲ εἰς τοὺς ὁπλίτας ἔταττεν; ἀλλὰ στρατηγὸς μὲν, κἂν ἀγνοήσαι, κἂν δωροδοκήσαι, κἂν ἐξαπατηθείη· τὸ δὲ θεῖον οὐ τοιοῦτον· οὔτε οὖν εὐχομένοις δώσει παρὰ τὴν ἀξίαν, οὔτε οὐκ εὐχομένοις οὐ δώσει κατὰ τὴν ἀξίαν. Καὶ μὴν τῶν ὅσα οἱ ἄνθρωποι εὔχονται γίνεσθαι, [15] φησὶ, τὰ μὲν ἡ πρόνοια ἐφορᾷ, τὰ δὲ εἱμαρμένη καταναγκάζει, τὰ δὲ μεταβάλλει ἡ τύχη, τὰ δὲ οἰκονομεῖ ἡ τέχνη. Καὶ ἡ μὲν πρόνοια, θεοῦ ἔργον· ἡ δὲ εἱμαρμένη, ἀνάγκης· ἡ δὲ τέχνη, ἀνθρώπου· ἡ δὲ τύχη, τοῦ αὐτομάτου· διακεκλήρωνται δὲ τούτων ἕκαστον αἱ ὗλαι τοῦ βίου· ἃ τοίνυν εὐχόμεθα, ἢ εἰς πρόνοιαν συντελεῖ θεοῦ, ἢ εἰς εἱμαρμένης ἀνάγκην, ἢ εἰς ἀνθρώπου τέχνην, ἢ εἰς [16] τέχνης φοράν. Καὶ εἰ μὲν εἰς πρόνοιαν συντελεῖ, τί δεῖ εὐχῆς; εἰ γάρ τοι προνοεῖ ὁ θεὸς, ἤτοι προνοεῖ τοῦ ὅλου, τῶν δὲ κατὰ μέρος οὐ φροντίζει (ὥσπερ οἱ βασιλεῖς σώζουσι τὰς πόλεις νόμῳ καὶ δίκῃ, οὐ διατείνοντες ἐφ' ἕκαστον τῇ φροντίδι) [17] ἢ εἰ τοῖς ἐπὶ μέρους ἡ πρόνοια ἐξετάζεται, τί δὴ φῶμεν; βούλει τοῦ ὅλου προνοεῖν τὸν θεόν; οὐκ ἐνοχλητέον ἄρα τῷ θεῷ· οὐ γὰρ πείσεται ἤν τι παρὰ τὴν σωτηρίαν αἰτῇς τοῦ ὅλου. Τί γὰρ εἰ καὶ τὰ μόρια τοῦ σώματος φωνὴν λαβόντα, ἐπειδὰν κάμνῃ τι αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τεμνόμενον ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ὅλου, εὔξαιτο τῇ τέχνῃ μὴ φθαρῆναι; οὐκ ἀποκρινεῖται ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς ὡς οὐχ ὑμῶν ἕνεκα, ὦ δείλαια, χρὴ * οἴχεσθαι τὸ πᾶν σῶμα, ἀλλ' ἐκεῖνο σωζέσθω ὑμῶν ἀπολλυμένων. Τοῦτο καὶ τῷ σύμπαντι τούτῳ γίνεσθαι φιλεῖ· Ἀθηναῖοι [18] λιμώττουσι, σείονται Λακεδαιμόνιοι, [19] ἡ θάλαττα ἐπικλύζεται, ἡ Αἴτνη φλέγ-

---

14 *Hic locus eſt mutilus, quem ita ſupplet* MS. Διὰ μὲν ἀμαθίαν οὐ χρωμένῳ, διὰ δὲ μοχθηρίαν οὐκ ἀξιουμένῳ. 15 Heinſ. *legit* σφίσι· *quæ quidem conjectura mihi arridet præ eâ, quam protulit* H. St. *cui placet* φασί. 16 Τύχης Heinſ. *Veriſſimè.* 17 *Hic locus malè legitur, & interpungitur; ſic autem emendandus eſt.* Ἢ ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους ἡ πρόνοια ἐξετάζεται. Τί δὴ φῶμεν; * *Hoc eſt,* veſtri causâ totum corpus non debet interire. *Eodem ſenſu hæc vox occurrit apud* Xenophon. Κύρε

ται·

precatur, ob id indignus eſt quod non precatur: neque qui indignus eſt conſequi, & conſequi precatur, propterea dignus eſt quia eſt precatus. Sed contra qui conſequi dignus eſt, nec Deo moleſtiam exhibet, eo dignior eſt ut conſequatur, qui verò indignus eſt & moleſtus, etiam ob id indignus eſt. Et alteri quidem verecundiam fiduciamque tribuemus: fiduciam quidem, quod conſecuturum ſe credat, verecundiam autem, quod quieſcat, quamvis non conſequatur. Alteri imperitiam, cum improbitate: imperitiam, quod Deos precetur, improbitatem quod nihil impetret. Quid enim ſi imperator exercitus Deus eſſet, peteretque ab eo qui impedimentis tantum geſtandis eſſet idoneus, cataphracti locum: contra qui armis idoneus eſſet quieſceret, an non è re exercitus futurum putas, ut hunc cum impedimentis relinqueret, illum ad cataphractos referret? Et tamen aut neſcire poteſt, aut muneribus corrumpi imperator, aut decipi: quæ in Deum non cadunt. Quare nec precantibus dabit ſi indigni ſunt, neque non precantibus negabit, ſi digni. Et enimverò quæcunque ſibi evenire precantur homines, aut providentia, aut fati neceſſitas, aut ſortis inſtabilitas, aut poſtremo artis mutat diſpenſatio. Jam providentia Dei, fatum neceſſitatis, ars hominis, ſors fortuiti opus eſt. Et horum quidem ſingula vitam ſortita humanam ſunt. Quæ precamur ergo aut ad providentiam Dei, aut ad fati neceſſitatem, aut ad artem humanam, aut ad curſum fortunæ referenda ſunt. Ac primo ad providentiam ſi referantur, quid prece opus eſt? Si enim eſt Dei providentia, ea vel univerſalia providet, ſingula verò negligit (ſicut reges legibus ac jure urbes gubernant integras, ſingulos autem non intuentur mortales) aut inter ea quæ ſingula reſpiciunt cenſetur. Jam utrum eligis? An ut circa univerſa providentia verſetur Dei? Non ergo obtundendus erit. Si enim quid petas quod cum ſalute pugnet univerſi, non impetrabis. Quid enim ſi ſingulæ corporis partes loqui incipiant, quotieſque aliqua illarum morbo infecta, amputanda eſt medico, poſtulet ab illo ne ſe corrumpat? Annon reſponſurus illis eſt Æſculapius, non æquum eſt veſtra cauſa, miſerrimæ, corpus interire totum, ſed pereundum eſt vobis, ut illud conſervetur. Idem in univerſo hoc fieri videmus. Peſtes Athenienſes, terræ motus Lacedæmonios exercet, Theſſalos inundatio, ardet Ætna. Horum tu

παιδ. lib. II. p. 64. C. ubi Armenio ſeipſum damnante αἱ γεωργίαι ἀνα- ϛ ἠναγκάσαι ἱδρύσαιντο, ὡς ΟΙΧΟΜΕΝΟΥ τοῦ πολέμου. [18] *Leg.* λοιμώττουσι. [19] *Veriſſima eſt* H. Stephani *conjectura, qui reponit,* ἡ ΘΕΤΤΑΛΙΑ ἐπικλύζεται. Noſter *Diſſ. XXV. p.* 260. Λοιμώττουσιν Ἀθηναῖοι, σείονται Λακεδαιμόνιοι. ἡ Θετταλία ἐπικλύζεται, ἡ Αἴτνη φλέγεται. *Si neſcit lector, ad quas peſtes, terræ motus aut inundationes reſpiciat* Maximus, *adeat notata ad eum locum.*

interi·

ται· ὧν σὺ μὲν τὴν διάλυσιν, φθορὰν καλεῖς· ὁ δὲ ἰατρὸς οἶδε τὴν αἰτίαν, καὶ ἀμελεῖ εὐχομένων τῶν μερῶν, σώζει δὲ τὸ πᾶν· φροντίζει γὰρ τοῦ ὅλου. Ἀλλὰ κἂν τῶν κατὰ μέρος προνοῇ ὁ θεὸς, οὐδὲ ἐνταῦθα τοίνυν εὐκτέον· ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ ἰατρὸν ᾔτει ὁ κάμνων φάρμακον ἢ σιτίον· τοῦτο γὰρ, εἰ μὲν ἀνύσιμον, καὶ μὴ αἰτοῦντι δώσει· εἰ δὲ ἐπισφαλὲς, οὐδὲ αἰτοῦντι δώσει· τῶν μὲν δὴ κατὰ τὴν πρόνοιαν οὐδὲν οὔτε αἰτητέον οὔτε εὐκτέον. Τί δὲ τοῖς κατὰ τὴν εἱμαρμένην; ἢ κἀνταῦθα ἡ εὐχὴ γελοιότατον· θᾶττον γὰρ ἄν τις βασιλέα ἔπεισεν ἢ τύραννον· τυραννικὸν δὲ ἡ εἱμαρμένη καὶ ἀδέσποτον καὶ ἀμετάτρεπτον· ἣ καθάπερ ψάλλιον ἐμβάλλουσα ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἀγέλαις, βίᾳ σπᾷ, καὶ προσαναγκάζει [20] Συναπονεύειν ταῖς αὐτῆς ἀνάγκαις, ὡς Συρακουσίους Διονύσιος, ὡς Πεισίστρατος Ἀθηναίους, καὶ Περίανδρος Κορινθίους καὶ [21] Θρασύβουλος Μιλησίους· ἐν μὲν γὰρ δημοκρατίᾳ δύναταί τι καὶ πειθὼ καὶ εὐχὴ καὶ θεραπεία, καὶ λιταί· ἐν δὲ τυραννίδι ἡ βία κρατεῖ ὡς ἐν πολέμῳ.

[22] Ζώγρει, Ἀτρέος υἱὲ, σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα.

Τίνα τοίνυν ἄποινα δόντες τῇ εἱμαρμένῃ, ἐκλυσόμεθα ἑαυτοὺς τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ δεσμοῦ; τίνα χρυσόν; τίνα θεραπείαν; τίνα θυσίαν; τίνα εὐχήν; ἀλλ' οὐδὲ ὁ Ζεὺς αὐτὸς εὕρατο παρ' ἐκείνης ὑποτροπὴν, ἀλλ' ὀδύρεται·

[23] Ὤμοι ἐγὼν ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν
Μοῖρ' ὑπὸ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο δαμῆναι.

[24] Τί θεῶν εὔχεται ὁ Ζεὺς ὑπὲρ τοῦ παιδός; Καὶ ἡ Θέτις βοᾷ,

[25] Ὤμοι ἐγὼ δειλὴ, ὤμοι δυσαριστοτόκεια.

Τοιοῦτον χρῆμα ἡ εἱμαρμένη, Ἄτροπος, καὶ ἡ Κλωθὼ, καὶ ἡ Λάχεσις, * ἄτρεπτον καὶ ἐπικεκλωσμένον καὶ διειληχὸς τοὺς ἀνθρωπίνους βίους. Πῶς ἂν οὖν τις εὔξαιτο ἀπαραιτήτῳ εἱμαρμένῃ; Ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς κατὰ τύχην εὐκτέον· καὶ πολὺ μᾶλλον ἐνταῦθα οὐκ εὐκτέον, οὐ γὰρ ἀνοήτῳ δυνάστῃ διαλεκτέον, ἔνθα οὐ βούλευμα, οὐδὲ κρίσις, οὐδὲ ὁρμὴ σώφρων οἰκονομεῖ τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ὀργὴ, καὶ φορὰ, καὶ ἄλογοι ἕξεις, καὶ ἔμπληκτοι ὁρμαὶ, καὶ ἐπιθυμιῶν διαδοχαί. Τοιοῦτον ἡ τύχη, ἄλογον, ἔκπληκτον, ἀπροόρατον, ἀνήκοον, ἀμάντευτον, Εὐρίπου

---

[20] Συναποσπᾶν. Heinſ. *Et ſanè hanc vocem adhibuit noſter non procul à fine hujuſce Diſſertationis p. 322. Sed cùm haud neceſſum eſt, ut ubique eodem modo loquatur auctor, codicumque lectio eundem fundit ſenſum ac verbum quod repoſuit vir eruditus, nihil mutârim.* [21] *Cave hunc confundas cum celeberrimo illo Athenienſi, qui triginta Tyrannos Athenis expulit, nam ei nihil cum Mileſiis: Is verò, quem memorat Platonicus noſter, erat Mileſiorum Tyrannus, cujus inſigne ſtratagema memoriæ tradidit* Julius Frontinus *lib. III. c. 9.* [22] *Il. Z. v. 46.* [23] *Il. Γ. v. 433. Fati tamen immutabilitas non impedit quò minùs multa à*

δίκην

interitum corruptionem vocas. Cauſam verò novit medicus, nec preces membrorum reſpicit, ſed totum conſervat: hoc enim illi curæ eſt. Quod ſi ſingula curat Deus, ne ſic quidem orandum eſt: id enim tale eſt, ac ſi medicamentum aliquis aut cibum à medico poſcat æger. Nam ſi prodeſt, & non petenti dabit: ſi nocet, ne petenti quidem. Eorum ergo quæ à providentia fiunt, nec petendum nec orandum quicquam eſt. Quid autem quæ à fato? Nempe & hic ridiculæ ſunt preces. Facilius enim regem flexeris quam tyrannum. Tyranno enim ſimile eſt fatum: nec ſuperiorem agnoſcit, nec mutari poteſt. Hoc frænum humano gregi injicit, quo violenter eos trahit, cogitque parere trahenti, ſicut Syracuſios Dionyſius, Athenienſes Piſiſtratus, Corinthios Periander, Thraſibulus Mileſios. In populari enim ſtatu aliquid Suada poteſt, aliquid preces, obſequium, & ſupplicatio: in tyrannide vis regnum obtinet, ut in bello.

Hunc precor Atridæ conſerva, & præmia poſce.

Quæ igitur fato perſolvemus præmia, ut neceſſitate ejus nos expediamus & vinculo? Quod aurum, quod obſequium? Quam victimam, quas preces? Cum nec Jupiter ipſe invenerit, quo eam averteret, ſed hoc modo lamentetur?

Hei mihi quod charum nobis Sarpedona natum,
Fata, Menœtiadæ manibus voluere necari.

Ad quem, quæſo, Deorum preces pro filio fundit Jupiter? Et Thetis exclamat,

Hei mihi cui natus pariter præſtanſque miſerque.

Tale eſt fatum, Atropos, Clotho, ac Lacheſis, immutabile, ſemel definitum, cui credita eſt humana vita. Cur ergo, cum inexorabile ſit fatum, quiſquam illi ſupplicet? At neque quæ à fortuna deveniunt precibus petenda ſunt: & multo quidem minus quam reliqua. Nec enim cum principe inſano agendum eſt: ubi nec conſilium, nec judicium, nec temperatus affectus, ſed furor, ſed rationis expers habitus, ſed inſani motus animi, perpeſque libidinum viciſſitudo, ſummæ præſunt rei. Talis eſt fortuna, ſine ratione, inſana, improvida, ſurda, nullis divinationibus obnoxia: ſed quæ Euripi inſtar refluit ac

---

Poetis fieri dicantur ὑπὲρ μόρον. *Vid. Il.* Υ. *v.* 30. Φ. *v.* 517. *Hinc ironicè Juno apud* Virgil. *Æn. I. v.* 41.

— Mene incepto deſiſtere victam?
Nec poſſe Italiâ Teucrorum avertere Regem?
Quippe vetor FATIS!

Ubi Servius. Reverà, *inquit*, fata me prohibent, ergò Juno ignorat vim fatorum. Sed hoc non poſſumus dicere, quià ſuperiùs lectum eſt: *Si qua fata ſinant.* [24] Τίνι ἀρχῇ. MS. [25] *Il.* Σ. *v.* 54. * *His vocibus reſpicit auctor ad Etymologiam nominum quæ Parcis imponebantur. Cæterùm ſolæ hæ vulgò* Κῆρες *appellantur,* Heſiodus *tamen alias multas* Guieto *videtur procudere. Vid. Scut. Herc. v.* 258.

impelli-

δίκην μεταῤῥέον, περιφερόμενον, 26 καὶ οὐδεμιᾶς ἀρχόμενον κυβερνήτου τέχνης. Τί ἂν οὖν τις εὔξαιτο ἀστάτῳ χρήματι καὶ ἀνοήτῳ καὶ ἀσταθμήτῳ καὶ ἀμίκτῳ; Λοιπὸν δὴ μετὰ τὴν τύχην ἡ τέχνη. Καὶ τίς τέκτων εὔξεται περὶ κάλλους ἀρότρου τὴν τέχνην ἔχων; ἢ τίς ὑφάντης περὶ κάλλους χλανίδος, τὴν τέχνην ἔχων; ἢ τίς χαλκεὺς περὶ κάλλους ἀσπίδος τὴν τέχνην ἔχων; ἢ τίς ἀριστεὺς περὶ εὐτολμίας, 27 τὴν τέχνην ἔχων; ἢ τίς ἀγαθὸς περὶ εὐδαιμονίας τὴν ἀρετὴν ἔχων; Τί τοίνυν ἐστὶν ὑπὲρ ὅτου κἂν εὔξαιτο ἄν τις τοῖς θεοῖς, ὃ μὴ προνοίας ἔχοιτο, ἢ εἱμαρμένης, ἢ τέχνης, ἢ τύχης; Χρήματα αἰτεῖς; μὴ ἐνόχλει θεοῖς· οὐδὲν αἰτεῖς τῶν καλῶν· μὴ ἐνόχλει τῇ εἱμαρμένῃ· οὐδὲν αἰτεῖς τῶν ἀναγκαίων· μὴ ἐνόχλει τῇ τύχῃ· οὐ γὰρ τοῖς δεομένοις δίδωσι· μὴ ἐνόχλει τῇ τέχνῃ· ἀκούεις γὰρ Μενάνδρου λέγοντος,

Οὐ πάνυ τι γηροβοσκοῦσιν αἱ τέχναι καλῶς,
28 Ἐὰν μὴ λάβωσι προστάτην φιλάργυρον.

Οὐκ ἔχει δὲ ὧδε; χρηστὸς εἶ; μετάθου τὸν τρόπον, * τεῦξαιο μοχθηρίας, ἐπιτήδευσον τὸ πρᾶγμα, καὶ πλοῦτον λάμβανε, πορνοβοσκῶν, ἢ καπηλεύων, ἢ ληϊζόμενος, ἢ πανουργῶν, ἢ ψευδομαρτυρῶν, ἢ συκοφαντῶν, ἢ δωροδοκῶν. Νίκην αἰτεῖς, ἣν δύνασαι λαβεῖν, ἐν πολέμῳ μὲν, παρὰ μισθοφόρου, ἐν δικαστηρίῳ δὲ, παρὰ συκοφάντου. Ἐμπορίαν αἰτεῖς, ἣν δίδωσι ναῦς καὶ θάλαττα καὶ πνευμάτων φορά; ἀγορὰ πρόκειται, ὤνιον τὸ χρῆμα. 29 Τί τὸ θεοῖς ἐνοχλοῦν; μηδὲν τῶν παρὰ τὴν ἀξίαν φοβηθῇς, 30 καὶ πλουτήσεις· κἂν Ἱππόνικος ᾖς, νικήσεις· κἂν Κλέων ᾖς, αἱρήσεις· κἂν Μέλιτος ᾖς· ἐὰν δὲ εἰς τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς παρέλθῃς εὐχὰς, εἰς δικαστήριον παρελήλυθας ἀκριβὲς καὶ ἀπαραίτητον· οὐδεὶς ἀνέξεται θεὸς εὐχομένου τὰ μὴ εὐκτὰ, οὐδὲ δώσει τὰ μή σοι δοτά. Ἐξεταστὴς καὶ λογιστὴς ἐφέστηκε ταῖς ἑκάστου εὐχαῖς πικρὸς, εὐθύνων τῷ τοῦ συμφέροντος μέτρῳ τὰ σὰ οὐδὲ αὐτὸς μεταχειριεῖ ἀναβιβασάμενος ὥσπερ εἰς δικαστήριον τὰς ὀρέξεις τὰς σὰς, ἐλεεινὰ φθεγγομένας, οἰκτεῖραι βοώσας, * πολλὴν τὴν κόνιν καταχεομένας τῆς κεφαλῆς· εἰ δὲ οὕτω τύχοι, καὶ ὀνειδιζούσας τῷ θεῷ.

31 Εἴ ποτέ τοι χαρίεντ᾽ ἐπὶ νηὸν ἔρεψα.

Ἀλλ᾽ ὁ θεὸς λέγει, εἰ ἀγαθὰ ἐπ᾽ ἀγαθῷ αἰτεῖς, λάμβανε, εἰ ἄξιος ὧν αἰτεῖς· ταῦτα 32 αὐχοῦντί σοι, οὐδὲν εὐχῆς δεῖ· λήψῃ καὶ σιωπῶν. Ἀλλὰ Σωκράτης εἰς Πειραιᾶ κατῄει προσευξόμενος τῇ θεῷ, καὶ τοὺς ἄλλους προὐτρέπετο, καὶ ἦν ὁ βίος

26 Ὑπ᾽ οὐδεμιᾶς. H. St. 27 Τὴν ἀνδρείαν. MS. 28 *Ut versus constet, legendum* Ἢν μὴ λάβωσι *&c.* * *MS. habet* τεύξαιο μοχθηρίας. 29 *Scribe cum Codice manu exarato,* τί τοῖς θεοῖς ἐνοχλεῖς; 30 *Heins. distinguit hoc modo:* Μηδὲν τῶν παρὰ τὴν ἀξίαν φοβηθῇς· καὶ πλουτήσεις

Σωκρά-

impellitur: nec ulla gubernatoris arte dirigitur. Cur igitur aliquis inſtabili, inſanæ, inæquali, proculque à congreſſu hominum remotæ rei, preces commendet ſuas? Poſt fortunam ſola ars reſtat. Quis autem faber pulchrum aratrum a Diis petat, artem cum habeat? Quis textor amiculum pulchrum, artem cum habeat? Quis faber ferrarius pulchrum clypeum, artem cum habeat? Quis homo fortis animi præſentiam, artem cum habeat? Quis bonus felicitatem, artem cum habeat? Quid ergo quod nec ad providentiam, nec ad fatum, nec ad artem ſpectat, nec ad fortunam, petendum à Diis relinquitur? Opes petis? Noli Deos obtundere; nihil boni petis: noli fatum obtundere; nihil neceſſarii petis: noli fortunam obtundere; nec enim ſubvenit egentibus: noli artem obtundere; Menandrum namque dicentem audis:

Videbis artes haud diu ſeneſcere,
Niſi magiſtro ſint avaro ſubditæ.

An non ita res ſe habet? Vir bonus es? Mores tuos muta, fraudes ſtrue, improbitatem cole, ea res curæ ſit tibi, lucri cauſa leno eſto aut caupo, prædo aut veterator, perfidus aut ſycophanta, precio æquum bonumque perverte. Victoriam petis? Hanc in bello à ſtipendiario milite, in judicio impetrabis à ſycophanta. In mercatura petis aliquid? Hoc navis & mare ventorumque tibi perficient flamina. Fortuna præterea patet, venale eſt quod petis. Quid Deos obtundis? Honeſtati renuncia: diteſces. Sive Hipponicus ſis, ſuperior evades: ſive Cleo aut Melitus, obtinebis. Quod ſi ad orandum acceſſeris Deum, judicium intras ſeverum & inexorabile. Nec enim peti, quæ petenda non ſunt, ullus ferat Deus, nec quæ danda non ſunt, daturus eſt. Inquirit atque examinat ſingulorum preces auſtere: & ad utilitatis normam dirigit tua. Nec aditum præbet, ut vulgo fit in judiciis, cupiditatibus hominum, quamvis lamententur, quamvis miſericordiam implorent, quamvis multum pulveris capiti inſpergant: & quod interdum fieri ſolet, Deo exprobrent,

-------- *Si quando tua circum limina cinxi*

Dicit enim Deus, ſi bona bono ſine petis, bonus ipſe, accipe, ſiquidem es dignus. Hæc ſi petas, nihil precibus opus eſt: etiam tacendo accipies. Atqui dices, in Piræum ibat Socrates, ut preces ſuas Deæ offerret, aliosque idem ut facerent,

---

κἂν Ἱππόνικος ᾖς· νικήσεις, κἂν Κλέων ᾖς· αἱρήσεις, κἂν Μέλιτος ᾖς. * *Orientalibus populis mos erat mærorem ſuum ità teſtari, ut ex* S. S. *notum. Vid.* H. Grotium *ad Apoc. XVIII.* 19. *Quinetiam idem Græcis uſu venit. Hinc de Oeneo Calydonis Rege apud* Ovid. *Metam. lib. VIII. v.* 528.

PULVERE CANITIEM genitor vultuſque ſeniles
Fædat humi fuſus, ſpatioſumque increpat ævum.

[11] *Il.* A. *v.* 39. [12] MS. ἰχέτην. *Malè. Certa autem eſt* D. Heinſii *conjectura, qui legit,* ἀφέτην.

Σωκράτους μεστὸς εὐχῆς· καὶ γὰρ Πυθαγόρας ηὔξατο, καὶ Πλάτων, καὶ ὅστις ἄλλος θεοῖς προσήγορος. Ἀλλὰ σὺ μὲν ἡγῇ τὴν τοῦ φιλοσόφου εὐχὴν, αἴτησιν εἶναι τῶν οὐ παρόντων, ἐγὼ δὲ ὁμιλίαν καὶ διάλεκτον πρὸς τοὺς θεοὺς περὶ τῶν παρόντων, καὶ ἐπίδειξιν τῆς ἀρετῆς. Ἦ οἴει, τοῦτο εὔχετο ὁ Σωκράτης, ὅπως αὐτῷ χρήματα γένοιτο, ἢ ὅπως ἄρξῃ Ἀθηναίων; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλ' εὔχετο μὲν τοῖς θεοῖς, ἐλάμβανε δὲ παρ' ἑαυτοῦ, συνεπινευόντων ἐκείνων, ἀρετὴν ψυχῆς, καὶ ἡσυχίαν βίου, καὶ ζωὴν ἄμεμπτον, καὶ εὔελπιν θάνατον, τὰ θαυμαστὰ δῶρα, [33] τοῖς θεοῖς δοτά· ἐὰν δέ τις παρὰ μὲν τῆς γῆς εὔπλοιαν αἰτῇ, παρὰ δὲ τῆς θαλάττης εὐκαρπίαν· καὶ παρὰ μὲν ὑφάντου ἄροτρον, παρὰ δὲ τέκτονος χλανίδα· ἄπεισιν ἀτελὴς καὶ ἄδωρος καὶ ἄτακτος. Ὦ Ζεῦ καὶ Ἀθηνᾶ καὶ Ἄπολλον, ἐθῶν ἀνθρωπίνων ἐπίσκοποι, φιλοσόφων ὑμῖν μαθητῶν δεῖ, οἳ τὴν ὑμετέραν τέχνην ἐρρωμέναις ψυχαῖς ὑποδεξάμενοι, [34] ἄμεμπτον βίον καλὸν καὶ εὐδαίμονα ἐκκαρπώσονται· ἀλλ' ἔστι σπάνιον μὲν τὸ τῆς γεωργίας ταύτης χρῆμα, μόλις δὲ καὶ ὀψὲ παραγινόμενον, ἄλλοτε ἐν ἄλλοις σώμασι φανταζόμενον. Δεῖ γε μὴν τοῦ σπανίου τούτου καὶ ὀλίγου ἐναύσματος τῷ βίῳ ὡς ἐν νυκτὶ πολλῇ δεῖ φωτὸς ὀλίγου· τὸ γὰρ καλὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει, οὐ πολύ· φιλεῖ γε μὴν πρὸς τοῦ ὀλίγου τούτου σώζεσθαι τὰ πάντα· ἂν δ' ἐξέλῃς τοῦ βίου φιλοσοφίαν, ἐξεῖλες αὐτοῦ τὸ ζώπυρον, τὸ ἔμπνουν, τὸ ζωτικὸν, *τὸ μόνον εὔχεσθαι ἐπιστάμενον· [35] ὡς ψυχὴν σώματος ἐὰν ἀφέλῃς, τὴν γῆν ἐξέτεμες· [36] ὡς ἥλιον ἡμέρας, τὴν ἡμέραν ἔσβεσας.

---

[33] Codex Regius exhibet τὰ θεοῖς δοτά. *[34] Vitium eſt manifeſtum. Cum* Heinſ. *lege* ἄμεμπτον βίου. ** Quià, ſecundùm* Platonem *priuſquam Deos adeamus, ſciendum eſt quid ſit bonum, nè ſpecie decepti malum petamus. Hæc verò cognitio ſoli ſapienti competit, quem idcircò definit* τὸν

Περὶ

monuit: nec aliud eſt Socratis vita, quam preces perpetuæ. Etiam Pythagoras precatus eſt, ac Plato, & quiſquis alius lubenter ſalutaret Deos. At tu, Hercules, preces philoſophi votum eorum, quæ non habet, eſſe exiſtimas: ego nihil aliud quam orationem eſſe puto, quam colloquium cum Diis de bonis præſentibus, teſtimoniumque virtutis. Niſi fortè divitias aut Athenienſium magiſtratum, petiiſſe exiſtimas Socratem. Ne Dî ſirint. Ille virtutem animi, tranquillitatem vitæ, mores inculpatos, plenam fiducia mortem, bona præclara, & quæ libenter donare Dii ſolent, ab illis petebat, quæ deinde à ſemet, illis concedentibus, ſumebat ipſe. Quod ſi quis à terra navigationem petat proſperam, à mari fructus uberes, à textore aratrum, penulam a fabro, inanis, indonatuſque abibit, repulſam feret. O Jupiter, Minerva, & Apollo, morum inſpectores humanorum, non alios profecto quam philoſophos habere vos diſcipulos decebat, qui artem veſtram magno exciperent animo, ac pulcherrimam plenæque felicitatis meſſem colligerent. At rariſſima eſt hæc agriculturæ ratio: vix unquam nec niſi ſero fructus ejus proveniunt, nec eodem modo. Raro tamen hoc & exiguo in humana vita opus eſt fomite, ſicut in multa nocte tenui luce. Exiguum eſt enim in natura humana quod pulchrum eſt: & tamen ab exiguo hoc conſervantur omnia. Quod ſi è vita tollis philoſophiam, fomitem ejus vivum tollis ac ſpirantem: tollis id quod ſolum precari novit. Sicut corpori animam ſi demas, vitam abſtuliſti, ſicut diei ſi ſolem, diem abſtuliſti.

εἰδέναι ἃ δεῖ πράττειν καὶ λέγειν καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους. *Vid. Alcib. II. p. 43. D.* [35] *Hic lacuna erat relinquenda, quam ita ex Manuſcripto exple.* Ὡς ψυχὴν σώματος ἐὰν ἀφέλῃς, ἔπηξας τὸ σῶμα, ὡς καρποὺς γῆς ἐὰν ἀφέλῃς, τὴν γῆν ἐξέτεμας. [36] Ὡς ἥλιον ἀέρος. Cancerus.

Περὶ ἡδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον.

ΛΟΓΟΣ ΛΑʹ.

[1] Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, κατὰ παλαιὸν [2] ᾆσμα. [3] Πότερα καὶ ἵππῳ χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι τὴν ἵππου ἀρετὴν, καὶ κυνὶ τὴν κυνός; ἢ ἵππῳ μὲν καὶ κυνὶ οὐ χαλεπὸν τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν, ἀλλὰ ῥᾳστώνη τούτων ἑκάστῳ τῆς αὐτῶν ἀρετῆς· εἰ δὲ μὴ ἵππος ὑπὸ τέχνης πωλοδαμνηθείη καλῶς, ὁ δὲ κύων ἐν θήρᾳ σκυλακευθείη δεξιῶς· τῷ δὲ ἀνθρώπῳ μόνῳ δυσθήρατον τὸ ἀγαθὸν καὶ δυσληπτὸν καὶ ἀμφισβητήσιμον, καὶ οὐδεμία πω ἐξεύρηται τέχνη ὑφ' ἧς παιδευθείη τοῦτο τὸ γένος; [4] οὐ γὰρ ἔξω τοῖς σοφισταῖς πρόφασις λόγων καὶ διαγωνίας καὶ διδασκαλίας, οὐδὲ ἀφαιρήσει αὐτοὺς τὴν ἐλπίδα τοῦ τέλους, οὐδὲ στερήσεται τὴν σωτηρίαν διὰ τὸ ἀστάθμητον τῶν λόγων, ἀποτεθηγμένος ταῖς προσδοκίαις, οὐδ' ἀμελήσει τοῦ μανθάνειν, οὐδὲ πείσεται ὅπερ τῶν πλεόντων οἱ δυσάντιδες, καὶ θαλάττῃ πρῶτον ἐντετυχηκότες· οὓς ἐὰν καὶ σμικρὸς ὑπολάβῃ κλύδων, ἐκπλαγέντες [5] τῇ ἀληθείᾳ, καὶ καταλιπόντες τὴν ναῦν καὶ ἀμελήσαντες τῆς σωζούσης τέχνης, παρέδωκαν ἑαυτοὺς τῷ κύματι, καὶ [6] προσαναλώθησαν τῆς νεώς. Τοιοῦτόν τι γάρ μοι δοκοῦσι δρᾷν καὶ ὅσοι φιλοσοφίας ἐπιλαμβανόμενοι, ἐμπεσόντες αὐτῆς ταῖς πολυφωνίαις, οὐχ ὑπομένουσι τὸν τῆς ψυχῆς σάλον, ἀλλ' ἀπεγνώκασι τοῦ λόγου ὡς στησομένου ποτὲ, καὶ καθορμιοῦντος αὐτοὺς εἰς ἑδραίους λιμένας. Ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι ἀνθρώπων δόξαι καὶ παθήματα καὶ τούτων [7] ἀτιμίαι καὶ γενέσεις, καὶ ἐπανορθώσεις, καὶ σωτηρίαι, ὑπὲρ ὧν οἱ φιλόσοφοι ὁσημέραι πραγματεύονται καὶ λέγουσι, χρῆμα οὐ στενὸν, οὐδὲ ἁπλοῦν, οὐδὲ ἐοικὸς τοῖς εὐθυπόροις τῶν ποταμῶν, οἷς ἔξεστι παραδόντα τὴν ναῦν, ἀφεῖναι τῷ ῥεύματι καὶ κατάγειν αὐτὴν ὡμολογημένας ὁδούς; ἀλλ' ἔστι γὰρ κἀνταῦθα πέλαγος πλατὺ καὶ μέγα, παντὸς Σικελικοῦ καὶ Αἰγυπτίου πολυπλανέστερον· ἡ δὲ τέχνη οἶδε τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾷ, καὶ τοὺς λιμένας γνωρίζει· πέπονθε δὲ αὐτὸ ἐκεῖνο ὅπερ καὶ τῶν κυβερνητῶν οἱ πολλοί· ἐφίενται μὲν γὰρ ἕκαστος τοῦ εἰδέναι, ἀπολείπονται δὲ οἱ πολλοὶ τοῦ ὀρθῶς εἰδέναι· καὶ τῶν μὲν λιμένων ἀστοχοῦ-

[1] *Pittaci erat dictum.* Εἶπέ τε (Πιττακὸς) χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι· οὗ καὶ Σιμωνίδης μέμνηται, λέγων "Ἄνδρα ἀγαθὸν ἀληθέως γενέσθαι χαλεπὸν, τὸ Πιττάκειον. Μέμνηται αὐτοῦ καὶ Πλάτων ἐν Πρωταγόρᾳ. Diog. Laërt. lib. I. p. 19. *At ſi ipſum Platonis dialogum inſpexiſſet,* σφάλμα μνημονικὸν *vitâſſet, ut obſervavit* Iſ. Caſaubonus; *Ità enim hæc refert, quaſi Pittaci eſſet ſententia,* ἄνδρα ἀγαθὸν γενέσθαι χαλεπὸν, *quæ reverà fuit Simonidis, qui Pittacum reprehenderat, quòd dixiſſet* χαλεπὸν ἄνδρα ἔμ-

σιν,

Voluptatem etſi bonum non tamen eſſe ſtabile.

DISSERT. XXXI.

Difficile eſt bonum eſſe, ut in veteri carmine eſt. Scire velim utrum equo difficile ſit virtute equi, & cani virtute ſua excellere, an verò proprium illi bonum ſine difficultate conſequantur, ſinguliſque virtutis ſuæ facilis ſit poſſeſſio: ſiquidem ab arte equus tener adhuc, ut oportet, dometur, & à teneris venationi aſſueſcat canis. Solus verò homo ad inveſtigationem boni ſui non niſi ægrè pervenit, nec facilè aſſequitur, nec facile diſcernit: nullaque adhuc inventa ars eſt qua commodè & perfectè inſtituatur hoc genus. Nulla enim unquam ſophiſtis differendi deerit, aut diſputandi, aut docendi occaſio. Nemo ſibi ſpem conſequendi finis præcidet ſui, nemo rationum ambiguitate deterritus, ſalutem abjiciet ſuam, ſed potius ipſa expectatione ſeſe acuens, novus ſemper integerque accedet, nec proficere unquam dubitabit. Non ut nauſeabundi ſolent, cum primum ingrediuntur mare: quos ſi minima excipiat tempeſtas, inuſitatæ rei ſpecie deterriti, navem relinquunt, artis præſidium negligunt, in fluctus deſiliunt, priuſque, quam navis ipſa, pereunt. Non aliud mihi agere videntur philoſophiæ ſtudioſi, qui ſimul ac diverſitatem, quæ in ea eſt plurima, opinionum inſpexerunt, non ferunt hanc animæ vertiginem, nec futurum unquam confidunt, ut in portum eos quietum deducat ipſa ratio. An opiniones affectioneſque mortalium, cauſaſque earum, initia, remedia, & ſalutem, de quibus quotidie inter ſe velitantur differuntque philoſophi, rem eſſe ignoras non parvam neque ſimplicem, non directam aut expeditam, quales nonnulli ſunt fluvii, quibus ſi navem committas, ipſo cum fluxu quo volueris abibit? Sed & hic mare latum vaſtumque eſt omni Siculo Ægyptioque intricatius. Ars verò viam tenet, cœlum intuetur, portus agnoſcit. Accidit autem & his quod gubernatoribus pleriſque, ut ſcire velint

μμεναι ἀγαθόν. *Cenſebat videlicet Simonides, bonum virum non ſine difficultate fieri; ſed cum jam factus eſt, ita manere, ſecundùm Poetam, res eſt facilis. Vid.* Platon. *Protag. p.* 205. *B.* [2] *Hoc eſt*, ſecundum vetus dictum: *Philoſophorum enim ſententiæ* ᾄσματα *ſunt vocatæ, licet numeris non aſtringerentur, ut rectè notavit* D. Heinſius *Introd. in* Heſiod. *Op. & dies c. VI.* [3] Πότερα δὲ καὶ ἵππων Excerp. Arcer. [4] *Aliquid hic deeſſe animadvertit* Heinſ. *qui ſequentem locum ità ſcribit & diſtinguit.* Οὐ γὰρ λήξει στερεῆς περιόδοις λόγων καὶ διχονοίας καὶ ἱερός· καὶ οὐδεὶς ἀφαιρήσει αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα τοῦ τέλους. [5] Ἀθεια. H. St. [6] *Manifeſtò legendum eſt,* περιπαλαίονται, *quemadmodum emendavit* D. Heinſ. [7] *Scrib.* αἰτίαι, *ſicut habuêrunt excerpta* Arceriana *&* *Codex* Paccii.

σιν; * ἐκφέρονται δ' οἱ μὲν ἐπὶ ῥαχίας δυσχερεῖς, οἱ δ' ἐπ' ἠϊόνας μαλθακάς, οἱ δὲ ἐπὶ τὰς Σειρῆνας, οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς Λωτοφάγους, καὶ ἄλλους ἄνδρας ἢ διὰ μοχθηρίαν ἀξένους, ἢ δι' ἀμαθίαν ἀθέους, ἢ ὑφ' ἡδονῆς διεφθαρμένους· εἰ δέ πού τις ἐστιν ἀγαθὸς καὶ εὔστοχος κυβερνήτης, εὐθὺ τῶν λιμένων χωρεῖ τῶν ἀσφαλεστάτων,

8 ———Ἔνθ' οὐ χρεὼ πείσματός ἐστιν,
Οὔτ' εὐνὰς βαλέειν, οὔτε πρυμνήσι' ἀνάψαι.

Τίς οὖν ἐστιν ὁ κυβερνήτης οὗτος; καὶ τίνι φέροντες ἑαυτοὺς ἐπιτρέψωμεν; μήπω με τοῦτο, ὦ τᾶν, ἔρῃ, πρὶν ἂν τοὺς ἄλλους ἴδῃς καὶ ἐξετάσῃς καὶ πρῶτόν γε αὐτῶν 9 τὸν ἁβρὸν τοῦτον καὶ ἥδιστον κυβερνήτην ἡδίστης τῆς νεὼς οὔσης ἐκ γῆς ἰδεῖν, ἐν δὲ τῷ πλῷ ἀχρειοτάτης καὶ πονηρᾶς ἀεὶ καὶ δυσέργου ταῖς ὑπηρεσίαις, καὶ ἐκτεθρυμμένης τὰ ὄργανα, καὶ πρὸς τὰς τῶν χειμῶνος ἐμβολὰς ἀσθενεστάτης καὶ ἐνδοσίμου. Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος οὐκ οἶδ' ὅπως εἰκόνος θαλαττίας ἐπελάβετο, μὴ ἀφῶμεν τοῦτον ἀπελθεῖν ἡμῖν, πρὶν ἐξεργάσηται σαφῶς τὴν γραφήν, εἰκάζων τὴν Ἐπικούρου φιλοσοφίαν βασιλικῇ ὁλκάδι Αἰήτου βασιλέως. Λέγω δὲ οὐ μῦθον πλάττων, ἀλλὰ οὐ πολὺς χρόνος 10 ὅτε ἐξ Αἰγύπτου ἐς Τροίαν ἔπλει βασιλεὺς τῶν ὑπὲρ Φοινίκης βαρβάρων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἳ οὐκ ἴσασι θάλατταν, οὐδὲ ἀλέγουσι τοῦ Αἰγιόχου Διός, οὐδὲ θεῶν μακάρων· παρεσκευάσατο δὴ μέλλων πλεῖν ὁ ἄθεος οὗτος καὶ ἀθάλαττος βασιλεὺς μεγάλην καὶ εὐρύχωρον ναῦν, ἵνα αὐτῷ πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ συμπλέωσι· 11 τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς βασίλεια ἦν οἷα κάλλιστα, παστάδες, καὶ εὐναί, καὶ δρόμοι·

12 Ἔκτοσθεν δ' αὐλῆς μέγας ὄρχατος ἄγχι θυράων
Τετραμμένος·

καὶ δένδρα ἐμπεφύκεσαν, ῥοιαί, καὶ ὄγχναι, καὶ μηλέαι, καὶ ἄμπελοι· τὸ δ' αὐτῆς, λουτρὸν ἦν, καὶ γυμνάσιον· τὸ δέ, ὀψοποιοῖς χώρα· τὸ δέ, θάλαμοι παλλακίσι· τὸ δέ, συμπόσιον· τὸ δέ, ἄλλο τι μέρος τρυφώσης πόλεως· περιεβέβλητο δὲ ἡ ναῦς πολλὰς μὲν χρόας ἡδίστας ἰδεῖν, πολλῷ δὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον· καὶ διέφερεν οὐδὲν ἀνδρὸς δειλοῦ

* *Contrà Ulyſſes*, ſapientiâ comite, Scyllam præternavigavit, nec ereptus eſt: Charybdi conſeptus eſt, nec retentus eſt: ——— ad Lotophagos acceſſit, nec remanſit: Sirenes audivit nec acceſſit. *Verba ſunt* Apuleii *de Deo Socr.* p. 55. 8 *In* Homeri *exemplaribus legitur*, ἔν' οὐ χρειώ. *Vid. Odyſſ. I. v.* 136. 9 *Epicurum intelligit, qui cum Cyrenaicis voluptatem ſummum eſſe bonum ſtatuit.* Τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἀρχομένων, τούς τε Κυρηναϊκοὺς εἶναι καὶ τὸν Ἐπίκουρον. Τούτους γὰρ τέλος εἶναι λέγειν διαρρήδην τὸ ἡδέως ζῆν· τέλειον δὲ ἀγαθὸν μόνον τὴν ἡδονήν. Clem. Alexand. *Strom. lib. II p.* 303. *D.* 10 *Quis ſit hic Rex plane neſcio. Sed nec eruditiſſimus* Dodwellus *ſibi hâc in re ſatisfecit.* Maximus Tyrius, *inquit*, ſi verum id quod de eo habet Suidas, διέτριψεν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Κομμόδου. Sed mirum quis fuerit Barbarus ille Rex τῶν ὑπὲρ Φοινίκης βαρβάρων, qui nec

omnes, rectè autem ſciant pauci. Ergo a portu aberrant, aliique in cautes aſperas, alii in cœnoſa littora, alii in Sirenum ſcopulos, alii in Lotophagorum terram, ſimileſque deferuntur homines, quos vel inhoſpitales improbitas, vel Deorum ignaros fecit imperitia, vel corrupit voluptas. Si quis verò bonus peritusque eſt gubernator, recta portum ſubit tranquillum,

———————ubi vincula naves
Nulla tenent, unco non alligat anchora morſu.

Quis verò hic gubernator eſt, aut cui nos committemus potiſſimùm? Noli id ex me quærere, priuſquam & alios inſpicias examineſque, mi homo. Ante omnia autem fac prodeat delicioſus ille voluptatique deditus, huic navem demus, quæ è terra intuentibus appareat jucundiſſima, in mari verò inutilis & ad omnia tarda ſit miniſteria ac inepta; armamentis præterea privata omnibus, ut irruenti facile tempeſtati cedat, nudumque undæ præbeat latus. Quandoquidem autem ſimilitudinem à mari deſumptam ſua ſponte nobis ſuppeditavit ipſa oratio, ne dimittamus hanc, priuſquam totum quod volumus, nobis depinxerit. Ac primum Epicuri philoſophiam cum prætoriâ Æetæ regis nave nobis conferat. Nec fabulam referre volo: ſed non ita diu eſt cum rex quidam ex Ægypto Trojam verſus navigaret, homo barbarus, e numero eorum, qui ſupra Phœnices colunt, nec norunt mare nec reverentur Jovem Ægida tenentem nec alios Deos. Hic impius mariſque imperitus rex maximam ſibi latiſſimamque ſtrui navem juſſerat: In qua quaſcunque vellet ſecum voluptates veheret. Et intus quidem regiam ſibi quam pulcherrimam fabricarat, thalamos, lecticas, curricula,

Extra aulam magnus fuit hortus, limina juxta.

In eo arbores creſcebant diverſæ, punicæ, pyri, mali, viteſque. Alibi lavacrum ſuum habebat & gymnaſium, alibi locum coquis deſtinatum, alibi meretricum cubilia, alibi triclinium, alibi aliud, in quo non ſecus quam in urbe voluptatibus fracta oblectaret genium. Accedebant & colores qui navem commendarent varii, viſu jucundiſſimi: neque auri deerat aut argenti copia. Denique ſimilis erat homini imbelli, qui arma

Jovis revereretur nomen, nec Divos alios, quem & Atheum appellat, cujus naufragium deſcribit Maximus, dum ab Alexandriâ ad Trojam navigaret. Notæ certè illæ Regem aliquem Judæum deſignare videntur, cùm tamen ultimus Judæorum Rex junior Agrippa, tertio Veſpaſiani mortuus fuerit, centum viz. & quod excurrebat annis ante initium Commodi. Hunc autem Regem, quicunque tandem fuerit, nuper periiſſe innuit ipſe Maximus Ὀυ πολὺς, inquit, χρόνος. *Sic ille Diſſ. VI. in* Irenæum §. 14.
[11] Τὸ μὲν γὰρ ἔνδοθεν αὐτῆς. Heinſ. [12] *Odyſſ.* H. *v.* 112. *At vel Librariis vel noſtro vox* τιτεχμμένος *debetur, nam apud* Poetam *eſt* τετραγύος.

κεκοσμημένη ὅπλοις χρυσοῖς. Ἐθαύμαζον οἷον τὸ θέαμα οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ τὸν ἐπιβάτην ἐμακάριζον, καί τις τις ηὔξατο ναύτης γενέσθαι ἡδίστης νεώς· ἐπεὶ δὲ ὥρα ἀναγέσθαι ἦν, ἐξέπλει μὲν ἡ μεγάλη αὕτη ναῦς καὶ πολυτελὴς, καὶ ἀπεσάλευε τῶν λιμένων, καθάπερ νῆσος πλωτή. Ἐξέπλεον δὲ καὶ αἱ ἄλλαι ὁλκάδες αἱ δημοτικαὶ, [13] εὔζωνοι καὶ πρὸς τὴν χρείαν παρεσκευασμέναι. Μέχρι μὲν ἦν πρᾷον τὸ πνεῦμα, ἐνεφόρει τῶν ἡδονῶν ἡ βασιλικὴ ναῦς, καὶ κνίσσης ἦν πάντα μεστά,

[14] Αὐλῶν, συρίγγων τ' ἐνοπῆς, ὁμάδου τ' ἀνθρώπων.

Ἐπεὶ δὲ ἐξ αἰθρίας ἄφνω χειμὼν ἐπετάραξε τὸν αἰθέρα, καὶ πνεῦμα κάτεισι λάβρον σὺν πολλῷ πατάγῳ, ἔγνωσαν τότε τίς μὲν ἡδονῆς χρεία, τίς δὲ τέχνης· αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι ὁλκάδες, ξυνεσταλμέναι τὰ ἱστία, πρὸς τὸν κλύδωνα ἡμιλλῶντο, καὶ τὸ πνεῦμα ἔφερον καὶ [15] τὴν ἐμβολὴν τοῦ κακοῦ ἀπεμάχοντο· ἡ δὲ κακοδαίμων ἐκείνη ναῦς περιεφέρετο καθάπερ ἀνδρὸς σῶμα μέγα καρηβαροῦν καὶ ὑπὸ μέθης σφαλλόμενον· καὶ οὔτε ὁ κυβερνήτης ὅ, τι χρήσαιτο τῇ τέχνῃ, εἶχεν, οὔτε ἁβρὸς ἐκεῖνος ὄχλος, ἀλλ' ἔκειτο ἐκπλαγεὶς καὶ στένων· κατήρειπε δὲ ὁ χειμὼν τὰ θαυμαστὰ ἐκεῖνα πάντα,

[16] Πολλὰ δ' ὄγε προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρά·

Διελύετο δὲ τὰ βασίλεια, καὶ οἱ θάλαμοι, καὶ τὰ λέχη, καὶ ἐξέπιπτεν εἰς γῆν πόλεως ναυάγια·

[17] Οἱ δὲ κορώνῃσιν ἴκελοι περὶ νῆα μέλαιναν
Κύμασιν ἐπιφορέοντο. Τοῦτο τέλος ἀνοήτου ἐπιβάτου, καὶ ἀχρήστου νεὼς, καὶ ἀκαίρου τρυφῆς. Ἐπανάγωμεν δὲ αὖθις ἐπὶ τὸν λόγον [18] ὡς τὴν εἰκόνα ταύτην παρελάβομεν. Ἔοικε γὰρ ἀμέλει καὶ οὗτος, οὐ πλοῦν βραχὺν οὐδὲ ἡμερῶν ὀλίγων δρόμον ἡμῖν διαγωνιουμένοις, ἀλλὰ τὸν τοῦ ζῆν ξύμπαντα χρόνον νομοθετεῖν ἡδονὰς, οὐδὲν τῶν θαλαττίων ἐκείνων ἀσφαλεστέρας· μήπω γάρ τις ἡμᾶς πειθέτω λόγος ὡς ἐκ ἀγαθὸν ἡδονὴ, ἀλλὰ ἀγωνιζέσθω ἐὰν πεῖσαι δυνηθῇ. Εἰ δὲ μεταβάλλειν μὴ δυνηθῇ, [19] ἀνέξομαι τοῦ λόγου, καὶ ἀμελήσω τῆς ἀρετῆς, ἐὰν μοι δείξῃς ἡδονὴν ἀσφαλῆ καὶ λύπης ἀμιγῆ, ἡδονὴν ἀμεταγνωστον, ἡδονὴν ἐπαινουμένην. Δείξεις δὲ πῶς; οὐ μᾶλλον ἢ λύ-

---

[13] *Metaphora ducta eſt, ab hominibus, qui ſuccincti cùm ſint cuilibet operi perſiciendo magis ſunt idonei.* Hinc Horat. *Satir. lib. II. Satir. VI. v.* 106.

Ergo ubi purpurea porrectum in veſte locavit
Agreſtem, veluti SUCCINCTUS curſitat hoſpes.

Hanc ob cauſam factum eſt, ut vir iners & mollis diſcinctus *vocetur;* Perſius *Satir. III. v.* 31.

Non pudet in morem diſcincti vivere Nattæ.

Proverbio etiam jactatum eſt, Diſcincta veſtis, diſcinctus animus. [14] *Il. K. v.* 13. [15] *Manifeſtò vitioſa erat lectio, quam exhibuit* Arcerii *Codex, quippe* τὴν ἡδονὴν τοῦ κακοῦ *præferebat. Quam enim, quæſo, voluptatem iis qui jactantur, ſuppeditat tempeſtas? Rectè ergò in* Stracelii *exemplari*

την·

geſtaret aurea. Mirabantur hoc ſpectaculum Ægyptii, felicemque uno omnes ore judicabant dominum, neque deerat qui gubernatoris munus involaret animo, & qui vehi ea vehementer optaret. Cum autem jam ſolvendi tempus eſſet, exire cœpit magna hæc atque opulenta navis, multumque jactata vix egreſſa eſt portum: non aliter quam inſula quæ in aqua natat. Egreſſæ ſunt & naves aliæ vulgares, ſuccinctæ ad navigationem atque expeditæ. Tantiſper ergo dum à ventis eſſet in mari tranquillitas, longè voluptatibus ſuis ſuperior erat navis regia, plenaque omnia nidore erant. Tum

Tibiaque fremituſque hominum, & ſtridebat arundo.

Simulac autem è malacia illa ſubita aërem turbavit tempeſtas, multoque ventus in mare fremitu deſcendit, tum demum quis voluptatis eſſet uſus, quis artis cœpit intelligi. Aliæ namque vela legere naves, paria cum fluctibus facere, venti ſuſtinere impetum, mali vim expugnare; ſola vero miſera illa navis, non ſecus quam magni corpus hominis quod gravedine aut ebrietate vertitur, huc illuc impelli: adeo ut gubernator artis explorare opem, nec effœminata illa turba poſſet, ut qui omnes hic illic metu attoniti jacerent. Interim præclara illa omnia tempeſtas diſſipavit,

Plurimaque evertit radicitus ardua ligna.

Ibi ergo diſſipari regia, thalami, lavacra: eratque mira res viſu, ut non navis unius, ſed totius urbis naufragia, fluctus terræ appuliſſe videbantur.

Aſt olli fulicum ſimiles hinc inde carinam

in fluctibus agitabant. Hunc finem ſtolidiſſimus, naviſque inutilis importunus vector habuit. Jam ad priorem ſermonem, cujus cauſa uſi hac ſimilitudine ſumus, denuo redeamus. Videtur enim & ille, non ad dies aliquot, aut unius modo navigationis, ſed totius vitæ tempus approbare nobis voluptates velle: quæ nihilo ſunt marinis illis certiores. Nec dum tamen rationem, quæ voluptatem nobis è bonorum tollendam numero eſſe perſuadeat, admittimus. Contendat interea ſi volet, & operam det, ſi forte hoc poſſit. Quod ſi ne mutari quidem voluptatem deprehendero, jam concedam hoc, virtutemque negligam libenter: hac lege dico, ut voluptatem mihi ſolidam oſtendas, nullis vitiatam doloribus, voluptatem quam nulla excipit pœnitentia, voluptatem laude dignam. Quomodo

---

ſcriptum erat τὴν ἐμβολήν. *Sed nec hâc ratione integra erit ſententia, lege igitur cum* H. Stephano περὶ τὴν ἐμβολήν. [16] *Il.* I. *v.* 537. [17] *Odyſſ.* M. *v.* 418. *Quià autem apud* Homerum *legitur,* Κύμασιν ἐμφορέοντο, *ut verſûs ratio poſtulat, ex eo noſtrum emendârunt viri eruditi. Non verò neceſſe eſt, ut iis aſſenſum præbeamus:* Maximus *enim perſæpè verſiculos hoc modo jugulat. Vid. notata ad Diſſ. XVI. p.* 165. [18] *Cum* Heinſio *ſcribe* ᾧ, *ut ad* λόγον *referatur.* [19] *In Manuſcripto Regio erat,* ἀντιξόμεναι ἀδιμμεῖ τὴν πάντα χεῖρον.

autem

την· οὐδὲν γὰρ ὑγιὲς οὐδὲ εἰλικρινὲς τούτων κατεσκεύασε τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις, ἀλλὰ ἀναμέμικται πανταχοῦ τὰ λυπηρὰ τοῖς ἡδέσιν, ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ φυρόμενον. Ἀνάγκη δὲ, αἱρέμενον θάτερον, καὶ τοῦ ἄλλου μετέχειν εὐθύς· ἅτε γὰρ ἀλλήλοις συμπεφυκότα, τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ἐπιρρεῖ, καὶ ἀντικαταλλάττεται τὰς γενέσεις, καὶ ἀμείβει τὰς συνουσίας. Ὑπὸ δὲ τῆς παλιρροίας ταύτης ψυχὴ κυκωμένη, πῶς ἂν ποτε ἐπιλάβοιτο ἀλυπίας, συνοῦσα ἀγαθοῖς [20] ἐστερημένοις; Ἐγὼ δὲ καὶ θαλάττῃ ἀπιστῶ, κἂν νήνεμος ᾖ, κἂν γαλήνην ἔχῃ· ὑποπτεύω γὰρ αὐτῆς τὴν ἡσυχίαν· εἰ δέ με βούλει πιστεῦσαι γαλήνῃ, ἄγε λαβὼν εἰς πέλαγος [21] ἀσφαλές,

[22] Ἔνθ' οὐκ ἔστ' ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
Δεύεται, ——————— ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
Πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

Συγκεκλήρωται δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοιούτῳ πάθει· καὶ μέχρις ἂν [23] αὐτῇ ἀπῇ μὲν ὁ κυβερνήτης, ἀπῇ δὲ καὶ ἡ τέχνη, κἂν γαλήνην ἴδῃ, χειμῶνα δέδιε, κἂν χειμῶνι ἐντύχῃ, γαλήνην ποθεῖ· ἀνδρὸς γὰρ βίος πρὸς ἡδονὴν νενευκότος, καὶ λύπην ἐπτοημένου κοῦφος καὶ ψοφοδεὴς, καὶ ἄπιστος, καὶ θαλάττης πάσης ἀδηλότερος. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς μνηστῆρας νεανικαῖς ἡδοναῖς συγγινομένους, πίονας αἶγας κατέδοντας, καὶ ἁπαλῶν ἐρίφων ἐμπιπλαμένους, καὶ αὐλῶν ἀκούοντας, καὶ οἶνον ἀπομισγομένους, καὶ δίσκοις τερπομένους, καὶ αἰγανέας ἱέντας; Τίς οὐκ ἂν αὐτοὺς τῆς ἡδονῆς ταύτης ἐμακάρισεν; ἀλλὰ ὁ μαντικὸς καὶ γνωριστικὸς τοῦ μέλλοντος λέγει,

[24] Ἆ δειλοὶ τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ μὲν ὑμῶν
Εἰλύαται κεφαλαί.

Παρὰ πόδας τὸ κακὸν καὶ ἐγγύς. Παρὰ πόδας τὸ κακὸν ἦν καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ἡδονὴν ἐκ Πελοποννήσου ἐκκλέψαντι· ταχὺ γὰρ ἐπ' αὐτῇ στόλος ἐξηρτύθη Ἑλληνικὸς, μυρίας μὲν ὀδύνας αὐτῷ τῷ τῆς ἡδονῆς ἐραστῇ ἄγων, μυρίας δὲ τῇ ξυμπάσῃ πόλει. [25] Τὰς δὲ Ἀσσυρίους ἡδονὰς οὐ λέγω, ἃς κατέλαβεν εὐθὺς πῦρ αὐτῷ χρυσῷ καὶ αὐταῖς παλλακίσιν· [26] οὐδὲ τὰς Πολυκράτους τὰς Ἰωνικὰς οὐ λέγω, ἃς κατέλαβεν οὐδὲ εὔσχημον θάνατος. Πλήρεις ἦν Σύβαρις ἡδονῶν, ἀλλὰ [27] ἀπώλοντο μετὰ τῶν χρησαμένων αἱ ἡδοναί. Εὐ-

[20] *Variarum lectionum* συλλογὴ, *quam vidit* H. Stephanus, *habuit* ἐστεμμένοις; δὲ τοῦτο ἀπιστῶ. *Si conjecturæ locus eſſet, libentèr ſcriberem* ἐσκεμμένοις. [21] *Arceriana excerpta hanc vocem omittunt.* [22] *Eodem modo hos verſus exhibuit* noſter *Diſſ. I. p.* 14. *Qui tamen nullibi in* Homero *ſimul extant; at, levi mutatione, ex Odyſſ.* Δ. *v.* 566. *&* Z. *v.* 43. *ſunt conflati.* [23] Αὐτῆς H. St. [24] *Sic Penelopes procos alloquitur Theoclymenus apud* Homer. *Odyſſ.* Υ. *v.* 351. [25] *Sardanapalum intelligit, qui* ſtructâ incensâque pyrâ ſe in incendium miſit. Juſtin. *lib. I.*

autem oſtendas? non magis certè quam dolorem. Nihil enim horum omni ex parte ſolidum penituſque ſanum natura hominibus conceſſit: ubique enim voluptati mœror adhæret, alterumque extemplo imbutum eſt altero: ut neceſſe ſit alterum ſi eligas, alterum quoque extemplo contingat tibi. Hæc enim quaſi natura ſunt congenita, ita alterum alteri ſupervenit, reciprocoſque mutant ortus, ut nunc hoc adſit, nunc illud. His cum fluxibus refluxibuſque turbetur animus, quænam ſpes, ut doloris aliquando expers agat, relinquitur? præſertim cum iis, quibus aliquando carendum eſt, fruatur bonis. Ego nec mari credo, quamvis venti ſileant, quamvis ſit tranquillum. Suſpectum eſt enim hoc ſilentium. Quippe ſi ſerenitati me velis confidere, in aliquod quod mutationem non recipit mare, me deducas neceſſe eſt.

Quod neque tempeſtas inſana, nec humidus unquam
Imber agit ———— *ſemperque innubilus æther*
Cingit, & hinc illinc lux circum candida currit.

Eadem eſt animi noſtri ratio, eodem jactatur modo. Si enim gubernator abſit abſitque ars, licet ſerenitatem videat, tempeſtatem metuit: rurſus in tempeſtate ſi verſetur, ſerenitatem expetit. Vita enim hominis voluptate dediti, mobilis, meticuloſa, infida, omnique ſalo eſt incertior. Nonne procos vides quantis ſe oblectent voluptatibus, pingues capras ut comedant, molliculis hœdis ſe ut expleant, tibias audiant, vinum miſceant, diſco ſeſe oblectent, tragulas emittant? Quis non hanc illis voluptatem invidiſſet? Adeſt tamen vates optimus, futuri non ignarus, qui dicit illis,

O miſeri, quæ vos cingunt mala! veſtra tenebræ
Involvunt capita.

Inſtabat miſeria eorum, aderat malum. Sicut & Alexandro inſtabat, cum magnam illam è Peloponneſo furtim advexiſſet voluptatem. Statim in eum Græcorum inſtructa claſſis venit; quæ ſexcenta magno illi voluptatis amatori, ſexcenta toti urbi advexit mala. Voluptates Aſſyrias omitto, quas ſtatim cum ipſo auro cum ipſis meretricibus ignis invaſit. Nec Ionicas Polycratis dico, quas ne honeſta quidem mors ſecuta eſt. Plena voluptatibus Sybaris erat, ſed cum cultoribus ſuis interierunt voluptates. Etiam apud Syracuſanos fuerunt, ſed cala-

c. 3. Clitarchus *tamen apud* Athenæum *Deipnoſ. lib. XII. p.* 530. *dicit* γήρᾳ τελευτῆσαι μετὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς Σύρων ἀρχῆς. [26] *Polycrates Sami erat Tyrannus, inſigni felicitate memorabilis, qui tamen poſteà ab Orœte Perſâ cruci eſt affixus. Vid.* Herodot. *lib. III. capp. XL, XLI, XLII & CXXV.* [27] *Luxus Sybaritarum nemini non innoteſcit. Obſervavit* Ælianus Συβαρίταις καὶ αὐτῇ Συβάρει αἰτίαν τῆς ἀπωλείας γενέσθαι τὴν πολλὴν τρυφήν. *Var. Hiſt. lib. I. c.* 19.

mitatibus

δοκίμων καὶ παρὰ Συρακουσίοις ἡδοναί, * ἀλλ' ἐσωφρόνισαν αὐτοὺς μετ' ἐκείνας αἱ συμφοραί. [28] Ἀλλ' οὐδὲ Κορινθίοις.

Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ,

[1] Ὅτι ἡδονὴ εἰ καὶ ἀγαθόν, ἀλλ' οὐ βέβαιον.

ΛΟΓΟΣ ΛΒ'.

Ἐπιχειρεῖ [2] ἐχθρὸς λόγος τὶς παρελθὼν πείθειν ἡμᾶς ὡς αἱρετέον ἡδονήν, ἐὰν προσγένηται αὐτῇ τὸ ἀσφαλές, σοφιστὴς λόγος καὶ ἀπατεὼν δεινῶς, ὃς ἐξὸν σκοπεῖν τὴν ἡδονῆς φύσιν καθόσον ἡδονή τις τάττεται ἐν ἀγαθοῖς ἢ κακοῖς, ἐν ὁποτέρῳ χωρῷ παρεὶς τὸ σκέμμα, ὡς ἀγαθοῦ τῆς ἡδονῆς οὔσης, ἐσκοπεῖτο εἰ βέβαιον τὸ ἀγαθὸν τοῦτο. Καὶ πῶς ἄν τις ἐπινοήσαι ἀγαθὸν σαλεῦον καὶ κραδαινόμενον; ὥσπερ γάρ, οἶμαι, καὶ [3] τῆς ὅλης γῆς εἰ ἀφέλοι τὶς τὴν ἕδραν καὶ τὴν μονήν, συναφεῖλεν αὐτῆς καὶ τὸ εἶναι· καὶ τοῦ ἡλίου εἰ ἀφέλοι τὶς τὴν κίνησιν καὶ τὸν δρόμον, συναφεῖλεν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν· οὕτως καὶ τοῦ ἀγαθοῦ εἴ τις ἀφέλοι τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν στάσιν, συναφεῖλεν αὐτοῦ καὶ τὴν φύσιν· οὐ γὰρ χρόνῳ τὸ ἀγαθὸν ἀνθεῖ ὡς ὥρα σώματος. Πῶς ἂν οὖν τὶς περὶ ἡδονῆς σκοποῖ, τὸ μὲν ἀγαθὸν αὐτῇ προσθείς, ἀφελὼν δὲ τὸ βέβαιον; εἰ γὰρ ἀνάγκη ἀγαθὸν ὂν βέβαιον εἶναι, τῇ τοῦ βεβαίου ἀπουσίᾳ καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἡδονῆς συναπέρχεται. Καὶ πότερος τῷ πιθανῷ τούτων πλησιαίτερος; ὁ λέγων τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, κἂν μὴ βέβαιον· ἢ ὁ ἀγαθὸν λέγων μὴ εἶναι, ἂν μὴ ὡς βέβαιον ᾖ; Ἐγὼ μὲν οἶμαι θάτερον· κρεῖττον γὰρ ἀφελεῖν ἡδονὴν ἀγαθοῦ, προσθέντας τὸ βέβαιον αὐτῷ, ἢ προσθεῖναι ἡδονῇ τἀγαθόν, ἀφελόντας αὐτῆς τὸ ἀσφαλές. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ μὲν ἀγαθὸν οὐχ ἡδὺ πάντως, βέβαιον δὲ πάντως, τὸ δὲ ἡδύ, οὐ πάντως ἀγαθόν, ἀβέβαιον δὲ πάντως, λείπεται δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν ἡδονὴν διώκοντας, ἀμελεῖν τἀγαθοῦ, ἢ τὸ ἀγαθὸν αἱρουμένους, μὴ διώκειν

---

* *Non mirum quidem eas civitates funditùs periiſſe, qui luxuriæ operam dabant; quippe hæc animum & corpus emollit, hominesque rebus gerendis prorsùs inidoneos reddit. Hinc* Plato *de Rep. lib. III. p.* 439. *E. damnat* Συρακουσίαν τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίαν κόρην καὶ Ἀττικῶν πεμμάτων τὰς δοκούσας εἶναι εὐπαθείας. [28] *Quædam hic deſunt, ut monuit* H. Stephanus.

[1] *Falſa eſt hæc inſcriptio, non enim id agit* Maximus, *ut probet voluptatem nullo modo eſſe ſtabilem. Contendit tantùm haud æquum eſſe, ut eam, tanquam finem, ſibi proponant homines. Verè igitur notavit* Heinſius *hoc vel ſimile lemma reponendum eſſe:* Ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἀνθρώπινον τέ- ἡδονή.

mitatibus admoniti ad frugem redierunt. Sed nec apud Corinthios diu permanſerunt.

ITERUM,

Voluptatem Etſi bonum, non tamen eſſe ſtabile.

DISSERT. XXXII.

Quædam nuperrimè nobis conatæ ſunt perſuadere rationes, voluptatem, ſi quidem diuturna dari ſtabiliſque poſſit, eligendam eſſe. Sophiſticæ verè & ad decipiendos homines mirificè inſtructæ: quæ, cum de natura voluptatis, quatenus in bonis ea maliſve numerari aut utri aſſignari debeat, agendum eſſet potius, quaſi in confeſſo eſſet in bonis voluptatem eſſe, an ſtabile hoc bonum eſſet quæſiverunt. Quomodo autem mobile ſemper & inſtabile dari bonum poterit? Sicut enim toti terræ ſtabilitatem immobilitatemque ſuam ſi demas, ſoli contra motum curſumque ſi tollas ſuum, eſſentiam tollis utriuſque: Eodem modo, bono illud ſi demas quod exquiſitiſſimum in eo eſt, perſeverantiam dico, naturam ejus ſuſtuliſti. Nec enim pro tempore, ſicut forma corporis florere poteſt bonum. Quomodo ergo de voluptate agat aliquis, qui bonum eſſe concedat, ſtabile eſſe neget? Si enim illud quod bonum eſt, ſimul & ſtabile eſſe ſit neceſſe, una cum ſtabilitate ejus qua caret, bonum ejus abit. Uter autem magis vero ſimilia dicit, qui voluptatem bonum eſſe vult, quamvis inſtabile, an qui bonum eſſe negat, niſi ſit ſtabile? Ego certe alterum puto. Præſtat enim è bonis voluptatem tollere, ſtabilitatemque illis ſuam relinquere, quam inter bona voluptatem ponere, nec ſtabilitatem illi dare. Quoniam autem non ſemper jucundum eſt omne bonum, ſemper vero eſt ſtabile; illud autem quod jucundum eſt, non ſemper eſt bonum, inſtabile autem eſt ſemper; reſtat è duobus alterum, ut vel neglecto bono voluptatem ſequamur, vel relicta voluptate, eliga-

---

λόγος ἡ ἡδονή. [2] Ἐχθὲς Heinſ. *ut ad ſuperiorem diſputationem referatur. Sed locus nullâ emendatione caret.* [3] MS. *habet* τῆς ὅλης γῆς εἰ ἀφέλοιτο τῷ λόγῳ τὴν ἕδραν. *Quæ lectio ſi recipiatur, ſic verte:* Si COGITATIONE quiſpiam toti terræ ſtabilitatem demat; λόγος *enim hic non orationem ſignificat, ut arbitratus eſt vir eruditus, ſed de eo uſurpatur, quod non eſt, ſed ſupponitur tantùm. Ità Diſſ. I. p.* 16. Ἄφελε τῷ λόγῳ τὴν περιβολήν. *Porrò obſervandum malè metuiſſe noſtrum nè Sol & Terra perirent, ſi huic motum, illi ſtabilitatem addas; cùm reverà ſic ſe res habeat, ut ſuſpicatus eſt* Ariſtarchus *Samius, & demonſtrârunt recentiores Aſtronomi.*

mus

ἡδονήν· οὐδὲν δὲ οἶμαι διωκτόν, ὅ, τι μὴ ἀγαθόν· ἀλλ' ἀγαθοῦ φαντασία, τὸ μὴ ἀγαθὸν διώκεται ἐν χώρᾳ ἀγαθοῦ· καθάπερ ὑπὸ τῶν χρηματιστῶν τὰ κίβδηλα τῶν νομισμάτων, οὐ διότι κίβδηλα, αἱρετὰ ὄντα, ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ ἀληθὲς ὁμοιότητι τὴν τοῦ κιβδήλου φύσιν ἐπικρυπτόμενα. Ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν οἱ ἀργυρογνώμονες τῇ τέχνῃ διεκρίναντο τἀληθὲς τὸ μὴ δόκιμον· [4] ἐν δὲ τῇ τῶν ἀγαθῶν νομῇ, διακρίνει ὁ λόγος ἀπὸ τῶν ὄντων ἀγαθῶν τὰ φαινόμενα μέν, οὐκ ὄντα δέ· ἀλλὰ λησόμεθα, ὥσπερ οἱ μοχθηροὶ χρηματισταί, θησαυροὺς ταμιευόμενοι κιβδήλων ἀγαθῶν. Τίς ἂν οὖν καὶ γένοιτο ἡ σκέψις ἡμῖν, καὶ τίς ὁ τῆς δοκιμασίας τρόπος οὗτος; Φέρε, εἴ τις ἐπιχείροι, τὸν βοῦν ἀπολύσας τῶν ἀρότρων, καὶ τὸν ἵππον τῶν ἁρμάτων, ὑπαλλάξας ἑκατέρου τὴν ἐργασίαν, ὑπαγαγεῖν τὸν μὲν βοῦν τῷ ἅρματι, τὸν δὲ ἵππον τῷ ἀρότρῳ, ἆρ' οὐκ ἂν ἦν πρὸς μὲν τὴν φύσιν παράνομος, πρὸς δὲ τὰ ζῶα αὐτὰ ὑβριστής, πρὸς δὲ τὰς τέχνας ἀμαθής, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἀκερδής, πρὸς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν καταγέλαστος; Τί δὲ τὰ τούτων ἔτι ἀτοπώτερα; εἰ τῶν μὲν ὀρνίθων ἀφελὼν τὰ πτερά, βαδιστικὰ εἶναι σοι θέλοις, τὸν δὲ ἄνθρωπον πτερώσας παραδῷς τῷ αἰθέρι φέρεσθαι δι' αὐτοῦ, ὄρνιθος δίκην, οὐκ ἔσῃ καταγέλαστος τῆς ἀλλαγῆς; ὁπότε μηδὲ [5] ὁ μῦθος τὸν Δαίδαλον ἠνέσχετο ἀτόπους οὕτω τέχνας πραγματευόμενον, ἀλλ' ἀπέρριψεν αὐτῷ τὸν παῖδα τοῦ αἰθέρος εἰς γῆν κάτω αὐτοῖς πτεροῖς. [6] Φασὶ δὲ καὶ Καρχηδόνιον νεανίαν ἀγρεῦσαι λέοντα ἄρτι ἐκ γάλακτος, καὶ ἡμερῶσαι τοῦτον παρανόμῳ τροφῇ, καὶ τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐξελεῖν διαίτῃ νόθῳ· ὥστε ἐπιθεὶς αὐτῷ φορτίον ἤλαυνε δι' ἄστεος, ὄνου δίκην· ἀλλ' ἀπέκτειναν γε αὐτὸν Καρχηδόνιοι, μισήσαντες τῆς παρανομίας, ὡς τύραννον μὲν τῇ φύσει, ἰδιώτην δὲ τῇ τύχῃ. Ὥσπερ οὖν τῷ ἵππων γένει συγκεκλήρωται πρὸς σωτηρίαν δρόμος, καὶ τῷ τῶν βοῶν πόνοι, καὶ ὄρνισι πτερά, καὶ λέουσιν ἀλκή, καὶ ἄλλοις ἄλλο τι· οὕτως ἀμέλει καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει δύναμις ξυμφυὴς διασωστικὴ τοῦ γένους· ταύτην δὲ ἑτέραν εἶναι δεῖ παρ' ἕκαστον τῶν ἄλλων, εἰ μέλλει ἄνθρωπος ὢν μὴ ὑπὸ ἀλκῆς σωθήσεσθαι, ὥσπερ οἱ λέοντες, μηδὲ ὑπὸ δρόμου, ὥσπερ οἱ ἵπποι, μηδὲ ἀχθοφορεῖν ὄνου δίκην, μηδὲ ἀροῦν βοὸς δίκην, μηδὲ πέτεσθαι κατὰ ὄρνιθας, μηδὲ νήχεσθαι κατὰ ἰχθύας· ἀλλ' ἔστι τι καὶ τούτῳ ἔργον ἴδιον, [7] διαγνωστικὸν τοῦ βίου, εἰ νενέμηται τὰ ζῶα τὰς δυνάμεις, καὶ ἑκάστῃ ἕκαστον κατὰ τὴν χρείαν τοῦ βίου, καὶ τὰ ἔργα κατὰ τὰς δυνάμεις, καὶ τὰ ὄργανα κατὰ τὰ ἔργα, καὶ τὰ ἀγα-

---

[4] Heinſius ſcribit Ἐν δὲ τῇ τῶν ἀγαθῶν νομῇ, οὐ διακρινεῖ ὁ λόγος ἀπὸ τῶν ὄντων ἀγαθῶν τὰ φαινόμενα μέν, οὐκ ὄντα δέ; *Et ſanè ità legendum, ut ſenſus conſtet, niſi potius aliquid excidiſſe judices.* [5] *Dedalus, ſecundum Poetas, Icaro filio ſuo alas confecit; cùm verò Solis ardore cerâ.*

mus bonum. Puto autem nihil expeti niſi quod ſit bonum: fieri verò opinione boni, ut pro bono ſequamur non bonum. Sicut à nummulariis fieri vides, qui adulterinos ſequuntur nummos, non qua ſunt adulterini, ſed qua ſua cum veris ſimilitudine vitium abſcondunt. Et ut ibi à verò adulterinum diſtinguit argentarius, ita in bonorum diſtributione, à veris bonis, quæ videntur bona, nec ſunt tamen, quidni diſtinguit ratio? Niſi fortè malimus, quod inepti ſolent nummularii, adulterini nobis boni congerere theſauros. Quo autem hæc modo inveſtigamus? aut quæ probandi nobis relinquitur ratio? Agedum ſi quis ab aratro bovem ſolvat, à curru equum, mutatoque utriuſque munere, bovem currui, aratro ſubmittat equum, nonne naturam violare, animalibus illudere, artem ignorare, laborem ſine fructu ſuſcipere, in ipſo ridiculus eſſe videbitur opere? Aut ut etiam abſurdiora ponamus. Si alas ſuas demas avibus, tantumque incedere eas poſtules, homini alas addas, veliſque in altum cum avibus ferri, quid hac mutatione erit ſtultius? Quandoquidem nec Dædalum ſuum rem tam ineptam moliri ipſa paſſa eſt fabula: ſed deorſum in terras filium ejus ex alto cum alis ſuis dejecit. Aiunt & Pœnum aliquando juvenem leonem ab ipſo lacte cepiſſe, quem inuſitata educatione manſuetum reddidit, degenerique quadam victus ratione animos enervavit belluæ: adeò ut ſarcinis tandem impoſitis per mediam urbem non aliter quam aſinum vectaret. Verum paulo poſt tanquam legum violator morte mulctatus eſt à civibus: quod conditione quidem privatus eſſe, natura verò tyrannus & indole. Sicut ergo ad conſervationem ſui curſus equis, bobus labor, alæ avibus, robur leonibus, aliiſque aliud aſſignatum eſt à Deo: ſic & homini quædam annata eſt facultas, quæ hoc genus conſervaret. Hanc aliam ſeorſim à reliquis oportet eſſe, ſiquidem nec robore homo ſe conſervat, ut leo, nec curſu, ut equus: nec onus ſubire cum aſino, nec arare cum bove, nec volare cum avibus, nec natare poſſit cum piſcibus. Sed & huic peculiare neceſſe eſt opus eſſe quo vitam conſervet, ſi quidem ſua ſingulis diviſa animalibus ſit facultas, eaque prout uſus flagitat ſingulorum. Ita functiones propriæ ſingulorum potentiæ, inſtrumenta verò functionibus

ra, quâ continebantur pennæ, eſſet liquefacta, in mare decidit, quod ab eo Icarium vocabatur. *Vid.* Heſychium. *Si placeant Allegoriæ*, Palæphatum *conſule c. XIII.* [6] Plutarchus *narrat, exilium Hannoni à Carthaginenſibus fuiſſe indictum quòd bajulo uteretur Leone.* Ἄννωνα λέοντι χρώμενον σκευοφόρῳ παρὰ τὰς στρατείας, αἰτιασάμενοι τυραννικὰ φρονεῖν, ἐξήλασαν. Πολιτ. Παραγγ. *p.* 799. E. Plinius *autem H. N. lib. VIII. c. 16. ſic loquitur.* Hanno è clariſſimis Pœnorum damnatus eo argumento (*videlicet leonem oſtenderat manſuefactum*) quoniam nihil non perſuaſurus vir tam artificis ingenii videbatur: & male credi libertas ei, cui in tantum ceſſiſſet etiam feritas. *Manifeſtum eſt hìc noſtrum, reſpexiſſe, licèt* MS. *Regiæ in calce habeat*, τὸν Ἀσδρούβαν λέγει. [7] Δαμαστικόν. Heinſ.

reſpon-

θαι· καὶ ξυνελόντι εἰπεῖν τὸ ἑκάστου ἀγαθὸν ἐν τῷ ἐπιχωρίᾳ τῶν ἔργων μένει, τὰ δὲ ἔργα ἐν τῷ τῆς χρείας ἀναγκαίῳ, ἡ δὲ χρεία ἐν τῷ τῆς δυνάμεως εὐπόρῳ, ἡ δὲ δύναμις ἐν τῷ τῶν ὀργάνων εὐμηχάνῳ, τὰ δὲ ὄργανα ἐν τῷ φύσεως ποικίλῳ· παντοδαπὴ γὰρ ἡ φύσις· καὶ διὰ τοῦτο περιέβαλε καὶ διεκόσμησε τὰ ζῶα ἕκαστα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ βίου, ἄλλα ἄλλοις ὅπλοις· τὰ μὲν ὀνύχων * ἀλκαῖς, τὰ δὲ ὀδόντων ῥώμῃ, τὰ δὲ κεράτων ὀξύτητι, τὰ δὲ ποδῶν τάχει, τὰ δὲ θυμῷ, τὰ δὲ ἰῷ· τὸν δὲ ἄνθρωπον ἀποδύσασα τουτωνὶ τῶν περιβλημάτων, ἀπέφηνε γυμνὸν καὶ ἀσθενῆ καὶ ἄτειχον, καὶ ῥώμην ἀσθενῆ, καὶ θεῖν βράδιστον, καὶ ἀντιπαλαῖσαι ἀμήχανον, καὶ νήχειν ἀμβλύτατον· ἐνέφυσε δέ τι αὐτῷ ζώπυρον ἀφανὲς πρὸς σωτηρίαν βίου, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι νοῦν, ᾧ διατελεῖ σωζόμενον καὶ τὰς ἀπορίας ἐξιώμενον τοῦ βίου, καὶ θεραπεῦον τὴν ἔνδειαν τῶν σωμάτων, καὶ ἀντιτεχνώμενον ταῖς τῶν ἄλλων ζώων πλεονεξίαις, καὶ πάντων κρατοῦν, καὶ ὑπάγον τῷ τῷδε νόμῳ καὶ λόγῳ. Ἔρου δή με καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· σκεπτέον τὸ τούτου ἀγαθὸν ποῦ καὶ τίνα τρόπον; Ἀποκρινοῦμαί σοι ὡς περὶ τοῦ λέοντος, ὡς περὶ τοῦ ὄρνιθος, ὡς περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπεκρινάμην. Ἐνταῦθα ζήτει τὸ ἀνθρώπου ἀγαθὸν ὅπου τὸ ἀνθρώπου ἔργον. Ποῦ δὲ εὕρω τὸ ἔργον; ὅπου τὸ ὄργανον. Ποῦ δὲ εὕρω τὸ ὄργανον; ὅπου [8] τὸ διῶκον· ἐντεῦθεν ἄρξαι. Τί ἀνθρώπου διασωστικόν; ἡδονή. Πρᾶγμά μοι κοινὸν λέγεις, ἐπὶ πάσας φύσεις ἐξικνούμενον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ τὴν προτιμίαν οὐκ ἀνέχομαι· ἥδεται καὶ βοῦς καὶ ὄνος καὶ σῦς καὶ πίθηκος· ὅρα ποῦ τάττεις τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, τίνας αὐτῷ κοινωνοὺς τῶν ἀγαθῶν δίδως. Εἰ δὲ ἡδονὴ τὸ σῶζον, ζήτει μετὰ τοῦτο τί ἡδονῆς ὄργανον, ἐνδείξῃ δὲ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς· καὶ μέχρι μὲν ὀφθαλμῶν καὶ ὤτων, τίμια τὰ ὄργανα· ἐὰν δὲ προέλθῃς περαιτέρω ἐπὶ τὰς ἡδονῆς ὁδοὺς, ὅρα τίσιν ὀργάνοις ἀνατίθης τὴν σωτηρίαν. Εὗρες τὰ ὄργανα, ζήτει τὰ ἔργα. Λιχνευέτω ἡ γλῶττα, [9] τηκέσθωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ, ἐκλυέσθω ἡ ἀκοὴ, πληρούσθω ἡ γαστὴρ, ὑβριζέτω τὰ ὑβρίζειν πεφυκότα. Εὗρες τὰ ἔργα, ἐντετύχηκας τῷ ἀγαθῷ. Τοῦτο ἡ σωτηρία; τοῦτο ἡ εὐδαιμονία;

* Ἀκμαῖς. Excerpta Arcer. *quæ quidem lectio magis arridet.* [8] *Hic etiam legendum eſt* διασῶζον, *ut rectè monuit* D. Heinſius. [9] *Oculi tabeſcentes maximæ libidinis erant indicia. Sic noſter de Sardanapalo Diſſ.*

Ἐπ

reſpondent ac bonis. Et ut brevius dicam, bonum ſingulorum in operibus propriis, opera in uſus neceſſitate, uſus in facilitate potentiæ, potentia in aptitudine inſtrumentorum, inſtrumenta in varietate naturæ conſiſtunt. Varia enim eſt natura. Atque hæc cauſa eſt, cur ſingulis diverſa arma ad conſervationem ſui conceſſerit animalibus. His unguium robur, illis vim dentium, aliis acumen cornuum, aliis velocitatem pedum, animos aliis, aliis venenum. Horum quidem homini conceſſit nihil: nam & nudum edidit, & imbellem, ac depilem: robur exiguum, velocitatem prope nullam dedit: volandi facultatem omnino negavit, natandi vix parvam indulſit. Quid ergo? Occultam qua ſe tueri poſſet quaſi ſcintillam conceſſit ei: quam mentem dicunt homines. Hoc uno ſe tuetur, hoc uno quicquid deeſt reſarcit, reliquaque quæ conceſſa ſunt corpori explet: hoc uno ſingula quibus reliqua antiſtant animalia, facile compenſat. Hoc uno cæteris imperat: ratione hujus & lege cuncta ſibi ſubjicit. Quære ex me jam de homine. Quomodo bonum hujus aut qua ratione inveſtigabimus? Eodem modo quo de leone, de avibus, reliquiſque animalibus, reſpondebo tibi. Quære bonum hominis, ubi ejuſdem eſt functio. Functionem verò ubi inveniam? ubi inſtrumentum. Inſtrumentum ubi? ubi id quod conſervat hominem. Hinc jam incipiamus. Hominem quid conſervat? Voluptas. Rem communem dicis, qua nulla pars naturæ caret, ideoque quare cæteris præponi debeat, nondum video. Voluptate & bos & aſinus & ſus afficitur, & ſimius. Vide jam quo loco ponas hominem, quos illi ſocios bonorum adjungas. Quod ſi id eſt voluptas, quod conſervat hominem: quære quod ſit inſtrumentum voluptatis. Multa invenies ac diverſa. Et ad oculos quidem uſque atque aures inſtrumenta laudo. Quod ſi porro pergas, reliquaſque voluptatis ingrediaris ſemitas; vide quibus inſtrumentis conſervationem aſcribas hominis. Inſtrumenta inveniſti, quære functiones. Helluetur lingua, libidine tabeſcant oculi, voluptate liqueſcant aures, impleatur venter, Veneri ſerviant partes illi deſtinatæ. Inveniſti functionem, inveniſti bonum. Hæccine eſt conſervatio? hæccine felicitas?

XLI. Ἐντρίβεται ὁ δύστηνος, καὶ λεαίνεται. καὶ τὼ ὀφθαλμὼ ὑπογράφεται, *quem ait* Juſtinus *lib. I. c.* 3. Oculorum laſcivia omnes fœminas anteire. *De oculorum vi in amore aut prodendo aut inducendo multa collegit* Caſpar Barthius *ad Claudian. v.* 7. *de nupt. Honor. & Mar.*

Ἐπ περὶ τῆ αὐτῆ.

[1] Ὅτι ἡδονὴ εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ'.

Αἰσώπῳ τῷ Φρυγὶ πεποίηνται λόγοι διὰ τῶν θηρίων τῆς ξυνουσίας· διαλέγεται δὲ αὐτῷ καὶ τὰ δένδρα, καὶ οἱ ἰχθύες, ἄλλο ἄλλῳ, καὶ ἀνθρώποις ἀναμίξ· καταμέμικται δὲ ἐν τοῖς λόγοις τούτοις νοῦς βραχὺς, αἰνιττόμενός τι τῶν ἀληθῶν. Ἄδεται δέ τις αὐτῷ καὶ τοιοῦτος μῦθος. Ἔλαφον διώκει λέων· ἡ δὲ φεύγουσα ὑπεξάγει καὶ καταδύεται εἰς δρυμῶνα βαθύν· ὁ δὲ λέων (ὅσου γὰρ ἀλκῇ προέχει, τάχει λείπεται) ἐπιστὰς τῷ δρυμῷ ἐρωτᾷ τὸν ποιμένα εἴ που εἶδε πτήξασαν τὴν ἔλαφον. Ὁ δὲ ποιμὴν οὐκ ἔφη εἰδέναι· καὶ ὀμνὺ λέγων, τὴν χεῖρα ἀνατείνας ἔδειξε τὸ χωρίον. Ὤχετο ὁ λέων ἐπὶ τὴν δειλαίαν ἔλαφον· ἡ δὲ ἀλώπηξ ([2] σοφὴ γὰρ αὕτη τῷ Αἰσώπῳ ἐστὶ) πρὸς τὸν ποιμένα λέγει, ὡς δειλὸς ἄρα καὶ πονηρὸς ἦσθα· δειλὸς μὲν πρὸς λέοντας, πονηρὸς δὲ εἰς ἐλάφους. Δοκεῖ δέ μοι χρήσασθαι ἂν καὶ ὁ Ἐπίκουρος τῷ Φρυγίῳ τούτῳ αἰνίγματι πρὸς τὸν τῆς ἡδονῆς κατήγορον, [3] τῇ μὲν φωνῇ ἀνδριζόμενον, τῇ δὲ γνώμῃ, καθάπερ τῇ χειρὶ, ἐντεινόμενον ἐφ' ἡδονῇ· τίς γὰρ οὕτω πολεμήσαιτο ἑαυτῷ, ὥστε τὸ μόνον δὴ πραγμάτων τῇ αὐτοῦ φύσει ἐπαγωγότατον ἀποσείσασθαι ἑκών; τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἃ ὑπ' ἀνθρώπων διώκεται, ἢ πείρᾳ γνωρισθέντα παρεδέχθη, ἢ τέχνῃ δοκιμασθέντα ἐτιμήθη, ἢ λόγῳ ἐξετασθέντα ἐπιστεύθη, ἢ χρόνῳ βασανισθέντα ἠγαπήθη· ἡδονὴ δὲ, καὶ λόγου ἀδεὴς, καὶ τέχνης πρεσβυτέρα, καὶ τὴν πεῖραν φθάνει, καὶ οὐκ ἀναμένει χρόνον, ἀλλ' ὑπερφυὴς ἡ πρὸς αὐτὴν φιλία καὶ ἡλικιῶτις τῶν σωμάτων, ὥσπερ κρηπὶς τῇ σωτηρίᾳ τοῦ ζώου ὑποβέβληται· ἣν εἴ τις ἀφέλοι, τὸ γινόμενον εὐθὺς οἴχεσθαι δεῖ· ἐπιστήμην μὲν γὰρ καὶ λόγον, καὶ τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον τὸν νοῦν αὐτὸν, προϊὼν τῷ χρόνῳ ὁ ἄνθρωπος, τῇ κατὰ βραχὺ ἐνδείξει τῶν αἰσθήσεων διὰ τῆς πείρας συνενηνεγμένος, ἤθροισεν ἐφ' ἑαυτῷ· * ἡδονὴν δὲ αὐτοδίδακτον παρὰ τῆς φύσεως λαβὼν ἔχει ἐξ ἀρχῆς εὐθύς· καὶ ταύτην μὲν ἀγαπᾷ,

[1] *Hæc diſſertatio eſt prioris* ἀνατρεπτική. *Lemma igitur hoc vel ſimili modo eſt concipiendum* : Ὅτι πάντων τέλος ἡ ἡδονὴ, *ut animadvertit* Heinſius. [2] *Placet*, σοφὴ γάρ τις αὕτη, *quam lectionem exhibent* MS. *Regius & Excerpta Arceriana.* [3] *Omnes reverà ad voluptatem trahimur & ducimur : erant tamen è Philoſophis nonnulli qui eam ſummoperè averſabantur, ſi modò verbis fides eſt adhibenda.* Antiſthenes Socraticus ſummum malum dicit (*voluptatem*) ejus namque hoc verbum eſt : μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. —— Critolaus Peripateticus & malam eſſe volu-

πολεμεῖ

ITERUM

Voluptatem etſi bonum, non tamen eſſe ſtabile.

DISSERT. XXXIII.

Æſopus Phryx ille fabellas conſcripſit quaſdam, in quibus mutua inter ſe conſuetudine bruta utuntur animalia. Interdum verò & arbores introducuntur, & piſces, aliud cum alio, vel unà cum homine. Breviter autem moralem ſenſum continent hæ fabulæ, occulteque quaſi innuunt veritatem. Celebratur inter reliquas & talis. Cervam proſequitur leo: illa fuga evadit, denſoque quodam abdit ſe in nemore. Leo verò qui quantum robore cervam vincit, tantum velocitate à cerva vincitur, nemus adit, quæritque ex paſtore ſicubi latitantem vidiſſet cervam. Negat paſtor, ſimulque manu protenſa, locum oſtendit. Atque ita cervam miſerrimam invadit leo. Vulpecula autem (hanc enim callidam ubique Æſopus facit) næ tu, inquit paſtori, imbellis ſimul improbuſque es: coram leone quidem imbellis, improbus verò in cervam. Videtur mihi hæc hominis Phrygii fabula, adverſus eos qui voluptatem accuſant, uti poſſe Epicurus: qui voce tenus fortes videntur, animum verò, ut ille digitum, ibi habent. Quis enim tam ſibi inimicus eſt, ut rem, quæ omnium naturâ ſuà maximè nos allicit, ſponte ſua aſpernetur? Reliqua enim quæ ſequuntur homines, aut experientia intelligenda nobis dedit, aut artis approbavit induſtria, aut de iis fidem nobis fecit ratio, aut longi indicium temporis ea conciliavit nobis. Voluptas nec ratione eget, & arte eſt antiquior, & experientiam prævenit, nec tempus exſpectat: ut ineffabilis quidam ejus amor unà cum corporibus nobis innatus ſit, qui, quaſi fundamentum aliquod, animalium ſubjicitur ſaluti, quod ſi quis tollat, ſtatim id quod natum eſt evaneſcere ſit neceſſe. Scientiam enim rationemque, & id quod ab omnibus intellectus dicitur, progreſſu temporis, paulatim congredientibus cum rebus ipſis ſenſibus, longa experientia colligit homo conſervatque: voluptatem autem ſponte ſtatim à natura ipſa haurit atque accipit. Hanc amplectitur, oditque quicquid dolorem affert, ab hac ſervatur, ab illo

ptatem ait, & multa alia mala parere ex ſeſe, injurias, deſidias, obliviones, ignavias. A. Gellius *Noct. Attic. lib. IX. c.* 5. * *Hoc erat Epicureorum argumentum quo uſi ſunt, ut voluptatem ſummum eſſe bonum probarent.* Sextus Empir. *Pyrrhon. Hypot. lib. III. c.* 24. *p.* 151. Ὅθεν καὶ οἱ Ἐπικούρειοι δεικνύναι νομίζουσι φύσει αἱρετὴν εἶναι τὴν ἡδονήν· τὰ γὰρ ζῶα, φασὶν, ἅμα τῷ γεννηθῆναι, ἀδιάστροφα ὄντα, ὁρμᾶν μὲν ἐπὶ τὴν ἡδονὴν, ἐκκλίνειν δὲ ἀλγηδόνας. *Vid. &* Ciceronem *de fin. lib. I. c.* 9.

πολεμεῖ δὲ τῷ ἀλγεινῷ· καὶ ὑπὸ μὲν τῆς ἡδονῆς σώζεται, ὑπὸ δὲ τοῦ ἀλγεῖν φθείρεται. Εἰ φαῦλόν τι χρῆμα ἡδονὴ, οὐκ ἂν ἦν ξύμφυτον, οὐδὲ τῶν σωζόντων ἡμᾶς τὸ πρεσβύτατον· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν σοφιστῶν θρυλλούμενα ἐς αὐτὴν, ἡ Σαρδαναπάλου τρυφὴ, καὶ ἡ Μηδικὴ χλιδὴ, καὶ ἡ Ἰωνικὴ ἁβρότης, καὶ τράπεζαι Σικελικαὶ, καὶ ὀρχήσεις Συβαριτικαὶ, καὶ [4] ἑταῖραι Κορίνθιαι, ταῦτα ἀθρόα, καὶ ὅσα τούτων ποικιλώτερα, οὐχ ἡδονῆς ἔργα, ἀλλὰ τέχνης καὶ λόγου, παρανομησάντων τῶν ἀνθρώπων εἰς ἡδονὰς δι' εὐπορίαν τῶν τεχνῶν ὀψὲ τοῦ χρόνου. Ὥσπερ οὖν οὐδεὶς λοιδορεῖται τῷ λόγῳ ὡς οὐκ ἔστι καλὸν τῇ φύσει, κἂν ἀπάγῃ τις αὐτοῦ τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ μὴ φύσει καλόν· οὕτως οὐδὲ τῇ ἡδονῇ λοιδορητέον, ἀλλὰ τοῖς χρωμένοις ἡδονῇ κακῶς. Δύο δὲ ὄντων ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ, ἡδονῆς καὶ λόγου, λόγῳ μὲν ἡδονὴ κραθεῖσα, μηδὲν ἀφελοῦσα τοῦ ἀναγκαίου, προσέθηκεν αὐτῷ [5] τὸ ἀγωγότερον· λόγος δὲ ἡδοναῖς προσφυόμενος, αὐξήσας αὐτῶν δι' εὐπορίας τὸ μέτριον, ἀφεῖλε τῆς φύσεως τερπνοῦ τὸ ἀναγκαῖον. Ἀλλ' οὐκ ἴδιον ἀνθρώπου ἡδονὴ, κοινὸν δὲ τῶν ἄλλων ζώων. Τοῦτο λέγεις τὸ ἐχεγγυώτατον ἡδονῆς πρὸς σωτηρίαν, τὸ παντὸς τοῦ πεφυκότος ζῆν διασωστικὸν, ἢ διὰ τὴν κοινότητά σε ἐνοχλεῖ. Ὢ τῆς πλεονεξίας. Σύ μοι δοκεῖς μηδὲ τοῦ ἡλίου ἀγαπᾶν τὸ φῶς, ὅτι ἐστὶ κοινὸν ὀφθαλμῶν πάντων· ἀλλὰ ἔδει γὰρ τὸν ἄνθρωπον μόνον ὁρᾶν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ τὸ φῶς· οὐδέ γε ὁ ἀὴρ, εἰσπνεόμενός τε καὶ οἰκονομῶν τὰ σώματα ταῖς αὐτοῦ ὁδοῖς, οὐ ποταμῶν νάματα, οὐ γῆς καρποί· πέρα γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐὰν προέλθῃς, πάντα κοινὰ, ἴδιον δὲ οὐδὲν οὐδενός. Ἐνταῦθά μοι τάττε καὶ τὴν ἡδονὴν, ἐν κοινότητι ἀγαθοῦ σώζοντος πᾶσαν αἰσθητικὴν φύσιν. Ἐπεὶ δὲ ἀρετῆς πρὸς ἡδονὴν ἡ ἐξέτασις γίνεται, οὐ λοιδορήσομαι μὲν τῇ ἀρετῇ (οὐ γὰρ πικρὸς, οὐδὲ βλάσφημος ὁ καθ' ἡδονὴν λόγος) τοσοῦτον δὲ λέγω, ὡς εἰ τῆς ἀρετῆς ἀφαιρήσει τις τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ δυνατὸν αὐτῆς προσαφῄρηκεν· οὐδὲν γὰρ τῶν καλῶν αἱρετὸν, ἀπογυμνουμένης ἡδονῆς· * καὶ γὰρ ὁ κατ' ἀρετὴν πονῶν ἑκὼν, φιλίᾳ ἡδονῆς πονεῖ, παρούσης ἢ προσδοκωμένης· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς χρηματισμοῖς οὐδεὶς ἑκὼν ἀντικαταλλάττεται δραχμὴν ταλάντου, οὐδὲ χρυσοῦ χαλκὸν,

[6] ——— ᾧ μὴ φρένας ἐξέλετο Ζεύς·

ἀλλὰ δεῖ τὰς ἀμοιβὰς, κἂν ἰσοστάσιοι ὦσι, λυσιτελεῖν τῷ ἀλ-

---

[4] *Corinthus ſcortis abundavit.* Dion Chryſoſt. *in Corinth. Or. XXXVII. p.* 463. *D.* Πόλιν οἰκεῖτε τῶν οὐσῶν τε καὶ γεγενημένων ἐπαφροδιτοτάτην. *Hinc* Κορινθιάζειν *apud* Heſychium *ſignificat* μαστροπεύειν. *Hanc etiam ob cauſam* Plato *lib. III. de Rep.* Κορινθίαν κόρην *inter Reip. peſtes numerat.* — [5] Gradus eſt comparativus loco poſitivi, *quemadmodum aliquando in Scriptoribus Latinis. Sic* Arnobius *cont. Gent. lib. I. p.* 21.

λαπτομένῳ

corrumpitur. Quòd ſi vituperanda eſſet voluptas, neque nobiſcum ea naſceretur, neque omnium quibus conſervationem debemus noſtram, eſſet antiquiſſima. Quæ autem vulgo à ſophiſtis objiciuntur voluptati, Sardanapali luxus, Medicæ deliciæ, mollicies Ionica, menſæ Siculæ, Sybaritica tripudia, Corinthiæ meretriculæ, hæc omnia, & ſi plura etiam his adferre velis, non voluptatis, ſed artis rationiſque ſunt effectus: longo namque poſt tempore, accedente plurimarum lenocinio artium, voluptatem violarunt homines. Sicut autem rationem rem natura ſua honeſtam nemo negat eſſe, quamvis ea in negotio minimè natura ſua honeſto quis utatur: ita neque de voluſecus loquendum eſt, ſed de iis qui voluptate abutuntur. Duo autem hæc cùm in animo ſint hominis, ratio & voluptas, rationi ſi admiſceatur voluptas, neceſſarium ejus uſum non tollit, ſed emollit. Voluptati contra ſi accedat ratio, modum ejus nimia intendit copia, eique quod natura delectat, uſum demit neceſſarium. Atqui non propria, inquies, hominis voluptas eſt, ſed & reliquis communis animalibus. Jam illud ſcilicet quod in voluptate maximè ſalutare eſt, reprehendis, quod omnia quæ vivunt conſervat: ſiquidem eo tibi diſplicet nomine, quod multis eſt communis. O circumſcriptor avare! Tu, ut video, nè ſolis quidem lumen amabis, quia omnibus oculis commune eſt. Solum enim te judice id intueri oportebat hominem: ideoque non conducet homini hoc lumen. Non aër qui corpora inſpirat permeatque, & diſponit, non fluviorum latices, non terræ fructus. Quo enim ulterius, quæcunque maximè neceſſaria ſunt, excuſſeris, communia videbis eſſe omnia, proprium autem nihil alicnjus. Eodem loco & voluptatem pone: in ſocietate dico boni illius, quod naturam omnem ſenſu præditam conſervat. Quandoquidem autem cum voluptate confertur virtus, virtuti quidem obtrectare haud decretum eſt mihi (nec enim virulenta aut maledica poteſt eſſe, quæ de voluptate inſtituitur oratio) hoc tantum dico, ſi quis virtuti voluptatem demat, eum vim ejus præcidere, auferre autem potentiam. Nullum enim, ſi voluptas abſit, petitur honeſtum. Quippe qui laborem ſponte ex virtutis ſubit præſcripto, amore voluptatis aut præſentis id facit, aut futuræ. Sicut enim in re quæſtuaria nemo ſciens talentum cum drachma permutat, nec cum argento aurum,

------niſi cui mentem Deus eripit omnem

ſed in permutatione, quamvis æqualis ſit, permutantis ſpecta-

Quis magis rectius horum feret invidiam nominum. *Vid. quæ notavimus ad Diſſ. XXIX. p.303.* * *Ità quidem Epicuro viſum eſt.* Diog. Laert. *lib. X. p. 279. F.* Διὰ δὲ τὴν ἡδονὴν καὶ τὰς ἀρετὰς αἱρεῖσθαι, οὐ δι' αὑτάς, ὥσπερ τὴν Ἰατρικὴν διὰ τὴν ὑγίειαν. *Varias ſententias huc pertinentes ex ipſis Epicuri libris collegit* Athenæus *De ipn. lib. XII. p. 545. E. & ſeq.* [a] *Il. Z. v. 234.*

 tur

κατιομένῳ κατὰ τὴν χρείαν τοῦ λαβόντος· οὕτως ἀμέλει κἂν ταῖς τῶν πόνων ὁμιλίαις οὐδεὶς πονεῖ πόνου ἐρῶν· (ἢ γὰρ ἂν εἴη [7] ὁ δυσεραστότερος) ἀλλάττεται δὲ τοὺς παρόντας πόνους, ὡς μὲν εἴποι ἄν τις τῶν ἀγροικοτέρων, τοῦ καλοῦ· ὡς δέ τις τῶν ἀληθεστέρων, ἡδονῆς· κἂν γὰρ τὸ καλὸν εἴπῃς, ἡδονὴν λέγεις· [8] σχολῇ γὰρ ἂν εἴη τὸ κάλλος, εἰ μὴ ἥδιστον εἴη. Ἐγὼ δὲ οἶμαι καὶ αὐτὸ τοὐναντίον, διὰ τούτων ἀποφαίνεσθαι πάντων χρημάτων αἱρετωτέραν, ἧς εἵνεκα ἄν τις καὶ θάνατον ἀλλάξαιτο καὶ τραύματα, καὶ πόνους, καὶ ἄλλα μυρία δυσχερῆ· κἂν γὰρ ἄλλο [9] ἐπ᾽ ἄλλῳ ἐπιθῇς ὄνομα τῆς τούτων αἰτίας, Ἀχιλλεῖ μὲν ἀποθνήσκοντι ἑκόντι, καὶ τιμωροῦντι ἀποθανόντι τῷ Πατρόκλῳ, φιλίαν· Ἀγαμέμνονι δὲ ἀγρυπνοῦντι καὶ προβουλευομένῳ καὶ προπολεμοῦντι, βασιλείαν· τῷ δὲ Ἕκτορι ἐξηγουμένῳ καὶ προμαχομένῳ καὶ ἀριστεύοντι, σωτηρίαν πατρίδος· πάντα ταῦτα ἐρεῖς ἡδονῶν ὀνόματα· ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν σωμάτων νόσοις ἀγαπᾷ ὁ κάμνων τεμνόμενος καὶ ἐμπιπράμενος καὶ διψῶν καὶ λιμώττων, καὶ τὰ δυσχερῆ φύσει προσιέμενος ἑκὼν, ἀντικαταλλαττόμενος ταῦτα τῆς προσδοκίας τοῦ ὑγιοῦς· εἰ δὲ ἀφέλοις τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος ἀγαθοῦ, ἀφαιρήσεις καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν παρόντων κακῶν· οὕτω κἂν ταῖς πράξεσιν ἀντίδοσις γίνεται πρὸς ἡδονὰς πόνων, ἣν σὺ μὲν ἀρετὴν καλεῖς, ἐγὼ δὲ τὴν μὲν ἀρετὴν δίδωμι, ἐρήσομαι δέ σε, εἰ ἀντὶ τῆς πρὸς αὐτὴν φιλίας, τὴν ἀρετὴν ἡ ψυχὴ εἵλετο· ἐὰν γὰρ τὴν φιλίαν δῷς, ἡδονὴν δίδως. Κἂν ὑπαλλάξῃς τοὔνομα, καὶ χαρὰν τὴν ἡδονὴν καλῇς, * οὐ νεμεσῶ τῆς ἀφθονίας τῶν ὀνομάτων, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐρῶ, καὶ τὴν ἡδονὴν γνωρίζω, ἣ ποιεῖ τὸν Ἡρακλέα ἐκεῖνον τὸν τῶν πολλῶν καὶ θαυμαστῶν πόνων ὁμιλητὴν καὶ ἀγωνιστὴν καὶ ἐθάδα, τὸν πρὸς τὰ θηρία παραβαλλόμενον, τὸν τοῖς πανταχοῦ δυνάσταις προσφερόμενον, τὸν πρὸς τοὺς ἀγρίους φιλονεικοῦντα, τὸν ἡμερωτὴν τῆς γῆς, τὸν καθαρτὴν, τὸν ἐπὶ τὴν Οἴτην ἰόντα, τὸν ἐπὶ πῦρ παραγινόμενον, οὐκ ἄλλῳ τινὶ ἢ μεγάλαις καὶ θαυμασταῖς καὶ ἀκράτοις ἡδοναῖς χειραγωγούμενον, ταῖς μὲν, παρούσαις ὁμοῦ τοῖς πόνοις, ταῖς δὲ, μελλούσαις μετὰ τοὺς πόνους, ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἑκόντα. Ἀλλὰ σὺ μὲν τοὺς τότε πόνους ὁρᾷς, τὰς δὲ Ἡρακλέους ἡδονὰς οὐχ ὁρᾷς αἷς ἔχαιρεν. Ἔχαιρε καὶ ὁ Ἡρακλῆς ταῦτα δρῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἔδρα· καὶ οὐκ ἂν ἔδρα, εἰ μὴ δρῶν ἔχαιρεν. [10] Αἱ γὰρ μὲν Διονύσου ἡδοναὶ καὶ τελετῆς χώραν ἔχουσι, κῶμοι ἐκεῖνοι καὶ θίασοι καὶ χοροὶ καὶ αὐλοὶ καὶ ᾄσματα· πάντα ταῦτα

---

[7] Δυσεραστότατος H. St. Δυσαρεστότατος. Heinſ. *Sed priorem conjecturam prætulerim, licèt* δύσερως *potiùs quàm* δυσεραστὸς *hanc ſignificationem obtineat.* [8] Σχολῇ γὰρ ἂν εἴη τὸ κάλλος, κάλλος. MS. [9] Ἄλλο ἄλλῳ ἐπιθῇς ὄνομα Excerp. Arcer. * *Platonici videlicet Magiſtrum ſuum ſecuti magnam ſibi libertatem in uſurpandis nominibus vindicabant.*

Διονύσου

tur commodum, prout uſus flagitat accipientis. Sic omnino in ſubeundis laboribus nemo laborum cauſſa laborem ſubit, (infeliciſſimum nempe hoc votum eſſet) præſentes verò labores cum pulchro, ut quidem ex agreſtioribus diceret aliquis, ut verò illi qui veriùs judicant, cum voluptate commutat. Pulchrum enim quamvis dicas, voluptatem nominas. Niſi fortè aliquid pulchrum ſit, cui non adſit voluptas. Ego verò contrarium ſequi ex his arbitror, omnibus nimirum voluptatem præferendam eſſe rebus, cujus cauſa morbum aliquis & vulnera & labores, & ſexcenta ſubit alia. Quamvis enim alias alii cauſas aſcribas, ut Achilli cum vindicandi cauſa Patrocli lubens moritur, amicitiam, Agamemnoni vigilanti ante reliquos ac deliberanti, curam regni, Hectori exercitum ducenti, primaque in acie pugnanti, ſtrenueque rem gerenti, patriæ ſalutem: nihil adhuc aliud quam voluptatis attuliſti nomina. Quippe quemadmodum in corporum morbis ſecari non recuſat æger aut uri, ſitim etiam perferre famemque, & quicquid natura ingratum eſt; ut pro his poſtea ſomno ſuo frui poſſit: quod ſi ſpem futuri tollas boni, etiam præſentium tolles malorum patientiam: ita in actionibus noſtris laborum cum voluptatibus viciſſitudo intercedit & permutatio. Quam tu quidem virtutem dicis: ego verò ut virtutem non tollo, ita unum hoc ex te quæram. Utrum ſine amore ullo virtutem perſequatur animus. Hunc ſi das amorem, voluptatem dediſti. Licet enim nomen permutes, nec voluptatem voces, ſed gaudium, diverſa admitto nomina, rem tamen ipſam video, voluptatem agnoſco: quæ ſola effecit, ut tot qui tantiſque ſeſe obtulit laboribus Hercules, tot quotidie mala ſuſtinuit: qui cum belluis certavit, tyrannos invaſit, feras aggreſſus eſt, cum violentis totius terræ congreſſus eſt imperatoribus, terramque ſecuram vacuamque monſtris reddidit & quaſi purgavit, qui Oetam petiit, ignem acceſſit, non alio manuductore, quam magnis diviniſque quibuſdam uſus voluptatibus, quarum aliæ comitabantur labores, ſequebantur aliæ, ſponte ſua ſubierit hæc omnia. Atqui ſolos quos ſubit labores intueris, voluptates verò quibus paſcitur non vides. His ipſis, dum ageret, delectabatur Hercules, ac propterea agebat: nec egiſſet niſi delectatus fuiſſet. Nam de Bacchi quid opus eſt dicere voluptatibus, quæ ſacrorum vicem ſunt? Nocturni illi diſcurſus, thyaſi, choreæ, tibiæque ac cantus. Quæ omnia nihil aliud ſunt quam

Noſter *Diſſ. XI. p.* 118. Παραιτοῦμαι δὲ τοὺς σοφοὺς τῆς περὶ ὀνομάτων θήρας, εἰ τὸ αὐτὸ νῦν μὲν ὄρεξιν, νῦν δὲ ἐπιθυμίαν καλῶ· ἐγὼ γάρ τοι τἆλλα ἄλλα καὶ τῇ περὶ ὀνομάτων ἐλευθερίᾳ πείθομαι Πλάτωνι. [10] *Hoc eſt, res quæ Baccho, dum vixit, placebant, in ejus ſacris repræſentantur. Sic Antonio Epheſi Liberum patrem imitato* Κισσοῦ καὶ θύρσων καὶ ψαλτηρίων καὶ συρίγγων καὶ αὐλῶν ἡ πόλις ἦν πλέα. Plutarch. *Anton. p.* 926. *Vid. quæ de Baccho & ejus ſacris collegit* Dempſterus *ad* Roſin. *lib. II. c. XI.*

 diverſæ

Διονύσου ἡδονῶν σχήματα ἐν μυστηρίοις ὀργιαζόμενα. Τί λέγω Διόνυσον καὶ Ἡρακλέα; μῦθοι ταῦτα, ἡρωϊκὰ ταῦτα. Τὸν Σωκράτην λέγω. Ἐρᾷς ὦ Σώκρατες Ἀλκιβιάδου, καὶ μετὰ τοῦτον Φαίδρου, καὶ μεθ᾽ ἐκεῖνον, Χαρμίδου· ἐρᾷς ὦ Σώκρατες, καί σε οὐ λανθάνει κάλλος Ἀττικόν· ἀλλ᾽ ὁμολόγησον αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, καὶ μὴ φοβηθῇς τὴν ἀδοξίαν. Ἔξεστι καὶ μεθ᾽ ἡδονῆς σωφρόνως ἐρᾷν, ὡς ἔξεστι καὶ μετὰ λύπης ἀκολάστως ἐρᾷν· εἰ δὲ καὶ χωρὶς ἡδονῆς [11] ἐρᾷς τῆς ψυχῆς μόνης, καὶ σώματος οὐκ ἐρᾷς, ἐρασθήτω Θεαιτήτου. Ἀλλ᾽ οὐκ ἐρᾷς, σιμὸς γὰρ ἦν. Ἐρασθήτω Χαιρεφῶντος· ἀλλ᾽ οὐκ ἐρᾷς, ὠχρὸς γὰρ ἦν; ἐρασθήτω Ἀριστοδήμου· ἀλλ᾽ οὐκ ἐρᾷς· [12] αἰσχρὸς γὰρ ἦν. Ἀλλὰ τίνων ἐρᾷς; εἴ πού τις εὐκόμης, εἴ πού τις ὡραῖος, εἴ που ἁβρὸς, εἴ που καλός. Καὶ πιστεύω μὲν τῇ ἀρετῇ, ὅτι δικαίως ἐρᾷς, οὐκ ἀπιστῶ δὲ τῇ ψυχῇ, ὅτι δι᾽ ἡδονὴν ἐρᾷς· οὐδὲ γὰρ σώματι ἀπιστῶ ὑπὸ πυρὸς θερμαινομένῳ, οὐδὲ ὀφθαλμοῖς ὑπὸ ἡλίου φωτιζομένοις, οὐδὲ ἀκοαῖς ὑπὸ αὐλῶν γαννυμένοις, οὐδὲ Ἡσιόδῳ ὑπὸ μουσῶν διδασκομένῳ, οὐδὲ Ὁμήρῳ ὑπὸ Καλλιόπης λιγαινομένῳ, [13] οὐ Πλάτωνι ὑπὸ Ὁμήρου μεγαλυνομένῳ· [14] πάντας ταῦτα ὑφ᾽ ἡδονῆς ἕλκεται, καὶ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἀκοαὶ, καὶ σώματα, καὶ λόγοι. Ἀλλὰ καὶ τὸν [15] Διογένην ἐκεῖνον εἰς τὸν πίθον ἡδονὴ εἰσάγει· εἰ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῷ συνεισέβαλλε, τί τὴν ἡδονὴν ἐξοικίζεις τοῦ λόγου; Ἥδετο Διογένης τῷ πίθῳ, ὡς Βαβυλῶνι Ξέρξης· ἥδετο τῇ μάζῃ ὁ Διογένης, ὡς ὁ Σμινδυρίδης τῇ καρύκῃ· ἥδετο ταῖς κρήναις πανταχοῦ, [16] ὡς ὁ Καμβύσης Χοάσπῃ μόνῳ· ἥδετο τῷ ἡλίῳ, ὡς Σαρδανάπαλος ταῖς πορφυρίσιν· ἥδετο τῇ βακτηρίᾳ, ὡς Ἀλέξανδρος τῷ δόρατι· ἥδετο τῷ θυλάκῳ, ὡς ὁ Κροῖσος τοῖς θησαυροῖς. Κἂν παραβάλῃς ἡδονὰς ἡδοναῖς, τὰ Διογένους κρατεῖ· τὰ γὰρ ἐκείνων, μεστὰ μὲν ἡδονῆς, ἀλλὰ ἀναμέμικται λύπῃ πανταχοῦ· ὀδύρεται Ξέρξης ἡττώμενος, στένει [17] Καμβύσης τιτρωσκόμενος, οἰμώζει Σαρδανάπαλος ἐμπιπράμενος, ἀνιᾶται [18] Σμινδυρίδης ἀπελαυνόμενος, δακρύει Κροῖσος λαμβανόμενος, λυπεῖται Ἀλέξανδρος μὴ μαχόμενος· αἱ δὲ Διογένους ἡδοναὶ, οἰμωγῆς ἄπειροι, ἄστονοι, ἀδάκρυτοι, ἄλυποι. Σὺ δὲ τὰς ἡ-

[11] *Animam quidem ſolam ſibi eſſe curæ præ ſe ferebat Socrates; Pulcherrimos autem cæteris antehabuit, quoniam* ἐπιτήδεια εἰς προσδοκίαν ἀρετῆς τὰ κάλλιστα *exiſtimabat. Adi* noſtrum *Diſſ. IX. p.* 100. [12] Σμικρὸς, Heinſ. *quòd in* Platonis *Sympoſio Ariſtodemus* σμικρὸς καὶ ἀνυπόδητος *dicitur.* [13] *Critici quidem veteres notârunt Platonis orationem ad Poeticum dicendi genus accedere.* Cicero *in Oratore.* Video viſum eſſe nonnullis Platonis & Democriti locutionem, etſi abſit à verſu, tamen quod incitatiùs feratur, & clariſſimis verborum luminibus utatur, potiùs Poëma putandam, quàm Comicorum Poëtarum, apud quos niſi quod verſiculi ſunt nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis. *c.* 20. *Vid. &* Dionyſium Halicarnaſſeum περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, *c.* 25. [14] *In Manuſcripto Regio verè legitur,* πάντα ταῦτα. [15] *Codex, quo uſus eſt* H. Stephanus, *ineptè ha-*

δονὰς

diverſæ voluptates Bacchicæ, quæ repræſentantur in myſteriis. Quid de Baccho loquor aut Hercule? Fabuloſa ſunt hæc, aut heroica. Adducamus Socratem. Alcibiadem amas, ô noſter Socrates, poſt hunc Phædrum, poſt Phædrum Charmiden. Amas, ô Socrates, nec ulla te latere poteſt pulchritudo Attica. Age, fatere cauſam, nec ignominiam time. Caſtus enim cum voluptate poteſt eſſe amor, ſicut cum dolore impudicus. Quod ſi abſque voluptate ulla ſolum animum non etiam corpus amas, Theætetum ama. Atqui hunc non amas, ſimus quippe erat. Ama ergo Chærophontem. Sed ne hunc quidem amas, pallebat enim. Ariſtodemum ergo ama. Atqui nec Ariſtodemum amas, deformis enim erat. Quem ergo amas? Si quis delicate comam alit, ſi quis formoſus, aut venuſtus aut pulcher eſt. Et de virtute quidem tua dubitare non poſſum, quin impudicè non ames: nec diffido tamen animo, quin voluptatis cauſa id facias. Non enim corpori diffido quin ab igne calere, nec oculis quin ab eo illuſtrari, nec auribus quin tibiæ modis affici poſſint, ſicut nec Heſiodo diffido qui à Muſis docetur, nec Homero qui Muſicæ ſuæ ſuavitatem Calliopæ, nec Platoni qui orationis ſuæ ſublimitatem Homero debet. Omnia enim hæc, oculi, aures, corpora, ſermo, à voluptate trahuntur. Etiam Diogenem illum in dolium ſuum voluptas deduxit. Quod ſi virtus comitetur quoque, cur excluſum propterea is voluptatem? Delectabatur dolio ſuo Diogenes, ut Babylone ſua Xerxes. Delectabatur ſicco pane, ſicut condimento ſuo Smindyrides. Delectabatur omnibus fontibus, ut Choaſpe ſolo Cambyſes. Delectabatur ſole, ſicut purpuris ſuis Sardanapalus. Delectabatur baculo ſuo, ſicut haſta ſua Alexander. Delectabatur pera ſua, ſicut omnibus theſauris Crœſus. Quod ſi voluptatem alteram confers cum altera, vincit Diogenis. Plena quidem voluptatum ſunt illorum omnia, ſed quæ moleſtiam ſecum trahant. Prœlio devictus lamentatur Xerxes, vulneratus gemit Cambyſes, exuſtus ejulat Sardanapalus, rejectus dolet Smindyrides, captivus lacrymatur Crœſus; pugna prohibitus luget Alexander. At voluptates Diogenis ſine ulla lamentatione aut gemitu, ſine lacrymis ſunt aut mœrore. Tu interim labores eas vocas. Quia enim ex natura tua illius hercule me-

buit Διομήδην, *adeo ut ejus* αὐτοχίᾳ *hanc lectionem debeamus.* [16] *Solam Choaſpis aquam regi Perſarum bibere licebat, ut ait* Athenæus *lib. II. p.*45 *Hinc* Tibullus *lib. IV. Carm. I. v.* 139.

——— Regia lympha Choaſpes.

Eâdem de cauſâ Ælian. *V. H. XII. c.* 40. *affirmat,* ὅτι ἂν ἀπώλετο τῇ δίψῃ (Ξέρξης) ἂν μὴ ἐκεῖνο (ὕδωρ ἐκ τοῦ Χοάσπου) ἀρίστη. [17] *Cyri filium intelligit, qui,* gladio ſuâ ſponte evaginato, in femore graviter vulneratus occubuit. Juſtin. *lib. I. c.* 9. [18] *Smindyrides erat Sybarita, luxu notiſſimus, qui Agariſtæ matrimonium ambivit: ſed rejectus eſt, eam enim Megacli Athenienſi Cliſthenes deſpondit. Ad hanc hiſtoriam hic reſpicit noſter. Vid.* Herodot. *lib. VI. c.* 127 *& ſeqq.*

tiris

ἡδονὰς αὐτοῦ πόνους καλεῖς· μετρεῖς γὰρ τὰ Διογένους τῇ σαυτοῦ φύσει, πονηρῷ μέτρῳ· σὺ μὲν γὰρ ἀλγήσεις ταῦτα δρῶν· Διογένης δὲ ἥδετο. Ἐπιτολμήσαιμι δ' ἂν ἔγωγε εἰπεῖν ὡς οὐδεὶς ἡδονῆς Διογένους ἦν ἐραστὴς ἀκριβέστερος. Οὐχ ἑστίαν ἔνεμεν· ἐπίλυπον γὰρ οἰκονομία· οὐ πολιτείας ἐφήψατο· ἀνιαρὸν γὰρ τὸ χρῆμα· οὐκ ἐπειράθη γάμου· ἤκουε γὰρ τὴν Ξανθίππην· οὐκ ἐπειράθη παιδοτροφίας· ἑώρα γὰρ τὰ δεινά· ἀλλὰ ἄφετος πάντων τῶν δεινῶν, ἐλεύθερος, ἄφροντις, ἀδεὴς, ἄλυπος ἐνέμετο τὴν πᾶσαν γῆν, ὡς οἶκον ἕνα, μόνος ἀνθρώπων, ἡδοναῖς συνὼν ἀφρουρήτοις καὶ ἀταμιεύτοις καὶ ἀφθόνοις. Τὸν Διογένην ἐῶμεν, καὶ μετίωμεν τοὺς νομοθέτας, καὶ πολιτείας σκεψώμεθα. Μή με οἰηθῇς ἐπὶ Σύβαριν ἥξειν, μηδὲ Συρακουσίων μνησθήσεσθαι τῶν ἁβροτάτων, μηδὲ Κορινθίων τῶν φιληδόνων, μηδὲ Χίων τῶν πλουσίων, μηδὲ Λεσβίων τῶν εὐοινοτάτων, μηδὲ [19] Μιλησίων τῶν εὐειμονωτάτων· ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ἡγεμόνας ἔρχομαι. ἐπὶ Ἀθηναίους ἔρχομαι, καὶ τὰ Λακεδαιμονίων ἐξετάζω. [20] Μάστιγες αὗται καὶ πληγαὶ Λακωνικαὶ, καὶ θῆραι, καὶ δρόμοι, καὶ δεῖπνα λιτὰ, καὶ στιβάδες εὐτελεῖς· ἀλλ' ὁρῶ καὶ τούτων τὰ τερπνά. Εὖγε ὦ Λυκοῦργε, σμικρῶν πόνων μεγάλας ἡδονὰς [21] ἀντισάζεις, ὀλίγα δοὺς, μεγάλα ἔλαβες· ἐφημέρους δοὺς πόνους, ἡδονὰς διηνεκεῖς ἀντέλαβες. Τίνες, λέξεις, Σπαρτιατικαὶ ἡδοναί; [22] πόλις ἀτείχιστος, ἄφοβος, ἄπειρος πυρὸς, ἀθέατος πολεμίων, ἀθέατος ξενικῶν ἀσπίδων, ἀνήκοος στόνων, ἀνήκοος ἀπειλῆς· τί δ' ἂν εἴη φόβου λυπηρότερον; τί δὲ δουλείας ἀνιαρότερον; τί δὲ ἀνάγκης ἐπιπονώτερον; ὅταν δὲ ταῦτα ἀπαλλάξῃς πόλεως, πολλὰς αὐτῇ ἡδονὰς ἀντεισάγεις. Ἐκείνης τῆς ἡδονῆς θρέμμα ἦν * ὁ Λεωνίδης, ἐκείνης ὁ Ὀθρυάδας, ἐκείνης ὁ Καλλικρατίδας. Ἀλλὰ ἀπέθνησκον οὗτοι. Ἀπέθνησκον καλῶς. Ὑπὲρ ποίων ἡδονῶν; καὶ γὰρ τῶν σωμάτων ἐκκόπτεται μέρη ὑπὲρ ῥᾳστώνης τοῦ ὅλου. Μέρος ἦν καὶ ὁ Λεωνίδας τῆς Σπάρτης· ἀλλὰ ἀπέθνησκεν ὑπὲρ τῆς Σπάρτης· μέρος Ὀθρυάδας, καὶ Καλλικρατίδας μέρος· τοιγαροῦν ἀφαιρουμένων σμικρῶν μερῶν, ἐσώζοντο αἱ οἶκοι ἡδοναί. Τὰ δὲ Ἀθηναίων τί χρὴ λέγειν; πάντα μεστὰ ἑορτῆς τὰ Ἀττικὰ, πάντα θυμηδίαι· καὶ διέλαχον αὐτοῖς ὧραι τὰς ἡδο-

[19] *Non mirum quidem benè veſtitos fuiſſe Mileſios, cùm in eorum urbe optimæ lanæ naſcebantur.* Virgil. *Georg. lib. III. v.* 306.

——————Mileſia magno
Vellera mutentur, Tyrios incocta colores.

Hinc Horatius *Epiſt. lib. I. Epiſt. XVII. v.* 30. *de Cynico Diogene ita loquitur:*

Alter Mileti textam cane pejus & angue
Vitabit chlamydem: morietur frigore, ſi non
Rettuleris pannum.

Adi Angeli Politiani *Miſcell. c. XVI.* [20] *Pueri Spartani quotannis ad Dianæ Orthiæ aram flagris cædebantur, verberaque alacri animo ferebant.*

νάς,

tiris ingenium, menſura medius fidius iniqua. Tibi namque labor erit, eadem ſi agas, Diogeni voluptas. Auſim ego amplius dicere, nullum unquam veriorem fuiſſe voluptatis amatorem Diogene. Domum quam adminiſtraret non habuit: moleſta eſt domeſticæ rei adminiſtratio. Remp. non attigit: res enim eſt graviſſima. Uxorem non duxit: de Xanthippe audiverat. Liberos non eduxit: pericula ante oculos habebat. Sic omnis immunis mali, liber ſecuruſque, ſine metu aut mœrore ullo, ſolus mortalium, tanquam domum unam, totam colebat terram. Voluptatibus apertis fruebatur, incuſtoditis, affluentibus. Ad legiſlatores tranſeamus à Diogene, ipſaſque inſpiciamus Reſpub. Noli de Sybaritarum arbitrari me dicturum eſſe; aut de Syracuſiorum, quorum deliciæ, aut Corinthiorum, quorum voluptates, aut Chiorum, quorum opulentia; aut Lesbiorum, quorum vina, aut Mileſiorum, quorum veſtimenta celebrantur. Ad principes ipſos accedo, ad Athenienſes venio, Lacedæmonios lubet intueri. Hic flagella ſunt plagæque Laconicæ, hic venationes curſuſque: tum cœnæ parciſſimæ, ſtragulaque viliſſima. Etiam in his tamen voluptates video. Macte Lycurge: qui pro minimis laboribus voluptates introducis magnas. Parva das, magna accipis. Labores inſtituis breviſſimos, voluptates pro iis accipis perpetuas. Quæ ſunt voluptates, inquies, Spartanæ? Urbs ſine muris, ſine metu, intacta ab igne: quæ nec hoſtem unquam ac peregrinum vidit clypeum, quæ luctum nullum, nullas unquam minas audivit. Quid autem metu triſtius, aut ſervitute durius, aut neceſſitate eſt moleſtius? Quibus ſi ſemel urbem liberaris, multas pro illis reddis voluptates. Illius voluptatis alumnus erat Leonides, illius Othryades, illius Callicratidas. Atqui hi fuere cæſi. Ita, ſed honeſtè. Quarum autem voluptatum cauſſa? Non aliter quàm in corpore fieri ſolet, in quo partes amputantur, ut ſervetur totum. Pars Reip. Spartanæ erat Leonides, ſed pro tota Spartanorum occidit Rep. Pars erat & Othryades, pars & Callicratidas. Ergo parvis hiſce in bello interfectis partibus, domi vigebant cives, voluptate fruebantur integra. De Athenienſium verò rebus quid neceſſe eſt dicere? Omnia ibi feſtorum plena, hilaritatis omnia, ut ipſa anni tempora diviſiſſe inter ſe

Οἱ παῖδες παρ' αὐτοῖς (Λακεδαιμονίοις) *ξαινόμενοι μάστιξι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος, μέχρι θανάτου πολλάκις διακαρτεροῦσιν, ἱλαροὶ καὶ γαῦροι, ἁμιλλώμενοι περὶ νίκης πρὸς ἀλλήλους ὅστις αὐτῶν ἐπιπλεῖόν τε καὶ μᾶλλον καρτερήσειε τυπτόμενος.* Plutarch. *Inſt. Lacon.* p. 239. C. *Plura teſtimonia hanc in rem ſuppeditabunt notæ in Diſſ. IX.* p. 104. [21] *In manuſcripto rectè ſcribebatur* ἀντεισάγεις, *quemadmodum emendârat* H. Stephanus. [22] *Spartam mœnibus inſtructam non fuiſſe obſervârunt plurimi. Unius* Xenophontis *verba apponam.* Ἀγησίλαος διεφύλαξε τὴν πόλιν (Σπαρτιατῶν) καὶ ταῦτα ἀτείχιστον οὖσαν. *De Ageſ.* p. 662. C. * *De Leonidæ & Othryadæ geſtis vid.* Valer. Max. *lib. III. c.* 2. *Callicratidam verò laudavit* Plutarch. *in Lyſand.* p. 435. *& ſeq.*

voluptates

νὰς, ἧρος Διονύσια, [23] μετοπώρου μυστήρια· καὶ ἄλλην ἑορτὴν ἔχει ἄλλος θεὸς, [24] Παναθήναια, Σκιῤῥοφόρια, Ἅλωα, Ἀπατούρια. Ναυμαχοῦσιν ἐν θαλάττῃ· οἱ δὲ, οἴκοι ἑορτάζουσι· πολεμοῦσιν ἐν γῇ, οἱ δὲ, ἐν Διονύσου γελῶσιν· ἀλλ' οὐδὲ οἱ πόλεμοι, τὸ σκυθρωπότατον, ἡδονῶν ἔρημοι, ἀλλὰ συντάττεται τούτοις [25] ἡ Τυῤῥηνὴ σάλπιγξ, ἢ αὐλὸς πυῤῥιχικὸς, ἢ ᾠδὴ ἐμβατήριος. Ὁρᾷς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἡδονῶν.

[1] Τί τέλος Φιλοσοφίας.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ'.

ΧΑλεπὸν εὑρεῖν λόγον ἀληθῆ· [2] κινδυνεύει γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, δι' εὐπορίαν τοῦ φρονεῖν, τοῦ κρίνειν ἀπορεῖν. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι τέχναι, ὥσπερ ἴσασι, κατὰ τὴν εὕρεσιν εὐστοχώτεραι γίγνονται, ἑκάστη περὶ τὰ αὑτῆς ἔργα· φιλοσοφία δὲ, ἐπειδὰν αὐτῆς εὐπορώτατα ἔχῃ, τότε μάλιστα ἐμπίπλαται λόγων ἀντιστασίων καὶ ἰσοῤῥόπων· καὶ ἔοικε γεωργῷ, ἐπειδὰν ἐν περιουσίᾳ γένηται ὀργάνων πολλῶν, ἀκαρποτέρᾳ τῇ γῇ χρωμένῳ. Τὰς μὲν οὖν πολιτικὰς διαδικασίας εὐθύνει ψῆφος καὶ ἀριθμὸς δικαστῶν, καὶ γνῶμαι ῥήτορος, καὶ * δήμου χεῖρες· ἐνταῦθα δὲ τίς ἡμῖν παρέστη δικαστής; καὶ τίνι ψήφῳ τἀληθὲς κρινοῦμεν; λόγῳ; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν λόγον, ὅτῳ οὐκ ἂν ἐξεύροις τὸ ἐναντίον· πάθει; ἀλλ' ἄπιστος ὁ δικαστής· πλήθει; ἀλλὰ πλείους οἱ ἀμαθέστεροι· δόξῃ; ἀλλὰ τὰ χείρω ἐνδοξότερα. Αὐτίκα ἐν τῷ παρόντι τούτῳ σκέμματι, ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς ἁμιλλωμένης καὶ ἀντεξεταζομένης, οὐ παρωσαμένη τὴν ἀρετὴν ἡδονὴ, καὶ δόξῃ κρατεῖ, καὶ πλήθει μαρτύρων ὑπερβάλλεται, καὶ κατὰ πάθος δυναστεύει; ὃ δὲ μόνον ὑπόλοιπον ἦν τῇ ἀρετῇ συμμαχικὸν, ὁ λόγος, καὶ τοῦτο σχίζεται καὶ διαιρεῖται· καὶ ἐξεύρηταί τις καὶ

[23] *Eleuſinia vult & quidem minora quæ Argis menſe Antheſterione celebrabantur. Vid.* Stephanum *de Urb.* & Plutarch. *vit. Demetr. Tom. I. p.* 893. [24] *Panathenæa & Scirrophoria Minervæ erant Sacra, Haloa Cereri. Apaturia trium dierum ſpatio continebantur. Primo die epulum erat, ad quod conveniebant tribules: ſecundo ſacra faciebant Jovi, Minervæ aliiſque & puerum ad auram adducebant, quem tertio in album civium referebant. De Panathenæis libro ſeorſim edito, de cæteris autem feſtis, quæ hic memorantur, in Græcia feriatâ egit* Joannes Meurſius. [25] *Tubam Tyrrhenicam deſcripſit* Jul. Pollux *Onom. lib. IV. c. 9. Muſicâ non ſolum* legionibus in acie dimicantibus metus mortis depellitur, *ſed & remigibus laboris eſt ſolatium.* Quo facilius ſufferant laborem vel in navis motu à vectore Symphonia adhibetur. Cenſorinus *de die nat. c. XII.* Sic *Argonautæ apud* Apollonium *Rhodium lib. I. v.* 540.

——Τῶν Ὀρφῆος κιθάρῃ πέπληγον ἐρετμοῖς

voluptates videantur. Vere Dionyſia celebrantur, autumno myſteria. Et ita deinceps ſingulas anni partes aliquis ſibi vindicat Deus. Panathenæa, Scirrophoria, Haloa, Apaturia. Dum alii navali prælio certant, alii domi feſta agunt. Alii terreſtrem ineunt pugnam, alii Dionyſia cum riſu celebrant. Sed nec ipſa bella, quæ res omnium eſt ſeveriſſima, carent voluptatibus: ſed & his tuba Tyrrhenica, tibia triremica, cantus militaris interjungitur. Vides voluptatum copiam.

Quis ſit Philoſophiæ finis.

DISSERT. XXXIV.

VEram invenire rationem eſt difficile. Plerumque enim id evenit homini, ut quo fœcundiore ſit ingenio, eo minus valeat judicio. Et reliquæ quidem artes, in iis circa quæ verſantur ſingulæ, cum ipſo progreſſu plura ſemper inveniunt quotidie. Philoſophia quo plus proficit, eo contrariis magis ambiguiſque abundat argumentis. Non aliter quam agricolæ, qui inſtrumenta cum habent plurima, minus fœcundo tamen agro utuntur. Et civilia quidem judicia, ſententiæ judicum ac corona, tum pigmenta oratorum populique dirigunt ſuffragia. Hic verò quis nobis judex erit, qua tandem verum à falſo diſtinguemus ſententia? Ratione? At nullam invenies cui non dari poſſit contraria. Affectione? Parum fidum narras judicem. Multitudine? plures hîc indocti ſunt. Opinione? Deterioribus favet illa. Ecce tibi, vel in hoc ipſo de quo agimus, cum voluptas inter ſe virtuſque contendant atque inter ſe componantur, nonne & vi ſua virtutem ejicit voluptas, & opinione vulgi ſuperior evadit, & numero vincit teſtium, & vehementius afficit? Illud verò quod reſtat, in quo omne virtuti eſt præſidium, ipſa ratio, non minus ſecatur, non minus dividitur, nec raro

Πόντυ λάβεσιν ὕδωρ,
Id eſt, Τῇ τῆς Ὀρφέως κιθάρᾳ κηλούμενοι σφοδρότερον πρὸς τὴν κωπηλασίαν ἦσαν, *ut rectè* Scholiaſtes.

[1] *Hoc lemma* Heinſio *non ſatisfacit: Vult potiùs ut ità concipiatur:* Ὅτι οὐκ ἔστι τὸ τοῦ φιλοσόφου τέλος ἡ ἡδονή. [2] *Non ſanè mirum eſt eos, qui* ingenio *præſtant,* judicio *minùs valere, cùm harum facultatum contraria ſint munia: Ingenii enim eſt, Ideas, quas inter levis quæpiam eſt ſimilitudo, variè celeriterque conjungere, ut ex iis in animo jucundæ conflentur imagines: Judicium contrà, notiones, ſi vel minimùm à ſe invicem diſcrepant, ſollicitè dividit, ac cavet, nè ſimilitudine fallatur. Vide viri præſtantiſſimi* Joannis Lockii *lib. II. de Intellectu Humano c. XI. §. 2.* [*] *Cùm ſcilicet populus ſuffragia ferebat, manus extendit, unde factum ut* χειροτονεῖν *ſuffragandi ſignificationem obtinuerit.*

ſuum

παρ' αὐτοῦ ἐπικουρία ἡδοναῖς, καὶ λέγει τις καλῶς, ὑπὲρ ἡδονῆς λέγων, καὶ τὴν ἀρετὴν φαυλίζει, καὶ μετατίθησι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ * τῆς ἀνδρωνίτιδος ἐπὶ τὴν γυναικωνῖτιν, [3] καὶ τὸ μὲν σχῆμα τοῦ φιλοσόφου μετενδύεται, τοῦ δὲ ὀνόματος ἀξιοῖ κρατεῖν. Ἄφες ἄνθρωπε καὶ τοὔνομα μετὰ τοῦ λόγου. Παρανομεῖς περὶ τοὺς * θεμένους· οὐδὲν φιλοσοφίᾳ καὶ ἡδονῇ κοινόν· ἄλλο μὲν ὁ φιλήδονος, ἄλλο δὲ ὁ φιλόσοφος· διακέκριται τὰ ὀνόματα, διακέκριται καὶ τὰ ἔργα· διῄρηται τὰ γένη, ὡς τὰ Λακωνικὰ τῶν Ἀττικῶν, καὶ τὰ βαρβαρικὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν δὲ Σπαρτιάτης εἶναι λέγων καὶ Ἕλλην καὶ Δωριεὺς καὶ Ἡρακλείδης, θαυμάζῃς τιάραν Μηδικὴν καὶ τράπεζαν βαρβαρικὴν καὶ [4] ἁρμάμαξαν Περσικήν, Περσίζεις, βαρβαρίζεις, [5] ἀπολώλεκας τὸν Παυσανίαν· Μῆδος εἶ, Μαρδόνιος εἶ· ἀπόθου τοὔνομα μετὰ τοῦ γένους. Τοὺς μὲν οὖν πολλοὺς ἡδονὴν ὑμνοῦντας φέρω, (βάναυσος γὰρ ψυχή, καὶ ἀπηλλαγμένη λόγου, ἐλεεινὴ μὲν τοῦ πάθους, συγγνώμων δὲ τῆς ἀγνοίας) Ἐπίκουρον δὲ διὰ τοὔνομα οὐ φέρω, οὐδὲ ἀνέχομαι φιλοσοφίας ὑβριζούσης· οὐδὲ γὰρ στρατηγοῦ ἀνέχομαι τὴν τάξιν ἀπολείποντος καὶ ἐξηγουμένου τὰ τῆς φυγῆς· οὐδὲ γεωργοῦ ἀνέχομαι ἐμπιπράντος τὰ λήϊα, οὐδὲ κυβερνήτου ἀνέχομαι ἀποδειλιῶντος πρὸς τὴν θάλατταν. Πλεῖν σε δεῖ, στρατηγεῖν σε δεῖ, γεωργεῖν σε δεῖ, πόνων ταῦτα μεστά. Ἀλλ' οὐδὲν καλὸν ὑπὸ ῥᾳστώνης γίγνεται. Εἰ δὲ ἕπεται ἡδονὴ τοῖς καλοῖς, δίδωμι τοῦτο· ἑπέσθω· ἀλλ' ἡγείσθω τὸ καλὸν πανταχοῦ.

——— [6] Εἷς κοίρανος ἔστω,

Εἷς βασιλεύς, ———

ᾧ ἔδωκεν ἄρχειν ὁ Ζεύς· ἐὰν δὲ μεταθῇς τὴν τάξιν, καὶ ἄρχῃ μὲν ἡδονή, ἕπηται δὲ ὁ λόγος, δίδως τῇ ψυχῇ τύραννον πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον, ᾧ δουλεύειν ἀνάγκη καὶ ὑπηρετεῖν ὑπηρεσίας [7] ἀνεπιτιμήτους καὶ παντοδαπάς, κἂν αἰσχρὰ προστάττῃ, κἂν ἄδικα προστάττῃ. Τί γὰρ ἂν εἴη μέτρον ἡδονῆς ἐπιλαβομένης ἐξουσίας ἐπιθυμημάτων; ἀκόρεστος γὰρ ὁ τύραννος οὗτος, καὶ τῶν παρόντων ὑπεροπτικός, καὶ τῶν μὴ παρόντων ὀρεκτικός, καὶ διὰ περιουσίαν ἐξαπτόμενος, καὶ ὑπὸ ἐλπίδος κουφιζόμενος, καὶ δι' εὐπορίαν ἐξυβρίζων. Οὗτος ὁ τύραννος ἐπανέθηκε τὰ αἰσχρὰ τοῖς καλοῖς, οὗτος ἐφώπλισεν ἀδικίαν δικαιοσύνῃ· οὗτος μέτρῳ ἀμετρίαν· ὡς ἥγε χρεία τῶν σωμάτων τὰς αὐτῆς ὀρέξεις οὐ χαλεπῶς ἀναπίμπλησι. Διψῇ τις; κρῆναι πανταχοῦ· πεινῇ

* *Proverbium, eſt cujus ſimile extat apud* Suidam *voce* ἀνδρωνῖτις, & Plutarch. περὶ ἀοργ. p. 457. C. *De locis ipſis adi* Vitruv. *lib. VI. cap.* 10. [3] *Hoc eſt, Philoſophi nomen præ ſe fert, licet dogmata veræ Philoſophiæ contraria foveat. De Philoſophis ſui temporis pulchrè* Quintilianus. Noſtris temporibus ſub hoc nomine maxima in pleriſque vitia latuêrunt : non enim virtute ac ſtudiis, ut haberentur Philoſophi, laborabant ; ſed vultum & triſtitiam & diſſentientem à cæteris habitum peſſimis moribus prætendebant. *Inſt. Orat. lib. I. p.* 4. * *Fortè* θεμελίους. [4] *Harmamaxa, vehiculum erat*

τις ;

ſuum voluptati defert patrocinium. Invenies aliquem qui ornate pro voluptatibus dicat, virtutem vituperet, & quod dici ſolet, à viris ad fœminas transferat imperium. Simulque & habitum mutet philoſophi, & retineat nomen. Relinque, mi homo, una cum oratione tua & nomen. Ipſa fundamenta evertis. Nihil philoſophiæ cum voluptate eſt commune. Alius eſt voluptatis, alius ſapientiæ ſtudioſus. Diſtincta ſunt nomina, diſtincta ſunt opera, diſtinctum eſt genus. Sicut aliud eſt Laconicum quàm Atticum, aliud Barbaricum quam Græcum. Si enim Spartiatam te eſſe dicas, aut Græcum, aut Doricum, aut Heracliden, & tiaram tamen admireris Medicam, aut menſam Barbaricam, aut eſſedum Perſicum, jam ad Perſas deficis, tranſis ad Barbaros: Pauſaniam exuiſti, Medus es, es Mardonius. Depone & nomen cum genere. Et vulgus quidem cum voluptatem laudant, facile ferre poſſum. Animus enim illis illiberalis eſt, rectæque rationis penitus ignarus: cujus miſeriam deplorare, cujus ignorantiæ poſſis ignoſcere. Epicuri verò nomen cum recordor, ferre hominem non poſſum. Nec enim philoſophiam admitto quæ laſciviat. Sicut imperatorem non fero ſtationem qui deſerat, tantumque in fuga dux ſit, nec agricolam qui ſegetes ſuas incendat, nec gubernatorem qui marinos metuat fluctus. Navigare oportet, imperare oportet, terram colere oportet. Laborum plena hæc ſunt omnia. Nihil quod pulchrum, quod honeſtum ſit ab ignavia producitur. Quod ſi ea quæ honeſta ſunt voluptates dicas ſequi, concedam, ſequantur: dummodo ubique præcedat honeſtas:

——————rex unicus eſto
Et dominus——————

cui imperium dedit Jupiter. Nam ſi ordinem confundas, ut imperet voluptas, morem gerat ratio, durum animo tyrannum & inexorabilem præficis. Cui ubique & ſine excuſatione ulla ſerviendum eſt: etiam cùm fœda & injuſta imperat. Quem enim voluptati terminum præſcribes, quæ à cupiditatum vires ſibi aſſumit licentia? Inſatiabilis hic tyrannus eſt: qui & quæ adſunt deſpicit, & quæ non adſunt deſiderat, qui & abundantia accenditur, & ſpe erigitur, nimiaque laſcivit copia. Hic tyrannus contra honeſtatem irritat turpitudinem, contra juſtitiam armat injuſtitiam. Nihil enim eſt quod facilius ſibi ſatisfieri patiatur, quam corporis neceſſitas. Sitit aliquis? ubique fontes ſunt. Eſurit aliquis? ubique fagi ſunt.

Perſarum. Q. Curtius *lib. III. c.* 3. Quindecim inde, quas *Armamaxas* appellant *(Perſæ)* ſequebantur. *Mulis jungi ſolitæ ſunt, ut ex* Cteſiâ *colligit* Briſſonius *de regn. Perſ. lib. II. p.* 239. [5] *Hic à Lacedæmoniis ad Perſas defecit, & non mores patrios ſolùm, ſed etiam cultum veſtitumque mutavit. Vid.* Corn. Nepotem *in vit. capp. II & III. &* Ælian. *V. H. VI.* 7. [6] *Il. B. v.* 204. [7] *Studioſus quidam, ut hanc vocem explicaret, ad marginem Codicis Regii ità notaverat:* ; Οἴμοι ἀβασανίστως ϗ ἀνεπιτρέπτως.

Sol

τες δὲ φησὶ πανταχοῦ. Ἥλιος οὗτος, χλανίδων ἁλουργέστερος· λειμῶνες οὗτοι, θεαμάτων τὰ ποικιλώτατα· ἄνθη ταῦτα, εὐωδίαι φυσικαί· καὶ μέχρι μὲν τούτων δεῖ λαβεῖν ὅρους ἡδονῶν, τὴν χρείαν αὐτήν· ἐὰν δὲ ταῦτα ὑπερβῇς καὶ προέλθῃς περαιτέρω, δίδως ταῖς ἡδοναῖς δρόμον ἄπαυστον, καὶ τὰς ἀρετὰς ἀποπνίξεις. Τοῦτο γεννᾷ τὰς πλεονεξίας, τοῦτο ποιεῖ τὰς τυραννίδας· οὐ γὰρ ἱκανὸν τῷ βασιλεῖ τῶν Περσῶν χωρίον Πασαργάδαι, καὶ [8] τὸ Κύρου κάρδαμον, ἀλλ' ἡ Ἀσία ἅπασα διέλαχε χορηγεῖν ἡδοναῖς ἀνδρὸς ἑνός. Τρέφει μὲν αὐτῷ Μηδία Νισαῖον ἵππον, πέμπει δὲ Ἰωνία παλλακίδας Ἑλληνικάς, τρέφει δὲ Βαβυλὼν εὐνούχους βαρβάρους,* πέμπει δὲ Αἴγυπτος παντοδαπὰς τέχνας, ἐλέφαντα Ἰνδοί, Ἄραβες εὐωδίαν. Χορηγοῦσι δὲ καὶ οἱ ποταμοὶ τοῦ βασιλέως ἡδοναῖς· Πακτωλὸς χρυσόν, Νεῖλος πυρόν, Χοάσπης ὕδωρ· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἱκανά, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ ξένης ἡδονῆς· καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἔρχεται, διώκει Σκύθας, ἀνίστησι Παίονας, Ἐρέτριαν λαμβάνει, Μαραθῶνι ἐπιπλεῖ, καὶ πλανᾶται πανταχοῦ. Ὢ τῆς πενίας δυστυχέστατος· τί γὰρ ἂν εἴη πενέστερον ἀνδρὸς ἐπιθυμοῦντος διηνεκῶς; ἐπειδὰν γὰρ ἅπαξ ψυχὴ γεύσηται ἡδονῶν ὑπὲρ τὴν αὐτῆς χρείαν, κόρος αὐτὴν [9] προτέρων ἔχει, καὶ ἑτέρων ἐρᾷ· καὶ τὸ τοῦ Ταντάλου αἴνιγμα, τοῦτο ἦν ἄρα, [10] δίψα διηνεκὴς ἀνδρὸς φιληδόνου, καὶ ἡδονῆς νάματα προσιόντα καὶ ἀπιόντα αὖθις, καὶ παλίρροια ἐπιθυμιῶν, καὶ λῦπαι πικραὶ ταύταις ἀνακεκραμέναι, καὶ ταραχαί, καὶ φόβοι· φοβερὸν μὲν γὰρ παροῦσα ἡ ἡδονή, μὴ ἀπέλθῃ· ἀνιαρὸν δὲ μὴ παροῦσα, μὴ οὐκ ἔλθῃ· ὥστε ἀνάγκη τὸν διώκοντα ἡδονὴν λυπούμενον μὲν μὴ παύεσθαι, ἡδόμενον δὲ, μὴ αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ συγκεχυμένον ζῆν ἐν ἀσαφείᾳ πολλῇ. Ὅρα τίνα καὶ ποῖον τύραννον τῇ ψυχῇ δίδως· [11] ὡς Ἀθηναίοις Κριτίαν, παρωσάμενος τὸν Σόλωνα· ὡς Λακεδαιμονίοις Παυσανίαν, παρωσάμενος τὸν Λυκοῦργον· ἐγὼ δὲ ἐλευθερίαν ποθῶν, νόμου δέομαι, λόγου δέομαι. Οὗτός μοι φυλάξει τὴν εὐδαιμονίαν ὀρθὴν καὶ ἄσειστον καὶ ἀδεῆ καὶ αὐτάρκη, οὐ ταπεινὴν δὲ οὐδὲ ὑποβεβλημένην ἀνδραπόδων τέχναις· ὑφ' ὧν ἐρανιζόμενος, ἀθροίσω τὸ μέγα τοῦτο ὄφελος, ἡδονὴν αἰτίζων· [12] οὐκ ἀκόλους μὰ Δία, κατὰ τὸν Ὁμήρου πτωχεύοντα,

[8] *Cyrus* ἐπαιδεύθη ἐν Περσῶν νόμοις· *Perſarum autem pueris* κάρδαμον *erat* ὄψον. *Vid.* Xenoph. Κύρου παιδ. *lib.* I. *pagg.* 3 & 5. & Strab. *Geog. lib.* XV. p. 734. * *Ægyptii plurimarum artium inventione claruêrunt, & ingenioſiſſimi ſunt habiti.* Herodot. *lib.* II. *capp.* 4, 82, & 160. *At*

India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi,

ut loquitur Virgil. *Georg. lib.* I. *v.* 57. *Apud Sabæos. Arabiæ Felicis populos, res odoratæ adeò abundabant, ut notârit* Plinius *H. N. XII.* 17. Non alia ligni genera in uſu eſſe quàm odorata, ciboſque coquere thuris ligno, alios myrrhæ. [9] MS. *elegantius habet,* τῶν προτέρων. [10] *Ex*

Sol ille quem vides, quavis penula calidior eſt. Hæc prata quovis ſpectaculo amœniora ſunt. Hi flores genuinum odoris oblectamentum ſunt. Et hactenus quidem voluptati præfigi poteſt terminus: ipſe nimirum uſus. Quem ſi ſemel tranſcenderis longiuſque proceſſeris, liberum voluptati curſum nulliſque definitum ſpatiis concedis, virtutemque penitus intercludis. Hoc eſt quod plus habendi ſemper ſitim excitat, hoc eſt quod tyrannides creat. Sicut nec regio anguſta Paſargadæ Perſarum regi, neque Cyri ſufficit naſturtium: verum univerſa voluptatibus illius vectigalis eſt Aſia. Niſæos illi equos alit Media, meretriculas Græculas Ionia, Barbaros eunuchos educat Babylon: artes cujuſcunque generis ſubminiſtrat Ægyptus, ebur ſuum Indi, odores Arabes. Ne ipſi quidem nihil voluptatibus illius ſuppeditant fluvii. Pactolus aurum, triticum Nilus, aquam præbet Choaſpes. Quid quòd ne hæc quidem illi ſufficiunt, quin peregrinas amare incipit voluptates? Atque eo fine Europam petit, Scythas perſequitur, Pæones evertit, Eretriam capit, navibus Marathonem invadit, ubique oberrat denique. O deplorandam in homine paupertatem! Quis enim pauperior illo eſſe poteſt, qui nunquam concupiſcere deſinit? Animus enim humanus cum ſemel ultra quam flagitat neceſſitas, voluptates guſtaverit, priora ſemper negligit, optat nova. Ut revera Tantali de hoc mutato nomine narretur fabula. Quid enim aliud eſt, quam perpetua ſitis ejus hominis, quem explere voluptas non poteſt? quid aliud quàm cupiditatum aqua, quæ fluit ſemper aut refluit: quæ triſtiſſimis ſemper imbuuntur curis, tumultu, ac metu? Si adſit voluptas, times ne abeat, ſi abſit, times ne non veniat. Ut eum qui hæc ſectetur, nec dolore vacare unquam, nec ullas ſentire voluptates ſit neceſſe, perpetuaque in confuſione rerum & ambiguitate verſari. Jam cogita quem qualemque animo præficias tyrannum. Ut ſi Critiam loco Solonis Athenienſibus, ut ſi Pauſaniam loco Lycurgi præficias Lacedæmoniis. Ego enim qui libertatem amo, lege opus, opus ratione habeo. Hæc erectam immobilemque felicitatem ſervabit mihi; ſine metu ullo, nullius indigam auxilii. Non dejectam animo, non quæ illiberalibus ſe ſubmittat artibus: à quibus tanquam rem magnam, paulatim voluptatem emendicet ſuam: non fruſtum panis tantum, ut

hâc fabulâ aliam, & ſanè aptiorem, mentem expreſſit Petronius *in Satirico p.* 23. *ed. Roter.*

> Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit
> Tantalus infelix, quem ſua vota premunt.
> Divitis hæc magni facies erit, omnia cernens
> Qui timet, & ſicco concoquit ore famem.

Eodem modo ſumſit Horatius *Satir. lib. I. Satir. I. v.* 68. [11] *Critias unus erat è XXX. Tyrannis, quos Lacedæmonii Athenis impoſuêre, & ſanè* omnium crudeliſſimus, *ut ait* Lactant. *Inſt. Div. lib. III. c.* 18. [12] Ex Homero Heinſ. *rectè legit* ἄϊρας. *Poeta enim Odyſſ. P. v.* 222. *habet*

Αἰτίζων ἀκόλους, οὐκ ἄορας οὐδὲ λέβητας.

οὐδὲ δέρας, καὶ λέβητας μόνον, ἀλλὰ τὰ τούτων ἔτι ἀτοπώτερα· [13] παρὰ μὲν Μιθαίκου ὄψον, παρὰ δὲ Σαράμβου οἶνον, [14] παρὰ δὲ Κόννου ἑταίραν, παρὰ δὲ Μελανιππίδου ᾠδήν. Καὶ τί τούτων ἔσται μέτρον; ἢ τίς τῆς ἐξ ἡδονῶν εὐδαιμονίας ὅρος; ἢ ποῖ σταθμὸς [illegible] ἢ τίνι δαίμονι τὰ νικητήρια φέροντες; τίς ὁ μακάριος ἀνὴρ οὗτος, καὶ ἄγρυπνος καὶ ἐπίπονος, ὃν οὐκ ἐλαύνει οὐδὲ ἐξέργει οὐδεμία ἡδονὴ, οὐ νύκτωρ, οὐ μεθ' ἡμέραν, ἀλλὰ ἀναπεταννῦσα αὐτῷ ἡ ψυχὴ τὰς αἰσθήσεις πάσας, [15] καθάπερ ὁ θαλάττιος πολύπους τὰς πολλὰς κόμας, διὰ τούτων πάντοθεν τὰς ἡδονὰς ἐπάξεται πάσας ὁμοῦ; Πλάττωμεν, εἰ δυνατὸν, τοιαύτην εἰκόνα, ἀνδρὸς εὐδαίμονος τὴν ἐξ ἡδονῶν εὐδαιμονίαν· ὁρῶντα μὲν τὰ ἥδιστα τῶν χρωμάτων, ἀκούοντα δὲ ἡδίστων ψόφων, ὀσφραινόμενον ὀσμῶν τερπνοτάτων, γευόμενον χυμῶν ποικιλωτάτων, χλιαινόμενον, ἀφροδισιάζοντα ὁμοῦ· ἐὰν γὰρ διὰ χρόνον, καὶ διαστήσῃς τὰς ἡδονὰς, καὶ τὰς αἰσθήσεις διελὼν, καταλύσεις τὴν εὐδαιμονίαν· πᾶν γὰρ ὃ παρὸν εὐφραίνει, ἀφαιρεθὲν λυπεῖ. Καὶ τίς ἀνάσχοιτο ψυχὴ ἡδονῶν τοσούτων ὄχλον ἐπιρρέοντα αὐτῇ καὶ ἐπιφερόμενον, καὶ μηδεμίαν ἀνακωχὴν μηδὲ ἀναψυχὴν παρεχόμενον; ἆρ' οὐκ ἀδιαλείπτως εἰκὸς διαλγεῖν, καὶ ἐπιθυμεῖν ἀναβολῆς καὶ ἀναπαύλης ἐρᾶν; χρονίζουσα γὰρ ἡδονὴ λύπην γεννᾷ. Τί ἂν οὖν γένοιτο ἀπιστότερον εὐδαιμονίας ἐλευμένης; Ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πατέρες καὶ ποιηταὶ γῆς καὶ θαλάττης, καὶ ὅσα γῆς καὶ θαλάττης θρέμματα, οἷον τοῦτο τὸ ζῷον τῷ δεῦρο τόπῳ καὶ βίῳ ἐγκατεστήσατε· ὡς θρασὺ καὶ ἰταμὸν [16] καὶ λάλον, ἀγαθοῦ ἄπορον, ἔργου ἔρημον, ἡδοναῖς βοσκόμενον καὶ δημαγωγούμενον.

[17] Αἴθ' ὄφελες ἄγονός τ' ἔμεναι ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι, τὸ γένος τοῦτο πᾶν, εἰ μηδὲν ἕξει παρ' ὑμῶν ἡδονῆς κρεῖττον. Καὶ πῶς οὐκ ἔχει; ἀποκρινώμεθα γὰρ καθ' Ὅμηρον ὑπὲρ τοῦ Διός· ἔχει μὲν γὰρ, ἔχει νοῦν καὶ λόγον, (συγκέκραται) καὶ αὐτῷ ὁ βίος ἐξ ἀθανάτων καὶ θνητῶν πραγμάτων, ὡς ζῴῳ τινὶ ἐν μεθορίᾳ τεταγμένῳ, καὶ διὰ μὲν θνητῆς ἐπιμελείας τὸ σῶμα ἔχοντι, ἐκ δὲ τῆς ἀθανάτου ἀπορροίας τὸν νοῦν διαλαμβάνοντι· ἴδιον δὲ σαρκῶν μὲν, ἡδοναί, νοῦ δὲ, λόγος· καὶ κοινὸν μὲν αὐτῷ αἱ σάρκες πρὸς τὰ θηρία, ἴδιον δὲ νοῦς. Ἐνταῦθα τοίνυν ζήτει τὸ ἀνθρώπου ἀγαθὸν, ὅπου τὸ ἔργον· ἐνταῦθα τὸ ἔργον ὅπου τὸ ὄργανον· ἐνταῦθα τὸ ὄργανον, ὅπου τὸ σῷζον.

---

[13] *Mithaecus celebris erat* ὀψοποιὸς, *qui de re coquinaria ſcripſit, Sarambus autem caupo.* Plato in Gorgia p. 310. E. Μίθαικος ὁ τὴν ὀψοποιίαν συγγεγραφὼς τὴν Σικελικὴν, καὶ Σάραμβος ὁ κάπηλος. *Vid. Suidam in vocibus.* [14] *Felix eſt Heinſii conjectura qui vult,* παρὰ δὲ Κόννου κιθάραν. *Hic enim Socratem Muſicam docuit. Adi Diſſ. XXII. p. 226.* [15] *Similitudinis ratio eſt, quod Polypi* πλεκτάνας *extendant, iiſque praedam implicent. Vid. Plin. Hiſt. Nat. lib. IX. c. 29. & Aelian. V. H.*

Ἀπὸ

mendicus ille Homericus, mehercules, non gladios & hebetes ſolum, ſed quæ etiam his abſurdiora ſunt. Obſonium à Mithæco videlicet, vinum à Sarambo, citharam à Conno, cantum à Mileſia. Et quis erit horum modus, quis felicitatis ejus quæ ex voluptate oritur terminus? Ubi tandem conſiſtemus? cui deferemus præmium? Quis tam beatus ille, tam vigil, tam induſtrius, quem nec noctu nec interdiu ulla latet aut præterit voluptas? Qui omnem animum, omnes ſenſus, non aliter quam flagella ſua marinus polypus, eo intendit, ut omnes ſimul quæ ubique ſunt attrahat voluptates. Fingamus, ſi videatur, hominis quem voluptatum beat felicitas, hujuſmodi imaginem. Unum eſſe qui eodem tempore colores videat jucundiſſimos, ſonos audiat ſuaviſſimos, naribus odores percipiat gratiſſimos, ſuccos guſtet diverſiſſimos, tepore foveatur jucundiſſimo, venereæ rei ſit intentus. Si enim ſpatium concedas intermedium, ſepareſque voluptates ac disjungas ſenſus, enervas voluptatem. Cujus enim juvat præſentia, ejus neceſſario nocet abſentia. Quis ergo tam firmus eſt animus, ut tantum voluptatis ferre poſſit impetum, quæ quietem nullam, reſpirationem admittat nec minimam? Quis miſerrime cum hoc agi non intelligat, futurumque ut otiari aliquando & vacare ipſe deſideret? Quæ enim diutius perſeverat voluptas, fit moleſtia. Quid ergo miſerius ea eſſe voluptate poteſt, quæ commiſeratione digna videtur. O Jupiter Diique reliqui patres artificeſque terræ & maris, quæque vigent in illis, quodnam hoc eſt animal cui hunc locum, hanc vitam tribuiſtis? Quam audax, quam temerarium, quam loquax! Bonum non reſpicit, quod agendum eſt prætermittit, voluptatibus paſcitur: ſicut ducem ſuum populus, ita hanc ſequitur.

Debuerat naſci nunquam vel conjugis expers

interire totum hoc genus: ſi nihil voluptate à vobis majus poterit conſequi. Quomodo autem non poſſet? Reſpondeamus enim cum Homero pro Jove. Habet, inquam, habet mentem, habet rationem. Vita præterea ejus ex mortalibus conſtat immortalibuſque principiis. Eſtque tanquam animal in medio utriuſque poſitum: quod ab humana quidem contagione corpus deducat, è divino autem fonte mentem. Jam corpori proprium eſt voluptas, menti ratio. Et corpus quidem cum brutis commune habet, peculiarem autem ſibi mentem. Quare ibi quære bonum hominis, ubi ejus eſt operatio: ibi operationem, ubi inſtrumentum, ibi inſtrumentum, ubi ejus conſervatrix pars eſt. Ab ea jam incipe. Utrum alterum con-

I. 1. [16] Heinſ. *ſcribit λάβρον, ſed nullus video, cur vox recepta ſit eliminanda.* [17] *In Homero eſt*

Αἴθ' ὄφελες τ' ἄγονός τ' ἔμεναι, ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι.

Verſus eſt Iliados Γ. quadrageſimus.

 ſervat,

Ἀπὸ τοῦ σώζοντος ἄρξαι. Πότερον ποτέρου διασωστικόν; σῶμα ψυχῆς, ἢ ψυχὴ σώματος; Εὗρες τὸ σῶζον. Τί ψυχῆς ὄργανον; νοῦς. Ζήτει τὸ ἔργον. Τί νοῦ ἔργον; φρόνησις. Εὗρες τὸ ἀγαθόν. Εἰ δέ τις τἀνθρώπου τὴν μοῖραν ταύτην τὴν φρονοῦσαν καὶ θεοφιλῆ ἀτιμάσας, τὸ ἄτιμον ἐκεῖνο μόνον θρέμμα (τὰς σάρκας λέγω) τὸ ἀκόλαστον, τὸ ἀδηφάγον, τὸ ἡδοναῖς φίλον [18] ἐγχεῖν ἐθέλοις, τίνι ἂν εἰκάσαιμι τὴν τοιαύτην τροφήν; Ἦ που μύθῳ, νὴ Δία. Γενέσθαι φασὶν οἱ ποιηταὶ [19] ἄνδρας ἐν Πηλίῳ, Θετταλικὸν γένος, ἀπίστους τὰ σώματα, ἐξ ὀμφαλῶν ἐμπεφυρμένους ἵππου φύσιν· ἐν δὲ τῇ τῆς τοιαύτης ξυνουσίας ἀμουσίᾳ, πᾶσά τις ἀνάγκη *βόσκειν ὁμοῦ τὴν θηριώδη φύσιν· φθέγγεσθαι μὲν ὡς ἄνθρωπον, σιτεῖσθαι δὲ ὡς θηρίον· ὁρᾶν ὡς ἄνθρωπον, ὀχεύειν δὲ ὡς θηρίον. Εὖγε ὦ ποιηταί, καὶ ποιητῶν παῖδες, πατέρες παλαιᾶς καὶ γενναίας μούσης, ὡς ἐναργῶς ἄρα ἡμῖν τὸν πρὸς τὰς ἡδονὰς δεσμὸν ᾐνίξασθε. Ἐπειδὰν ψυχῆς θηριώδεις κρατήσωσιν ἐπιθυμίαι, φυλάττουσαι τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιφάνειαν, τῇ τῶν ἔργων ὑπηρεσίᾳ ἀπέφηναν τὸν χρώμενον ἐξ ἀνθρώπου θηρίον. Τοῦτο οἱ Κένταυροι, τοῦτο αἱ Γοργόνες, τοῦτο αἱ [20] Χίμαιραι, ὁ Γηρυόνης, ὁ Κέρκωψ. Ἄφελε τὴν γαστρὸς ἐπιθυμίαν, καὶ ἀφεῖλες τοῦ ἀνθρώπου τὸ θηρίον· ἄφελε τὴν αἰδοίων ἐπιθυμίαν, καὶ διέκοψας τὸ θηρίον. Μέχρι δὲ ταῦτά τῳ συζῇ καὶ συντρέφεται, καὶ πρὸς αὐτὰ τῇ θεραπείᾳ νένευκεν, ἀνάγκη τὰς ἐκείνων ὀρέξεις κρατεῖν, καὶ βοᾶν τὴν ψυχὴν τὰς ἐκείνων φωνάς.

Ὅτι δεῖ καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ'.

Δεινόν γε εἰ οἱ μὲν θεοὶ διέκριναν τοῖς ἀνθρώποις τἀγαθὰ ἐκ τῆς τῶν κακῶν ὁμιλίας, ἀνεπίμικτον ἑκάτερον ἐφ' ἑκατέρῳ εἶναι θέμενοι, καὶ διαστήσαντες αὐτῶν τὰς φύσεις, καθάπερ ἡμέρας πρὸς νύκτα, καὶ φωτὸς πρὸς ζόφον, καὶ πρὸς ὕδωρ πυρὸς (ὧν ἕκαστον εἰ ἐθελήσαις πρὸς τοὐναντίον ἀγαγεῖν, καὶ ἀνακεράσαι αὐτῶν τὴν διαφορὰν εἰς κοινὴν φύσιν, διαφθερεῖς τὸ ἑκατέρου ἴδιον,) οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἑκόντες εὐδαίμονα διάγοντες βίον, καταμιγνύουσιν αὐτῷ δυστυχίας· κἄν τις θεῶν αὐτοῖς συγχωρήσαι ζῆν δι' ἡμέρας ἐν φωτὶ λαμπρῷ καὶ διηνε-

---

18 *Leg.* ἐγχεῖν ἐθέλοι. 19 *Centauros intelligit; sed, ut rectè canit* Lucretius *lib. V. p. 155. ed. Cant.*

—Neque Centauri fuerant, neque tempore in ullo

κει,

ſervat, corpus anima, an animam corpus? Conſervatricem inveniſti partem. Quod animi inſtrumentum eſt? Mens. Operationem quære. Quæ mentis operatio eſt? Prudentia. Inveniſti id quod bonum dicimus. Si quis verò hanc in homine partem, quæ prudentiæ capax eſt, quæ Deum reſpicit, contemnat, fœdam illam alteram (corpus nimirum) voracemque quæ voluptates curat, velit paſcere, cui hoc dicemus eſſe ſimile? Fabulæ huic mehercules. Fingunt in Theſſaliæ Pelio fuiſſe homines poëtæ, monſtroſo corpore, qui ab umbilico equi pone attrahebant formam. In ejuſmodi forma monſtroſa neceſſe fuit belluinam una ſaginare partem: loqui quidem ut hominem, ſaginari autem ut belluam. Videre ut homines, coïre ut belluas. Euge poëtæ, poetarumque filii, antiquæ generoſæque Muſæ primi parentes, qua manifeſte nobis illud quod voluptatibus nos conjungit oſtendiſtis vinculum. Simulac enim belluinæ imperant animo libidines, formam quidem integram relinquunt, ſui verò obſequio eum qui utitur hominem in belluam convertunt. Hoc ſibi Centauri volunt, hoc Gorgones, hoc Chimæræ, hoc Geryones, hoc Cercopes. Deme ventris libidinem, belluam dempſiſti homini. Deme penis libidinem, belluam amputaſti. Dum verò vivunt una cum aliquo ac nutriuntur illa, quem in obſequium traxere ſui, in eo neceſſe eſt cupiditates eorum dominari, animumque voces eorum perſonare.

Ex adverſa fortuna utilitatem percipi.

DISSERT. XXXV.

Miſerum videri poſſit, ſiquidem bona in gratiam hominum à malis diſtinxere Dii immortales, ut diverſas definitaſque habeant naturas, nec cum altero confundi poſſit alterum, non magis quam dies cum nocte, aut lux cum tenebris, aut ignis cum aqua (quorum ſingula ſi cum contrariis velis conjungere, aut pugnantiam utriuſque in eandem naturam confundere, quod utriuſque proprium eſt, penitus tollis) homines tamen qui beatam ſequuntur vitam, ultro illis mala admiſceant. Ut ſi quis illis concedat Deorum ut interdiu luce clara

Eſſe queant duplici naturâ & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas.

Cur autem biformes haberentur, non malam rationem reddidit Heraclitus *de incred. c. 5. Immò totam eorum hiſtoriam ope linguæ Phœnicia explicavit V. C.* Joan. Clericus *not. ad* Heſiod. Scut. *v.* 184. * Schottus *legit* βλύσκειν: *quæ vox, ſi Etymologo fides, idem ſignificat ac* αὔξειν. [10] *In Codice manu exarato ſcriptum erat* χίμαιραι, *ſed noſtrò veram lectionem reſtituit* H. Stephanus.

κεῖ, * ἀΰπνῳ καὶ ἀνενδεεῖ τῆς ἐν νυκτὶ ἀναπαύλης, ἄχθοιντο τῷ ἡλίῳ, μηδέποτε ὑξισαμένῳ, μηδὲ εἰς τὸ παλίσκιον ὑποχωροῦντι. [1] Ἔχε δὴ αὐτόθι, μὴ * ἀποκεινώμεθά σοι ποικίλον· ὡς εἰ μὲν πῃ τις ἐστὶν ἀνθρώπου ὄψις ἀνέχεσθαι φωτὸς διηνεκοῦς, καὶ εἴπερ τις μηχανὴ στῆσαι τὸν ἥλιον τοῦ κύκλου δρόμου, ὥστε ἀνέχειν [2] ὑπὲρ γῆς αἰεὶ, καθάπερ πυρσὸν ἐκ κορυφῆς ὑψηλῆς ἐκπέμποντα ἐφ' ἡμᾶς τὸ παρ' ἑαυτοῦ φῶς· εἰ ταῦτα ὑπάρχοι καὶ σταίη μὲν ὁ ἥλιος, ἀνέχοιντο δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ διηνεκῶς πρὸς αὐτὸν δεδορκότες, τίς οὕτως ἀνόητος καὶ ἐπιμανὴς καὶ κακοδαίμων τοῦ ἔρωτος, ὥστε ποθῆσαι νύκτα καὶ σκότος, καὶ ὀφθαλμῶν ἀργίαν, καὶ σώματος ῥίψιν [3] ἐγγύτατα νεκροῦ; εἰ δὲ θᾶττον μὲν ἀνάσχοιντο οἱ ὀφθαλμοὶ ἀϋπνίας ἢ σταίη ὁ ἥλιος, θᾶττον δὲ * ἂν σταίη ὁ ἥλιος ἢ ἀνάσχοιντο οἱ ὀφθαλμοὶ ἀϋπνίας, οὐκ εὐχῆς ἔργον ἡ πρὸς τὸ φῶς φιλία, ἀλλὰ ἀνάγκη ἡ πρὸς τὴν νύκτα συνουσία. Ταύτῃ τοι καὶ ὁ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔρως ἔχει· ἐφίεται μὲν γὰρ αὐτοῦ ἡ ψυχὴ (τί δ' οὐ μέλλει;) καὶ πολεμεῖ τῷ κακῷ (τί δ' οὐ μέλλει;) ἀλλ' οὐκ ἔστιν αὐτῇ οὔτε ὧν ἐφίεται, καθαρῶς τυχεῖν, οὔτε οἷς πολεμεῖ, μὴ περιπεσεῖν ἐξ ἀνάγκης. Οὔπω λέγω τὴν μοχθηρὰν ψυχήν (αὕτη μὲν γὰρ παγκακός τις, καὶ ἀγαθῶν ἄμοιρος, καὶ ἐν ἐλπίσιν ἄπιστος, καὶ ἐν εὐτυχίᾳ ἀκροσφαλὴς) ἀλλὰ τὴν ἐπιεικῆ καὶ φρονήσεως ἐπήβολον. Φέρε ἴδω πότερα καὶ ταύτην φῶμεν ἐπιλαβομένην τῆς ἀρετῆς, εὐροίᾳ τινὶ βίου καὶ εὐτυχημάτων ἀκμῇ δύνασθαι συγγίνεσθαι ἀεί· ἢ τοῦτο μὲν ἀμήχανον ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει· πολλὰ γὰρ τὰ ἐν ποσί· καθάπερ ἀνδρὶ κύσας θέοντι, ὀρύγματα καὶ κρημνοὶ καὶ βάραθρα καὶ τειχία, ἐν οἷς ὁ μὲν ἀμαθὴς τῆς ὁδοῦ, καὶ μαλθακὸς θεῖν καὶ διαπηδᾷν ἀσθενὴς, καὶ περιελθεῖν ἀκροσφαλὴς, πταίει καὶ σφάλλεται καὶ ἀποδειλιᾷ· ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ δρομικὸς ἀνὴρ καὶ ἐπιστήμων τῆς ὁδοῦ, κατὰ μὲν τὴν ῥώμην, ὀξέως θεῖ, κατὰ δὲ τὴν ἐμπειρίαν, ἀπλανῶς, κατὰ δὲ τὴν τέχνην, ἀσφαλῶς· οἶδε μὲν τίς μὲν ἡ τῆς ὁδοῦ λεία καὶ ἄπταιστος, τίς δὲ ἡ διεσκαμμένη, καὶ ἀναγκαία μὲν διελθεῖν, [illegible] δὲ τῷ θέοντι. Τοῦτό μοι καὶ περὶ τὸν βίον Ὅμηρος ᾐνίξατο.

[4] Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει,

* Fort. ἀΰπνῳ καὶ ἀνενδεεῖ. [1] *Mendum aliquod ſubeſſe putat* H. Stephanus: *At quâ de cauſâ in ſuſpicionem hanc inciderit, mihi non eſt compertum.* Ἔχε *proculdubio in aliis locis* abſolutè *ponitur. Sic noſter Diſſ. I. p. 4. habet,* Ἔχε ἀτρέμας. *Sic infrà p. 364. eadem vox non aliam obtinet ſignificationem.* * Ἀποκεινώμεθα, Schottus: *cui etiam poſt vocem* ὄψις *excidiſſe videtur* οἵα. [2] *Ignorantia Veterum in rebus Aſtronomicis fecit, ut hoc modo locutus ſit noſter; nemo enim jam neſcit aliquam mundi partem à ſole ſemper illuſtrari, nec unquam totum terrarum orbem in tenebris ſimul jacere. Sed* Antipodum *ratio pleroſque à veteribus fugit, ideoque cum viderent ſuum* Horizontem *luce perpetuâ non conſpergi, Phœbum in loco neſcio quo caput abdidiſſe cenſebant. Vid.* Lactantium *Div. Inſt. lib. III.*

φησὶν,

vivant, perpetuo fruantur lumine, ſomno nocturnaque quiete carere poſſint, indignaturi ſint ſolem nunquam recedere, nec tenebris viciſſim locum dare. Mane quæſo, ne plurima ſimul reſpondere cogamur. Si quidem inveniri humani poſſint oculi, qui lucem ferant perpetuam, aut dari ars aliqua quæ ſolis circularem queat ſiſtere ambitum, ut ſupra terram ſuſpenſus lampadis inſtar clariſſimæ, quæ in excelſo defigitur loco, lumen nobiſcum ſemper communicaret ſuum. Hoc ſiquidem poſſet, ſtaretque ſol ipſe, nec aſpectu ejus noſtri defatigarentur oculi, quis ita demens furioſuſque eſſet, quem tam ſiniſtra animi afflaret cupido, ut noctem tenebraſque amare, oculos quieſcere, corpus denique adinſtar defuncti hominis malit abjicere? Quod ſi connivere perpetuo poſſint oculi, nec tamen propterea ſol abire deſinat, aut ſi abire ſol deſinat, connivere tamen perpetuo nequeant oculi, vides non voti noſtri opus eſſe, ut lucem ſemper videamus, ſed neceſſitatis, ut noctem admittamus. Eodem modo amor, qui bonum proſequitur, ſeſe habet. Amat enim hoc animus (quidni amaret enim?) Et odit malum (quidni odiſſet enim?) nec fieri tamen poteſt, ut vel quod amat conſequatur penitus, aut quod odit vitet penitus. Nec jam de improbo loquor animo, qui malis & abundat undique, & bona ignorat; qui in ſpe ipſa diffidit, in felicitate ſumma facile labitur: ſed quem probum, quem prudentem dicimus. Videamus ergo an & hunc putemus, ſi ad felicitatem ſemel pervenerit, poſſe inoffenſo vitæ curſu pergere, ſummaque illa fortunæ benignitate ſemper uti? An potius humanæ id naturæ contingere non poſſe arbitrandum ſit: quia multa ſunt quæ obſtant. Sicut viro celeriter currenti evenire ſolet, multæ ut occurrant foveæ, viarumque prærupta: tum abyſſi, aggereſque, quos niſi curſu admodum aut ſaltu valet, tranſilire ſi velit, facile labitur, offendit, errat, animum deſpondet. Vir contra fortis, curſor ſtrenuus, viæ peritus, a viribus ſuis hoc habet, celeriter ut pergat, à peritia, ut non aberret, ab arte, ut non impingat. Novit enim quæ plana ſit via minimeque ſalebroſa, quæ contra celet foveam: quæ nec vitari poſſit in curſu, nec videri poſſit currenti. Hoc eſt quod obſcure de humana vita protulit Homerus.

— *Dolia bina jacent Jovis alto incluſa cubili,* ———

6.23. [z] *Dum videlicet ſomno oppreſſi ſumus.* *Hinc* Virgil. *Æn. VI. v.* 278.

Tum conſanguineus leti ſopor ———

Et Homerus *Il. Ξ. v.* 231.

Ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο, κασιγνήτῳ θανάτοιο.

[*] *Forte* αὖ. [a] *Il. Ω. v.* 527. *Sed fallitur noſter, dum aſſerit in doliorum altero bona malis commixta eſſe. En verſus!*

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει.

Δώρων οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἐάων.

Fatendum tamen eſt, quod in ſeqq. docet Poeta, fata ſingulis diſtributa, vel mixta eſſe, vel pure mala.

φησίν, ὁ μὲν, πλήρης κακῶν, ἀγαθῶν ἀνεπίμικτος· ὁ δὲ, ἐξ ἀμφοῖν κεκραμένος. τρίτον γὰρ πίθον οὐδαμοῦ ἐν Διὸς εἶναι λέγει ἀγαθῶν ἀκεράτων· νέμει δὲ Ζεὺς τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει κατὰ τὴν Ὁμήρου ᾠδὴν ἐκ τοῖν πίθοιν τούτοιν ἀρυόμενος, ἐκ μὲν τοῦ, κακῶν ἀκεράτων ῥεῦμα, ἰσχυρὸν, καὶ βίαιον, μεστὸν ἐρίδων καὶ ἐριννύων, καὶ πτοίας καὶ φόβου, καὶ ἄλλων μυρίων δυσαντήτων τε καὶ ἀκεράτων κακῶν· ἐκ δὲ τοῦ νέμει, ⁵ ὡς μὲν ἂν Ὅμηρος εἴποι, ῥεῦμα μικτὸν ἀγαθῶν καὶ κακῶν· ἐγὼ δὲ ὁρῶ μὲν τὴν μῖξιν, καὶ πείθομαι τῷ λόγῳ, εὐφημότερον δὲ ὀνομάζειν ἐθέλω τὴν βελτίω παρὰ Διὸς νομήν· ἔχει γὰρ δὴ ὧδε. Ἀρετὴ ψυχῆς καὶ μοχθηρία, αὗται πηγαὶ τῶν Διὸς πίθων· ὧν ἡ μὲν μοχθηρία, λάβρον καὶ ἔμπληκτον ὀχετὸν ἐξιεῖσα, συγχεῖ τὸν βίον καὶ ταράττει, καθάπερ ἐμβολὴ χειμερίου νάματος, ὅπη λήϊα καὶ φυτουργίας ὁρμηθεῖσα, ἐχθρὰ μὲν γεωργοῖς, ἐχθρὰ δὲ καὶ ποιμέσιν, ἐχθρὰ δὲ καὶ ὁδοιπόροις, ἄκαρπος, ἄπορος, ἀνόνητος, ἐπισφαλής· αἱ δὲ ἀρετῆς πηγαὶ, ὅταν ἐν ψυχῇ διαφανῶσι, πάντα τούτῳ ποιοῦσι τὸν βίον ἔγκαρπον καὶ ἀρώσιμον καὶ τελεσφόρον· ἀλλὰ ἱδρῶτος δεῖ τῷ γεωργῷ, καὶ πόνου δεῖ καὶ ταλαιπωρίας δεῖ· οὐδὲ γὰρ ὁ Αἰγύπτιος τῷ Νείλῳ θαῤῥεῖ μόνῳ, ⁶ οὐδὲ παραδίδωσιν αὐτῷ τὰ σπέρματα, πρὶν ἢ τῷ ἀρότρῳ ζεῦξαι βοῦν, πρὶν τεμεῖν αὔλακα, πρὶν πονῆσαι μακρά· καὶ μετὰ τοῦτο ἤδη καλεῖ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὰ αὐτοῦ ἔργα. Αὕτη μῖξις ποταμοῦ πρὸς γεωργίαν, καὶ ἐλπίδων πρὸς πόνους, καὶ καρπῶν πρὸς ταλαιπωρίαν· οὕτως ἀγαθοῖς κακὰ κεραννυτέον. Εἰ βούλει, ἄφελε μὲν τὴν δυσφημίαν, ἴσθι δὲ αὐτῶν τὴν οὐσίαν οὐκ αὐθαίρετον οὖσαν τοῖς πονοῦσι. Κἂν ἐπὶ τοὺς λιμένας ἔλθῃς, κυβερνήτην λήψῃ, οὐ τὸν ἄπειρον χειμῶνος, οὐδὲ ὅστις ἀθέατος κλύδωνος· ἀλλ' ἐκ πολλῶν σφαλμάτων ἀθροίσαντα τὴν τέχνην, ἐκ πείρας κακῶν. Ἐγὼ καὶ στρατηγῷ διαπιστῶ πάντα εὐτυχήσαντι, ⁷ οἷος ἂν ἦν Ἀθηναίοις στρατηγὸς Νικίας, σωθεὶς ἐκ Σικελίας· ἢ οἷος ἂν ἦν σωφρονέστερος δημαγωγὸς Κλέων, ἐπανελθὼν ἐξ Ἀμφιπόλεως· ὅταν δὲ ἴδω πάντα εὐτυχοῦντα καὶ κυβερνήτην καὶ στρατηγὸν, καὶ ἰδιώτην καὶ ἄρχοντα, καὶ ἄνδρα καὶ πόλιν, διαπιστῶ τῆς εὐτυχίας, ὡς Σόλων Κροίσῳ, ὡς Ἄμασις Πολυκράτει· Κροῖσος μὲν εἶχεν εὔιππον γῆν, Πολυκράτης δὲ εὔνεων θάλατταν·

⁵ Plato autem minimè, qui Deos bonorum tantum cauſas eſſe arbitratur, & ob has & ſimiles locutiones Homerum è Rep. ſuâ abire juſſit. Vid. lib. II. de Rep. p. 430. Etiam Pythagoras ut refert Diog. Laert. lib. VIII. p. 219. dixit ſe vidiſſe in inferis τὴν Ὁμήρου ψυχὴν κρεμαμένην ἀπὸ δένδρου καὶ ὄφεις περὶ αὐτὴν, ἀνθ' ὧν εἶπε περὶ θεῶν. ⁶ Apud quoſdam ex Ægyptiis aratri uſum fuiſſe negat Plutarchus, &, quomodo abſque ejus ope fructus proveniant, explicat Sympoſiac. lib. IV. Qu. 5. Οἱ δὲ τὰ μαλθακὰ καὶ κοῖλα τῆς χώρας Αἰγύπτιοι γεωργοῦντες, οὐδὲ ἈΡΟΤΡΟΥ δέονται, τὸν ἀρότην, ἀλλ' ὅταν ὁ Νεῖλος ἀποῤῥέῃ καταβρέξας τὰς ἀρούρας, ἐπακολουθοῦντες, τὰς ὗς κατέβαλον· αἱ δὲ χοιροτρόφοι, πάτῳ, καὶ ὁ-

ἀλλ'

inquit: quorum in altero mala ſunt plurima, bonum nihil: alterum utroque mixtum eſt. Tertium verò in quo bona pura ſint, nuſquam in Jovis ponit domo. Jam quæ ex doliis hauriuntur illis, ita hominibus diſtribuit, ut Homero placet, Jupiter; ut ex altero puri putique mali calicem profundat inevitabilem; contentionibus plenum & furiis, pavore ac metu: ſexcentis denique aliis noxiis meriſque malis. Ex altero verò, ut Homerus diceret, bono mixtum maloque. Ego temperamentum hoc quidem intelligo, nec fidem detraho: libet tamen verbis paulo lenioribus alteram diſtributionem Jovis, quæ melior videtur, exprimere. Hoc nimirum modo. Virtus animi improbitaſque horum doliorum ſunt fontes: quarum hæc rapidam præcipitemque evomens undarum vim, vitam confundit ac inundat: haud ſecus quam fluminis hyberni impetus, in ſegetes plantaſque diffunditur, inviſus agricolis, inviſus paſtoribus, nec viatoribus gratus: infructuoſus, ſterilis, inutilis, noxiuſque. Virtutis contra cujuſcunque animum irrigarint fontes, totam huic vitam fœcundam cultamque, ac maturis educandis frugibus reddunt idoneam. Interim ſudor requiritur agricolæ, requiritur labor, requiritur moleſtia. Nec enim Ægyptius colonus ſolo Nili fretus flumine ſemen ſuum ſpargit: niſi prius aratro bovem junxerit, ſulcum duxerit, multum laborarit. Tum demum flumen vocat, opus ſuum illi commendat. Ita fluvius miſcetur cum labore agricolæ, cum labore ſpes, cum moleſtia fructus. Ita bonis miſcenda ſunt mala. Aut ſaltem, ut lenius loquamur, ſcias hominis in poteſtate non eſſe, nuda ut aliquid agentibus contingant bona. Ad portum ſi navigaturus aliquo iveris, gubernatorem tibi credo eliges, non qui tempeſtatem nullam, nullos unquam vidit fluctus, ſed qui multis ex periculis longaque malorum experientia paulatim ſibi compararit artem. Ego imperatori diffido qui nunquam male rem geſſit: ſed ducem potius quæro qualis Athenienſibus fuiſſet Nicias, ſi è Sicilia redire potuiſſet, aut qualis Cleon, qui modeſtius in populari ſe geſſiſſet imperio, ſi Amphipoli rediiſſet. Quem contra quocumque in vitæ genere, ſeu gubernator fuerit, ſeu imperator, ſive private vivat, ſive præſit aliis, ſive unus ſit, ſive urbs tota, nimis felicem videro, benignitati fortunæ diffidam, ut Crœſo Solon, ut Polycrati Amaſis. Terram equis abundantem Crœſus, navibus inſtructum mare poſ-

[illegible] *Intelligenda hæc ſunt de regionis, quæ infrà Memphim eſt, incolis. ut diſcimus ex* Herodoti *lib. II. c.* 14. ¹ *Certè hic aliquid deeſt; tantum enim aberat, ut Cleon & Nicias feliciter rem geſſerint, uti eorum exercitus prorſus ſint fuſi & hic in Siciliâ, ille verò Amphipoli vivus captus gladio perierit.* Vid. Thucydidem *lib. V. p.* 168. *& lib. VII. p.* 263. *ed. Steph. Supple igitur* ἀλλ᾽ οὐ παντί. *Vult enim ſe non difficulter Duci fidere, quem infortunia vexârunt.*

ſidebat

ἀλλ' οὐδὲν τούτων βέβαιον, οὐχ ἡ γῆ Κροίσῳ, οὐχ ἡ θάλαττα Πολυκράτει· ἀλλ' ἐλάμβανεν * Ὀρέτης μὲν Πολυκράτην, Κροῖσον δὲ Κῦρος· καὶ διαδοχὴ, μετ' εὐτυχίαν μακρὰν, ἀθρόων κακῶν. Διὰ τοῦτο Σόλων οὐκ εὐδαιμόνισε Κροῖσον· σοφὸς γὰρ ἦν. Διὰ τοῦτο Ἄμασις ἀπείπατο Πολυκράτην· ἀσφαλὴς γὰρ ἦν. Διὰ τοῦτ' ἐγὼ ἐπαινῶ βίον γυμνούμενον κακῶν, ἀλλὰ γυμνούμενον μόνον,

(Χείλεα μέν τ' ἐδίην', ὑπερῴην δ' οὐκ ἐδίηνεν,)

ἔχοντα μὲν τὴν ἀρετὴν, χρώμενον δὲ αὐτῇ καὶ πρὸς ἀκουσίας τύχας· καὶ γὰρ ὀφθαλμοῖς φίλον μὲν χρωμάτων τὸ λαμπρότατον, ἀλλ' ἐὰν μὴ παραθῇς τὸ φαιὸν, ἐλύπησας αὐτοῦ τὴν ἡδονήν· ἐὰν δὲ μίξῃς τῇ εὐτυχίᾳ τὰ δυσχερῆ, μᾶλλον αἰσθήσῃ τῆς ἀρετῆς, καὶ συνήσεις τῆς εὐτυχίας. Ἡ δίψα μὲν σώματι παρασκευάζει ἡδονὴν ποτοῦ, καὶ λιμὸς σώματι παρασκευάζει ἡδονὴν βρωτοῦ, καὶ νὺξ ὀφθαλμοῖς παρασκευάζει ἡδονὴν ἡλίου· ποθεῖ ἄνθρωπος καὶ νύκτα μεθ' ἥλιον, καὶ λιμὸν μετὰ κόρον, καὶ δίψαν μετὰ μέθην· κἂν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὴν μεταβολὴν, λύπην τὴν ἡδονὴν ποιεῖς. Οὕτω λέγεται καὶ Ἀρταξέρξης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τέως μὲν ὑφ' ἡδονῆς μακρᾶς καὶ εἰρήνης διημένους μὴ συνιέναι τῆς εὐτυχίας· ᾧ παρεσκεύαζεν ἡ Ἀσία τὸ δεῖπνον, ἔπεμπον δὲ πόμα ποταμῶν οἱ κάλλιστοι, ἐμηχανῶντο δὲ αὐτῷ τὴν δίαιταν τέχναι μυρίαι· ἀλλ' ἐπεὶ πόλεμος αὐτῷ ἐκ θαλάττης ἦλθε, καὶ Ἕλληνες μυρίοι, καὶ στρατηγοὶ δεινοὶ, ἡττηθεὶς ἔφυγεν ἐπὶ ψιλὸν λόφον, ὅπου τῆς νυκτὸς ἀναπαυσάμενος, ἐδίψησεν ὁ δύστηνος πρῶτον τότε, ἔνθα ἦν οὐ Χοάσπης, οὐ Τίγρις, οὐ Νεῖλος, οὐκ ἐκπώματα, οὐκ οἰνοχόοι· καὶ ἠγάπησε παρὰ ἀνδρὸς Μάρδου λαβὼν ἐν ἀσκῷ ὕδωρ ὀδωδός· καὶ τότε ἄρα ὁ δείλαιος ἔγνω, τίς μὲν ἡδονῆς χρεία, τίς δὲ ἡδονὴ ποτοῦ. Εἶτα ἡδονῆς μὲν ἔσται κόρος, εὐτυχημάτων δὲ οὐκ ἔσται κόρος ἢν μὴ, οἶμαι, σιτίων καὶ μέθης ἀνιαρότερος· οὐ γὰρ ἀνεκτὸν τί), οὔτε τῷ Ἀχιλλεῖ τὴν χολὴν, οὔτε τῷ Νέστορι τὴν σιωπὴν, οὔτε τῷ Ὀδυσσεῖ τὴν ἀσφάλειαν· ἐξῆν γὰρ καὶ τῷ Ἀχιλλεῖ ζῆν καὶ βασιλεύειν Μυρμιδόνων, καὶ γεωργεῖν τὴν Θετταλῶν γῆν, καὶ γηροκομεῖν τὸν Πηλέα· καὶ τῷ Νέστορι ἐν Πύλῳ ἐν εἰρήνῃ ἄρχειν, καὶ γηράσκειν καθ' ἡσυχίαν· καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ οἴκοι μένειν περὶ τὸ Νήριτον τὸ εὔφυλλον ἐν τῇ γῇ τῇ κουροτρόφῳ· ἢ τὸ τελευταῖον παρὰ Καλυψοῖ ἐν ἄντρῳ καταρρύτῳ καὶ κατασκίῳ, ὑπὸ νυμφῶν θεραπευόμενον, ἀγήρῳ ὄντι καὶ ἀθανάτῳ· ἀλλ' οὐχ εἵλετο ἀθάνατος εἶναι, ἀργὸς ὢν, καὶ μηδὲν χρώμενος τῇ ἀρετῇ· ἀνάγκη δὲ τὸν ταύτην μετα-

* *Leg.* Ὀροίτης. *Sic enim iſte Perſarum Satrapa crebrò vocatur ab* Herodoto *lib. III. c. CXX. & ſeqq. Idem mendum erat in* Ciceron. *de fin. lib.V. c.30. Sed dudum id ſuſtulit vir doctiſſimus* P. Victorius *V. L. lib.II. c.4.*

χειριζόμενον,

ſidebat Polycrates. Quorum nihil diuturnum fuit, non terra Crœſo, non Polycrati mare. Polycratem enim Orontes, Crœſum cepit Cyrus. Ita felicitatem longam magna malorum excepit ſeries. Ideoque Crœſum non judicabat felicem eſſe Solon: ſapiens enim erat. Polycratem Amaſis relinquebat: periculum enim vitabat. Sic & ego vitam approbo, quæ adverſam guſtavit fortunam, ſed guſtavit tantum,

(*Ipſa modo tinxit labia areſcente palato,*)

quæ virtutem habeat, eaque utatur, quoties fortuna invitum petit. Sic inter omnes colores qui maximè clarus eſt, maximè delectat oculos, niſi tamen fuſcum conjungas, magnam illi voluptatis detrahis partem. Ita ſi ſecundis rebus miſceas adverſa, magis virtutem advertes, magis felicitatem ſenties. Sitis voluptatem bibendi commendat homini, fames voluptatem edendi commendat homini, nox oculis deſiderium commendat ſolis. Optat homo noctem poſt ſolem, famem cum ſatur eſt, ſitim cum ebrius fuit. Quod ſi demas hanc viciſſitudinem, voluptas quæ fuerat, fit dolor. Sic & Artaxerxes rex Perſarum dicitur, præ voluptate nimia continuaque in qua verſatus erat pace, felicitatem aliquamdiu ne vidiſſe quidem ſuam: cui epulum parabat tota Aſia, potum præbebant fluvii omnes pulcherrimi, vitæ inſerviebant artes plurimæ. Verum poſtquam è mari bellum illi eſt exortum, cum decem Græcorum millibus, fortiſſimiſque congreſſus imperatoribus, victus in colliculum quendam profugit: in quo noctu cum quieviſſet, tum primum ſitire cœpit, homo miſerrimus. Ubi non Choaſpen ſuum habebat, non Tigrin, non Nilum, non pocula aut pincernas. Hic illi ſatis fuit, quod à Mardo homine aquæ corruptæ utrem acciperet: ac tum demum ſcire infeliciſſimus potuit mortalium, quis voluptatis ſit uſus, quid ſuaviter ſit vivere. Ergone voluptatis aliqua erit ſatietas, ſecundæ fortunæ non erit? Eſt, ut arbitror, quam aut cibi ullius aut vini gravior. Nec enim ociari Achilles potuit, nec ſilere Neſtor, nec periculis carere Ulyſſes. Licebat enim in pace vivere Achilli, Myrmidonibuſque imperare, Theſſalam terram colere, Pelei fovere ſenectutem: Neſtori rurſus in Pylo præeſſe ſuis ſine bello, ſeniumque otioſe tranſigere: domi Ulyſſi circa frondoſum Neritum, in terra juvenum nutrice manere: aut in umbroſo poſtremo irriguoque Calypſus antro, famulantibus undique Nymphis, mortis ſeniique ignaro vitam ducere. Sed nec immortalis eſſe ea lege voluit ut ocioſus eſſet, aut virtutem ſuam nuſquam exhiberet. Neceſſe enim eſt hac qui uti cœpit ſemel,

[8] *Il. X. v.* 495. [9] Τῆς μὲν δίψης χείλη MS. *Porro Artaxerxis Mnemonis eſt* ἀπόφθεγμα *apud* Plutarchum *huic ſimile, licèt diſcrepent Hiſtoriæ.* Ἐν φυγῇ τινὶ τῆς σκευῆς αὐτῷ διαρπαγείσης, ξηρὰ σῦκα καταφαγὼν καὶ κρίθινον ἄρτον, Οἵας, εἶπεν, ἡδονῆς ἄπειρος ἤμην. *In Apopht. Reg. p.* 174. *A.* [10] Heinſ. *ſupplet*, ἐν εἰρήνῃ.

χρηματιζόμενον, ἀνθρωπίνοις συμπτώμασι παραβαλλόμενον, πολλάκις βοᾷν,

[11] Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ᾽ ἔτλης.

Τίς δ᾽ ἂν μνήμη τοῦ Ὀδυσσέως, ἐὰν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὰ δυσχερῆ; τίς δὲ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐὰν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὸν Ἕκτορα καὶ τὸν Σκάμανδρον, καὶ τὰς

[12] Δώδεκα μὲν σὺν νηυσὶ πόλεις,——

ἕνδεκα δὲ ἠπειρώτιδας; Τὸν μὲν γὰρ [13] Ἡρακλέα οὐδὲ ἄλλοθεν οἱ ἄνθρωποι προσέθεσαν φέροντες τῷ Διΐ, εἰ μὴ μάχης πρὸς κακὰ ὁμιλίας ἀνταγωνισαμένης αὐτοῖς. Ἐὰν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὰ θηρία καὶ τοὺς δυνάστας καὶ τὰς ἄνω καὶ κάτω ὁδοὺς, καὶ τὰ δεινὰ ἐκεῖνα πάντα, ἠκρωτηρίασας τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἡρακλέους. Ἡ Ὀλυμπιάσι μὲν καὶ Πυθοῖ οὐκ ἔνεστι [14] κότινον λαβεῖν, οὐδὲ μήλων τυχεῖν, αὐτὸν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ κονισάμενον, ἀλλὰ ἀνταγωνιστῶν δεῖ τῷ κηρύγματι· ἐν δὲ τῷ τοῦ βίου σταδίῳ καὶ τῇ δευτέρᾳ ἀγωνίᾳ τίς ἂν γένοιτο ἀνταγωνιστὴς ἀνδρὶ ἀγαθῷ, πλὴν τῆς πείρας τῶν δυσχερῶν; Φέρε, τοὺς ἀγωνιστὰς παρακαλῶμεν ἐπὶ τὸ στάδιον· ἔχε· τίνες μὲν Ἀθηνῶν; Σωκράτης ἀγωνιζόμενος πρὸς τὸν Μέλιτον καὶ πρὸς τὰ δεσμὰ καὶ τὸ φάρμακον· ἐκ δὲ Ἀκαδημίας; Πλάτων ἀγωνιζόμενος πρὸς [15] Τυράννου ὀργὴν καὶ θάλατταν πολλὴν καὶ κινδύνους μεγάλους. Ἡκέτω καὶ ἄλλος [16] ἀνταγωνιστὴς Ἀττικὸς, ἀγωνιζόμενος πρὸς Τισσαφέρνην ἐπιορκοῦντα καὶ Ἀριαῖον ἐπιβουλεύοντα, καὶ Μένωνα προδιδόντα, καὶ βασιλέα ἐπιτιθέμενον. Καὶ δεῖ μοι καὶ τὸν ἐκ τοῦ Πόντου ἀθλητὴν ἀγωνίζεσθαι· καὶ οὗτος ἀγῶνα ἰσχυρὸν πρὸς ἀνταγωνιστὰς πικροὺς, πενίαν καὶ ἀδοξίαν καὶ λιμὸν καὶ κρύος· ἐγὼ δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ γυμνάσια ἐπαινῶ,

[17] Αὐτόν μιν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας,
Σπεῖρα κάκ᾽ ἀμφ᾽ ὤμοισι βαλὼν,——

οὐ χαλεπῶς διὰ τοῦτο ἐκράτει. Τοιγαροῦν στεφανῶ τοὺς ἄνδρας, καὶ ἀνακηρύττω νικηφόρους τῆς ἀρετῆς· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς αὐτῶν τὴν πρὸς [18] τὰ καλὰ ἀγωνίαν, ἀποστεφανοῖς τοὺς ἄνδρας καὶ ἀποκηρύττεις. Ἄφελε Ἀθηναίων τὸν ἐπὶ Μαραθῶνα δρόμον, καὶ τὸν ἐκεῖ θάνατον, καὶ τὴν Κυναιγείρου χεῖρα, καὶ τὸν [19] Πολυ-

---

[11] *Odyſſ.* Υ. *v.* 18. [12] *Verſus, ad quos reſpicit noſter, extant Il.* I. *v.* 323. *ubi Achilles ità loquitur.*

Δώδεκα δὴ σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ᾽ ἀνθρώπων,
Πεζὸς δ᾽ ἕνδεκά φημι κατὰ Τροίην ἐρίβωλον.

[13] *Id eſt, Hercules egregiâ in ferendis laboribus conſtantiâ inter Deos numerari meruit. De hâc re ſic* Horat. *lib. III. Od.* 3. *v.* 9.

Hâc arte Pollux, & vagus Hercules
Innixus, arces attigit igneas.

Rectè Lactant. *Div. Inſt. lib. I. c.* 9. Ne illa quidem quæ magna & mirabilia geſſit Hercules, talia judicanda ſunt, ut virtutibus divinis tribuenda

ζήλου

ſemel, ſæpe in mediis quibus humana obnoxia eſt vita caſibus exclamet,

Hoc quoque ſuſtineas cor: nam graviora tuliſti.

Quam autem Ulyſſi famam relinquis, miſeriam ſi demis? Quam Achilli, ſi Hectorem, ſi Scamandrum, ſi

Mœnia bis ſex capta mari--------

Undecimque urbes, quas in terra. Herculem non aliunde quam è media cum periculis luctâ ſuſtulerunt Jovique aſſcripſerunt homines. Cui feras ſi demas & tyrannos, ſi plurima illa ſurſum deorſumque itinera, & adverſa omnia, Herculis virtutem mutilaſti. Atqui Olympicis Pythiiſque ludis oleaſtrum nemo, nemo malum conſequitur, qui ſolus ſecum in pulvere decertarit: ſed adverſario prius opus eſt, ut præconis voce victor declareris. In hoc vero vitæ ſtadio, hoc in certamine, quem bono viro adverſarium dabis, præterquàm adverſæ fortunæ guſtum? Agedum athletas noſtros in ſtadium vocemus. Age, quinam Athenis? Socrates, qui cum Melito, cum vinculis, cum veneno luctaturus eſt. Quis ex Academia? Plato, qui cum tyranni ira, cum mari multo, cum maximis periculis. Veniat & alius athleta Atticus, qui cum Tiſſaphernis perjuriis, cum Ariæi infidiis, cum proditione Menonis, & occultis regis decertet conſiliis. Volo è Ponto adveniat athleta, & quidem ad certamen maximum, maximoſque adverſarios; paupertatem dico, infamiam, famem, friguſque. Ego verò & exercitia ejus laudo.

Corpus ſponte ſibi laniavit verbere multo,
Injiciens pannos humeris.------

Nec difficulter propterea vicit. Quapropter coronam viris defero, victoreſque eos in virtutis certamine præconio meo proclamo. Quòd ſi mala illis cum quibus luctantur dempſeris, coronam illis demis, demis prius præconium. Deme Athenienſibus velocem illum ad Marathonem curſum, mortemque quam oppetiere ibi: & Cynægiri manum, & Polyzeli cladem,

---

videantur. Quid enim tam magnificum ſi leonem aprumque ſuperavit? —— Si equos feroces cum Domino interemit? Opera ſunt fortis viri, hominis tamen. [14] *Siquidem oleaſtrum in Olympicis, in Pythiis verò certaminibus primò quidem laurus, poſteà autem corona ex malo arbore, fructu, ut videtur, onuſta, victoris erat præmium.* *Vid.* Palmerium *in* Luciani *lib. de Gymn. Tom. II. p.* 272. *ut & quæ nos ad Diſſer. XXXVII.* [15] *Dionyſium Siciliæ Tyrannum intelligit, qui ei graviter iratus eſt ob amicitiam, quam cum Dione tunc exulante coluit.* *Vid.* Diog. Laert. *vit.* Platon. *lib. III. p.* 75. [16] *De Xenophonte loquitur. Adi lib. II & III.* περὶ ἀναβ. Κύρ. [17] *Odyſſ.* Δ. *v.* 244. *Hunc locum hic & ſuprà* Diogeni *Cynico accommodavit* noſter. [18] *Perplacet, quod conjecit Heinſius,* περὶ τὰ κακὰ ἀγωνίας. [19] *Quem noſter Polyzelum nominat,* Herodoto *eſt Epizelus. Is, cum in pugnâ Marathoniâ ſtrenuè ſe gereret, luminibus repentè captus eſt cæcuſque in reliquum vitæ tempus permanſit. Lib. VI, c.* 117. *De Cynægiro & Callimacho conſuli poſſunt* Juſtin. *lib. II. c.* 9. *&* Plutarch. *in Parall. p.* 253.

&

ζῆλον συμφορὰν, καὶ τὰ Καλλιμάχου τραύματα· καὶ οὐδὲν Ἀθηναίοις καταλείπεις σεμνὸν, πλὴν τοῦ Ἐριχθονίου καὶ τοῦ Κέκροπος, μύθων ἀπεσκευασμένων. Διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη ἔτι πλεῖστον ἐλευθέρα, ὅτι οὐδὲ ἐν εἰρήνῃ σχολὴν ἄγει. Μάστιγες αὗται καὶ πληγαὶ Λακωνικαὶ, καὶ [10] ἔθη κακῶν ταῖς ἀρεταῖς ἀναμιγνύμενα.

Πῶς ἄν τις πρὸς φίλον παρασκευάσαιτο.

ΛΟΓΟΣ λϛʹ.

Ἔχεις εἰπεῖν τινας ποτὲ Ὅμηρος ὀνομάζων χαίρει θεοῖς εἰκέλους καὶ Διογενεῖς καὶ μῆτιν ἀταλάντους Διΐ; τίνας γὰρ ἄλλους ἢ τοὺς ἀρίστους, Ἀγαμέμνονά τε καὶ Ἀχιλλέα καὶ Ὀδυσσέα, καὶ ὅστις ἄλλος συνετέλει αὐτῷ εἰς ἐπαίνου μοῖραν; Τί δὲ, εἰ μὴ τῷ Διῒ εἴκαζεν αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἢ Μαχάονι τῷ ἰατρῷ, ἢ Κάλχαντι τῷ μαντικῷ, ἢ Νέστορι τῷ ἱππικῷ, ἢ Μενεσθεῖ τῷ τακτικῷ, ἢ Ἐπειῷ τῷ τέκτονι, ἢ Νιρεῖ τῷ καλῷ; ἆρ᾽ οὐκ ἂν εἶχες ἀποκρίνασθαί μοι τῆς εἰκόνος τὴν αἰτίαν; ἢ ἐκεῖ μὲν γνωρίζεις τὴν ὁμοιότητα, ἐνταῦθα δὲ, ὅτι μὲν ὅμοιοι τῷ Διΐ, οἶδα, καὶ ἐπαινεῖς τὸν εἰκάσαντα τῆς γνωρίσεως, [1] τὸ δὲ γνώρισμα ἀγνοεῖς; Φέρε οὖν, ἐγώ σοι ὑπὲρ τοῦ Ὁμήρου διηγήσωμαι, ὡς πεζῷ τῷ λόγῳ· οὐ γάρ εἰμι ποιητικός. Πατέρα γάρ που θεῶν καὶ ἀνθρώπων εἶναι λέγει τὸν Δία· οὐκ ἔτι που διότι ὑπεκδὺς τὸν οὐρανὸν, νῦν μὲν ὄρνιθι εἰκασθεὶς, νῦν δὲ χρυσῷ, καὶ ἄλλοτε ἄλλῳ, γυναιξὶ θνηταῖς ἐπλησίαζε,

[2] Σπερμαίνων τὰ πρῶτα γένος κυδρῶν βασιλήων

(οὕτω γὰρ ἂν εἴη ὁ Ζεὺς ὀλιγοτεκνότατος) ἀλλὰ [3] τὴν αἰτίαν ἀναθεὶς αὐτῷ τοῦ εἶναι τὰ γένη ταῦτα καὶ σώζεσθαι, προσεῖπεν πατέρα, τῶν ἐν φιλίᾳ ὀνομάτων τὸ πρεσβύτατον. Εἶεν. Οὕτω σοι τὰ τοῦ Διὸς ἔχει. Τὰ δὲ τῶν ὁμοίων τῷ Διῒ ἄλλην τινὰ ἔχει. Ἢ οὐχ ὁρᾷς ὡς οὐδὲ * τὸν Σαλμωνέα εἴκασαν οἱ ποιηταὶ αὐτῷ, καίτοι κεραυνὸν ἀφιέντα, ὡς ᾤετο, καὶ βροντὴν

[10] Ἔθνη κακῶν, *conjectore* Heinſio. *Sic vocat* κακῶν πλῆθος. Homeri Schol. *ad Il.* B. *v.* 87. Ἔθνεα] Πλήθη.

[1] MS. *rectè habet*, τὸ δὲ γνώρισμα αὐτὸ ἀγνοεῖς. [2] *Reges nihilominus ex Jove eſſe dicuntur, quia eandem ferè perſonam in terris gerunt ac in cælo Jupiter.* Callimachus *Hymn. in Jov. v.* 79.

Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες, ἐπεὶ Διὸς οὐδὲν ἀνάκτων
Θειότερον· τῷ καί σφι τεὴν ἐκρίνατο λῆξιν·
Δῶκας δὲ πτολίεθρα φυλασσέμεν. &c.

[3] *Sæpiſſimè apud Poetas Jupiter dicitur* πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. *Sic* Heſiod. *Theog. v.* 457.

Ζῆνά τε μητιόεντα, θεῶν πατέρ᾽ ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

κτύπον

& Callimachi vulnera, nihil præclarum Athenienſibus relinquis: niſi fortè Erichthonium aut Cecropem, fabulas meras, nec fide digna nomina. Hanc ob cauſam quam diutiſſimè ſalva libertas ſua Spartanis conſtitit, quod ne pace quidem otiantur. Habes etiam tum flagra, habes plagas Laconicas, magnumque malorum agmen virtutibus immiſtum.

Quomodo quis ad amicum ſe præparare debeat.

DISSERT. XXXVI.

POſſiſne dicere, qui ſint illi quos Homerus modo Diis ſimiles, modo dios, modo prudentia Jovi æquales vocare ſoleat? Quos verò alios quàm ſummos illos viros, Agamemnonem, Achillem ac Ulyſſem, & ſi quis virtute ſua aliquam illi laudis ſubminiſtravit materiam? Quid ſi verò non cum Jove eos contuliſſet, ſed aut cum Machaone medico, aut vate Calchante, aut Neſtore, qui equitandi, aut Meneſtheo qui inſtruendæ aciei, aut Epeo qui fabrili arte, aut Nireo qui forma anteceſſit omnibus? Quid? an non ſtatim in promptu tibi cauſa comparationis hujus videretur? Num ergo in altero, ſimilitudinis continuo tibi conſtat ratio, in altero Jovi quidem ſimiles dici vides, & poetæ comparationem laudas, ipſam tamen non aſſequeris? Agedum Homeri nomine cauſam tibi exponam, idque oratione libera, nec enim ad poeſin ſum factus. Patrem ille Deûm alibi hominumque Jovem dicit: non quod relicto cœlo ſuo, modo in avem, modo in aurum, aut quodcunque aliud poſtularet uſus, converſus, mortales complexus ſit fœminas:

Sic primum generans magnorum ſemina regum,

(quod ſi verum eſſet, næ paucorum liberorum pater eſſet Jupiter,) ſed quia eos de quibus diximus & naſci dederit & natos conſervet, viſum eſt patrem eum dicere poetæ: quod nomen primum eſt, & à quo initium ſumit amicitia. Eſto. Et hoc quidem de ipſo Jove. At eorum qui ſimiles Jovi dicuntur, alia ratio eſt. An non Salmoneum vides, qui fulmen, ut putabat, manu molitus, tonitruumque ſtrepitum ac flammæ cœ-

Interdum verò abſolutè πατὴρ. Homer. *Il.* Π. *v.* 250.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Diverſam à noſtro rationem reddit Euſtathius *ad hunc locum.* Ἀπολύτως πατέρα ἐν τούτοις λέγει ὡς ἀρχέτυπον· τοὺς γὰρ ἐν ἀνθρώποις πατέρας ἀφιδρύματα τοῦ πάντων πατρὸς Διὸς φασὶν οἱ παλαιοί. * *De Salmoneo ſic* Suidas. Διὰ μηχανῆς ἐβρόντα, ἤστραπτε ——— ὅθεν καὶ δίκην ἔδωκε τῆς ἀσεβείας, εὐθὺς κεραυνόβλητος γενόμενος. *Ejus Hiſtoriam elegantiſſimè narrat* Virgil. *Æneid. VI. v.* 585.

leſtis

κτύπον μιμούμενον, καὶ τὸ ἀστραπῆς φῶς· ἀλλὰ ταῦτά γε ὁ Σαλμωνεὺς δρῶν, ὅμοιος ἦν Θερσίτῃ μιμουμένῳ [4] τὸν Ἕκτορα. Πῶς οὖν γένοιντ᾽ ἂν ὅμοιοι ἄνθρωποι Διΐ; Μιμούμενοι αὐτοῦ τὸ σωστικὸν καὶ φιλητικὸν καὶ πατρικὸν δὴ τοῦτο. Αὕτη [5] θνητὴ πρὸς θείαν ἀρετὴν ὁμοιότης, ἣ παρὰ μὲν θεοῖς καλεῖται [*] θέμις καὶ δίκη, καὶ ἄλλ᾽ ἄττα μυστικὰ καὶ θεοπρεπῆ ὀνόματα, παρὰ δὲ ἀνθρώποις, φιλία καὶ χάρις, καὶ ἄλλ᾽ ἄττα συνήθη καὶ ἀνθρωπικὰ ὀνόματα. Ἐνδεέστερον δὴ τὸ ἀνθρώπινον τῆς θείας ἀρετῆς τά τε ἄλλα, καὶ κατὰ φιλίας ἔκτασιν· οὐ γὰρ ἐξικνεῖται ἡ θνητὴ φύσις ἐπὶ τὸ ὅμοιον πᾶν, ἀλλ᾽ ὥσπερ αἱ τῶν βοσκημάτων ἀγέλαι, οἰκειοῦται τοῦ ξυννόμου μόνου· ἀγαπητὸν δὲ εἰ καὶ τούτου παντί. Νῦν δὲ ἴδοις ἂν ἐν ἀγέλῃ μιᾷ ὑπὸ ποιμένι ἑνὶ στάσεις πολλὰς καὶ διαφωνίας, κυριττόντων ἀλλήλους καὶ διαδακνόντων, μόγις ὄντα τινὰ ζώπυρα εἰς βραχὺν ἀριθμὸν φιλίας σαφοῦς ξυνεληλαμένα. Σιτία μὲν καὶ ποτὰ καὶ ἀμπεχόνας, καὶ ὅση ἄλλη χρεία σωμάτων, πορίζονται ἄνθρωποι ἀμοιβῇ καὶ ἀντιδόσει, [6] ἐκ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, καὶ τὰ σεμνὰ δὴ ταῦτα, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ἐξὸν, χαίρειν τῇ τῶν μετάλλων φράσαντας τέχνῃ, λαμβάνειν παρ᾽ ἀλλήλων ταῦτα [7] ἀπονητὶ, μετρουμένους μέτρῳ τῷ πάντων ἰσαιτάτῳ, τὸν μὲν ἐνδεᾶ, τὴν χρείαν λαβόντα παρὰ τοῦ ἔχοντος· τὴν δὲ ἐν περιουσίᾳ, ἀφεῖναι, κτησάμενον παρὰ τοῦ λαβόντος, ὧν ἡ ἀντίδοσις οὐκ ἔξει αἰτίαν. Τῷ μὲν Λυκίῳ Γλαύκῳ χρυσὸν δόντι καὶ λαβόντι χαλκὸν, καὶ ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων ἀλλαξαμένῳ, ὀνειδίζει Ὅμηρος· εἰ δὴ παρωσάμενοι τὴν τούτων ἀξίαν, τῇ γνώμῃ τὰς ἀντιδόσεις διεμετροῦντο, ἦν ἂν δή τι τὸ χρῆμα ἰσόῤῥοπον· νῦν δὲ καπηλείας πάντα μεστὰ καὶ ἐμπορίας, καὶ συμβολαίων πικρῶν, ἀγοραίων τε καὶ θαλαττίων καὶ ἠπειρωτικῶν, ξενικῶν τε καὶ ἀστικῶν, καὶ ἐπιχωρίων καὶ διαποντίων, ἄνω καὶ κάτω στρεφομένης τῆς γῆς, καὶ τῆς θαλάττης, τὰ αἰθέρια ἐκθηρωμένων, καὶ τὰ ἀφανῆ μεταλλευόντων, καὶ τὰ πόῤῥω διωκόντων, καὶ τὰ σπάνια πορίζομένων, καὶ θησαυροὺς κατορυττόντων, καὶ κατώρυχας ἐμπιπλάντων, καὶ ταμεῖα σωρευόντων· τὸ δὲ τούτων αἴτιον, ἀπιστία φιλίας, καὶ πλεονεξίας ἔρως, καὶ ἀπορίας δέος, καὶ μοχθηρίας ἔθος, καὶ ἡδονῆς πόθος· ὑφ᾽ ὧν τὸ φιλεῖν ἐλαυνόμενον καὶ

[4] *Optimè* MS. Νίστορα. *Hic enim, ſecundùm* Homerum *ſuaviſſimus erat Orator, ille verboſus quidem, ſed ab arte dicendi tantum abfuit*------ὅσον οὐρανός ἐστ᾽ ἀπὸ γαίης. *Vid. Il.* Α. *v.* 247. & Β. *v.* 212. [5] Θνητῇ. H. St. [*] *Eodem ferè modo* Theages *Pythagoreus in lib. de virtut.* Θέμις γὰρ ἂν ονομίζεται παρὰ τοῖς οὐρανίοις θεοῖς, δίκα δὲ παρὰ τοῖς χθονίοις, νόμος δὲ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. *Apud* Joann. Stobæum *Serm. I.* [6] *Hanc præpoſitionem meritò prætermittunt excerpta Arceriana.* [7] Ἀπονεί. Heinſ. *Hanc in rem optimè* Plinius *Hiſt. Nat. lib. XXXIII. c.* 1. Utinam poſſet è vitâ in totum abdicari aurum------proſciſſum conviciis ab optimis

κατορυττό-

leſtis ignem imitari conatus eſt, Jovi tamen à poëtis minimè conferri. Hæc enim cum faceret Salmoneus, Therſitæ erat ſimilis qui imitatur Neſtorem. Quonam igitur modo accedere ad Jovem poſſunt homines? Si illud nimirum in Jove imitentur, ex quo ſalus, dilectio, paternaque ejus in homines cura dimanat. Hæc mortalium virtuti cum divina eſt cognatio. Quæ à Diis quidem fas & juſtitia, aut ſi quæ alia ſunt auguſta magis magiſque divina nomina, appellatur: apud homines amicitia benevolentiaque, aut ſi quæ ſint mitiora magis magiſque humana nomina, vocatur. Divinæ autem virtuti cum in aliis tum in hoc potiſſimum humana cedit, quod minus late ejus pateat amicitia: quæ quidem non in totum ſe diffundit genus, ſed ut in pecudibus fieri videmus, tantum in ejuſdem gregis conſortibus locum habet: idque vix omnibus. Sæpe enim videas eodem in grege, ſub eodem paſtore, contentiones crebras, crebra diffidia: quorum alii cornibus, alii dentibus inter ſe velitantur: ut vix amicitiæ ullius reſtent ſcintillæ aliquot, eæque numero pauciſſimæ. Ac cibos quidem potumque & amictum, reliquaque corpori neceſſaria, homines æris inter ſe ferrique commutatione comparant: & quæ majora habentur, auro argentoque. Vitio quidem illorum: ſine ullo enim metallorum uſu gratis inter ſe communicare poterant, menſura omnium æquiſſima: ut is qui re aliqua egeat, quo neceſſitati ſuæ conſulat, rem à poſſidente mutuetur: is qui eadem abundet, ea lege dimittat, ut ab eo viciſſim expectet, quæ reddi ſine reprehenſione poſſunt. Et Glauco quidem Lycio objicere Homerus videtur, quòd aurum cum ære commutet, & quæ centum nummis præſtinata erant, novem dimittat. Quod ſi paulum utriuſque ſeponamus pretium, & ex inſtituto potius tam hujus quam illius permutationem hanc metiamur, æqualis erit res utraque. Nunc quot homines, propemodum tot caupones. Mercaturæ omnia, ſtrictiſſimorum commerciorum plena ſunt omnia. Sunt forenſia, ſunt marina, ſunt terreſtria, ſunt peregrina: ſunt urbana, ſunt provincialia, ſunt tranſmarina. His qui incumbunt, ſurſum terram deorſumque vertunt, miſcent mare. Hi quæ abdita ſunt venantur, quæ occulta ſcrutantur, quæ diſſita ſequuntur, quæ rara conquirunt, quæ conquiſita ſunt rurſus defodiunt, terram implent, arcas ſtipant. Horum omnium cauſa una eſt, quod fides ubique nulla, nulla ſit amicitia; quibus accedit injuſta cupiditas, ſibi nata tantum, egeſtatis metus, improbitatis

---

quibuſque, & in perniciem vitæ repertum. Quantum feliciore ævo cum res ipſæ permutabantur ſicut & Trojanis temporibus factitatum, Homero credi convenit. *Hinc ſecundùm* Ovidium *Metam. lib. I. v.* 138. *ferreo demum ſeculo*

——— Itum eſt in viſcera terræ:
Quaſque recondiderat Stygiiſque admoverat umbris
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

κατορυπτόμενον καὶ βαπτιζόμενον, μόγις πως σώζει ἀμαυρὰ ἴχνη καὶ ἀσθενῆ. Καὶ τὸ κοινότατον καὶ ἀταμίευτον καὶ ἀφθονώτατον, [8] διὰ τὴν τῶν χρημάτων σπάνιν εἴ πῃ καὶ γένοιτο τῆς Ἑλλάδος, ἢ τῆς βαρβάρου γῆς, ἄδηλον τοῦτο, καὶ μύθου σχῆμα ἔχει, καὶ ἀπιστεῖται αὐτοῦ ἡ ἀκρίβεια. Καὶ μάλα εἰκότως. [9] Ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικὸς στόλος νεῶν χιλίων, πλῆθος ἀνδρῶν τὸ καλλιστεῦον τῆς Ἑλλάδος, ὁμόσκηνον καὶ ὁμοδίαιτον, δεκαετεῖ χρόνῳ ἀντικαθημένων αὐτοῖς ἐχθρῶν βαρβάρων· ἡ δὲ φήμη τῶν ἔργων τούτων εἰσπεσοῦσα εἰς τὴν Ὁμήρου ᾠδήν, οὐκ ἔσχεν ἡμῖν ἑταιρείαν εἰπεῖν ἀκριβῆ ἐν τοσούτῳ στόλῳ καὶ χρόνῳ, πλὴν μιᾶς, Θετταλικοῦ μειρακίου πρὸς Λοκρὸν ἄνδρα· ἧς οὐδὲν Ὅμηρος διηγήσατο οὔτε πρὸς ἡδονὴν τερπνότερον, οὔτε πρὸς ἀρετὴν ἀγωνιώτερον, οὔτε πρὸς μνήμην ἐπιμυθιώτερον. Τὰ δὲ ἄλλα τῶν Ὁμήρου εἰ σκοποίης, πόλεμοι πάντα, καὶ θυμοί, καὶ ἀπειλαί, καὶ μῆνις· καὶ τὰ τούτων τέλη, οἰμωγαὶ καὶ στόνοι, καὶ θάνατοι, καὶ φθοραί, καὶ ὄλεθροι. Ἄδεταί πως καὶ διήγημα Ἀττικὸν ὑπὸ φιλίας σεμνυνόμενον· ἐν πολλοῖς τοῖς Ἀθηναίων λόγοις ἓν τοῦτο ἄξιον τῆς Ἀθηνᾶς, ἄξιον τοῦ Θησέως, φιλία καλὴ καὶ δικαία [10] ἀγαθῶν ἀνδρῶν· ἣ παρέδωκεν ἀμφοτέροις ἐπὶ τυράννῳ κοινὸν ξίφος, καὶ σύνθημα κοινόν, ἢ καὶ κοινὸν θάνατον· μεθ' ἣν, οὐκ ἔτι ὄφελος φιλίας Ἀττικῆς, ἀλλὰ πάντα ὕπουλα καὶ σαθρὰ καὶ ἄπιστα καὶ διαβεβρωμένα, μετὰ φθόνου καὶ ὀργῆς καὶ ἀπειροκαλίας καὶ φιλοχρηματίας καὶ φιλοδοξίας. Κἂν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα [11] ἐπισκοπῇς, ἀφθονίαν ὄψει σκυθρωπῶν διηγημάτων, ἄνδρας ἀνδράσι συμπεπτωκότας, καὶ πόλιν πόλει, καὶ γένος γένει, οὐ τὸ Δωρικὸν τῷ Ἰωνικῷ μόνον, οὐδὲ τὸ Βοιώτιον τῷ Ἀττικῷ, ἀλλὰ καὶ Ἴωνας Ἴωσι, καὶ Δωριέας Δωριεῦσι, καὶ Βοιωτοὺς Βοιωτοῖς συμπίπτοντας, καὶ Ἀθηναίους Ἀθηναίοις, καὶ Θηβαίους Θηβαίοις, καὶ Κορινθίους Κορινθίοις, συγγενεῖς καὶ συνεστίους, * πολεμίους, πάντας πᾶσιν ἐπιτιθεμένους, τοὺς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἥλιον καὶ τὸν αὐτὸν αἰθέρα καὶ τὸν αὐτὸν νόμον, καὶ τὴν αὐτὴν φωνὴν ἱέντας, καὶ τὴν αὐτὴν γῆν νεμομένους, καὶ καρποὺς τοὺς αὐτοὺς σιτουμένους, καὶ μυστήρια τὰ αὐτὰ τελουμένους· οὓς περιβάλλει τεῖχος ἓν καὶ

---

8 Heinſ. *mavult* διὰ τὴν τοῦ χρήματος σπάνιν. *Si hæc conjectura placeat, verte, ob rei raritatem. Sed piaculum eſt, lectionem* Codicum *auctoritate ſuffultam eliminare, cum ſenſum commodum fundat.* 9 *Ad Bellum Trojanum reſpicit, in quo Achillis & Patrocli amicitiæ fuêrunt celeberrimæ. Hic Opunte Locridis oppido, ille Phthiâ Theſſaliæ urbe erat natus. Hinc* Ovidius *Epiſt. ex Ponto lib. I. Eleg. III. v.* 73.

Cæde puer factâ Patroclus Opunta reliquit
Theſſalicamque adiit hoſpes Achillis humum.

10 *Harmodium & Ariſtogitonem intelligit, nobile amicorum par, qui Hipparchum Athenarum Tyrannum interfecere. Vid.* Noſtrum *Diſſ. VII. p.* 82.

πόλις

conſuetudo, voluptatis ſtudium: à quibus omnibus fugatur, in terram defoditur, penituſque mergitur amicitiæ nomen. Vix ut minima tenuiſſimaque ejus apparere queant veſtigia. Quod ſi uſquam vel apud Græcos vel Barbaros ob pecuniarum inopiam, ſine ulla invidia aut cuſtodia, omnia amicorum communia fuiſſe leguntur, id pro miraculo à poëtis celebratur, interque fabulas locum habet: neque fidem invenire, tanquam res nimium eximia, poteſt. Nec ſine cauſa. Ita Græcorum olim claſſis, navium mille, flos ipſe terræ totius, flos populi, in Aſiam veniſſe dicitur: qui eodem contubernio eodemque cibo, integrum quo in conſpectu hoſtium verſati ſunt decennium, uſi dicuntur. Cujus cùm rei memoria in Homerico locum invenerit carmine, in tanto tamen vel tempore vel populo, unicam modo quam deſcriberet ſocietatem invenire veram potuit: Theſſalici dico juvenis cum viro Locrenſi. Quo nihil in tota ejus poëſi eſt, quod aut voluptatem adferat majorem, aut ad virtutem magis invitet, aut ab omnibus magis celebretur. Reliqua Homeri, ſi diligenter inſpexeris, quid aliud ſunt, quam pugnæ & furores, minæ & iræ? quorum finis eſt luctus, gemitus, neceſque; pernicies, ac cædes. Circumfertur & Attica hiſtoria, quæ ab amicitia ſuum mutuatur ſplendorem. In plurimis Atticorum ſcriptis, ſolum hoc Minerva dignum, ſolum Theſeo, honeſta nimirum bonorum virorum ac juſta amicitia: quæ utrique gladium communem in tyranni necem tradidit, communem mortem præbuit. Quod ſi demas, non video quid in Athenienſium amicitia laudare poſſis: exulcerata omnia, putida omnia, infida, corrupta; non ſine invidia, vel ira, vel illiberalitate, vel avaritia, vel ambitione. Eodem modo reliquam quoque ſi percurras Græciam, idem invenies: funeſtas paſſim hiſtorias, viri cum viro, urbis cum urbe, gentis unius pugnam cum altera: non Doricam tantum cum Ionica, nec cum Attica Bœotam, ſed cum Ionibus Ionas, Dores cum Doribus, cum Bœotis Bœotos, cum Athenienſibus Athenienſes, cum Thebanis Thebanos, cum Corinthiis inter ſe decertantes Corinthios; cognatos inter ſe hoſtili eſſe animo contubernaleſque: omnes inter ſe mutuo inſurgere: qui ſub eodem ſole vivunt & eodem aëre, qui iiſdem legibus utuntur & lingua, qui eandem colunt terram, frugibus iiſdem vivunt, eadem celebrant ſacra: quos murus idem, eadem complectitur civitas. Hos

Thucyd. *lib. VI. p.* 215 *& ſeq. ac* Ariſtot. *Rhet. lib. II. c.* 24. A. Gellius *vult eos* Hippiam Tyrannum interficere adorſos. *Noct. Attic. lib. IX c.* 2. [1] *Leg. Unius ut rectè excerpta Arceriana.* * *Jure poſſis mirari, unde tantus eſſet bellorum proventus, niſi pleriſque, licèt negent, cum Epicuro videretur*

Cum ventum ad verum eſt, ——— ———
———Utilitas juſti propè mater & æqui:

ut benè Horat. *Satir. lib. I. Satir. III. v.* 97. *Vid. hâc de re pulcherrimè diſſerentem* Arrian. Epict. *lib. II. c.* 22.

πόλις μία, πολεμοῦντας, σπενδομένους· ὀμνύντας, ἐπιορκοῦντας· συντιθεμένους, μετατιθεμένους· καὶ προφάσεις μικρὰς μεγίστων κακῶν· οἷς γὰρ ἂν τὸ φιλεῖν τῆς γνώμης ἐκπέσῃ, πάντα ἤδη ἀξιόχρεα κινεῖν ὀργὴν καὶ ταράττειν· καθάπερ κοίλην ναῦν ἀφαιρεθεῖσαν τοῦ ἕρματος, βραχεῖαι ῥοπαὶ σαλεύουσί τε καὶ περιτρέπουσι. Τίς ἂν οὖν παρασκευὴ γένοιτο ἀνδρὶ φιλίας ἐραστῇ, πρὸς τὸ κτῆμα τοῦτο; Χαλεπὸν μὲν εἰπεῖν, ῥητέον δὲ ὅμως.

[12] Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν·

Οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἀνδρὶ πρὸς ἄνδρα φιλίας ὁλκή, μέχρις ἂν αὐτῷ οἱ ὀφθαλμοὶ φαντάζωνται χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Κἂν τούτων ἀπαγάγῃ τὴν ὄψιν, οὐκ ἀπόχρη πρὸς φιλίαν ἡ καρτερία, ἀλλ' ἐνοχλεῖ αὖθις ἡ παιδικῶν ὥρα, ἢ γυναικὸς κάλλος· κἂν καταμύσῃ πρὸς ταῦτα, [13] «εὐπρόσωπος ὁ τοῦ μεγαλήτορος Ἐρεχθέως δῆμος, καὶ τὰ ἐν ἐκκλησίαις κηρύγματα καὶ ἡ ἁπάντων δόξα, κοῦφον χρῆμα, καὶ πᾶσαν γῆν ὀξέως περιπτάμενον. Κἂν ὑπερίδῃς ταύτης, οὐχ ὑπερόψει δικαστηρίου. Κἂν ὑπερίδῃς τούτου, οὐχ ὑπερόψει δεσμωτηρίου. Κἂν ἐνέγκῃς δεσμά, οὐχ ὑπερόψει προσιόντος τοῦ θανάτου. Πολλὰς δὲ δεῖ ἡδονὰς παραδραμεῖν, καὶ πολλοῖς πόνοις ἀντιβλέψαι, ἵνα κτήσῃ κτῆμα ἡδοναῖς πάσαις ἰσοστάσιον καὶ πόνοις πᾶσιν ἀντίρροπον, κτῆμα χρυσοῦ τιμιώτερον, κτῆμα ὥρας βεβαιότερον, κτῆμα δόξης ἀσφαλέστερον, κτῆμα τιμῆς ἀληθέστερον, κτῆμα αὐθαίρετον, αὐτεπάγγελτον, κτῆμα ἀδεκάστως ἐπαινούμενον, κτῆμα, κἂν λύπην καὶ πρᾶξιν φέρῃ, εὐφραῖνον τὸν δρῶντα, κατὰ τὴν μνήμην τῆς αἰτίας. Σπάνιον δὲ τὸ κτῆμα τοῦτο· * τὸ δὲ εἴδωλον αὐτοῦ, πρόχειρον, καὶ παντοδαπὸν, κολάκων ἑσμοὶ καὶ θίασοι, σεσηρότων καὶ σαινόντων, καὶ ἐπ' ἄκρᾳ τῇ γλώττῃ τὸ φιλεῖν ἐχόντων, οὐχ ὑπ' εὐνοίας ἀγομένων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χρείας ἠναγκασμένων, καὶ μισθοφόρων, ἀλλ' οὐ φίλων· καὶ οὐκ ἔστιν ἀπαλλαγὴ τοῦ κακοῦ, μέχρι τὸ φιλεῖν νομίζωσι τὴν ἀντίδοσιν· τὸ δὲ, ἔστι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁρῶσιν οἱ πολλοὶ, οὔτε ἰδίᾳ, οὔτε κατὰ πόλιν· ἢ γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐξοπλίσαντες καὶ χαίρειν φράσαντες στρατηγῶν τέχναις, καὶ ὁπλοποιῶν δημιουργίαις, καὶ μισθοφόρων ἀθροισμῷ, καὶ συνθημάτων παραδόσει, καὶ φρουρίων ἐπιτειχίσει, [14] καὶ στρατοπέδων πάλιν, ἐδέξαντο ἂν τὰς σπον-

---

[12] *Ex* Homeri *Il.* X. *v.* 252. [13] *Verba ſunt* Socratis *apud* Platon. *in Alcib. I. p.* 36. *H. Imitatus eſt* Homerum *qui Il. B. Catal. v.* 54. *habet*

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος. ———

Erechtheus hic vulgò appellatur Erichthonius, & quartus erat Athenarum rex. Euſebius. Ἀθηναίων ἐβασίλευσε τέταρτος Ἐριχθόνιος. Οὗτος Ἐρε-

δὰς

omnes, inquam, videas pugnare modo, modo fœdus pangere: jurare & pejerare, paciſci pactumque rumpere: atque ita minima interdum de cauſa mala movere maxima. Quibus enim ſemel vis amicitiæ effluxerit animo, nihil eſt quod non facilè ad iram impellere eos & turbare poſſit. Sicut navi concavæ ſaburram ſi demas ſuam, paulo momento movetur quovis & impellitur. Quam ergo rationem ineat homo, cui cordi eſt amicitia, ut tam rarum ſibi vindicare poſſit munus? Non ita dictu facile eſt, & tamen dicendum:

Ut nullum eſt homini fœdus ſævoque leoni,
Vivere nec pariter poſſunt agnique lupique,

Ita ad conciliandum homini hominem nihil eſt quod magnopere valeat, donec auro argentoque intentos habet oculos. Quod ſi à ſe impetrarit ne faciat, nondum hæc ad amicitiam ſufficit continentia, aliud enim mentem perturbat: pueri puta alicujus flos, aut uxoris forma. Quæ omnia irretorto ſi ſpectet oculo, *ſpecioſus eſt magnanimi populus Erecbthei*, & concionum præconia, & parta apud omnes gloria, res celerrima, quæque univerſam velociſſimè terram pervagatur. Hanc ſi contemnas, nondum judicium contempſiſti. Quòd ſi poſſis, nondum potes carcerem; carcerem ſi poſſis, mortis adventum metues. Neceſſe eſt autem multas præterire voluptates, multis reſiſtere laboribus, ut id quod omnibus par ſit virtutibus, omnibus æquipolleat laboribus, conſequaris: rem auri pretio majorem, forma diuturniorem, omni certiorem gloria, omnibus integriorem honoribus: rem quæ & per ſe petitur, & ſponte offertur, & merito laudatur: quæ, licèt dolorem & negotium afferat, recordatione tamen ſui ſe ſuſtentat inſtituti. Eſt autem res ea rariſſima. Cujus tamen umbram ubique invenies. Adulatorum dico, qui rideant ſemper, ſemper palpo feriant, plurima examina cœtuſque plurimos: quorum in ſumma lingua amicitia habitat, nec benevolentia, ſed neceſſitate adducti circumvolitant: mercenarii verè, non amici. Et hujus quidem mali immunis futurus es nunquam, dum qui remuneratione metiantur amicitiam, invenire poteris. Nec negari poteſt propterea quin alibi exiſtat illa, quamvis nec publice nec privatim vulgo hominum videtur. Cito enim arma exuerint, cito militaribus artibus armorumque officiis, omnique militum renunciarent turbæ: nemo de teſſeris ſollicitus eſſet, nemo arces muniret amplius aut in caſtris ageret: ſed ſub Jove tanquam fœ-

χθόνιος Ἡφαίςȣ ὁ παρ᾽ Ὁμήρῳ Ἐριχθεὺς ἐστιν. *In Chronic. lib. I. p.* 27.
* *Amicitiæ quidem ſimillima eſt adulatio, ægreque ab eâ poteſt diſtingui: hinc factum ut* Socrates *apud* Stobæum *Serm. XIV. p.* 149. *dixerit*; Οἱ μὲν λύκοι τοῖς κυσὶν, οἱ δὲ κόλακες τοῖς φίλοις ὄντες ὅμοιοι, ἀνομοίων ἐπιτηδευμάτων.
** Heinſ. *monuit hunc locum ità eſſe interpungendum*, καὶ σεχπίποδον, πάλιν ἐδέξαντο ἂν τὰς αὐτὰς, &c.

δὰς ἑκόντες παρ' αὐτοῦ τοῦ Διός, οὐκ* ἐν Ὀλυμπίᾳ, οὐδὲ ἀπὸ Ἰσθμοῦ τὴν ἐκεχειρίαν κηρύττοντος, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ μέγα βοῶντος,

[15] Σχέσθε φίλοι, ϗ μ' οἷον ἐάσατε, κηδόμενόν περ, σώζειν ὑμᾶς, καὶ μὴ περιορᾶν ὑπ' ἀλλήλων κακουμένους. Νῦν δὲ, ἐφημέρους σπονδὰς σπενδόμενοι, τριακοντούτιδας, ἀνάπαυλαν κακῶν ἐπορίζοντο ἀμυδράν, καὶ οὐ πάντῃ ἀσφαλῆ, μέχρις ἂν ἄλλη πρόφασις ἐμπεσοῦσα, πάντα ἄνω ϗ κάτω ἐπιταράξῃ αὖθις. Ἀλλὰ κἂν τὰ ὅπλα ἀποδύσωνται, κἂν εἰρήνην ἄγωσιν, ἄλλος αὖ πόλεμος ἐμπεσὼν τῇ ψυχῇ, οὐ δημόσιος, ἀλλ' ἰδιωτικὸς, [16] οὐ σιδηροφόρων, οὐδὲ πυρφόρων, οὐδὲ νηΐτην ἄγων στρατὸν, οὐδὲ ἱππικὸν, [17] ἀλλὰ γυμνὸς ὅπλων, ἀσίδηρος, ἄπυρος, λυμαίνεται τῇ ψυχῇ, ϗ πολιορκεῖ αὐτὴν, ἐμπιπλὰς φθόνου ϗ ὀργῆς καὶ θυμοῦ ϗ κολακισμοῦ, ϗ ἄλλων μυρίων κακῶν. Ποῖ τις τράπηται; ϗ τίνα εὕρῃ ἐκεχειρίαν; ποίαν Ὀλυμπίαν, τίνα Νεμέαν; Καλὰ μὲν τὰ Ἀθήνησι Διονύσια καὶ Παναθήναια· ἀλλὰ ϗ ἑορτάζουσι, μισοῦντες καὶ μισούμενοι. Πόλεμόν μοι λέγεις, οὐχ ἑορτήν. Καλαὶ ϗ ἐν Λακεδαίμονι αἱ [18] Γυμνοπαιδίαι ϗ τὰ [19] Ὑακίνθια ϗ οἱ χοροί· ἀλλὰ ϗ Ἀγησίλαος Λυσάνδρῳ φθονεῖ, ϗ Ἀγησίπολις Ἆγιν μισεῖ, ϗ [20] Κινάδων τοῖς βασιλεῦσιν ἐπιβουλεύει, ϗ [21] Φάλανθος τοῖς Ἐφόροις, ϗ Παρθενίαι τοῖς Σπαρτιάταις· οὐ προσδέω τῇ ἑορτῇ, πρὶν τοὺς ἑορτάζοντας ἴδω φίλους. Οὗτος ἀληθινῆς ἐκεχειρίας νόμος ϗ τρόπος, ὑπὸ νομοθέτου τινὸς θεοῦ τεταγμένος· ὃν οὐκ ἔστι μὴ κηρυσσόμενον, φιλίαν ἰδεῖν· οὐδ' ἂν πολλάκις τις σπείσηται, οὐδ' ἂν πολλάκις ἀναγράψηται τὰ Ὀλυμπίασι ϗ Ἰσθμοῖ ϗ Νεμέᾳ. Εἴσω δεῖ ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὸ κήρυγμα ἐλθεῖν, εἴσω τῆς ἐκεχειρίας· ἕως δὲ ἄσπονδος ϗ ἀκήρυκτος ὁ ἐν ψυχῇ πόλεμος, ἄφιλος ἡ ψυχὴ μένει, ἐχθρὰ, σκυθρωπή. Ταῦτα αἱ [22] Ποιναί, ταῦτα αἱ Ἐριννύες, τὰ δράματα, αἱ τραγῳδίαι. Διώκωμεν τὴν ἐκεχειρίαν· παρακαλῶμεν φιλοσοφίαν· ἡκέτω, σπενδέσθω, κηρυττέτω.

---

* *In iis locis non modò vivâ voce fœdera prædicabantur, ſed etiam lapidei cippi in eorum memoriam erigebantur; ut cum Athenienſes & Spartani pacem inière.* Vid. Thucydid. *lib.* V. p. 171. [15] *Il.* X. v. 416. [16] H. Stephanus *legit*, οὐ σιδηροφορῶν, οὐδὲ πυρφορῶν, *ut ſint nominativi* caſûs participia. *Sed medicinam intempeſtivè adhibuit.* [17] *Paſſiones vult, quæ ſunt interna animi bella, compoſitu quidem longe difficillima.* Nulla enim eſt tanta vis, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique poſſit. At animum vincere, iracundiam cohibere fortiſſimi eſt. —— Hæc qui faciat, non modò ego eum cum ſummis viris comparo, ſed ſimillimum Deo judico, *ut ex* Cicerone *habet* Lactant. *Div. Inſtit. lib. I. c.* 9. [18] *Celeberrimum erat inter Lacedæmonios feſtum, in quo ſaltare moris erat, Pæanaſque canere in eorum honorem qui ad Pyleam occubuère, ut inter alios teſtatur* Etymol. Magn. Auctor. Suidas *tamen occiſos ad Thyream*

ciali de integro fœdus inirent commune: qui non ex Olympia Iſthmoque id indicit, ſed ex ipſo cœlo voce maxima proclamat:

State viri mihique hoc permittite, multa dolenti,

ut vos conſervem, priuſquam mutuis omnes vulneribus ad internecionem redigamini. Nunc vero fœdera initis momentanea, triginta fortaſſe annorum, quibus nec omnino nec ſatis tuto à malis reſpiratis, donec novus oriatur prætextus aliquis, qui ſurſum deorſumque omnia moveat. Adde, quod plerunque evenit, ut quamvis ab armis decedatis, quamvis pace fruamini, bellum tamen aliud interveniat, non publicum ſed privatum: quod non ferro, non igne, non claſſe geritur, non equitatu, ſed ſine his omnibus, animum corrumpit, animum oppugnat, animum invidia, ira, bile, contumeliæ ſtudio aliiſque ſexcentis implet malis. Quid remedii igitur? quæ nobis induciæ? quæ Olympia aut Nemea? Pulchra quidem apud Athenienſes celebrantur feſta; Dionyſia dico & Panathenæa: ſed ab iis qui odia exercent mutua. Bellum narras, non feſtum. Pulchra ſunt apud Lacedæmonios Gymnopædiæ & Hyacinthia chorique ſolennes. Sed & Ageſilaus Lyſandro invidet, & Agin odit Ageſipolis; & regibus Cinadon, & Ephoris Phalanthus, & Spartiatis inſidiantur Partheniæ. Feſto diffido, niſi iis inter ſe conveniat à quo celebratur. Hæc una induciarum lex, una ratio, à legiſlatore præſcripta Deo: ſine qua amicitiam nemo videbit unquam. Licet ſæpe fœdus inierit, licet ſæpe Olympicis, aut Iſthmicis aſcriptus ſit aut Nemeæis. Quod ad animum penetret volo præconium: tales inducias loquor. Dum enim bellum illud animi internum ſine libamine, ſine præcone adhuc durat, amicitiæ expers manet animus, inimicus, acerbus. Hæ ſunt Pœnæ, hæ Erinnyes: hinc theatrica ſpectacula, hinc tragœdiæ. Sequamur has inducias, advocemus philoſophiam. Veniat, fœdus feriat, vocem ſuam præconiumque interponat.

---

gymnopædiâ celebrari docet. In eâ γυμνοὺς ἀγωνίζεσθαι *ait* Thucydidis Schol. *ad lib. V. p.*191. *unde nominis ratio eſt petenda.* [19] *Hyacinthia menſe qui à Laconibus* Ἑκατομβεὺς *nuncupatur, in Hyacinthi & Apollinis honorem celebrari ſunt ſolita. Fuerunt triduana, primoque ac tertio die occiſum Hyacinthum* ἑορτάζοντες *deflebant, ſecundo autem maxima agitabatur lætitia. Hæc & alia ad hoc feſtum pertinentia multis vett. teſtimoniis probavit* Joan. Meurſius *in* Græciâ Feriatâ. [20] *Cinadon contrà Regem Ageſilaum, totamque Spartanorum Remp. conjuravit, ſed à ſuorum non nemine proditus, ſupplicio affectus eſt. Hiſtoriam habes apud* Xenophon. Ἑλλην. Ἱστορ. *lib. III. p.* 493. & *ſeqq.* [21] *Partheniarum dux erat Phalanthus. Hoc nomen iis eſt impoſitum* ob notam materni pudoris, *quippe ex promiſcuo concubitu erant nati. Vid.* Juſtin. *lib. III. c.* 4. [22] *Pœnæ erant punitionum & cruciatuum Deæ, quæ ad Minois tribunal ſtare fingebantur.* Lucian. *Necyom.* Παραγενόμενοι πρὸς τὸ τοῦ Μίνω δικαστήριον· ἐτύγχανε δ᾽ ὁ μὲν ἐπὶ θρόνου τινὸς ὑψηλοῦ καθήμενος, παρειστήκεισαν δὲ αὐτῷ ΠΟΙΝΑΙ καὶ Ἀλάστορες καὶ Ἐριννύες. *Tom. I. p.* 332. *ed. Græv.*

[1] Ὅτι πρὸς πᾶσαν ὑπόθεσιν ἁρμόσεται ὁ τοῦ φιλοσόφου λόγος.

ΛΟ'ΓΟΣ ΛΖʹ.

ΤΙ' δήποτε οἱ ἐν Διονύσου τὰ δράματα ὑποκρινόμενοι, νῦν μὲν τὰς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἱέντες φωνάς, νῦν δὲ τὰς τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ αὖθις Τήλεφόν τινα ὑποδυόμενοι ἢ Παλαμήδην, ἢ ἄλλ' ὅ, τι περ ἂν τὸ δρᾶμα ἐθέλῃ, οὐδὲν πλημμελὲς οὐδὲ ἔξω τρόπου νομίζονται ποιεῖν, ἄλλοτε ἄλλοι φαινόμενοι οἱ αὐτοί. Εἰ δέ τις [2] τὰ μὲν τοῦ Διονύσου φυλάττει τὴν παιδιὰν καὶ τοῦ θεάτρου, ἡγεῖται δέ τι εἶναι αὐτῷ δρᾶμα πολιτικόν, οὐκ ἰαμβείων τινῶν μὰ Δία πρὸς ἕνα ἑορτῆς καιρὸν ὑπὸ ποιητοῦ τέχνης συντεθέντων, οὐδὲ ᾀσμάτων χορῷ ἐς ἁρμονίαν συντεθέντων, ἀλλὰ τῆς περὶ τὸν βίον πραγματείας, ἥπερ ἂν εἴη τοῦ φιλοσόφου δρᾶμα, ἀληθέστερον μὲν τῇ ὑποθέσει, διηνεκὲς δὲ τῷ χρόνῳ, διδασκόμενον δὲ ὑπὸ ποιητοῦ τοῦ θεοῦ, κατά τις τὸ δρᾶμα τοῦτο ὑποδυόμενος, καὶ τάξας ἑαυτὸν πρωταγωνιστὴν τοῦ χοροῦ, φυλάττοι μὲν τὸ τοῦ ποιητοῦ ἀξίωμα, σχηματίζοιτο δὲ τῷ ἤθει τοῦ λόγου πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ὧν δραματουργεῖ ὁ θεός, ἆρ' ἄν τις ἡγήσαιτο τοῦτον [3] τὸν πλημμελῆ καὶ πολύφωνον, καὶ οἷον τὸν Πρωτέα διηγεῖται Ὅμηρος, Ἥρω θαλάττιον, πολύμορφόν τινα καὶ παντοδαπὸν τὴν φύσιν; ἢ καθάπερ εἰ μουσικῆς τέχνης καὶ δυνάμεως τοῖς ἀνθρώποις ἔδει πρὸς εὐδαιμονίαν, οὐδεὶς ἂν δή τις λόγος ἦν ἀνδρὸς πρὸς μὲν τὸν [4] Δώριον τρόπον ἡρμοσμένου καλῶς, εἰ δέ του ἐδέησεν ἴσιον ἁρμόσασθαι κατὰ τὸ Αἰόλιον ἦθος, ἀφώνου γιγνομένου, ἐν τῇ πολυφωνίᾳ τῆς τέχνης. Ἀλλ' ἐπεὶ ᾠδῆς μὲν καὶ τῆς ἐκ μελῶν ψυχαγωγίας ὀλίγη τοῖς ἀνθρώποις χρεία, δεῖ δέ τινος ἄλλης μούσης ἀνδρικωτέρας, ἣν Ὅμηρος μὲν Καλλιόπην ὀνομάζων χαίρει, [5] ὁ Πυθαγόρας δὲ φιλοσοφίαν, ἄλλοι δὲ ἴσως ἄλλο

[1] *Hâc diſſertatione contendit* Maximus, *id negotii Philoſophis eſſe datum, ut de rebus omnibus diſputent. Scripta eſt diatriba in Academicorum gratiam, qui pro omnibus & contrà omnia dicebant, ut notavit* Cicero de Orat. *lib. I. c.* 18. *& lib. III. c.* 18. *Exordium petitum eſt ex* Teletis *libro* περὶ αὐταρκείας, *niſi quòd noſter loco* fortunæ Deum *ſubſtituerit* : Δεῖ, ὥσπερ τὸν ὑποκριτὴν, *inquit ille apud* Joan. Stobæum *Serm. V. p.* 68, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τοῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς· οὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. Καὶ γὰρ αὕτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγου, ὁτὲ ὑστερολόγου περιτίθησι πρόσωπον, καὶ ὁτὲ μὲν βασιλέως, ὁτὲ δὲ ἀλήτου· μὴ οὖν βούλου δευτερολόγος ὢν τὸ πρωτολόγου πρόσωπον. *Similia habet idem Philoſophus lib.* περὶ περιστάσεων *in laudati excerptoris Sermone CVI. p.* 575. *Vide etiam* Epictetum *in Enchir. c.* 23. *& quæ ad eum locum* Simplicius. [2] *Vocula tranſpoſitio hiulcam facit oratio-*

τι

Omni ſubjecto philoſophiam convenire.

DISSERT. XXXVII.

QUid cauſæ eſt cur nihil delinquere aut abſurdi committere hiſtriones putentur qui Dionyſiis poëtarum repræſentant fabulas: quod nunc Agamemnonis, nunc Achillis vocem exprimant, Telephi ſubinde aut Palamedis perſonam induant, aut aliud quodcunque drama poſtulet: ſemperque iidem cum ſint, alii tamen videantur? Quod ſi quis ludos Bacchicos reliquaſque delectationes theatro malit relinquere, aliamque in vita communi eſſe exiſtimet fabulam, quæ non iambis medius fidius aliquot, quos feſti unius cauſa poëta aliquis conſarcinavit ex arte, aut cantiunculis, quas apte inter ſe chorus moduletur, ſed ipſa vita ejuſque conſtet actionibus, quæ philoſopho digna eſſet fabula (utpote argumento verior, tempore perpetua, nec ex poëtæ repræſentanda præſcripto, ſed ipſius Dei) ſi quis ad actionem, dico, hujus fabulæ veniat hiſtrio, primaſque in choro ſibi ſumat, qui & dignitatem poëtæ tueri, diverſiſque orationis geſtibus res omnes, quæ à Deo in hoc conſcriptæ ſunt dramate, commodè exprimere poſſet, meritóne reprehendi deberet hic homo aut vafer haberi? Vel qualem Protea deſcribit ſuum Homerus, quem heroëm facit marinum, qui in formas omnes tranſit, omnes in naturas? An verò aliter hic agitur? Ut, exempli gratia, ſi nemo ſine arte Muſica ejuſque ad felicitatem pervenire poſſet ſcientia, adeſſet autem aliquis, qui Doricos quidem modos teneret omnes, in Æolicis autem, ſi quando eos ars quæ varia eſt requireret, obmuteſceret, nullus ejus hominis uſus in arte ea eſſet quæ diverſitatem vocum ac varietatem requirit. Cum vero Muſices ejuſque quæ ex modulationibus hauritur voluptatis uſus ſit exiguus hominibus, ſed robuſtiore quadam Muſa ſit opus, quam Calliopen Homerus, Philoſophiam Pythagoras, alio alius appellat nomine: tali

nem: lege igitur, τὰ μὲν τῦ Διονύσε φυλάττει καὶ τὴν παιδιὰν τοῦ θεάτρου. [3] MS. *rectè hanc particulam omittit;* Heinſius *autem locum ſic emendat.* Ἆρ' ἂν τις ἡγήσαιτο πλημμελῆ τοῦτον τὸν πολύφωνον καὶ οἷον τὸν Πρωτέα διηγεῖται Ὅμηρος, Ἥρω θαλάττιον, πολύμορφόν τινα καὶ παντοδαπὸν τὴν φύσιν. *Deſcriptionem Protei vide ſis Odyſſ.* Δ. *v.* 456. *quam mutuò ſumpſit* Virgil. *Georg. IV.* 406. [4] *Modus tum Doricus tum Æolicus à Terpandro erat inventus.* Pollux *Onom. lib. IV. c.* 9. Νόμοι δὲ οἱ Τερπάνδρου ἀπὸ μὲν ἐθνῶν, ὅθεν ἦν, Αἰόλιος καὶ Βοιώτιος· ἀπὸ δὲ ῥυθμῶν, ὄρθιος καὶ τροχαῖος, ἀπὸ δὲ τρόπων, ὀξὺς καὶ τετραοίδιος, ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐρωμένου Τερπάνδριος καὶ Καπίων. *Vid. &* Plutarchum *de Muſ. pagg.* 1132 *&* 1136. [5] *Pythagoras videlicet cum Leonte Phliaſiorum principe differens, ſe Philoſophum vocavit, quùm antea ii, qui in veritate indagandâ operam ponebant, ſapientes nominabantur.* Cicer. *Tuſc. Quæſt. lib. V. c.* 3. *Hoc nomen tanquam inſolentiſſimum acritèr incuſat* Quintil. *Inſt. Orat. lib. I. p.* 3.

ergo,

τι· τὸν τῇ μούσῃ ταύτῃ κάτοχον ἄνδρα, καὶ λόγον, ἄρα ἧττον ἐκείνων τῶν ᾠδικῶν ἡρμόσθαι δεῖ πολυφώνως τε καὶ πολυτρόπως, σώζοντα μὲν ἀεὶ τὸ τῶν ποιημάτων κάλλος, μηδέποτε δὲ ὑπ᾿ ἀφωνίας ἐκπληττόμενον; εἰ μὲν γὰρ ἔστι τις χρόνος βίου ἐν τῷ μακρῷ τούτῳ καὶ διηνεκεῖ αἰῶνι ἀνενδεὴς φιλοσόφου λόγου, οὐδὲν δεῖ τῆς πολυμεροῦς ταύτης καὶ πολυτρόπου μούσης τε καὶ ἁρμονίας, εἴπερ τὰ ἀνθρώπινα εἰς ἓν σχῆμα συνταχθέντα ὁμοίως πρόεισιν, οὔτε εἰς λύπας ἐξ ἡδονῆς, οὔτε εἰς ἡδονὴν ἐκ λύπης μεθιστάμενα, οὔτε πάθος ἀμείβοντα ἐκ πάθους· οὕτως ἄνω καὶ κάτω στρέφοντα καὶ μεταβάλλοντα τὴν ἑκάστου γνώμην·

[6] Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
Οἷον ἐπ᾿ ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·

Ἀντίστροφα γὰρ [7] ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων βουλεύεται τὸ δαιμόνιον, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἐφήμερος ἡ φύσις. Ὥσπερ οὖν τῶν ποταμῶν, οὓς ἀφιᾶσιν αἱ ἀέναοι πηγαί, τὸ μὲν ὄνομα ἕν, ὁ Σπερχειὸς ἢ Ἀλφειός, ἢ ἄλλο τι, ἀμείβεται δὲ ἡ φύσις τὸ ἐπιὸν πρὸς τὸ οἰχόμενον, [8] ἐξαπατᾷ τὴν ὄψιν τῇ συνεχείᾳ τῆς φορᾶς, ὡς ἑνὸς ὄντος ποταμοῦ διηνεκοῦς καὶ ἰωμένου· οὕτω καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὥσπερ ἐκ πηγῆς ἀενάου ῥεῖ ἡ γένεσις καὶ ἡ χρηεία, ὀξέως μὲν καὶ ὑπὸ ἀμηχάνου τάχους, ἀνεπαίσθητος δὲ ἡ φορά· καὶ ἐξαπατᾶται ὁ λογισμός, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἡ ὄψις, καὶ καλεῖ βίον ἕνα καὶ τὸν αὐτόν· τὸ δὲ ἐστι χρῆμα πολύμορφον καὶ παντοδαπόν, πολλαῖς μὲν τύχαις, πολλοῖς δὲ πράγμασι, πολλοῖς δὲ καιροῖς ἀλλοιούμενον· ἐπιτέτακται δὲ αὐτῷ ὁ λόγος, σχηματιζόμενος ἀεὶ τοῖς παροῦσιν· ὥσπερ ἰατροῦ τέχνη ἐπὶ σώματι οὐκ ἑστῶτι, ἀλλὰ φερομένῳ ἄνω καὶ κάτω, καὶ ὑπὸ κενώσεως, καὶ πλησμονῆς κυκωμένῳ, οἰκονομοῦσα αὐτοῦ τὴν ἔνδειαν καὶ τὸν κόρον. Τοῦτο καὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ ὁ τῶν φιλοσόφων ἀξιοῦται λόγος, ξυναρμοζόμενος τοῖς πάθεσι, καὶ πεπαίνων μὲν τὰ σκυθρωπά, συνευφημῶν δὲ τοῖς φαιδροτέροις. Εἰ δὲ διὰ βίου τάξις μία καὶ εἶδος ἕν, ἑνὸς ἔδει λόγου καὶ [9] ἔθους ἑνός. Νῦν δέ, ἀοιδοῦ μὲν πρὸς κιθάραν μινυρίζοντος καιρὸς εἷς, ἐπειδὰν πλήθωσιν αἱ τράπεζαι,

[10] Σίτου καὶ κρειῶν, μέθυ δὲ κρητῆρος ἀφύσσων
Οἰνοχόος προχέῃσι· ——————

Καὶ ῥήτορος καιρὸς εἷς, ἐπειδὰν ἀθροισθῇ τὰ δικαστήρια· καὶ ποιητοῦ καιρὸς εἷς ἐν Διονυσίοις, ἐπειδὰν χοροῦ δέῃ· τῷ δὲ φιλοσόφου λόγῳ οὐδεὶς ἀποτέτμηται καιρὸς ἴδιος, ἀλλὰ συμπέ-

[6] *Odyſſ.* Σ. v. 135. [7] *Leg. cum* H. Stephano ὑπὲρ *aut* ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων. [8] *Hâc de causâ negârunt Philoſophi nos in idem flumen bis deſcendere.* Plato *in Cratyl.* p. 265. A. Ἡράκλειτος λέγει, ὡς δὶς ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης. Seneca *Ep. LVIII.* Hoc eſt quod ait Heraclitus, In idem flumen bis non deſcendimus. Manet idem fluminis nomen, aqua tranſmiſſa eſt. [9] *Legit* ἤθους *per* ἦτα D. Heinſius. *Carere ſermo-*

φυκεν

ergo, quem afflaverit hæc Muſa hoc ſtudium, ſi & dignitatem tueri ejus, & nunquam ſuam ſilentio confiteri velit imperitiam, minus quam vulgaribus iſtis, ad omnia vocum modorumque genera accommodandam eſſe vitam arbitramur? Si enim ita ſe res ferrent, ut in tam longo perpetuoque ævo pars vitæ eſſet, quæ philoſophia opus non haberet, fortaſſe diverſa hac multimodaque nihil eſſet opus modulatione Muſica: ſi res humanæ vultum ſervarent ſuum, ſi eodem modo procederent, non ut voluptatem mœror, mœrorem voluptas, caſum caſus exciperet: atque hæc ipſa ſurſum ſecum deorſumque mentem ſingulorum traherent.

Talis mens hominum terræ quos ſuſtinet uber,
Qualem cottidie genitor velit eſſe Deorum.

Converſionem enim rebus quotidie humanis inducit Deus: nec alia quam in diem earum eſt conditio. Quippe ſicut fluviis qui e perpetuo oriuntur fonte, nomen unum eſt, Sperchius videlicet, Alpheus, aut ſimile, nova autem ſemper aquarum acceſſio, quarum hæc tranſiit, illa accedit, oculis imponit, ut unum idemque eſſe videatur flumen: eodem modo e perenni res humanæ fonte, mira quadam perpetuaque velocitate fluunt, naſcuntur, proveniunt; curſum verò eorum nemo ſentit, nec aliter humana in eo decipitur ratio, quam in fluvio aſpectus; ut unam eandemque eſſe arbitretur vitam. Ea autem res diverſa in primis eſt ac varia, quæ à caſibus, negotiiſque multis mutatur & occaſionibus. Huic præeſt ratio, quæ præſentibus ſemper ſe accommodat. Non aliter quam medicina in corpore inſtabili, quodque nunc in hanc, nunc in illam varie movetur partem, & aut fame aut nimio infeſtatur cibo, utrumque tam hoc quam illud arte certa temperat, ut nec cibo egeat, nec repleatur nimium: idem in vita humana ſermo poteſt philoſophicus: ut ipſis ſe accommodet affectionibus, adeoque ſi quæ duriores ſunt mitiget, ſi quæ hilariores ſunt approbatione ſua confirmet. Quod ſi vivendi unus eſſet modus, eademque ratio, una opus diſciplina eſſet, una vivendi conſuetudine. Nunc vero certum vides citharœdo tempus eſſe, cum ad fides molliter canit, cùm redundent menſæ,

Frugibus atque epulis, meraque è crateribus altis
Effundat pincerna.------------

Certum tempus oratori in judicio frequenti: certum Dionyſiis poëtæ, cùm chorum ſuum flagitat ſpectator. Sola philoſophia tempus non agnoſcit certum, ſola vitæ humanæ arctiſſime ad-

---

nem Romanum verbo, quo in Rhetoricis exprimatur hujuſce vis, notavit Quintil. *Inſt. Orat. lib.* VI. *c.* 2. [10] *Odyſſ.* I. *v.* 9. *Sed in* Homeri *exemplaribus verſus hoc modo ſunt ſcripti:*

--- Μέθυ δ' ἐκ κρατῆρος ἀφύσσων
Οἰνοχόος ΦΟΡΕΗΣΙ.

hæret,

φυχὴν ἀτεχνῶς τῷ βίῳ, καὶ ἀνακέκραται, καθάπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ φῶς. Τί γὰρ ἂν ἐπινοήσαις ὀφθαλμοῦ ἔργον, ἀφελὼν τὸ φῶς; ἀλλ' ὄψις μὲν ἤδη καὶ ἐν νυκτὶ θαρσεῖ, ἀμβλὺ μὲν ὁρῶσα, [11] αἰτίζουσα δὲ ἐν τῷ ἀφανεῖ τὴν χειραγωγίαν· τοῦ δὲ τῶν ἀνθρώπων βίου ἂν ἀφέλῃς λόγον, οἰχήσεται κατὰ κρημνῶν τινῶν πονηρὰς καὶ ἀσαφεῖς ὁδοὺς καὶ τραχείας· οἵας ὁδοὺς καὶ τὸ βαρβαρικὸν ἔρχεται, [12] ὅσον αὐτοῦ μετέχει λόγου· τὸ μὲν, λῃζόμενον, τὸ δὲ, [13] μένον, τὸ δὲ, μισθοφοροῦν, τὸ δὲ, πλανώμενον. Ἀλλ' αἰπολίου μὲν ἂν ἀποστήσας τὸν ποιμένα καὶ ἀφελὼν τὴν σύριγγα, διέλυσας τὸ αἰπόλιον· τῆς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀγέλης ἐὰν ἀποστήσῃς τὸν ἡγεμόνα τοῦτον καὶ συναγωγέα λόγον, τί ἄλλο δράσεις; λυμαίνῃ καὶ διαλύεις ἀγέλην, ἥμερον μὲν τὴν φύσιν, δυσπαθῆ δὲ ὑπὸ πονηρᾶς τροφῆς, καὶ δεομένην ποιμένος μουσικοῦ, μὴ μάστιγι μηδὲ κέντρῳ κολάζοντος αὐτῶν τὴν ἀπείθειαν· παραπλήσιον γὰρ δοκεῖ δρᾶν μοι ὅστις οὐκ ἀξιοῖ τὸν φιλόσοφον μηδένα παριέναι καιρὸν λόγου, οἷον εἴ τις καὶ ἀνδρὶ δεινῷ τὰ πολέμια, ἀγαθῷ μὲν ὁπλιτεύειν, ἀγαθῷ καὶ ἐκηβολεῖν, καὶ ἐφ' ἵππου καὶ ξὺν ἅρματι, ἀποκεῖναι καιρὸν ἕνα ἐξελόμενος τῆς ὅλης τοῦ πολέμου χρείας καὶ τύχης, πράγματος οὐχ ἑστῶτος οὐδ' ὡμολογημένου. Ἀθλητῇ μὲν γάρ ἐστιν, Ὀλυμπίασιν ἀγωνισαμένῳ, ἀμελῆσαι τοῦ Ἰσθμοῦ· καίτοι κἀνταῦθα ἐπονείδιστος ἡ ῥαθυμία· οὐκ ἀνέχεται ἡ φιλότιμος ψυχὴ, ῥᾳστώνης πόθῳ, τὸ μὴ διὰ πάντων ἐλθεῖν, καὶ μεταλαχεῖν κοτίνου μόνον Ὀλυμπίασιν, ἀλλὰ καὶ [14] πίτυος Ἰσθμικῆς, καὶ σελίνου Ἀργολικοῦ, καὶ * μήλων Πυθικῶν· καὶ ταῦτα, οὐκ αὐτὴ ἔχουσα ἡ ψυχὴ τὴν αἰτίαν τῆς ἀγωνίας, ἀλλὰ διὰ τὴν συνοίκησίν τε καὶ πρὸς τὸ σῶμα ὁμιλίαν, συναπολαύουσα τῆς νίκης αὐτῶν καὶ τῶν κηρυγμάτων. Ὅπου δὲ καὶ ὁ πόνος τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ τὸ ἀγώνισμα τῆς ψυχῆς [15] μόνης, ἐνταῦθα παρόψεται τὸν ἀγῶνος καιρὸν, καὶ ῥαθυμήσει ἑκοῦσα, ὅπου μήτε μῆλα, μήτε κότινος τὸ ἆθλον, ἀλλ' ἀντὶ τούτων, ὡραιότερον μὲν πρὸς φιλοτιμίαν, ἀνυσιμώτερον δὲ τοῖς θεαταῖς

---

[11] *In Manuſcripto Codice legebatur* εἰκάζουσα, *quæ quidem vox huic loco non convenit.* [12] *Aſſentior* H. Stephano, *qui putat negativam particulam excidiſſe, & legit,* ὅσον αὐτῷ μὴ μετέχει λόγου. [13] *Liquet ex interpretatione* C. Paccii, *illum in ſuo codice inveniſſe* μαινόμενον, *qui etiam conjecturam, quam in præcedente notulâ retulimus, abundè confirmat; totum enim locum ſic vertit.* Cujuſmodi barbaries cuncta incedit, ea ſcilicet quæ rationis NON eſt particeps, vel depopulatione agrorum vel INSANIA vel mercenariâ militia vel etiam errore. [14] *Pinu quidem primùm coronabantur Iſthmionicæ, ei ſucceſſit apium, deinde pinus priſtinam dignitatem recuperavit ut videre eſt apud* Plutarchum *in* Sympoſ. *lib. V. Qu.* 3. *p* 676. *In ludis verò Nemeæis apium ſemper obtinuit.* Plinius *N. H lib. XIX. c.* 8. Honos ipſi (*apio*) in Achaiâ coronare victores ſacri certaminis Nemeæ. *Vide &* Suidam. * *Inſtituto hoc certamine, corona lau-*

πρὸς

hæret, neque magis ab ea ſeparari, quam lux poteſt ab oculis. Quod enim oculo relinquis opus, lucem ſi demis illi? Et tamen viſus noſter noƈte etiam poteſt aliquid: licet caliget enim, auxilium tamen manuduƈtoris flagitat in tenebris. At ex humana vita rationem ſi tollas, de ſemita continuo ſua per aſperas incertaſque aberrabit ſalebras, donec in præceps feratur. Quod in Barbaris vides, ſi qui eorum ratione deſtituuntur: alii prædæ cauſa ſemper vagantur, manent ſemper alii, alii mercede locant operam, alii quo error ducit ſequuntur. Nam ut è pecudum grege paſtorem ſi tollas, fiſtulam demas, gregem diſſolvis: ita in hoc hominum grege, rationem ſi demas, quæ vitæ dux eſt, in unum errantes quæ cogit, quid aliud agis? Diſſolvis nimirum ac disjungis hunc gregem; natura quidem cicurem & mitem; ſed quem pabulorum facile corrumpit incuria: qui paſtorem requirit commodum, non qui flagris ſemper aut ſtimulis in eorum rigide advertat contumaciam. Non aliud enim mihi facere videtur, qui nullum prorſus omittere philoſophum philoſophandi vult tempus, quàm ſi viro quis militari, qui & inter cataphraƈtos pugnare cum laude, & eminus tela tam ex equo quàm è curru poſſit dirigere, certum aliquod belli tempus præfigat, aut parti alicui ex omnibus aſtringat: idque tam varia in re ambiguaque. Fortè enim athletæ ut Olympicis certet, Iſthmica verò negligat, aliquis permittat. Quamvis nec hæc reprehenſione careat ignavia. (Non enim facilè à ſe generoſa impetrare poteſt anima, ut non omnia experiri malit quam otiari: nec oleaſtrum tantum Olympicis, ſed & pinum Iſthmicis, & apium Argolicum, & mala conſequatur Pythica. Cum præcipuè non cauſa ſua hæc certamina ſubeat anima, ſed ob eam qua cohæret cum corpore ſuo & verſatur conſuetudinem, viƈtoria ipſius quoque deleƈtetur & præconio.) Ubi verò totus animæ ſolius labor poſcitur, ſolius animæ certamen cernitur, hic occaſionem illius negliget anima, hic volens ſcienſque torpebit? Ubi nec mala nec oleaſter proponitur, ſed aliud præmium: quod, ſi pulchritudinem intueare, magis expetendum, ſi ſpeƈtatorum commodum, magis ſit

rea erat viƈtoris præmium, cujus rei rationem reddent inter alios Ælian. *V. H. lib. III. c.* 1. *&* *Hypoth. III. in* Pindari *Pyth. Poſteà tamen* μῆλα νικηφόρα *ſunt attributa.* Archias *in Epigr.*

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί,
Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ', ἀθανάτων·
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο,
Ἆθλα δὲ τῶν κότινος, ΜΗΛΑ, σέλινα, πίτυς.

Lucian. *de Gymn. Tom.* 2. *p.* 272. Ὀλυμπίασι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, Ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, Πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. *Non tamen intelligo quomodo* ἐκ μήλων (*quæ vox fruƈtum non arborem ſignificat*) *corona poterit fieri. Certè ſecundùm* Libanium, Μηλέα (*Malus*) στεφανοῖ τὸν ἀγῶνα τὸν Πύθιον. *In laud. Palm. & Pom. Tom. II. p.* 716. *Forſan non abſurdè quis conjecerit, Pythionicam ramulis fruƈtu oneratis fuiſſe coronatum. Vid.* Palmerii *Exercit. in Anacharſin.* [15] *Addit* MS. καὶ ἡ νίκη μόνη.

utile

πρὸς ὠφέλειαν, ἐναργέστερον δὲ τῷ λέγοντι πρὸς πίστιν βίας; οἱ δὲ καιροὶ τῆς ἀγωνίας καὶ οἱ τόποι ἄλλοτε ἄλλοι ἄφνω κηρυττόμενοι, καὶ ἀθροίζοντες [16] πλῆθος Ἑλληνικὸν αὐτόκλητον καὶ αὐτεπάγγελτον, καὶ ξυνιὸν οὐκ ἐφ᾽ ἡδονῇ ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ ἀρετῆς ἐλπίδι, ὅπερ οἶμαι τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἡδονῆς συγγενέστερον. Ἰδεῖν γοῦν ἔστιν ἐπὶ μὲν τὰς ἄλλας θέας, ὁπόσαι ῥώμης ἢ τέχνης σωμάτων, ἀφικνουμένους σπουδῇ οὐδένα τῶν θεατῶν, ὡς τὸ θέαμα ζηλώσοντα ἢ μιμησόμενον· ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὲν ἐξ ἀλλοτρίων πόνων τὰς ἡδονὰς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐρανιζόμεθα, καὶ ἐκ μυρίων θεατῶν οὐδεὶς ἂν εὔξαιτο εἷς εἶναι τῶν ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ κονιομένων, ἢ θεόντων, ἢ ἀγχόντων, ἢ ἀγχομένων, ἢ τυπτομένων, πλὴν εἴ πού τις ἀνδραποδώδης ψυχή· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον οἶμαι καὶ τὴν ἀγωνίαν τήνδε ἐκείνης τῆς ἀγωνίας φιλοτιμοτέραν εἶναι καὶ τοὺς πόνους τῶν πόνων ἀνυσιμωτέρους, καὶ τὸ θέατρον τοῦ θεάτρου συμπαθέστερον, ὥστε οὐδεὶς τῶν παρόντων, νοῦν ἔχων, οὐκ ἂν εὔξαιτο ἀποθέμενος τὸν θεατὴν, ἀγωνιστὴς γενέσθαι. Τί δή ποτ᾽ οὖν τὸ τούτων αἴτιον; [17] ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων τέχνας καὶ τὰς ἐπὶ ταύταις ταλαιπωρίας οὐ πᾶσα ἀνέχεται σαρκῶν φύσις, οὐδέ ἐστι τὸ χρῆμα κομιδῇ ἑκούσιον, ἀλλ᾽ αὐτοφυὲς καὶ αὐτόματον, καὶ εἰς ὀλίγους ἐκ πολλῶν ἧκον· ἢ γὰρ κατὰ μέγεθος φῦναι δεῖ [18] Τιτόρμῳ ὅμοιον, ἢ κατὰ καρτερίαν Μίλωνι, [19] ἢ κατὰ ῥώμην Πολυδάμαντι, ἢ κατὰ τάχος Λασθένει· εἰ δέ τις ἀσθενέστερος μὲν ἂν [20] τοῦ Ἐπειοῦ, αἴσχιων δὲ τοῦ Θερσίτου, [21] μικρότερος δὲ τοῦ Τυδέως, * βραδύτερος δὲ τοῦ Αἴαντος, καὶ πάσας τὰς τοῦ σώματος ἐλαττώσεις ἠθροισμένας ἔχων, ζηλώσαι τὴν ἀγωνίαν, ἢ ἔρωτι ἠράσθη κενὸν καὶ ἀτελεύτητον. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ἀγωνίσματα ἔμπαλιν ἔχει τοῖς ἐκεῖ· [22] ὀλίγον γὰρ καὶ σπάνιον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, τὸ μὴ πεφυκός· οὐ γὰρ αὐτοφυεῖς αἱ τῆς ψυχῆς ἀρεταὶ, οὐ γὰρ αὐτόματοι, ἀλλὰ προσεξεργάζεται μέν τι καὶ ἡ φύσις, ὁ-

---

16 *Manifestò leg.* Πανελληνικὸν, *ut* Heinſius *quoque monuit.* 17 *Corporis videlicet robur non eſt in noſtrâ poteſtate ſitum, ſed aliunde proficiſcitur.* Simplicius, Τὸ σῶμα δεῖται μὲν καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς σπερμάτων ἐρρωμένων καὶ συμμίξεως ὑγιοῦς· δεῖται δὲ καὶ ἀναστροφῆς, καὶ γυμνασίων, τόπων τε καὶ αἰθέρων εὐκράτων, καὶ ὑδάτων χρηστῶν· καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἐκεῖνο τὸ, ἐρρωμένον ποιεῖν εἰς ὅ, τι ἄν τις αὐτὸ βούληται· καὶ τούτων οὐδενὸς ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι, πρὸς τὸ πάντη πάντως περιποιῆσαι ἢ ἀποσοβῆσαι. *In* Epictet. *p.* 32. *ed. Salmaſ.* 18 *Titormus bubulcus erat gente Ætolus, Milo autem athleta Crotoniates, ob enormem magnitudinem & immenſas vires à pluribus ſcriptoribus celebrati. Suprà modum edaces fuêrunt, adeò ut de integro bove devorando inter ſe certârint. Vid. Ælian. V. H. lib. XII. c.* 22. *Heſychium, &* Athenæum *Deipn. lib. X. p.* 412. 19 *Hic Polydamas alius eſt ab eo, qui Hectoris erat amicus à* Plinio *H. N. lib. VII. c.* 49. *aliiſque memoratus. Noſter patriâ erat Scotuſſæus. Olympiade XCIII.* παγκράτιον *vicit, aliaque egregia facinora præſtitit, de quibus vid. Pauſaniam lib. VI. p.*352. *& ſeq. Laſthenes erant plures quorum mentionem fecêre Dion*

σον

utile: quod poſtremo vitam dicentis efficaciùs commendet. Tempus certaminis hujus & locus non eſt unus, neque raro indicitur ex improviſo: in quibus tota ſua ſponte convenit Græcia, non ut oculos paſcat, nec voluptatis ſpe tantum, ſed virtutis: quod meo quidem judicio bonum animæ magis eſt proprium quam voluptas ulla. Illud præterea videbis, ad reliqua quæ robore aut arte corporis conſtant certamina, nullum eo animo venire ſpectatorem, ut imitari id quod agitur aut ſequi velit. Siquidem ex alienis ibi voluptatem oculorum aucupamur laboribus, nec in mille unum invenias ſpectatoribus, qui eorum optet eſſe è numero, qui medio in ſtadio pulvere fœdantur, aut currunt, aut premunt, aut premuntur, aut vapulant: niſi anima quædam fortaſſe ſit degener, tantumque ſervilibus nata miniſteriis. Hic verò tanto hoc certamen illo liberalius eſſe, hos labores illis utiliores eſſe reor, tanto magis hoc quam illo ſpectatorem ſanæ mentis affici, ut non facilè reperiri aliquem ex illis poſſe putem, qui non certare malit quam ſpectare. Quæ verò cauſa eſt? quia corporis nimirum artes laboreſque earum, corpus non facile ſuſtinet quodvis: eſtque ea res non in voluntate cujuſquam poſita, ſed naturalis, ſed ſpontanea, & quæ ex infinito hominum numero pauciſſimis ſit conceſſa. Nam aut corporis mole Titormo, aut viribus Miloni, aut robore Polydamanti, aut velocitate ſimilem priùs naſci oportet Laſtheni. Quod ſi quis infirmior ſit Epeo, deformior Therſite, minor Tydeo, Ajace tardior, omniaque quæ vituperari poſſint, ſimul in corpore conjunxerit, & certare tamen velit, fruſtra hoc optat, fruſtra ſperat. At verò animæ contra certamina ſe habent ac illud. Pauci quippe ſunt mortalium, qui non ad hæc ſatis à natura ſint inſtructi. Non quod per ſe arbitrer aut ſponte ſua naſci animæ virtutes: ut qui ſciam & naturam aliquid conferre, non ſecus quam qui muro maximo fundamentum ſubjicit parvum, aut navi altiſſimæ parvam

Caſſius *lib.* XXXVI. Demoſthenes *& alii.* [10] *Epei ἀδυνατεῖ in diſco emittendo irrident Græci apud* Homerum *Il.* Ψ. *v.* 439. *Therſitæ autem deformitatem optimè deſcriptam vid. Il.* B. *v.* 216. [11] *Reſpicit ad Il.* E. *v.* 81. *ubi ità loquitur Minerva.*

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.

* *Ajax Oilei filius ab Ulyſſe victus eſt, non propter pedum tarditatem, ſed quòd inter currendum lapſus eſt. Il.* Ψ. *v.* 774. *& ſeqq. Alioqui ſæpè dicitur* Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας. *vid. v.* 754. *adeò ut injuriâ eum βραδύπουν inſimulet noſter.* [12] *Elegantèr hanc in rem* Quintilianus. Plures reperias & faciles in excogitando & ad diſcendum promtos; quippe id eſt homini naturale: ac ſicut aves ad volatum, equi ad curſum, ad ſævitiam feræ gignuntur: ità nobis propria eſt mentis agitatio atque ſolertia, unde origo animi cœleſtis creditur. Hebetes verò & indociles non magis ſecundum naturam hominis eduntur, quàm prodigioſa corpora & monſtris inſignia: ſed hi pauci admodum: fuerit argumentum, quod in pueris elucet ſpes plurimorum; quæ cum emoritur ætate, manifeſtum eſt non naturam defeciſſe, ſed curam. *Inſt. Orat. lib.* I. *c.* 1.

carinam.

σον ὑποβάλλειν κρηπῖδα ὀλίγην μεγάλῳ τειχίῳ, ἢ τρόπιν μικρὰν ὑψηλῇ ὁλκάδι. συγκατῴκισε δὲ ὁ θεὸς τοῖς λογισμοῖς ἔρωτα καὶ ἐλπίδα, τὸν μὲν, ὡσπερεὶ πτέρωμά τι κοῦφον καὶ μετάρσιον, ἐπαῖρόν τε καὶ ἀνακουφίζον τὴν ψυχὴν, καὶ παρέχον αὐτῇ δρόμον ἐπὶ τὰς αὐτῆς ὀρέξεις (καλοῦσι δὲ τὸ πτέρωμα οἱ φιλόσοφοι τοῦτο, ὁρμὴν ἀνθρωπίνην) αἱ δὲ ἐλπίδες συγκατῳκισμέναι τῇ ψυχῇ, παραμύθιον ταῖς ἑκάστου ὁρμαῖς, οὐ κατὰ τὴν Ἀττικὴν ποιητὴν, τυφλαὶ, ἀλλὰ ὀξυωπεῖς πάνυ, οὐκ ἐῶσαι αὐτὴν ἀπαγορεῦσαι πονοῦσαν, ὡς τευξομένην πάντως ὧν ἐρᾷ. πάλαι γὰρ ἂν, ἀπούσης ἐλπίδος, καὶ ὁ χρηματιστὴς ἐπαύσατο χρηματιζόμενος, καὶ ὁ μισθοφόρος στρατευόμενος, καὶ ὁ ἔμπορος πλέων, καὶ ὁ λῃστὴς λῃϊζόμενος, καὶ ὁ ἀκόλαστος μοιχεύων. [22] ἀλλ' οὐκ ἐῶσιν αἱ ἐλπίδες, παραστᾶσαι τούτοις ἀντιλαμβανόμεναι πονεῖν καὶ ἀπειλοῦσαι· τὸν μὲν χρηματιστὴν, ὡς πλουτήσοντα· τὸν δὲ πολεμοῦντα, ὡς νικήσοντα· τὸν δὲ πλέοντα, ὡς σωθησόμενον· τὸν δὲ λῃϊζόμενον, ὡς κερδανοῦντα· τὸν δὲ μοιχεύοντα, ὡς λησόμενον· κατά τις ἕκαστον ὑπολαβοῦσα αἰφνίδιος συμφορὰ, ἐσύλησε μὲν τὸν χρηματιστὴν, ἀπέκτεινε δὲ τὸν μισθοφόρον, κατέδυσε δὲ τὸν ἔμπορον, ἔλαβε δὲ τὸν λῃστὴν, ἐφώρασε δὲ καὶ τὸν μοιχόν· καὶ ἀπολώλασιν αὐτοῖς αἱ ὀρέξεις, σὺν αὐταῖς ἐλπίσιν· οὐδὲν γὰρ τούτων περιέλαβε μέτρῳ οὐδὲ ὥρισεν ὁ θεὸς, οὔτε πλοῦτον, οὔτε ἡδονὰς, οὔτε ἄλλο τι τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιθυμημάτων· ἀλλ' ἔστιν αὐτοῖς ἄπειρος ἡ οὐσία· ἔνθεν που καὶ οἱ διώκοντες ταῦτα, ἐμπλησθέντες αὐτῶν, διψῶσι μᾶλλον· ἔλαττον γὰρ τὸ ληφθὲν τοῦ προσδοκωμένου· ὁπόταν δὲ ἥξῃ ψυχὴ ἐπὶ πρᾶγμα ἑστὼς καὶ ὡμολογημένον καὶ πεπερασμένον καὶ ὡρισμένον, καὶ καλὸν μὲν τῇ φύσει, ἀνυστὸν δὲ τῷ πόνῳ, ληπτὸν δὲ τῷ λογισμῷ, διωκτὸν δὲ τῷ ἔρωτι, καταληπτὸν δὲ τῇ ἐλπίδι· τότε γίνεται ἡ τῆς ψυχῆς ἀγωνία ἐπιτυχὴς καὶ τελεσιουργὸς καὶ νικηφόρος. Ἔστι δὲ τοῦτο οὐκ ἄλλο τι ὅπερ ἕνεκα ταυτὶ τὰ * θέατρα οἱ φιλοσοφοῦντες ἀθροίζουσι. Πάλιν οὖν μοι δεῖ τῆς ἀθλητῶν εἰκόνος. Ἐκείνων μέν γε εὔξαιτ' ἂν ἕκαστος μηδένα ἀγωνιστὴν ἄλλον παρελθεῖν ἐπὶ τὸ στάδιον, ἀλλ' ἀκονιτὶ νικᾷν αὐτούς· δεῖ γὰρ νικᾷν ἐκ πολλῶν ἕνα· ἐνταῦθα δ' οὗτος μάλιστα τῶν ἀγωνιστῶν νικηφόρος, ὃς ἂν πολλοὺς ἐπὶ τῇ ἀγωνίᾳ παρακαλέσῃ· εἰ γὰρ, ὦ θεοὶ, ὑμῶν θεατῶν γένοιτό τις ἀγωνιστὴς ἐμοὶ, ἐπὶ ταυτησὶ τῆς ἕδρας συγκονιόμενος καὶ συμπονῶν, ἐγὼ τότε εὐδοκίμως στεφανοῦμαι, τότε κηρύττομαι ἐν τοῖς Πανέλλησιν· ἕως δὲ νῦν, ἀστεφάνωτος εἶναι ὁμολογῶ καὶ ἀκήρυκτος, κἂν ὑμεῖς βοᾶτε· τί γὰρ

---

22 *Huc pertinet* Platonis ἔννοια *quam refert* Ælianus *Var. Hiſt.* XIII. 29. Ἔλεγεν ὁ Πλάτων τὰς ἐλπίδας ἐγρηγορότων ἀνθρώπων ὀνείρους εἶναι. Laërtius.

ἐμοῦ

carinam. Cogitationibus autem humanis contubernales duos adjunxit Deus, Amorem ac Spem: alterum quidem tanquam alarum remigium leve, quod in altum per ſe feratur, animamque ſecum ſurſum ferat & extollat: viamque qua quod petit conſequatur, oſtendat. Quod quidem appetitionem humanam vocant philoſophi. Spes vero animam comitantur, ut illam quam diximus appetitionem ſuſtineant ac ſolentur: non illæ quidem cæcæ, ut ab Attico dicuntur poëta, ſed perſpicaciſſimæ, ne ante deficiat anima, ſed ea quæ maximè optat conſecuturam ſe confidat. Quæ quidem Spes ex humanis ſi exulaſſet rebus, jam diu commercia ſua negotiator, & ſtipendia miles, & navigationem mercator, & rapinas ſuas prædo, & nocturna intermiſiſſet furta ſcortator. Quod illa neutiquam permittit, ſed illarum ſtudio accendit rerum quæ nec fieri poſſunt, nec ad finem interdum perventura ſunt ſuum. Certo enim divitias ſibi negotiator proponit, miles ſperat vincere, evadere mercator, prædo lucrari, ſcortator fallere. Interim ſubita quædam ſingulis intervenit calamitas, quæ negotiatorem ſpoliat, militem interficit, mercatorem mergit, in vincula conjicit prædonem, prodit ſcortatorem. Quorum omnium appetitus una cum ſpe occidunt ſua. Nihil enim horum eſt cui fines ſuos aſſignarit Deus aut limites: non divitiæ, non voluptas, non aliud quodcunque ſibi proponere homo poſſit: ſed infinita eſt eorum poſſeſſio: ut qui ea ſequuntur maximè, voti ſi fiant compotes, ſitiant maximè. Minus enim eſt quicquid conſecuti ſunt eo quod expectant. Cum verò aliquid anima perſequitur, quod ſtabile, quod certum, quod non ambiguum eſt, ſed definitum, quod vi ſibi inſita hominem trahit, quod & labore comparari, & ratione comprehendi, & voto ambiri & exambiri ſpe poſſit, ibi demum animæ certamen ſuccedit, ibi finem conſequitur ſuum, ibi victrix declaratur. Hoc unum eſt, non aliud, cujus cauſa ſpectatores ſuos convocant philoſophi. Quare denuo athletarum utamur exemplo. Inter quos nullus eſt qui non optet, alium certaminis cauſa in ſtadium deſcendere neminem, ut ſolus ipſe ſine ullo pulvere conſequatur victoriam: ſiquidem uni è multis eam contingere eſt neceſſe. Hic verò qui ad certamen plurimos pellexerit, victor putatur. Faxit enim Deus, ut meorum aliquis ſpectatorum in hac mecum certet cathedra, ejuſdem mecum pulveris, ejuſdem laboris fiat particeps. Hoc enim uno modo ſumma cum laude coronam auferam, victorque ſpectante tota Græcia à præcone deſignabor. Hactenus enim, licet clamor non deſit populi, nec coronam conſecutus ſum, nec vocem præconis audivi. Quo enim

lib. V. p. 118. hoc dictum Ariſtoteli tribuit, Pindaro autem Stobæus *ſerm.* CIX. * *Id eſt,* θεατάς. Sic Spectacula *ipſos ſpectatores ſignificant, ut ex* Ovidio *notârunt viri eruditi.*

 diſcipli-

ἐμοὶ ὄφελος τῶν πολλῶν λόγων καὶ τῆς συνεχοῦς ταύτης ἀγωνίας; ἔπαινοι; ἄλις τούτων ἔχω· δόξα; διακορής εἰμι τοῦ χρήματος. Τὸ δὲ ὅλον, ἐπαινεῖ τις λόγους, καὶ οὐ λέγει, φωνὴν ἔχων, ἀκοὴν ἔχων; ἐπαινεῖ τις φιλοσοφίαν, καὶ οὐ λαμβάνει, ψυχὴν ἔχων, διδάσκαλον ἔχων; Γέγονε τοίνυν τὸ χρῆμα οἷον αὐλήματα, ἢ κιθαρίσματα, ἢ εἴ τις ἄλλη ἐν Διονύσου μοῦσα τραγική τις καὶ κωμῳδική. Ἐπαινοῦσι πάντες, μιμεῖται δὲ οὐδείς. [24] Ἡ κἀνταῦθα πάμμηκες διαφέρει ἔπαινος ἡδονῆς· ἥδονται μὲν γὰρ πάντες ἀκροώμενοι, ὃς δ᾽ ἂν τῷ ὄντι ἐπαινέσῃ, καὶ μιμήσεται· μέχρι δέ τις μὴ ζηλοῖ, οὐκ ἐπῄνεσεν. Ἤδη τις καὶ ὑπὸ αὐλημάτων ἀνὴρ ἄμουσος διετέθη μουσικῶς, καὶ τὰ ὦτα ἔναυλος ὤν, διαμέμνηται τοῦ μέλους, καὶ μινυρίζει πρὸς αὑτόν. Κἂν τοῦτό τις ὑμῶν τὸ πάθος ζηλωσάτω· τάχα γάρ που ἐρασθήσεται καὶ τῶν αὐλῶν αὐτῶν. Ἀνὴρ φιλοθρέμμων ὄρνιθας εἶχε τῶν ἡδὺ μὲν φθεγγομένων τὸ ὄρθριον δὴ τοῦτο, ἄσημον δέ, καὶ οἷον ὄρνιθας [25] εἰκός· ἀκροώμενοι δὲ οἱ ὄρνιθες διαμελετωμένου τοῦ αὐλητοῦ καὶ ἀντᾴδοντες αὐτῷ ὁσημέραι, ἐπεπόθησαν τῇ ἀκοῇ πρὸς τὰ αὐλήματα· καὶ τελευτῶντες ἀρξαμένου αὐλεῖν, συνεπήχουν πρὸς τὸ ἐνδόσιμον δίκην χοροῦ· ἄνθρωποι δὲ ὄντες, οὐδὲ κατὰ ὄρνιθας ξυνᾴσονται ἡμῖν, ἀκούοντες θαμά, οὐκ ἀσήμων αὐλημάτων, ἀλλὰ νοερῶν λόγων καὶ διηρθρωμένων καὶ γονίμων, καὶ πρὸς μίμησιν εὖ πεφυκότων; ὥστε ἔγωγε τέως μὲν καὶ πρὸς ἅπαντας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων σιγὴν ἔχων, καὶ μηδὲν σεμνὸν μηδὲ ὑπέραυχον, μήτε ἰδίᾳ, μήτε εἰς κοινὸν εἰπών, νῦν μοι δοκῶ ὑμῶν εἵνεκεν γαυρότατα ἂν καὶ μεγαλαυχότατα εἰπεῖν. * Παρελήλυθεν εἰς ὑμᾶς, ὦ νέοι, προσκαλὴ λόγων αὕτη πολύχους καὶ πολυμερὴς καὶ πάμμορφος καὶ ἐπὶ πάσας ἐξικνουμένη ἀκοὰς καὶ πάσας φύσεις καὶ πάσας ζηλώσεις λόγων καὶ πάσας παιδευμάτων ἰδέας, ἀταμίευτος, ἄμισθος καὶ ἀπερίφραστος καὶ ἄφθονος, ἐν μέσῳ κειμένη τοῖς δυναμένοις λαβεῖν. Εἴτε τις ῥητορείας ἐρᾷ, οὗτος αὐτῷ δρόμος λόγου πρόχειρος καὶ πολυαρκής, καὶ εὔπορος, καὶ ὑψηλός, καὶ ἐκπληκτικός, καὶ ἄρρηκτος, καὶ ἰσχυρός, καὶ ἄμικτος· εἴτε τις ποιητικῆς ἐρᾷ, ἡκέτω, ποιησάμενος ἄλλοθεν τὰ μέτρα μόνον· τὴν δὲ ἄλλην χορηγίαν [26] λαμβανέτω ἐντεῦθεν, τὸ σοβαρόν, τὸ ἐπιφανές, τὸ λαμπρόν, τὸ γόνιμον, τὸ ἔνθεον, τὴν οἰκονο-

---

[24] *Forte rectiùs in Codice manu exarato ſcribitur,* Ἡ κἀνταῦθα, πάμμηκες διαφέρει ἔπαινος ἡδονῆς; ἥδονται μὲν γὰρ πάντες ἀκροώμενοι. [25] *Poſt hunc vocem in Manuſcripto erant hæc verba:* ἦν δὲ αὐτῷ γείτων αὐλητικός, ἀκροώμενοι δὲ οἱ ὄρνιθες, &c. *Et ſanè hoc additamentum ſententia videtur poſtulare.* * *Putidè profectò nec eâ, quâ par eſt, modeſtiâ eloquentiam ſuam & multiplicem eruditionem venditat noſter. Rectè* Xenophon. Αὐτοὶ μὲν γὰρ ὁ παρ᾽ ἄλλων ἔπαινος ἥδιστον ἀκουσμάτων ἐστίν, ἴσμεν· δὲ ὁ περὶ αὑτοῦ λυπηρότατον. *Apud* Plutarchum *Op. Tom. II. p.* 539. *Credibile eſt* Maximum

μίαν,

diſciplinarum mihi harum exercitatio, & frequens illa decertatio? Ut laudem conſequar? Satis habeo. Ut gloriam? Satietas me tenet. Et ut brevius dicam: Eſtne aliquis, qui ſermonem laudet, nec ſermone uti velit, cum nec voce careat nec auditu? Eſtne aliquis qui philoſophiam laudet, nec eam amplectitur, qui & animum ad diſcendum habeat, & magiſtrum? Planè quemadmodum tibias ac citharas, aut ſi quæ Dionyſiis præterea in tragœdiis aut comœdiis adhibentur inſtrumenta, omnes laudant, nemo imitatur. Niſi forte & hic plurimum à voluptate laus abſit. Nemo eſt enim qui non delectetur: qui autem verè laudarit, etiam imitabitur: priuſquam enim æſtimat, nè laudat quidem. Fit etiam ſæpe ut Muſicæ imperitus aliquis, tibiam ſi audiat, amore capiatur artis, nec amplius abhorreat. Sæpe etiam abſens modulationem tamen auribus retinet, carmen ruminat, ſecumque tacitus cantillat. Etiam hoc veſtrum imitetur aliquis. Forte enim & ipſas incipiet amare tibias. Homo fuit, ut dicitur, qui animalia quædam magno, ut ferunt, domi ſtudio alebat: hic aves habebat, quæ ſuaviter matutinum illud canebant, incondite tamen ut reliquæ ſolent. Hæ cum quotidie audirent hunc tibicinem, qui artis ſuæ faceret periculum, reſpondere voce cœperunt: aureſque ita ad tibiam paulatim earum formavit, ut quoties inflare cœpiſſet, tibiam voce præeuntem, ut in choro fieri conſuevit, ſequerentur omnes. Quî ergo fit ut ipſi homines, frequenter ſi audiant non inconditos tibiæ modos, verum voces ſapientes, articulatas, uberes, ad imitationem excitandam compoſitas, ſaltem ritu avium, nobiſcum canere recuſent? Mihi qui de rationibus noſtris & ſtudio hactenus tacuerim, nihil grande, nihil magnificum publicè aut privatim dixerim, veſtra libet cauſa libere confidenterque loqui. Offertur vobis magnus diſciplinarum apparatus, ô juvenes; nec ſimplex ille, ſed diffuſiſſimus, ampliſſimus, uberrimuſque: qui ab omnibus audiri poteſt, ad omnes cujuſcunque generis pertinet homines, omnia artium ſtudia, omnium diſciplinarum ſub ſe complectitur genera: hic largè, hic gratuito citra tergiverſationem ullam maxima vobis præbetur copia; omnibus, qui modo capaces ejus futuri ſunt, in medio proponitur. Oratoriæ aliquis ſtudioſus eſt? Ecce via expedita, ſufficiens, facilis, ſublimis, admirabilis, nuſquam interrupta, firma, non inquinata. Poeticen aliquis amplectitur? Metra ſolummodo alicunde ſibi comparet, reliquaque hinc petat. Sublime illud in oratione dico, illuſtre, ſplendidum, fœcundum divinumque. Etiam diſpoſitio argumenti,

---

ſuas laudes ceciniſſe, ut plures diſcipulos ad ſe pertraheret, xeniaque ii quos jam nactus erat, largiora mitterent. Sic enim ſolebant Sophiſtæ. Vide Platonis *Protagoram p.* 194. G. [26] MS. *habuit*, χαρίεντως σπουδάζειν, ὅτι ποιητικῆς τὸ σπουδάζειν

μίαν, τὴν δραματουργίαν, τὸ κατὰ τὰς φωνὰς ἀπαμίλευτον, τὸ κατὰ τὴν ἁρμονίαν ἄπταιστον. Ἀλλὰ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς περὶ δήμους καὶ βουλευτήρια παρασκευῆς ἥκεις ἐνδεὴς ὤν; σὺ μὲν καὶ πεφώρακας τὸ ἔργον, ὁρᾷς τὸ βουλευτήριον, τοὺς λέγοντας, τὴν πειθώ, τὸ κράτος. Ἀλλὰ τούτων μέν τις ὑποφορᾷ, φιλοσοφίαν δὲ [27] ἀσπάζεται; Ἐνταῦθα ὑφαιρῶ τῆς μεγαλαυχίας, ὑφίεμαι, οὐχ ὁ αὐτός εἰμι· μέγα τὸ χρῆμα καὶ δεόμενον προστάτου, οὐ δημοτικοῦ μὰ Δία, οὐδὲ ἐρχομένου χαμαί, οὐδὲ ἀνακεκραμένου τῷ τῶν πολλῶν τρόπῳ. Εἰ μὲν οὖν τις τοῦτ' εἶναι φιλοσοφίαν λέγει, ῥήματα καὶ ὀνόματα, ἢ τέχνας λόγων, ἢ ἐλέγχους καὶ ἔριδας, καὶ σοφίσματα, καὶ τὰς ἐν τούτοις διατριβάς, οὐ χαλεπὸν εὑρεῖν τὸν διδάσκαλον. Πάντα ὑμῖν μεστὰ τῶν σοφιστῶν· εὔπορον τὸ χρῆμα, καὶ ταχὺ ἀναφαινόμενον· θαῤῥήσαιμι δ' ἂν ἔγωγε εἰπεῖν ὅτι τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας πλείους οἱ διδάσκαλοι τῶν μαθητῶν. Εἰ δὲ ταύτῃ μὲν ὀλίγη τοῦ φιλοσοφεῖν μοῖρα, καὶ τοσαύτη ὅσην αἰσχρὸν μὲν μὴ εἰδέναι, οὐ σεμνὸν δὲ εἰδέναι, διαφεύγωμεν τὸ αἰσχρόν· καὶ ταῦτα εἰδότες, μὴ καλλωπιζώμεθα ἐπ' αὐτοῖς· ἢ γὰρ ἂν πολλοῦ ἄξιοι καὶ οἱ γραμματισταὶ εἶεν, πραγματευόμενοι περὶ τὰς συλλαβάς, καὶ συμψελλίζοντες ἔθνει παίδων ἀνοητοτάτῳ. Τὸ δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ κεφάλαιον, καὶ ἡ ἐπ' αὐτὸ ὁδός, δεῖται διδασκάλου τὰς τῶν νέων ψυχὰς συνεπαίροντος, καὶ διαπαιδαγωγοῦντος αὐτῶν τὰς φιλοτιμίας, καὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ λύπαις καὶ ἡδοναῖς τὰς ὀρέξεις αὐτῶν συμμετρουμένου· οἷόν τι καὶ οἱ πωλευταὶ δρῶσι, μήτε ἀποσβεννύντες τὸν θυμὸν τῶν πωλευμάτων, μήτε ἐφιέντες αὐτοῖς ἀνέδην χρῆσθαι τῇ γενναιότητι· οἰκονομεῖ δὲ πώλου μὲν θυμὸν χαλινὸς καὶ ῥυτῆρες, καὶ ἱππέως καὶ ἡνιόχου τέχνη· ψυχὴν δὲ ἀνδρὸς, λόγος· οὐκ ἀργὸς, οὐδὲ ῥυπῶν, οὐδὲ ἠμελημένος, ἀλλὰ ἀνακεκραμένος [28] ἤθει καὶ πάθει, καὶ μὴ παρέχων σχολὴν τοῖς ἀκροωμένοις τὰς φωνὰς ἐξετάζειν, καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἡδονάς, ἀλλ' ἀνίστασθαι προσαναγκάζει καὶ συνενθουσιᾶν ὥσπερ ὑπὸ σάλπιγγι, νῦν μὲν τὸ ἐφορμητικὸν φθεγγομένῃ, νῦν δὲ τὸ ἀνακλητικόν. Εἰ τοιούτου δεῖ λόγου τοῖς φιλοσοφίας ἐφιεμένοις, τὸν ἔχοντα ἀθροιστέον καὶ δοκιμαστέον καὶ αἱρετέον, ἐάν τε πρεσβύτης ᾖ, ἐάν τε νέος· ἐάν τε πένης, ἐάν τε πλούσιος, [29] ἐάν τε ἔνδοξος· ἀσθενέστερον δὲ, οἶμαι, καὶ νεότητος γῆρας, καὶ πλούτου πενία, καὶ δόξης ἀδοξία· οἷς δ' ἂν τὰ ἐλαττώματα ταῦτα προστῇ, ῥᾷον [30] ἐπ' αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι παραγίνονται· καὶ γεγόνασιν αἱ παρὰ τῆς τύχης συμφοραὶ πρὸς φιλοσοφίαν ἐφόδια· καὶ ὅτι μὲν πένης ἦν ὁ Σωκράτης, ὁ πένης εὐθὺς μιμήσεται τὸν

[27] *Poſt hanc vocem Codex Regius addit*, καὶ ἀλήθειαν τιμᾷ. [28] *De his verbis poſt alia ità loquitur* Quintilianus. Illud adhuc adjicio πάθος atque ἦθος eſſe interim ex eâdem naturâ, ità ut illud majus ſit, hoc minus, ut Σωκρά-

fabulæ conſtructio, vocum ubertas, minimeque vitioſa hinc proveniet harmoniæ ratio. At civilis potius te ſcientia delectat, viamque qua commodiſſimè tractes populum invenire te poſtulas? En tibi rem ipſam. Curiam ante oculos, oratorem, ſuadam dicendi, & verborum vim vides. Eſtne autem aliquis, qui hæc quidem negligit omnia, philoſophiam autem amplectitur? Hic verò magniloquentiæ meæ vela contraho, remitto, aliam perſonam induam. Rem magnam dicis, quæque manuductore opus habeat minimè vulgari; qui non humi repat aut iiſdem quibus populus utatur moribus. Jam ſi quis in verbis ac nominibus, aut in artificioſis orationibus, aut refutatione argumentorum, aut contentione mutua, aut fallaciis, ſimiliumque verſari rerum ſtudio philoſophiam velit, non magno magiſtrum negotio invenire poſſe videor. Sophiſtarum plena ſunt omnia. Res hæc ubique obvia, ac in oculos paſſim incurrit. Quin etiam dicere non verear, plures eſſe qui doceant hanc philoſophiam quam qui diſcant. Quod ſi minima hæc philoſophiæ pars eſt, & tantilla quidem quantam neſcire eſt dedecus, ſcire autem non ita magnæ eſt rei, ſi eam conſequamur, non eſt quod inſoleſcamus propterea. Eo enim modo & illi qui prima literarum elementa docent, qui circa ſyllabas verſantur, & cum pueris balbutiunt aliquot, admiratione digni eſſent. Præcipua autem philoſophiæ pars, & quæ eo ducit ſemita, præceptorem requirit, qui animos juniorum erigat, ſtudia eorum & deſideria non aliter quam pædagogus aliquis gubernet: eorum appetitiones voluptatibus doloribuſque attemperet. Sicut illi qui equos domant, non penitus eorum ſpiritus infringunt, nec tamen uti ubique iis permittunt. Quippe ſicut equi animos habenæ & lora, equitiſque ac magiſtri ars moderatur, ita animum hominis oratio; non ignava aut ſordida, non ſupina; ſed quæ lenibus vehementibuſque temperata affectibus, ne tantillum otii auditoribus relinquat, ut in verba inquirere, eorumque adhærere poſſint voluptati: ſed ut tubæ inſtar, quæ nunc claſſicum canit, nunc receptui ſonat, ſecum tollat. Ejuſmodi oratione ei ſi opus ſit qui philoſophiam ſequitur, quærendus eſt omni ſtudio, explorandus, eligendus, qui docere eam poſſit, nec refert ſenex ſit an juvenis, dives an pauper, magni nominis an ignotus. Eſt autem ſenectus, ut videtur, juventute infirmior, divitiis paupertas, celebritate ignobilitas. Fit tamen ut quibus ea adſint incommoda, faciliùs ad eam perveniant homines: non raro enim ad philoſophiæ ſtudium, commeatum ſuppeditat fortunæ infelicitas. Ergo quia pauper erat Socrates, continuo qui pauper eſt imitabitur, ſi

amor πάθος, caritas ἦθος. Interdum diverſa inter ſe ſicut in Epilogis: namque πάθος concitat, ἦθος ſolet mitigare. *Inſt. Orat. lib. VI. c. 2.*
[29] *Hic excidit* ἐὰν τ' ἀδελφός, *ut rectè* H. Stephanus. [10] *Scribit Heinſius* ἐπ' αὐτὴν, *& ad Philoſophiam refert.*

Σωκράτην· ὡς ἀνάμεσθαι [31] ὅτι μὴ καὶ οἱ σιμοὶ καὶ οἱ προγάστορες ἀμφισβητοῦσι φιλοσοφίας. Ὅτι δὲ Σωκράτης οὐκ ἐπὶ τοὺς πένητας ὠθεῖτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς ἐνδόξους καὶ τοὺς εὐγενεστάτους, διαμέμνηται οὐδείς· ἡγεῖται γάρ, οἶμαι, ὁ Σωκράτης Αἰσχίνου μὲν φιλοσοφήσαντος καὶ Ἀντισθένους ὄνασθαι ὀλίγον τὴν Ἀθηναίων πόλιν, [32] μᾶλλον δὲ μηδένα τῶν τότε, πλὴν ἡμῶν τῶν ἔπειτα, κατὰ τὴν μνήμην τῶν λόγων· εἰ δὲ * Ἀλκιβιάδης ἐφιλοσόφει ἢ Κριτίας ἢ Κριτόβουλος ἢ Καλλίας, οὐδὲν ἂν τῶν δεινῶν τοῖς τότε Ἀθηναίοις συνέπεσεν· [33] οὐδὲν γὰρ ἡ Διογένους ζήλωσις, θυλάκιον καὶ βακτηρία· ἀλλ' ἔξεστί που καὶ ταῦτα περιβεβλημένον, Σαρδαναπάλου εἶναι κακοδαιμονέστερον. Ὁ Ἀρίστιππος ἐκεῖνος πορφυρίδα ἀμπεχόμενος, καὶ μύροις χριόμενος οὐχ ἧττον τοῦ Διογένους ἐσωφρόνει. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις δύναμιν σώματος παρασκευάσαιτο οὐδὲν ὑπὸ πυρὸς λυμαινομένην, ἐθάρρει ἄν, οἶμαι, καὶ τῇ Αἴτνῃ αὐτοῦ παραδοὺς τὸ σῶμα· οὕτω καὶ ὅστις πρὸς ἡδονὴν παρεσκεύασται καλῶς, οὐδὲ ἐν αὐταῖς ὢν θάλπεται, οὐδὲ ἐμπίπραται, οὐδὲ ἐκτήκεται. Ἐξεταστέον δὴ τὸν φιλόσοφον οὐ σχήματι, οὐχ ἡλικίᾳ, οὐ τύχῃ, ἀλλὰ γνώμῃ, καὶ λόγῳ, καὶ παρασκευῇ ψυχῆς, ὑφ' ὧν μόνων χειροτονεῖται φιλόσοφος· τὰ δὲ ἄλλα ταυτὶ παρὰ τῆς τύχης σχήματα, ἔοικε τοῖς ἐν Διονύσου περιβλήμασι· τὸ μὲν γὰρ τῶν ποιημάτων κάλλος, ἓν καὶ ταὐτόν, ἐάν τε δυνάστης ὁ λέγων ᾖ, ἐάν τε οἰκέτης· αἱ δὲ χρεῖαι τῶν δραμάτων μεταποιοῦσι τὰ σχήματα. Ὁ Ἀγαμέμνων τὸ σκῆπτρον φέρει, ὁ βουκόλος διφθέραν, ὁ Ἀχιλλεὺς ὅπλα, Τήλεφος ῥάκια καὶ θύλακον· ἀκροῶνται δὲ οἱ θεώμενοι οὐδὲν μᾶλλον τοῦ Ἀγαμέμνονος ἢ τοῦ Τηλέφου· ἀποτείνεται γὰρ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τὰ ποιήματα αὐτά, οὐ τὰς τύχας τῶν λεγόντων. Νόμιζε δὲ κἀν τοῖς τῶν φιλοσόφων λόγοις, τὸ μὲν καλὸν οὐκ εἶναι παντοδαπόν, οὐδὲ [34] διαπεφορημένον, ἀλλ' ἕν, καὶ αὐτὸ αὑτῷ παραπλήσιον· [35] τοὺς δὲ ἀγωνιστὰς αὐτοῦ ἄλλον ἄλλῳ σχήματι ὑπὸ τῆς τύχης περιβεβλημένον, εἰσπέμπεσθαι ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ βίου· Πυθαγόραν μὲν πορφύρᾳ ἀμπεχόμενον, τρίβωνι δὲ Σωκράτην, Ξενοφῶντα δὲ θώρακι καὶ ἀσπίδι, τὸν δὲ ἐκ τῆς Σινώπης ἀγωνιστήν, κατὰ τὸν Τήλεφον ἐκεῖνον, βακτηρίᾳ καὶ θυλάκῳ· συντελεῖ δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ σχήματα αὐτὰ πρὸς τὴν δραματουργίαν· καὶ διὰ τοῦτο

[31] *Quippe fieri potuit, ut Socratem, qui ſimus erat & ventricoſus, imitarentur. Hinc noſter de celeberrimo illo Philoſopho ſic ait.* Ἦν γὰρ καὶ αἰσχρὸς καὶ ἄτιμος καὶ δυσγενὴς καὶ ἄδοξος καὶ πένης, ὁ τοῦ λιθοξόου. ὁ ΣΙΜΟΣ, ὁ ΠΡΟΓΑΣΤΩΡ. *Diſſ.* XXIII. p. 240. [32] H. Stephanus *legit*, μᾶλλον δὲ μηδένα τῶν τότε ΠΛΕΟΝ ἡμῶν. * *Alcibiades quidem & Critias per breve tempus Socratis uſi ſunt conſuetudine, at non ut vitam ejus modeſtiamque exprimerent, ſed quò dicendi facultate præſtarent, & ad res gerendas evaderent promptiores. Vid.* Xenophontis *Memor.* lib. I. p. 713.

ὁ μὲν

'Diis placet, Socratem. Bene nobiſcum agitur, quod non & ſimi de philoſophia contendant & ventricoſi. Quod vero non pauperes tantum, ſed & ditiſſimos celeberrimoſque juxta ac nobiliſſimos, incitare ad hoc ſtudium ſoleat Socrates, nemo recordatur. Scivit enim Socrates, ut arbitror, dum philoſophiam Æſchines profitetur aut Antiſthenes, parum ad Athenienſium Remp. boni inde perventurum eſſe, aut tantum potius ad illius temporis neminem, quantum ad poſteros ex illarum memoria diſſertationum. At ſi philoſophiam aut Alcibiades profeſſus eſſet aut Critias aut Critobulus aut Callias, multas graviſſimaſque ætatis illius Athenienſes clades vitaſſent. Nec enim Diogenem imitatur qui cum pera incedit & baculo, quia poteſt cum his eſſe aliquis Sardanapalo infelicior. Ariſtippus ille olim purpura indutus, unguentis delibutus, non minùs temperans habebatur Diogene. Nam quemadmodum ſi quis vim quandam conſecutus eſſet corporis, quæ ignem ferret, & quidlibet contemneret; nihil credo metueret ipſi Ætnæ corpus admovere; ita ſi quis probe adverſus voluptates ſit munitus, ne in ipſis quidem ſi verſetur, uri poteſt aut ardere, aut liqueſcere. Philoſophum verò non habitus probabit, non ætas, non fortuna, ſed judicium, ſed ſermo, ſed animi inſtitutum: a quibus ſolis dignitatis ſuæ ſuffragia capit philoſophus. Reliqua quæ fortuna ſolet addere, hiſtrionicorum inſtar ſunt amictuum. Eadem enim poëmatum eſt præſtantia, ſive princeps ea recitet, ſive famulus: drama verò poſtulat, ut habitus mutentur. Agamemnon ſceptrum gerit, pellem bubulcus, arma Achilles, pannos laceros cum pera Telephus. Neque magis tamen Agamemnonem, quam Telephum ſpectator audit. Animus quippe magis poëtæ verba quæ dicuntur quam fortunam ejus reſpicit qui dicit. Idem exiſtima de oratione philoſophi: virtutem ejus non variam, non diverſam eſſe, ſed unam eandemque: actores verò ejus alium alio habitu in vitæ ſcenam a fortuna produci: Pythagoram in purpura, in lacerna Socratem, cum thorace Xenophontem & clypeo, cum pera adinſtar Telephi & baculo Sinopenſem illum athletam. Aliquid tamen & ipſe ad repræſentationem ſui dramatis ſingulis addebat habitus. Itaque homines in ſtuporem

[33] Οὐδὲ γδ ἡ Διογένες ζήλωσις Heinſ. *Cæterum peram & Bacillum ſemper, niſi cùm Athenis verſaretur, geſtabat Diogenes.* Βακτηρίᾳ δ' ἐπηρείσατο ἀσθενήσας· ἔπειτα μέντοι καὶ διὰ παντὸς ἐφόρει, οὐ μὴν ἐν ἄστει, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν αὐτῇ τε καὶ τῇ πήρᾳ. *Verba ſunt cognominis* Laertii *lib. VI. p.* 143. [34] *Leg.* διαπαυσιδρίων. [35] *Solenne eſt graviſſimis ſcriptoribus à Tragœdiâ metaphoras ſumere, ut apparet ex iis, quæ ad lemma hujuſce Diſſertationis notavimus. Ipſa* Epicteti *verba hic apponam.* Μέμνησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἵου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος, ἂν βραχὺ, βραχέος· ἂν μακρὸν, μακροῦ· ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ· ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην· σὸν γὰρ τοῦτ' ἐστι τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ, ἄλλου. *In Enchir. c. XXIII.*

ὁ μὲν Πυθαγόρας [36] ἐξέπληττεν, ὁ δὲ Σωκράτης ἤλεγχεν, ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔπειθεν, ὁ δὲ Διογένης ὠνείδιζεν. Ὦ μακάριοι μὲν τῶν δραμάτων οἱ ὑποκριταὶ, μακάριοι δὲ τῶν ἀκουσμάτων οἱ θεαταί. Τίς ἂν καὶ νῦν ἡμῖν ποιητὴς καὶ ἀγωνιστὴς γένοιτο, οὐκ ἀσήμων, οὐδὲ ἄπορος, ἀλλ᾽ ὁμιλεῖν ἀξιόχρεως θεάτροις Ἑλληνικοῖς; Ζητῶμεν τὸν ἄνδρα· τάχα τις φανήσεται, καὶ φανεὶς οὐκ ἀτιμασθήσεται.

[1] Εἰ θεοῖς ἀγάλματα ἱδρυτέον.

ΛΟΓΟΣ ΛΗ'.

Ἀρωγοὶ ἀνθρώποις θεοὶ, πάντες μὲν πᾶσιν, ἄλλοι δὲ ἄλλοις ἐνομίσθησαν, κατὰ τὴν φήμην τῶν ὀνομάτων, καὶ διένειμαν αὐτοῖς οἱ ἄνθρωποι τιμὰς καὶ ἀγάλματα, οἱ μὲν τὰ κοινὰ, οἱ δὲ τὰ ἴδια, ἕκαστοι ὠφεληθέντες. Οὕτω μὲν ναῦται ἐπὶ ἀκλύστου πέτρας ἀνέθηκαν οἴακας θαλαττίοις· οὕτω δέ τις ποιμένων τὸν Πᾶνα τιμᾷ ἐλάτην αὐτῷ ὑψηλὴν ἐξελόμενος, ἢ ἄντρον βαθύ· καὶ γεωργοὶ Διόνυσον τιμῶσι, πήξαντες ἐν ὀρχάτῳ αὐτοφυὲς πρέμνον, ἀγροικικὸν ἄγαλμα· ἱερὰ δὲ Ἀρτέμιδος, πηγαὶ ναμάτων καὶ κοῖλαι νάπαι, καὶ [2] ἀνθηροὶ λειμῶνες· ἐπεφήμισαν δὲ καὶ Διῒ ἀγάλματα οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, [3] κορυφὰς ὀρῶν, [4] Ὄλυμπον, καὶ Ἴδην, καὶ εἴ τι ἄλλο ὄρος πλησιάζει τῷ οὐρανῷ· ἔστι τις καὶ [5] ποταμῶν τιμὴ ἢ [6] κατ᾽ ὠφέλειαν, ὥσπερ Αἰγυπτίοις πρὸς τὸν Νεῖλον, ἢ κατὰ κάλλος, ὡς Θετταλοῖς πρὸς τὸν Πηνειόν· ἢ κατὰ μέγεθος, ὡς Σκύθαις πρὸς τὸν Ἴστρον· ἢ κατὰ μῦθον, ὡς Αἰτωλοῖς πρὸς Ἀχελῷον· ἢ κατὰ νόμον, ὡς Σπαρτιάταις πρὸς τὸν Εὐρώταν· ἢ κατὰ τελετὴν, ὡς Ἀθηναίοις πρὸς Ἰλισσόν. Εἶτα ποταμοὶ μὲν διέ-

[36] *Prodigiis nimirum, quorum nonnulla, præter* Porphyrium, Iamblichum & Diogenem Laërtium *ejus* βιογράφους, *memoriæ tradidêrunt* Ælian. *V. H. II.* 26. *IV.* 17. & Origen. *contrà Celſum lib. VI. p.* 280.

[1] *Statuas Diis eſſe ſacrandas affirmat* Maximus. *Platonicæ* περὶ ἀναμνήσεως καὶ καλοῦ *doctrinæ in causâ erant, cur hanc ſententiam amplecteretur. Cenſebant videlicet* οἱ περὶ Πλάτωνα, *animam extitiſſe, priuſquàm in corpus mitteretur, eoque tempore Deum &* νοητὰ *vidiſſe, quæ tamen, quùm huc deſcenderet, è memoriâ plerorumque excidêrunt, adeò ut ſine imagine nequeant revocari. Vid.* Platonem *in Phædro p.* 346. *B.* & Alcinoüm *de doctr. Platon. c.* XXV. [2] Εὔθηροι MS. *Reg. At vel fallor, vel ſcribendum eſt* ἄνθηροι. [3] *Montium cacumina, Jovi, ut mihi videtur, ſacra erant habita, quòd mortalium antiquiſſimi in locis excelſis res divinas peragerent. Sic de Perſis* Herodot. *lib. I. c.* 131. Οἱ δὲ νομίζουσι Διῒ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν. *Vid.* & Strabonem Geogr. *lib. XV. p.* 732. [4] *Si* H. Stephani *conjecturæ fidem adhibes, leg.* Ὄλυμπον καὶ Ἴδας. [5] *Flu-*

λαχου

dabat Pythagoras, arguebat Socrates, perſuadebat Xenophon, exprobrabat Diogenes. Ego quidem & beatos hos hiſtriones judico, qui agunt, & ſpectatores qui audiunt. Quem verò nos poëtam, quem inveniemus hiſtrionem, qui ornatu certo inſtructus, nec ut muta interim perſona in theatris Græcorum pro dignitate poſſit verſari? Quæramus hominem. Fortaſſe invenietur alibi, nec ſi id eveniat, contemptus abibit.

Utrum Diis ſint dicandæ ſtatuæ.

DISSERT. XXXVIII.

OPitulari Deos mortalibus, omnes quidem omnibus, alios tamen aliis pro diverſitate nominum, omnes confitentur. Hac ratione honores illis diviſere homines, ſignaque publica alii, alii privata dicarunt: prout opem eorum experti erant ſinguli. Ita nautæ in eminenti ſcopulo, quem infra undæ alludebant, Diis maris temonem poſuerunt. Ita Pana ſuum paſtorum colit aliquis, qui aut excelſam ei abietem aut antrum dedicat profundum. Agricolæ in horto ſuo ſtipitem figunt ingenuum, verè agreſtem ſtatuam: atque eo modo Bacchum ſe colere poſtulant. Jam fontes laticum, ſaltuſque cavi, & veſtita floribus prata, Dianæ ſacra ſunt. Ne Jovem quidem immunem honoris hujus primi habuere mortalium. Culmina montium illius ſunt: Olympi & Idæ, aut ſi quis præterea montium cœlo proximus eſt. Eſt & ſuus fluviis honos, ſed diverſus. Aut enim utilitatis ergo colunt eos homines, ut Nilum Ægyptii: aut pulchritudinis cauſa, ut Peneum Theſſali: aut magnitudinis, ut Iſtrum Scythæ: aut ex tradita per manum fabula, ut Acheloum Ætoli: aut ex lege, ut Spartiatæ Eurotam: aut ex ſacro inſtituto, ut Iliſſum Athenienſes. Itane er-

---

zios cultu & aris fuiſſe honoratos certum eſt. Seneca *Epiſt. XLI.* Magnorum fluminum capita veneramur: ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet. Coluntur aquarum calentium fontes, & ſtagna quædam vel opacitas, vel immenſa altitudo ſacravit. *Imaginibus etiam eos donabat veterum ſuperſtitio; & Nili quidem effigies ex atris lapidibus, cæterorum autem è candidis formabatur, ut refert* Pauſan. *in Arcad. lib. VIII. p.* 493. *Quin & figuræ erant diverſæ, nam aliis humana, taurina aliis competebat. Conſule* Ælianum *V. H. lib. II. c.* 33. [6] *Varias rationes, cur varia colantur flumina, reddidit noſter. Erant tamen quibus omnium cultus ex unâ eâdemque cauſsâ profluere videbatur.* Euſtathius *in Iliad.* Σ. Τοὺς ποταμοὺς, *inquit*, ὡς κουροτρόφους ἐτίμων, ὡς συστατικοὺς ζώντων. *Sunt etiam nutritionis cauſa, idcircoque iis comas tondebant juvenes.* Scholiaſt. Heſiodi. Ποταμοῖς οἱ νέοι ἀπέτεμον τὰς κόμας διὰ τὸ αὐξάνεσθαι καὶ κουροτρόφους αἰτίους εἶναι. *In Theog. v.* 347.

go

λαχον τὰς τιμὰς κατὰ τὴν χρείαν τῶν ἀσελαυμένων, ϗ αἱ τέχναι τιμῆς θεῶν, ἑκάστης [7] ὑπ' ὅρῳ ἄλλο ἄλλης προστησαμένης ἄγαλμα. εἰ δέ πȣ τι γένος ἀνθρώπων ἐστὶν, ἐ θαλάττιον, ἐδὲ γεωργικὸν, ἀλλ' [8] ἀστεροπολεῦν ϗ ἀνακεκραμένον κοινωνίᾳ πολιτικῇ νόμȣ ϗ λόγȣ, ἆρα τέτοις ἀγέραστον ἔσαι τὸ θεῖον ϗ ἀτίμητον; ἢ τιμήσȣσι μὲν, τῇ δὲ φήμῃ μόνῃ; ἀγαλμάτων δὲ ϗ ἱδρυμάτων ἐκ οἰήσονται δεῖν τοῖς θεοῖς; ἐδὲν γὰρ δεῖ τοῖς θεοῖς ἀγαλμάτων ἐδὲ ἱδρυμάτων, μᾶλλον ἢ εἰκόνων ἀγαθοῖς ἀνδράσιν. Ὥσπερ δὲ, οἶμαι, τὸ κατὰ τὰς φωνὰς λόγῳ ἐδὲν δεῖ πρὸς σύστασιν χαρακτήρων Φοινικίων τινῶν, Ἰωνικῶν, ἢ Ἀττικῶν, ἢ Ἀσσυρίων, ἢ Αἰγυπτίων, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθένεια σημεῖα ἐξεῦρε ταῦτα, ἐν οἷς ἀποτιθεμένη τὴν αὐτῆς ἀμβλύτητα, ἐξ αὐτῶν ἀναμάττεται τὴν αὖθις μνήμην· ἕτως ἀμέλει ϗ τῇ τȣ θείȣ φύσει δεῖ μὲν ἐδὲν ἀγαλμάτων, ἐδὲ ἱδρυμάτων, [9] ἀλλὰ ἀσθενὲς ὂν κομιδῇ τὸ ἀνθρώπειον, καὶ διεστὼς τȣ θείȣ ὅσον ἐρανὸς γῆς, σημεῖα ταῦτα ἐμηχανήσατο, ἐν οἷς ἀποθήσεται τὰ τῶν θεῶν ὀνόματα ϗ τὰς φήμας αὐτῶν. Οἷς μὲν ἔν ἡ μνήμη ἔρρωται, ϗ δύνανται εὐθὺ τȣ ἐρανȣ ἀνατεινόμενοι τῇ ψυχῇ, τῷ θείῳ ἐντυγχάνειν, ἐδὲν ἴσως δεῖ τέτοις ἀγαλμάτων. Σπάνιον δὲ ἐν ἀνθρώποις τὸ τοιȣτο γένος, ϗ [10] ἐκ ἂν ἐντύχοις δήμῳ ἀθρόῳ τȣ θείȣ μνήμονι ϗ μὴ δεομένῳ τοιαύτης ἐπικȣρίας, οἷον καὶ τοῖς παισὶν οἱ γραμματισαὶ μηχανῶνται, [11] ὑπογραφέττοντες αὐτοῖς σημεῖα ἀμυδρὰ, οἷς ἐπάγοντες τὴν [12] χειρεργίαν, ἐθίζονται τῇ μνήμῃ πρὸς τὴν τέχνην. Δοκȣσι δή μοι ϗ οἱ νομοθέται, καθάπερ τινὶ παίδων ἀγέλῃ, ἐξευρεῖν τοῖς ἀνθρώποις ταυτὶ τὰ ἀγάλματα, σημεῖα τῆς πρὸς τὸ θεῖον τιμῆς, ϗ ὥσπερ χειραγωγίαν τινὰ ϗ ὁδὸν πρὸς ἀνάμνησιν. Ἀγαλμάτων δὲ ἐχ εἷς νόμος, ἐδὲ εἷς τρόπος, ἐδὲ τέχνη μία, ἐδὲ ὕλη μία· ἀλλὰ τὸ μὲν Ἑλληνικὸν τιμᾶν τὸς θεὸς ἐνόμισε τῶν ἐν γῇ τοῖς καλλίσοις, ὕλῃ μὲν καθαρᾷ, μορφῇ δὲ ἀνθρωπίνῃ, τέχνῃ δὲ ἀκριβεῖ, καὶ ἐκ ἄλογος ἡ ἀξίωσις τῶν τὰ ἀγάλματα εἰς ἀνθρωπίνην ὁμοιότητα καθιστησαμένων· ἡ γὰρ ἀνθρώπȣ ψυχὴ, ἐγγύτατον θεῷ

---

[7] Ἐπ' ὅρει ἄλλῳ Heinſ. *Sed nec ſibi nec aliis ſatisfecit. Poſt eum igitur hunc locum ſic emendavit* Sam. Petitus. Καὶ αἱ τέχναι (*repete* διέλαχον) τιμῆς θεῶν, ἑκάστης ἘΦΟ'ΡΩ, "ΑΛΛΩ ἄλλης προστησαμένης ἄγαλμα. Τέχναι *ſunt* τεχνῖται, *ut operæ crebrò apud auctores* operarii. *Adi ejus Miſcell. lib. IV. c.* 3. [8] Ἀστυπολεῦν. Heinſ. *Sed* ἐγ Paccius *in ſuo Codice veram lectionem invenit: vertit enim*, in urbibus diverſans. [9] *Verum eſt quod dicit Balbus apud* Ciceron. *de Nat. Deor. lib. II. c.* 17. Nihil eſt difficilius, quàm à conſuetudine oculorum aciem mentis abducere. Ea difficultas induxit, & vulgò imperitos, & ſimiles philoſophos imperitorum, ut niſi figuris hominum conſtitutis nihil poſſent de Diis immortalibus cogitare. *Hanc ob cauſam, cùm antiquiſſimis temporibus nulla eſſent ſimulacbra, poſteà apud integras nationes ſunt recepta.* Sic Euſebius *Præp. Evang.*

ϗ

go & fluviis honores utilitatis cauſa quam ex iis conſequuntur, deſignarunt homines, inventæque ſunt artes ab agreſtibus diverſæ, quarum ſingulæ ſtatuam in monte alio aliam Diis erexere: ſi quod verò genus ſit mortalium, non nauticum aut ruſticum, ſed urbanum, quodque civili rationis pariter legumque inter ſe cohæret vinculo, ſolumne hoc nec cultum Deo ullum exhibebit nec honorem? An potius ſola verbo tenus commemoratione id præſtabit, imaginibus autem & ſtatuis non magnopere Diis opus putabit: cùm iis non magis egere videantur quam ſtatua viri boni? Sicut autem ſermo noſter ore cum profertur, nihil opus habet ut conſtet Phœniciis ullis aut Ionicis aut Atticis aut Aſſyriis aut Ægyptiis denique literis; quas humanæ propterea mentis excogitavit imbecillitas, ut ſic ingenii ſui occurrentes tenuitati, earum opera notarum rurſus in memoriam redirent: ita Deorum naturæ nec ſtatuis per ſe nec imaginibus eſt opus, ſed cum infirma ſit oppido mortalium conditio, tantumque à divina, quantum à cœlo terra recedat, ſigna ejuſmodi excogitavit ſibi, quibus & nomina & nuncupationes tribueret Deorum. Si quibus igitur tam firma ſit memoria, ut erecto ſtatim animo cœlum uſque ipſum poſſint pertingere, Deumque recta adire, nihil iis fortaſſe opus ſit ſtatuis. Verum rariſſimi inter homines ſunt hujuſmodi: nec facilè in tota aliquem invenias gente: qui divinæ ſemper meminerit naturæ, nec ejuſmodi egeat ſubſidio. Ita pueris qui elementa addiſcunt prima, tenues quaſdam magiſtelli notas ſolent præſcribere, ad quas manu deducant eos, donec paulatim memoriæ beneficio arti inſueſcant. Videntur certè & legiſlatores mihi non aliter quàm puerorum gregi has generi mortalium inveniſſe imagines: honoris divini quaſi ſigna quædam vel notas, queis ad memoriam ejus tanquam manuductione quadam & via homines deducerent. Harum porro imaginum nec lex una, nec ratio, nec ars una eſt, nec materies. Græci quippe iis quæ pulcherrima in terra habentur, materia pura, forma humana, arte exquiſitiſſima colere conſuevere Deos. Sed nec improbandum eorum videtur conſilium, qui humanam Deorum imaginibus affinxere formam. Siquidem Deo vicina, Deo ſimillima eſt

---

lib. VIII. c. 6. ex Clemente *notat, Romanis nullas fuiſſe ſtatuas per CLXX. annos. Imò τὸ παλαιὸν καὶ παρ' Αἰγυπτίοισι ἀξόανοι νηοὶ ἦσαν.* Lucian. *de. Deâ Syr. Tom. 2 p. 657.* [10] Heinſius *legit, ἵν' ἂν τύχοις ἐν δήμῳ ἀθέῳ.* [11] *Simile eſt artificium quod memorat* Quintil. *Inſt. Orat. lib. I. p. XI.* Non excludo autem id quod eſt notum, irritandæ ad diſcendum infantiæ gratiâ, eburneas etiam litterarum formas in luſum offerre ——Cum verò jam ductus ſequi cœperit, non inutile erit eas tabellæ quàm optimè inſculpi, ut per illos velut ſulcos ducatur ſtylus. *Γραμματιστοῦ enim erat, tam ſcribendi quàm legendi artem docere. Vid* Suidam *in voce.* [12] *Leg. χειραγωγεῖν, hæ enim voces interdùm à Librariis confunduntur, ut alibi notavimus. Diceret Rhetor jam laudatus,* manum manu ſuperimpoſitâ regentes.

anima

καὶ ἐμπρεπέστατον· οὐ δύναται εἰκὸς τὸ ὁμοιότατον αὐτῷ περιβαλεῖν τὸν θεὸν [13] σκηνῇ ἀτοπωτάτῃ· ἀλλ' ὅπερ ἔμελλε ψυχῆς ἀθανάτου εὔφορόν τε ἔσεσθαι καὶ κοῦφον καὶ εὐκίνητον, [14] τοῦτο μόνον τῶν ἐν γῇ σωμάτων ἀνατεῖνον τὴν κεφαλὴν ὑψοῦ, σοβαρὸν, καὶ γαῦρον, καὶ σύμμετρον, οὔτε διὰ μέγεθος ἐκπληκτικὸν, οὔτε διὰ χροιὰν φοβερὸν, οὔτε διὰ βάρος δυσκίνητον, οὔτε διὰ λειότητα ὀλισθηρὸν, οὔτε διὰ τραχύτητα ἀντίτυπον, οὔτε διὰ ψυχρότητα ἑρπυστικὸν, οὔτε ἰταμὸν διὰ θερμότητα, οὔτε νηκτὸν διὰ μανότητα, οὐκ ὠμοφάγον δι' ἀγριότητα, [15] οὐ ποιηφάγον δι' ἀσθένειαν· ἀλλὰ κεκραμένον μουσικῶς πρὸς τὰ αὐτοῦ ἔργα· φοβερὸν μὲν δειλοῖς, ἥμερον δὲ ἀγαθοῖς· βαδιστικὸν μὲν τῇ φύσει, πτηνὸν δὲ τῷ λόγῳ· νηκτὸν δὲ τέχνῃ, σιτοφάγον, καὶ γεωπόνον, καὶ καρποφάγον, καὶ εὔχρουν, καὶ εὐσταθὲς, καὶ εὐωπὸν, καὶ εὐγένειον· διὰ τοιούτου σώματος τύπον τοὺς θεοὺς τιμᾶν ἐνόμισαν οἱ Ἕλληνες. [16] Τὸ δὲ βαρβαρικὸν, ὁμοίως ἅπαντες μὲν ξυνιέντες τοῦ θεοῦ, κατεστήσαντο δὲ αὐτοῖς σημεῖα ἄλλοι ἄλλα. Πέρσαι μὲν πῦρ, ἄγαλμα ἐφήμερον, ἀκόρεστον καὶ ἀδηφάγον· [17] καὶ θύουσι Πέρσαι πυρὶ, ἐπιφοροῦντες αὐτῷ τὴν πυρὸς τροφὴν, ἐπιλέγοντες, Πῦρ δέσποτα ἔσθιε. Ἄξιον δὲ πρὸς τοὺς Πέρσας εἰπεῖν, ὦ πάντων γενῶν ἀνοητότατον, οἳ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαλμάτων ἀμελήσαντες, γῆς ἡμέρου, καὶ ἡλίου λαμπροῦ, καὶ θαλάττης πλωΐμου, καὶ ποταμῶν γονίμων, καὶ ἀέρος τροφίμου, καὶ αὐτοῦ οὐρανοῦ, περὶ ἓν μάλιστα ἀσχολεῖσθε τὸ ἀγριώτατον καὶ ὀξύτατον, οὐ ξύλων αὐτῷ τροφὴν χορηγοῦντες μόνον, οὐδὲ ἱερείων, οὐδὲ θυμιαμάτων, ἀλλὰ τούτῳ τῷ ἀγάλματι καὶ τούτῳ τῷ θεῷ καὶ τὴν Ἐρέτειαν ἀναλῶσαι δεδώκατε, καὶ τὰς Ἀθήνας αὐτὰς, καὶ [18] τὰ Ἰώνων ἱερὰ, καὶ τὰ Ἑλλήνων ἀγάλματα. Μέμφομαι καὶ τὸν Αἰγυπτίων νόμον. [19] Βοῦν ἐκεῖνοι τιμῶσι καὶ ὄρνιν καὶ τράγον καὶ τὸν

[13] *Hoc eſt*, σώματι. *Sic* Theages *Pythagoreus in lib. de virt. apud* Stobæum *Serm. I. p.* 8. δύναμιν *definit* ἀλγάν τινα τῶ σκάνεος. *Ità etiam* Paulo *II. Corinth. c. V. v.* 1. *corpus dicitur* οἰκία τοῦ σκήνους. *Ratio eſt, quià* animus noſter in corpore habitat non tanquam in domo diu ſtatuta, ſed tanquam in tentorio quod facilè tollitur, *ut obſervavit* H. Grotius. [14] Τοῦτο τὸ μόνον. Heinſ. [15] *Timida ferè & imbecillia ſunt animalia quæ herbis paſcuntur.* Τὰ δειλὰ (ζῶα) ποιηφάγα· τὰ ἰσχυρὰ, ἀγριωτικά· ἔλαφος ποιηφαγεῖ, λέων ἀγρεύει, *inquit* noſter *Diſſ. XIII. p.* 140. [16] *De barbaris idem notavit* Ælian. *V. H. II.* 31. *Ex hoc conſenſu factum eſt ut Vett. Dei notitiam omnium animis eſſe veluti inſculptam affirmârint.* Arnobius *contrà Gent. lib. I. p.* 24. Quiſquamne eſt hominum, qui non cum illius principis notione diem primæ nativitatis intraverit, cui non ſit ingenitum, non affixum, imò ipſi pænè in Genitalibus matris non impreſſum, non inſitum, eſſe Regem ac Dominum, cunctorum, quæcunque ſunt, moderatorem? Sed ideam *Dei nec eſſe innatam nec ad omnes homines extendi, probavit V. C.* Joan. Lockius *lib. I. de Int. Hum. c. IV.* §. 8. *& ſeqq.* [17] *Ità quidem ſenſerunt veterum plurimi.* Strabo *Geog. lib. XV. p.* 732. Τῷ πυρὶ καὶ τῷ ὕδατι (Πέρσαι) θύουσι. Clem. Alex. *Protrep. ad Gent. p.* 32. Περσῶν οἱ μάγοι τὸ πῦρ τετιμήκασι ——θύειν ἐν ὑπαίθρῳ τούτους ὁ Δίνων λέγει

ποταμοῦ

anima hominum. Nec æquum videtur rem ſui ſimillimam deformi includere corpori voluiſſe Deum: ſed quod animam facillimè circumferret immortalem, leve, motui aptum, quodque ſolum omnium quæ in terra ſunt corporum caput in cœlum attolleret, venuſtum, alacre, apte compoſitum. Non tam magnum ut terrere quenquam, nec tam hirſutum ut formidabile cuiquam eſſe poſſet, nec tam grave ut non moveri, nec tam læve ut ſtare nequeat: non tam durum ut tactum repellat, nec tam frigidum ut humi ſerpere, nec tam calidum ut in altum ſe efferret, nec tam laxum ut natare cogatur: non tam poſtremo immane ut crudas carnes; nec tam infirmum ut ſolas è terra herbas voret: ſed ea corporis totius compoſitione quæ verè eſt concinna, ſingulisque ejus operibus quàm maximè reſpondet: quæ & metum timidis & amorem conciliet probis, natura quidem incedat, ratione tamen volet, arte natet, terram colat, fruges edat, fructus mandat; colore nitido, membris firmiſſimis, vultu pulchro, barba quæ deceat. Tali corporis forma repræſentare Deos eoſque colere conſuerunt Græci. Inter Barbaros verò qui Deos non agnoſcat, nemo eſt: alia tamen illi atque alia ſigna inſcripſere. Ignem Perſæ, quotidianum hoc elementum, rem voracem atque inſatiabilem. Igni ſacrum faciunt Perſæ, igni alimentum ſuppeditant, acclamantque, *Comede ô domine.* Quibus merito dicat aliquis, Ecquid te pudet, gens dementiſſima, tot tantaſque negligere ſtatuas, terram mitiſſimam, ſolem clariſſimum, mare navigationibus deſtinatum, fluvios fœcunditatis dominos, almum aërem, ipſumque poſtremo cælum; uni verò elemento immaniſſimo omnium violentiſſimoque ſoli adhærere? quam quidem veſtram ſtatuam veſtrumque Deum non lignis tantum paſcitis aut victimis, aut ſuffitu ſacro, ſed majoribus longe. Quippe & Eretriam totam, ipſaſque Athenas & Ionum ſacra Græcorumque ſtatuas huic devorandas objeciſtis. Ne Ægyptiorum quidem ferre poſſum conſuetudinem. Bovem illi colunt, avem & hircum, ut omittam Nili

θεῶν ἀγάλματα μόνα τὸ ΠΥΡ καὶ τὸ ὕδωρ νομίζοντας. *Sed oſtendit vir harum rerum peritiſſimus* Th. Hydius, *Perſas ſolius Dei fuiſſe cultores, honoremque tantùm civilem igni, utpote elementorum puriſſimo, ab iis eſſe præſtitum. Vid.* Hiſt. Rel. Vett. Perſ. *c. I. & VIII.* [18] *Cùm Græciam ſub Xerxe invaderent.* (Ξέρξης) τά τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποιέετο, ἐμπιπράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα, *ait* Themiſtocles *apud* Herodot. *lib. VIII. c.* 109. *Hoc facinus aggreſſi ſunt, quod Deum auguſtiorem, quàm ut templis includeretur, omniaque ſimulacbra eſſe illicita, cenſebant.* Cicero *de legg. lib. II. c.* 10. *Magis Perſarum* auctoribus, Xerxes inflammâſſe templa Græciæ dicitur, quod parietibus includerent Deos, quibus omnia deberent eſſe patentia, ac libera, quorumque hic mundus omnis templum eſſet & domus. *Inter alios autem* Diog. Laërt. *tradit Magos* ξοάνων καταγινώσκειν. *Proœm. lib. I. p.* 2. [19] *Hircos à Mendeſiis coli narrat* Herodot. *lib. II. c.* 46. *Bos eſt* Apis. Quid igitur cenſes? *ait Cotta Velleio apud* Ciceron. *de nat. Deor. lib. I. c.* 29 Apim illum ſanctum Ægyptiorum bovem, nonne Deum videri Ægyptiis? *Inter aves, Ibin & ac-*

monſtra:

ποταμοῦ τοῦ Νείλου τὰ θρέμματα, ὧν θνητὰ μὲν τὰ σώματα, δειλοὶ δὲ οἱ βίοι, ταπεινὴ δὲ ἡ ὄψις, ἄσημος δὲ ἡ θεραπεία, αἰσχρὰ δὲ ἡ τιμή. Ἀποθνήσκει θεὸς Αἰγυπτίοις, καὶ [20] πενθεῖται θεὸς, καὶ δείκνυται παρ᾽ αὐτοῖς ἱερὸν θεοῦ, καὶ τάφος θεοῦ. Καὶ Ἕλληνες μὲν θύουσι καὶ ἀνθρώποις ἀγαθοῖς καὶ τιμῶνται μὲν αὐτῶν αἱ ἀρεταὶ, ἀμνημονοῦνται δὲ αἱ συμφοραί· παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις, ἰσοτιμίαν μὲν ἔχει τὸ θεῖον τιμῆς καὶ δακρύων. Γυναικὶ Αἰγυπτίᾳ θρέμμα ἦν κροκοδείλου σκύλαξ· ἐμακάριζον οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκα, ὡς τιθηνουμένην θεόν· τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ προσεθρύπτοντο καὶ αὐτὴν καὶ τὸν τρόφιμον. Ἦν αὐτῇ παῖς ἄρτι ἡβάσκων, ἡλικιώτης τοῦ θεοῦ, συναθύρων αὐτῷ καὶ συντρεφόμενος· ὁ δὲ τέως μὲν ὑπὸ ἀσθενείας ἦν πιθασὸς, προελθὼν δὲ εἰς μέγεθος, ἤλεγξε τὴν φύσιν καὶ διέφθειρε τὸν παῖδα· [21] ἡ δὲ δύστηνος Αἰγυπτία, ἐμακάριζε τὸν υἱὸν τοῦ θανάτου, ὡς γενόμενον δῶρον ἐρεσίῳ θεῷ. Τὰ μὲν Αἰγυπτίων, τοιαῦτα. Ἀλέξανδρος δὲ ἐκεῖνος, Πέρσας ἑλὼν, καὶ Βαβυλῶνος κρατήσας, καὶ Δαρεῖον χειρωσάμενος, ἦλθεν εἰς τὴν Ἰνδῶν γῆν, ἄβατον οὖσαν τέως στρατῷ ξένῃ, ὡς Ἰνδοὶ ἔλεγον, πλὴν γε Διονύσου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ἐστασίαζον Ἰνδοὶ βασιλεῖς [22] Πῶρος καὶ Ταξίλης· Πῶρον μὲν λαμβάνει ὁ Ἀλέξανδρος, Ταξίλην δὲ κατὰ φιλίαν παρεστήσατο. Ἐπεδείκνυεν Ἀλεξάνδρῳ Ταξίλης τὰ θαυμαστὰ τῆς Ἰνδῶν γῆς, ποταμοὺς μεγίστους, καὶ ὄρνιθας ποικίλους, καὶ εὐώδη φυτὰ, καὶ εἴ τι ἄλλο ξένον ὀφθαλμοῖς Ἑλληνικοῖς· ἐν δὲ τοῖς ἔδειξε καὶ ζῶον ὑπερφυὲς, Διονύσου ἄγαλμα, ᾧ Ἰνδοὶ ἔθυον· δράκων ἦν μῆκος πεντάπλεθρον, ἐτρέφετο δὲ ἐν χωρίῳ κοίλῳ, ἐν κρημνῷ βαθεῖ, τείχει ὑψηλῷ ὑπὲρ τῶν ἄκρων περιβεβλημένος· καὶ ἀνήλισκε τὰς Ἰνδῶν ἀγέλας, χορηγούντων αὐτῷ τροφὴν, βοῦς καὶ ὄϊς καθάπερ τυράννῳ μᾶλλον ἢ θεῷ. Οἱ ἑσπέριοι Λίβυες οἰκοῦσι * γῆς αὐχένα στενὸν καὶ ἐπιμήκη καὶ ἀμφιθάλαττον· σχιζομένη γὰρ κατὰ κορυφὴν τοῦ αὐχένος ἔξω θάλαττα, περιλαμβάνει τὴν γῆν κύματι πολλῷ καὶ πελαγίῳ· τοῖς ἀνθρώποις τούτοις ἱερόν ἐστι καὶ ἄγαλμα ὁ Ἄτλας. Ἔστι δὲ ὁ Ἄτλας ὄρος κοῖ-

---

cipitrem, inter piſces Crocodilum, Hippopotamum alioſque divino cultu honorabant. Teſtimonia Vett. collegit vir eruditiſſimus Joann. Clericus *Comm. in Exod. c. XX. v. 4. Omnibus tamen Ægyptiis inter ſe non convenit. Verbi causâ, Tentyritæ Crocodilos inſectabantur, quos Ombitæ Deos habuêre. Vid.* Juvenal. *Satir. XV. v. 35. & ſeqq. Contrà Tentyritæ colebant accipitres, quos Coptitæ odio proſequuti ſunt. Ælian. de Anim. Lib. 10. c. 24.*

[20] *Oſiridem intelligit: Ei enim templa condebantur, ubicunque corpus ferebatur ſepultum.* Plutarch. *de Iſid. & Oſir. p. 357. A.* Οὐχ ἥκιστα δὲ ὁ τῶν Ὀσίριδος δέξασθαι πολλαχοῦ κεῖσθαι λεγομένου τοῦ σώματος. *Hujuſce Dei feſta luctuoſa celebrabant, luctus autem in lætitiam tandem mutabatur. Vid.* Lactant. *Div. Inſt. lib. I. c. 21.* Lucian. *de Deâ Syr. Tom. 2. p. 658. it & quæ collegit* Joan. Seldenus *de Diis Syris Synt. II. c. 10.* [21] *Hæc*

λον,

monſtra: quorum omnium mortale corpus, vita abjecta, vultus in terram converſus, cultus degener, honor pudendus eſt. Moritur ergo in Ægypto Deus & lugetur: ejuſdemque & templum monſtratur & ſepulchrum. Et Græci quidem bonis etiam viris ſacra faciunt, quorum virtutum memoriam celebrant, calamitates verò omittunt. Apud Ægyptios verò ex æquo lacrymas Deo & honores offerunt. Mulierem olim Ægyptiam crocodili catulum aluiſſe fama tenet. Feliciſſimam eam Ægyptii judicabant, utpote nutricem Dei. Erant & qui nutrici ſimul alumnoque blandirentur. Mulieri huic erat filius, qui necdum ex ephebis exceſſerat, æqualis Dei: quicum adoleſcere unaque luſitare conſuerat. Quæ res illi non male ſucceſſit, dum præ corporis imbecillitate cicur videretur, poſtquam verò adolevit, ad ingenium redit, puerum vorat. Ibi miſerrima mulier filii ſui morte gaudere, tanquam beatiſſimi, quod domeſtici Dei factus eſſet victima. Atque ita quidem Ægyptiorum fert ratio. Magnus autem Alexander devictis jam Perſis, Babylone expugnata, capto Dario, terram Indorum petiit, quæ nunquam, ut dicebant ipſi, exercitum externum præterquam Bacchi & ipſius Alexandri admiſerat. Gravi eo tempore inter ſe contentione diſſidebant duo reges, Porus & Taxiles. Et Porus quidem vi pugnans capitur, in fidem ſocietatemque à rege recipitur Taxiles. Qui quidem quicquid vel admiratione dignum in India, vel homini Græco novum videri poterat in aliena terra, regi oſtendit: fluvios maximos, aves varias, plantas odoratas. In his omnibus animal erat maximum Baccho ſacrum, cui victimas quotidie Indi mactabant. Hoc animal draco erat, qui jugera terræ quinque corpore æquaret: is devexo in loco, amfractuoſo, profundo, altiſſimis deſuper muris circumſepto alebatur. Hic Indorum armenta ac pecudes vorabat, quippe illis novum illi cibum quotidie præbentibus, boves puta & oves; tanquam tyranno potius quam Deo. Heſperii Libyes terram incolunt anguſtam, in longum diffuſam, mari cinctam undique. Hujus faucis ſummum circa verticem exterius dividitur mare, multaque aquarum vi & vorticibus marinis, terram amplectitur. His hominibus ſacer eſt Atlas. Hunc vice ſtatuæ habent. Eſt autem Atlas mons cavus ſatis

---

mulier dubio procul erat ex Ombitarum genere. Illi enim, τῶν τέκνων γε κροκοδείλοις ἀναρπαζομένων, ὑπερήδονται· καὶ ἄγαν μητέρες τῶν δειλαίων γάννυνται, καὶ σεμναὶ περιίασιν, οἷα δήπου τεκοῦσαι θεῷ βορὰν καὶ δεῖπνον. Ælian. *H. A. Lib. X. c.* 21. [22] *De Taxile & Poro vid. quæ habet* Q. Curtius *lib. VIII. capp.* 12, & 13. *Ad Draconis hiſtoriam quod attinet, ei ſimilem, niſi eadem ſit, narrant* Prænestinus Sophiſta *H. A. lib. XV. c* 21, & Strabo, *qui tamen meritò tanquam fabuloſam rejicit Geogr. lib. XV. p.* 698. *Cur autem dracones Baccho ſint ſacri frigidam rationem ſuppeditabit* Plutarch. *Sympoſ. lib. III. qu.* 5. * *In* MS. *erat* γῆν ἀυχένα*, ſed lectionem, quam recepimus, non ſine causâ admiſit* Dan. Heinſius.

altus,

λον, ἐπιεικῶς ὑψηλὸν, ἀνεῳγὸς πρὸς τὸ πέλαγος, ὥσπερ [23] τὰ θέατρα πρὸς τὸν ἀέρα· τὸ δὲ ἐν μέσῳ τοῦ ὄρους χωρίον, αὐλὼν βραχὺς, εὔγεως καὶ εὔδενδρος· καὶ ἴδοις ἂν καὶ καρποὺς ἐπὶ τῶν δένδρων, καὶ ὀπωρίσειας ἐκ τῆς κορυφῆς, ὥσπερ εἰς φρεατείας [24] ἔλαφος· κατελθεῖν δὲ οὔτε δυνατὸν (κρημνῶδες γὰρ) οὔτε ἄλλως θέμις. Τὸ δὲ ἐν τῷ χωρίῳ θαῦμα ὡς ὠκεανὸς πλημμύρων, ἐμπίπτων τῇ ἠϊόνι, καὶ τῇ μὲν ἄλλῃ ἀναχεῖται ἐπὶ τὰ πεδία, [25] κατὰ δὲ τὸν Ἄτλαντα αὐτὸν κορυφοῦται τὸ κῦμα· καὶ ἴδοις ἂν τὸ ὕδωρ ἀνεστηκὸς ἐφ' ἑαυτοῦ, ὥσπερ τειχίον, οὔτε εἰσρέον ἐπὶ τὰ κοῖλα, οὔτε ὑπὸ γῆς ἐρειδόμενον, ἀλλ' ἐκ μέσου τοῦ ὄρους καὶ τοῦ ὕδατος ἀὴρ πολὺς, κοῖλον ἄλσος. Λιβύων τοῦτο καὶ ἱερὸν, καὶ θεὸς, καὶ ὅρκος, καὶ ἄγαλμα. [26] Κελτοὶ σέβουσι μὲν Δία, ἄγαλμα δὲ Διὸς Κελτικὸν, ὑψηλὴ δρῦς. Παίονες σέβουσι μὲν ἥλιον, ἄγαλμα δὲ ἡλίου Παιονικὸν, δίσκος βραχὺς ὑπὲρ μακροῦ ξύλου. Ἀράβιοι σέβουσι μὲν, ὅντινα δὲ οὐκ οἶδα· [27] τὸ δὲ ἄγαλμα ὃ εἶδον, λίθος ἦν τετράγωνος. Παφίοις ἡ μὲν Ἀφροδίτη τὰς τιμὰς ἔχει, τὸ δὲ ἄγαλμα οὐκ ἂν εἰκάσαις ἄλλῳ τῷ ἢ πυραμίδι λευκῇ· ἡ δὲ ὕλη ἀγνοεῖται. Λυκίοις ὁ Ὄλυμπος πῦρ ἐκδίδωσιν, οὐχ ὅμοιον τῷ Αἰτναίῳ, ἀλλ' εἰρηνικὸν καὶ σύμμετρον. Καὶ ἔστιν αὐτοῖς τὸ πῦρ τοῦτο καὶ ἱερὸν καὶ ἄγαλμα. Φρύγες οἱ περὶ Κελαινὰς νεμόμενοι τιμῶσι ποταμοὺς δύο, Μαρσύαν καὶ Μαίανδρον· εἶδον τοὺς ποταμούς· ἀφίησιν αὐτοὺς πηγὴ μία, ἣ προσελθοῦσα ἐπὶ τὸ ὄρος, ἀφανίζεται κατὰ νώτου τῆς πόλεως, καὖθις ἐκδίδωσιν ἐκ τοῦ ἄστεος, διελοῦσα τοῖς ποταμοῖς καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὀνόματα. Ὁ μὲν ἐπὶ Λυδίας ῥεῖ, ὁ Μαίανδρος· ὁ δὲ, αὐτοῦ περὶ τὰ πεδία ἀναλίσκεται. Θύουσι Φρύγες τοῖς ποταμοῖς, οἱ μὲν, ἀμφοτέροις, οἱ δὲ, τῷ Μαιάνδρῳ, οἱ δὲ τῷ Μαρσύᾳ, καὶ [28] ἐμβάλλουσι τὰ μηρία εἰς τὰς πηγὰς, ἐπιφημίσαντες τοὔνομα τοῦ ποταμοῦ ὁποτέρῳ ἔθυσαν· ἀπενεχθέντα δὲ ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ ὑποδύντα τῷ ὕδατι, οὔτ' ἂν ἐπὶ τὸν Μαρσύαν ἐκδοθείη τὰ τοῦ Μαιάνδρου, οὔτ' ἐπὶ τὸν Μαίανδρον τὰ τοῦ Μαρσύου· εἰ δὲ ἀμφοῖν εἴη, διαιρεῖται τὸ δῶρον. [29] Ὄρος Καππαδόκαις, καὶ θεὸς, καὶ ὅρκος, καὶ ἄγαλμα, Μαιῶτις λίμ-

[23] *Theatra nempè ut plurimùm nuda erant & ſine tecto. Adi* J. C. Bulengerum *de Theatr. lib. I. c.* 16. [24] Paccius *in ſuo Codice ſcriptum legerat* [illegible], *vertit enim,* in imum credat ſe puteum diſpicere. *Et ita quidem emendavit* P. Leopardus *Emend. lib. XVIII. c.* 28. [25] *Fabulæ ſunt, quæ de Atlante noſter. Quod autem de aſſurgentibus inſtar muri fluctibus narrat, fortaſſe eſt deſumtum ex diviſione Idumæi maris in gratiam Iſraelitarum facta quam ſic deſcribit* Philo *lib. III. de vit. Moſis p.* 534. Ἀπίστευτα τὰ χρησθέντα θείαις δυνάμεσι, μεῖζον ἀπιστότερα, ῥῆξις θαλάττης, ἀναχώρησις ἑκατέρου τμήματος, πῆξις τῶν κατὰ τὸ ῥαγὲν μέρος διὰ παντὸς τοῦ βάθους κυμάτων, ἵν' ἀντὶ τειχῶν ᾖ κραταιοτάτων. *Sed & ſimile narrant Poetæ. ut apparet ex* Virgil. *Georg. lib. IV. v.*361. [26] *Hic veteres ſunt ar-*

altus, qui mari patet, ſicut theatra aëri. Quod in medio montis patet ſpatium, vallis exigua eſt, terra amœna, arboribus conſita. Itaque & fructus ex arboribus pendentes videas, nec aliter è ſummo culmine contemplanti apparet, quam ſi in puteum deſpicias profundum. Deſcendere autem nec poſſis, locus enim præceps eſt, nec per religionem fas ſit. Nihil tamen magis mirandum videtur, quam pontus ipſe, qui undarum vi maxima littori incumbit, inque patentes ubique campos diffunditur: circa Atlantem ergo aſſurgunt fluctus, ſuoque pondere muri adinſtar ſtat aqua, ut nec in prærupta terræ deſcendat, nec ab ipſa humo fulciatur. Medium inter montem ac mare locum aër occupat nemuſque in convalle. Libycum hoc templum, hic Deus eſt: hunc jurijurando teſtem invocant, hanc habent ſtatuam. Jovem Celtæ colunt, Jovis autem apud eos ſimulachrum alta quercus eſt. Pæones ſolem colunt, ſoliſque apud hos ſimulachrum brevis diſcus eſt, perticæ ſupra longiſſimæ affixus. Colunt & Arabes Deum, quem vero haud facile dixerim: quod autem vidi apud eos ſimulachrum, lapis erat quadrangularis. Venerem Paphii colunt, cujus ſtatuam albæ pyramidi non diſſimilem dixeris. Apud Lycios mons Olympus ignem eructat, non Ætnæi inſtar, ſed placidum compoſitumque. Eſtque hic ignis ipſe & templum & ſtatua. Qui Celænas accolunt Phryges, fluvios duos Marſyam colunt Mæandrumque: quorum ipſe ſpectator fui. Duo hi fluvii è fonte oriuntur uno, qui cum ad montem proceſſit uſque, ad poſteriorem urbis partem ſe ſubducit, rurſuſque ex urbe oritur, ſimulque aquam diſtinguit fluviis & nomen. Atque ex iis quidem Lydiam Mæander petit, alter ibidem in campis finitur ac conſumitur. His fluviis rem divinam Phryges faciunt: alii utrique ſimul, ſeorſim verò alii, Mæandro Marſyæve. Femora victimæ quæ mactatur, in fontes addito alterius cui mactatur fluvii nomine, porriciuntur: quæ à fluvio ad montem deferuntur uſque, ubi ſub aquam demerguntur: nec unquam fit, ut quæ Mæandro mactata ſunt, Marſyam petant, aut quæ Marſyæ Mæandrum. Nam ſi utriuſque ſint, dividunt victimam. Mons Cappadocibus & Deus & jusjurandum eſt & ſtatua: pa-

bitrati, quià Druidis Celtarum *ſacerdotibus nihil robore ſacratius, ut tradit* Plinius *H. N. lib. XVI. c.* 44. [27] Rideris, *inquit* Arnob. *adv. Gent. lib. VI.* p. 192. temporibus priſcis Perſas fluvios coluiſſe —— INFORMEM ARABAS LAPIDEM, *&c. quæ habuit ex* Clementis Alex. *Protrept. p.*22.*D. Erat Martis ſimulachrum, ſi modo* Suidæ *fides. Vid. eum in voce* Θεὺς Ἄρης. [28] *Germanum eſt, quod de Eurotâ & Alpheo Siciliæ fluviis refert* Strabo *Geogr. lib. VI. p.* 275. *Sed hæc ſunt*

Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta:

ut verba Lucilii *apud* Lactant. *Inſt. Div. lib. I. c.* 22. *mea faciam.* [29] *Cum* Paccio, Stephano *&* Heinſio *ſic diſtingue.* Ὄρος Καππαδόκαις καὶ θεὸς καὶ ὅρκος καὶ ἄγαλμα. Μαιῶτις λίμνη καὶ Ταναῗς Μασσαγέταις.

νη καὶ Τάναϊς, Μασσαγέταις. Ὦ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἀγαλμάτων, ὧν τὰ μὲν ὑπὸ τέχνης ἐγένετο, τὰ δὲ διὰ χρείαν ἠγαπήθη, τὰ δὲ δι' ὠφέλειαν ἐτιμήθη, τὰ δὲ ἔκπληξιν ἐσεβάσθη, τὰ δὲ διὰ μέγεθος ἐθαυμάσθη, τὰ δὲ διὰ κάλλος ἐπῃνέθη. [30] Πλὴν οὐδὲν γένος, οὐ βαρβαρικὸν, οὐχ Ἑλληνικὸν, οὐ θαλάττιον, οὐκ ἠπειρωτικὸν, οὐ νομαδικὸν, οὐκ ἀστυπολοῦν, ἀνέχεται τὸ μὴ καταστήσασθαι σύμβολα ἄττα τῆς τῶν θεῶν τιμῆς. Πῶς ἂν οὖν τις διαιτήσαι τὸν λόγον, εἴτε χρὴ ποιεῖσθαι ἀγάλματα θεῶν, εἴτε μή; εἰ μὲν γὰρ ἄλλοις τισὶν ἐνομοθετοῦμεν ὑπερορίοις ἀνθρώποις, ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰθέρος, ἄρτι ἐκ γῆς ἀναφυομένοις, ἢ ὑπό τινος Προμηθέως πλαττομένοις, ἀπείροις βίου καὶ λόγου καὶ νόμου, δέοι ἂν ἴσως τοῦ σκέμματος, πότερα ἐατέον τούτῳ τὸ γένος ἐπὶ [31] τῶν αὐτοφυῶν τούτων ἀγαλμάτων, προσκυνοῦντας οὐκ ἐλέφαντα, οὐδὲ χρυσὸν, οὐδὲ δρῦν, οὐδὲ κέδρον, οὐδὲ ποταμὸν, οὐδὲ ὄρνιθα, ἀλλὰ τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα, καὶ τὴν σελήνην λάμπουσαν, καὶ τὸν οὐρανὸν * πεποικιλμένον, καὶ γῆν αὐτὴν, καὶ ἀέρα αὐτὸν, καὶ πῦρ πᾶν καὶ ὕδωρ πᾶν· ἢ καὶ τούτους καθείρξομεν εἰς ἀνάγκην τιμῆς λίθων, ἢ ξύλων, ἢ τύπων; Εἰ δέ ἐστιν οὗτος κοινὸς ἁπάντων νόμος, τὰ κείμενα ἐῶμεν, τὰς φήμας τῶν θεῶν ἀποδεχόμενοι καὶ φυλάττοντες αὐτῶν τὰ σύμβολα ὥσπερ καὶ τὰ ὀνόματα· ὁ μὲν γὰρ θεὸς ὁ τῶν ὄντων πατὴρ καὶ δημιουργὸς, ὁ πρεσβύτερος μὲν ἡλίου, πρεσβύτερος δὲ οὐρανοῦ, κρείττων δὲ χρόνου καὶ αἰῶνος καὶ πάσης ῥεούσης φύσεως, [32] ἀνώνυμος νομοθέτῃ, καὶ ἄρρητος φωνῇ καὶ ἀόρατος ὀφθαλμοῖς· οὐκ ἔχοντες δὲ αὐτοῦ λαβεῖν τὴν οὐσίαν, ἐπερειδόμεθα φωναῖς καὶ ὀνόμασι καὶ ζώοις, καὶ τύποις χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ ἀργύρου, καὶ φυτοῖς καὶ ποταμοῖς, καὶ κορυφαῖς καὶ [33] νάμασιν, ἐπιθυμοῦντες αὐτοῦ τῆς νοήσεως· ὑπὸ δὲ ἀσθενείας, τὰ παρ' ἡμῖν καλὰ, τῇ ἐκείνων φύσει ἐπονομάζοντες, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῶν ἐρώντων πάθος, οἷς ἥδιστον μὲν θέαμα, οἱ τῶν παιδικῶν τύποι, [34] ἡδὺ δὲ εἰς ἀνάμνησιν καὶ λύρα καὶ ἀκόντιον,

---

[30] *Hoc plane falſum eſt; nam ut omittam Judæos & Chriſtianos, qui nullas Dei imagines coluère, Seres & Brachmanes in* εἰκονολατρῶν *cenſum non venerunt.* Νόμος ἐστὶ παρὰ Σήρσι---μὴ ξόανα προσκυνεῖν. —— Παρὰ Ἰνδοῖς καὶ Βάκτροις εἰσὶ χιλιάδες πολλαὶ τῶν λεγομένων Βραχμάνων, οἵτινες κατὰ παράδοσιν τῶν προγόνων οὔτε φονεύουσιν, οὔτε ξόανα σέβονται. *Verba ſunt* Bardeſanis *apud* Euſebium *Præp. Evang. lib. VI, c.* 10. [31] *Cæleſtia corpora unà cum elementis* ἀγαλμάτων αὐτοφυῶν *nomine donavit noſter, quòd ad ea colenda hominum ſuperſtitio primùm ſe converteret.* Diodorus Siculus *lib. I. docet,* Τοὺς ἀνθρώπους τὸ παλαιὸν γενομένους ἀναβλέψαντας εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν τῶν ὅλων φύσιν καταπλαγέντας καὶ θαυμάσαντας, ὑπολαβεῖν εἶναι θεοὺς ἀϊδίους τε καὶ πρώτους τόν τε Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην. *Hinc eſt quòd ſyderum adorationem Maimonides vocet* עיקר עבודת fundamentum Idololatriæ, *de Idol. c. I, §.* 2. *Cùm autem, ſi* Prodico Ceo *ſides, ſolebant Veteres* τὸ ὠφελοῦν τὸν βίον, ὑπειλῆφθαι θεὸν, *ut ex eo refert* Sextus Empi-

καὶ

lus Mæotica Maſſagetis Tanaiſque. O multas variaſque ſtatuas, quarum alias ars excogitavit, alias commendavit uſus, alias utilitas, alias admiratio colere præcepit, alias Deorum in numerum formæ amplitudo retulit, alias pulchritudo ſua evexit. Cum interim nullum ſit genus hominum, vel Barbarum vel Græcum, ſive ad mare ſive in continente vivat, ſive ſine ſede vagetur, ſive urbem incolat, quod non aliqua divinitatis ſigna conſecraverit. Quis ergo litem hanc de ſimulacris Deo dicandis decidere audeat? Si enim lex nobis præſcribenda eſſet aliis quibuſdam hominibus, qui longe extra fines quos incolimus, noſtrumque aërem recens è terra emergerent, aut à Prometheo aliquo effingerentur, vitæ, rationis, legumque ignari, moveri fortaſſe poſſet hæc quæſtio, iiſne hominibus ea relinquenda eſſent ſimulachra, ea adoranda, quæ natura præſcripſit; non ebur, non aurum, non quercus, aut cedrus, non fluvius, non avis; ſed ſolis orientis imago lunæque ſplendor, ſed picta cœli domus, ipſaque terra & aër ipſe, ignis omnis, omniſque aqua: an contra & hi redigendi eſſent in ordinem, ut lapides aut ligna imagineſque ex iis colerent quaſcunque. Quod ſi hæc communis omnium lex eſt, nihil antiquemus, nihil de opinione Deorum detrahamus: eorumque inſignia unà cum nominibus ſervemus. Deus enim omnium quæ extant pater conditorque, ſole antiquior, antiquior cœlo, omni tempore major, omni ævo, & quicquid in natura mutatur; legiſlator ſine nomine, quem vox nulla exprimit, nulla oculorum intuetur acies: cujus cum ſenſus noſtros excedat eſſentia, auxilium à verbis, à nominibus animalibuſque, ab auri, eboris, argentique figuris, à plantis fluviiſque, à montium jugis aquarumque ſcatebris aliquod petamus: ut ad ejus hac ratione intellectum pervenire liceat. Cùm enim tenuitatis noſtræ ita poſcat ratio, quicquid apud nos eſt pulcherrimum illius inſcribimus naturæ: planè ut amantes ſolent, qui eorum quos amant, libenter ſimulacra intuentur. Sic cum voluptate aſpiciunt aut lyram quam reliquere, aut jaculum, aut ſellam in qua ſedere,

ricus *adv. Mathem. lib. VIII. p.* 217. *non mirum ſi proximo loco elementa poſuerint. Quæ nationes & Philoſophi his in rebus peccârint, copioſè narrat* Ger. Joan. Voſſius *lib. II. de Idol.* * *Nimirum ſtellis.* [32] *Deum nomine proprio, quo ab aliis naturis diſtinguatur, non indigere cenſuêrunt etiam Vett. Chriſtiani.* Triſmegiſtus Deum ἀνώνυμον eſſe dixit, eò quòd nominis proprietate non egeat, ob ipſam ſcilicet unitatem. Ipſius hæc verba ſunt. Ὁ δὲ θεὸς εἷς ὀνόματος οὐ προσδεῖται· ἔστι γὰρ ὁ ὢν ἀνώνυμος. Deo igitur nomen non eſt, quia ſolus eſt: nec opus eſt proprio vocabulo, niſi cum diſcrimen exigit multitudo, ut unamquamque perſonam ſuâ notâ & appellatione deſignes. *Hæc habet* Lactant. *Div. Inſt. lib. I. c.* 6. [33] *In MS. erat* νόμαντ, *quæ vox eſt nihili. Sed, prout edidimus, hunc locum certâ conjecturâ emendavit* P. Leopardus *Emend. lib. XVII. c.* 2. [34] *Hoc exemplo ſuam* περὶ ἀναμνήσεως *doctrinam illuſtravit Socrates apud* Platonem *in Phædon. p.* 382.

καὶ θῶκός τις καὶ δρόμος, καὶ πᾶν ἁπλῶς τὸ ἐπεγεῖρον τὴν μνήμην. Τί μοι τὸ λοιπὸν ἐξετάζειν, καὶ νομοθετεῖν ὑπὲρ ἀγαλμάτων; θεῖον εἰς γνώμην ἴστω μόνον. Εἰ δὲ Ἕλληνας μὲν ἐπεγείρει πρὸς τὴν μνήμην τοῦ θεοῦ ἡ Φειδίου τέχνη, Αἰγυπτίους δὲ ἡ πρὸς τὰ ζῷα τιμή, καὶ ποταμὸς ἄλλους, καὶ πῦρ ἄλλους, οὐ νεμεσῶ τῆς διαφωνίας· ἴστωσαν μόνον, ἐράτωσαν μόνον, μνημονευέτωσαν μόνον.

---

¹ Εἰ καλῶς ἐποίησε Σωκράτης μὴ ἀπολογησάμενος.

ΛΟΓΟΣ ΛΘʹ.

ΔΕινόν γε τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ἀπηλλάχθαι ἑκάστην τῆς τῶν πολλῶν δικαστικῆς, καὶ μήτε τὸν κυβερνήτην, ἐπιλαβόμενον τῆς νεὼς καὶ χρώμενον τῇ τέχνῃ κατὰ τοὺς αὐτῆς λόγους, εὐθύνεσθαι πρὸς τῶν ἀτέχνων, μήτε τὸν ἰατρὸν ἀνέχεσθαι τοὺς κάμνοντας τὰ πράγματα αὐτοῦ καὶ τὰ ἰάματα καὶ τὰ διαιτήματα ἐπισκοποῦντας καὶ βασανίζοντας, ἀλλ' οὐδὲ κεραμέας, οὐδὲ σκυτοτόμους, οὐδὲ τοὺς τὰ ἔτι τούτων ἀτιμότερα μεταχειριζομένους, ἄλλον τινὰ ἔχειν δικαστὴν τῶν ἔργων πλὴν τῆς τέχνης· Σωκράτην δὲ τὸν μηδὲ τῷ Ἀπόλλωνι παρασχόντα ἀμαθίας αἰτίαν, ² τὸν τὰς ψάμμους εἰδότα καὶ καταμετρησάμενον τῆς θαλάττης, οὔπω καὶ νῦν πεπαῦσθαι συκοφαντούμενον καὶ εὐθυνόμενον· ἀλλὰ πικροτέρους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἐπιγιγνομένους ἀεὶ καὶ τοὺς συκοφάντας Ἀνύτου καὶ Μελίτου, καὶ τοὺς δικαστὰς Ἀθηναίων τῶν τότε. Καὶ εἰ μὲν γραφεὺς ἦν ἢ δημιουργὸς ἀγαλμάτων, οἷον Ζεῦξις ἢ Πολύκλειτος, ἢ Φειδίας, παρέπεμπεν ἂν τὰ ἔργα αὐτὰ μετ' εὐφημίας ἡ τῆς τέχνης δόξα· ὁρῶντες γοῦν ἐκεῖνα οἱ ἄνθρωποι, μὴ ὅτι αἰτιᾶσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐξετάζειν τολμῶσιν, ἀλλ' εἰσὶν αὐτεπάγγελτοι ἐπαινέται θεαμάτων ἐνδόξων· εἰ δέ τις μὴ κατὰ γραφέας, μηδὲ κατ' ἀγαλμάτων δημιουργοὺς ἀγαθὸς ἦν τὴν χειρῶν τέχνην, ἀλλὰ τὸν αὐτοῦ βίον συμμέτρως καὶ πρὸς τὸ ἀκριβέστατον λόγῳ καὶ πόνῳ καὶ ἐθισμῷ καὶ εὐτελείᾳ καὶ καρτερίᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς

---

¹ *Contendit* Maximus, *rectè feciſſe Socratem, quòd accuſatus ſe non defenderit. Nec ſanè hujuſce orationis fictum eſt argumentum, prout Sophiſtarum innumera, ſed reverà ita ſe geſſit præſtantiſſimus ille Philoſophus.* Cicero *Tuſc. Quæſt. lib. I. c.* 29. Socrates nec patronum quæſivit ad judicium capitis, nec judicibus ſupplex fuit, adhibuitque liberam contumaciam, à magnitudine animi ductam, non à ſuperbiâ. *Vid. & Lib. I. de Orat. c.* 54. *ex quo patet, ab eo rejectam eſſe orationem, quam compoſuerat Lyſias, ut in judicio uteretur Socrates. Idem docet* Valerius Maximus *lib. VI. c.* 4. *Sed-*

ἡρμόσατο,

aut circum in quo currere ſolent, aut quicquid memoriam iis reducit priſtinam. Quid ergo ultra de his inquirendum eſt? quæ de ſimulachris lex ferenda? Animus modo Deum proponat ſibi. Cæterum ſive memoriam ejus maxime repræſentet Græcis ars Phidiæ, aut Ægyptiis animalium cultus, aut aliis fluvius, aut ignis aliis; varietatem non damno. Intelligant modo quem colunt, ament modo, illius modo memoriam conſervent.

An rectè fecerit Socrates, quod accuſatus non reſponderit.

DISSERT. XXXIX.

INdignum facinus ſi reliquas artes omnes à vulgi tribunali ſua vindicet ſcientia: nec gubernator cum in ſuo verſatur munere, navemque ex opinione dirigit propria, imperitorum cuiquam cogatur rationem reddere, nec æquo ferat animo medicus, ſi ea quæ præſcribit quæque aut prodeſſe morbo aut ad victus conferre rationem exiſtimat, ſcrutetur atque anxiè exploret æger; nec figuli denique vel coriarii, aut ſi quis etiam ignobiliore in arte verſetur, alium judicem noverit quam ipſam artem: Socratem verò, qui ne ab ipſo quidem Apolline ignorantiæ accuſari potuit, Deo qui & arenæ numerum perſpectum habuit, & maris magnitudinem conjicere potuit; tamen hodieque calumniis peti, & quaſi in judicium de integro vocari: adeò quidem ut infeſtior ei indies fit poſteritas: nec plus iſti parcant hi ſycophantæ, quam Anytus fecit aut Melitus, vel judices illius ævi Athenienſium. Idem tamen ſi pictor eſſet aut ſtatuarius, qualis vel Zeuxis vel Polycletus aut Phidias, ipſa opera cum admiratione quadam abſolveret concepta de arte ejus opinio: ea enim tantum abeſt ut accuſent, ut ne examinare quidem auſint cum intuentur homines: ſed ultro tanquam de opere quod communi probetur judicio, laudem illi deferunt. Si quis verò ſit, qui non ut pictor aliquis, aut ſtatuarius, arte manuaria excellat, verum enimverò ſuam ſibi vitam ratione, labore, aſſuetudine, frugalitate, temperantia continentiaque, reliquis denique omnibus virtutibus, ad exactiſſimam vivendi

quamvis ſibi defuerit, plurimi tamen id ſibi negotii datum eſſe cenſuerunt, ut pro eo Apologias concinnarent; nam præter Xenophontem *&* Platonem, *eum ſcriptis tutati ſunt* Zeno, Demetrius Phalereus, Plutarchus, Galeuus, *&* Theon *Antiochenus Stoicus, ut notavit* Menagius *in* Diog. Laertii *lib. II. p.* 43. *quibus addi debet* Libanius *Sophiſta.* [1] *Reſpicit noſter ad reſponſum Crœſi nuncii à Pythiâ redditum, quod habet* Herodot. *lib. I. c.*47.

ἡρμόσατο, τοῦτο μὴ τυγχάνειν βεβαίας δόξης, μηδὲ ἐπαίνων ὡμολογημένων, μηδὲ ὁμοφώνων δικαστῶν, ἀλλὰ ἄλλον ἄλλο τι διατελεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντας. Ὁποῖόν τι καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν νυνὶ σκέμμα. Σωκράτην τοῦτον Μέλιτος μὲν ἐγράψατο, Ἄνυτος δὲ εἰσήγαγε, Λύκων δὲ ἐδίωκε, κατεδίκασαν δὲ Ἀθηναῖοι, ἔδησαν δὲ [3] οἱ Ἕνδεκα, ἀπέκτεινε δὲ ὁ ὑπηρέτης· καὶ Μελίτου γραφομένου ὑπερεώρα, καὶ Ἀνύτου εἰσάγοντος κατεφρόνει, καὶ Λύκωνος λέγοντος κατεγέλα, καὶ [4] ψηφιζομένων Ἀθηναίων ἀντεψηφίζετο, καὶ τιμωμένων ἀντετιμᾶτο· καὶ δεόντων αὐτὸν τῶν Ἕνδεκα, τὸ μὲν σῶμα παρεῖχεν (ἀσθενέστερον γὰρ ἦν πολλῶν σωμάτων) τὴν δὲ ψυχὴν οὐ παρεῖχε· κρείττων γὰρ Ἀθηναίων ἁπάντων· οὐδὲ τῷ ὑπηρέτῃ ἐχαλέπηνεν, οὐδὲ πρὸς τὸ φάρμακον ἐδυσχέρανεν· ἀλλ' Ἀθηναῖοι μὲν αὐτὸν οὐχ ἑκόντες καταδεδίκασαν, ὁ δὲ ἀπέθνησκεν ἑκών. Ἐλέγχει δὲ τοῦ μὲν τὸ ἑκούσιον, ὅτι ἐξὸν αὐτῷ καὶ χρημάτων τιμήσασθαι, [5] καὶ φεύγειν ἐκκλαπέντι, προείλετο ἀποθανεῖν· τῶν δὲ τὸ ἀκούσιον· [6] μετέγνωσαν γὰρ εὐθύς· οὗ τί ἂν εἴη πάθος δικασταῖς καταγελαστότερον; Ἔτι οὖν ποθεῖς σκέψασθαι περὶ Σωκράτους * εἰ ἄρα ταῦτα ἔδρα ἢ μή; τί οὖν εἴ τις συμπαρελθὼν διηγεῖτο ὅτι ἀνὴρ Ἀθηναῖος, γέρων τὴν ἡλικίαν, φιλόσοφος τὴν ἐπιτήδευσιν, πένης τὴν τύχην, ὅσιος τὴν φύσιν, ἀγαθὸς εἰπεῖν, συνετὸς νοῆσαι, ἄγρυπνος καὶ νηφάλιος, καὶ οἷος μηδὲν εἰκῆ μήτε ἔργον πρᾶξαι, μήτε εἰπεῖν λόγον· [7] βεβιωκὼς μὲν πόρρω ἡλικίας, ἐπαινέτας δὲ ἔχων τῶν τρόπων, Ἑλλήνων μὲν οὐ τοὺς φαυλοτάτους τὴν φύσιν, θεῶν δὲ, τὸν Ἀπόλλωνα· οὗτος, ἐπαναστάντων αὐτῷ φθόνῳ καὶ ἀπεχθείᾳ καὶ τῇ πρὸς τὰ καλὰ ὀργῇ, ἐκ μὲν τοῦ θεάτρου, Ἀριστοφάνους, ἐκ δὲ τῶν σοφιστῶν, Ἀνύτου, ἐκ δὲ τῶν συκοφαντῶν, Μελίτου, ἐκ δὲ τῶν ῥητόρων, Λύκωνος· καὶ τοῦ μὲν κωμῳδοῦντος, τοῦ δὲ, γραφομένου, τοῦ δὲ, εἰσάγοντος, τοῦ δὲ, λέγοντος, τῶν δὲ, δικαζόντων, ἐχαλέπαινε πρῶτα μὲν τῷ Ἀριστοφάνει, καὶ καταστὰς ἐν Ἀθηναίοις, ἀντεκωμῴδει τὸν ἄνδρα ἐν Διονυσίοις, ἔτι μεθυόντων τῶν δικαστῶν, ἔπειτα εἰς τὸ δικαστήριον παρελθὼν, ἀντερρητόρευε τοῖς λέγουσι καὶ λόγους διεξῄει μακροὺς,

[3] Οἱ ἕνδεκα erant ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις ἐπιμελουμένη τῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κατακειμένων, ἐφ' ἣν ἀνήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισταὶ, ut docet Suidas. [4] Socrates videlicet, cùm judices eum pecuniâ mulctare ſtatuentes rogarent, quanti litem æſtimaret, ἐγώ τοι, inquit, ἐμοὶ διαπεπραγμένῳ τιμῶμαι τὴν δίκην τῆς ἐν Πρυτανείῳ σιτήσεως, quam ob cauſam tumultuantes judices eum ſtatim capite damnârunt. Vid. Diog. Laërt. lib. II. p. 43. & Platon. in Apol. Socr. p. 367 C. Erat enim ἡ ἐν Πρυτανείῳ σίτησις honor iis tributus, qui de Rep. quam optimè meruerant. Adi, ſi neſcis, Lexicographum modò laudatum v. Πρυτανεῖον. [5] Hoc eſt quod notavit Cicero Tuſc. Quæſt. lib. I. c. 29. Socrates, inquit, paucis ante mortem diebus, cùm facile poſſet educi è cuſtodiâ, noluit. Quibus autem rationibus motus hoc modo ſe geſſerit, memoriæ dedit Plato in Critone p. 369. & ſeqq.

normam direxit, hunc nec gloriam conſequi certam, nec indubitatum præconium, nec conſenſum inter ſe judicum, ſed alium de eo aliter cenſere, mihi quidem indigniſſimum videtur. Tale eſt de quo hic acturi ſumus. Hunc Socratem noſtrum reum fecit Melitus, judici ſtitit Anytus, accuſavit Lyco, damnarunt Athenienſes, vinxerunt undecimviri, interfecit tortor. Ille tamen & Melitum qui intendit, & Anytum qui detulit litem, & Lyconem qui propoſuit, audacter contempſit. Sed & decretum Athenienſium decreto ſuo & mulctam mulcta eluſit. Ille & undecimviris cum vinciretur, corpus (minus enim unius quam plurimorum potuit) præbuit: animam verò neutiquam, quæ ſola omnibus erat Athenienſibus ſuperior. Ille nec tortori indignari potuit, nec venenum difficulter admiſit: cumque ab invito damnaretur populo, ipſe non invitus deceſſit: quod quidem ex eo patet, quod cum mulcta redimere litem potuerit, aut clam effugere, mortem prætulit: populo verò invito id factum eſſe, vel ex eo, quod factum damnarunt protinus. Quo quid evenire judicibus poteſt ſtultius? Vin' igitur ulterius videamus, recténe id à Socrate factum ſit, an ſecus? Quid ſi igitur ad nos veniret aliquis qui narraret, Athenis fuiſſe hominem, ætate provectum, profeſſione Philoſophum, fortuna pauperem, indole eximium, eloquentia magnum, mentis acumine majorem, vigilem, ſobrium; qui nec quicquam temere egiſſet, nec verbum ullum effutiiſſet: idem poſtquam diu inter homines vixiſſet, nec ullus eſſet in tota Græcia indolis homo eximiæ, quem non in admirationem rapuiſſet ſui, ſicut & è Diis ipſum Apollinem, tamen cum invidia paulatim & indignatione, eoque, quo pleraque mortalium gens laborat, honeſtatis odio, multi in eum inſurgerent, ex theatro Ariſtophanes, è ſophiſtis Anytus, è ſycophantis Melitus, ex oratoribus Lyco, quorum hic in comœdia tangebat hominem, ille litem intendebat, tertius nomen deferebat, quartus accuſabat, reliqui omnes judicabant: hic ita ſe geſſit, ut primò in Ariſtophanem inveheretur, mediaque in Athenienſium urbe ipſis Dionyſiis, ebriis adhuc judicibus, comicis contra conviciis hominem proſcinderet: illinc in judicium ſe contulit ubi verbis cum adverſa-

Adiri etiam poteſt Origen. *adv.* Celſum *lib. II. p.* 71. [6] *Non tantùm hujuſce facti Athenienſes pænituit, ſed & Socratem ſummis* bonoribus *affecèrunt, ejuſque accuſatores* ὑπερβαλλόντως *ſunt averſati.* Tertullian. *in Apolog.* Cùm pœnitentiâ ſententiæ Athenienſes & criminatores Socratis poſteà affixerint, & imaginem ejus auream in templo collocârint, reſciſſa damnatio teſtimonium Socrati reddidit. *Vid. &* Plutarchum *in lib. de Invid. & Odio p.* 538. *A.* [*] *Supple* καλῶς, *nemini enim dubium quin hæc fecerit* Socrates, *ſed num rectè fecerit, erant olim & fortaſſe etiamnum ſunt, qui dubitant.* [7] *Erat nempè plures quàm ſeptuaginta annos natus, cùm in judicium venerit.* Ἐγὼ πρῶτον ἐπὶ δικαστήριον ἀναβέβηκα, ἔτη γεγονὼς πλείω ἑβδομήκοντα, *inquit* Plato Socratis *perſonam gerens in Apol. p.* 358. *F.*

ἀπολογίαν εὖ μάλα εἰς ἀπαγωγὴν δικαστῶν συγκειμένην, [8] ἐξαμιλλώμενος μὲν τὸ δικαστήριον τοῖς προοιμίοις, πείθων δὲ τοῖς διηγήμασιν, ἀποδεικνὺς δὲ τεκμηρίοις καὶ πίστεσι καὶ εἰκάσμασιν, ἀναβιβαζόμενος δὲ καὶ μάρτυράς τῶν πλουσίων τινάς, καὶ ἀξιόχρεως ἐν Ἀθηναίοις δικαστάς, κἂν τοῖς ἐπιλόγοις ἱκετεύων καὶ ἀντιβολῶν καὶ δεόμενος, καί που καὶ δάκρυον ἐν καιρῷ ἀφιείς· καὶ μετὰ τοῦτο τελευτῶν * τὴν Ξανθίππην ἀναβιβασάμενος κωκύουσαν, καὶ τὰ παιδία κλαυθμυριζόμενα, διὰ τούτων ἁπάντων μετεχειρίσατο τοὺς δικαστάς, καὶ ἀπεψηφίσαντο αὐτοῦ, καὶ ᾤκτειραν, [9] ἀφῆκαν. Ὢ καλοῦ τοῦ νικηφόρου· ἢ που εἰς Λύκειον ὤσατο ἂν ἐκεῖθεν καὶ εἰς Ἀκαδημίαν αὖθις, καὶ τὰς ἄλλας διατριβὰς φαιδρός, ὥσπερ οἱ ἐκ χειμῶνος θαλάττης σεσωσμένοι. Καὶ πῶς ἂν ἠνέσχετο φιλοσοφία [10] ἀνώνιον τὸ πρὸς ἑαυτὴν τοῦτον τὸν ἄνδρα; οὐ μᾶλλον ἢ παιδοτρίβης ἐκ σταδίου ἀγωνιστὴν μόνῳ κεχειρισμένον, ἀνιδρωτὶ καὶ ἀκονιτὶ στεφανωθέντα, ἄπληκτον καὶ ἄτρωτον, καὶ μηδὲν ἴχνος ἀρετῆς ἔχοντα. Τίνος δ' ἂν καὶ ἕνεκα ἀπελογήσατο Σωκράτης ἐπ' ἐκείνων τῶν Ἀθηναίων; ὡς ἐπὶ [11] δικαστῶν; ἀλλὰ ἄδικοι· ὡς ἐπὶ φρονίμων; ἀλλὰ ἀνόητοι· ὡς ἐπὶ ἀγαθῶν; ἀλλὰ μοχθηροί· ὡς ἐπὶ εὐμενῶν; ἀλλὰ οἱ ὠργίζοντο· ὡς ἐπὶ ὁμοίων; ἀλλὰ ἀνομοιότατοι· ὡς ἐπὶ κρειττόνων; ἀλλὰ χείρους ἦσαν· ὡς ἐπὶ χειρόνων; καὶ τίς κρείττων χείροσι ἀπελογήσατο; τί δ' ἂν καὶ εἶπεν ἀπολογούμενος; ἆρα ὡς οὐκ ἐφιλοσόφει; ἀλλὰ ἐψεύδετο ἄν· ἢ ὅτι ἐφιλοσόφει; ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ ἐχαλέπαινον. Ἀλλὰ νὴ Δία τούτων μὲν οὐδέν, ἀπολύεσθαι δὲ χρῆν τὴν αἰτίαν, [12] ὡς μήτε διέφθειρε τοὺς νέους, μήτε καινὰ δαιμόνια ἐπεισέφερεν. Καὶ [13] τίς τὸν ἄτεχνον πείθῃ ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν τέχνην; ποῦ γὰρ Ἀθηναίοις συνιέναι, τί μὲν διαφθορὰ νέων, τί δὲ ἀρετή; καὶ τί μὲν τὸ δαιμόνιον, πῶς δὲ τιμητέον; οὐ γὰρ * τῷ κυάμῳ λαχόντες δικασταὶ χίλιοι ταῦτα ἐξετάζουσιν, οὐδὲ Σόλων τι ὑπὲρ αὐτῶν γέγραφεν, οὐδὲ οἱ Δράκοντος [14] σεμνοὶ νό-

[8] *Hæc à reis fieri ſolita prætermiſit Socrates, innocentiâ ſuâ fretus; nec ſanè vulgi more uti Philoſophum decuit; nam apud hoc hominum genus* vitii eſt loco, affici, nec boni mores videntur ſic à vero judicem averti, nec convenire bono viro vitiis uti, *ut ait* Quintil. *Inſt. Orat. lib. VI. c. 1. Hinc factum ut in Areopago oratoribus non licuit affectus movere. Vid.* Lucian. de Gymn. Tom. 2. p. 281. * *Moris erat, uxores & liberos* τῶν φευγόντων *ejulantes & ſupplicantes coram judicibus ſiſtere, ut hoc modo ad miſerationem commoverentur. His neglectis, eos irritavit* Socrates, *ſi* Libanium *ſequamur.* Οἷς οὐκ ὀλίγοι, *inquit*, τῶν φανερῶς ἀδικούντων, πολλάκις παρ' ὑμῶν ἐλέῳ καὶ δάκρυσι τοῖς αὐτῶν καὶ παίδων ἱκετείαις ἔσχον σωτηρίαν, τοσοῦτον ἀπέχει διὰ τούτων αὐτὸν ἐξαιτήσασθαι, ὥστε ἤδη τινὰς ὑμῶν ἀχθόμενον τετυχότας πρὸς αὐτόν, τῷ μηδενὶ τούτων ἀξιῶσαι χρήσασθαι. *Apol. Socr. Tom. I.* p. 636. B. [9] Καὶ ἀφῆκαν. Heinſ. [10] Canterus *legit* παρόντα, *ſed ad ductum litterarum magis attendiſſe videtur* Heinſius, *cui placet* ἀνανιόντα. [11] *Rectè* Stephanus, δικαστῶν. [12] *Hæc videlicet illi objecerunt. Ipſam*

μοι

tiis velitatus eſt, prolixaque oratione cauſam ſuam ea egit arte, quæ non difficulter à calumniis judicum averteret animos. Nam & ad captandam curiæ benevolentiam exordia direxit, & ad fidem faciendam narrationes, ſignis verò argumentiſque, & ſimilibus rationibus, quod vellet demonſtravit. Teſtes etiam opulentiſſimos, quorum res fideſque ſpectata eſſet judicibus in medium adduxit: tum ſuppliciis, precibus, obſecrationibuſque orationem concluſit, neque non lachrymulam, ſicubi eſſet opus, effudit. Xanthippen poſtremo ejulantem adduxit, quæ infantes judicibus vagientes oſtenderet. Quibus omnibus cum animos coronæ tractaret, miſerti abſolverunt hominem ac dimiſerunt. Præclarum Hercules victorem! Recta videlicet illinc in Lyceum aut Academiam reliquoſque Philoſophorum hortos læto hilarique ſe contuliſſet vultu: non ſecus quam qui ex hyberna tempeſtate redeunt ſuperſtites. Quomodo autem ferre hunc viri reditum philoſophia potuiſſet? Non magis quam athletam ſine ſudore, ſine pulvere, ſine ictibus aut vulnere è ſtadio cum corona redeuntem, nec ullum pulchræ virtutis præ ſe veſtigium ferentem, unguento tantum delibutum, palæſtræ præfectus. Quare iis autem Athenienſibus cauſam probare ſuam conatus eſſet Socrates? Tanquam judicibus? at injuſti erant. Tanquam prudentibus? ac dementes erant. Tanquam viris bonis? at improbi erant. Tanquam benevolis? at ſuccenſebant Socrati. Tanquam ſimilibus? at diſſimillimi erant. Tanquam melioribus? at deteriores erant. Tanquam deterioribus? at quando unquam deteriori cauſam ſuam probare conatus eſt melior? Quid autem pro ſe attuliſſet? Philoſophum ſe negaſſet? Mentitus eſſet. Philoſophum ſe confeſſus eſſet? Hoc ipſum erat cur ſuccenſerent. Sed ponamus nihil horum ab eo dicendum fuiſſe, ſed diluendum ſolummodo crimen. Falſum eſſe nempe quod aut juventutem corrumperet, aut Deos novos induceret. At quis imperito artis ea perſuadeat, quæ ſine arte ea cognoſci non poſſunt. Unde enim ea Athenieſibus peritia, ut quæ ſit corruptela juventutis, quæ virtus, quis ſit Deus, quo pacto colendus, poſſint aſſequi? Nec enim hæc curant mille illi judices quos faba creavit: nihil de his Solon ſcripſit, nihil de his venerandæ illæ Draconis præcepere leges.

accuſationem vide apud Xenoph. *Memor. lib. I. p.* 708. [t] Καὶ τίς τεχνίτας τὸν ἄτεχνον πείθει. MS. *Porrò apud Athenienſes ſententiam ferre ab imperitis quæſitus eſt olim Anacharſis apud* Plutarch. *in Solon. p.* 81. *B.* Ἔφη δὲ καὶ θαυμάζειν ὁ Ἀνάχαρσις, ἐκκλησίᾳ παραγενόμενος, ὅτι λέγουσι μὲν οἱ σοφοὶ παρ' Ἕλλησι, κρίνουσι δὲ οἱ ἀμαθεῖς. *Eadem habet* Diog. Laërt. *lib. I. p.* 27. [u] *Fabis enim judices creabantur. Vid. quæ notavimus ad Diſſ. VI. p.* 66. [w] *Meliùs* ſeveræ leges. *Nam* Draconis, *ut credo, ſcita nemo Athenienſium diceret veneranda, cùm ob atroces pœnas, quas pro minimis peccatis inflixère, à Solone ſint reſciſſa. Eorum ſeveritatem pulchrè notavit* Demades. Δι' αἵματος, *inquit,* οὐ διὰ μέλανος τοὺς νόμους ὁ Δράκων ἔγραψεν. Plutarch. *vit. Solon. p.* 87. *E.*

μοι· ἀλλὰ κλήσεις μὲν καὶ φάσεις καὶ γραφαὶ καὶ εὐθύναι καὶ ἀντωμοσίαι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα [15] ἐν Ἡλιαίᾳ εὐθύνεται, ὥσπερ ἐν ταῖς τῶν παίδων ἀγέλαις αἱ περὶ τῶν ἀστραγάλων διαμάχαι καὶ * ῥητορικαὶ, ἀφαιρουμένων ἀλλήλους, καὶ ἀδικούντων καὶ ἀδικουμένων· ἀλήθεια δὲ καὶ ἀρετὴ καὶ βίος ὀρθὸς, ἑτέρων δικαστῶν δεῖται καὶ νόμων ἑτέρων, καὶ ῥητόρων ἑτέρων, ἐν οἷς Σωκράτης ἐκράτει, καὶ ἐστεφανοῦτο, καὶ εὐδοκίμει. Πῶς οὖν οὐκ ἂν ἦν καταγέλαστος γέρων ἀνὴρ καὶ φιλόσοφος, συναστραγαλίζων τοῖς παισίν; ἢ τίς πώποτε ἰατρὸς ἔπεισε τοὺς πυρέττοντας, ὅτι ἀγαθὸν τὸ διψῆν καὶ λιμώττειν; ἢ τίς τὸν ἀκόλαστον, ὅτι πονηρὸν ἡδονή; ἢ τίς τὸν χρηματιστὴν, ὅτι οὐδενὸς ἀγαθοῦ ἐφίεται; ἢ γὰρ ἂν καὶ τοῦτο Σωκράτης οὐ χαλεπῶς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ὡς οὐκ ἔστι διαφθορὰ νέων, ἀρετῆς ἐπιτήδευσις, οὐδὲ ἡ τῶν θείων γνῶσις, περὶ δαίμονας παρανομία· καὶ γὰρ ἤτοι συνηπίσταντο ταῦτα τῷ Σωκράτει, ἢ ὁ μὲν ἠπίστατο, οἱ δὲ ἠγνόουν. Καὶ εἰ μὲν ἠπίσταντο, τί ἔδει λόγου πρὸς τοὺς εἰδότας; εἰ δὲ ἠγνόουν, οὐκ ἀπολογίας αὐτοῖς, ἀλλ' ἐπιστήμης ἔδει· τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀπολογίας μάρτυρες ἀποφαίνουσι, καὶ πίστις καὶ ἔλεγχος, καὶ τεκμήρια, καὶ βάσανοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἵνα τὸ ἀφανὲς τέως ἐπὶ δικαστηρίου φωραθῇ· ἀρετῆς δὲ καὶ καλοκἀγαθίας ὁ ἔλεγχος εἷς ἡ πρὸς ταῦτα αἰδώς· ἧς οὐξεληλαμένης τότε Ἀθήνηθεν, τί ἔδει τῷ Σωκράτει λόγου; Νὴ Δία, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. Ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐξ ἅπαντος εὐλαβητέον τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ, ὥρα ἦν Σωκράτει μὴ τοῖς Ἀθηναίων δικασταῖς ἀπολογεῖσθαι, ἀλλὰ μήτε Μελίτῳ ἀπεχθάνεσθαι, μήτε ἐλέγχειν Ἄνυτον, μήτε παρέχειν πράγματα τοῖς ἁμαρτάνουσιν Ἀθηναίων, μηδὲ περιϊέναι τὴν πόλιν, ἐντυγχάνοντα πάσαις ἀνδρῶν καὶ τύχαις καὶ τέχναις καὶ ἐπιτηδεύμασι καὶ ἐπιθυμίαις, σωφρονιστὴν κοινὸν, πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον, μηδὲν ταπεινὸν, μηδὲ θωπικὸν, μηδὲ ἀνδραποδῶδες, μηδὲ ὑφειμένον πρὸς μηδένα λέγοντα. Εἰ δὲ θανάτου μὲν ἤδη τις ἐν πολέμῳ κατεφρόνησε, καὶ κυβερνήτης ἐν θαλάττῃ, ὀρέγονται καὶ ἕκαστοι τῶν ἐν ταῖς τέχναις ἀποθνήσκειν καλῶς σὺν τῇ τέχνῃ· ἢ που τὸν φιλόσοφον ἔδει λειποτάκτην γενέσθαι, καὶ [16] λειπόγεων καὶ φιλόψυχον, ῥίψαντα τὴν ἀρετὴν, ὡς ἐν πολέμῳ [17] ἀσπίδα; Καὶ ταῦτα δρῶντα τίς ἂν αὐτὸν δικαστὴς ἐπῄνεσεν, ἢ τίς ἠνέσχετο τὸν Σωκράτην ἑστῶτα ἐν δικαστηρίῳ ταπεινὸν καὶ ἐπτηχότα, καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ ζῆν ἐρανιζόμενον παρ' ἄλλων; τοῦτο γάρ που τῆς

[15] *Maximum erat Athenis* δικαστήριον, *ita dictum* ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Suidas Οὕτως ἐκλήθη (Ἡλιαία) διὰ τὸ ἐν ὑπαίθρῳ εἶναι τόπῳ καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου βάλλεσθαι. *Voce* Ἡλιαστής. * *Manifeſtum eſt, hoc verbum è ſuo loco excidiſſe. Cum* Heinſio *igitur totum* κῶλον *ita lege.* Ἀλλὰ κλήσεις μὲν —— καὶ ἀντωμοσίαι ῬΗΤΟΡΙΚΑΙ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἐν Ἡλιαίᾳ εὐθύνεται, ὥσπερ ἐν ταῖς τῶν παίδων ἀγέλαις αἱ περὶ τῶν ἀστραγάλων διαμάχαι, καὶ ἀ-

ἀπλο-

ges. Sed in jus vocare, deferre, accuſare, rationem facti expoſcere, juramentum calumniæ exigere aut præſtare, aliaque ejuſmodi, hæc ſunt de quibus curia, quam ibi Heliæam dicunt, pronunciat. Non aliter quam in puerorum turba, qui de talis ſuis inter ſe velitantur: quos alii injuſtè auferunt, alii injuſtè amittunt. Veritas autem & virtus vitæque probitas alios judices, alias leges, alios poſtulat patronos. Quorum judicio vicit Socrates, coronam accepit, laudem meruit. Quis verò non rideret & ſenem & philoſophum, qui talis cum pueris luderet? Aut quis unquam medicus febricitanti perſuaſit, famem ſitimque conducere? Aut intemperanti malam eſſe voluptatem? Aut quæſtui intento, non in bonis eſſe quod petit? Id ſi poſſe fieri demus, etiam Socratem facile Athenienſibus perſuadere potuiſſe, virtutis cultum corruptelam non eſſe juvenum, concedam: nec qui vere Deum noverit, circa Deos peccare. Nam aut hæc juxta ſciverunt cum Socrate, aut Socrates ſcivit, illi ignorarunt. Quod ſi ſciverunt, quid oratione opus fuit, cum ſcirent? Sin ignorarunt, non defenſione illis opus fuit, ſed ſcientia. Alias enim defenſiones, teſtes, probationes, argumenta, certæ conjecturæ, quæſtiones, pluraque ejuſmodi, ut de quo dubitatur in judicio appareat, confirmare ſolent. Virtus verò probitaſque unum habet quo ſe tueatur; Sui reverentiam. Quæ cum eo tempore Athenis nulla eſſet, quid oratione opus fuit Socrati? Ut ſe morti, ſi Dîs placet, ſubduceret. Atqui ſi præcipuè vitanda viro bono mors ſit, aliud ſpectandum fuit Socrati. Non ut judicibus cauſam oratione probaret ſuam: verùm ut nec Melitum offenderet, nec Anytum taxaret, nec Athenienſium vitiis bellum indiceret: nec ut tanquam communis vitiorum cenſor, durus & inexorabilis, qui nihil humile, nihil blandum, nihil ſervile aut demiſſum inſuſurraret cuiquam, totam circuiret urbem: hominumque cujuſcunque generis fortunas, artes, inſtituta ac libidines examinaret liberè. Quod ſi miles ſæpe aliquis mortem in bello contempſit, gubernator in mari; nec quiſquam qui in munere verſatur aliquo plus optat quam ut in eo ſtans, ut aiunt, & cum laude moriatur: ſoline pulchrum erit philoſopho, ordinem in terra, claſſem in mari deſerere, vitæque conſervandæ cauſa virtutem non aliter quàm in bello clypeum abjicere? Hoc factum ejus quis laudaſſet judex? Quis autem ferre potuiſſet ſtantem in ſenatu Socratem, humilem, dejectum, vitæque ſuæ ſpes ab aliis emendicantem? Neque non alius defen-

φαρμάττειν ἀλλήλους & quæ ſequuntur. [16] Nemo dubitet quin vera ſit lectio, quam exhibet MS. habet enim λειποτάξιον. [17] Inter Græcos maximo erat probro clypeum abjeciſſe vel etiam amiſiſſe: hinc Ariſtoteles Rhetor. lib. II. c. 8. inter ea quorum hominem pudere par eſt, primo loco ponit ἀποβάλλειν ἀσπίδα. Eâ de cauſa Epaminondas jam ſemianimis tam ſollicitè requiſivit, Num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis. Vid. Juſtin. lib. VI. c. 8.

ſionis

ἀπολογίας τὸ σχῆμα ἦν. Ἢ λέγειν ἐχρῆν ταπεινὸν μὲν οὐδέν, οὔτε ἐπηχὸς, οὔτε ὑφειμένον, ἀλλ' ἐλεύθερόν τι καὶ ἄξιον φιλοσοφίας; οὐκ ἀπολογίαν μοι λέγεις, ἀλλ' ὀργῆς ζωπύρωσιν καὶ φλεγμονήν· πῶς γὰρ ἂν ἤνεγκε τοιαύτην ἀπολογίαν δικαστήριον πονηρὸν καὶ δημοκρατικόν, καὶ ἐκδεδιῃτημένον ὑπ' ἐξουσίας, καὶ ἀνήκοον παρρησίας, καὶ κολακείᾳ διηνεκεῖ κεχρημένον; οὐ μᾶλλον ἢ ἀκολάστων συμπόσιον νήφοντα ἄνδρα, ἀφαιρούμενον μὲν τὸν κρατῆρα, ἀπάγοντα δὲ τὴν αὐλητρίδα, καθαιροῦντα δὲ τοὺς στεφάνους, παύοντα δὲ τὴν μέθην· τοιγαροῦν ἐσιώπησεν ὁ Σωκράτης ἀσφαλῶς, ὅπου λέγειν οὐκ ἐξῆν καλῶς, φυλάξας μὲν τὴν ἀρετήν, φυλαξάμενος δὲ τὴν ὀργήν. καὶ παρέχων τοὔνειδος αὐτοῖς πικρὸν, ὅτι καὶ σιωπῶντος αὐτοῦ κατεδίκασαν. Πάνυ γοῦν ἔδει τοῖς τότε Ἀθηναίων δικασταῖς λόγων· Σωκράτει γὰρ ἑβδομήκοντα μὲν ἐτῶν χρόνος καὶ ἐν τούτῳ φιλοσοφία καὶ ἀρετὴ διηνεκής, καὶ ἄπταιστος βίος καὶ ὑγιής, καὶ δίαιτα εἰλικρινής, καὶ ὁμιλίαι χρησταί, καὶ ἐνδείξεις ὠφέλιμοι, καὶ συνουσίαι ἀγαθαί· ταῦτα μὲν αὐτὸν οὐκ ἐξείλετο ἐκ τοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ δεσμωτηρίου καὶ τοῦ θανάτου· [18] ἀμφορεὺς δὲ ἔμελλε, διαμετρηθεὶς πρὸς ῥητορείας καιρὸν βραχὺν, ῥύσεσθαι τὸν Σωκράτην; ἀλλ' οὔτε ἠδύνατο, οὔτε δυνάμενος, ἐδέξατο ἂν ὁ Σωκράτης. Ἆρα γε ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, γελοῖον ὡς εἰ καὶ Λεωνίδαν τὸν Σπαρτιάτην ἐκεῖνον ἠξίωσεν ἄν τις παραστὰς τοιοῦτος σύμβουλος, ὑποχωρῆσαι βραχὺ, καὶ ἐνδοῦναι τῇ Ξέρξου ἐμβολῇ, ὡς [19] συκοφάντης ὡπλισμένος, ὁ δὲ οὐκ ἐδέξατο * ἀλλ' αὐτοῦ κεῖσθαι σὺν τῇ ἀρετῇ καὶ τοῖς ὅπλοις μᾶλλον ἢ ζῶν δεῖξαι τὰ νῶτα βασιλεῖ βαρβάρῳ; Τί τοίνυν ἦν ἄλλο ἡ Σωκράτους ἀπολογία, ἢ νώτων ἀποστροφὴ, καὶ [20] φυγὴ λημμάτων, καὶ εὐπρεπὴς δειλία; Τοιγαροῦν ἔμεινε, καὶ τὴν ἐμβολὴν ἐδέξατο, καὶ ἠρίστευσεν· Ἀθηναῖοι δὲ ᾤοντο αὐτοῦ καταψηφίζεσθαι· καὶ γὰρ Ξέρξης ᾤετο νικᾶν Λεωνίδαν· ἀλλὰ Λεωνίδας μὲν ἀπέθνησκε, Ξέρξης δὲ ἡττᾶτο· καὶ Σωκράτης μὲν ἀπέθνησκεν, Ἀθηναῖοι δὲ κατεδικάζοντο, δικαστὴς δὲ ἦν αὐτοῖς θεὸς καὶ ἀλήθεια· ἡ δὲ Σωκράτους κατὰ Ἀθηναίων γραφή· ἀδικεῖ ὁ Ἀθηναίων δῆμος, οὓς μὲν Σωκράτης νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· Σωκράτης μὲν γὰρ νομίζει Ὀλύμπιον τὸν Δία, [21] Ἀ-

[18] *Clepſydram intelligit, quæ vas erat aquâ plenum, & in δικαστηρίοις collocatum, ut ad ejus menſuram oratores verba facerent. Vid. Suidam.* Scholiaſtes Ariſtophanis *in Veſp.* p. 437. Κλεψύδρα· ἀγγεῖον τετρημένον, ἐν ᾧ ὕδωρ ἔβαλλον καὶ εἴων ῥεῖν ἄχρι τῆς ὀπῆς· καὶ οὕτως ἔπαυον (Florens Chriſtianus rectè *legit* ἔπαυον) τὸν ῥήτορα· τοῦτο δὲ ἐποίουν διὰ τὸ φλυαρεῖν τὸν λέγοντα καὶ ἐμποδίζειν ἄλλοις θέλουσι λέγειν. *Erant etiam in uſu apud Romanos, earumque ſæpè meminit* Plinius *in Epiſtolis. Unum tantùm adducam locum.* Dixi, *inquit ille*, horis penè quinque: nam decem clepſydris quas ſpatioſiſſimas acceperam, ſunt additæ quatuor. *Epiſt. lib. II. Epiſt. XI.*
[19] H. St. *legit* συκοφάντην ὡπλισμένον. *Sed in Codice manu exarato ſcriptum erat* συκοφάντης ὡπλισμένος. *Procul dubio vitioſe. Et ſanè mihi præ cæteris arri-*

Θηναῖοι

ſionis fuiſſet habitus. Niſi quis putet humile nihil, nihil ſummiſſum aut abjectum ab eo dicendum fuiſſe: ſed liberum, ſed philoſophia dignum. Hæc non defenſio fuiſſet, ſed iræ irritatio, ſed flabellum. Quomodo enim defenſionem ejuſmodi æquo animo tuliſſet improbus ſenatus, popularis, nimia corruptus licentia, qui vix nomen libertatis norat amplius, & diuturnæ adulationi penitus inſuerat? Non magis quam ebrii homines virum ferrent in convivio ſobrium pocula auferre, ſibi tibicinam abducere, coronam eripere, ebrietatis denique cauſas præcidere. Tacuit igitur tutò Socrates, ubi loqui honeſte non poterat. Hac ratione virtutem ſervavit ſibi integram, iram compreſſit: fœdamque illis labem inuſſit, quorum judicio damnatus prius quam auditus eſt. Quam autem neceſſaria apud judices hos fuerit defenſio, vel hinc apparet. Annos ſeptuaginta habebat Socrates, cum interea nec à philoſophia nec à virtute feciſſet divortium: vitæ ſtadium ſine offenſione ulla, ſine vitio decurrerat: victus ejus purus, conſuetudo proba: neminem compellabat cui non prodeſſet, nemini ſe jungebat quem non meliorem redderet. Hæc omnia nec à judicum ſententia, nec à vinculis nec à morte eum vindicarunt: aquæ vero hydria, breve orationis ſpatium datura, abſolviſſet Socratem? Sed nec poterat hoc Socrates, nec ſi potuiſſet, voluiſſet tamen. Id verò Jupiter, & quicquid uſquam eſtis Deorum, avertite. Hoc enim tale eſt, ut ſi quis in caſtris ſycophanta Leonidem illum Spartiatam adiiſſet, ſuaſiſſetque ut paulum recederet, neque primum Xerxis ſuſtineret impetum. Ille nihil audiviſſet, credo, ſed ibidem cum virtute ſua & armis terram mordere, quàm ſuperſtes, regi barbaro monſtrare tergum, maluiſſet. Quid aliud futura erat Socratis defenſio, quam tergum obvertere, animo deficere, quàm timor ſpecioſus? Manſit igitur, impetum excepit, ſtrenue rem geſſit. Exiſtimarunt interim damnatum à ſe Athenienſes Socratem, ſicut victum à ſe Xerxes Leonidem. Atqui Hercule, cecidit Leonides, victus autem eſt Xerxes. Mortuus eſt Socrates, damnati autem fuerunt Athenienſes. Judex eorum Deus fuit & veritas. Accuſatio verò quam Athenienſibus intendit Socrates, hæc eſt: Peccant Athenienſes, cum quos putat Socrates Deos, ipſi negant, novoſque adeo inducunt. Socrates enim Jovem Olympium vocat, Athenien-

det vulgata lectio. * Ἄγαν αὐτῷ H. S. *Satis quidem commodè, niſi conſtaret conjunctionem illam adverſativam non ratò παρέλκειν. Sic de Timotheo Ælian. V. H. lib. III. c. 47:* Ἡ φρόνησις αὐτοὺς ἀνδραγαθία ἀλλ' οὐδὲ ὀλίγον ὤνησεν. *Vid. & lib. IV. c. 15.* [20] *In MS. rectè erat* οὐχὶ βλημάτων. [21] *Pericles apud Athenienſes dicendi arte tantam ſibi comparavit auctoritatem,* [22] Ὀλύμπιος *vocaretur,* Τὸ ὑψηλόνουν τοῦτο καὶ πάντῃ τελεσιουργὸν, ὡς ὁ θεῖος Πλάτων φησὶν, πρὸς τῷ εὐφυὴς εἶναι κτησάμενος ἐκ φυσιολογίας, καὶ τὸ πρόσφορον ἑλκύσας ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην, πολὺ πάντων διήνεγκε. διὸ καὶ τὴν ἐπίκλησιν Ὀλύμπιον αὐτῷ γενέσθαι λέγουσιν. *Hujuſce cognominis alias rationes ſuppeditabit Plutarchus, cujus hæc ſunt verba è vit. Pericl. p. 156. A.*

ſes

θηναῖοι δὲ Περικλέα· καὶ Σωκράτης μὲν πειθεῖ τῷ Ἀπόλλωνι, Ἀθηναῖοι δὲ αὐτῷ ἀντιψηφίζονται. Ἀδικεῖ δὲ ὁ δῆμος καὶ τοὺς νέους διαφθείρων. Οὗτος καὶ Ἀλκιβιάδην διέφθειρε καὶ Ἱππόνικον καὶ Κριτίαν, καὶ ἄλλους μυρίους. Ὦ γραφῆς ἀληθοῦς, καὶ δικαίου δικαστηρίου, καὶ καταδίκης πικρᾶς. Ὑπὲρ μὲν Διὸς ἀσεβουμένου [22] λοιμὸς ἦλθε καὶ ὁ ἐκ Πελοποννήσου πόλεμος, ὑπὲρ δὲ νέων διαφθειρομένων Δεκέλεια, καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ τύχη, καὶ αἱ ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφοραί. Οὕτω δικάζει θεὸς, οὕτω καταψηφίζεται.

Τί ἐστιν ἐπιστήμη.

ΛΟΓΟΣ Μʹ.

ΤΙ' ποτ' ἐστὶ τοῦτο, ᾧ διαφέρει ἄνθρωπος θεοῦ; καὶ τί ποτέ ἐστιν ᾧ διαφέρει ἀνθρώπου θεός; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, θειοτέρων μὲν ἀνθρώπους ἐπιστήμῃ κρατεῖν, θεῶν δὲ ἐλαττοῦσθαι μοχθηρίᾳ· θεὸς μὲν γὰρ ἀνθρώπου σοφώτερον, ἄνθρωπος δὲ θηρίου ἐπιστημονέστερον. Ἄλλο τι οὖν [1] ἐπιστήμην σοφίας ἡγῇ; Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ μᾶλλον ἢ ζωὴν ζωῆς· ἀλλὰ κοινὸν ὑπάρχον τὸ τῆς ζωῆς θνητῇ φύσει πρὸς τὸ ἀθάνατον, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα ἰσομορεῖ, κατὰ δὲ τὴν βραχύτητα τοῦ βίου ἐλέγχεται· θεοῦ μὲν γὰρ ζωὴ αἰώνιος, ἀνθρώπου δὲ ἐφήμερος. Ὥσπερ οὖν εἴ τις ἦν δύναμις ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν ἀεὶ, καὶ ἀποτείνειν διηνεκῶς τὴν ὄψιν, καὶ δέχεσθαι τὴν προσβολὴν τοῦ φωτὸς, καὶ μηδὲν αὐτῇ δεῖν καλυπτόντων βλεφάρων, μηδὲ ὕπνου πρὸς ἀνάπαυλαν, μηδὲ νυκτὸς πρὸς ἠρεμίαν, κοινὸν μὲν ἦν τὸ ὁρᾶν ἐκείνοις τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς ταύτην τὴν τῶν πολλῶν ὄψιν, διέφερε δὲ τῷ διηνεκεῖ· οὕτως ἀμέλει καὶ ἡ ἐπιστήμη, κοινόν τι οὖσα, διαφορὰν ὅμως ἔχει, ἡ θεία πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην· καὶ τὴν μὲν θείαν τάχα καὶ αὖθις εἰσόμεθα, νῦν δὲ δὴ ἐπὶ τὰ γνωριμώτερα ἴωμεν, τί ποτ' ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἐπίστασθαι, καὶ εἰδέναι καὶ μανθάνειν καὶ ὅσα τοιαυτὶ λέγοντες, ἕξιν τινὰ θεωρίας τῇ ψυχῇ προστίθεμεν. Ἆρα πᾶν ὅπερ ἂν ἡ αἴσθησις ἀθροίσασα τῇ κατὰ βραχὺ θεωρίᾳ, ἐμπειρίαν τοῦτο ὀνομάζουσα, προσαγάγῃ τῇ ψυχῇ, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπισφραγίσηται ὁ λογισμὸς τῇ ἐμπειρίᾳ, τοῦτο φῶμεν ἐπιστήμην εἶναι; Οἷον τὸ τοιόνδε λέγω. Οἱ [2] πρῶ-

[22] *Illam vult peſtem quæ bello Peloponnoſiaco ſæviit. Deſcriptionem ejus longè elegantiſſimam vid. apud* Lucretium *lib. VI. p* 202.

[1] *Sapientiæ & ſcientiæ, ſecundùm* Ariſtotelem, *non eadem eſt ratio, quippè ſcientia eſt* γνῶσις τῶν ἀναγκαίων. *Sapientia verò verſatur circà res quæ mutantur, nec eodem modo ſemper ſe habent. Vid.* Andronici Rhodii *Pa-*

ται

ſes Periclem. Socrates credit Apollini, Athenienſes contra judicium ejus calculum ferunt. Peccat & populus cum juventutem corrumpit. Hic eſt qui Alcibiadem pervertit, qui Hipponicum, qui Critiam, alioſque infinitos. O accuſationem veram! ô judicium æquum! ô ſententiam acerbam! Impietatem populi in Jovem Opt. Max. peſtis, & illatum à Peloponneſiis bellum excepit. Corruptelam juventutis Decelia, & illa in Sicilia Helleſpontoque calamitas. Ita judicat Deus, ita condemnat.

Quid ſit ſcientia.

DISSERT. XL.

QUid eſt quod à bruto hominem diſtinguit? Quid eſt quod ab homine diſtinguit Deum? Ego reliquis animalibus antecellere ſcientia hominem judico: imbecillitatis cauſa eſſe infra Deos. Nam & homine ſapientior Deus eſt, & reliquis plus animalibus ſcit homo. Quid ergo, dicet aliquis, aliud ſcientiam vis eſſe quam ſapientiam? Non magis quam vitam, aliud quam vitam: quæ cum hominibus mortalibus, cum Deo communis ſit immortali, qualitate eadem eſt, temporis verò brevitate diſtinguitur. Deus enim ſemper vivit, homo in diem. Ut ſi, exempli gratia, dari aliquo in oculo facultas poſſet, quæ perpetuo aciem intenderet, lucem admitteret, nec palpebrarum involucro nec relaxatione ſomni egeret, nec noctis quiete: huic oculo cum his noſtris, viſus quidem communis eſſet, perpetuitate verò differret. Ita Deo hominique cum communis ſit ſcientia, differt tamen. Et de divina quidem alias fortaſſe: nunc hujus rei inſiſtamus veſtigiis. Ut ſciamus, quo pacto ſumi debeat, cum ſcire aliquid, aut cognoſcere, aut addiſcere hominem dicimus: aut tale quid denique, quod aliquem contemplandi animæ attribuat habitum. Num ergo quodcunque longa ſingularium contemplatione paulatim à ſenſibus collectum (vulgo experientiam dicunt) quiſque ad animum transfert, ſi ratione poſtea pſoque uſu confirmetur, ſcientiam dicimus? Ex-

---

raphr. Ethic. Nicom. lib. VI. c. 4. [2] *In obſcuro jacet, qui caſus ſingulis artibus excogitandis anſam præbuerint, probabile tamen videtur navigandi peritiam ex his vel ſimilibus proveniſſe: certè tamen, ut ait* Horatius *Carm. lib. I. Od. 3.* Illi robur & æs triplex Circà pectus erat qui fragilem truci Commiſit pelago ratem Primus. *Sed quis fuerit inter auctores non convenit. Si* Clementi Alexandrino *fides,* Ἄτλας ὁ Λίβυς πρῶτος ναῦν ἐναυπηγήσατο καὶ τὴν θάλασσαν ἔπλευσεν. *Strom. lib. I. p.* 225. *Sed hâc laude, ſi modò laus ſit, Argonautas, vel Minoem, mactat* Phædrus *lib. IV. fab.* 5. *ubi vid.* Tan. Fabrum. *Alii aliis hoc* ἔργον *tribuunt; ut diſcere eſt ex* Plinii *H. N. lib. VII. c. 56. p. 481.*

empli

τοι ἄνθρωποι οὔπω ναῦν εἰδότες, ἐρῶντες ἐπιμιξίας, ἀγόμενοι μὲν ὑπὸ τῆς χρείας, εἰργόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς θαλάττης, εἶδον ὄρνιν ἐξ ἀέρος καταπτάντα νηχόμενον, εἶδον δὲ καὶ φόρτον φερόμενον κοῦφον ὑπὲρ τοῦ κύματος, ἤδη δέ που καὶ δένδρον ἀπενεχθὲν ἐκ ποταμοῦ εἰς κλύδωνα· καὶ τάχα μέν τις καὶ ἄκων κατενεχθεὶς, κινῶν τὰ ἄρθρα, ἐξενήξατο, τάχα δὲ καὶ ἑκὼν ἐν παιδιᾶς μέρει· ἀθροίσασα δὲ ἡ πεῖρα τὴν ἔννοιαν τοῦ πλοῦ, σχεδίαν τινὰ φαύλην τὸ πρῶτον ἐξειργάσατο, ὕλην κούφην, ξύλων δεόντων αὐτοσχέδιον ναῦν· κατὰ βραχὺ δὲ προϊοῦσα ἡ αἴσθησις ὁμοῦ τῷ λογισμῷ, ἐσοφίσατο καὶ ἐξεῦρεν ὄχημα κοῖλον ἐρεσσόμενόν τε καὶ ἐξ ἱστίων πλέον, καὶ ὑπὸ ἀνέμων φερόμενον, καὶ ὑπὸ οἰάκων εὐθυνόμενον, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἐπιστήμῃ μιᾷ τῇ κυβερνητικῇ. Φασὶ δὲ καὶ ἰατρικὴν εὑρῆσθαι τὸ ἀρχαῖον ὧδε. [3] Κομίζοντες οἱ οἰκεῖοι τὸν κάμνοντα εἰς τὰς ἀγυιὰς τὰς ἐν τριβῇ, κατετίθεντο· ἐφιστάμενοι δὲ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀνερωτῶντες τὸ ἄλγος ὅτῳ τὸ αὐτὸ ξυμπεσὸν, ἔπειτα ὤνατο ἢ ἐδωδῇ τινὶ, ἢ καύσας, ἢ τεμὼν, ἢ [4] διψήσας, παρετίθεντο ἕκαστοι ταῦτα κάμνοντι οἱ πεπονθότες πρότερον καὶ ὠφελημένοι· ἡ δὲ ὁμοιότης τοῦ πάθους συναθροίσασα τὴν τοῦ ὠφελήσαντος μνήμην, τῇ κατ' ὀλίγον ἐνδείξει ἐπιστήμην ἐποίησε τὸ πᾶν. Οὕτω καὶ τεκτονικὴ συνέστη, καὶ χαλκευτικὴ, καὶ ὑφαντικὴ, καὶ γραφικὴ, ὑπὸ τῆς πείρας ἑκάστη χειραγωγουμένη. Εἶεν. Τοῦτο ἐπιστήμην φῶμεν, ἐθισμὸν ψυχῆς πρὸς ὁτιοῦν τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ ἐπιτηδευμάτων. Ἢ τοῦτο μὲν διατείνει καὶ ἐπὶ τὰ θηρία; καὶ αἴσθησις γὰρ καὶ πεῖρα, οὐκ ἀνθρώπου ἴδιον ἀλλὰ καὶ τὰ θηρία αἰσθάνεται καὶ ἐκμανθάνει τι ὑπὸ τῆς πείρας· ὥστε καὶ τούτοις ὥρα μεταποιεῖσθαι σοφίας. Αἱ γέρανοι ἐξ Αἰγύπτου ὥρᾳ θέρους ἀφιστάμεναι, οὐκ ἀνεχόμεναι τὸ θάλπος, τείνασαι πτέρυγας ὥσπερ ἱστία, φέρονται διὰ τοῦ ἀέρος εὐθὺ τῆς Σκυθῶν γῆς· * ἅτε δὲ οὐκ ἐν ῥυθμῷ τὸ ζῶον, ἀλλ' ἐμβριθὲς μὲν τὰ μέσα, μακρὸν δὲ κατὰ τὸν αὐχένα, κοῦφον δὲ κατὰ τὸ οὐραῖον, ἀραιὸν δὲ κατὰ τὰς πτέρυγας, ἐσχισμένον δὲ κατὰ τὰ κῶλα, κλυδάζεται τὴν πτῆσιν, ὥσπερ ναῦς χειμαζομένη. Τοῦτο γνοῦσα γέρανος, ἢ αἰσθανομένη ἢ πειραθεῖσα, οὐ πρότερον ἀνίπταται πρὶν ξυλλέξῃ λίθον τῷ στόματι, ἕρμα μὲν εἶναι αὐτῇ πρὸς τὴν πτῆσιν, φυλακὴν δὲ πρὸς σωτηρίαν. [5] Ἔλαφοι ἐκ Σικελίας ἐπὶ Ῥηγίου περαιοῦνται, νηχόμεναι ὥρᾳ

---

[3] *Medicinam ægrotis apud Babylonios ità factam eſſe tradunt* Herodotus *lib. I. c.* 197. *&* Strabo *Geogr. lib. XVI. p.* 746. *Et ſanè hanc artem non diſputatione ſed uſu factam eſſe docet* Celſus *in præf. libb. de re Med.* [4] H. St. *addit* ἢ λιμώξας, *fames enim erat inter remedia. Vid.* noſtrum *Diſſ. XXXIX. p.* 410. * *In hiſtoriâ Naturali Veteres* τερατολογίαις *aures nimis patulas præbuêre, hinc factum ut hanc fabulam ut & alias de Gruum ſapientiâ tradiderint* Ariſtoteles *Hiſt. Anim. lib. VIII. c.* 12. *&* Ælian. περὶ ζώων ἰδ. *lib. III. c.* 13. *& lib. II. c.* 1. [5] *Maria à cervis eſſe tra-*

θέρους,

empli ergo. Primi mortalium, cum inventæ nondum eſſent naves, & commerciorum tamen amore ducerentur, quæ & neceſſitas exigebat, & prohibebat mare, avem forte fortuna è cœlo delapſam viderunt, quæ aquis innataret: aut aliquid è navi delapſum, quod in ſummis fluctibus ſubſideret: aut arborem quæ è fluvio in profundum ferretur. Aliquis etiam fortè invitus in aquam concidit, moxque movere cœpit ſe & evaſit: alius etiam volens & ludibundus hoc tentavit. Ita paulatim & per gradus navigandi peritiam experientia collegit, cœpitque materia è levi ratem extemporaneam contexere: quam firma tignorum inter ſe compago committeret. Dum hoc paulatim modo ſenſus & magiſtra procederet ratio: quorum induſtria vehiculum excogitavit atque invenit cavum, quod remiges impellerent, alæ ventorum ferrent, venti tollerent, clavus dirigeret; huic vitam ſuam ſola gubernandi freta arte, commiſit. Etiam inventam olim hoc modo ferunt medicinam. Ægrum ſui ſinguli propinqui in viam deferebant publicam. Accedebant continuo alii, & de morbo quærebant. Tum ſi quis eidem aliquando obnoxius malo, cibo aliquo aut igne aut ferro, aut potus denique id depuliſſet temperantia, cum ægro ſua communicabant ſinguli. Atque ita ſimilitudo morborum, remediorum ſimul colligens memoriam, paulatim in artem redegit id totum. Sed nec architectura, nec ferraria, nec textura aut pictura, aliter quam experientiæ ſubſidio ad finem pervenere ſuum. Sit ita. Alicujus in homine operis aut inſtituti conſuetudinem, ſcientiam dicamus. An & illud homini cum brutis commune eſt? Eſt verò: nam nec ſenſum nec experientiam rectè aliquis propriam dixerit homini. Quia & ſentire belluæ, & ſæpius tentando aliquid poſſunt addiſcere. Atque adeo eo modo ſibi vindicabunt ſapientiam. Grues æſtivò tempore cum calorem illius terræ amplius non ferunt, ex Ægypto abeunt: paſſiſque veli in modum leniter alis, recta Scythiam verſus per aërem feruntur. Cum verò non ita concinna ſit & æquilibris corporis eorum conſtitutio (in medio enim gravior, ſupra eſt protenſior; rurſus, quæ caudam pars tangit, levior, quæ alas, inanior eſt, pedes denique diſpaſti ſunt illis & diviſi) neceſſe èſt ut non ſecus quam navis quæ à ventis jactatur, fluctuet in aëre. Id cum vel ſenſit vel ipſa compertum habeat experientia, non prius in altum ſe attollit grus, quam lapidem aſſumat ore, qui illi & ſaburræ inſtar eſt, commode ut volet, & ſaluti eſt ne pereat. Cervæ æſtivo tempore paſcendi

jecta docet Plinius *H. N. lib. VIII. c.* 32. Maria tranant, *inquit*, gregatim nantes porrecto ordine & capita imponentes præcedentium clunibus, vicibuſque ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur a Ciliciâ Cyprum trajicientibus: nec vident terras, ſed in odorem earum natant. *Si eandem rem verſibus elegantiſſimis deſcriptam legere velis, adi* Oppianum Κυνηγ. *lib. II. v.* 215 *& ſeqq.*

θέρους, ἐπιθυμίᾳ καρπῶν· ἅτε δὲ ἐν μακρῷ πλῷ, ἐξασθενεῖ ἡ ἔλαφος ἀνέχουσα τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος· κουφίζονται δὴ τὸν κάματον ὧδέ πως· νήχονται ἐπὶ μιᾶς τεταγμέναι, ἀλλήλαις ἑπόμεναι, ὥσπερ στρατόπεδον ἐπὶ κέρως βαδίζον· νήχονται δὲ, ἐπιθεῖσαι ἑκάστη τὴν κορυφὴν τῇ τῆς ἡγουμένης ἰξύϊ· ἡ δὲ στρατηγοῦσα τῆς τάξεως, ἐπειδὰν κάμῃ, ἐπὶ οὐραῖον μεθίσταται, καὶ ἡγεῖται ἄλλη, καὶ οὐραγεῖ ἄλλη· ὡς ἐν τοῖς στρατοπέδοις Ξενοφῶν μὲν οὐραγεῖ, ἡγεῖται δὲ Χειρίσοφος· ὥστε καὶ στρατηγίας τακτικῆς μεταποιεῖται ταυτὶ τὰ θηρία. [6] Μήτε οὖν αἴσθησις μὲν καὶ πεῖρα οὐκ ἀνθρώπινον, λόγος δὲ ἀνθρώπου ἴδιον· καὶ οὐδὲν εἴη ἄλλο ἐπιστήμη πλὴν βεβαιότης λόγου ὁδεύοντος κατὰ τὰ αὐτὰ, ἐκθηρωμένου τὰ συγγενῆ τῶν πραγμάτων, καὶ διακρίνοντος τὰ ἀνόμοια καὶ τὰ ὅμοια συγκρίνοντος, καὶ τὰ οἰκεῖα συντιθέντος, καὶ τὰ συγκεχυμένα διαιροῦντος, καὶ τὰ ἀλλότρια χωρίζοντος, καὶ τὰ ἄτακτα συντάττοντος, καὶ τὰ ἀνάρμοστα ἁρμοττομένου· τοιαῦται γὰρ ἀμέλει καὶ Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία καὶ Μουσικὴ, καὶ ὅσαι ἄλλαι χειρουργίας ἀνενδεεῖς, [7] τῇ τοῦ λόγου ῥώμῃ ἐπεξῆλθε καὶ τοῖς ἀνθρώπων νοήμασι, καὶ ἐξειργάσαντο. Καὶ μὴν Ὅμηρος οὐ ταύτας πρεσβυτάτας ἐπιστήμας λέγει, παλαιὸς ἀνὴρ, καὶ ἀξιόχρεως δήπου πιστεύεσθαι, ἀλλὰ θαυμάζει τούτους ὡς μόνους σοφοὺς,

[8] Μάντιν, ἢ ἰητῆρα κακῶν, ἢ τέκτονα δούρων,

καὶ θέσπιν ἀοιδόν. Ὢ τῆς ἰσοτιμίας. [9] Ὁ μάντις σοφὸς, καὶ ὁ τέκτων σοφὸς, καὶ ὁ Ἀπόλλων δήπου, καὶ ὁ ἰατρὸς, καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς δήπου ὁμοίως τίμιος, καὶ ὁ Φήμιος. Μή ποτ' οὖν Ὅμηρος μὲν [10] ταῖς τιμαῖς τὰς τιμὰς νέμει κατὰ τὴν εὕρεσιν μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν χρείαν αὐτῶν· ἡμῖν δὲ οὐ ταύτῃ θηρατέον, ἀλλὰ ὧδε λέγωμεν· ὅτι ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τὸ εὐκινητότατον οὖσα τῶν ὄντων καὶ ὀξύτατον, [11] κεκραμένη ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως, κατὰ μὲν τὸ θνητὸν αὐτῆς ξυνάπτεται τῇ θηριώδει φύσει (καὶ γὰρ τρέφει καὶ αὔξει καὶ κινεῖ καὶ αἰσθάνεται) κατὰ δὲ τὸ ἀθάνατον, τῷ θείῳ ξυνάπτει (καὶ γὰρ νοεῖ, καὶ λογίζεται καὶ μανθάνει καὶ ἐπίσταται) καθὸ δὲ ξυμβάλλουσιν αὐτῷ αἱ θνηταὶ φύσεις τῷ ἀθανάτῳ, τοῦτο πᾶν καλεῖται φρόνησις, διὰ μέσου οὖσα ἐπιστήμης πρὸς αἴσθησιν· καὶ ἔστιν ἔργον ψυχῆς, ὡς μὲν ἀλόγου, αἴσθησις· ὡς δὲ θείας, νοῦς· ὡς δὲ ἀν-

---

6 *Multi ſanè è Philoſophis bruta etiam ratione uti putavêrunt. Vid.* Porphyrium περὶ ἀπ. ἐμψ. *lib. III.* §. 9. *&* Plutarchi *Gryllum Tom. II. p.* 991. *Sed quid inter hominem & belluam interſit, meo quidem judicio, optimè refert* Cicero *de offic. lib. I. c.* 4. 7 Heinſ. *locum hunc manifeſtò corruptum ſic ſanat.* Τῇ τοῦ λόγου ῥώμῃ ἐπεξῆλθον, καὶ τοῖς ἀνθρώπων νοήμασι πᾶν ἐξειργάσαντο 8 *Odyſſ.* P. *v.* 384. 9 *Vertit* Paccius: Sapiens vates, ſapiens faber, ſapiens medicus: æqualis videlicet honor Apollini, Æſculapio, ac Phemio. *Hunc igitur verborum ordinem in ſuo Codice*

θρωπίνης,

cauſa ex Sicilia circa Rhegium tranſmittunt: qui cum non exiguus ſit trajectus, fit tandem ut deficiant, ægreque ſupra aquam ſuſtollant verticem. Ergo hoc excogitarunt remedium. Sigillatim omnes natant ordine, ut alteram ſequatur altera: non aliter quam bene inſtructus procedit exercitus. Sequentis enim caput anterioris incumbit lateri, atque ita natant, dum defatigetur prima quæ agmen ducit. Quod cum fit, illa in tergo locatur: aliaque primos ſemper, alia poſtremos ducit. Sicut in caſtris tergo Xenophon, fronti præeſt Chiriſophus: ut etiam in aciei inſtruendæ peritia aliquid ſibi vindicent hæc animalia. Unde ſequitur nec ſenſum nec experientiam, ſed rationem proprium eſſe hominis: nec aliud ſcientiam eſſe, quam firmam rationem, quæ per eadem ſemper procedit; cujus proprium eſt res cognatas inquirere, res diſſimiles diſtinguere, ſimiles componere, proprias conjungere, conjunctas diſcernere, alienas diſtinguere, quæ denique ſine ordine ſunt, in ordinem redigere, quæ parum congruunt, quadrare. Tales revera ſunt & Arithmetice, & Geometrice, & Muſice, aut ſi quæ aliæ non manuum beneficio, ſed vi rationis inventæ, humano omnia exequuntur ingenio. Quas Homerus tamen & antiquus homo & fide digniſſimus, neutiquam primo ſtatuit loco: ſed potius hos tanquam ſolos ſapientes miratur,

Aut vatem medicumve, aut fabrum ligna ſecantem,

Et divinum poëtam. O æqualitatem admirabilem! Et vates ergo ſapiens eſt & faber, & medicus. Apollo & Aſclepius eodem cum Phemio honore digni erunt. Quare vide ne ex inventione magis quam utilitate artes æſtimet Homerus: nobis verò non eo modo ſit inveſtiganda veritas, ſed ſic potius. Anima hominum res eſt quæ & facillime movetur, & omnium eſt velociſſima: conſtatque ex humana partim, partim ex divina natura. Pars ejus quæ mortalis eſt belluinam quam proximè attingit: (nam & augmentum cum iis habet commune & nutrimentum: tum id quod movetur in ea & ſentit) Pars quæ immortalis eſt ad divinam accedit: (nam & intelligit & ratione utitur & diſcit & ſcientiæ ſit compos.) Jam qua natura ejus quæ mortalis eſt maximè ad immortalitatem accedit, id omne prudentiam vocamus: cui medium inter ſcientiam ac ſentiendi facultatem locum tribuimus. Itaque opus animæ quâ

invenit. Ὁ μάντις σοφὸς, καὶ ὁ τέκτων σοφὸς καὶ ὁ ἰατρὸς, καὶ ὁ Ἀπόλλων δῖος καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς δῖος ὁμοίως τίμιος, καὶ ὁ Φήμιος. *Et ſane recta eſt, ut animadvertit* Heinſius, *hæc diſpoſitio.* [10] Ταῖς τέχναις τὰς τιμάς. Canterus. [11] *Platonis erat ſententia, duas partes mortales animæ immortali adjunctas eſſe.* Alcin. *de doctr. Plat. c.* 23. *Hinc factum ut* Galenus *lib. VI. de decret. Hippocr. & Plat. contenderit Philoſophum illum tres animæ ſpecies ſubſtantiis diverſas ſtatuere.* Salmaſius *verò fuſè probat unam tantum & uniformem animam variis facultatibus compoſitam à Platone inductam eſſe. Vid. Comm. in Epict. & Simpl. p.* 154. *& ſeqq.*

ratione

θρωπίνης, φρόνησις· ἀθροίζει δὲ αἴσθησις μὲν ἐμπειρίαν, φρόνησις δὲ λόγον, νοῦς δὲ βεβαιότητα· τὴν δὲ ἐξ ἁπάντων ἁρμονίαν, ἐπιστήμην καλῶ. Εἰ δέ τι δεῖ καὶ εἰκόνος τῷ λόγῳ, ἔστω ἡ μὲν αἴσθησις, κατὰ τὴν ἐν τεκτονικῇ χειρουργίαν· ὁ δὲ νοῦς, κατὰ γεωμετρίαν· ἡ δὲ φρόνησις, οἷα καὶ τῶν Ἀρχιτεκτόνων· ἡ δὲ τέχνη διὰ μέσου οὖσα Γεωμετρίας καὶ Τεκτονικῆς, πρὸς μὲν τὴν χειρουργίαν, ἐπιστήμη τις οὖσα· πρὸς δὲ Γεωμετρίαν, ἐλαττουμένη κατὰ τὴν βεβαιότητα. Διείληχε δὴ καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων δυνάμεις ἐπιστήμη, καὶ φρόνησις, καὶ ἐμπειρία. [12] Περὶ πῦρ καὶ σίδηρον καὶ ἄλλας ὕλας πραγματευομένη, παντοδαπὰς ἐρανίζει τὰς χρείας τοῦ βίου ταῖς εὐπορίαις τῶν τεχνῶν· ἡ δὲ φρόνησις ἐπιτεταγμένη τοῖς τῆς ψυχῆς παθήμασι, καὶ οἰκονομοῦσα ταῦτα τῷ λογισμῷ, πρὸς μὲν ἐμπειρίαν, ἐπιστήμης ἔχει λόγον, ἀπολείπεται δὲ ἐπιστήμης, καθόσον περὶ πρᾶγμα οὐχ ἑστὼς οὐδὲ ὡμολογημένον πραγματευομένη, σχηματίζεται τῇ τούτου φύσει· ὁ δὲ νοῦς τὸ τιμιώτατον ἐν ψυχῇ καὶ ἀρχικώτατον, καθάπερ ἐν πόλει νόμος, οὐκ * ἐπ' ἀξόνων γεγραμμένος, οὐδὲ ἐπὶ στήλης ἐγκεχαραγμένος, οὐδὲ ὑπὸ ψηφισμάτων [13] ἐγκεκυρωμένος, οὐδ' ὑπ' ἐκκλησίας κεχειροτονημένος, οὐδ' ὑπὸ δήμου ἐπῃνημένος, οὐδ' ὑπὸ δικαστηρίου δεδοκιμασμένος, οὐδ' ὑπὸ Σόλωνος ἢ Λυκούργου τεθείς, ἀλλὰ θεὸς μὲν ὁ νομοθέτης, ἄγραφος δὲ ὁ νόμος, ἀχειροτόνητος δὲ ἡ τιμή, ἀνυπεύθυνος δὲ ἡ ἐξουσία· καὶ μόνος ἂν εἴη οὗτος νόμος, οἱ δὲ [14] ἄλλως καλούμενοι, δόξαι ψευδεῖς καὶ διημαρτημέναι καὶ σφαλλόμεναι. Κατ' ἐκείνους τοὺς νόμους καὶ Ἀριστείδης ἔφυγε, καὶ Περικλῆς ἐζημιοῦτο, καὶ Σωκράτης ἀπέθνησκε· κατὰ δὲ τὸν θεῖον τοῦτον νόμον καὶ Ἀριστείδης δίκαιος ἦν, καὶ Περικλῆς ἀγαθὸς ἦν, καὶ Σωκράτης φιλόσοφος. Ἐκείνων τῶν νόμων ἔργον Δημοκρατία καὶ δικαστήρια, καὶ ἐκκλησίαι, καὶ δήμου ὁρμαί, καὶ δημαγωγῶν δωροδοκία, καὶ τύχαι παντοδαπαί, καὶ συμφοραὶ ποικίλαι· τούτου τοῦ νόμου ἔργον ἐλευθερία καὶ ἀρετή, καὶ βίος ἄλυπος, καὶ ἀσφαλὴς εὐδαιμονία· ὑπ' ἐκείνων τῶν νόμων ἀθροίζεται μὲν τὰ δικαστήρια, πληροῦνται δὲ αἱ τριήρεις, ἐκπέμπονται δὲ οἱ στόλοι, τέμνεται γῆ, πολεμεῖται θάλαττα, Αἴγινα ἀνίσταται, Δεκέλεια τειχίζεται, [15] Μῆλος ἀπόλλυται, Πλαταιαὶ ἁλίσκονται, Σικυώνη ἀνδραποδίζεται, Δῆλος καθαιρεῖται· ὑπὸ τούτων τῶν

[12] MS. *ante hanc vocem rectè ſupplet*, ἡ μὲν ἐμπειρία. *Ejuſdem vocis repetitio hoc mendum procreavit. Vid.* Joan. Clerici *Art. Crit. P. III.* §. I. c. 5. * *Axibus & columnis olim incidebantur leges.* Plutarch. *vit. Solon. p.* 92. Κατεγράφησαν (νόμοι Σόλωνος) εἰς ξυλίνους ἄξονας ἐν πλαισίοις περιέχουσι στρεφομένους——καὶ προσηγορεύθησαν, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, Κύρβεις. *Sed fallitur* Ariſtoteles, *ſi* Polluci *credamus; hic enim Onom. lib. VIII. c.* 10. *docet* Κύρβεις *fuiſſe tabulas triangulares*, ἄξονας *verò quadratas, & quidem ex ære compoſitas, quâ in re abit ab* Aulo Gellio, *qui axes quibus inci-*

νόμων

ratione caret, eſt ſenſus: qua divina eſt, intellectus: quà humana eſt, prudentia. Senſus autem experientiam colligit, prudentia rationem, certitudinem ratio. Hæc ſi aptè inter ſe concinneque concurrant omnia, jam ſcientiam habes. Quod ſi à ſimili confirmandum eſt quod dicimus, confer ſenſum cum fabrili opera, cum geometria intellectum, cum architectonice prudentiam. Ars in medio ſit Geometriæ & fabrilis operæ: quæ ad hanc collata, ſcientia erit, ad illam, vincetur certitudine. Jam hæc tria, ſcientia, prudentia, & experientia, naturalem in homine ſingulæ pro ſe promovere ſolent facultatem. Quarum illa quidem circa ignem & ferrum reliquaſque verſatur materias, multarumque beneficio artium quælibet humanæ vitæ colligit commoda. Prudentia, quæ in animi affectionibus munus exercet ſuum, quas non aliter quam familias mater ex rationis dirigit præſcripto, ſi cum experientia conferatur, ſcientiæ vicem erit; ſin cum ſcientia, eo ſuperatur, quod nec certam circa rem nec definitam verſetur, ejuſque ſemper ſe accommodet naturæ. At vero mens, ſummum animæ bonum, magnaque imperatrix, id in ea eſt, quod lex in urbe: non quæ in tabulis ſcribitur aut columnis inciditur, aut decretis ſancitur aut concionis manu ſciſcitur, aut à populo approbatur, aut in judicio recepta, aut à Solone lata eſt aut Lycurgo. Ejus quippe legiſlator Deus eſt, ipſa, lex non ſcripta, & quæ nullis ſuffragiis auctoritatem debet ſuam, neque eorum quæ jubet cuiquam rationem reddit. Hæc ſola lex eſt: reliquas verò quæ falſo hoc ſibi nomen vindicant, inanes merito opiniones vocaveris: quæ falluntur ſæpiſſime & aberrant. Illis legibus Ariſtides debet quod exulat, quod mulctatur Pericles, Socrates quod moritur. Nam ſi alteram hanc ſpectes quæ divina eſt, juſtus Ariſtides, vir bonus Pericles, vir ſapiens eſt Socrates. Illius opus eſt nimia populi potentia, judicia, conciones, cæci plebis impetus, principumque ejus corruptelæ, varii caſus, incommoda diverſa. Hujus verò, libertas, virtus, tranquilla vita ſtabiliſque felicitas. Ex illarum præſcripto frequenter in judicium curritur, triremes implentur, educuntur claſſes, terra vaſtatur, bello ardet mare, Ægina deficit, muro Decelia cingitur, perditur Melus, occupantur Plateæ, Sicyon diripitur, Delos evertitur. Ex harum vero vir-

debantur Solonis leges, ligneos dixit. Noct. Attic. lib. II. c. 12. Porrò στῆλαι *&* Κύρβεις *nomine, non re differebant.* Οἱ ἀρχαῖοι λίθους ἱστάντες, τὰ δόξαντα ἀναγράψαντες οὓς μὲν ἀπὸ τῆς στάσεως στήλας, κύρβεις δὲ ἀπὸ τοῦ εἰς ὕψος ἀναβάσεως. *Verba ſunt* Scholiaſtæ Ariſt. *in* Nubes *p. 152. ubi* περὶ κύρβεων *&* ἀξόνων *plura, ut & apud eundem in* Aves *p. 604. Adi &* Suidam *in voc.* [13] Κινυρόμενος. MS. [14] *Hoc eſt, fruſtrà, inaniter, aut abs re.* Heſychius: Ἄλλως. Ματαίως, ὡς ἔτυχεν. *Plura auctorum loca hanc in rem ſuppeditabit* Dav. Clericus *Quæſt. Sacr. XVI.* [15] *Leg.* Μῆλος. *Meliorum hiſtoriam videre eſt apud* Thucydidem *lib. V. p. 196. & ſeq. ed.* Steph. *ut monuit* Heinſius, *cui hanc emendationem debemus.*

νόμων ἀρετὴ ἀθροίζεται, πληροῦται ψυχὴ μαθημάτων, οἰκεῖται οἶκος καλῶς, εὐνομεῖται πόλις, εἰρήνην ἄγει γῆ καὶ θάλαττα· οὐδὲν σκαιὸν, οὐδὲ ἀπάνθρωπον, οὐδὲ βαρβαρικόν· πάντα εἰρήνης μεστὰ καὶ ἐκεχειρίας, καὶ ἐπιστήμης, καὶ φιλοσοφίας, καὶ λόγων μυστικῶν· ὧν νόμοι νόμων πρεσβύτεροι, καὶ νομοθέται νομοθετῶν ἡμερώτεροι· οἷς ὁ μὲν ἑκὼν ὑποῤῥίψας ἑαυτὸν, ἐλεύθερος καὶ εὔπορος, καὶ ἀνενδεὴς ἐφημέρων νόμων καὶ ἀνοήτων δικαστῶν· εἰ δέ τινες παράνομοι ἐν τούτοις καὶ [16] δικασταὶ ἄνδρες, ἔχουσι τὴν δίκην, οὐκ Ἀθηναίων καταψηφιζομένων, οὐδὲ τῶν Ἕνδεκα ἀπαγόντων, οὐδὲ τοῦ δημίου προσφέροντος τὸ φάρμακον, ἀλλ' αὐτόθεν ἐξ αὐτοφυοῦς καὶ ἑκουσίου μοχθηρίας·

[17] Αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο.

Τοῦτον παραβὰς τὸν νόμον Ἀλκιβιάδης ἐδυστύχει, οὐχ ὁπότε αὐτὸν ἐκ Σικελίας Ἀθηναῖοι ἐκάλουν, οὐδ' ὁπότε ἐπηρῶντο αὐτῷ κήρυκες καὶ [18] Εὐμολπίδαι, οὐδ' ὁπότε ἔφευγεν ἔξω τῆς Ἀττικῆς· (Μικρὰ ταῦτα, καὶ καταδίκη εὐκαταφρόνητος· κρείττων γὰρ ἦν καὶ [19] μένων Ἀλκιβιάδης τῶν οἴκοι μενόντων. Οὗτος παρὰ Λακεδαιμονίοις φεύγων εὐδοκίμει. Οὗτος Δεκέλειαν ἐπετείχιζεν. Οὗτος Τισσαφέρνῃ φίλος, καὶ Πελοποννησίων ἡγεῖτο) ἀλλ' ἡ ἀληθὴς Ἀλκιβιάδου δίκη πρεσβυτέρα μακρῷ, πρεσβυτέρου νόμου, καὶ πρεσβυτέρων δικαστῶν, ἡνίκα ἐξῆλθε Λυκείου, καὶ ὑπὸ Σωκράτους κατεγινώσκετο, καὶ ὑπὸ φιλοσοφίας ἐξεκηρύττετο. Τότε φεύγει Ἀλκιβιάδης, τότε ἁλίσκεται. Ὦ καταδίκης πικρᾶς καὶ ἀμειλίκτου ἀρχῆς, καὶ ἐλεεινῆς πλάνης. Τοιγαροῦν Ἀθηναῖοι μὲν αὐτὸν καὶ δεηθέντες κατεδέξαντο, φιλοσοφία δὲ καὶ ἐπιστήμη καὶ ἀρετὴ τοῖς ἅπαξ φεύγουσιν ἄβατος μένει καὶ ἀδιάλλακτος. Τοιοῦτον ἡ ἐπιστήμη, τοιοῦτον ἡ ἀμαθία. Ἐγὼ δὲ καὶ τοὺς Μίνω νόμους ἐπιστήμην καλῶ, ἣν ἐδίδασκε μὲν ὁ Ζεὺς [20] ἐν ἐνναέτει χρόνῳ, ἐμάνθανε δὲ ὁ Μίνως, εὐδαιμόνει δὲ τὸ Κρητῶν γένος. [21] Καὶ τὴν Κύρου ἐπιστήμην ἀρετὴν καλῶ βασιλικὴν, ἣν ἐδίδασκε μὲν Κῦρος, Καμβύσης δὲ οὐκ ἐμάνθανεν, οὐδὲ Ξέρξης ἐμάνθανε. Κῦρος μὲν γὰρ ἡγεῖτο Περσῶν, ὡς ποιμὴν θρεμμάτων, σώζων τὸ αἰπόλιον καὶ τρέφων, καὶ Μήδοις πολεμῶν, καὶ Βαβυλωνίους λαμβάνων, καὶ μηδενὶ ἐφιεὶς λύκῳ βαρβάρῳ, καὶ ἀργίᾳ [22] ἀναμιχθῆναι τῇ ἀγέλῃ. Καμβύσης δ' ἦν καὶ αὖθις Ξέρξης ἐκ ποιμένων ἀγαθῶν

---

[16] *Senſus poſtulat, ut legamus* ὑβρισταὶ, *quemadmodum exhibuit* MS. [17] *Od.* A. *v.* 7. [18] *Eumolpidæ ſacerdotes ab Eumolpo Thrace, qui initiationis rationem invenit, genus ducebant. Eumolpum fuiſſe Eleuſinium alii, alii Athenienſem ſtatuunt. Vid.* Suidam. *Poſt Eumolpidarum devotionem. Lacedæmona petiit Alicibiades. Vid.* Corn. Nep. *in vit. c.* 4. [19] *In Codice Regio* Heinſius *invenit veram lectionem; ut & in ſuo* Paceius. *Ea eſt* φεύγων. [20] *De commercio, quod Minos, ut ipſe finxit, cum Jove*

πονηροὶ

tus colligitur, præclaris impletur diſciplinis animus, res privata honeſtè, publica præclaris dirigitur legibus: bellum nuſquam eſt, ubique terra marique parta ſecuritas. Nihil uſquam ſiniſtrum, nihil inhumanum, nihil barbarum. Pacis plena ſunt omnia, omnia fœderum: ubique ſcientia viget, ubique ſapientiæ ſtudium, & liberales diſciplinæ. O legibus antiquiores leges, ô legiſlatoribus manſuetiores legiſlatores! Quibus ſi quis volens ſe ſubmiſerit, liber pariter diveſque aget: nec quotidianis hiſce magnopere legibus ſtultiſque egebit judicibus. Quicunque verò ab earum receſſerint præſcripto, injuſteque vixerint, pœnas illi ſubeunt: non quod Athenienſium damnentur ſuffragiis aut ab undecimviris abducantur, aut denique è tortoris manu venenum hauriant: minimè: ſed propria, ſed innata, ſed voluntaria improbitate ſua;

Crimine nam periere ſuo pœnaſque dedere,

Hanc legem tranſgreſſus eſt Alcibiades, hujus ex legis judicio infelix dicendus fuit: non cum è Sicilia ab Athenienſibus ad dicendam cauſam vocaretur, non cum à ſacris præconibus, non cum ab Eumolpidis devoveretur, non cum Atticam relinqueret. Vulgaria hæc ſunt, leviſſimæ hæ pœnæ ſunt. Major enim & in exilio iis qui manebant erat Alcibiades. Nam & apud Lacedæmonios exul vixit non inglorius. Poſtea, & Deceliam munivit, & amicus Tiſſaphernis & dux fuit Peloponneſiis. Sed vera illa de qua loquor Alcibiadis pœna, antiquior, ab antiquiore multo irrogata lege, antiquioribuſque judicibus: cum Lyceum relinqueret, cum à Socrate damnaretur, cum à philoſophiâ fuit proſcriptus. Tum exulare cœpit Alcibiades, tum capi. O proſcriptionem gravem, ô diras implacabiles, ô miſerrimum errorem! Igitur poſtea etiam cum precibus receperunt eum Athenienſes, philoſophia verò & ſcientia & virtus quem ſemel proſcripſerunt, nunquam admittunt, nunquam in gratiam recipiunt. Talis eſt ſcientia, talis ignorantia. Ego verò & Minois leges ſcientiam vocare non dubitem, quam novem annis Jupiter docuit, Minos didicit: cum bono ſuo Cretenſes ſequebantur. Ego & virtutem Cyri regiam dico ſcientiam: quam docebat quidem Cyrus, non diſcebat tamen Cambyſes, non diſcebat Xerxes. Cyrus enim Perſis haud ſecus imperabat, quam pecoribus paſtor. Ille ſaluti gregis proſpicit & pabulo. Ille in Medos bellum movet, ille Babylonios invadit. Lupis verò barbaris feriſque ne aditum quidem ad gregem permittit. Cambyſes contra Xerxeſque è bonis paſtoribus lupi evaſere improbi.

---

coluit, plurima auctorum loca indicavimus ad Diſſ. XXII. p. 223. *Hic obſervabimus, ſi* Valerio Maximo *fides, Minoem cum Jove verſatum eſſe, non* per novem annos, *ſed* nono quoque anno. *Vid. lib. I. c.* 2. [21] Heinſius *ordine inverſo legit,* καὶ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἐπιστήμην καλῶ βασιλικήν. [22] *Nemo dubitet, quin cum* Leopardo *Emend. lib. XVIII. c.* 28. *legendum ſit* ἀγέλῃ.

πονηροὶ λύκοι, [23] κείροντες τὴν ἀγέλην, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀπεληλαμένοι. Ἐγὼ καὶ τοὺς Λυκούργου νόμους, ἐπιστήμην καλῶ.

Πότερα χαλεπώτερα νοσήματα, τὰ τοῦ σώματος, ἢ τὰ τῆς ψυχῆς.

ΛΟΓΟΣ ΜΑʹ.

Ἄδεταί τι ἐξ ἀρχαίου ᾆσμα ἐν εὐχῆς μέρει,
[1] Ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων,
Μετὰ σοῦ ναίοιμι
Τὸ λειπόμενον βιοτᾶς.

Ἐρωτῶ δὴ τὸν ποιητὴν τοῦ ᾄσματος, τίνα καὶ οὖσαν τὴν ὑγείαν ταύτην, ξύνοικον αὐτῷ ἐλθεῖν παρακαλεῖ τῇ εὐχῇ· ἐγὼ μὲν γὰρ ὑποπτεύω δαιμόνιόν τι χρῆμα καὶ εὐχῆς ἄξιον· οὐ γὰρ ἂν εἰκῇ οὐδὲ ἐκ τοῦ προστυχόντος κατηξιώθη ᾠδῆς, καὶ ἔμεινεν ᾀδόμενον. Εἰ δὲ καὶ τοιοῦτόν ἐστιν ὁποῖον αὐτὸ ὑποπτεύω εἶναι, ἀποκεινάσθω ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ ὁ λόγος αὐτός· δύο γὰρ ὄντοιν ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου ἁρμονίᾳ, ψυχῆς καὶ σώματος, εἰ μὴ οὐ πέφυκε ψυχὴ νοσεῖν, ἣν ἂν δή τις τὸ ᾆσμα τοῦτο εὐχὴ σώματος, τοῦ καὶ πεφυκότος νοσεῖν καὶ ὑγεία [2] ῥᾴονος· εἰ δὲ ἀμφοῖν ὁμοίως συγκεκραμένων μὲν πρὸς τὸ κάλλιστον ὑπὸ τῆς φύσεως, ταραττομένων δὲ ὑπὸ τῆς παροινίας τῶν μερῶν, ἐπειδὰν πλεονεκτήσῃ τι ἐν αὐτοῖς, ὡς ἐν πόλει δῆμος, ἢ τύραννος, κωλύει τὰ ἄλλα καὶ λυμαίνεται αὐτοῦ τῇ συμμετρίᾳ· καλοῦμεν δὲ ἑκατέρων, πλεονεξίαν· τὴν μὲν, ψυχῆς, τὴν δὲ σώματος· καὶ πρὸς μὲν αὐτὸ, ἑκάτερον ὁμοίως ὑγείας ἐνδεὲς, πρὸς δὲ τὸ πλησίον, οὐ κατ᾽ ἰσηγορίαν τάττεται, τὴν ποτέραν αὐτῶν συμμετρίαν καὶ σωτηρίαν, πρεσβίσταν μακάρων [3] ὀνομάζομεν; ἵνα δὴ καὶ τὴν ἑκατέρου νόσον ἐκ τῆς ἐναντίας θεασώμεθα, ποτέρα τῷ ἀνθρώπῳ μεῖζον κακὸν, φέρε δὴ οὕτω τὸ πᾶν διαπιστώσωμεν. Ψυχὴ καὶ σῶμα ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν αὐτῶν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον, ὡς ἐν πόλει ἄρχων καὶ ἀρχόμενος· καὶ ἔστι καὶ ὁ ἄρχων, πόλεως μέρος, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, παραπλησίως· πότερον δὴ τῶν μερῶν τούτων πράττον κακῶς, λυμαίνεται τῇ πόλει; Νοσείτω δῆμος ἐν δημοκρατίᾳ· ἀλλὰ * Περικλῆς ὑγιαίνων, ἄρχων ἀγαθὸς, ἐπα-

---

[23] *At, pro celebri Tiberii Cæſaris dicto,* Boni paſtoris eſt tondere pecus, non deglubere. *Vid.* Suetonium *in Tiber. c.* 32. *Ideò* κείρειν *hic ponitur, pro eo quod* deglubere *dixit* Tiberius, *ut obſervavit* Iſaac. Caſaubonus.
[1] *Principium eſt* Pæanis, *quem in laudem ſanitatis conſcripſit* Ariphron Sicyonius. *Integer extat apud* Athenæum *Deipnoſ. lib. XV. p.* 772. [2] *Hæc vox interdum* poſitivam *ſignificationem obtinet, licet forma ſit* comparativa.

νορθοῦ

Illi gregem totondere, illi ad hanc ne acceſſere quidem ſcientiam. Ego & Lycurgi leges ſcientiam voco.

Corporiſne an animi graviores ſint morbi.

DISSERT. XLI.

JAM inde antiquitus carmen quoddam circumfertur, quod votum continet hujuſmodi,

> *Divarum Dea ſanitas,*
> *Tecum ſit mihi vivere,*
> *Vitæ quod ſupereſt meæ.*

Velim equidem ex auctore ipſo audire, quænam ſit illa ſanitas cujus ſibi optat contubernium. Ego quidem & divinam eſſe rem arbitror, & quæ merito petatur: nec enim veriſimile eſt, aut fruſtra à poëta celebratam eſſe, aut ſine ratione hoc ab omnibus quotidie cani. Quod niſi me augurium fallit, vereque de ea judico, reſpondeat nobis pro poëta ipſa ratio. Duo cum ſint quæ conſtituunt hominem, anima & corpus, ſiquidem probari poſſet nullum eſſe morbum animæ, neceſſario ſequeretur corporis hoc votum eſſe, quod & incidere in morbum poteſt, & è morbo convaleſcere: ſin verò ita ſe res habet ut utrumque ſimul beneficio naturæ quam aptiſſimè ſit mixtum, & facillimè ſingulorum inſolentia concitari ſoleat membrorum, cùm autem aliquid plus æquo ſibi vindicat eorum, ut in urbe tota populus aut tyrannus, non ſibi modo, ſed & aliis officit, totumque, quo inter ſe cohærent amiciſſime, vinculum diſſolvit, nec minus hæc quam illa injuſta dicitur cupiditas, quamvis animæ altera, altera ſit corporis, & reſpectu quidem ſui utrique æquè ſanitate opus eſt, reſpectu verò alterius non eadem definiri poteſt æqualitas, quæro utrius congruentia ſaluſque, auguſtiſſima Dearum ſit appellanda? Quare ut ex collatione utriuſque morbi conſtet de utroque, uter major ſit, hoc modo rem totam decidamus. Homo totus anima & corpus eſt; illa imperat, hoc paret: quemadmodum in urbe interdum magiſtratus, interdum populus. Non minus autem urbis pars eſt qui paret quam qui imperat. Utrius verò morbus plus nocet urbi? Laboret in ſtatu populari populus, rectè valeat Pericles, imperator optimus, facile hunc populi morbum curabit.

Suidas. Ῥᾷον. ἀχερὲς, εὔκολον. Ῥᾴων. ἀκόλα. [3] *Scrib. cum* H. *Stephano* ὀνομάζομεν, *quùm hæc legantur* ἱεροτιματικά. [4] *Pericles videlicet populum retinuit, quùm felicitate inflatus, Ægyptum, Perſiam, Hetruriam, Carthaginem & Siciliam invadere ſtatuiſſet. Poſtremam hanc regionem magno ſuo damno poſtea ſub Alcibiade adorti ſunt Athenienſes. Vid.* Plutarch. *vit. Peric. p.* 164. *A.*

νορθοῖ τὴν τοῦ δήμου νόσον· νοσείτω Συρακουσίοις Διονύσιος τυραννικὴν νόσον· ἀλλ' ὁ δῆμος ὑγιαίνων ἐξασθενεῖ πρὸς τὴν σωτηρίαν. Βούλει δὴ τὸ μὲν σῶμα εἶναί σοι οἷον δῆμον, τὴν δὲ ψυχὴν, ὥσπερ δυνάστην; θέασαι τοίνυν καὶ παράβαλλε τὴν εἰκόνα. Ὁ δῆμος πλέον ἢ ὁ ἄρχων, καὶ τὸ σῶμα πλέον ἢ ἡ ψυχή. Δῆμος ἔμπληκτον, καὶ τὸ σῶμα ὅμοιον· δῆμος πολυμερὲς καὶ πολύφωνον καὶ πολυπαθὲς, δῆμος ἐξ ἀνομοίων πολλῶν καὶ παντοδαπῶν [4] συγκεκραμένον, δῆμος, χρῆμα ὀξὺ ἐν ὀργαῖς, ἰσχυρὸν ἐν ἐπιθυμίαις, ὑγρὸν ἐν ἡδοναῖς, δύσθυμον ἐν λύπαις, χαλεπὸν ἐν θυμοῖς. Ταῦτα καὶ σώματος πάθη· καὶ γὰρ ἐπιθυμητικὸν, καὶ αἰτητικὸν, καὶ φιλήδονον, καὶ ὁρμητικόν. Φέρε, καὶ τὸν ἄρχοντα τῷ ἄρχοντι εἰκάζωμεν. Ἄρχων ἐν πόλει προστακτικώτατον καὶ τιμιώτατον καὶ ἰσχυρότατον, ἄρχων τῇ φύσει φροντιστικώτατον καὶ λογιστικώτατον, τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἡ ψυχή· ὁ ἄρχων αὐτεξούσιον, καὶ ἡ ψυχή. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, τὴν ποτέραν νόσον χαλεπωτέραν φήσομεν καὶ ἐν ἀνθρώπῳ καὶ ἐν πόλει; Οὐ τὸ κρεῖττον νοσοῦν ἀνιαρώτερον τοῦ ὅλου; [5] δῆμος μὲν γὰρ κάμνων, ὑγιαίνοντος ἄρχοντος, ἐν ἐλευθερίᾳ. Συνελόντι δ' εἰπεῖν· ψυχὴ σώματος τιμιώτερον· [6] τὸ δὲ τιμιώτερον ἀγαθὸν, μεῖζον. Τὸ δὲ τῷ μείζονι ἀγαθῷ ἐναντίον, μεῖζον κακόν· ἀγαθὸν δὲ μεῖζον, ὑγεία ψυχῆς, ὑγείας σώματος· μεῖζον οὖν κακὸν νόσος ψυχῆς, νόσου σώματος. Ὑγεία μὲν σώματος, τέχνης ἔργον· ὑγεία δὲ ψυχῆς, ἀρετῆς ἔργον. Νόσος ψυχῆς, μοχθηρία· νόσος σώματος, δυστυχία. Ἑκούσιον ἡ μοχθηρία, ἀκούσιον ἡ δυστυχία· ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια, μισεῖται τὰ ἑκούσια, τὰ ἐλεούμενα βοηθεῖται, τὰ μισούμενα κολάζεται· τὰ βοηθούμενα, [7] μέτρια, τὰ κολαζόμενα, χείρω. Πάλιν αὖ τὴν ὑγείαν ἐφ' ἑκατέρου σκόπει· ἡ μὲν, πάντων ἀνενδεὴς, ἡ δὲ, πάντων ἐνδεής· ἡ μὲν, εὐδαιμονίᾳ χορηγεῖ, ἡ δὲ κακοδαιμονίᾳ πορίζεται· ἡ μὲν, ἄμοιρος κακοῦ, ἡ δὲ, ἐπισφαλὴς εἰς μοχθηρίαν· τῇ μὲν, ἀέναος ὑγεία, τῇ δὲ ἐφήμερος· τῇ μὲν βέβαιος, * τῇ δὲ ἄστατος· τῇ μὲν ἀθάνατος, τῇ δὲ θνητή. Σκόπει καὶ τὰς νόσους. Νόσος σώματος, εὐαπάλλακτος τῇ τέχνῃ, νόσος ψυχῆς, δυσμετάβλητος τῷ νόμῳ· ἡ μὲν τὸν ἔχοντα ἀνιῶσα, ποιεῖ πρὸς τὴν ἴασιν ἱασιμώτερον· ἡ δὲ ἐξα-

---

[4] Ἀνταπόδοσιν exhibet MS. Καὶ τὸ σῶμα ἐξ ἀνομοίων πολλῶν καὶ παντοίων συγκεκραμένον. *Ejuſdem vocis repetitio fecit ut hæc verba omitterentur in Codice, ex quo* Maximum *noſtrum primus edidit* H. Stephanus. *Paulò poſt etiam ſimili vulneri medicinam adhibuit idem codex; nam poſt has voces,* ἄρχων ἐν πόλει προστακτικώτατον καὶ τιμιώτατον καὶ ἰσχυρότατον, *opportunè addit,* ψυχὴ ἀνθρώπου προστακτικώτατον καὶ τιμιώτατον καὶ ἰσχυρότατον. *Hæc etiam in* C. Paccii *manuſcripto deerant.* [5] *Hunc locum auctiorem dedit Codex Regius.* Δῆμος μὲν γὰρ κάμνων, ὑγιαίνοντος ἄρχοντος, ἐν ἐλευθέρᾳ πόλει νοσεῖ, ἄρχοντος δὲ νοσοῦντος, δουλεία πόλεως. *Optime, ut mi-*

νάλυσα

Laboret Syracuſis morbo tyrannico Dionyſius, populus, tametſi valeat, rei conſervandæ par non eſt futurus. Quid ſi igitur populum cum corpore, cum anima conferamus principem? Hoc fac: & in utroque contemplare ſingula. Major eſt populus quam imperator, & corpus quam anima. Stolidus eſt populus, tale eſt corpus. Populus eſt multiplex, nec diverſa tantum loquitur, ſed & ſentit. Ex diſſimilibus conſtat populus & variis. Populi ira vehemens, libido violenta, voluptas eſt diſſoluta: mœret ſine ſpe, inflammatur ſine modo. Invenies eadem in corpore. Nam & libidine facile accenditur, & quidvis petit: nec voluptatem tantum ſequitur, ſed & impetum. Cum principe viciſſim conferamus principem. Princeps lubenter ſibi vindicat imperium, honorem, poteſtatem; princeps natura cogitabundus eſt, & ratione abſtruſa colligit: eodem modo & anima. Quæ cùm ita ſint, uter gravior cenſendus morbus & in urbe & in homine eſt? An non pars melior male affecta plus nocet toti? Salvo enim magiſtratu æger populus nondum libertatem amiſit. Et, ut breviter dicam, anima corpori præfertur ab omnibus. Jam quod præfertur bonum majus eſt. Quod autem majori bono contrarium eſt, majus eſt malum. Sanitas autem animæ corporis ſanitate majus bonum eſt: morbus ergo animæ morbo corporis majus eſt malum. Et corporis ſanitas artis opus eſt: animæ verò, virtutis. Animæ morbus eſt improbitas; corporis externa calamitas. Voluntaria eſt improbitas, invito evenit calamitas. Quæ invito eveniunt, miſericordia, quæ à volente fiunt, odio proſequimur. Miſericordiam auxilium, odium verò ſequitur ſupplicium. Jam quæ auxilio digna judicamus, meliora, quæ ſupplicio pejora ſunt. Rurſus ſanitatem utriuſque in utroque videamus. Altera quidem omnibus eget, altera nullo. Altera beatitudini confert omnia, altera infelicitatem ſuſtinet. Altera mali immunis eſt: propendet ad improbitatem fere altera. Alterius perpetua ſanitas, alterius in diem eſt. Alterius ſolida, alterius incerta eſt. Immortalis alterius, mortalis alterius. Vide & morbos viciſſim. Morbus corporis curatur facillime, malum animæ lege difficulter reſtituitur. Alter dolore ſuo efficit ut curari æ-

---

bi quidem videtur. [6] *Hic etiam veram lectionem debemus libro, qui ſervatur in Bibliothecâ Regis Galliarum; ſic enim ille:* τοῦ ἢ τοῦ τιμιωτέρου ἀγαθόν. *Ità etiam invenit in ſuo Codice* Paccius, *ut ex ejus verſione apparet.* [7] Μέτρια *ſunt* parva, Heſychius. Μέτριοι, μικροί. Μετριοπαθὴς, μικρὰ πάσχων. *Sed fortaſsè huic loco magis convenit altera ſignificatio;* μέτρια *enim interdum ponuntur pro* rebus non indecentibus. Heſiodus *Op. & Dier. v.* 305. *ità Perſen alloquitur*

—— Σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν,

Ubi Tzetzes μέτρια *exponit* μὴ ἄπειρα. [*] *Vel hic legendum* τῷδε, *ut, ſi voces ſubintellectas exprimamus, ſententia ſic ſe habeat,* τῷδε σώματος ὑγεία ὑγεία ἄριστος; *vel in verbis præcedentibus & ſequentibus ſcribendum* τῷδε, *ut locus ſit* σώματι, *quod ſubauditur.*

ger

καλοῦντα τὸν ἔχοντα, ὑπεροράν τῶν νόμων παρασκευάζει· τῇ μὲν βοηθοῦσι θεοί, τὴν δὲ μισοῦσιν. 8 Πόλεμον οὐκ ἔστι διὰ νόσον σώματος· διὰ δὲ ψυχῆς νόσον, οἱ πολλοὶ πόλεμοι. Οὐδεὶς νοσῶν τὸ σῶμα, συκοφαντεῖ, ἢ 9 τυμβωρυχεῖ, ἢ λῃΐζεται, ἢ τι ἄλλο δρᾷ κακὸν μέγα. Νόσος σώματος ἀνιαρὸν τῷ ἔχοντι, νόσος ψυχῆς ἀνιαρὸν καὶ τῷ πλησίον. Θέασαι τὸ λεγόμενον ὧδε σαφέστερον ἐπὶ πολιτικῆς εἰκόνος. Ἀθήνησιν ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει, καὶ ἀκμαζούσῃ πλήθει ἀνδρῶν καὶ μεγέθει ἀρχῆς καὶ δυνάμει χρημάτων καὶ εὐπορίᾳ στρατηγῶν, ὑπὸ Περικλεῖ δυναστεύοντι, λοιμὸς ἐμπεσὼν ἐξ Αἰθιοπίας ἀρξάμενος, καὶ καταβὰς διὰ τῆς 10 βασιλέως γῆς, καὶ τελευτήσας ἐκεῖ, καὶ ἱδρυθεὶς αὐτόθι, ἔφθειρε τὴν πόλιν· συνεπελάμβανε δὲ τῇ τοῦ κακοῦ ἐπιδημίᾳ καὶ ἐκ Πελοποννήσου πόλεμος. Δῃουμένης δὲ τῆς γῆς, καὶ φθειρομένης τῆς πόλεως, καὶ ἀναλισκομένων τῶν σωμάτων, καὶ μαραινομένης τῆς δυνάμεως, καὶ ἀπαγορεύοντος τῇ πόλει 11 τοῦ σώματος, εἷς ἀνήρ, οἷον ψυχὴ πόλεως, ὁ Περικλῆς ἐκεῖνος, ἄνοσος καὶ ὑγιὴς μένων, ἐξώρθου τὴν πόλιν καὶ ἀνίστη, καὶ ἀνεζωπύρει, καὶ ἀντετάττετο τῷ λοιμῷ καὶ τῷ πολέμῳ. Θέασαι δὲ καὶ τὴν δευτέραν εἰκόνα. Ὅτε μὲν ὁ λοιμὸς ἐπέπαυτο, καὶ τὸ πλῆθος ἔρρωτο, καὶ ἡ δύναμις ἤκμαζε, τότε δὴ τὸ ἀρχικὸν μέρος τῆς πόλεως ἐνόσει νόσον δεινήν, καὶ ἐγγυτάτω μανίας, καὶ κατελάμβανε τὸ πλῆθος, καὶ τὸν δῆμον συννοσεῖν προσηνάγκαζε. Ἡ γὰρ οὐχ οὗτος ὁ δῆμος καὶ Κλέωνι συνεμαίνετο καὶ Ὑπερβόλῳ συνενόσει, καὶ Ἀλκιβιάδῃ συνεφλέγετο, καὶ τελευτῶν τοῖς δημαγωγοῖς συνετήκετο καὶ συνεσφάλλετο καὶ * συναπώλετο; ἄλλον ἄλλοσε τὴν δειλαίαν καλοῦντος,

12 Δεῦρ' ἴθι νύμφα φίλη, ἵνα θέσκελα ἔργα ἴδηαι.

Καὶ δείκνυσι μὲν Ἀλκιβιάδης Σικελίαν, δείκνυσι δὲ Κλέων Σφακτηρίαν, καὶ ἄλλος ἄλλην γῆν ἢ θάλατταν, ὡς πυρέττοντι πηγὰς καὶ φρέατα. Ταῦτά ἐστιν ὑμῖν, ὦ πονηροί, τὰ θέσκελα ἔργα, φθοραὶ καὶ ἀναστάσεις, καὶ κακῶν ἀκμή, καὶ φλεγμονὴ νόσου. Τοῦτο δύναται καὶ ψυχῆς νόσος πρὸς σώματος νόσον παραβαλλομένη. Νοσεῖ σῶμα καὶ τετράπτεται καὶ φθείρεται, ἀλλ' ἂν ἐπιστήσῃς αὐτῷ ψυχὴν ἐρρωμένην, ἀμελεῖ τῆς νόσου καὶ ὑπερφρονεῖ τοῦ κακοῦ· ὡς 13 Φερεκύδης ὑπερεφρόνει ἐν τῇ σορῷ

8 *Verbum aliquod deeſt, niſi* ἀπὸ κοινοῦ *repetatur* σκόπει. 9 Τοιχωρυχεῖ. Heinſ. *Sed recepta lectio ſana eſt, nam inter homines nequiſſimos* τυμβώρυχοι. *Nimirum ſepulchra res admodùm ſacræ habebantur adeò ut qui vel eorum minuere decus aggreſſus eſt, graviſſimis ſuppliciis dignus cenſeretur. Sic quùm* Idas *ab* Apharei *tumulo columnam abripuerat,* Theocritus *finxit, eum fulmine percuſſum eſſe. Vid. Idyll. XXII. v.*207. 10 *Ità* κατ' ἐξοχὴν *vocatur rex Perſiæ. Sic apud* Plutarch. *in Pericl.* p. 164. Κινεῖν τῆς βασιλέως ἀρχῆς τὰ πρὸς θάλασσαν *eſt* tentare oram maritimam Perſico Regi parentem. *Et* Thucydides *in hujuſce peſtis hiſtoriâ ità loquitur:*

κείμενος

ger deſideret, alter eo redigit, ut & leges contemnat. Alteri ſubſidium à Diis paratum eſt; alteri odium. Nullius unquam belli cauſa morbus extitit corporis, plurimorum animæ. Nemo corporis vitio ſycophantias ſtruit, aut tumulis mortuorum, aut viventium inſidiatur bonis: aut atrox aliquod committit facinus. Ægræ tantummodo parti nocet morbus corporis: animæ, vicinæ quoque. Quod ut magis intelligas, è Rep. aliqua exemplum petamus. Magiſtratu Athenis Atticis Pericle, quo tempore & populi poteſtas ea in urbe fuit ſumma, neque minor hominum frequentia, & tam imperii magnitudine òpumque vi quam ducum copia militarium floreret Reſp. urbem forte fortuna peſtis invaſit. Hæc peſtis ex Æthiopia ortum ſumpſit, per Perſiam deſcendit, Athenis verò quaſi ſtatione fixa deſedit, totamque graviſſimè urbem afflixit. Huic malo Peloponneſiacum acceſſit bellum. Ergo & ager ab hoſtibus diripi, & urbs interire, nec homines tantùm, ſed & imperii paulatim deflореſcere potentia: totum denique malo ſuo civitatis corpus ſuccumbere. Reſtabat urbis anima Pericles ille: qui cùm morbi immunis eſſet ipſe, Remp. afflictam conſilio erexit ac ſuſtinuit, extinctam propemodum excitavit: ſolus denique cum peſte congreſſus eſt & bello. Accipe & alterius exemplum. Cùm jam peſtis remitteret, populus valeret, Reip. de integro floreret potentia: Magiſtratus contra morbo conflictari cœpit graviſſimo & qui parum ab inſania abeſſet: hic morbus & plebem invaſit, & populum contagione ſua infecit. Quid enim? Nonne & inſaniam Cleonis & morbum Hyperboli, & ardorem Alcibiadis ſecutus eſt populus? donec cum ducibus poſtremo ſuis defecit paulatim, cecidit, interiit. Cum alius alio afflictam civitatem vocaret:

Huc age Nympha veni, divinaque conſpice geſta.

Et ut febricitanti fontes qui monſtrat & puteos, ita Siciliam Alcibiades, Sphacteriam Cleo, alius denique terram aliam oſtendit aut mare. Hæc, ſceleſti, geſta veſtra ſunt, quæ divina dicitis; pernicies manifeſta & everſio, mali vis maxima ac fomes morbi. Idem morbus poteſt animi, ſi cum morbo conferatur corporis. Fac laborare corpus, torqueri, corrumpi: præſit illi vegeta anima & robuſta, facile morbum contemnit, facile contemnit malum. Non aliter quam Pherecydes cum in

Κατίζει εἰς τὴν βασιλίας γλῶ τὴν πολλήν. *Ubi* Schol. Περίσα. *Vid. lib. II. p. 63. ed. St.* [11] *Plebem vel populum intelligit, corpori enim hunc ſuprà comparavit* Maximus. • Henr. Stephanus *mavult* συνεπείλλυτο; [12] *Illad* Γ. *v.* 130. [13] *Pherecydes morte periit miſerrimâ.* Plinius *H. N. lib. VII.* c. 51. Pherecydes Syrius copiâ ſerpentium ex corpore ejus erumpente expiravit. *Vid. etiam* Porphyrium *vit. Pyth. p.* 206. Ælian. *Var. Hiſt. V.* 2. *IV.* 28. *ubi de hoc mortis genere adeundæ doctiſſimi* Kuhnii *notæ. Alii alio modo eum periiſſe ſcripſerunt, quorum ſententias collegit* Diog. Laërt. *lib. I. p.* 31.

capulo

κείμενος, τῶν μὲν σαρκῶν αὐτῷ φθειρομένων, τῆς δὲ ψυχῆς ἑςώσης ὀρθῆς, καὶ [14] καραδοκούσης τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ δυσχερῆςου τούτου περιβλήματος. Φαίην δ' ἂν ἔγωγε, οὐδὲ [15] ἀκούσης εἶναι τῇ γενναίᾳ ψυχῇ φθορὰν σώματος· οἷον εἰ καὶ δεσμώτην ἐννοήσαις ὁρῶντα σηπόμενον καὶ διαῤῥέον τὸ τειχίον τοῦ δεσμωτηρίου, ἀναμένοντα τὴν ἔκδυσιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ εἱργμοῦ· ἵνα ἐκ πολλοῦ καὶ ἀφεγγοῦς ζόφου, οὗ τέως κατορώρυκτο, ἀναβλέψῃ πρὸς τὸν αἰθέρα, καὶ ἐμπλησθῇ λαμπροῦ φωτός. Ἢ οἴει ἄνδρα ἠσκημένον καλῶς καὶ διαπεπονημένον τὸ σῶμα, ταραχθῆναι ἂν τῶν χλανιδίων αὐτῷ διαῤῥηγνυμένων, ἀλλ' οὐκ ἂν ἀποῤῥίψαι αὐτὰ ἄσμενον, καὶ παραδοῦναι τὸ σῶμα τῷ ἀέρι, γυμνὸν γυμνῷ, φίλον φίλῳ, ἐλεύθερον ἐλευθέρῳ; Τί οὖν ἄλλο ἡγῇ τῇ ψυχῇ εἶναι τὸ δέρμα τοῦτο καὶ τὰ ὀςᾶ καὶ τὰς σάρκας, ἢ χλανίδια ἐφήμερα, καὶ ῥάκια ἀσθενῆ καὶ [16] τείχινα; Ταῦτα καὶ σίδηρος διαῤῥήγνυσι, καὶ πῦρ τήκει, καὶ ἕλκη ἐπινέμεται· ἡ μὲν οὖν ἀγαθὴ ψυχὴ καὶ διαπεπονημένη καὶ ἠσκημένη, ἀμελεῖ, καὶ ὡς τάχιςα ἐφίεται γυμνωθῆναι· ὥςε κἂν ἐπιφθέγξαιτό τις τῷ γενναίῳ ἀνδρὶ, νοσοῦντα τῷ σώματι θεασάμενος, τοῦ Ὀδυσσέως ἐκεῖνο,

[17] Οἵην ἐκ ῥακέων ὁ γέρων ἐπιγουνίδα φαίνει·

Ἡ δὲ δειλὴ ψυχὴ κατορωρυγμένη ἐν σώματι, ὡς ἑρπετὸν νωθὲς εἰς φωλεὸν, φιλεῖ τὸν φωλεὸν, καὶ οὐδέποτε θέλει ἀπαλλαγῆναι αὐτοῦ, οὐδὲ ἐξέρπυσαι, ἀλλὰ καιομένῳ συγκαίεται, καὶ παραπτομένῳ συμπαράπτεται, καὶ ἀλγοῦντι τῷ σώματι συναλγεῖ, καὶ βοῶντι συμβοᾷ·

[18] Ὦ πούς, ἀφήσω σε;

ὁ Φιλοκτήτης λέγει. Ἄνθρωπε, ἄφες, καὶ μὴ βόα, μηδὲ λοιδοροῦ τοῖς φιλτάτοις, μηδὲ ἐνόχλει τὴν Λημνίων γῆν.

[19] Ὦ θάνατε Παιάν.

Εἰ μὲν ταῦτα λέγεις ἀλλαττόμενος κακὸν κακοῦ, οὐκ ἀποδέχομαι τῆς εὐχῆς· εἰ δὲ ἡγῇ τῷ ὄντι τὸν θάνατον Παιᾶνα εἶναι καὶ ἀπαλλακτὴν κακοῦ καὶ ἀπλήςου καὶ νοσεροῦ θρέμματος, ἡγῇ καλῶς. Εὔχου καὶ κάλει τὸν Παιᾶνα. Καὶ δὴ φέρων με ὁ λόγος

---

[14] *Ii propriè dicuntur καραδοκεῖν, qui exſerto capite ſtant, cùm aliquem opperiuntur è longinquo venturum; derivatur enim hæc vox ἀπὸ τοῦ τῇ κάρα δοκεύειν, ut ait* Suidas. *De eâ vide quæ collegit* H. Grotius *ad Rom. VIII. 19.* [15] *Scribe ἀκούσιον, vel ἄκουσαν. Porrò ii quibus anima praeextitiſſe videbatur, corpus exiſtimabant carcerem in quem incluſi erant ut ſcelerum pœnas luerent, morte verò ſecundum eos ad priſtinam felicitatem patebat via.* Hinc nata eſt illa ſententia, hanc eſſe mortem, quam nos vitam putemus, illam vitam, quam nos pro morte timeamus: ità primum bonum eſſe non naſci, ſecundum citiùs mori; quæ ut majoris ſit auctoritatis Sileno attribuitur. Cicero ſic in conſolatione: Non naſci, inquit, longè optimum nec in hos ſcopulos incidere vitæ: Proximum autem ſi natus ſis, quàm primùm tanquam ex incendio effugere fortunæ.

εἰς

capulo decumberet, ſupra morbum tamen erat: & cum paulatim carnes ejus liqueſcerent, erecta tamen ſtabat anima, nec aliud quam tempus expectabat, quo miſerrimas has deponeret exuvias. Auſim ego dicere, ne invita quidem quæ generoſa ſit anima corpus corrumpi. Ut ſi vinctum tibi proponas hominem, qui dum carceris ſui putreſcere ac defluere paulatim muros videt, & ruinam minari, ſtat tantiſper exitumque è vinculis expectat, & libertatem: ut è multa illa denſaque in qua ſepultus jacet caligine, cœlum ſuum videat, puraque luce penitus fruatur. Niſi fortè hominem qui multis ſe validiſque corporis ad robur exercuit laboribus, laceras cum veſtes ſuas intuetur, commoveri poſſe animo arbitreris, ac non abjecturum eas potius libenter: ut corpus ſuum aëri, nudum nudo, amicum amico, liberum libero permittat. Quid autem aliud animæ reſpectu eſſe hanc pellem, hæc oſſa, has carnes, quam diei unius penulam aut pannos tenues vel ſcruta, arbitraris? Hæc & ferrum ſcindit, & ignis conſumit, & depaſcuntur vulnera. Præclara igitur multiſque ac validis ſubacta laboribus negligit ea anima: nec aliud petit quàm ut actutum exuatur. Ut meritò aliquis qui fortem corporis in morbo deprehendit virum, illud quod de Ulyſſe dictur, de eo uſurpare poſſit:

E pannis quantos genuum pater exhibet orbes.

Degener verò ſepulta in corpore latet anima, luſtrumque amat ſuum, non ſecus quam quæ humi ſerpunt luſtra ſua belluæ. Nec mutat illud unquam, nec erepit, ſed comburitur, diſcerpitur, dolet cum corpore & exclamat: ut Philoctetes ille,

Ten' pes relinquam?

Tu verò relinque eum, mi homo, nec amicis propterea tuis maledicas, aut Lemniorum terræ infeſtus eſto:

O mors malorum medice!

Si quidem hæc quaſi malum commutaturus cum malo dicis, votum tuum non accipio. Sin revera exiſtimas mortem non aliud quam medicum vindicemque improbi hujus eſſe corporis, quod nec expleri unquam poteſt nec convaleſcere, rectè ſentis. Perge ſupplicare, medicum implora. Verum enimve-

---

Lactantius *Div. Inſtit. lib. III. c.* 18. [16] *Perplacet* Heinſii *conjectura, qui legit* τρυχηρά. [17] *Odyſſ.* Σ. *v.* 73. [18] *Ex Æſchyli fabulâ, quæ periit, cui nomen* Philoctetes. [19] *Vel ad hos verſus reſpicit, qui Æſchylo tribuuntur apud* Joan. Stobæum *Serm.* CXIX. p. 602.

Ὦ θάνατε Παιάν, μή μ' ἀτιμάσῃς μολεῖν.
Μόνος γὰρ εἶ σὺ τῶν ἀνηκέστων κακῶν
Ἰατρός· ἄλγος δ' οὐδὲν ἅπτεται νεκρῶν.

Vel ad eos quos Plutarchus, *nomine auctoris non addito protulit. Sic autem ſe habent.*

Ὦ θάνατε παιὰν ἰατρὸς μόλεις·
Λιμὴν γὰρ ὄντως Ἀΐδας αἰ' ἄχαι.

In Conſol. ad Apollon. p. 106.

ro

εἰς παράδειγμα ἐμβέβληκε σαφέστερον, ὃ πάλαι ποθῶ ἐνδείξασθαι ὑμῖν. Ἐν γὰρ τοῖς Ἀχαιοῖς τότε ἦν που σώματα μυρία,

* Ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίνεται ὥρῃ,

ὑγιῆ πάντα, ἄνοσα, καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἄρτια, τῷ τῶν πολεμίων τείχει προσεχόμενα· [20] ἐνδεκαέτει χρόνῳ ἐπέραινεν οὐδὲν, οὐχ ὁ Ἀχιλλεὺς διώκων, οὐχ ὁ Αἴας μένων, οὐχ ὁ Διομήδης ἀναιρῶν, οὐχ ὁ Τεῦκρος τοξεύων, οὐχ ὁ Ἀγαμέμνων βιαζόμενος, οὐχ ὁ Νέστωρ λέγων, οὐχ ὁ Κάλχας μαντευόμενος, οὐχ ὁ Ὀδυσσεὺς σοφιζόμενος· ἀλλ᾽ ὁ θεὸς λέγει, ὦ καλὰ καὶ γενναῖα γῆς Ἑλλάδος θρέμματα, μάτην πονεῖτε, μάτην διώκετε, κενὰ τοξεύετε, κενὰ βουλεύεσθε· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἕλοιτε τουτὶ τὸ τεῖχος, πρὶν ὑμῖν ἐπίκουρος ἔλθῃ ψυχὴ μὲν ἐῤῥωμένη, [21] σῶμα δὲ νοσοῦν, ὀδωδὸς καὶ χωλεῦον καὶ διαβεβρωμένον ὑπὸ τῆς νόσου. Οἱ δὲ ἐπείσθησαν τῷ θεῷ, καὶ ἤγαγον ἐκ Λήμνου σύμμαχον, ψυχὴν μὲν ὑγιᾶ, σῶμα δὲ νοσοῦν. Εἰ δὲ βούλει, σκέψαι, μεταλαβὼν τῆς ψυχῆς νόσον ἐν σώματι ὑγιεινῷ. Νοσεῖ ψυχὴ τὴν ἡδονῆς νόσον. Τήκεται καὶ μαραίνεται. Τί χρήσῃ τῷ νοσοῦντι; τίς ὄνησις σώματος τοιαύτῃ ψυχῇ; Σαρδανάπαλος νοσεῖ· οὐχ ὁρᾷς ὡς καὶ ἐπὶ τὸ σῶμα αὐτῷ τὸ κακὸν ἔρχεται; ἐντρίβεται ὁ δύστηνος, καὶ λεαίνεται, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ συντήκεται· καὶ οὐκ ἀνεχόμενος τὴν νόσον, ἐπὶ πῦρ ἦλθεν. Νόσει Ἀλκιβιάδης. Πῦρ αὐτὸν ἐπινέμεται πολὺ καὶ ἄγριον, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐπιταράττει ἐγγύτατα μανίας, καὶ περιφέρει πανταχοῦ· ἀπὸ μὲν Λυκείου ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἀπὸ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἀπὸ δὲ τῆς θαλάττης ἐπὶ Σικελίαν, κἀκεῖθεν εἰς Λακεδαίμονα, εἶτα παρὰ τοὺς Πέρσας, καὶ ἀπὸ Περσῶν ἐπὶ Σάμον, καὶ ἀπὸ Σάμου ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον αὖθις, καὶ πανταχοῦ. Νοσεῖ [22] Κριτίας νόσον πικρὰν καὶ παντοδαπὴν, καὶ οὐκ ἰάσιμον, οὐδὲ ἀνασχετὴν πάσῃ τῇ πόλει· καίτοι τούτοις τὰ σώματα ὑγιῆ καὶ ἄρτια· ἁβρὸς μὲν γὰρ ὁ Σαρδανάπαλος, καλὸς δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης, ἰσχυρὸς δὲ ὁ Κριτίας· ἀλλὰ τὴν ὑγείαν ἐπὶ τούτων μισῶ. Νοσείτω Κριτίας, ἵνα μὴ τυραννῇ· νοσείτω Ἀλκιβιάδης, ἵνα μὴ ἐπὶ Σικελίαν Ἀθηναίους ἄγῃ· νοσείτω Σαρδανάπαλος· βέλτιον γὰρ αὐτῷ διὰ νόσον [23] ὑποκεῖσθαι μᾶλλον, ἢ διὰ ἡδονήν· μᾶλλον δὲ φθειρέσθω. πῶς ὅτῳ ἐπιῤῥεῖ ἀέναος πονηρία· ὥσπερ γὰρ τὰ ἑρπυστικὰ τῶν ἑλκῶν τοῖς σώμασιν ἐμπεσόντα, πρόσω νέμεται,

---

* *Iliad. B. v.* 468. [20] *Leg.* ἐννάτει. *decimo enim anno capta eſt Troja. Paccius videtur legiſſe* ἐν δεκαέτει χρόνῳ, *vertit enim,* toto decennio. [21] *Philoctetem intelligit qui à Græcis ob vulnus, cujus fœtorem ferre non poſſent, in Inſulâ Lemno relictus eſt. Poſteà ab Ulyſſe & Neoptolemo Trojam deductus eſt, quià fato decretum erat eam urbem non eſſe capiendam, niſi adeſſent Herculis ſagittæ, quas habuit Philoctetes. Vid.* Homer.

καὶ

rò ejus quod probandum erat nobis exemplum ipſa ſua ſponte ſuppeditavit diſſertatio. Vigebant enim inter Græcos infinita tum temporis corpora quot

Verè novo frondes aut flores parturit annus.

Quæ cùm valerent optimè & ſine morbo viverent ullo, robore præterea membriſque eſſent integris, urbem obſidebant novennium, fruſtra & labore irrito. Nec quicquam effecit Achilles dum hoſtes perſequitur, nec Ajax dum ſuſtinet, nec Diomedes dum mactat, non arcu Teucer, non conſilio Agamemnon; nec oratione Neſtor, nec divinatione Calchas, nec dolis Ulyſſes. Verum aliud illis conſilium dat Deus. Audite præſtantiſſimi, inquit, Græciæ alumni, fruſtrà laboratis, fruſtra fugatis hoſtem, fruſtra ſagittas emittitis, fruſtra conſilium initis. Nec enim ſpes eſt ulla, hæc ut expugnetis mœnia, niſi auxilium impetretis ab homine, cujus rectè valet anima, corpus verò graviter affectum, malè putet, claudicat, morbò exhauſtum eſt. Illi dicto audientes ſunt Deo, ſociumque belli è Lemno adducunt, hominem cui ſana anima, ægrum eſſet corpus. Jam vice verſa, ſi placet, animæ morbum in ſano conſidera corpore. Voluptatis morbo anima affligitur, liquitur, tabeſcit. Quid facias hoc ægro? Quid corpus prodeſt animæ ejuſmodi? Hoc morbo Sardanapalus laborat. Gliſcit malum, tranſit ad corpus. Fricat ſe miſerrimus mortalium & depilat: oculi libidine tabeſcunt. Donec de morbo deſperat ſuo, & in ignem ſemet jacit. Laborat & Alcibiades: magna vehemenſque inflammatio ſimilis furori hominem depaſcitur, mentem turbat, huc illuc impellit. E Lyceo ad concionem abit è concione ad mare, illinc in Siciliam, è Sicilia Lacedæmonem; è Lacedæmone Perſiam, è Perſia Samum petit. Samo relictâ Athenas, Athenis iterum ad Helleſpontum abit, & quo non tandem? Laborat & Critias, gravi morbo varioque: quem nec ſanare medicus, nec ferre urbs poteſt. His tamen nihilo minus ſana concedes eſſe corpora, membra integra. Mollis enim Sardanapalus, pulcher Alcibiades, robuſtus eſt Critias. Quorum tamen mihi non probatur ſanitas. Æger ſit Alcibiades, dummodo ne in Siciliam Athenienſes vehat. Æger ſit Sardanapalus: melius enim morbus uret eum quàm voluptas. Imo funditus potiùs intereat, cui nova ſemper ac perpetua ſuppullulat improbitas. Nam ut vulnera ea quæ ſerpunt, corpus ſi ſemel invaſerint, pergunt ſemper, partemque ſanam corrumpunt, mediciſque præbent difficilem, donec fundamentum mali

in Catal. Il. B. v. 228. Schol. *in v.* 231. & Sophoclem *in Philoctete v.* 1460. *& ſeqq.* [22] *Critias unus erat è triginta Tyrannis quos Lacedæmonii Athenis præpoſuerant. Sævitiâ erat inſignis, ſed in eo bello cecidit, quod pro patriâ ſuſcepit Thraſybulus. Vid.* Juſtin. *lib. V. c.* 9. [23] *Heinſius feliciter repoſuit* [illegible]. *nam Sardanapalus igne periiſſe cenſetur, ut nemo neſcit.*

Ee ſedem-

καὶ τοῦ ὑγιαίνοντός τι ἀεὶ προσαπόλλυσι, καὶ πρὸς τὰς ἰάσεις ἀγριαίνει, ἕως ἂν ἡ τέχνη τὴν κρηπῖδα καὶ τὴν ἕδραν τοῦ νοσήματος ἐκτέμῃ· ὡς δὲ καὶ ὅτῳ ὕπουλος καὶ διαβεβρωμένη καὶ σαθρὰ οὖσα ἡ ψυχὴ ἐπινέμεται, πόρσω τε καὶ πλησίον ἀεὶ καταλαμβάνει, ἐκτμητέον δὴ αὐτῆς καὶ [24] ἀφαιρετέον τὰς δυνάμεις τῶν σωμάτων, ὡς ληστοῦ χεῖρας, ὡς ἀκολάστου ὀφθαλμοὺς, ὡς λίχνου γαστέρα· κἂν γὰρ ἐπιστήσῃς τῇ νόσῳ δικαστὰς καὶ δεσμωτήρια καὶ ζημίας, τὸ κακὸν φθάνει, καὶ ἕρπει, καὶ περιλαμβάνει· ἀμήχανον γὰρ ἡ πονηρίας ὀξύτης, ἐπειδὰν ἅπαξ ἤθει ψυχῆς ἐμπέσουσα, ἐπιλάβηται ὕλης πονηρᾶς, καὶ ἐξουσίας ἀδεοῦς, καὶ [25] ἀνεπιτιμήτου τόλμης.

---

[24] *Hoc eſt* ὑλικὴν ἀλογίαν, *quæ* καθάρσει *tollenda eſt. Vid.* Hierocl. *præf. ad aur. Carm.* [25] *Metaphoricè vox hic ſumitur pro eo quod*

ΤΕΛΟΣ.

ſedemque ars excidat. Eodem modo cùm partem aliquam purulenta morboque infecta ſuo ac corrupta invaſit anima, latiuſque ſerpere & afflare vicina cœpit, corporis commoditas parteſque ſunt tollendæ idoneæ, ut in latrone manus ſolent, in libidinoſo oculi, in helluone venter. Si judicem enim ſolummodo carceremque adhibere huic morbo paras & tortorem, fruſtra es. Vivet malum ſerpetque ſemper & gliſcet. Inexpugnabilis enim improbitatis eſt velocitas, poſtquam ſemel animam occupavit, in eaque dignam ſe materiam, licentiam nimirum impudentem atque effrænem invenit audaciam.

---

omni excuſatione caret : propriè enim ſignificat id quod contra actorem nequit æſtimari. Ἀνεπιτίμητοι μισθώτεις, ὡς ὑποτιμήτεις οὐ δίδοντ. Heſychius. Sic *enim hunc locum emendarunt viri eruditi.*

F I N I S.

INDEX
AVCTORVM
IN
MAXIMI TYRII
DISSERTATIONIBUS
Laudatorum.

Numerus Romanus Diſſertationem, barbarus paginam indicat.

Æſchylus. XLI. 430
Æſopus. XXXIII. 338
Anacreon. VIII. 96
Aratus. XIV. 146
Ariphon Sicyonius. XLI. 424
Ariſtophanes. XV. 156
Epicurus. XXIX. 310
Euripides. III. 34
Herodotus. XII. 130, 132. XXIII. 234
Heſiodus. XIII. 144. XIV. 152. XXVI. 274.
Homerus. I. 4, 14. IV. 42. X. 114. XII. 134. XIII. 142. XIV. 150. XVI. 164, 170, 172. XIX. 194. XX. 208. XXII. 222. XXIII. 234 XXIV. 250. XXV. 256. XXVIII. 292, 296. XXIX. 308. XXXI. 330. XXXIV. 354
Menander. XXX. 320

Oracula. III. 34. XIII. 138. XXX. 314
Pindarus. II. 18
Plato. III. 36. VIII. 84, 86, 94, 96. XVI. 172. XXXVI. 372
Sappho. VIII. 94, 96
Steſichorus. XI. 116
Thucydides. XII. 130, 132. XXIII. 234

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERUM
MEMORABILIUM.

A.

Achillis inſula. xxvii. 284 *In eâ poſt mortem ſæpè viſus eſt.* Ibid.
Actæon Corinthius ab amatoribus diſcerptus. viii. 80, 82
Actiones verbis debent reſpondere. xv. 156
Adulator ab amico quomodo diſtinguendus. iv. 44
Adulatio amicitiæ imago. xxxvi. 372.
Adulatoriæ artes. iv. 48
Ægyptii timidi xiii. 140. *avari.* xxiii. 240. *Eorum ſuperſtitio.* xxxviii. 396, 398
Æneanum ſpectacula. xii. 128
Æſopi fabulæ quales xxxiii. 338
Africa eſt fertilis. xiii. 143
Ageſilai amor laude digniſſimus. ix. 104.
Agricolæ immortales qui xiii. 142 *abſque hominum ope fructus ſuppeditant* ibid.
Agricolæ Deorum feſta primi celebrárunt. xiv. 150. *Eorum quàm militum ſacrificia Diis gratiora.* ibid.
Alcæus Lesbios carminibus excitavit. xxi. 218
Alcibiades quando infelix. xl. 422
Amicitia viros Deo ſimiles reddit. xxxvi. 368. *Quo nomine inter deos vocetur* Ibid. *Quâ de causâ adeò ſit rara.* Ib. 368, 370. *Quomodo comparanda.* Ib. 372
Amor duplex. viii. 84. x. 106, 108. *Vulgaris deſcribitur.* ix. 100. *Philoſophicus quomodo ab eo differat.* ix. 102. *quarè apud Barbaros non inveniatur.* x. 106. *Amor & ſpes in mente humanâ quam vim habeant.* xxxvii. 384. *Amoris & Cupidinis differentia.* xi. 118, 122
Amphion cur dictus Thebanam arcem Muſicâ condidiſſe. xxi. 218
Anacharſidis ſapientia qualis. xv. 154. *Myſonem inviſit & miratus eſt.* Ib. *Ejus reſponſum.* vii. 78
Anacreontis & Socratis eadem eſt ars amatoria. viii. 95
Anacreon Polycratem odis placavit. xxi. 218
Anaxagoras ſolem putavit eſſe lapidem. ix. 102
Animalia quæ timida. xiii. 140
Animæ quot partes. vi. 66. x. 108 xvii. 180. *E mortali & immortali parte compoſita.* xl. 418 *Ejus indoles quomodo inveſtiganda.* xv. 156. *Vitia Democratiæ*

Digitized by Google

mocratiæ comparantur, virtus Ariſtocratiæ. xvii. 180, 182. *partus.* xxviii. 290. *Vita duplex.* xxviii. 298. *Morbi graviores, quàm qui ſunt corporis.* xli. 425,428,432

Anima eſt immortalis xxv. 262. xxxii. 280, 282. *Initio & fine caret.* xxviii. 298. *non eſt corporea.* xxviii. 292. *Principi comparatur.* xli. 426

Aornon lacus. xxvi. 264. *Juxtà eum erat νεκυομαντεῖον Homero notum.* Ib. 264,266

Apaturia, feſtum Athenienſe. xxxiii. 348

Apollo ab artificibus quomodo pingatur. xxvi. 270

Archias Syracuſarum conditor. xix. 198

Archilochi amor impudicus. viii. 94

Ariſtippus æquè temperans ac Diogenes. xxxvii. 390

Ariſteas quam fabulam de animâ ſuâ circum vagante narrârit. xxii. 223, 226. xxviii. 288

Artaxerxes quamdiu voluptatis ſummæ expers. xxxv, 362

Artium quot genera. xvii. 178

Athenæ à Piſiſtratidarum tyrannide quomodo liberatæ. viii. 82

Athei reverà erant nulli. i. 6

Atlas ab Afris cultus xxxviii. 398 *Ejus deſcriptio.* Ib. 400

Atys erat ſurdus. xxiv. 250

B.

Bacchi voluptates in ſacris repræſentantur. xxxiii. 342. *Et quid ab agricolis dicetur.* xxxviii. 392

Barbari omnes Deos agnoſcunt. xxxviii. 396. *Signa varia Diis conſecrârunt.* Ibid.

Bellum, niſi ſit neceſſarium, à viris bonis non geritur. xiv. 146

Bœotii pulchros deperibant. xxiii. 240

Bœotia populis abundat. xiii. 144

Bona & mala non ſunt omnibus eadem. i. 4

Bona omnia à Deo veniunt. xvii. 228. *Bona, quæ vocantur externa, reverà non ſunt bona.* xxiii. 238, 240. *Sunt indifferentia* xxiv. 252

Bonum bono non eſt majus. xxiii. 234,238

Bonum bono eſſe majus, utile eſt, & poſſibile & verum. xxiv. 246,248,250

Bucephalus Alexandrum tantùm ſeſſorem paſſus. xxvi. 258

C.

Centaurorum allegorica ſignificatio. xxxiv. 356

Cervæ quomodo maria trajiciant. xl. 416,418

Chironis ars medica. xviii. 186

Choaſpis aquam bibebant Perſarum reges. xxxiii. 344. xxxiv. 352

Cleobulus Anacreontis amaſius. xi. 116. *De eo hiſtoria.* Ibid.

Cliſthenes legiſlator. ix. 98

Cliſthenes impudicus. ix. 102

Corpus cùm populo confertur. xli. 426. *generosâ animâ non invitâ, corrumpitur.* xli. 430

Cretenſium lex de amatoribus. x. 112

Crocodilus ab Ægyptiâ nutritus, filium mulieris vorat. xxxviii. 398

Cynica vita eſt optima. xx. 206, 208

Cyrus paſtori comparatur. xli. 426

D.

Dæmones interdum falluntur. ii. 30. *Eorum natura.* xxvi.

xxvi. 272, 274. xxvii. 280, 282, 284. *Munia.* xxvi. 274 xxvii. 284. *Reverà exiſtunt.* xxvii. 266, 268. *quod argumentis probatur.* xxvii. 278, 280

Deo forma tribuitur, quæ hominibus videtur pulcherrima. i. 4 *Deum eſſe unum, qui cæteris præeſt, omnes arbitrantur.* Ib. 6. *Deus quid, & quomodo inveſtigandus.* Ib. 10, 12, 14. *Dei providentia res omnes conſervat.* v. 56. xxv. 256. xxix. 308. *Deus eſt tantùm unus, licèt varia ſint nomina.* xxiii. 240. *Mundum formavit.* xxv. 256. *non eſt auctor mali.* Ibid. *Pænitentiâ non ducitur.* xxx. 314. *Ad eum preces fruſtrà funduntur.* Ibid. 314, 316, 318

Deos Marinos quomodo honorent nautæ. xxxviii. 392

Demagogi Athenienſium quales. xii. 130

Dianæ quæ ſacra. xxxviii. 392

Diogenes optimam vitæ rationem eſt ſecutus. xx. 208, 210. *Voluptatem continuam in vitâ obtinuit.* xxxiii. 344. *Genuinus voluptatis amator.* Ib. 346

Diſciplinæ ſunt reminiſcentiæ. xxviii. 290, 292, 294, 298

Divinatio non tollit libertatem. iii. 32, 34, 36

Dolor unde oriatur. xviii. 188

Dolor corporis, cùm ſana ſit anima non eſt flocci faciendus. xviii. 190

Dores Sicilienſes, Muſicâ mutatà virtutem corrupêrunt, iv. 46, 48. xxi. 216

Draco immenſæ magnitudinis ab Indis cultus. xxxviii. 398

Draconis leges ſeveræ. xxxix. 408

E.

ELeorum lex improba de amatoribus. x. 112. *Elei pulchritudinem mirabantur.* xxiii. 240

Epaminondas exercitu amatorio Thebas liberavit viii. 82

Epicurus nec poeta nec Philoſophus. xxix. 302. *Non ferendus.* xxxiv. 350

Epicuri oratio fabulis abſurdior. xxix. 308. *Philoſophia cum nave Æetæ Regis confertur.* xxxi. 326

Epimenides Athenas peſte liberavit. xxii. 224. *finxit ſe per multos annos alto ſopore oppreſſum fuiſſe.* Ibid. *Quid ea fabula denotârit.* xxviii. 286

Experientiâ artes inventæ. xl. 416, 420. *homini non eſt propria.* Ibid.

F.

FAbularum uſus in Poeſi. xxix. 302, 304, 306

Fati prætextu utuntur homines, ut improbitatem ſuam tegant. iii. 36. *Fatum Tyranno comparatur.* xxx. 318

Felicitas ſola variis hominum ſtudiis appetitur. xix. 192, 194, 196 *Quid ſit.* xxiv. 248.

Fluvii cur divino cultu honorati. xxxviii. 392.

Fortuna virtuti adverſatur. xxvi. 272. *Ejus Deſcriptio.* xxx. 318, 320

Furiæ quæ ſint. xxxvi. 374

G. Geome-

G.

GEometriæ finis. xxi. 220, 222. eſt ſcientia. xl. 418
Generatio æquivoca non datur. xxviii. 290
Glauci permutatio apud Homerum. xxiii. 234. xxiv. 242. xxxvi. 368
Græcorum ſimulachris humana eſt forma. xxxviii. 394,396. Græci bonis viris, vitâ functis, ſacra faciunt. Ibid. 398.
Gruum ſapientia. xl. 416

H.

HAloa, feſtum Athenienſe. xxxiii. 348
Hanno leonem manſuetum reddidit, ideóque ab Athenienſibus eſt interfectus. xxxii. 334
Hectoris anima terram Trojanam incolit. xxvii. 284
Helotæ Lacedæmoniorum agros colunt. xiii. 138
Heracliti ſententia de rerum mutationibus. xxv. 260. Ejus dictum. xxix. 304.
Herculis encomium. v. 54, 56. Cur ei tam multi labores contigerint. xxii. 232. Voluptatis causâ labores ſubiit. xxxiii. 342. Eum labores in cœlo collocârunt. xxxv. 364
Heſiodo quid canant Muſæ. viii. 94. Ejus opera. xvi. 168. cur dicat ſe à Muſis eductum fuiſſe. xxii. 224. Æquè Philoſophus ac Ariſtoteles aut Chryſippus. xxix. 302
Hippocrates Theſſalos peſtis præmonuit. iii. 32
Hiſtoriæ laus. xii. 130,132. Philoſophiæ cedit. Ib. 132, 134
Hiſtorici in quibus reprehendendi. xii. 132
Hiſtriones perſonas varias agendo nihil abſurdi committunt. xxxvii. 376
Homerus quarè è Platonis civitate ejectus. vii. 76, 78. Eum non legunt barbari. Ib. 78. Artis amatoriæ peritus. viii. 92. Bellatores tantùm laudat. xiii. 136. Ejus encomium. xvi. 164. Philoſophorum princeps. xvi. 166. quarè omnibus Græciæ dialectis eſt uſus. Ibid. 168. Ejus carmina ſunt Philoſophica. Ibid. In iis duo ſunt ſpectanda. Ibid. 170. Ejus Theologia. Ibid. 172, 174. Cur bonos viros, divos vocet. xxii. 222. De ſeipſo ſub perſonâ Demodoci locutus eſt. Ibid. Optimis Philoſophis comparandus. xxix. 302
Hominum miſeriæ. xxv. 256,258
Hyacinthia, Lacedæmoniorum feſtum.

I.

INgenio præſtantes, judicio minùs valent. xxxiv. 348
Injuria non cadit in virum bonum. ii. 20. non eſt referenda. Ibid. 22,24
Jovi ſimiles quomodo fiant homines. xxxvi. 368
Iſmenias tibicen. xxvi. 276
Juno à Polycleto quomodo expreſſa. xxvi. 270
Jupiter cur Alexandrum vocaret filium. xxv. 252,254
Jupiter quid Allegoricè ſignificet. xxix. 308. Cur dictus hominum pater. xxxvi. 366

L.

Lacedæmon cur tamdiu libera. xxxv. 366
Lacedæmoniorum amor pudicus. x. 112
Lapis quadrangularis ab Arabibus cultus. xxxviii. 400
Laſthenes ob pedum velocitatem celebris. xxxvii. 382
Locrenſium lex de amatoribus. x. 112
Locris improbi amatores laqueos ſibi parârunt. x. 112
Luxuria Syracuſas calamitatibus afflixit. xxxi. 332. Voluptatem violat. xxxiii. 340
Lycurgus ad bellum Lacedæmonios inſtituit. xiii. 138
Lyſander prædæ decimam ſacravit. xiv. 150

M.

Malorum origo. xxv. 258, 260, 262. non à Deo veniunt. xxx. 312
Marſyas & Mæander à Phrygibus culti. xxxviii. 400. De iis fluviis mira. Ibid.
Maſſagetæ Mæoticam paludem & Tanaim divinis honoribus colunt. xxxviii. 402
Maximus Tyrius Platonem in omnibus ſequitur. xi. 118. Dioſcuros, Æſculapium & Herculem vigilans vidit. xxvii. 284. Seipſum ampliſſimo præconio ornat. xxxvii. 286, 388
Medicina antiqua cur ſimplex. xxix. 300, 302. Quomodo inventa. xl. 416
Meleſagoras Eleuſinius, vates. xxii. 224
Mendacia non ſemper illicita. ii. 30
Mens cur intellectualibus objectis ægrè poſſit vacare. i. 8, 10
Midas Satyrum cepit. xxx. 312. Ejus votum. Ibid. quid allegoriè ſignificet. Ibid.
Minerva navis inventrix. xxi. 220. à Phidiâ quomodo expreſſa. xxvi. 270
Minos cur leges à Jove accepiſſe dicatur. xxii. 224. xl. 422
Mithæus Lacedæmone expellitur. vii. 72
Mnemoſyne cur Muſarum mater dicta. xxviii. 300
Moly quid apud Homerum. xvi. 176. xix. 198
Monarchia, optima regiminis forma. vi. 66
Montium Cacumina Jovi ſacra. xxxviii. 392. Mons Cappadocum Deus. Ibid. 400
Morborum ortus. xxiii. 234, 236
Muſica vetus, corrupta eſt. xxi. 214, 216. Muſica Sphærarum. Ibid. 216. Muſicæ laus. Ibid. 216, 218. Bœotios mites reddidit. Ibid. 218
Myſonis ſapientia. xv, 154

N.

Navigandi Ars quomodo inventa. xl. 416
Neptunus quid allegoricè denotet. xxix. 308
Nicocles in vincula conjectus eſt. iv. 40
Nileus Mileti conditor. xix. 200
Nilum arvis, poſtquam arata ſint & ſemine conſperſa, inducunt Ægyptii. xxxv. 360. De ejus origine Alexander Ammonem rogavit. xxxv. 254

O. Olym-

O.

Olympiæ & in aliis publicis conventibus fœdera indicebantur. xxxvi. 374

Olympus mons ignem emittit. xxxviii. 400

Orpheus Oeagri & Calliopes filius. xxi. 218. *Cur ferebatur quercus duxiſſe.* Ibid. *æquè ſapiens ac præſtantiſſimi Philoſophi.* xxix. 302

P.

Pæderaſtia in Græciâ dominata eſt. ix. 96

Pæones quo ſimulachro ſolem colant. xxxviii. 400

Panem quibus honoribus mactent paſtores. xxxviii. 392

Panionium, Jonum forum. xi. 116

Pauſanias prædæ decimam obtulit. xiv. 150

Periander ab amaſio interficitur. viii. 82

Pericles, Olympius vocatus. xxxix. 412, 414

Perſæ inter pocula de rebus ſeriis conſultabant. xii. 128. *eorum leges ebrietatem puniebant.* Ibid. 130. *Quare in exercitu habuerint concubinas.* xiv. 152. *Ignem colunt.* xxxviii. 396. *templa & ſimulachra Græcorum inflammârunt.* Ibid.

Peſtis Athenienſis. xli. 428

Pherecydes Samius terræ-motum prædixit. iii. 32. *Liber ejus quid contineret.* xxix. 304. *carne liquiſcente, non doluit.* xli, 428, 430

Philoſophia hiſtoriæ præſtat. xii. 132, 134. *quid ſit.* xvi. 166. xxi. 214. *Veterum erat ænigmatica.* xvi. 166. xxix. 304. *Ejus finis.* xix. 198. *Eam qui laudat, amplectetur.* xxxvii. 386. *Philoſophiæ præceptor qualis eſſe debeat.* Ibid. 388

Philoſophi ſoli ſciunt, quæ preces ad Deum ſint fundendæ. xxx. 322. *Philoſophorum variæ ſectæ.* xix. 200. *Philoſophus quomodo explorandus.* xxxvii. 390

Phœnices avari. xxiii. 240

Piſiſtratidæ Athenienſes agris colendis imcumbere coegerunt. xiii. 140

Plato vir eloquentiſſimus. i. 2. *Multa paſſus eſt, ut exulantem amicum reduceret.* v. 58. *Senex factus otio ſe tradidit.* vi. 68. *Ejus civitas qualis* vii. 76, 78. xxi. 212. *In uſurpandis nominibus libertatem ſibi vindicavit.* xi. 118. *Homero ſimilis.* xvi. 168. *Diogene infelicior.* xx. 210. *Sublimitatem ſuam Homero debet.* xxxiii. 344

Polycrates ab Orœte captus. xxxv. 362

Polydamas ob robur clarus. xxxvii. 382

Poetici ſermonis propria vis. vii. 78

Poetice eadem ac philoſophia. xxix. 300, 306

Poetæ ſcribunt ænigmaticè. xxix. 304. *De Diis eadem ſentiunt ac Philoſophi.* Ibid. 308

Preces ad Deum fruſtrà funduntur. xxx. 314, 316, 318

Prodici fabula de Hercule. iv. 38

Prudentia, verum hominis eſt bonum. xxxiv. 356. *quid ſit.* xl. 418

Pſaphonis ars, quâ effecit, ut Deus haberetur. xix. 196

Pulchritudo corporis futuram virtutem denotat. ix. 100

Pulchrum ex Deo ortum ducit.

cit. i. 14. xi. 124
Pulchritudo humana ipſius pulchri imago. xi. 124
Pulchrum ipſum ab animâ noſtrâ olim erat viſum. xi. 122
Pulchro an pulchrior. xxiv. 242, 244
Pythagoras Solem Deum eſſe arbitratus eſt. ix. 102. *primus inter Græcos docuit præexiſtentiam & immortalitatem animarum.* xxviii. 286. *Quomodo hominibus perſuaſerit ſe fuiſſe Euphorbum.* Ibid. 288

Q.

Quercus Dodonæus. xxv. 254. *vaticinatur.* xxvi. 264
Simulachrum Jovis apud Celtas. xxxviii. 400

R.

Ratio homini propria. xl. 418
Regis Barbari infelix navigatio. xxi. 326, 328
Reminiſcentia quomodo fiat. xxviii. 294, 296, 298
Reſpublica quibus rebus ſervetur. vi. 64

S.

Salmonei hiſtoria. xxxvi. 366, 368
Sanitas quid ſit. xxiii. 234
Sappho quare pulchra dicta ſit à Socrate. viii. 90. *Ejus amaſiæ & æmulæ.* Ibid. 94. *Hujus & Socratis eadem eſt ars amatoria.* Ibid.
Sarambus caupo. xxxiv. 354
Scientia animæ inſita. xxviii. 292, 294. *quid ſit,* xl. 418, 420
Scirrophoria, feſtum Athenienſe. xxxiii. 348.
Scytharum potus. xi. 121, 122. *quomodo inebrientur.* Ibid.
Simulachra quarè inventa. xxxviii. 394, 402. *quibus inutilia.* Ibid. 394. *apud omne hominum genus in uſu ſunt.* Ibid. 402. *Eorum vanitas non damnanda.* Ibid. 404
Smerdies Anacreontis & Polycratis amaſius. x. 104
Smindyrides rejectus. xxiii. 344
Socratis in arte amatoria magiſtræ & diſcipuli. viii. 84. *in amore quem finem ſibi propoſuerit.* ix. 98. xi. 124. *ejus amor qualis.* ix. 100. *Omnes pulchros amavit.* viii. 84. xi. 124. *Ejus magiſtri.* xxii. 226 *Simus erat & ventricoſus.* xxiii. 240. *non rectè fecit, cum virtutem ad id, quod optimum eſt, reſtringat.* xxiv. 246, 248. *Ob voluptatem pulchros amavit.* xxxiii. 344. *Pauperes tantum ad Philoſophiæ ſtudium incitavit.* xxxvii. 390. *Ejus accuſatores.* xxxix. 406. *non invitus deceſſit.* Ibid. *rectè fecit, quòd accuſatus non reſponderit.* Ibid. 408, 410, 412
Somniorum portæ. xxviii. 286
Strato Sidoniorum rex, luxuriâ pauper factus. ix. 40
Superſtitioſi & pii quæ ſit differentia. iv. 44
Sybaris luxuriâ erat perdita. xxxi. 330

T.

Tantali fabula explicatur. xxxiv. 352
Taxilis cum Poro diſſidium, & utriuſque fortuna. xxxviii 398

Teleſilla

Teleſilla Argivos modis ſuis animavit. xxi. 218
Thebanorum exercitus amatorius. viii. 82
Themiſtoclis ſuaſu, Athenienſes, urbe relictâ, naves conſcendêrunt. iii. 28. xiii. 140. xxi. 218
Thraſybulus, Tyrannus Mileſius. xxx. 318.
Timagoras morte mulctatus. xxiii. 240
Timeſias ſolis defectum Glazomeniis prædixit. iii. 32
Trophonii antrum & mores à conſulentibus uſitati. xxvi. 264
Tuba Tyrrhenica. xxiii. 348
Tyrtæus carminibus Spartanos excitavit. xxi. 218

V.

Veneris quod ſimulachrum inter Paphios. xxxviii. 400
Veritatem ſcire aliquando non præclarum. ii. 30
Virtus non eſt ars. xvii. 180. *divinitùs conceditur.* xxii. 228, 230, 232. *Ob futuram ex eâ voluptatem eligitur.* xxxiii. 340 *Sine labore non acquiritur.* xxxv. 360
Virtutes non ſunt pares. xxiv. 246
Vitiorum ortus. xvii. 180
Vita ſomnio ſimilis. xxxviii. 286. *ex omni parte felix eſſe non poteſt.* xxxv. 358, 360, 364
Ulyſſes quid innuat, cùm epulas & calices meri plenos laudet. xii. 126. *unde factum, ut tam multos labores ſubierit.* xxii. 230, 232
Voluptates virtutem ſequuntur. xv. 162. *Voluptas non eſt ſtabilis.* xxxi. 330. *non eſt bonum.* xxxii. 332. *nec finis hominum.* Ib. 336
Voluptatis amor homini naturalis. xxxiii. 338, 340. *Eſt hominum conſervatrix.* Ibid. *rebus omnibus præferenda.* xxxiii. 342
Voluptatis amor Philoſophum non decet. xxxiv. 350

X.

Xenophon infelix præ Diogene. xx. 210
Xerxes filii uxorem amavit. x. 110, 112. *lupo comparatur.* xl. 422, 424

Z.

Zopyrus Phyſiognomon. xv. 156

FINIS.

A 01 14535 0 C

XX III
7
A1

Digitized by Google

Google